ინტელექტუალური საკუთრება

ინგლისურიდან თარგმნეს დ. გაბუნიამ, მ. კვიმსაძემ და
ზ. მელითაურმა

საერთო რედაქცია დ. გაბუნიასი

ინტელექტუალური საკუთრების ეროვნული ცენტრი – "საქპატენტი"

თბილისი 2001

წინასიტყვაობა

თანამედროვე მსოფლიოში ის ქვეყნები და ერები არიან მოწინავენი, რომლებსაც ახალი იდეებისა და ცოდნის, რევოლუციური აღმოჩენებისა და ტექნოლოგიური მიღწევების გენერირება და რეალიზება ძალუძთ. ინტელექტუალური პოტენციალი გადამწყვეტ როლს თამაშობს სახელმწიფოთა ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული განვითარების საქმეში, იგი უდიდესი მნიშვნელობის ფაქტორია პოლიტიკური გავლენის მოპოვების თვალსაზრისითაც.

აღნიშნულმა პირდაპირი გამოხატულება პოვა იმ ტენდენციებსა და პროცესებში, რომლებიც დაკავშირებულია ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის სამართლებრივი და ინსტიტუციონალური მექანიზმების თვისობრივად ახალ დონეზე ფორმირებასა და განვითარებასთან, როგორც გლობალურ, ისე რეგიონალურ და ეროვნულ დონეზე.

ნიშანდობლივია, რომ საქართველოს სახელმწიფოებრიობის ფორმირების გზაზე ერთერთ პრიორიტეტად ქვეყანაში ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის ეროვნული სისტემის ჩამოყალიბება იქნა მიჩნეული, რამაც ასახვა პოვა როგორც საქართველოს კონსტიტუციაში, ისე ინტელექტუალური საკუთრების სფეროს მარეგულირებელი სპეციალური საკანონმდებლო აქტების მიღებაში. მოხდა საქართველოს მიერთება ამ სფეროში მოქმედ ძირითად საერთაშორისო კონვენციებსა და შეთანხმებებთან, მათ შორის ორ ისეთ ფუძემდებელ აქტთან, როგორიცაა პარიზის კონვენცია სამრეწველო საკუთრების დაცვის შესახებ და ბერნის კონვენცია ლიტერატურულ და მხატვრული ნაწარმოებების დაცვის შესახებ. საქართველო, როგორც მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის წევრი ქვეყანა, ასევე გახდა ინტელექტუალური საკუთრების უფლებების ვაჭრობასთან დაკავშირებული ასპექტების შესახებ შეთანხმების მონაწილე.

ამავე პერიოდში ჩამოყალიბდა და ფუნქციონირება დაიწყო სპეციალიზებულმა სახელმწიფო სტრუქტურებმა (საპატენტო უწყება "საქპატენტი" და საავტორო და მომიჯნავე უფლებათა სააგენტო), აგრეთვე ავტორთა ქონებრივი უფლებების კოლექტიური მართვის საზოგადოებებმა.

ნებისმიერ ქვეყანაში ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის ეფექტური განხორციელება ძირეულად უკავშირდება ამ სფეროს დემისტიფიცირებას, მასში არსებული ცოდნისა და გამოცდილების ფართოდ გავრცელებას, საზოგადოების მზადყოფნას გაითავისოს და სამოქმედოდ აქციოს შესაბამისი პრინციპები და მექანიზმები.

წინამდებარე წიგნი არის სტატიებისა და ლექციების ტექსტების კრებული, რომლებიც მომზადებული იქნა გაეროს ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაციის (ისმო) საერთაშორისო ბიუროს თანამშრომლებისა და ისმო-ს ეგიდით ჩატარებულ სხვადასხვა საერთაშორისო ღონისძიებაზე მოწვეული ლექტორების მიერ.

წიგნი მოიცავს ინტელექტუალური საკუთრების პრობლემატიკასთან დაკავშირებულ პრაქტიკულად ყველა მნიშვნელოვან ასპექტს და წარმოადგენს ენციკლოპედიური ხასიათის ნაშრომს ამ სფეროში.

წიგნში ფართოდაა გაშუქებული ინტელექტუალური საკუთრების არსი და თავისებურებანი, მის ობიექტებზე უფლებების მოპოვებისა და განხორციელების სამართლებრივი და ინსტიტუციონალური მექანიზმები, ინტელექტუალური საკუთრების დაცვასთან დაკავშირებული კულტურული, ტექნოლოგიური და ეკონომიკური განვითარების საკითხები.

წიგნში დიდი ადგილი ეთმობა ინტელექტუალური საკუთრების სფეროში მოქმედ საერთაშორისო კონვენციებსა და შეთანხმებებს, ამ დარგში სახელმწიფოთაშორისო კოოპერაციის შემდგომი სრულყოფის ამოცანებსა და პერსპექტივებს.

კრებულში სპეციალური თავია მიძღვნილი თანამედროვე სამეცნიერო ტექნოლოგიური მიღწევების (ბიოტექნოლოგიური ობიექტები, კომპიუტერული პროგრამები და მონაცემთა ბაზები, ინტეგრალური მიკროსქემები და სხვა) დაცვის პრობლემებისადმი, განხილულია მათთან დაკავშირებული თავისებურებანი და სირთულეები.

ეს წიგნი გამოცემულია ისმო-ს ოფიციალურ ენაზე. იგი მსოფლიოში სარგებლობს დიდი პოპულარობით, როგორც სახელმწიფო მოხელეებს შორის, ისე საუნივერსიტეტო წრეებსა და ამ სფეროს სპეციალისტებში.

წინამდებარე ნაშრომის ინგლისურიდან ქართულად თარგმნისას დაგვჭირდა ზოგიერთი ახალი ტერმინისა და ტერმინული შესიტყვების შემოტანა; ასევე, თარგმნისას სიზუსტისაკენ მისწრაფებამ ზოგჯერ ხელოვნური სინტაქსური კონსტრუქციებიც მოგვახვია თავს. სარჩევისა და ქვესათაურის დანომვრისას დავტოვეთ ლათინური ანბანი, რათა გაადვილდეს დედანში შესაბამისი თავების მოძებნა.

სარედაქციო ჯგუფი დიდი მადლობით მიიღებს კეთილმოსურნე და სასარგებლო რჩევებსა და შენიშვნებს, რომელთაც უთუოდ გაითვალისწინებს მომდევნო წიგნზე მუშაობისას.

ვიმედოვნებთ, რომ ამ წიგნის ქართულ ენაზე გამოქვეყნება დიდ სარგებლობას მოუტანს ჩვენს საზოგადოებას, ხელს შეუწყობს ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის სისტემის ეფექტურ ფუნქციონირებას საქართველოში.

მადლობას ვუხდით ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაციას თარგმანის მომზადების საქმეში მხარდაჭერისათვის.

დავით გაბუნია

ნაწილი I ინტელექტუალური საკუთრების საწყისები 1

თავი 1 ინტელექტუალური საკუთრების სისტემა 3

A. ინტელექტუალური საკუთრების ცნება 5

B. საავტორო და მომიჯნავე უფლებები 7

C. პატენტები და მონათესავე ცნებები 10

(a) პატენტები გამოგონებაზე 10

(b) სასარგებლო მოდელები 12

D. სამრეწველო ნიმუშები 13

E. სასაქონლო ნიშნები, საფირმო სახელწოდებები და გეოგრაფიული აღნიშვნები 14

(a) სასაქონლო ნიშნები 14

(i) სასაქონლო ნიშნების ფუნქციები 14

(ii) სასაქონლო ნიშნების ეკონომიკური მნიშვნელობა 15

(b) საფირმო სახელწოდებები 16

(c) გეოგრაფიული აღნიშვნები 17

F. არაკეთილსინდისიერი კონკურენცია 18

თავი 2 ინტელექტუალური საკუთრების ისტორია და ევოლუცია 23

A. პატენტების ისტორია და ევოლუცია 25

(a) პრივილეგიები 25

(b) ეროვნული პატენტები 27

(c) ინტერნაციონალიზაცია 28

B. სასაქონლო ნიშნების ისტორია და ევოლუცია 29

C. საავტორო უფლებების ისტორია და ევოლუცია 33

თავი 3 ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაცია და საერთაშორისო თანამშრომლობა ინტელექტუალური საკუთრების სფეროში 37

A. ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაცია (ისმო) 39

(a) ისმო-ს ისტორია 39

(b) სტრუქტურა 41

(c) ფუნქციები 42

(d) ადმინისტრაცია 43

(e) წევრობა 44

B. ისმო-ს თანამშრომლობის განვითარების პროგრამები 46

(a) ამოცანები 46

(b) თანამშრომლობის განვითარება სამრეწველო საკუთრებასთან დაკავშირებით 48

(i) მომზადება 49

(ii) იურიდიული კონსულტაციები და დახმარება 49

(iii) სამრეწველო საკუთრების ორგანიზაციათა შექმნა ან გაძლიერება 50

(iv) ადგილობრივი ინოვაციური და საგამომგონებლო საქმიანობის წახალისება 51

(v) საპატენტო ინფორმაციის გამოყენება 51

(vi) პროგრამები კანონმდებლებისა და სასამართლო სისტემის მუშაკებისთვის 52

(vii) ადგილობრივი საწარმოები 53
(c) თანამშრომლობის განვითარება საავტორო და მომიჯნავე უფლებებთან დაკავშირებით 53
(i) მომზადება 54
(ii) საკანონმდებლო დახმარება 56
(iii) ინსტიტუციონალური დახმარება 56
(iv) პუბლიკაციები 57
(d) ისმო-ს ინტელექტუალური საკუთრების აკადემია 58

ნაწილი II ᲘᲜᲢᲔᲚᲔᲥᲢᲣᲐᲚᲣᲠᲘ ᲡᲐᲙᲣᲗᲠᲔᲑᲘᲡ ᲠᲝᲚᲘ ᲔᲙᲝᲜᲝᲛᲘᲙᲣᲠ ᲓᲐ ᲢᲔᲥᲜᲝᲚᲝᲒᲘᲣᲠ ᲒᲐᲜᲕᲘᲗᲐᲠᲔᲑᲐᲨᲘ 61

თავი 4 ᲘᲜᲢᲔᲚᲔᲥᲢᲣᲐᲚᲣᲠᲘ ᲡᲐᲙᲣᲗᲠᲔᲑᲘᲡ ᲓᲐᲪᲕᲘᲡ ᲒᲐᲕᲚᲔᲜᲐ ᲔᲙᲝᲜᲝᲛᲘᲙᲣᲠ ᲓᲐ ᲢᲔᲥᲜᲝᲚᲝᲒᲘᲣᲠ ᲒᲐᲜᲕᲘᲗᲐᲠᲔᲑᲐᲖᲔ 63

A. განვითარებადი ქვეყნების ძირითადი ამოცანები 65
B. სამრეწველო საკუთრება და განვითარება 66
(a) ტექნოლოგიის განსაზღვრება 66
(b) გამოგონება, ტექნოლოგია და განვითარება 68
(i) გამოგონება, ინოვაცია და ეკონომიკური პროგრესი 68
(ii) ინოვაციური პოლიტიკის ევოლუცია 69
(iii) გამოგონება, ინოვაცია და საპატენტო სისტემა 71
(iv) საგამომგონებლო საქმიანობის სახელმწიფო მხარდაჭერა 73
(iv) გამომგონებელთა აღიარება და დაჯილდოება 75
(vi) თანამშრომლობა გამომგონებელთა შორის 76
(c) სამრეწველო საკუთრების დაცვა და განვითარება 76
(i) შესავალი 76
(ii) პატენტები და საპატენტო ინფორმაცია 77
(iii) სასარგებლო მოდელები 80
(iv) სამრეწველო ნიმუშები 80
(v) სასაქონლო ნიშნები 80
(vi) დასკვნითი შენიშვნები 80
(d) სამრეწველო საკუთრების დაცვის სისტემის გავლენა ინდივიდუალური ბიზნესის მართვაზე 81
C. საავტორო უფლებები და განვითარება 82

თავი 5 ᲚᲘᲪᲔᲜᲖᲘᲠᲔᲑᲐ ᲓᲐ ᲢᲔᲥᲜᲝᲚᲝᲒᲘᲔᲑᲘᲡ ᲒᲐᲓᲐᲪᲔᲛᲐ 85

A. შესავალი 87
B. ტექნოლოგიების გადაცემა და შეძენა კომერციულ საწყისებზე 87
(a) ზოგადი საკითხები 87
(b) გაყიდვა: უფლებების გადაცემა 88
(c) სალიცენზიო ხელშეკრულება 88
(d) ხელშეკრულება ნოუ-ჰაუს შესახებ 90
(e) ძირითადი ფონდების გაყიდვა და იმპორტი 93
(f) ფრენჩაიზინგი და კომერციული შუამავლობა 93
(g) საკონსულტაციო ურთიერთობები 94
(h) პროექტი „გასაღების ქვეშ" 96
(i) ერთობლივი საწარმოები 97

C. მოლაპარაკებები სალიცენზიო ხელშეკრულებების დადებისას 99
(a) შესავალი 99
(b) მხარეთა იდენტიფიკაცია 99
(c) მხარეთა მიზნები; ლიცენზიის მოცულობა 100
(d) ხელშეკრულების საგანი 101
(e) პროდუქციის ან ხერხის იდენტიფიკაცია 101
(f) გამოგონების იდენტიფიკაცია 102
(g) ნოუ-ჰაუს აღწერა 102
(h) კონფიდენციალობა 103
(i) ტექნიკური გაუმჯობესებისადმი ხელმისაწვდომობა 103
(j) ტერიტორიული განსაკუთრებულობა 104
(k) გამოყენების ნებადართული სფერო 104
(l) გამოყენება 105
(m) დავების გადაწყვეტა 106
D. ანაზღაურება 107
(a) შესავალი 107
(b) პირდაპირი ფულადი კომპენსაცია 108
(i) მყარი თანხა 108
(ii) როიალტი 109
(iii) მყარი თანხისა და როიალტის შედარება 110
(iv) მყარი თანხისა და როიალტის კომბინირებული გადახდა 110
(v) ტექნიკური მომსახურებისა და დახმარების საფასურები 111
(c) არაპირდაპირი და არაფულადი ანაზღაურება 112
(i) შემოსავალი თანმხლები ოპერაციებიდან 112
(ii) დივიდენდები 112
(iii) ღონისძიებები ღირებულების ცვლილების ან ხარჯებში მონაწილეობის შესახებ 113
(iv) უკუკავშირი ტექნიკურ ინფორმაციასთან დაკავშირებით 113
(v) ბაზრის შესახებ მონაცემების მიღება 113
(vi) ღირებულების შემცირება და სახსრების ეკონომია ლიცენზიატის ან ტექნოლოგიის მიმღებისათვის 113
(d) ვალდებულებებისა და საფასურების ვალუტის აღწერა 114
(i) ვალდებულებათა ვალუტა 114
(ii) გაცვლითი კურსი 115
E. ინტელექტუალურ საკუთრებაზე ლიცენზიის სახეობები 115
(a) შესავალი 115
(b) საპატენტო ლიცენზიები 115
(c) ლიცენზიები სასაქონლო ნიშანზე 116
(d) ლიცენზიები საავტორო უფლებებზე (გამოცემა) 118
F. სალიცენზიო ხელშეკრულებების სახელმწიფო კონტროლი 121

თავი 6 სამრეწველო საკუთრების შესახებ ინფორმაციისა და დოკუმენტაციის როლი ტექნოლოგიური განვითარების ხელშეწყობაში 125

A. სამრეწველო საკუთრების შესახებ ინფორმაციის როლი ტექნოლოგიის გადაცემაში 127
(a) შესავალი 127
(b) გამოყენება სახელმწიფო ორგანოთა მიერ 129
(c) გამოყენება სამეცნიერო-კვლევითი ორგანიზაციების მიერ 130
(d) გამოყენება მრეწველობის მიერ 131

(f) თარგმანისა და გადამუშავების უფლებები 213
(g) არაქონებრივი უფლებები 213
E. მომიჯნავე უფლებები 213
F. საავტორო უფლებათა მფლობელობა 221
G. საავტორო უფლებების დაცვის შეზღუდვები 222
(a) დროებითი 222
(b) გეოგრაფიული 222
(c) ნებადართული გამოყენება 222
(d) არამატერიალური ნაწარმოებები 222
(e) სხვადასხვა 223
H. მეკობრეობა და დარღვევები 223
(a) მეკობრეობის გავრცელების სფერო 223
(b) მეკობრეობის შედეგები 225
(i) ავტორები და შემსრულებლები 225
(ii) გამომცემლები და ფონოგრამათა მწარმოებლები 225
(iii) დისტრიბუტორები 226
(iv) მომხმარებლები 226
(v) ხელისუფლების ორგანოები 226
I. სასამართლო დაცვის საშუალებები 227
(a) შესავალი 227
(b) დადგენილება ანტონ პილერის საქმეზე 228
(c) მესამე პირთა წინააღმდეგ საქმის გარემოებებზე მასალების შეგროვება 229
(d) შუალედური სასამართლო დადგენილება 230
(e) სასამართლო დაცვის საბოლოო საშუალებები 231
J. ხალხური შემოქმედების (ფოლკლორულ) ნაწარმოებთა დაცვა 232
(a) შესავალი 232
(b) ფოლკლორულ ნაწარმოებთა დაცვის მცდელობები საავტორო უფლებების შესახებ კანონის საშუალებით 233
(c) ეროვნული კანონმდებლობისთვის ფოლკლორულ ნაწარმოებთა დაცვის სპეციალური ტიპური დებულებები მართლსაწინააღმდეგო გამოყენებისა და ზიანის მომტანი სხვა ქმედებების წინა აღმდეგ 234
(i) ევოლუცია 234
(ii) ძირითადი პრინციპები 235
(iii) დაცვის საგანი 235
(iv) ზიანის მიმყენებელი ქმედებები 237
(v) ფოლკლორულ ნაწარმოებთა დაცვის განხორციელება 239
(vi) სანქციები 242
(d) ფოლკლორის რეგიონული და საერთაშორისო დაცვა 242

თავი 9 სასაქონლო ნიშნები 245
A. შესავალი 247
B. განსაზღვრებები 248
(a) სასაქონლო ნიშნები 248
(b) მომსახურების ნიშნები 249
(c) კოლექტიური და სასერტიფიკაციო ნიშნები 249
(i) კოლექტიური ნიშნები 249
(ii) სასერტიფიკაციო ნიშნები 250

C. აღნიშვნები, რომლებიც შეიძლება გამოყენებულ იქნენ როგორც სასაქონლო ნიშნები 251
D. დაცვისუნარიანობის კრიტერიუმი 253
(a) განმასხვავებლობის მოთხოვნა 253
(i) განმასხვავებლობის ნაკლებობა 255
(ii) გვარეობითი ტერმინები 256
(iii) აღწერილობითი აღნიშვნები 256
(iv) სხვა აღნიშვნები, რომლებსაც აკლია განმასხვავებლობა 257
(v) მითითება გეოგრაფიულ წარმოშობაზე 257
(vi) ასოები, ციფრები და მარტივი გეომეტრიული ფიგურები 258
(vii) უცხოური შრიფტი და ტრანსლიტერაცია 258
(viii) ფერები 258
(ix) სახელები და გვარები 259
(b) რეგისტრაციაზე უარის თქმის სხვა საფუძვლები – საზოგადოების ინტერესები 260
(i) შეცდომაში შეყვანა 260
(ii) მითითება გეოგრაფიულ წარმოშობაზე 260
(iii) შეცდომაში ნაწილობრივი შეყვანა 261
(iv) ნიშნები, რომლებიც ეწინააღმდეგება მორალს ან საზოგადოებრივ წესრიგს 261
(v) სახელმწიფოს, საზოგადოებრივი დაწესებულებების ან საერთაშორისო ორგანიზაციებისათვის განკუთვნილი ნიშნები 261
E. სასაქონლო ნიშანზე უფლებების დაცვა 262
F. მოთხოვნები გამოყენებაზე 262
(a) სავალდებულო გამოყენების აუცილებლობა 262
(b) პრაქტიკული გამოყენების მოთხოვნები 263
(c) გამოუყენებლობის შედეგები 265
(d) სასაქონლო ნიშნების სათანადო გამოყენება 265
G. სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაცია 267
(a) შესავალი 267
(b) განაცხადი რეგისტრაციაზე 268
(c) ექსპერტიზა 269
(i) ფორმალური ექსპერტიზა 269
(ii) არსობრივი ექსპერტიზა 269
(d) უარი რეგისტრაციაზე 270
(e) რეგისტრაციის თარიღი 271
(f) მოქმედების ვადა და მისი გაგრძელება 271
(g) პუბლიკაცია და რეესტრის მონაცემების ხელმისაწვდომობა 272
H. სასაქონლო ნიშნის რეესტრიდან ამოღება 272
(a) რეესტრიდან ამოღება რეგისტრაციის ვადის გაუგრძელებლობის გამო 273
(b) რეესტრიდან ამოღება რეგისტრირებული მფლობელის მოთხოვნით 273
(c) რეესტრიდან ამოღება გამოუყენებლობის გამო 273
(d) ბათილად ცნობა 274
(e) განმასხვავებლობადაკარგული ნიშნის რეესტრიდან ამოღება 274
I. სასაქონლო ნიშნების რეგისტრაციის შედეგადწარმოქმნილი უფლებები 275
(a) სასაქონლო ნიშნის გამოყენების უფლება 275
(b) სხვების მიერ ნიშნის გამოყენების აკრძალვის უფლება 276
(i) საქონლის მსგავსება 277
(ii) სასაქონლო ნიშნების მსგავსება 278

(iii) გამოყენებისა და გამოუყენებლობის გავლენა 282
(iv) დაცვა აღრევის დონემდე მსგავსების ფარგლებს გარეთ 283
(c) განსაკუთრებული უფლების შეზღუდვა საზოგადოებრივი ინტერესებით 283
(d) სასამართლო დაცვის საშუალებები სასაქონლო ნიშანზე უფლებების დარღვევისას 284
J. სასაქონლო ნიშნების მეკობრეობა, კონტრაფაქცია და ეტიკეტებისა და შეფუთვის იმიტაცია 285
(a) სასაქონლო ნიშნის მეკობრეობა 285
(b) კონტრაფაქცია 285
(i) რა არის კონტრაფაქცია? 285
(ii) სამართლებრივი დაცვა კონტრაფაქციისაგან 286
(c) ეტიკეტის და შეფუთვის იმიტაცია 287
K. მფლობელობის შეცვლა 288
(a) მფლობელობის შეცვლის მიზეზები 288
(b) მფლობელობის ნებაყოფლობითი შეცვლა: უფლებების დათმობა 288
(c) ჩანაწერის შეტანა მფლობელის შეცვლის თაობაზე 289
(d) ფორმალობები 291
L. სასაქონლო ნიშანზე ლიცენზიის გაცემა 291
(a) ლიცენზიის გაცემის მნიშვნელობა 291
(b) ძირითადი კონცეფცია: კონტროლი მფლობელის მხრივ 292
(c) ფორმალური მოთხოვნები 293
(d) ლიცენზიატის შეზღუდვები 294
M. საფირმო სახელწოდებები 294
(a) სამართლებრივი პირობები 295
(b) სამართლებრივი დაცვა 295

თავი 10 სამრეწველო ნიმუშები 297
A. შესავალი 299
B. სამრეწველო ნიმუშების სამართლებრივი დაცვის ევოლუცია 299
C. სამრეწველო ნიმუშის სამართლებრივი დაცვა 301
(a) დაცვის საგნის განსაზღვრება 301
(i) ნიმუში როგორც კონცეფცია ან იდეა 301
(ii) გამოყენება ან განსახიერება ნაკეთობაში 303
(iii) სამრეწველო ნიმუშის შეფასება მისი გარეგანი სახის მიხედვით 303
(iv) ფუნქციური დანიშნულებით განპირობებული ფორმის სამრეწველო ნიმუშების გამორიცხვა 304
(b) სიახლე ან ორიგინალობა 305
D. უფლებები სამრეწველო ნიმუშზე 306
(a) უფლებების მინიჭება 306
(b) უფლებების მოპოვება 307
(i) რეგისტრაცია 307
(ii) შექმნა და დაფიქსირება 308
(c) უფლებათა არსი 308
(d) უფლებების მოქმედების ვადა 309

E. კავშირი საავტორო უფლებებთან 309

თავი 11 გეოგრაფიული აღნიშვნა 313

A. შესავალი 315

B. გეოგრაფიულ აღნიშვნათა დაცვა ეროვნულ დონეზე 318

(a) დაცვის სპეციალური სახეები 318

(b) კოლექტიური ნიშნების ან სასერტიფიკაციო ნიშნების რეგისტრაცია 319

(c) კანონმდებლობა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ 321

C. გეოგრაფიულ აღნიშვნათა დაცვა საერთაშორისო დონეზე მრავალმხრივი ხელშეკრულებების მეშვეობით 322

(a) პარიზის კონვენცია სამრეწველო საკუთრების დაცვის შესახებ 323

(b) მადრიდის შეთანხმება საქონელზე ყალბი ან შეცდომაში შემყვანი წარმოშობის აღნიშვნების აღკვეთის შესახებ 324

(c) ლისაბონის შეთანხმება ადგილწარმოშობის დასახელებების დაცვისა და მათი საერთაშორისო რეგისტრაციის შესახებ 326

D. გეოგრაფიულ აღნიშვნათა დაცვა საერთაშორისო დონეზე ორმხრივ შეთანხმებათა დებულებების საფუძველზე 329

თავი 12 დაცვა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან 331

A. შესავალი 333

B. დაცვის აუცილებლობა 334

C. დაცვის სამართლებრივი საფუძველი 337

(a) არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის განვითარება 337

(b) საერთაშორისო დაცვა: სამრეწველო საკუთრების დაცვის შესახებ პარიზის კონვენციის მე-10bis მუხლი 340

(c) ეროვნული დაცვა: არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობისადმი სამი მთავარი მიდგომა 341

(i) სპეციალურ კანონმდებლობაზე დამყარებული დაცვა 342

(ii) დაცვა, რომელიც დამყარებულია ზოგად სამოქალაქო სამართალდარღვევათა შესახებ კანონმდებლობებზე და/ან „სხვისი სახელის გამოყენებისა" და კომერციული საიდუმლოების შესახებ კანონებზე 343

(iii) ზემოაღნიშნული ორი მიდგომის კომბინაცია 343

(d) სასამართლო პრაქტიკის როლი 344

D. არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტები 345

(a) ზოგადი განსაზღვრა 345

(b) არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტების სახეობები 347

(c) ქმედებები, რომლებიც იწვევენ აღრევას 348

(i) ზოგადი გარემოებები, რომლის დროსაც ადგილი აქვს აღრევას 348

(ii) აღრევის სახეობები 350

(iii) აღნიშვნასთან დაკავშირებული აღრევა 351

(iv) აღრევა პროდუქტის ფორმის მიმართ 356

(d) შეცდომაში შეყვანა 358

(i) ზოგადი დებულებები 358

(ii) შეცდომაში შეყვანის ცნება 359

(iii) შეცდომაში შემყვანი განცხადებების გაკეთება 360

(iv) გაზვიადება 361

(v) შეცდომაში შეყვანის საგანი 362

(vi) სუბიექტური პირობები 363
(vii) მტკიცებულების მოპოვების ტვირთი 364
(e) კონკურენტების დისკრედიტაცია 364
(i) ზოგადი დებულებები 364
(ii) მითითება კონკრეტულ კონკურენტზე 365
(iii) თავდასხმის საგანი 365
(iv) განზრახვა ან ფაქტობრივი ზიანი 366
(v) ფაქტების მტკიცება 366
(vi) ყალბი განცხადებები 366
(f) კომერციული საიდუმლოების დარღვევა 367
(i) ზოგადი დებულებები 367
(ii) რომელი ინფორმაცია შეიძლება იყოს კომერციული საიდუმლოება? 368
(iii) ინფორმაციის გამოყენება და გახსნა (ყოფილი) მუშაკების მიერ 370
(iv) ინფორმაციის გამოყენება და გახსნა კონკურენტების მიერ 371
(g) დაუმსახურებელი უპირატესობის მოპოვება სხვათა მიღწევების ხარჯზე („თავისუფალი თარეში" – „Free Riding") 372
(i) ზოგადი დებულებები 372
(ii) სასაქონლო ნიშნის განმასხვავებლობის ან რეკლამით შეძენილი პოპულარობის შესუსტება 374
(iii) სხვისი რეპუტაციის გამოყენება 375
(iv) მონური იმიტაცია 376
(v) პარაზიტული ქმედებები 377
(h) შედარებითი რეკლამა 378
(i) განსაზღვრება 378
(ii) საერთო ხასიათის შეზღუდვები: „შეცდომაში შემყვანი" და „მადისკრედიტებელი" შედარებები 378
(iii) ობიექტური შედარების დაშვებისაკენ მიმართული ტენდენცია 379
(iv) შედარებითი რეკლამის განსაკუთრებული საფრთხე 380
(v) შედარებითი რეკლამა და კანონი სასაქონლო ნიშნების შესახებ 380
(vi) მესამე პირთა მიერ ჩატარებული შედარებები 381
(i) არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის სხვა ქმედებები 381
(i) ზოგადი დებულებები 381
(ii) თავის მომაბეზრებელი რეკლამა, შიშის გრძნობის გამოყენება, მეტისმეტი ფსიქოლოგიური ზეწოლა და სხვა 382
(iii) გასაღების ხელშეწყობა: პრიზები, საჩუქრები, ლატარია და ა.შ. 383
(iv) კომერციული საქმიანობის დაბრკოლება 384

თავი 13 ფრენჩაიზინგი 387

A. შესავალი 389

(a) ფრენჩაიზინგის ცნების მოკლე განმარტება 389
(b) ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულების მაგალითი 390

B. საცალო გაყიდვის შესახებ შეთანხმების, სტანდარტული სალიცენზიო შეთანხმებისა და ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულების შედარებითი დახასიათება 391

(a) შეთანხმება საცალო გაყიდვის შესახებ 392
(b) სტანდარტული სალიცენზიო შეთანხმება 392
(c) ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულება 393
(d) სხვადასხვა ტიპის შეთანხმებათა შედარება 394
(i) ლიცენზიის გაცემა ფრენჩაიზის სისტემის გამოყენებაზე 394
(ii) ურთიერთობის რეგულარული და ინტერაქტიული ხასიათი 395

(iii) მუშაობის დაწესებული მეთოდის დაცვა 396
C. ფრენჩაიზის ტიპები 396
D. ფრენჩაიზინგის განხორციელების სტრუქტურული ფორმები 398
(a) საწარმოთა ფრენჩაიზინგი 398
(b) ტერიტორიული ფრენჩაიზი 399
(i) შეთანხმება ფრენჩაიზის განვითარების შესახებ 400
(ii) პირველადი, ანუ „მასტერ“ ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულება 401
(iii) კომბინირებული სტრუქტურები 401
E. ფრენჩაიზის ხელშეკრულების ტიპობრივი დებულებები 402
(a) უფლებამფლობელის უფლებები და მოვალეობები 402
(i) საექსპლუატაციო სახელმძღვანელო 404
(ii) მომზადება 404
(iii) დახმარება საწარმოს გახსნაში 406
(ii) ხელშეწყობა მუდმივ საფუძველზე 406
(b) უფლებამოსარგებლის უფლებები და მოვალეობები 407
(i) ფრენჩაიზის განვითარების გრაფიკი 407
(ii) საფასურების გადახდა 407
(iii) ხარისხის კონტროლის მოთხოვნათა დაცვა 410
(iv) კონფიდენციალურობის მოთხოვნა 412
(c) სხვადასხვა დებულებები 412
(i) განსაკუთრებულობა 412
(ii) ხელშეკრულების მოქმედების ვადა 414
(iii) დებულებები, რომლებიც ეხება შეთანხმების დარღვევას 415
(iv) მხარეთა უფლებები და მოვალეობები ხელშეკრულების მოქმედების შეწყვეტისას 417
(v) ხელშეკრულების გადაცემა 419
(vi) ხელშეკრულების გაგრძელება 420

თავი 14 პერსონაჟების მეჩენდაიზინგი (კომერციული გამოყენება) 423
A. პერსონაჟის ცნება 425
(a) განსაზღვრება 425
(b) პერსონაჟების წყაროები და პირველადი გამოყენება 425
B. პერსონაჟების მეჩენდაიზინგის ცნება 426
(a) განსაზღვრება 426
(b) პერსონაჟების მეჩენდაიზინგის მოკლე ისტორია 427
(c) პერსონაჟების მეჩენდაიზინგის სახეობები 429
(i) მოგონილ პერსონაჟთა მეჩენდაიზინგი 429
(ii) პიროვნებათა მეჩენდაიზინგი 430
(iii) გამოსახულებათა მეჩენდაიზინგი 431
C. სამართლებრივი დაცვის ფორმები 432
(a) საავტორო უფლებები 432
(b) სასაქონლო ნიშნები და მომსახურების ნიშნები (ნიშნები) 434
(c) სამრეწველო ნიმუშები 436
(d) დაცვის სხვა ფორმები 436

ნაწილი I

ინტელექტუალური საკუთრების საწყისები

თავი 1 ინტელექტუალური საკუთრების სისტემა

თავი 2 ინტელექტუალური საკუთრების ისტორია და ევოლუცია

თავი 3 ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაცია და საერთაშორისო თანამშრომლობა ინტელექტუალური საკუთრების სფეროში

თავი 1
ინტელექტუალური საკუთრების სისტემა

A. ინტელექტუალური საკუთრების ცნება

B. საავტორო და მომიჯნავე უფლებები

C. პატენტები და მონათესავე ცნებები
   (a) პატენტები გამოგონებაზე
   (b) სასარგებლო მოდელები

D. სამრეწველო ნიმუშები

E. სასაქონლო ნიშნები, საფირმო სახელწოდებები და გეოგრაფიული აღნიშვნები
   (a) სასაქონლო ნიშნები
   (b) საფირმო სახელწოდებები
   (c) გეოგრაფიული აღნიშვნები

F. არაკეთილსინდისიერი კონკურენცია

თავი 1
ინტელექტუალური საკუთრების სისტემა

A. ინტელექტუალური საკუთრების ცნება

1.1. ინტელექტუალური საკუთრება ყველაზე ფართო გაგებით ნიშნავს სამართლებრივ უფლებებს, რომლებიც წარმოიშობიან ინტელექტუალური საქმიანობის შედეგად მრეწველობის, მეცნიერების, ლიტერატურისა და ხელოვნების დარგში. სახელმწიფოებში ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის კანონების არსებობას ორი ძირითადი მიზეზი გააჩნია: პირველი – ეს არის საკუთარ ნაწარმოებებზე შემოქმედთა მორალური და ქონებრივი უფლებებისა და საზოგადოების მიერ ამ ნაწარმოებებით სარგებლობის უფლების ასახვა კანონმდებლობაში; მეორე — მთავრობათა მიერ მიზანდასახული პოლიტიკის გატარება შემოქმედებითი მოღვაწეობის, შემოქმედების შედეგების გავრცელებისა და გამოყენების ხელშეწყობისა და ეკონომიკური და სოციალური განვითარების სასარგებლოდ კეთილსინდისიერი თავისუფალი ვაჭრობის წახალისებისათვის.

1.2. მატერიალური ობიექტებისაგან განსხვავებით ადამიანის გონების ქმნილებები – იდეა, რომელიც საფუძვლად უდევს გამოგონებას, მუსიკალური ნაწარმოები ან სასაქონლო ნიშანი, მესამე პირთა მხრივ გამოყენებისაგან შეუძლებელია დაცული იქნეს მხოლოდ ავტორთა მიერ მათი უბრალო ფლობის საფუძველზე. როცა ადამიანის ინტელექტის ნაყოფი საზოგადოებისათვის ხელმისაწვდომი ხდება, შემოქმედს აღარ ძალუძს, გააკონტროლოს მისი გამოყენება. მხოლოდ უბრალო ფლობის საფუძველზე ობიექტის დაცვის შეუძლებლობის ეს ძირითადი ფაქტი წარმოადგენს ინტელექტუალური საკუთრების სფეროში კანონმდებლობის კონცეპტუალურ საფუძველს.

1.3. საერთოდ, კანონმდებლობა ინტელექტუალური საკუთრების სფეროში მიზნად ისახავს ნაწარმოებების შემოქმედთა და, აგრეთვე, ინტელექტუალური საქონლის შემქმნელთა და მომსახურების გამწევთა ინტერესების დაცვას მათთვის დროით შეზღუდული უფლებების მინიჭებით მათი პროდუქციის გამოყენებაზე. ამასთან, ეს უფლებები არ ეხება მატერიალურ ობიექტს, რომელშიც შეიძლება განსახიერებული იყოს შემოქმედებითი შრომის შედეგი, არამედ გულისხმობს ადამიანის გონების ქმნილებას, როგორც ასეთს.

1.4. არსებული ტრადიციით ინტელექტუალური საკუთრება იყოფა ორ ნაწილად: „სამრეწველო საკუთრებად" და „საავტორო უფლებად".

1.5. „სამრეწველო საკუთრება" მოიცავს გამოგონების დაცვას პატენტით, გარკვეული კომერციული ინტერესების დაცვას კანონებით სასაქონლო ნიშნების, საფირმო დასახელებებისა და სამრეწველო ნიმუშის შესახებ. გარდა ამისა, სამრეწველო საკუთრების ცნება მოიცავს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღკვეთას.

1.6. „საავტორო უფლება" ინტელექტუალურ ნაწარმოებთა (ლიტერატურა, მუსიკა, ხელოვნება) ავტორებს და სხვა შემოქმედთ ანიჭებს გარკვეულ უფლებებს, რის საფუძ-

ველზეც მათ შეუძლიათ, განსაზღვრული დროით ნება დართონ ან აკრძალონ მათი ნაწარმოების ამა თუ იმ სახით გამოყენება. ფართო გაგებით, საავტორო უფლება მოიცავს დებულებებს საავტორო უფლების დაცვის შესახებ ამ სიტყვის პირდაპირი მნიშვნელობით და, აგრეთვე, ე. წ. „მომიჯნავე უფლებების" დაცვას.

1.7. ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაციის (ისმო) დამფუძნებელი კონვენციის თანახმად, რომელიც მიღებულ იქნა სტოკჰოლმში 1967 წლის 17 ივლისს (მუხლი 2 [VIII]), „ინტელექტუალური საკუთრება მოიცავს უფლებებს, რომლებიც ეხება:

(1) ლიტერატურის, ხელოვნების და სამეცნიერო ნაწარმოებებს;
(2) მსახიობ შემსრულებელთა გამოსვლებს, ფონოგრამებს და საეთერო მაუწყებლობის პროგრამებს;
(3) გამოგონებებს ადამიანის საქმიანობის ყველა სფეროში;
(4) მეცნიერულ აღმოჩენებს;
(5) სამრეწველო ნიმუშებს;
(6) სასაქონლო ნიშნებს, მომსახურების ნიშნებს და საფირმო სახელწოდებებსა და კომერციულ აღნიშვნებს;
(7) არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღკვეთას და ყველა სხვა უფლებას, რომლებიც გამომდინარეობს ინტელექტუალური საქმიანობიდან მრეწველობის, მეცნიერების, ლიტერატურისა ან ხელოვნების სფეროებში".

1.8. პუნქტში (1) მოხსენიებული საქმიანობის სახეობები მიეკუთვნება საავტორო უფლებებს. პუნქტში (2) მოხსენებულ უფლებებს, ჩვეულებრივ, უწოდებენ „მომიჯნავე უფლებებს", ე.ი. უფლებებს იმ სფეროში, რომელიც ემიჯნება საავტორო უფლებებს. პუნქტებში (3), (5) და (6) მოცემული საქმიანობის სახეობები სამრეწველო საკუთრების დაცვის ობიექტებია. მათვე შეიძლება მივაკუთვნოთ პუნქტი (7), მით უფრო, რომ სამრეწველო საკუთრების დაცვის პარიზის კონვენციის 1(2) მუხლში (1967 წლის სტოკჰოლმის აქტი „პარიზის კონვენცია") „არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღკვეთა" შეტანილია „სამრეწველო საკუთრების დაცვაში"; ამ კონვენციის – მე-10bis(2) მუხლში ნათქვამია, რომ „არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტად ითვლება კონკურენციის ყველა აქტი, რომელიც ეწინააღმდეგება სამრეწველო და სავაჭრო საქმეებში პატიოსანი ქცევის წესებს".

1.9. ტერმინი „სამრეწველო საკუთრება" ზოგჯერ არასწორადაა გაგებული, როგორც უძრავი და მოძრავი საკუთრების აღმნიშვნელი, რომელიც გამოიყენება სამრეწველო წარმოების პროცესში, მაგალითად, ქარხნები, ფაბრიკები, მოწყობილობები და ა.შ. მაგრამ სამრეწველო საკუთრება ინტელექტუალური საკუთრების სახეობაა და, ამდენად, დაკავშირებულია ადამიანის გონების ქმნილებასთან. როგორც წესი, ასეთ ქმნილებებს წარმოადგენენ გამოგონებები და სამრეწველო ნიმუშები. მარტივად გამოგონება შეიძლება განიმარტოს, როგორც ტექნიკური პრობლემის ახალი გადაწყვეტა, ხოლო სამრეწველო ნიმუში – ესთეტიკური ქმნილება, რომელიც განსაზღვრავს სამრეწველო ნაწარმის გარეგან სახეს. გარდა ამისა, სამრეწველო საკუთრებას მიეკუთვნება სასაქონლო ნიშნები, მომსახურების ნიშნები, კომერციული სახელწოდებები და აღნიშვნები, საქონლის წარმოშობის აღნიშვნებისა და ადგილწარმოშობის დასახელებების ჩათვლით და, აგრეთვე, დაცვა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან. ამ შემთხვევაში ინტელექტუალური შემოქმედების ასპექტი, თუმცა იგი არსებობს, ნაკლებად თვალსაჩინოა. მაგრამ აქ მხედველო-

ბაშია მისაღები ის, რომ სამრეწველო საკუთრება, ჩვეულებრივ, მოიცავს მომხმარებლისთვის განკუთვნილი ინფორმაციის მატარებელ ნიშნებს, კერძოდ, ისეთ ნიშნებს, რომლებიც ეხება ბაზარზე შეთავაზებულ საქონელსა და მომსახურებას, და რომ დაცვა მიმართულია ასეთი ნიშნების უნებართვო გამოყენების წინააღმდეგ, რამაც შეიძლება შეცდომაში შეიყვანოს მომხმარებელი. პარიზის კონვენციის მიხედვით (მუხლი 1(2)) „სამრეწველო საკუთრების დაცვის საგანს წარმოადგენს პატენტები, სასარგებლო მოდელები, სამრეწველო ნიმუშები, სასაქონლო ნიშნები; მომსახურების ნიშნები, საფირმო სახელწოდებები, წარმოშობის ადგილის აღნიშვნა ან ადგილწარმოშობის დასახელება და არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღკვეთა".

1.10. ისმოს დამფუძნებელი კონვენციის ზემოხსენებული ნუსხის (4) პუნქტის შესაბამისად, მეცნიერული აღმოჩენები არ მიეკუთვნება ინტელექტუალური საკუთრების ორი სფეროდან არც ერთს. არსებობს აზრი, რომ მეცნიერული აღმოჩენები საერთოდ არ უნდა იყოს მოხსენიებული ინტელექტუალური საკუთრების ფორმათა შორის, ვინაიდან არც ერთი ეროვნული კანონი ან საერთაშორისო ხელშეკრულება არ ანიჭებს მეცნიერულ აღმოჩენებზე საკუთრების უფლებას. მეცნიერული აღმოჩენა და გამოგონება არ არის ერთი და იგივე. ჟენევის ხელშეკრულება მეცნიერული აღმოჩენების საერთაშორისო რეგისტრაციის შესახებ (1978) მეცნიერულ აღმოჩენებს განსაზღვრავს, როგორც „მატერიალური სამყაროს მოვლენების, თვისებების ან კანონების შეცნობას და აღიარებას, რომლებიც ადრე არ იყო ცნობილი და რომლებიც ექვემდებარება შემოწმებას" (მუხლი 1(1)(i)). ამოგონება არის კონკრეტული ტექნიკური პრობლემების ახალი გადაწყვეტა. ასეთი გადაწყვეტა, ბუნებრივია, უნდა ეფუძნებოდეს მატერიალური სამყაროს თვისებებს ან კანონებს (წინააღმდეგ შემთხვევაში შეუძლებელი იქნებოდა მისი დანერგვა ტექნიკური საშუალებებით), მაგრამ სულაც არ არის აუცილებელი, რომ ეს თვისებები ან კანონები ეკუთვნოდეს ახლად აღმოჩენილთა კატეგორიას. გამოგონების მეშვეობით ასეთი თვისებები და კანონები პოვებენ ახლებურ გამოყენებას ტექნიკაში იმისდა მიუხედავად, ისინი გამოგონებასთან ერთად იქნენ აღმოჩენილნი თუ ადრე, ამ გამოგონებისგან დამოუკიდებლად.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, WIPO`s Development Cooperation Activities, WIPO/CNR/ABU/93/9

H.Olson, Introduction to Intellectual Property Law, WIPO/CNR/S/93/1

International Bureau of WIPO, The Elements of Industrial Property, WIPO/IP/WDH/93/1

B. საავტორო და მომიჯნავე უფლებები

1.11. საავტორო უფლებები ვრცელდება ისეთ მხატვრულ ნაწარმოებებზე, როგორიცაა პოემა, რომანი, მუსიკა, ფერწერა, კინოფილმი და ა.შ. უმრავლეს ევროპულ ენაში ინგლისური ტერმინის – „კოპირაიტ"-ის („ასლების დამზადების უფლება") ნაცვლად იხმარება შესიტყვება – „საავტორო უფლება". ინგლისური ტერმინი „კოპირაიტ" მიუთითებს ძირითად ქმედებაზე, რაც ლიტერატურულ ან სხვა მხატვრულ ნაწარმოებებთან მიმართებაში

შეიძლება განხორციელდეს თვით ავტორის მიერ ან მისი თანხმობით. ლაპარაკია ლიტერატურული ან სხვა სახის ნაწარმოების (წიგნი, სურათი, ქანდაკება, ფოტოგრაფია ან კინოფილმი) ეგზემპლარების დამზადებაზე. ტერმინი „საავტორო უფლება" მიუთითებს მხატვრული ნაწარმოების შემქმნელის ანუ მისი ავტორის პიროვნებაზე, რითაც ხაზი ესმება ფაქტს, რომელსაც აღიარებს მრავალი ქვეყნის კანონმდებლობა, რომ ავტორს გააჩნია განსაკუთრებული უფლებები თავისი ნაწარმოების მიმართ, მაგალითად, უფლება – წინ აღუდგეს ნაწარმოების სახეშეცვლილ რეპროდუცირებას, რისი გაკეთებაც მხოლოდ მას შეუძლია. ამავე დროს სხვა უფლებები, როგორიცაა, მაგალითად, ეგზემპლარების დამზადების უფლება, შეიძლება განახორციელოს სხვა პირმაც, მაგალითად, გამომცემელმა, რომელსაც მიღებული აქვს ავტორისაგან ლიცენზია ასეთ ქმედებაზე.

1.12. „მომიჯნავე უფლებები" ნიშნავს იმ უფლებებს, რომლებიც ემიჯნება „საავტორო უფლებებს". საზოგადოდ მიჩნეულია, რომ არსებობს მომიჯნავე უფლებების სამი სახეობა: შემსრულებელთა უფლება მათ შესრულებაზე; ფონოგრამების დამამზადებლის უფლება მათ ფონოგრამებზე და საეთერო მაუწყებლობის ორგანიზაციათა უფლება მათ რადიო – და სატელევიზიო პროგრამებზე.

1.13. ავტორთა ინტერესების დაცვა მხოლოდ მათი ნაწარმოების უნებართვოდ გამოყენების აღკვეთით არ შემოიფარგლება. მათი ნაწარმოები განკუთვნილია იმისათვის, რომ ცნობილი გახდეს ფართო აუდიტორიისათვის. საზოგადოებისათვის ნაწარმოებების სხვადასხვა კატეგორიის გაცნობა სხვადასხვა გზით ხდება. მაგალითად, გამომცემელი ლიტერატურულ ნაწარმოებს მისი ხელნაწერის საბოლოო სახით აქვეყნებს და ავტორის შექმნილს არაფერს არ უმატებს. წიგნის გამომცემელთა ინტერესები დაცულია უფლებებით, რომლებიც მათ ავტორმა დაუთმო ან გადასცა ლიცენზიით.

1.14. რამდენადმე სხვა სიტუაციას აქვს ადგილი დრამატული ან მუსიკალური ნაწარმოებების შემთხვევაში. საზოგადოებისათვის ასეთი ნაწარმოების გაცნობისას საჭიროა მისი შესრულება ან დეკლამირება შემსრულებლების მიერ. ამიტომ გათვალისწინებულ უნდა იქნეს შემსრულებლის ინტერესების დაცვაც ამ ნაწარმოების მისეული, ინდივიდუალური ინტერპრეტაციის გამოყენებასთან დაკავშირებით.

1.15. ხმის ჩაწერის ტექნიკის განვითარებამ და ჩაწერის შედარებით იოლი რეპროდუცირების შესაძლებლობამ საჭირო გახადა, აგრეთვე, ფონოგრამათა დამამზადებლის უფლებათა დაცვა. ბაზარზე სულ უფრო ეფექტური ჩამწერი მოწყობილობების ფართო გავრცელებამ წარმოშვა ჩანაწერების მეკობრეობის პრობლემა, რომელიც დღეისათვის მსოფლიო მაშტაბის პრობლემადაა ქცეული. უფრო მეტიც, ხმოვან ჩანაწერებს ხშირად იყენებენ საერთაშორისო მაუწყებლობის ორგანიზაციები და, ასეთი გამოყენება თუმცა ერთი მხრივ, უზრუნველყოფს ჩანაწერთა და მათი დამამზადებლების პოპულარიზაციას, მეორე მხრივ, ეს ჩანაწერები ხდება საეთერო მაუწყებლობის ორგანიზაციათა ყოველდღიური პროგრამების განუყოფელი ნაწილი. ამის გამო ფონოგრამების მწარმოებლებმა შემსრულებელთა მსგავსად დაიწყეს ფონოგრამების უნებართვო დუბლირებისგან დაცვისა და სამაუწყებლო და სხვა საკომუნიკაციო სისტემების მიერ ფონოგრამების გამოყენებისათვის ანაზღაურების მიღების საშუალებათა ძიება.

1.16. დაბოლოს, საეთერო მაუწყებლობის ორგანიზაციებს გააჩნიათ გარკვეული ინტერესები საკუთარი სამაუწყებლო პროგრამების მიმართ, ცდილობენ რა წინ აღუდგნენ მათ უნებართვო რეტრანსლაციას საეთერო მაუწყებლობის სხვა ორგანიზაციების მიერ და, საერთოდ, მათ უნებართვო გამოყენებას.

1.17. ზოგადად უნდა ითქვას, რომ ხორციელდება არა ავტორის იდეის, არამედ ამ იდეის გამოსახვის ფორმების დაცვა. მაგალითად, თუ ავტორი საჟურნალო სტატიის სახით აქვეყნებს თავისი იდეების მოკლე შინაარსს იმის შესახებ, თუ როგორ უნდა აიგოს რადიომიმღები, ეს ხელს ვერ შეუშლის მესამე მხარეს, გამოიყენოს ეს იდეები ასეთი რადიომიმღების შესაქმნელად, მაგრამ საავტორო უფლება დაიცავს ავტორს მისი თანხმობის გარეშე ამ სტატიის რეპროდუცირებისაგან. რაც შეეხება თვითონ გამოგონებას, მასზე საავტორო უფლების დაცვა არ ვრცელდება, მაგრამ ის შეიძლება დაცული იყოს სხვა საფუძველზე, კერძოდ, სამრეწველო საკუთრების კონტექსტში. აქ მთავარია ის, რომ იდეა, როგორც ასეთი, არ არის დაცული საავტორო უფლებით. თუ ვინმემ გამოაქვეყნა თავისი იდეები, მაგალითად, საჯარო ლექციის დროს, მაგრამ არ გააჩნია შესაბამისი პატენტი, ის ვერანაირი ხერხით ვერ შეძლებს, წინ აღუდგეს სხვის მიერ მისი იდეების გამოყენებას. მაგრამ როცა ასეთი იდეა გამოისახება მატერიალური ფორმით, წარმოიშობა საავტორო უფლება სიტყვებზე, მუსიკალურ ნოტებზე, ნახატებზე და სხვ., რა ფორმითაც არის იდეა გამოხატული. საავტორო უფლებებით დასაცავი ნაწარმოები უნდა იყოს ორიგინალური.

1.18. ნაწარმოების საბოლოო ფიქსაცია მატერიალური ფორმით (ნაწერის, ნაბეჭდის, ფოტოგრაფიის, ხმის ან ვიდეო ჩანაწერის, ქანდაკების, არქიტექტურული, ფერწერული ან გრაფიკული ნაწარმოებების და ა.შ. სახით) არ წარმოადგენს მისი დაცვის აუცილებელ წინაპირობას. მაგრამ ზოგი ქვეყანა, უმთავრესად ის ქვეყნები, რომლებიც ინგლისურ-ამერიკულ იურიდიულ სისტემას მისდევენ, მოითხოვს ნაწარმოების რაიმე ფორმით ფიქსაციას დაცვის მინიჭებამდე. ეს გამომდინარეობს ძირითადად იმ მოსაზრებიდან, რომ დავის შემთხვევაში ასეთი ფორმა გამოყენებული იყოს როგორც მტკიცებულება.

1.19. საავტორო უფლების დაცვა დამოკიდებელი არ არის ნაწარმოების ხარისხსა და ფასეულობაზე – ნაწარმოები დაცული იქნება იმისდა მიუხედავად, ითვლება ის კარგ თუ ცუდ ლიტერატურულ ან მუსიკალურ ნაწარმოებად. დაცვა ასევე არ არის დამოკიდებული ნაწარმოების შექმნის მიზანზე, რადგან ნაწარმოების შესაძლო გამოყენება არანაირად არ იმოქმედებს მის დაცვაზე.

1.20. უფლებების დარღვევის შემთხვევაში გათვალისწინებულია სანქციები. საავტორო უფლებით დაცული ნაწარმოების ნებისმიერი უნებართვო გამოყენება იმ შემთხვევებში, როდესაც ასეთ გამოყენებაზე ნებართვის გაცემა მოითხოვება კანონით, წარმოადგენს საავტორო უფლების დარღვევას (მაგალითად, რეპროდუცირება, საჯარო შესრულება, საეთერო მაუწყებლობა ან საზოგადოებისათვის განკუთვნილი სხვა სახით გადაცემა უნებართვოდ, ნაწარმოების ნებისმიერი სხვა ფორმით გადამუშავება ავტორის ნებართვის გარეშე, პლაგიატობა და ა.შ.). კანონში გათვალისწინებულია სანქციები ასეთი დარღვევის შედეგად მიყენებული ზიანის ანაზღაურებისათვის. დარღვევის სერიოზულობის მიხედვით შეიძლება გამოყენებულ იქნეს სამოქალაქო ან სისხლის სამართლის კანონმდებლობით გათვალისწინებული სანქციები.

1.21. დაბოლოს, საყოველთაოდ მიღებულია, რომ საავტორო უფლებების შემადგენელ პრეროგატივათა კომპლექსი ალიარებული და დაცული უნდა იყოს ავტორის სიცოცხლეში მაინც. მისი სიკვდილის შემდეგ ნაწარმოების დაცვა გრძელდება განსაზღვრული დროის პერიოდით, რომელიც, როგორც წესი, 50 წელია. ითვლება, რომ ასეთი ვადა უზრუნველყოფს სამართლიან ბალანსს ავტორის მატერიალური უფლების დაცვასა და საზოგადოების მოთხოვნილებას შორის – ეზიაროს კულტურის მარადიულ ფასეულებებთან დაკავშირებულ მიღწევებს. დაცვის ვადის გასვლის შემდეგ ნაწარმოები ხდება საყოველთაო კუთვნილება, ე.ი. ნებისმიერ პირს შეუძლია ნებართვის გარეშე მისი გამოყენება.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, The Elements of Industrial Property, WIPO/IP/WDH/93/1

International Bureau of WIPO, International Protection of Copyright and Neighboring Rights, WIPO/CNR/ABU/93/2

International Bureau of WIPO, Copyright in the Light of Fundamental Notions Concerning its Origin, its Development, its Protection, its Scope and its Limits, STC/ZU/CNR/I/4

C. პატენტები და მონათესავე ცნებები

(a) პატენტები გამოგონებაზე

1.22. გამოგონება არის იდეა, რომელიც იძლევა სპეციფიკური პრობლემის პრაქტიკული გადაწყვეტის საშუალებას ტექნიკის სფეროში. როგორც წესი, გამოგონება დაცულია პატენტით, რომელსაც ასევე უწოდებენ – „პატენტი გამოგონებაზე". ყველა ქვეყანაში, რომელშიც გამოგონებას მინიჭებული აქვს სამართლებრივი დაცვა, ასეთი კი 140-ზე მეტია, ეს ხდება პატენტის მეშვეობით. თუმცა გარკვეულ ქვეყნებში, როგორც ქვემოთ იქნება ნაჩვენები, დაცვის სხვა საშუალებებიც არსებობს.

1.23. საპატენტო სისტემის მთავარი მიზანი მარტივია და გონივრული. საზოგადოებრივი ინტერესებიდან გამომდინარე სასურველია სამრეწველო ტექნოლოგიების გაუმჯობესება და სრულყოფა. ტექნიკური პროგრესის ხელშეწყობისა და სამრეწველო ნაწარმის გაუმჯობესებათა ფარულად გამოყენების საპირისპიროდ ტექნიკური გადაწყვეტის არსის გახსნის წახალისების მიზნით ნებისმიერ პირს, რომელმაც შექმნა გაუმჯობესებული ან სრულყოფილი სამრეწველო ნაწარმი ან მისი დამზადების ხერხი, ან ახალი ნივთიერება და/ან მისი დამზადების ხერხი, შეუძლია ქვეყნის საპატენტო უწყებაში გამოგონების დეტალების გამჟღავნების შემდეგ მიიღოს მასზე განსაკუთრებული უფლებები გარკვეული დროით. ამ პერიოდის გასვლის შემდეგ გამოგონება გადადის საერთო საზოგადოებრივ საკუთრებაში. განსაკუთრებულ უფლებათა მინიჭება გამართლებულია, ვინაიდან გამომგონებელს რომ არ შეექმნა გამოგონება და არ გაეხსნა მისი არსი, ვერავინ შეძლებდა მის გა-მოყენებას როგორც გამოგონების შექმნის, ასევე შემდგომ პერიოდში და

ნაკეთობის შექმნის ეს გზა შეიძლება უცნობი დარჩენილიყო. გარდა ამისა, მონოპოლიური უფლებების მინიჭება ხელს უწყობს გამოგონების დანერგვას, ვინაიდან განმცხადებლის მიერ სარგებლის მიღების ერთადერთი გზა გამოგონების პრაქტიკული რეალიზებაა, რაც შეიძლება განხორციელდეს ამ გამოგონების უშუალოდ მის მიერ გამოყენებით და ამის შედეგად კონკურენტებზე უპირატესობის მოპოვებით ან გამოგონების გამოყენებაზე მესამე პირებისათვის სალიცენზიო საფასურის გადახდის საფუძველზე ნებართვის გაცემით.

1.24. ყველა გამოგონება არ არის პატენტუნარიანი. საზოგადოდ, გამოგონების პატენტუნარიანობისათვის კანონით მოითხოვება, რომ გამოგონებას უნდა გააჩნდეს სიახლე, საგამომგონებლო დონე (ე.ი. არ უნდა იყოს ცხადი) და სამრეწველო გამოყენებადობა. ეს სამი მოთხოვნა ცნობილია როგორც პატენტუნარიანობის პირობები. ზოგიერთი ქვეყნის კანონმდებლობა გამოგონებათა განსაზღვრულ სახეობებს გამორიცხავს იმ გამოგონებათაგან, რომლებზეც შეიძლება გაიცეს პატენტი. მაგალითად, გამოგონება, რომელიც ბირთვულ გარდაქმნათა მეშვეობით მიღებულ ნივთიერებებს მოიცავს.

1.25. მიღებულია, რომ ერთმანეთისაგან განასხვაონ გამოგონება, რომელიც ეხება პროდუქტს, და გამოგონება, რომელიც ეხება ხერხს. ახალი შენადნობის გამოგონება წარმოადგენს პროდუქტის გამოგონების მაგალითს, ცნობილი ან ახალი შენადნობის მიღების ხერხი კი – ხერხის გამოგონების მაგალითს. შესაბამის პატენტებს, ჩვეულებრივ, ეწოდება „პატენტი პროდუქტზე" და „პატენტი ხერხზე".

1.26. გამოგონებაზე პატენტით მინიჭებული დაცვა ნიშნავს, რომ ნებისმიერმა პირმა, რომელიც მოისურვებს გამოგონების გამოყენებას, ნებართვა ასეთ გამოყენებაზე უნდა მიიღოს პირისაგან, რომელზედაც გაცემულია პატენტი და რომელიც ცნობილია როგორც „პატენტმფლობელი" ან „პატენტის მფლობელი". დაპატენტებული გამოგონების გამოყენება ასეთი უფლებამოსილების გარეშე სამართალსაწინააღმდეგოა. დაცვის ვადა განსაზღვრულია და მრავალ ქვეყანაში შეადგენს 20 წელს პატენტის მიღებაზე განაცხადის შეტანის დღიდან.

1.27. მინიჭებული უფლებები, რომლებიც დასტურდება პატენტით, განსაზღვრულია იმ ქვეყნის საპატენტო კანონმდებლობით, რომელმაც გასცა პატენტი. ეს უფლებები, რომლებსაც, ჩვეულებრივ, „გამოყენებაზე განსაკუთრებულ უფლებებს" უწოდებენ, საზოგადოდ მოიცავს:

(1) პროდუქტზე პატენტის შემთხვევაში პროდუქტის, რომელშიც განხორციელებულია გამოგონება, დამზადების, გამოყენების, გაყიდვისა და იმპორტირების უფლებას, და

(2) ხერხზე პატენტის შემთხვევაში ამ ხერხის გამოყენების უფლებას, რომელიც შეიცავს გამოგონებას, და, აგრეთვე, იმ პროდუქტის დამზადების, გამოყენების, გაყიდვისა და იმპორტირების უფლებას, რომელიც დამზადებულია ამ გამოგონების შემცველი ხერხით.

1.28. როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, პირი, რომელიც გამოიყენებს დაპატენტებულ გამოგონებას პატენტმფლობელის ნებართვის გარეშე, ჩადის მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას. მაგრამ არსებობს გამონაკლისი – საპატენტო კანონმდებლობა ითვალისწინებს

შემთხვევებს, როდესაც, მაგალითად, დაპატენტებული გამოგონება საზოგადოების ინტერესებისათვის შეიძლება გამოყენებულ იქნეს პატენტმფლობელის ნებართვის გარეშე, სახელმწიფოს მიერ (ან სახელმწიფოს სახელით) ან იძულებითი ლიცენზიის საფუძველზე. იძულებითი ლიცენზია არის ნებართვა გამოგონების გამოყენებაზე, რომელსაც გასცემს ხელისუფლების ორგანო, როგორც წესი, კანონით გათვალისწინებულ განსაკუთრებულ შემთხვევებში, ამასთან, მხოლოდ მაშინ, როდესაც იურიდიულ პირს, რომელსაც სურს დაპატენტებული გამოგონების გამოყენება, არ ძალუძს ნებართვის მიღება პატენტმფლობელისგან. იძულებითი ლიცენზიების გაცემის პირობები დაწვრილებით არის მოწესრიგებული შესაბამის კანონმდებლობაში. კერძოდ, იძულებითი ლიცენზიის გაცემის დადგენილებაში, ჩვეულებრივ, ფიქსირდება პატენტმფლობელისთვის გასაცემი ანაზღაურება. როგორც წესი, შესაძლებელია ასეთი დადგენილების გასაჩივრება.

(b) სასარგებლო მოდელები

1.29. გამოგონებათა დაცვის მეორე ფორმა მდგომარეობს „სასარგებლო მოდელის" რეგისტრაციაში ან მასზე პატენტის გაცემაში. გამოთქმა „სასარგებლო მოდელი" გამოიყენება გამოგონებათა განსაზღვრული სახეობებისათვის. კერძოდ, უმრავლესი ქვეყნების კანონმდებლობების შესაბამისად, რომლებიც შეიცავენ დებულებებს „სასარგებლო მოდელის" შესახებ, ამ კატეგორიას მიეკუთვნება გამოგონებები მექანიკის დარგში. ამის გამოა, რომ სასარგებლო მოდელად განიხილება მოწყობილობები ან სხვა სასარგებლო საგნები. სხვა სახის დაცვა, რომელიც შეიძლება სასარგებლო მოდელზე პატენტების მსგავსად იქნეს განხილული, არის ე.წ. „მცირე პატენტი".

1.30. სასარგებლო მოდელები, როგორც წესი, გამოგონებისაგან, რომელზეც გაიცემა ჩვეულებრივი პატენტი, განსხვავდება შემდეგი სამი ნიშნით: ჯერ ერთი, „სასარგებლო მოდელად" წოდებული გამოგონების შემთხვევაში საგამომგონებლო დონე რამდენადმე დაბალია, ვიდრე ისეთი გამოგონების შემთხვევაში, რომელზედაც შეიძლება გაიცეს პატენტი გამოგონებაზე; მეორე, სასარგებლო მოდელისთვის კანონით გათვალისწინებული დაცვის მაქსიმალური ვადა, როგორც წესი, მნიშვნელოვნად მცირეა, ვიდრე კანონით გათვალისწინებული დაცვის მაქსიმალური ვადა გამოგონებისთვის, რომელზედაც შეიძლება გაიცეს პატენტი, და მესამე, საფასური, რომელიც გადაიხდება უფლებების მინიჭებისა და მათი ძალაში შენარჩუნებისათვის, როგორც წესი, მცირეა ჩვეულებრივ პატენტებთან შედარებით. უფრო მეტიც, ზოგ ქვეყანაში არსებობს მნიშვნელოვანი განსხვავება სასარგებლო მოდელისათვის დაცვის მინიჭების პროცედურაში: ეს პროცედურა, ჩვეულებრივ, უფრო მოკლეა და მარტივი, ვიდრე პროცედურა გამოგონებაზე პატენტის შემთხვევაში.

1.31. სასარგებლო მოდელის მიზანია, წაახალისოს გამომგონებლები და ინვესტორები, ჩადონ სახსრები და დაიცვან ტექნიკური გაუმჯობესებანი, რომლებიც არ აკმაყოფილებენ პატენტუნარიანობის ყველა კრიტერიუმს, შედარებით დაბალი ხარჯების გაწევითა და დაჩქარებული პროცედურით. შედეგად, სასარგებლო მოდელი წარმოადგენს განსაკუთრებული ინტერესის საგანს მცირე და საშუალო წარმოებებისათვის და შეუძლია ხელი შეუწყოს ტექნიკურ პროგრესს განვითარებად ქვეყნებში. ზოგიერთი გამოგონება არ აკმაყოფილებს პატენტუნარიანობის ყველა პირობას, მაგალითად, არ გააჩნია შესაბამისი საგამომგონებლო დონე. სასარგებლო მოდელს შეუძლია შეავსოს დაცვის სამართლებრი-

ვი ვაკუუმი ისეთი გამოგონებებისათვის, რომლებსაც არ გააჩნია საკმარისი საგამომგონებლო დონე და რომლებიც ვერ იქნებოდა დაცული. გარდა ამისა, იგი იცავს საპატენტო სისტემას გაუფასურებისაგან, რათა არ მოხდეს მისი გამოყენება ნაკლებადღირებული ტექნიკური მიღწევებისათვის.

ლიტერატურა

H.Olson, Introduction to Intellectual Property Law, WIPO/CNR/S/93/1

International Bureau of WIPO, The Elements of Industrial Property, WIPO/IP/WDH/93/1

P. Smith, Introduction to Patent Law and Practice: The Basic Concepts, WIPO Pub. № 672(E) (1989)

International Bureau of WIPO, Different Titles of Protection for Inventions, WIPO,LAC/CCS/89/2

D. სამრეწველო ნიმუშები

1.32. ფართო გაგებით, სამრეწველო ნიმუში არის სასარგებლო ნაკეთობის ორნამენტული ან ესთეტიკური გარეგანი სახე. ორნამენტული გარეგანი სახე მოიცავს ნაკეთობის ფორმას და/ან მის დეკორაციულ გაფორმებას და/ან ფერს. გარდა ამისა, ნაკეთობის ორნამენტული ან ესთეტიკური სახე უნდა უზრუნველყოფდეს მიმზიდველობას. ნაკეთობა უნდა ექვემდებარებოდეს ტირაჟირებას სამრეწველო მასშტაბით, რის გამოც სამრეწველო ნიმუშს უწოდებენ „სამრეწველოს". თუ ეს უკანასკნელი კრიტერიუმი არ იქნება დაკმაყოფილებული, მაშინ ობიექტი შეიძლება კლასიფიცირებულ იქნეს როგორც ხელოვნების ნიმუში და დაცული იყოს საავტორო უფლებით და არა სამრეწველო საკუთრების უფლებებით.

1.33. რიგი ქვეყნების კანონმდებლობის შესაბამისად, იმისათვის, რათა სამრეწველო ნიმუში ექვემდებარებოდეს დაცვას, მას უნდა გააჩნდეს სიახლე, სხვა ქვეყნების კანონით – ორიგინალობა.

1.34. სამრეწველო ნიმუშები დაცულია ეგზემპლარების უნებართვოდ დამზადების ან იმიტაციისაგან. დაცვის ვადა შეიძლება შეადგენდეს 5, 10 ან 15 წელს.

1.35. დოკუმენტს, რომელიც ადასტურებს სამრეწველო ნიმუშის დაცვას, შეიძლება ეწოდოს რეგისტრაციის მოწმობა ან პატენტი. უკანასკნელ შემთხვევაში სიტყვა „პატენტს" ყოველთვის უნდა დაემატოს სიტყვები „სამრეწველო ნიმუშზე", რათა შესაძლებელი იყოს მისი განსხვავება გამოგონებაზე გაცემული პატენტისაგან.

1.36. დიზაინის მნიშვნელოვან განვითარებასთან ერთად ბოლო წლების მანძილზე მომხმარებლები სულ უფრო დაინტერესებულნი არიან, რათა საქონლის სარგებლიანობა შეთავსებული იყოს მის სასიამოვნო გარეგან სახესთან. ამის გამო მეწარმეებმა გაზარდეს

ხარჯები დიზაინის გასაუმჯობესებლად და შესაბამისად, დიზაინერების შემოქმედებითი შრომის შედეგების სათანადო სამრეწველო ნიმუშების რეგისტრაციის გზით დასაცავად.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, General aspects of Industrial Property, WIPO/IP/THR/91/1

International Bureau of WIPO, Other Elements of Industrial Property, ISIP,86/4

E. სასაქონლო ნიშნები, საფირმო სახელწოდებები და გეოგრაფიული აღნიშვნები

(a) სასაქონლო ნიშნები

1.37. სასაქონლო ნიშნის იდეა ახალი არ არის. უკვე მრავალი საუკუნის მანძილზე ვაჭრები და მრეწველები სპეციალურ ნიშანს ადებდნენ თავიანთ ნაკეთობას, რომელიც განასხვავებდა მათ კონკურენტის პროდუქციისაგან. მაგრამ ხანგრძლივი დროის განმავლობაში სასაქონლო ნიშნის გამოყენება შეზღუდული იყო სულ რამდენიმე სახეობის საქონლით, რომლებიც იყიდებოდა მისი დამზადების ადგილიდან მოშორებით. საქონლის დიდი ნაწილი ადგილზე საღდებოდა და არ საჭიროებდა სასაქონლო ნიშანს. თანამედროვე სასაქონლო ნიშნები, ე.ი. იმ სახით, როგორითაც დღეს არიან ისინი ცნობილნი, პირველად გაჩნდა XVIII საუკუნეში კომუნიკაციების საშუალებათა ზრდისა და თავისუფალი ვაჭრობისა და მრეწველობის უზრუნველმყოფ კანონთა მიღების შედეგად. ამას მოჰყვა ქვეყნის შიდა და ქვეყნებს შორის ვაჭრობის სწრაფი განვითარება. სხვადასხვა სახის საქონლის ბრუნვის ზრდამ აუცილებელი გახადა სასაქონლო ნიშნების მოთავსება საქონელზე, რათა შესაძლებელი ყოფილიყო მათი იდენტიფიცირება როგორც მეწარმეებისა და ვაჭრების, ისე მომხმარებლის ინტერესებიდან გამომდინარე.

1.38. მეორე მსოფლიო ომის დამთავრების შემდეგ საერთაშორისო ვაჭრობის უპრეცედენტო ზრდას მოჰყვა სასაქონლო ნიშნების უფრო ფართო გამოყენება ყველა ქვეყანაში და ეკონომიკური საქმიანობის ყველა სფეროში. სასაქონლო ნიშნები სულ უფრო დიდ როლს ასრულებენ ყოველდღიურ ცხოვრებაში, თუმცა ჩვენ ყოველთვის არ ვაცნობიერებთ ამ ფაქტს. ჩვენ შეხება გვაქვს უამრავ ნიშანთან არა მარტო სუპერმარკეტებში ან სხვა საზოგადოებრივ ადგილებში, სადაც ნებადართულია რეკლამების განთავსება, არამედ პრესაში, რადიო და ტელეგადაცემებშიც, რამაც ისინი ყოველდღიური ცხოვრების ნაწილი გახადა.

(i) სასაქონლო ნიშნების ფუნქციები

1.39. სასაქონლო ნიშნის გამოყენება რამდენიმე მიზანს ისახავს. პოტენციური მყიდველის თვალსაზრისით, სასაქონლო ნიშანი ეხმარება მას გადაწყვეტილების მიღებაში – იყიდოს თუ არ იყიდოს ესა თუ ის ნაწარმი. ასეთი გადაწყვეტილება ეყრდნობა საქონლის მოსალოდნელ მახასიათებლებს (ზომა, წონა, ფერი, სურნელება, გემო, ვარგისიანობის

ხანგრძლივობა, მუშაობის ეფექტურობა და ა.შ.). მარტივად რომ ვთქვათ, პოტენციური მყიდველი ეძებს საქონლის გარკვეულ ხარისხს ან მის რაიმე სხვა მახასიათებელს. ამგვარად, სასაქონლო ნიშნის ერთ-ერთი ფუნქციაა, თვალსაჩინოდ მიანიშნოს ამ ხარისხზე ან ამ მახასიათებლზე. სასაქონლო ნიშნის კიდევ ერთი ფუნქციაა განასხვაოს საქონელი, რომელსაც აქვს ასეთი ხარისხი ან ასეთი მახასიათებლები, სხვა ანალოგიური საქონლისაგან. თუმცა, ხშირად ამტკიცებენ, რომ სასაქონლო ნიშანი უნდა დაეხმაროს მომხმარებელს, განასხვაოს ერთი საწარმოს საქონელი სხვა საწარმოს მიერ დამზადებული იმავე სახის საქონლისაგან, მაგრამ არ არის აუცილებელი, მომხმარებელმა იცოდეს ფირმის სახელწოდება, რომელიც აწარმოებს, ან ყიდის საქონელს, ე.ი. სასაქონლო ნიშანს შეუძლია განასხვაოს ერთი და იმავე ფირმის მიერ წარმოებული საქონელიც კი.

1.40. სასაქონლო ნიშნის მეორე ფუნქცია ის არის, რომ იგი საშუალებას აძლევს მეწარმეს, ამოიცნოს მის მიერ წარმოებული საქონელი, მას შემდეგ, რაც ის უკვე მესამე პირთა, მაგალითად, ამ საქონლით მოვაჭრეთა განკარგულებაშია.

1.41. სასაქონლო ნიშნის მესამე ფუნქციაა, საშუალება მისცეს სახელმწიფო ორგანოებს, რომელთაც ევალებათ სასაქონლო ნიშნის მატარებელი საქონლის ხარისხისა და სხვა მახასიათებლების შემოწმება, შეასრულონ თავიანთი მოვალეობა.

1.42. საწარმოებს საქმე აქვთ არა მხოლოდ საქონლის გამოშვებასთან, არამედ მომსახურების განხორციელებასთანაც. მომსახურება პრაქტიკულად შეიძლება ნებისმიერი სახისა იყოს. მათ შორის: ტურიზმი, რეკლამა, ტრანსპორტირება, დაზღვევა და ა.შ. მომსახურების სექტორის საწარმოები (სასტუმროები, რესტორნები, ავიახაზები, მანქანების გამქირავებელი სააგენტოები, სამრეცხაოები, ქიმწმენდა და სხვ.) „მომსახურების ნიშანს" თავის განმასხვავებელ ნიშნად იყენებენ.

(ii) სასაქონლო ნიშნების ეკონომიკური მნიშვნელობა

1.43. დღეს სასაქონლო ნიშნებს პრაქტიკულად მთელი მსოფლიო იყენებს — განვითარებადი და განვითარებული ქვეყნები, საბაზრო ეკონომიკისა და გეგმური ეკონომიკის მქონე ქვეყნები – და იგი ყველგან მნიშვნელოვან ეკონომიკურ როლს თამაშობს მარკეტინგსა და ვაჭრობაში. სასაქონლო ნიშნით ერთნაირად არიან დაინტერესებულნი ისინი, ვინც ბაზარზე სთავაზობენ საქონელსა და მომსახურებას, ე.ი. მეწარმეები, დისტრიბუტორები, საცალოდ და ბითუმად მოვაჭრენი და, ასევე, მომხმარებლები, სახელმწიფო ორგანოები და საზოგადოდ მთელი ეკონომიკა.

1.44. სასაქონლო ნიშანი საშუალებას აძლევს ფირმას, პოტენციური მომხმარებლის ყურადღება მიაპყროს საქონლის არსებობას, მიიზიდოს იგი, ხოლო მომხმარებელმა შეძლოს მოცემული საქონლის განსხვავება ბაზარზე არსებული სხვა ანალოგიური საქონლისაგან. ამგვარად, ფირმას შეუძლია მოიპოვოს ამ სასაქონლო ნიშნით რეალიზებული საქონლის მწარმოებლის რეპუტაცია. სასაქონლო ნიშნის მნიშვნელობა გამომდინარეობს ნიშანსა და საქონელს შორის იმ ასოციაციიდან, რაც სტიმულს აძლევს შესაბამის საქონელზე მოთხოვნილების ზრდას და საშუალებას აძლევს მას, კონკურენცია გაუწიოს მსგავს საქონელს, რომელსაც კონკურენტი აწარმოებს. როცა სასაქონლო ნიშანი კარგ რეპუტაციას იძენს, შესაბამისი საქონლისათვის ბევრად გაადვილდება ახალ ბაზრებში შეღწევა და ამით ექსპორტის სტიმულირება ხდება.

1.45. სასაქონლო ნიშნების გამოყენება ემსახურება მომხმარებელთა მნიშვნელოვან და მრავალმხრივ ინტერესებს. ნიშნების გამოყენება საშუალებას აძლევს მომხმარებელს, შეიქმნას წარმოდგენა საქონელსა და მომსახურებაზე, რომელსაც ბაზარი სთავაზობს, სწრაფად გაერკვეს საქონლის წარმოშობაში და გააკეთოს არჩევანი მსგავს საქონელსა თუ მომსახურებებს შორის. ყველა ეს ფაქტორი კონკურენციის სტიმულია. საბოლოო ანგარიშით, ამან შეიძლება გამოიწვიოს სახალხო მოხმარების საქონლის ასორტიმენტის გაფართოება და ფასდაკლება. სასაქონლო ნიშნების გამოყენება ხელს უწყობს, აგრეთვე, მწარმოებელთა ბრძოლას ხარისხისათვის, რის შედეგადაც ყველა მოგებული რჩება.

1.46. სასაქონლო ნიშნების ეფექტური სისტემა იცავს მომხმარებელს, აგრეთვე, არაკეთილსინდისიერი ვაჭრობის სხვადასხვაგვარი ფორმისაგან (მაგალითად, ისეთი ნიშნების გამოყენება, რომლებსაც შეცდომაში შეჰყავს მომხმარებელი ან იწვევს სხვა ნიშნებთან აღრევას). მომხმარებელთა უფლებების დაცვის კანონმდებლობა ბევრ ქვეყანას არა აქვს, იმ ქვეყნებში კი, სადაც ასეთი კანონმდებლობა არსებობს, მომხმარებელს ყოველთვის არ ძალუძს უზრუნველყოს საკუთარი უფლებების დაცვა. ასეთ შემთხვევაში სასქონლო ნიშნის კანონმდებლობა მომხმარებლის უფლებათა სასამართლო დაცვის ერთადერთი საშუალებაა.

1.47. სასაქონლო ნიშნები ასევე სასარგებლოა სახელმწიფო ორგანოებისათვის, რომლებიც პასუხს აგებენ საქონლისა და მომსახურების ხარისხისა და სხვა მახასიათებლების შემოწმებაზე. სასაქონლო ნიშნები დაეხმარება მათ, მაგალითად, საჩივრებისა და ლაბორატორიული შემოწმების საფუძველზე გამოვლენილი იმ საქონლისა და მომსახურების ამოცნობაში, რომლებიც არ აკმაყოფილებენ კანონით გათვალისწინებულ მოთხოვნებს, და ანალოგიური ან იდენტური საქონლის ჯგუფიდან უხარისხო საქონლის გამოყოფაში. დაბოლოს, სასაქონლო ნიშნების რეგისტრაცია სახელმწიფო ორგანოებისათვის სტატისტიკური და ეკონომიკური ინფორმაციის წყაროა.

1.48. ამგვარად, ყველა ქვეყანა დაინტერესებული უნდა იყოს ისეთი ეფექტური სისტემის შექმნით, რომელიც უზრუნველყოფს სასაქონლო ნიშნების დაცვას და მათ გამოყენებას მეწარმეთა და მომხმარებელთა კანონიერი ინტერესების შესაბამისად. მხოლოდ ასე შეიძლება სასაქონლო ნიშნებმა მაქსიმალური წვლილი შეიტანონ ეკონომიკის განვითარებაში.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, The Protection of Trademarks and Service Marks; History and Functions of Trademark System, ISIP/92/3

(b) საფირმო სახელწოდებები

1.49. საფირმო სახელწოდებაში შედის ფირმის დასახელება, ტერმინები ან სახელწოდებები, რომელთა დანიშნულებაა საწარმოსა და მისი საქმიანობის იდენტიფიცირება და გარჩევა სხვა საწარმოსაგან. მაშინ, როცა სასაქონლო ნიშნები განასხვავებენ ერთი საწარმოს საქონელსა და მომსახურებას მეორისაგან, საფირმო სახელწოდება ახდენს მთელი საწარმოს იდენტიფიცირებას, მის მიერ ბაზარზე რეალიზებულ საქონელსა

და მომსახურებაზე მითითების აუცილებლობის გარეშე და განასახიერებს შესაბამისი ფირმის რეპუტაციასა და გუდვილს. ამგვარად, საფირმო სახელწოდება არის მისი მეტად ღირებული აქტივი და სასარგებლო ინფორმაციის წყარო მომხმარებლებისათვის. აქედან გამომდინარე, საფირმო სახელწოდებათა დაცვა შეესაბამება როგორც მეწარმეთა, ისე მომხმარებელთა ინტერესებს, რომლებიც ერთნაირად არიან დაინტერესებული ისეთი სამართლებრივი ინსტრუმენტების შექმნით, რომლებიც ხელს შეუწყობს მომხმარებლების შეცდომაში შემყვანი და აღმრევი ხერხებით საფირმო სახელწოდებების გამოყენების აღკვეთას.

1.50. უმრავლესი ქვეყნების კანონმდებლობების მიხედვით საფირმო სახელწოდებები დაცვის ობიექტს წარმოადგენს, მაგრამ სამართლებრივი რეჟიმები, რომლებიც მათ გამოყენებას არეგულირებენ, მნიშვნელოვნად იცვლება ქვეყნიდან ქვეყანაში. როგორც წესი, ისინი მოიცავენ სამოქალაქო კოდექსის, კომერციის, კომპანიათა საქმიანობის, სასაქონლო ნიშნების და/ან არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობებისა და/ან საფირმო სახელწოდების სპეციალური კანონების დებულებებს. ბევრ ქვეყანაში გათვალისწინებულია საფირმო სახელწოდებათა სარეგისტრაციო სისტემა, თუმცა მათ შორის შეიმჩნევა მნიშვნელოვანი განსხვავება მოქმედების ტერიტორიის (ადგილობრივი და/ან ნაციონალური) და, აგრეთვე, რეგისტრაციის სამართლებრივი შედეგების მიხედვით.

(c) გეოგრაფიული აღნიშვნები

1.51. წარმოშობის აღნიშვნები და ადგილწარმოშობის დასახელება, რომლებიც ცნობილია, როგორც „გეოგრაფიული აღნიშვნები", კომერციული აღნიშვნების კიდევ ორი სახეობაა.

1.52. წარმოშობის აღნიშვნა არის დასახელება, გამოსახულება ან ნიშანი, რომლებიც მიუთითებს ნაწარმის ან მომსახურების წარმოშობის ქვეყანაზე, რეგიონზე ან კონკრეტულ ადგილზე (მაგალითად, „დამზადებულია . . . -ში"). წარმოშობის ყალბი ან შეცდომაში შემყვანი მითითებების გამოყენება, როგორც წესი, მართლსაწინააღმდეგოდაა მიჩნეული.

1.53. ადგილწარმოშობის დასახელება არის ქვეყნის, რეგიონის ან კონკრეტული ადგილის დასახელება, რომლითაც მონიშნულია აქედან წარმოშობილი საქონელი, რომლის დამახასიათებელი თვისებები მთლიანად ან ძირითადად განპირობებულია ამ გეოგრაფიული გარემოთი, სხვანაირად რომ ვთქვათ, ამ ადგილის ბუნებრივი გარემოთი და/ან ადამიანის ფაქტორით. ადგილწარმოშობის დასახელების გამოყენება მართლზომიერია მხოლოდ იმ პირთა განსაზღვრული წრისათვის ან საწარმოსათვის, რომლებიც განლაგებულია შესაბამის გეოგრაფიულ რაიონში, და მხოლოდ იქ წარმოშობილ კონკრეტულ ნაწარმთან დაკავშირებით (მაგალითად, „ბორდო", „შამპანური" და ა.შ.).

1.54. წარმოშობის აღნიშვნები და ადგილწარმოშობის დასახელებები განსაზღვრავს ნაწარმისა და მომსახურების წყაროს ან წარმოშობას. ადგილწარმოშობის დასახელებას კიდევ ერთი ფუნქცია აკისრია. მაშინ, როცა წარმოშობის აღნიშვნები განსაზღვრავს მხოლოდ ნაწარმის წარმოშობის წყაროს, ადგილწარმოშობის დასახელება დამატებით მიუთითებს საქონლის დამახასიათებელ თვისებებზე, რაც განისაზღვრება მისი წარმოშობის გეოგრაფიული ადგილით, რომელზედაც მითითებულია მოცემულ დასახელებაში. უფრო

მეტიც, მაშინ, როცა ნებისმიერმა გამოსახულებამ ან ნიშანმა, რომელიც პირდაპირ ან არაპირდაპირ მიანიშნებს ნაწარმის წარმოშობის გეოგრაფიულ ადგილზე, შეიძლება გასწიოს წარმოშობის აღნიშვნის მაგივრობა (მაგალითად, ეროვნული ემბლემა), ადგილწარმოშობის დასახელება ყოველთვის გეოგრაფიული სახელია (როგორც წესი, ეს არის ქვეყნის, რეგიონის ან ნაწარმის წარმოშობის ადგილის სახელი, თუმცა ზოგ შემთხვევაში იგი შეიძლება იყოს კონკრეტულ გეოგრაფიულ ადგილზე მითითება მისი სახელის მოხსენების გარეშე).

1.55. წარმოშობის აღნიშვნებისა და ადგილწარმოშობის დასახელებათა სამართლებრივი აღიარება და დაცვა წარმოადგენს საყოველთაო ინტერესის საგანს, რადგან ისინი მომხმარებელს აწვდიან მნიშვნელოვან ინფორმაციას საქონლისა და მომსახურების გეოგრაფიული წარმოშობის შესახებ და არაპირდაპირი ფორმით მიუთითებენ მათთვის დამახასიათებელ თვისებებსა და მახასიათებლებზე. სათანადო გამოყენების შემთხვევაში გეოგრაფიული აღნიშვნები ეხმარება საზოგადოებას, მიიღოს გადაწყვეტილება, იყიდოს თუ არა ესა თუ ის საქონელი, და ხშირად საზოგადოებაზე ძლიერი ზემოქმედების საშუალებასაც წარმოადგენს. გეოგრაფიული აღნიშვნების არასწორმა გამოყენებამ შეიძლება შეცდომაში შეიყვანოს მომხმარებელი საქონლის ან მომსახურების წარმოშობის გეოგრაფიულ ადგილთან დაკავშირებით და ამით სერიოზული ზიანი მიაყენოს მას.

1.56. უფრო მეტიც, საწარმოს, რომელიც არასწორად იყენებს გეოგრაფიულ აღნიშვნას, შეუძლია არა მხოლოდ შეცდომაში შეიყვანოს საზოგადოება, არამედ მოიპოვოს დაუმსახურებელი უპირატესობა კონკურენტებზე, მათ შორის იმ მეწარმეებზე, რომლებიც მუშაობენ აღნიშვნის შესაბამის გეოგრაფიულ რაიონში და ვინც განსაზღვრული პერიოდის მანძილზე შეიძლება ნაწილობრივ ან მთლიანად დაკარგოს თავისი მომხმარებელი და, აგრეთვე, ამ აღნიშვნასთან დაკავშირებული თავისი გუდვილი და რეპუტაცია.

ლიტერატურა

World Intelluctual Property Organization, Introduction to Trademark Law & Practice (second edition), WIPO Pub. No. 653(E) (1993)

International Bureau of WIPO, The Elements of Industrial Property, WIPO/IP/WDH /93/1

International Bureau of WIPO, Other Elements of Industrial Property, ISIP/86/4

F. არაკეთილსინდისიერი კონკურენცია

1.57. მთელი საუკუნეა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან დაცვა ითვლება სამრეწველო საკუთრების სისტემის ნაწილად. მისი აღიარება პირველად მოხდა 1900 წელს ბრიუსელის დიპლომატიურ კონფერენციაზე, რომელიც მიეძღვნა სამრეწველო საკუთრების დაცვის პარიზის კონვენციის (შემდეგში – პარიზის კონვენცია) გადასინჯვას, როდესაც კონვენციის ტექსტში შეტანილ იქნა 10bis მუხლი, რომლის თავდაპირველი ვარიანტის მიხედვით, იმ ქვეყნის მოქალაქეები, რომლებიც შეუერთდნენ კონვენციას (მუხლები 2 და

3), კავშირის ყველა ქვეყანაში სარგებლობენ დაცვით, რომელიც ეძლევა საკუთარ მოქალაქეებს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის წინააღმდეგ. კონვენციის შემდგომ კონფერენციებზე შეტანილ ცვლილებათა შემდეგ პარიზის კონვენციის სტოკჰოლმის აქტი ამბობს, რომ:

(1) კავშირის ქვეყნები ვალდებულნი არიან, უზრუნველყონ კავშირში მონაწილე ქვეყნების მოქალაქეები არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან ეფექტური დაცვით;

(2) არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტად ჩაითვლება კონკურენციის ყველა აქტი, რომელიც ეწინააღმდეგება მეწარმეობასა და ვაჭრობაში მიღებული პატიოსანი საქმიანობის წესებს;

(3) კერძოდ, იკრძალება:

1. ყველა ქმედება, რომელსაც შეუძლია რაიმე გზით გამოიწვიოს აღრევა კონკურენტის საწარმოს, პროდუქტის ან სამეწარმეო ან სავაჭრო საქმიანობის მიმართ.
2. კომერციული საქმიანობისას ისეთი ხასიათის ცრუ განცხადებების გაკეთება, რაც კონკურენტის საწარმოს, პროდუქციისა ან სამეწარმეო ან სავაჭრო საქმიანობის დისკრედიტაციას იწვევს.
3. ისეთი მითითებებისა და განცხადებების გაკეთება, რომელთა კომერციულ საქმიანობაში გამოყენებამ შესაძლოა საზოგადოება შეცდომაში შეიყვანოს საქონლის ბუნების, დამზადების ხერხის, თვისებების, ვარგისიანობის ან რაოდენობის შესახებ.

1.58. გარდა ამისა, განვითარებადი ქვეყნებისათვის სასაქონლო ნიშნების, საფირმო სახელწოდებებისა და არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ტიპური კანონის კომენტარში საქმიანობის შემდეგი 12 სახეობა მიეკუთვნება არაკეთილსინდისიერ კონკურენციას:

(i) კონკურენტის მომხმარებელთა მოსყიდვა თავის მხარეზე გადმობირების მიზნით;

(ii) სამრეწველო ჯაშუშობა ან კონკურენტის მომსახურეთა მოსყიდვა საქმიანი ან კომერციული საიდუმლოს გასაგებად;

(iii) კონკურენტის საიდუმლო ტექნიკური „ნოუ-ჰაუ"-ს უნებართვოდ გამოყენება ან გამჟღავნება;

(iv) კონკურენტის თანამშრომელთა წაქეზება დაქირავების ხელშეკრულების დასარღვევად ან კონკურენტის სამსახურის დასატოვებლად;

(v) კონკურენტის მისამართით სარჩელის აღძვრის მუქარა პატენტზე ან სასაქონლო ნიშანზე უფლებათა დარღვევის გამო, თუ ასეთი მუქარა არაკეთილსინდისიერია და კონკურენტის საქონელბრუნვის შემცირებისა და კონკურენტისათვის დაბრკოლების შექმნის მიზანს ემსახურება;

(vi) ვაჭრობისათვის ბოიკოტის გამოცხადება კონკურენციისათვის დაბრკოლების შექმნის ან მისი თავიდან აცილების მიზნით;

(vii) დემპინგი, ე.ი. გაყიდვა თვითღირებულებაზე უფრო დაბალ ფასებში, კონკურენციისათვის ხელის შეშლის ან კონკურენციის ჩახშობის მიზნით.

(viii) შთაბეჭდილების შექმნა, თითქოს შემოთავაზებულია შეძენის არაჩვეულებრივად ხელსაყრელი პირობები, როცა ეს არ შეესაბამება სინამდვილეს;

(ix) საქონლის, მომსახურების, რეკლამისა და კონკურენტის კომერციული საქმიანობის სხვა მახასიათებლების მონური იმიტაცია;

(x) კონტრაქტის დარღვევისაკენ კონკურენტის წაქეზება ან დარღვევის გამოყენება საკუთარი მიზნებით.

(xi) რეკლამა, რომელშიც ხდება შედარება კონკურენტის საქონელთან ან მომსახურებასთან;

(xii) სხვა კონკურენტებზე არაკეთილსინდისიერი უპირატესობის მიღწევის მიზნით კანონთა იმ დებულებების დარღვევა, რომლებსაც არა აქვს პირდაპირი კავშირი კონკურენციასთან.

1.59. მაშინ, როცა სამრეწველო საკუთრების უფლებების, მაგალითად, პატენტების შემთხვევაში, მოპოვება ხდება საპატენტო უწყების მიერ შესაბამისი განაცხადის განხილვის საფუძველზე დაცვის ობიექტზე პატენტმფლობელის განსაკუთრებული უფლებების პატენტის გაცემით დადასტურების გზით, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან დაცვა უფლებების ასეთი სახით მინიჭებას კი არ ემყარება, არამედ მოსაზრებას (იქნება ის დაფიქსირებული თუ აღიარებული როგორც უფლების ზოგადი პრინციპი), რომ ქმედებანი, რომლებიც მკვეთრად ეწინააღმდეგება საყოველთაოდ მიღებულ პატიოსან კომერციულ პრაქტიკას, დაუშვებელია. ბაზარზე პატიოსანი თამაში არ შეიძლება უზრუნველყოფილი იყოს მხოლოდ სამრეწველო საკუთრების უფლებათა დაცვით. არაკეთილსინდისიერ ქმედებათა ფართო წრე, ისეთი, როგორიც არის შეცდომაში შემყვანი რეკლამა და კომერციული საიდუმლოების დარღვევა, ჩვეულებრივ, არ განიხილება კონკრეტული კანონებით სამრეწველო საკუთრების დარგში.

1.60. არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ზოგ შემთხვევაში ცხადად ჩანს კავშირი დაცვის ამ ორ სახეობას შორის. მაგალითად, მრავალ ქვეყანაში არარეგისტრირებული საქონლო ნიშნის უნებართვო გამოყენება ზოგადი პრინციპების საფუძველზე ჩაითვლება მართლსაწინააღმდეგო ქმედებად არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის წინააღმდეგ დაცვის სფეროში (რიგ ქვეყნებში ასეთი უნებართვო გამოყენება ცნობილია, როგორც passing off – „საქონლის გასაღება სხვისი საქონლის სახით"). შეიძლება მოინახოს კიდევ ერთი ასეთი მაგალითი საგამომგონებლო საქმიანობის სფეროში; თუ გამოგონება არ არის გამჟღავნებული საზოგადოებისათვის და მიჩნეულია კომერციულ საიდუმლოებად, მესამე მხარეთა მიერ ამ კომერციული საიდუმლოების მიმართ გარკვეულ ქმედებათა უნებართვო შესრულება შეიძლება განხილულ იქნეს, როგორც მართლსაწინააღმდეგო. მართლაც, გარკვეულ ქმედებათა შესრულება ისეთი გამოგონების მიმართ, რომელიც გამოქვეყნებული იყო და არ დაპატენტებულა ან რომლის მიმართ პატენტის ვადა ამოიწურა, რიგ განსაკუთრებულ შემთხვევებში, აგრეთვე, შეიძლება იყოს მართლსაწინააღმდეგო, მაგალითად, „slavish imitation" – „მონური იმიტაცია".

1.61. საკითხის გადაწყვეტა იმის თაობაზე, თუ რა არის არაკეთილსინდისიერი ან უპატიოსნო, მეტწილად განისაზღვრება ეკონომიკური და სოციალური რეალიებით გარკვეულ ადგილზე და დროის გარკვეულ მომენტში. კანონმდებლობა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის სფეროში დამოკიდებულია გარემოებებსა და რეალიებზე. მას შეუძლია, ერთი მხრივ, მოაქციოს იგი მყარ სამართლებრივ ფარგლებში, ხოლო, მეორე მხრივ, – საკმაოდ მოქნილ ნორმაში ისეთ ღონისძიებათა ფორმულირებისა და გამოყენებისათვის, რომელთა კორექტირება შეიძლება ერთდროულად ამა თუ იმ ქვეყნის კონკრეტული და მუდმივად ცვლადი სოციალური და ეკონომიკური პირობების შუქზე და რომლებიც წარმოადგენენ ბრძოლის ეფექტურ საშუალებას არაკეთილსინდისიერ ქმედებათა გარკვეული სახეობების წინააღმდეგ ვაჭრობის დარგში.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Protection Against Unfair Competition: Analisis of the Present World Situation, WIPO Pub. № 725(E) (1994)

BIRPI, Model Law for Developing Countries on Marks. Trade Names, and Acts of Ufair Competition

International Bureau of WIPO, The Elements of Industrial Property, WIPO/IP/ACC /86/1

თავი 2

ინტელექტუალური საკუთრების ისტორია და ევოლუცია

A. პატენტების ისტორია და ევოლუცია
   (a) პრივილეგიები
   (b) ეროვნული პატენტები
   (c) ინტერნაციონალიზაცია

B. სასაქონლო ნიშნების ისტორია და ევოლუცია

C. საავტორო უფლებების ისტორია და ევოლუცია

თავი 2
ინტელექტუალური საკუთრების ისტორია და ევოლუცია

A. პატენტების ისტორია და ევოლუცია

2.1. პატენტების ისტორიასა და ევოლუციაში გამოიყოფა სამი მნიშვნელოვანი პერიოდი:

(1) პრივილეგიების პერიოდი (XV-XVIII საუკუნეები): სუვერენი (პატრონი) ანიჭებს მონოპოლიას მხოლოდ საკუთარი შეხედულებისამებრ; მნიშვნელოვან როლს თამაშობს სარგებლიანობის და, ზოგჯერ, ფავორიტიზმის კონცეფცია;

(2) ეროვნული პატენტების პერიოდი (1870-1883 წლები): ნებისმიერ გამომგონებელს უფლება აქვს შეიტანოს განაცხადი პატენტზე, რომლის გაცემაც დამოკიდებულია მხოლოდ ობიექტურ პირობებზე; ადგილობრივი გამოგონებების საზღვარგარეთ დაცვა არ ხდება.

(3) ინტერნაციონალიზაციის პერიოდი (1883 წლიდან დღემდე): საერთაშორისო ვაჭრობის განვითარებასთან ერთად ვითარდება გამოგონებათა დაცვა წარმოშობის ქვეყნის საზღვრებს გარეთ; მსოფლიო და რეგიონალური კონვენციები ხელს უწყობენ ამ განვითარებას.

(a) პრივილეგიები

2.2. პრივილეგია იყო დოკუმენტი, რომლის თანახმადაც სუვერენი (პატრონი) განსაკუთრებულ უფლებას ანიჭებდა ცალკეულ პირს. ეს პრივილეგიები მოიცავდნენ ფრიად განსხვავებულ უფლებებს ბენეფიციარისთვის, კერძოდ: გათავისუფლებას გილდიის წესებისაგან, გათავისუფლებას დაბეგვრისაგან, მიწების გადაცემას, უპროცენტო სესხების გაცემას, ნატურალიზებას და სათავადაზნაურო ტიტულების მინიჭებასაც კი. მათი გაცემის მიზეზები ასევე ერთობ სხვადასხვაგვარი იყო. პრივილეგიები, რომლებიც გაცემული იყო სამთო მადნეულის დამუშავებისათვის, ითვლება სამრეწველო პრივილეგიების წინამორბედად. ახალი ტექნიკის გამოყენებაზე გაცემული ყველაზე ადრეული პრივილეგიები არ განასხვავებდნენ გამომგონებელს, ამ სიტყვის თანამედროვე გაგებით, იმ პირისაგან, რომელმაც დანერგა საზღვარგარეთ უკვე ცნობილი ტექნიკა. პატრონი დაინტერესებული იყო იმით, რომ ინოვაციის დანერგვით განვითარებულიყო შიდა წარმოება, რომლის პროდუქტიც შეცვლიდა იმპორტს. დებულება პრივილეგიის ამ ფორმის შესახებ – „პარტე ვენეციანა" – პირველად მიიღო ვენეციის რესპუბლიკამ 1474 წელს.

2.3. ამ დებულებაში უკვე ჩადებული იყო პრინციპები, რომლებზედაც შემდგომში უნდა აგებულიყო თანამედროვე პატენტები: სახელმწიფოსათვის ახალ გამოგონებათა სარგებლიანობა, პირველი გამომგონებლის განსაკუთრებული უფლებები განსაზღვრული დროით, სასჯელი უფლების დარღვევისათვის.

2.4. ინგლისში ტექნოლოგიის გადაცემისა და ახალ წარმოებათა შექმნის პრაქტიკის ზრდა დაიწყო XII საუკუნეში. აქედან მოყოლებული XIV საუკუნემდე განსაკუთრებული პრივილეგიების გაცემა ცალკეულ პირთა დასაცავად მათ მიერ იმპორტირებულ ტექნოლოგიაზე დაფუძნებულ ახალ წარმოებათა შექმნის დროს ხორციელდებოდა სამეფო ხელისუფლების მიერ. ეს დაცვა იღებდა ახალი ტექნოლოგიის დამნერგავი პირისთვის ტექნოლოგიის გამოყენების განსაკუთრებული უფლების საკმაოდ ხანგრძლივი პერიოდით მინიჭების ფორმას, რომელიც დასჭირდებოდა ტექნოლოგიის აწყობას და სხვებისთვის მისი გამოყენების სწავლებას. განსაკუთრებული უფლება საზოგადოების ჩამოყალიბების რთულ პერიოდში მას ფარის მაგივრობას უწევდა და კომპენსაციის სახით ანიჭებდა უპირატესობას, ქვეყანაში ახალი ტექნოლოგიების დანერგვისა და ამით სახელმწიფოს დამოუკიდებლობის ხარისხის გაზრდის საქმეში.

2.5. ასეთი დროებითი უფლებები ხშირად საპატენტო სიგელების, ე. წ. „ღია წერილების" სახით გაიცემოდა. მათ ასე იმიტომ უწოდებდნენ, რომ ბეჭედი ფურცლის ბოლოში იყო დასმული და არა დაგრაგნილ ფურცელზე. ეს იყო საზოგადოებისათვის ოფიციალური შეტყობინება მინიჭებულ უფლებათა შესახებ. უფლებათა მინიჭების ასეთ სისტემას, რომელიც თავდაპირველად ახალ წარმოებათა მხარდასაჭერად იყო ჩაფიქრებული, ბოროტად იყენებდნენ სამეფო შემოსავლების შევსების მიზნით. ამასთან დაკავშირებით პარლამენტში განცხადებული პროტესტების გამო სამეფო ხელისუფლება იძულებული გახდა დათანხმებულიყო პატენტების სასამართლო წესით განხილვაზე.

2.6. ამ სახის ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი სასამართლო განხილვა შესდგა „იპსვიჩელი მემაუდეების" საქმეზე. სასამართლოს მსვლელობის დროს ითქვა: „მაგრამ, თუ ვინმემ საკუთარი სიცოცხლის რისკით და საკუთარი ქონების ან დანაზოგის ხარჯზე შემოიტანა სამეფოში ახალი გამოგონება ან წარმოების ახალი წესი, ან ვინმემ გააკეთა რაიმე ახალი აღმოჩენა, ასეთ შემთხვევაში მეფეს თავისი კეთილგანწყობითა და წყალობით ამ პიროვნების მიერ გაწეული ხარჯისა და ძალისხმევის საკომპენსაციოდ შეუძლია დაადგინოს, რომ მხოლოდ მას ექნება უფლება, განსაზღვრული დროით ისარგებლოს ამ წარმოებით ან ვაჭრობით, რადგან გამოგონება უცხოა ამ სამეფოს ხალხისათვის, რომელსაც არა აქვს მის გამოსაყენებლად საჭირო არც ცოდნა და არც გამოცდილება. მაგრამ, როცა პატენტი შეწყვეტს მოქმედებას, მეფეს არ ძალუძს მისი ხელახლა მინიჭება".

2.7. განსაკუთრებულ უფლებათა მინიჭების ბოროტად გამოყენება გრძელდებოდა 1628 წლამდე, როცა მიღებულ იქნა დებულება მონოპოლიების შესახებ. ამ დებულების თანახმად, ბათილად გამოცხადდა განთავისუფლებისა და უფლებების მინიჭების ყველა მონოპოლია გარდა „ყველა იმ საპატენტო სიგელისა და პრივილეგიისა, რომლებიც გაიცემოდა 14 წლით ან ნაკლები ვადით (რაც მოგვიანებით დადგინდებოდა) ამ სამეფოში განსაკუთრებულ საქმიანობაზე ან ახალი წარმოების შექმნისათვის ასეთი წარმოების ნამდვილი და პირველი გამომგონებლის სახელზე. უფლებათა მინიჭების დადგენილ პერიოდში ყველა სხვა პირს ეკრძალებოდა ასეთი საპატენტო სიგელებით სარგებლობა".

2.8. ინგლისში პრივილეგიათა სისტემა ვითარდებოდა სასამართლოების მეშვეობით უფლებათა მინიჭების სისტემის შექმნის მიმართულებით, რომელიც დამყარებული იყო მხოლოდ პროცესუალურ პირობებზე, რომელთაგან ისეთი, როგორიცაა, მაგალითად,

დაწვრილებითი „აღწერილობის“ წარდგენა, რომლის მოთხოვნაც დაიწყეს 1711 წლიდან, თანამედროვე პატენტების წინამორბედად შეიძლება ჩაითვალოს.

2.9. 1760 წლიდან ინგლისში გაცემულ პატენტთა რიცხვი სწრაფად იზრდებოდა, რაც პირდაპირ დაკავშირებული იყო სამრეწველო რევოლუციასთან. სხვა ქვეყნებში, სადაც ინდუსტრიალიზაცია მოგვიანებით დაიწყო, პატენტების რიცხვი მცირე იყო; საფრანგეთში უნდობლობამ, საზოგადოდ თავისუფალი წარმოებისა და ვაჭრობისათვის ნებისმიერი შემზღუდავი პირობების მიმართ, „საპატენტო სიგელების“ მფლობელების მიერ მიღწეული შედეგების დაბალ დონესთან ერთად, განაპირობა მონარქის გადაწყვეტილება, რომლის თანახმადაც ყველა ბენეფიციარი კარგავდა თავის უფლებებს, თუ ერთი წლის განმავლობაში არ გამოიყენებდა საკუთარ გამოგონებას (1762 წლის დეკლარაცია). გარდა ამისა, უარი ეთქვა პრივილეგიების შესახებ შუამდგომლობათა დიდ რაოდენობას.

(b) ეროვნული პატენტები

2.10. შეერთებულმა შტატებმა (1790 წ.) და საფრანგეთმა (1791 წ.) თითქმის ერთდროულად მიიღეს საპატენტო კანონები, რომლებიც ეფუძნებოდა იმას, რომ ყველა გამომგონებელს გარკვეული ობიექტური პირობების შესრულების შემთხვევაში მიეღო პატენტი. განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა 1791 წლის 7 იანვრის საფრანგეთის კანონის 1 მუხლს: „ნებისმიერი აღმოჩენა ან ახალი გამოგონება წარმოების ნებისმიერ სახეობაში ავტორის საკუთრებაა; აქედან გამომდინარე, კანონმა უნდა უზრუნველყოს ავტორი, ყოველმხრივ და სრულად გამოიყენოს იგი შემდგომ დადგენილი პირობებისა და ვადის შესაბამისად“.

2.11. მაგრამ, კანონმდებელმა აშკარად გამოხატა, აგრეთვე, ეროვნული ინტერესები: 1793 წელს შეერთებულ შტატებში მიღებული კანონის შესწორება მხოლოდ საკუთარ მოქალაქეებზე იძლეოდა პატენტის მინიჭების უფლებას; საფრანგეთში საზღვარგარეთული ტექნიკის შემომტანი პირი ნამდვილი გამომგონებლის თანატოლად განიხილებოდა; გამომგონებელი, რომელიც საზღვარგარეთ იღებდა პატენტს თავის გამოგონებაზე, რომლისთვისაც საფრანგეთში უკვე ჰქონდა მინიჭებული პატენტი, კარგავდა ამ უკანასკნელით სარგებლობის უფლებას.

2.12. ახალი სისტემა გავრცელდა XIX საუკუნის პირველი ათწლეულების მანძილზე, განსაკუთრებით, ფრანგული სამართლის გამოყენების შედეგად ნაპოლეონის მიერ დაპყრობილ ქვეყნებში. 1815 წლის შემდეგ შემორჩენილ ან აღდგენილ მონარქიებში შენარჩუნებული იქნა პრივილეგიების პრინციპი, თუმცა პატენტზე უფლება პრაქტიკულად საყოველთაოდ იქნა აღიარებული. სამრეწველო რევოლუციის სხვა ქვეყნებში გავრცელებამ გამოიწვია პატენტთა რაოდენობის მკვეთრი ზრდა. 1815-20 წლების განმავლობაში მხოლოდ შეერთებული შტატები, საფრანგეთი და ბრიტანეთი გასცემდნენ 100 პატენტზე მეტს წელიწადში. 1850-1854 წლებში ამ სამი ქვეყნიდან თითოეულმა 1000-ზე მეტი, ხოლო რამდენიმე სხვა ქვეყანამ ასეულობით პატენტი გასცა. ასეთ რაოდენობრივ ზრდასთან ერთად მოხდა სისტემის თვისობრივი სრულყოფა. ტექნიკის უბრალო შემომტანი აღარ განიხილებოდა გამომგონებლად, შემუშავდა სიახლის კონცეფცია, გადაისინჯა და ზოგ შემთხვევაში გამარტივდა ფორმისადმი მოთხოვნები. თითქმის ყველგან, შეერთებული შტატების გარდა, სადაც არსობრივი ექსპერტიზა შემოღებული იქნა 1836 წელს, ჭარ-

ბობდა სარეგისტრაციო სისტემა. თუმცა უცხოელები, როგორც წესი, უფლებამოსილნი იყვნენ, მიეღოთ ადგილობრივი პატენტები, ერთი და იმავე გამოგონების დაპატენტება რიგ ქვეყნებში ჯერ კიდევ იშვიათობა იყო ნაწილობრივ საჭიროების არარსებობის და ნაწილობრივ პროცედურის სირთულის გამო, რაც მრავალჯერად დაცვას გართულებულ და გაურკვეველი შედეგის მომტან საქმედ ხდიდა.

2.13. მაგრამ პატენტთა არსებობა საერთაშორისო ვაჭრობაში დაბრკოლებად აღიქმებოდა. XIX საუკუნეში გაერთიანებული იმპერიის დაარსებამდე გერმანულ სახელმწიფოთა საბაჟო კავშირის – ცოლფერაინის წევრ სახელმწიფოებში პატენტმფლობელი კარგავდა თავის უფლებას, წინ აღდგომოდა მისი პატენტით დაცული საქონლის იმპორტს იმ შემთხვევაში, თუ იგი წარმოებული იყო საბაჟო კავშირის სხვა წევრ ქვეყანაში. თავისუფალი ვაჭრობის წარმატებასთან ერთად, რის მაგალითსაც ინგლისი იძლეოდა, იქმნებოდა შთაბეჭდილება, თითქოს საპატენტო სისტემა საბაჟო ბარიერებთან ერთად უნდა გაუქმებულიყო. მაგრამ ტექნიკურად უფრო განვითარებული ქვეყნების გამომგონებლებმა და მათთან ასოცირებულმა მრეწველებმა რეაგირება მოახდინეს ამაზე და გამოგონებათა საერთაშორისო დაცვის იდეა წამოაყენეს. 1873 წელს ვენაში მსოფლიო გამოფენის დროს საპატენტო კონგრესმა ამ საკითხთან დაკავშირებით სხვადასხვაგვარი იდეა წარმოადგინა. ამავე დროს ეკონომიკურმა კრიზისმა შეაჩერა თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ იდეის განვითარება და პატენტებზე უარის თქმის ნებისმიერი იდეის მიუღებლობის მიზეზი გახდა. პარიზში კიდევ ერთი მსოფლიო გამოფენის დროს საერთაშორისო კონგრესმა სამრეწველო საკუთრების საერთაშორისო დაცვის შესახებ გადაწყვეტილების მისაღებად შემზადება დაიწყო. ამ საკითხებზე მუშაობა გაგრძელდა 1880 წელს და დიპლომატიურ კონფერენციაზე 1883 წლის 20 მარტს საბოლოოდ მოეწერა ხელი კონვენციას, რომელმაც დააფუძნა სამრეწველო საკუთრების დაცვის კავშირი.

(c) ინტერნაციონალიზაცია

2.14. პარიზის კონვენციაზე ხელის მოწერის შემდეგ იწყება საკუთრების და, კერძოდ, საპატენტო სისტემის ინტერნაციონალიზაციის პერიოდი. პარიზის კავშირმა შექმნა საფუძველი, რომელმაც კონვენციის პერიოდული გადასინჯვის გზით უზრუნველყო ამ სფეროში პროგრესი, რაც შესაძლებელს ხდიდა ერთ რომელიმე წევრ-ქვეყანაში შექმნილ გამოგონებაზე დაცვის უფრო იოლად მიღებას და დაცვის ეფექტურობის ამაღლებას სხვა წევრ-ქვეყნებში.

2.15. 1967 წელს სტოკჰოლმის დიპლომატიურ კონფერენციაზე დაიდო შეთანხმება ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაციის (ისმო) შექმნის შესახებ. იგი გახდა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სპეციალიზებული დაწესებულება, რომელიც ქმნიდა სამრეწველო საკუთრებისა და საავტორო უფლებების სფეროში ქვეყნების ურთიერთკავშირის მუდმივმოქმედ სტრუქტურას. განვითარებადი ქვეყნების განსაკუთრებული მოთხოვნილებებისა და მიზნების დაკმაყოფილებაზე ზრუნვა წარმოადგენდა ისმო-ს საქმიანობის ერთ-ერთ ყველაზე მთავარ თავისებურებას.

2.16. პარიზის კონვენცია თავისი შექმნის დღიდან ყოველთვის აძლევდა წევრ-სახელმწიფოებს სამრეწველო საკუთრებასთან დაკავშირებით ურთიერთშორის „სპეციალურ შეთანხმებათა“ დადების შესაძლებლობას. ეს შესაძლებლობა ინტენსიურად გა-

მოიყენებოდა, განსაკუთრებით, საპატენტო კოოპერაციის შესახებ ხელშეკრულების (PCT, 1970 წ.; ადმინისტრაციულ ფუნქციებს ასრულებს ისმო) და ევროპის საპატენტო კონვენციის (1973 წ.; ადმინისტრაციულ ფუნქციებს ასრულებს ევროპის საპატენტო უწყება (ესუ)) დასადებად. ეს სპეციალური შეთანხმებები შესაძლებლობას იძლევა, მიღწეულ იქნეს პროგრესი იმ სფეროებში, სადაც პარიზის კავშირის არა ყველა წევრი-სახელმწიფო აღიარებს საერთაშორისო ვალდებულებებში მეტად ჩაბმის აუცილებლობას; ამასთან, ისინი, გარდა იმ შეთანხმებებისა, რომლებიც დამყარებულია გეოგრაფიულ პრინციპზე, კავშირის ყველა წევრი ქვეყნისთვის ღიაა.

ლიტერატურა

D. Vincent, The Role and Functions of Patents, Industrial Designs and Utility Models as Tools of Technology Transfer, TMP/KL/9

Y. Plasseraud, Historical Isights Into Industrial Property Rights, WIPO-CEIPI/IP/SB/93/1

B. სასაქონლო ნიშნების ისტორია და ევოლუცია

2.17. სასაქონლო ნიშნები – ეს არაა ჩვენი დროის წარმონაქმნი, მიუხედავად იმისა, რომ მთელ მსოფლიოში მათი საყოველთაო გამოყენება არცთუ შორეული წარსულიდან დაიწყო.

2.18. სასაქონლო ნიშნები, როგორც წარმოშობის მიმანიშნებლები, აღიბეჭდებოდა აგურის, ტყავის, წიგნების, იარაღის, სამზარეულო ჭურჭლეულობის და სხვა საგნების დამამზადებლების მიერ ჯერ კიდევ ძველ კულტურებში. ეს ნიშნები იყო ან ასოები, ჩვეულებრივ, ინიციალები, ან სხვა სიმბოლური აღნიშვნები, რომლებიც პროდუქციის დამამზადებლზე მისანიშნებლად იყო დასმული საქონელზე. რა თქმა უნდა, ეს ნიშნები არ ასრულებდა რთული ეკონომიკური ურთიერთობების პირობებში საქონლის გავრცელების გამარტივების მათ დღევანდელ ფუნქციას. მიუხედავად ამისა, მათ უკვე გააჩნდათ სასაქონლო ნიშნების სამართალში დღეისთვისაც ძალაში არსებული მნიშვნელოვანი ელემენტი, კერძოდ ის, რომ სასაქონლო ნიშანი ამყარებს კავშირს საქონელსა და მის მწარმოებელს შორის. ასეთი მარკირება გამოიყენებოდა, აგრეთვე, საქონლის მფლობელობის აღსანიშნავად. ინგლისური სიტყვა brand (დამღა), რომელიც დღესაც კი ხშირად გამოიყენება როგორც „სასაქონლო ნიშნის“ სინონიმი, ასახავს ამ ჩვეულებას: „brand“ იყო ფერმერების მიერ გახურებული შანთით საქონლის დამღით მარკირება.

2.19. სასაქონლო ნიშნები თუმცა ისინი ჯერ კიდევ არ მოიხსენიებოდნენ ამ „პროფესიული ტერმინით", ვინაიდან ეს ტერმინი მხოლოდ XIX საუკუნეში შეიქმნა, ასრულებდნენ მსგავს როლს ხანგრძლივი ისტორიული პერიოდის მანძილზე, შუასაუკუნეებისა და მომდევნო ასწლეულების ჩათვლით.

2.20. სასაქონლო ნიშნებს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა საექსპორტო საქონლის მზარდი წარმოების პირობებში. ასე, მაგალითად, ლითონის ნაკეთობები მზად-

დებოდა ინგლისში ინდუსტრიის საუკუნემდე დიდი ხნით ადრე და წარმოებული ფოლადი, იარაღი და სასადილო მოწყობილობა ატარებდნენ მათი ინგლისელი მწარმოებლების ტრადიციულ აღნიშვნებს. იგივე ხდებოდა ძვირფას ლითონებთან მიმართებაშიც. XVI და XVII საუკუნეებში ვერცხლის ჩაიდნებსა და ლანგრებზე მწარმოებლის მიერ აუგსბურგში, ბრაუნშვეიგში, ლონდონში, პარიზში, ამსტერდამში ან პეტერბურგში დასმული ნიშნები დღესაც კი საქონლის წარმოშობის მიმანიშნებლისა და ხარისხის განმსაზღვრელის მაგივრობას წევენ.

2.21. გილდიები წარმოადგენდნენ პროფესიების მიხედვით სახელოსნო წარმოების ძირითად ფორმას იმ დროიდან, როდესაც დაიწყო ქალაქური ცხოვრების გარდაქმნა. მათ სათავეში ედგნენ ოსტატ-ხელოსნები, ისინი, ვინც მიაღწია ამ სტატუსს სწავლის პროცესის გავლისა და საკუთარი შედევრის შექმნის შემდეგ. წარმოების პირობები დასტურდებოდა გილდიის ინსპექტორების მიერ. გამოყენებული იყო სხვადასხვა აღნიშვნები: გილდიის აღნიშვნა, ოსტატ-ხელოსნის აღნიშვნა, რომელსაც ირჩევდნენ ერთხელ და სამუდამოდ მისთვის ოსტატის სტატუსის მინიჭების შემდეგ; ზოგჯერ გამოიყენებოდა ქარგლის აღნიშვნა ან ადგილობრივი ნიშანი. ამ აღნიშვნებს შეიძლება მასალებთან მიმაგრებული ბეჭდის ან ძვირფასი ლითონის ნაკეთობების სასინჯი დამღის ფორმა მიეღოთ.

2.22. მათი მიზანი მდგომარეობდა იმის დადგენაში, იყო თუ არა საქმე პროფესიულად ორგანიზებული როგორც წარმოების წესებთან ასევე სხვადასხვა ამოცანების პროფესიების მიხედვით განაწილებასთან მიმართებაში. ამ ნიშნების არსებობა, რომელთა დანიშნულება იმაში მდგომარეობდა, რომ ხელოსანს გასჩენოდა პასუხისმგებლობის გრძნობა, ხშირ შემთხვევაში სწორედ ამისთვის იყო გამიზნული და, როგორც ჩანს, არ თამაშობდა რამდენადმე მნიშვნელოვან როლს მომხმარებლის მოზიდვაში.

2.23. აკრძალული იყო სხვისი ნიშნების გამოყენება. ყალბისმქნელობისათვის XVI საუკუნეში დადგენილი სასჯელების სიმკაცრე მიუთითებს იმაზე, რომ წესების დარღვევა სულ უფრო ხშირდებოდა გილდიების დაცემასთან ერთად. ამის მაგალითებია 1544 წელს კარლოს მეხუთის მიერ გამოცემული ედიქტი, რომლითაც დაწესდა პროფესიიდან გარიცხვა და მარჯვენა ხელის მოკვეთა, და 1564 წლის საფრანგეთის სამეფო ედიქტი, რომელიც ფარჩის ყალბი მარკირებისათვის სიკვდილით დასჯას ადგენდა.

2.24. საფრანგეთში გილდიები გაუქმებულ იქნა 1791 წლის 17 მარტის კანონით, ხოლო ინგლისის გილდიების პრივილეგიები კი 1835 წელს გაქრა. მაგრამ გილდიების სისტემა ამ დრომდე დიდი ხნით ადრე კნინდებოდა, უთმობდა რა ადგილს არარეგულირებად პროფესიებს, საერთაშორისო ვაჭრობას და სამრეწველო რევოლუციის შედეგად დაწყებულ მსხვილმასშტაბურ წარმოებებს. გილდიის წესების გაუქმებამ გამოიწვია გილდიის ნიშნების გაუქმება, რომლებიც XVIII საუკუნეში შეიცვალა უფრო თანამედროვე სასაქონლო ნიშნების ტიპებით.

2.25. სასაქონლო ნიშნებმა თავისი დღევანდელი როლის შესრულება XIX საუკუნეში დაიწყო. მასობრივი წარმოების გაჩენამ, დამამზადებლიდან მომხმარებლამდე საქონლის განაწილების უფრო რთული სისტემის ჩამოყალიბებამ და საქონლით ვაჭრობის ზრდამ თან მოიტანა საქონლისათვის საყოველთაოდ გამოსაყენებელი იდენტიფიცირების აუცილებლობა: საქონელს თავის ბუნებრივ დასახელებასთან ერთად, როგორიცაა, მაგალი-

თად, ინსტრუმენტები, ასანთი, ლუდი და ა.შ., დამატებით უნდა მიეღო ახალი დასახელებები.

2.26. სასაქონლო ნიშნების გამოყენების ზრდასთან ერთად დაიწყო ფალსიფიცირების ზრდაც. შეფილდელი დამამზადებლების ნიშნების წაბაძვით იაფფასიანი დანები და ჩანგლები საღდებოდა როგორც სასადილო მოწყობილობა შეფილდიდან. ასეთი შემთხვევები მრავლად იყო. ჩვეულებრივ, ნიშნების კანონიერ მოსარგებლეთ არ ჰქონდათ საშუალება ყალბისმქმნელების შესაჩერებლად. საკუთარი საქონლის მარკირება არ აძლევდა მათ არავითარ იურიდიულად აღიარებულ უფლებას, ხოლო სამართალი მთლიანობაში არც ერთ ქვეყანაში არ იყო იმ დონემდე განვითარებული, რომ მომხდარიყო დევნა ასეთი ყალბისმქნელობის, როგორც შეცდომაში შემყვანი ქმედებისა, ანუ, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, პატიოსანი საქმიანობის საწინააღმდეგო ქმედებისა. კომერციული მორალი, ჩვეულებრივ, ასევე არ განიხილავდა ასეთ ქმედებებს როგორც არასწორს. მაგრამ დროთა განმავლობაში სასამართლოების მიერ მუშავდებოდა დაცვის ხერხები ან ხდებოდა ღონისძიებების გატარება ყალბი სასაქონლო ნიშნების კანონმდებლობით აკრძალვის მიზნით.

2.27. ინგლისში ამ დარღვევებისაგან დაცვის საშუალება შემუშავებული იყო სასამართლოების მიერ გასული საუკუნის შუა წლებიდან. ხაზგასმით უნდა ითქვას, რომ დადგა დრო, როდესაც სასაქონლო ნიშნით მოსარგებლე განიხილებოდა როგორც პირი, რომელსაც ჰქონდა უფლება, აეკრძალა სხვა პირთათვის მის მიერ ამ ნიშნით მოპოვებული რეპუტაციის გამოყენება. ეს იყო ცნობილი დოქტრინის – „სხვად გასაღების" (passing off) – დაბადება: არავის არა აქვს უფლება საკუთარი საქონელი გაასაღოს სხვა პირის საქონლად.

2.28. ბრიტანული სამართალი მაშინ ბევრ ქვეყანაში მოქმედებდა ჩრდილოეთ ამერიკის რეგიონის ჩათვლით, რომელიც ამერიკის შეერთებულ შტატებად იქცა.

2.29. ამერიკის შეერთებული შტატების მიერ დამოუკიდებლობის მიღების შემდეგ, 1776 წელს, პროცესი, რომელი ამ ქვეყნის საკუთარ სამართლებრივ განვითარებაში გამოიხატა, რა თქმა უნდა, შენელებული იყო. დღეს შეერთებული შტატების სამართლებრივი სისტემა, რომელსაც კიდევ ბევრი რამ აქვს საერთო გაერთიანებული სამეფოს სამართალთან, უდავოდ, სრულიად განცალკევებული და დამოუკიდებელია. სასაქონლო ნიშნების სფეროში აქ მიღებულ იქნა გაერთიანებული სამეფოს გადაწყვეტილებების მსგავსი სასამართლო გადაწყვეტილებები. საბოლოოდ სასაქონლო ნიშნების მფლობელთა კოალიცია იმდენად გაძლიერდა, რომ მან დაარწმუნა ფედერალური საკანონმდებლო ორგანო – კონგრესი, მიეღო კანონი სასაქონლო ნიშნების შესახებ. ეს მოხდა 1870 წელს, მაგრამ ამ კანონმა მხოლოდ 7 წელი იარსება, შემდეგ იგი არაკონსტიტუციურად გამოცხადდა. ყოველ შემთხვევაში, საჭირო გახდა დროის პერიოდი 1905 წლამდე, რათა მიღებული ყოფილიყო სასაქონლო ნიშნების ახალი, ყოვლისმომცველი კანონი. საინტერესოა, რომ ეს მოხდა იმავე წელს, როცა გაერთიანებულ სამეფოში მიღებულ იქნა სასაქონლო ნიშნების ახალი კანონი.

2.30. ევროპის კონტინენტზე ბრიტანული კერძო სამართლის მსგავსი სისტემის არარსებობის გამო, სასაქონლო ნიშნების დაცვას მხოლოდ საკანონმდებლო ხელისუფლება ადგენდა. ერთ-ერთი პირველი ქვეყანა, რომელმაც ყოვლისმომცველი კანონი

მიიღო, იყო საფრანგეთი, სადაც 1857 წელს მიღებული კანონი ძალაში რჩებოდა 100 წელზე მეტ ხანს. ბევრ ევროპულ ქვეყანას, როგორიცაა გერმანია და იტალია, ჯერ კიდევ უნდა მოეპოვებინა საკუთარი ეროვნული ერთიანობა. გერმანიაში რეგისტრირებული სასაქონლო ნიშნების სამართლებრივი დაცვა პირველად იქნა შემოღებული 1874 წელს პრუსიაში გამოცემული განკარგულებით. 1874 წელს, გერმანიის იმპერიის შექმნიდან მხოლოდ სამი წლის შემდეგ, მიღებული პირველი საიმპერიო კანონი რეგულირების საგნის თვალსაზრისით საკმაოდ შეზღუდული იყო და სარეგისტრაციოდ უშვებდა მხოლოდ გამოსახულებით სასაქონლო ნიშნებს. გერმანიაში, პირველი ყოვლისმომცველი კანონი მიღებულ იქნა 1896 წელს. კანონების მიღება მეზობელ სახელმწიფოებშიც თითქმის ასევე მიმდინარეობდა.

2.31. სასაქონლო ნიშნებზე უფლებების განვითარება ამ საუკუნეში შეიძლება დავყოთ რამდენიმე ნაწილად: გამოყენება ან რეგისტრაცია როგორც უფლებათა წარმოქმნის საფუძველი; სასაქონლო ნიშნების გამოყენების თანამედროვე ხერხების აღიარება (დათმობა, ლიცენზირება); სასაქონლო ნიშნების დაცვის ახალი თეორიების აღიარება.

2.32. ასეთი განვითარება მიიღწეოდა არა მარტო საკანონმდებლო გზით. ხშირად მნიშვნელოვან მიდგომათა დამუშავება ხდებოდა სასამართლო გადაწყვეტილებებით.

2.33. ამ საუკუნეში სასაქონლო ნიშნების დაცვის ახალი თეორიების აღიარებასთან დაკავშირებით შეიძლება მოვიყვანოთ სასაქონლო ნიშნების 1938 წლის ბრიტანული და 1970 წლის ბენილუქსის კანონების მაგალითი.

2.34. ბრიტანულმა კანონმა სასაქონლო ნიშნის მფლობელისათვის პირველად შექმნა ახალი უფლებები, კერძოდ კი – სასაქონლო ნიშნის ნებისმიერი გამოყენების აკრძალვის უფლება იმისგან დამოუკიდებლად, არსებობს თუ არა აღრევის ალბათობა. ასე რომ, ბრიტანული კანონის თანახმად, თუ კონკურენტი მიუთითებს რომელიმე სხვა პირის სასაქონლონიშნიან პროდუქციაზე, რათა საკუთარი პროდუქციის უპირატესობას გაუსვას ხაზი, მას შეიძლება სასამართლოს ძალით აეკრძალოს სასაქონლო ნიშანზე უფლების დარღვევა. ბენილუქსის კანონმაც წარმოშვა ახალი უფლება, კერძოდ კი – უფლება იმისა, რომ საქონლის მსგავსებისაგან დამოუკიდებლად აიკრძალოს სასაქონლო ნიშნის მფლობელის საზიანოდ მისი ნიშნის ნებისმიერი გამოყენება. ამ მაგალითიდან ჩანს, რომ სასაქონლო ნიშნის ტრადიციული გაგება, როგორც მხოლოდ წარმოშობის მაჩვენებლისა, უკვე აღარ შეესაბამება სინამდვილეს მოქმედი კანონმდებლობის ფარგლებშიც კი.

2.35. ქვეყნებს შიგნით სასაქონლო ნიშნებზე უფლებების განვითარება მნიშვნელოვანწილად განიცდიდა საერთაშორისო სფეროში განვითარების გავლენას. განსაკუთრებულად უნდა იქნეს მოხსენიებული პარიზის კონვენცია. პარიზის კონვენცია წარმოადგენს ძირითად საერთაშორისო კონვენციას სამრეწველო საკუთრების დარგში სასაქონლო ნიშნების ჩათვლით. იგი შევსებულია 1891 წელს ხელმოწერილი მადრიდის შეთანხმებით ნიშნების საერთაშორისო რეგისტრაციის შესახებ, რომელიც წარმოადგენდა პარიზის კონვენციის წევრი-ქვეყნებისათვის სპეციალურ კავშირს. სასაქონლო ნიშნებზე უფლებების ისტორიის ასპექტში მნიშვნელოვანი მომენტია ის, რომ ამ საერთაშორისო შეთანხმებების რატიფიკაცია და მათი ეროვნულ კანონმდებლობაში ტრანსფორმაცია არსებითად ხელს უწყობდა სამრეწველო საკუთრების უფლებათა სფეროს გადაქცევას იმ

საერთაშორისო სფეროდ, როგორადაც იგი დღეს გვევლინება. საერთაშორისო კონვენციები განასახიერებენ საერთაშორისო საზოგადოების საერთო შეხედულებებს სამრეწველო საკუთრების უფლებებზე. ამ ხელშეკრულებების სტანდარტული დებულებები მუდმივად შეჰქონდათ ეროვნულ კანონმდებლობაში, განსაკუთრებით, ამ კონვენციების გადასინჯვისას.

ლიტერატურა

Y. Plasseraud, Historical Isights Into Industrial Property Rights, WIPO-CEIPI/IP/SB/93/1

A. Kriger, Theory and History of Trademark Law, BTMC/2

C. საავტორო უფლებების ისტორია და ევოლუცია

2.36. საავტორო უფლებების დაცვის იდეა გაჩნდა ბეჭდვის გამოგონებასთან ერთად, რამაც შესაძლებელი გახადა ლიტერატურულ ნაწარმოებთა გამრავლება მექანიკური პროცესების მეშვეობით, ხელით გადაწერის მაგივრად. ამან გამოიწვია ახალი პროფესიების გაჩენა – მბეჭდავებისა და წიგნის გამყიდველების, რომლებსაც ინგლისში „stationers“ (ნაბეჭდი პროდუქციით მოვაჭრენი) ეწოდებოდა. ეს მეწარმენი მნიშვნელოვან თანხებს აბანდებდნენ ქაღალდის შეძენაში, საბეჭდი მანქანების ყიდვასა და დამზადებაში და, აგრეთვე, მუშახელის დაქირავებაში, რაც ითვალისწინებდა სახსრების ავანსირებას, რომელიც განსაზღვრული დროის განმავლობაში უნდა ანაზღაურებულიყო მნიშვნელოვანი შემოსავლებით. ამ სიტუაციაში უკანონო ასლების გასაღების გზით კონკურენციისგან დაცვის რაიმე ფორმის გარეშე წიგნების ბეჭდვასა და გაყიდვაში ინვესტირება საშიში და სახიფათო საქმე იყო. ბევრი კოტრდებოდა. იზრდებოდა ზეწოლა რაიმე ფორმით დაცვის უზრუნველყოფისათვის და ისიც გაჩნდა სხვადასხვა ხელისუფალთა მიერ გაცემული პრივილეგიების სახით: ინგლისსა და საფრანგეთში – მეფეების, ხოლო გერმანიაში – სხვადასხვა მხარის პრინცების მიერ. ეს პრივილეგიები ბენეფიციარს აძლევდა განსაზღვრული დროით რეპროდუცირებისა და გავრცელების განსაკუთრებულ უფლებას დაცვის ისეთი საშუალებების გამოყენების შესაძლებლობით, როგორიცაა–დაჯარიმება, დაპატიმრება, ყალბი ასლების კონფისკაცია და გარკვეულ შემთხვევებში ზიანის ანაზღაურება. ამის შედეგად შექმნილი სიტუაცია ხასიათდებოდა საავტორო უფლებათა დღეისათვის ცნობილი სისტემის მრავალი ძირითადი ნიშნით.

2.37. XVII საუკუნის ბოლოსათვის პრივილეგიების სისტემას, ე.ი. სამეფო ხელისუფლების მიერ მინიჭებულ მონოპოლიურ უფლებას სულ უფრო აკრიტიკებდნენ და სულ უფრო ხმამაღლა გაისმოდა იმ ავტორთა ხმა, რომლებსაც სურდათ განემტკიცებინათ საკუთარი უფლებები. ამან 1709 წელს გამოიწვია ინგლისში ე.წ. ანას სტატუტის გაჩენა, რომელიც ცნობილია, როგორც საავტორო უფლებების პირველი დებულება. ამ კანონის საგანი გამოხატული იყო მის გრძელ სათაურში – „სწავლების მხარდაჭერა და უფლებამოსილ მფლობელთათვის ასლებზე საკუთრების უფლებათა დამაგრება“. მის ძირითად

შედეგს წარმოადგენდა ავტორისთვის წიგნის პირველი პუბლიკაციიდან 14 წლის განმავლობაში მისი დაბეჭდვის და გამოქვეყნების განსაკუთრებული უფლების უზრუნველყოფა. რა თქმა უნდა, მას შეეძლო გაეყიდა ეს უფლება და ყიდდა კიდეც მას წიგნით მოვაჭრეზე. კანონი, აგრეთვე, ითვალისწინებდა იმას, რომ ამ პირველი 14 წლიანი ვადის შემდეგ იწყებოდა დაცვის მეორე ვადა, რომელიც ასევე თავდაპირველად ენიჭებოდა ავტორს, თუ იგი ცოცხალი იყო. ამრიგად, საერთო შედეგი მდგომარეობდა საავტორო უფლების დაცვის ვადის დადგენაში, რომელიც გრძელდებოდა პირველი პუბლიკაციის თარიღიდან 28 წლის განმავლობაში. კანონის მიღების მომენტისათვის დაბეჭდილი წიგნებისათვის გათვალისწინებული იყო დაცვის ერთიანი ვადა – 21 წელი. ასე, რომ კანონი ყურადღებას ამახვილებდა გამოქვეყნებულ ნაწარმოებთა ასლის არასანქცირებული გადაღებისგან დაცვის უზრუნველყოფაზე და მას, პრაქტიკულად, ყველაზე დიდი სარგებლობა გამომცემლებისა და წიგნით მოვაჭრეთათვის გამყიდველებისათვის მოჰქონდა. უნდა შევნიშნოთ, რომ კანონი ადგენდა პირობებს რეგისტრაციისა და დეპონირებისათვის. გამოქვეყნებული წიგნები რეგისტრირებული უნდა ყოფილიყო stationers Hall-ში (გამომცემლობის ცენტრი), ხოლო ასლები – დეპონირებული უნივერსიტეტებისა და ბიბლიოთეკებისთვის გამოსაყენებლად (ასლების რაოდენობა საბოლოო ანგარიშით 9-ს აღწევდა).

2.38. XVIII საუკუნეში გაიმართა ხანგრძლივი კამათი და სასამართლო განხილვა, რომელიც ეხებოდა საჯარო სამართლისა და ანას სტატუტის მიხედვით დადგენილი საავტორო უფლებების ურთიერთმიმართებას.. საბოლოო გადაწყვეტილება გამოიმუშავა ლორდთა პალატამ 1774 წელს დონალდსონი ბეკეტის წინააღმდეგ საქმესთან დაკავშირებით. ამ გადაწყვეტილების თანახმად საჯარო სამართლის მიხედვით ავტორს ენიჭებოდა საკუთარი წიგნების ბეჭდვისა და გამოქვეყნების განსაკუთრებული უფლება, მაგრამ, როგორც კი წიგნი გამოქვეყნდებოდა, მასზე უფლებები რეგულირდებოდა მხოლოდ ანას სტატუტით. გამოქვეყნებულ ნაწარმოებთა ეს რეგულირება საერთო სამართლის საფუძველზე გრძელდებოდა 1911 წლამდე, როდესაც მიღებულ იქნა საავტორო უფლებების კანონი, რომელმაც იგი გააუქმა და ახლა ინგლისში საავტორო უფლება მხოლოდ ამ კანონის დებულებებს ემყარება.

2.39. საფრანგეთში პრივილეგიათა სისტემის საავტორო უფლებათა სისტემისკენ ევოლუცია წარმოადგენდა საფრანგეთის ცხოვრებაში მომხდარ ცვლილებათა ნაწილს, რაც გამოიწვია რევოლუციამ, რომელმაც გააუქმა ყველა სახის პრივილეგია გამომცემლის პრივილეგიის ჩათვლით. 1791 და 1793 წლებში საკონსტიტუციო ასამბლეამ მიიღო ორი დეკრეტი, რომლებმაც საფუძველი ჩაუყარეს საავტორო უფლებათა ფრანგულ სისტემას. 1791 წლის დეკრეტმა უზრუნველყო ავტორთა უფლება საჯარო შესრულებაზე მთელი მისი სიცოცხლის მანძილზე და, აგრეთვე, მისი სიკვდილიდან 5 წლის განმავლობაში მემკვიდრეების ან იმ პირთა სასარგებლოდ, ვისაც გადაეცა ეს უფლება. 1793 წლის დეკრეტით კი ავტორს ეძლეოდა საკუთარ ნაწარმოებთა რეპროდუცირების განსაკუთრებული უფლება მისი სიცოცხლის მანძილზე, აგრეთვე, მისი გარდაცვალებიდან 10 წლის განმავლობაში მემკვიდრეთა და უფლებამონაცვლეთა სასარგებლოდ. აშკარაა ანას სტატუტისაგან განსხვავებული მიდგომა. საფრანგეთში ეს უფლებები აღწერილია, როგორც „ავტორის უფლებები" და გამოიყენება ავტორის სიცოცხლის მანძილზე

მიუხედავად გამოქვეყნებისა და ისეთი ფორმალურობების დაცვისა, როგორიცაა რეგისტრაცია.

2.40. მაგრამ ინგლისშიც და საფრანგეთშიც ეს უფლებები არსებითად განიხილებოდა როგორც საკუთრების უფლებები, რომლებიც, უბრალოდ, უზრუნველყოფდნენ ავტორს, მის მემკვიდრეს ან უფლებამონაცვლეს დასაცავი ნაწარმოების ქონებრივი ღირებულებით.

2.41. შემდგომ განვითარებას, რომელიც უნდა აღინიშნოს, წარმოადგენდა გერმანიაში ფილოსოფიური კონცეფციების გაჩენა, რომლებიც დამუშავებული იყო ისეთი ფილოსოფოსების მიერ, როგორიც იყო, მაგალითად კანტი. ისინი საავტორო უფლებაში ანუ ავტორის უფლებაში ხედავდნენ არა მარტო საკუთრების ფორმას, რომელიც უზრუნველყოფდა ავტორს ან უფლების მფლობელს ქონებრივი სარგებლით. ისინი განიხილავდნენ ავტორის ლიტერატურულ და სხვა შემოქმედებით მოღვაწეობას, როგორც ავტორის პიროვნების გაგრძელებას ან გამოხატულებას, რომლის მიმართაც, ბუნებრივი სამართლიანობის ძალით, მას ჰქონდა დაცვის უფლება, როგორც მისი პიროვნების ნაწილისა. ამ კონცეფციამ დიდი გავლენა მოახდინა კონტინენტურ ევროპაში საავტორო უფლებათა განვითარებაზე და კერძოდ, გამოიწვია „droit moral" ან მორალურ უფლებათა (ავტორთა არაქონებრივ უფლებათა) განვითარება.

2.42. ამ მოკლე ისტორიული მიმოხილვის დასასრულს საჭიროა აღვნიშნოთ, რომ 1976 წლამდე, როცა იქნა მიღებული ამერიკის შეერთებული შტატების დღესაც მოქმედი კანონი საავტორო უფლებაზე, საავტორო უფლებები შეერთებულ შტატებში მნიშვნელოვანწილად ემყარებოდა ინგლისური ანას სტატუტის თავდაპირველ დებულებებს. ასე რომ, 1790 წელს მიღებული პირველი ფედერალური ამერიკული კანონი, ითვალისწინებდა წიგნების, რუკებისა და საზღვაო რუკების დაცვას პირველი პუბლიკაციის თარიღიდან 14 წლის ვადით, რომელიც შეიძლებოდა შემდგომ გაგრძელებულიყო, თუ ავტორი იცოცხლებდა პირველი ვადის ბოლომდე, დეპონირებისა და რეგისტრაციის მკაცრი მოთხოვნების შესრულების პირობით. შეერთებული შტატების კანონს ეს ნიშნები შერჩა 1976 წლამდე, როცა მიიღეს დღეისათვის მოქმედი კანონი, რომელმაც დაადგინა დაცვის ახალი ვადა – ავტორის სიცოცხლის ხანგრძლივობას პლუს 50 წელი. ამით მან საკუთარი კანონი შესაბამისობაში მოიყვანა ყველა იმ ქვეყნის კანონმდებლობასთან, სადაც საავტორო უფლება მოქმედებს. მაგრამ 1976 წლის კანონმა შეინარჩუნა დეპონირებისა და რეგისტრირების მოთხოვნები, რომელთა წარმოშობის წყაროა 1709 წლის ანას სტატუტი.

2.43. კონცეპტუალურ განსხვავებათა არსი საერთო სამართლისა და სამოქალაქო სამართლის სისტემათა შორის მდგომარეობს შემდეგში: საერთო სამართლის ქვეყნები განიხილავენ საავტორო უფლებას, ფაქტობრივად, როგორც საკუთრების ფორმას, რომელიც შეიძლება შეიქმნას ავტორის მიერ და ამის შემდეგ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს კომერციული თვალსაზრისით, ისევე, როგორც ნებისმიერი სხვა საკუთრების ფორმა, ამასთან წარმოქმნილი უფლებამოსილებანი მიმართულია მხოლოდ ამ საკუთრების ქონებრივი პოტენციალის გამოსაყენებლად. სამოქალაქო სამართლის ქვეყნებში ავტორის უფლება ასევე განიხილება როგორც „საკუთრების" ნიშნების მქონე და საავტორო უფლება ისევე, როგორც საერთო სამართლის სისტემაში, მიმართულია საკუთრების ქონებრივი არსის დასაცავად; მაგრამ არსებობს ავტორის უფლებათა დამატებითი გან-

ზომილებაც, ე.ი. ინტელექტუალური თუ ფილოსოფიური კონცეფცია იმისა, რომ ავტორის ნაწარმოები წარმოადგენს მისი პიროვნების გამოვლინებას, რომელიც, ბუნებითი სამართლიანობის ძალით, მოითხოვს ისეთივე დაცვას, როგორსაც ნაწარმოების ქონებრივი პოტენციალი.

2.44. საავტორო უფლებათა დაცვის საერთაშორისო პერიოდი იწყება 1886 წლიდან ლიტერატურული და მხატვრული ნაწარმოების დაცვის თაობაზე ბერნის კონვენციის ხელმოწერით: ბერნის კონვენციის შემდგომი გადასინჯვები მოიცავს საავტორო უფლებათა დაცვის საერთაშორისო სისტემის სრულყოფას მუდმივი ტექნოლოგიური პროცესის გათვალისწინებით, რომელიც შესაბამისობაშია საავტორო და მომიჯნავე უფლებებთან.

ლიტერატურა

D. de Freitas, The Main Feature of Copyright Protection in The Various Legal Systems, WIPO/CR/KL/86/5

თავი 3

ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაცია და საერთაშორისო თანამშრომლობა ინტელექტუალური საკუთრების სფეროში

A. ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაცია (ისმო)

(a) ისმო-ს ისტორია
(b) სტრუქტურა
(c) ფუნქციები
(d) ადმინისტრაცია
(e) წევრობა

B. ისმო-ს თანამშრომლობის განვითარების პროგრამები

(a) ამოცანები
(b) თანამშრომლობის განვითარება სამრეწველო საკუთრებასთან დაკავშირებით
(c) თანამშრომლობის განვითარება საავტორო და მომიჯნავე უფლებებთან დაკავშირებით
(d) ისმო-ს ინტელექტუალური საკუთრების აკადემია

თავი 3

ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაცია და საერთაშორისო თანამშრომლობა ინტელექტუალური საკუთრების სფეროში

A. ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაცია (ისმო)

(a) ისმო-ს ისტორია

3.1. ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაცია (ისმო) არის გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის (გაერო) სისტემის თექვსმეტიდან ერთ-ერთი სპეციალიზებული დაწესებულება. „ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაციის დამფუძნებელ კონვენციას“ ხელი მოეწერა სტოკჰოლმში 1967 წელს და ძალაში შევიდა 1970 წელს. მაგრამ ისმო სათავეს იღებს 1883 წელს, როცა მიღებულ იქნა პარიზის კონვენცია, და 1986 წელს, როცა მიიღებულ იქნა ბერნის კონვენცია. ეს კონვენციები ითვალისწინებდნენ საერთაშორისო სამდივნოების შექმნას და მუშაობდნენ შვეიცარიის ფედერალური მთავრობის მეთვალყურეობის ქვეშ. სულ რამდენიმე თანამშრომელი, რომლებიც ასრულებდნენ ადმინისტრაციულ ფუნქციებს ორივე კონვენციისთვის, იმყოფებოდა ბერნში, შვეიცარიაში.

3.2. თავდაპირველად ორი კონვენციის ადმინისტრირებისთვის არსებობდა ორი სამდივნო (სამრეწველო საკუთრებისა და საავტორო უფლებებისა). 1893 წელს ეს ორი სამდივნო გაერთიანდა. ორგანიზაციას, რომელიც ახლა ცნობილია როგორც ისმო, დროთა განმავლობაში ჰქონდა სხვადასხვა სახელწოდება. ვიდრე გახდებოდა ისმო, მას ეწოდებოდა ბირპი, რაც ამ ორგანიზაციის სრული ფრანგული სახელწოდების შემოკლებაა – ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის გაერთიანებული საერთაშორისო ბიურო. 1960 წელს ბირპი ბერნიდან ჟენევაში გადავიდა.

3.3. 1967 წელს სტოკჰოლმის დიპლომატიურ კონფერენციაზე, როდესაც დაფუძნდა ისმო, გადაისინჯა იმ დროისთვის არსებული მრავალმხრივი ხელშეკრულებების ადმინისტრაციული და დასკვნითი დებულებები, რომელთა ადმინისტრაციულ ფუნქციებს ასრულებდა ბირპი. ეს დებულებები უნდა გადასინჯულიყო, რადგან ორგანიზაციის წევრი ქვეყნები ესწრაფოდნენ, რომ ისმო, რომელიც, რა თქმა უნდა, იყო მთავრობათა გამაერთიანებელი ორგანიზაცია, შვეიცარიის მთავრობისაგან დამოუკიდებელი გამხდარიყო და მოეპოვებინა იგივე სტატუსი, როგორიც ჰქონდათ სხვა სამთავრობათშორისო ორგანიზაციებს, რათა ისმოს მოეპოვებინა გაეროს საერთაშორისო ორგანიზაციათა სისტემის სპეციალიზებული დაწესებულების სტატუსი.

3.4. გაეროს სპეციალიზებულ დაწესებულებათა შორის ყველაზე ცნობილია შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია, გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია განათლების, მეც-

ნიერებისა და კულტურის დარგში (იუნესკო), ჯანმრთელობის დაცვის მსოფლიო ორგანიზაცია და სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია. მათ ხშირად უწოდებენ გაეროს სპეციალიზებულ დაწესებულებებს, რადგან თითოეულ მათგანს გააჩნია სპეციფიკური ცოდნა და გამოცდილება და მას იყენებს საქმიანობის კონკრეტულ სფეროში, რომელიც მეტად მნიშვნელოვანია თანამეგობრობისათვის. ასე, მაგალითად, შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია დაკავებულია შრომის ბაზრის საკითხებით, იუნესკო — განათლების, მეცნიერების, კულტურის საკითხებით, ჯანმრთელობის დაცვის საერთაშორისო ორგანიზაცია – ჯანმრთელობის საკითხებით, სურსათის და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია – კვების პროდუქტების წარმოებისა და სოფლის მეურნეობის საკითხებით, ხოლო ისმო — ინტელექტუალური საკუთრების საკითხებით.

3.5. მეორე მსოფლიო ომამდე საერთაშორისო ორგანიზაციათა უმრავლესობა, რომლებსაც ახლა უწოდებენ სპეციალიზებულ დაწესებულებებს, არ არსებობდა. ისინი შეიქმნენ საერთაშორისო დონეზე საქმიანობის განსაზღვრულ დარგში კონკრეტული ამოცანების გადაწყვეტის მიზნით. მაგრამ ზოგიერთი საერთაშორისო ორგანიზაცია, როგორიცაა, საერთაშორისო საფოსტო კავშირი, საერთაშორისო რადიოკავშირი, უკვე არსებობდა. ისინი გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის შექმნამდე დიდი ხნით ადრე გადაიქცნენ სერიოზულ სამთავრობათაშორისო ორგანიზაციებად საქმიანობის შესაბამის დარგში. გაეროს შექმნის შემდეგ კი გახდნენ გაეროს სისტემის ორგანიზაციათა სპეციალიზებული დაწესებულებები.

3.6. ამგვარადვე, გაეროს შექმნამდე დიდი ხნით ადრე, ბირპი იყო საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომელიც არეგულირებდა საკითხებს ინტელექტუალური საკუთრების სფეროში. ისმო, როგორც ბირპის სამართალმემკვიდრე, გაეროს სპეციალიზებული დაწესებულება გახდა გაეროსა და ისმოს შორის ამ საკითხთან დაკავშირებით შეთანხმებაზე ხელმოწერის შემდეგ, რომელიც ძალაში შევიდა 1974 წლის 17 დეკემბერს. სამთავრობათაშორისო ორგანიზაცია შეიძლება გახდეს გაეროს სპეციალიზებული ორგანიზაცია მხოლოდ ასეთ შეთანხმებაზე ხელმოწერის შედეგად.

3.7. სპეციალიზებული დაწესებულება, მართალია, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის დიდ ოჯახს ეკუთვნის, მაგრამ ინარჩუნებს დამოუკიდებლობას. ყოველ სპეციალიზებულ დაწესებულებას ჰყავს თავისი წევრები. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წევრ-ქვეყნებს უფლება აქვთ გახდნენ ყველა სპეციალიზებულ დაწესებულებათა წევრები, თუმცა ფაქტობრივად, სპეციალიზებულ დაწესებულებათა წევრი არ ხდება გაეროს წევრი ყველა ქვეყანა. თითოეული ქვეყანა, თავად წყვეტს, აქვს თუ არა მას სურვილი გახდეს გაეროს ყოველი სპეციალიზებული დაწესებულების წევრი. ასე, მაგალითად, თუმცა შვეიცარია არ არის გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წევრი, მაგრამ, ამის მიუხედავად, ის ისმოს წევრია. ყოველ სპეციალიზებულ დაწესებულებას გააჩნია საკუთარი წესდება, საკუთარი ხელმძღვანელი ორგანოები, არჩეული პირი აღმასრულებელი საქმიანობის წარსამართავად. აქვს საკუთარი შემოსავალი და ბიუჯეტი. ჰყავს თანამშრომელთა შტატი, გააჩნია სამოქმედო პროგრამები საქმიანობის სფეროთა მიხედვით. სპეციალიზებულ დაწესებულებებსა და გაეროს შორის მოქმედებს საქმიანობის კოორდინაციის მექანიზმები. მაგრამ, ამისდა მიუხედავად, ყოველი დაწესებულება თავისი ბედის ბატონ-პატრონად რჩება და პასუხს აგებს თავისი წესდების შესაბამისად ხელმძღვანელი

ორგანოების წინაშე, რომლებიც შედგება, რა თქმა უნდა, ორგანიზაციის წევრი ქვეყნებისგან.

3.8. გაეროსა და ისმოს შორის შეთანხმება ცნობს, რომ ისმო, გაეროსა და მისი ორგანოების კომპეტენციის ფარგლებში, უძღვება თავის საქმიანობას ფუძემდებელი დოკუმენტების, ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების (რომელთა ადმინისტრირებასაც იგი ახორციელებს) შესაბამისად, რათა ხელი შეუწყოს შემოქმედებითი ინტელექტუალური საქმიანობის განვითარებას და გააადვილოს სამრეწველო საკუთრებასთან დაკავშირებულ ტექნოლოგიათა გადაცემა განვითარებადი ქვეყნებისთვის, მათი ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული განვითარების დაჩქარების მიზნით.

(b) სტრუქტურა

3.9. ისმოს წესდებას, მის ფუძემდებელ დოკუმენტს წარმოადგენს კონვენცია, რომელსაც ხელი მოეწერა სტოკჰოლმში 1967 წელს. ისმოს სტრუქტურა ასახავს ზოგადი სახის პასუხებს შემდეგ კითხვებზე: რა მიზანი აქვს სამთავრობათშორისო ორგანიზაციას? რომელი კავშირების ადმინისტრირებას ახორციელებს ისმო? რომელი სახელმწიფოები შედიან ისმოში? რა ამოცანები აქვს მას? როგორ ხორციელდება ორგანიზაციის ხელმძღვანელობა და მართვა?

3.10. რაშია ინტელექტუალური საკუთრების სამთავრობათშორისო ორგანიზაციის საჭიროება? ინტელექტუალური საკუთრების უფლებები შეზღუდულია ტერიტორიულად; ისინი არსებობენ და ხორციელდებიან მხოლოდ ერთი ან რამდენიმე ქვეყნის იურისდიქციის ფარგლებში, რომელთა კანონების შესაბამისადაც არის ეს უფლებები მინიჭებული. მაგრამ შემოქმედებითი საქმიანობის ნაყოფი, საგამომგონებლო იდეების ჩათვლით, ადვილად სცდება სახელმწიფო საზღვრებს, ხოლო თუ გავითვალისწინებთ სახელმწიფოთა ურთიერთდამოკიდებულებას, ეს პროცესი მოითხოვს წახალისებას. უფრო მეტიც, თუ მხედველობაში მივიღებთ ინტელექტუალური საკუთრების სფეროში მიდგომებისა და პროცედურების სულ უფრო მზარდ მსგავსებას სხვადასხვა ქვეყნებში, სავსებით გონივრული იქნება პრაქტიკული პროცედურების გამარტივება საერთაშორისო სტანდარტიზაციისა და სახელმწიფოთა შორის უფლებათა და მოვალეობათა ურთიერთცნობის მეშვეობით. სწორედ ამიტომ მთავრობებმა, მოლაპარაკების პროცესის გამოყენებით, მიიღეს მრავალმხრივი ხელშეკრულებები ინტელექტუალური საკუთრების სხვადასხვა დარგში. თითოეული ეს ხელშეკრულება აფუძნებს ქვეყნების „კავშირს“, რომლთა წევრები თანახმანი არიან სხვა ქვეყნების მოქალაქეებს ჰქონდეთ ისეთივე დაცვა, როგორც თავისი ქვეყნის მოქალაქეებს და აგრეთვე, გამოყენებულ იქნეს გარკვეული ზოგადი წესები, სტანდარტები და პრაქტიკული ნორმები.

3.11. კავშირები, რომელთა ადმინისტრაციულ ფუნქციებს ისმო ასრულებს, დაფუძნებულია ხელშეკრულებებზე. ამ კავშირში გაერთიანებულია ყველა სახელმწიფო, რომელიც შეუერთდა მოცემულ კონკრეტულ ხელშეკრულებას. ხელშეკრულების დასახელებაში, უმრავლეს შემთხვევაში, გამოყენებულია იმ ადგილის გეოგრაფიული სახელწოდება, სადაც პირველად მიიღეს ხელშეკრულების ტექსტი (მაგალითად, პარიზის კავშირი, ბერნის კავშირი და ა.შ.). ხელშეკრულება შეიძლება იყოს სამი კატეგორიისა.

3.12. ხელშეკრულებათა პირველი ჯგუფი ქმნის დაცვის საერთაშორისო სისტემას, ე.ი. ეს ის ხელშეკრულებებია, რომლებიც წარმოადგენენ ქვეყნებს შორის საერთაშორისო დონეზე იურიდიული დაცვის შეთანხმებულ საფუძველს. ასე მაგალითად, ამ კატეგორიას მიეკუთვნება სამრეწველო საკუთრების სამი ხელშეკრულება. ეს არის პარიზის კონვენცია, მადრიდის შეთანხმება საქონლის წარმოშობის ადგილის ყალბ ან შეცდომაში შემყვან აღნიშვნებზე პასუხისმგებლობის შესახებ და ლისაბონის შეთანხმება საქონლის ადგილწარმოშობის დასახელებათა დაცვისა და მათი საერთაშორისო რეგისტრაციის შესახებ.

3.13. მეორე კატეგორიაში შემავალი ხელშეკრულებების მიზანია საერთაშორისო დაცვის უზრუნველყოფა. ამას შეიძლება მივაკუთვნოთ ექვსი ხელშეკრულება სამრეწველო საკუთრების შესახებ. ეს არის ხელშეკრულება საპატენტო კოოპერაციის (PCT) შესახებ, რომელიც უზრუნველყოფს საერთაშორისო განაცხადის წარდგენას გამოგონებაზე, მადრიდის შეთანხმება, რომელიც ეხება სასაქონლო ნიშნების საერთაშორისო რეგისტრაციას, ლისაბონის შეთანხმება, რომელიც ზემოთ უკვე იყო ნახსენები, რამეთუ ის მიეკუთვნება როგორც პირველ, ასევე მეორე კატეგორიას, ბუდაპეშტის ხელშეკრულება მიკროორგანიზმების შტამების საერთაშორისო დეპონირების შესახებ საპატენტო პროცედურის მიზნებისთვის და ჰააგის შეთანხმება, რომელიც ეხება სამრეწველო ნიმუშების საერთაშორისო დეპონირებას.

3.14. მესამე ჯგუფი შეიცავს ხელშეკრულებებს, რომლებიც ქმნიან საკლასიფიკაციო სისტემებს და, აგრეთვე, პროცედურებს მათი სრულყოფისა და მუდმივი განახლებისთვის. ამ კატეგორიაში შედის ოთხი ხელშეკრულება და ყოველ მათგანს საქმე აქვს სამრეწველო საკუთრებასთან. ეს გახლავთ შეთანხმება საერთაშორისო საპატენტო კლასიფიკაციის შესახებ, ნიცის შეთანხმება, რომელიც ეხება საქონლისა და მომსახურების საერთაშორისო კლასიფიკაციას ნიშნების რეგისტრაციის მიზნით, ვენის შეთანხმება სასაქონლო ნიშნების სახვითი ელემენტების საერთაშორისო კლასიფიკაციის თაობაზე და ლოკარნოს შეთანხმება სამრეწველო ნიმუშების საერთაშორისო კლასიფიკაციის შესახებ.

3.15. ამ ხელშეკრულებათა გადასინჯვა და ახლის ფორმირება მოითხოვს მუდმივ საერთაშორისო თანამშრომლობას და მოლაპარაკებათა პროცესის ორგანიზაციას, რასაც უზრუნველყოფს სპეციალური სამდივნო. ამ სამუშაოს ისმო ასრულებს თავის სტრუქტურებისა და სამსახურების მეშვეობით.

(c) ფუნქციები

3.16. ისმოს საქმიანობა წარიმართება ძირითადად სამი მიმართულებით: სარეგისტრაციო საქმიანობა, ინტელექტუალური საკუთრების ადმინისტრირების საკითხებთან დაკავშირებული სამთავრობათაშორისო თანამშრომლობის უზრუნველყოფა და პროგრამებიდან გამომდინარე საქმიანობა. საქმიანობის ეს სამივე სახე მიმართულია ისმოს ძირითადი ამოცანების მისაღწევად, სახელდობრ, ხელი შეუწყოს ინტელექტუალური საკუთრების დაცვასა და მისადმი პატივისცემის ზრდას მთელ მსოფლიოში, რათა შეიქმნას ხელსაყრელი პირობები სამრეწველო და კულტურული განვითარებისათვის შემოქმედებითი საქმიანობის სტიმულირებისა და ტექნოლოგიის გადაცემის გაადვილების გზით, ლიტერატურული და მხატვრული ნაწარმოებების გავრცელების მეშვეობით.

3.17. ისმოს სარეგისტრაციო საქმიანობა შეიცავს განმცხადებლებისა და სამრეწველო საკუთრებაზე უფლებათა მფლობელების პირდაპირ მომსახურებას. საქმიანობის ეს სახეობა ითვალისწინებს საერთაშორისო განაცხადთა მიღებას და დამუშავებას საპატენტო კოოპერაციის ხელშეკრულების შესაბამისად (PCT), ნიშანთა საერთაშორისო რეგისტრაციას ან სამრეწველო ნიმუშების დეპონირებას. ჩვეულებრივ, ეს საქმიანობა დაფინანსებულია საფასურების ხარჯზე, რომლებსაც იხდიან განმცხადებლები, რაც შეადგენს ისმოს ბიუჯეტის თითქმის სამ მეოთხედს.

3.18. ინტელექტუალური საკუთრების ადმინისტრაციულ საკითხებთან დაკავშირებული სამთავრობათაშორისო თანამშრომლობის საქმიანობის, ძირითადი მიზანია: საპატენტო დოკუმენტების ფონდებთან მუშაობის წარმართვა, რომლებიც გამოიყენება ძიების ჩასატარებლად და მითითებების შესადგენად, აგრეთვე, ამ ფონდებში შეღწევადობის გაადვილების მეთოდების დამუშავება; მუშაობა საერთაშორისო საკლასიფიკაციო სისტემათა განახლებაზე; სულ უფრო გართულებული სტატისტიკური მონაცემების ფორმირება; რეგიონალური მიმოხილვების შედგენა სამრეწველო საკუთრებისა და საავტორო უფლებათა სფეროში სამართლებრივი ნორმების მდგომარეობის შესახებ.

3.19. ისმო გამუდმებით განაახლებს სამრეწველო საკუთრებისა და საავტორო უფლებების საკანონმდებლო აქტების სრულ, ყველასათვის ხელმისაწვდომ იმ ფონდს, რომლის ნაწყვეტები ქვეყნდება ისმოს ყოველთვიურ ბიულეტენში და კომპაქტდისკზე „JPLEX“-ის სახელწოდებით.

3.20. ისმოს საქმიანობის მთავარ ნაწილს შეადგენს მისი პროგრამების რეალიზება, რომელიც მოიცავს მოქმედი შეთანხმებების ფართოდ აღიარების ხელშეწყობას, საჭიროებისამებრ, მათ განახლებას, ახალი შეთანხმებების დადებას, განვითარების საქმეში თანამშრომლობის ორგანიზებასა და მონაწილეობას.

(d) ადმინისტრაცია

3.21. ისმოს დამფუძნებელი კონვენცია ითვალისწინებს ოთხი სხვადასხვა ორგანოს შექმნას: გენერალური ასამბლეა; კონფერენცია; საკოორდინაციო კომიტეტი და ისმოს საერთაშორისო ბიურო (სამდივნო).

3.22. ისმოს უმაღლესი ორგანოა გენერალური ასამბლეა. სხვა უფლებამოსილებათა და ფუნქციათა გარდა გენერალური ასამბლეის ამოცანაში შედის გენერალური დირექტორის დანიშვნა საკოორდინაციო კომიტეტის წარდგინებით; ის აგრეთვე განიხილავს და ამტკიცებს მოხსენებებსა და საკოორდინაციო კომიტეტის მუშაობის შედეგებს, ასევე ამტკიცებს ისმოს საქმიანობასთან დაკავშირებულ გენერალურ დირექტორს; ის იღებს ისმოს საფინანსო საქმიანობის წესებს, ხარჯებს, ორწლიან ბიუჯეტს, რომელიც საერთოა ყველა კავშირისათვის; ამტკიცებს გენერალური დირექტორის მიერ შეთავაზებულ ღონისძიებებს საერთაშორისო შეთანხმებათა ადმინისტრირების შესახებ, რომლებიც მიმართულია ინტელექტუალური საკუთრების დაცვისაკენ; განსაზღვრავს სამდივნოს სამუშაო ენებს გაეროს მუშაობის პრაქტიკის გათვალისწინებით; ის აგრეთვე განსაზღვრავს, თუ ისმოს არაწევრი რომელი სახელმწიფოები და რომელი სამთავრობათაშორისო და საერ-

თაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციები დაიშვებიან დამკვირვებლებად სხვადასხვა შეხვედრებსა და სხდომებზე.

3.23. გენერალური ასამბლეა შედგება ყველა იმ სახელმწიფოსაგან, რომელიც არის ისმოს წევრი და, აგრეთვე, მისი ნებისმიერი კავშირის წევრი.

3.24. გენერალური ასამბლეისაგან განსხვავებით, კონფერენცია შედგება ყველა იმ სახელმწიფოსაგან, რომელიც ისმოს წევრია, იმისდა მიუხედავად, არის თუ არა ის რომელიმე კავშირის წევრი. კონფერენციის მთავარი ფუნქციები შეიძლება დაიყოს ხუთ ჯგუფად. პირველი, კონფერენცია წარმოადგენს ფორუმს ისმოს ყველა წევრ ქვეყანას შორის აზრთა გაცვლა-გამოცვლისათვის ინტელექტუალური საკუთრების საკითხებთან დაკავშირებით. ამ კონტექსტში კონფერენციას შეუძლია, კერძოდ, ნებისმიერი რეკომენდაციის გაცემა ამ საკითხებზე, ცალკეული კავშირების კომპეტენციისა და ავტონომიის სათანადოდ გათვალისწინებით. მეორე, კონფერენცია არის ორგანო, რომელიც შეიმუშავებს თანამშრომლობის ორწლიან პროგრამას განვითარებადი ქვეყნების განვითარების მიზნით. მესამე, იწონებს ბიუჯეტს ამ მიზნებისათვის. მეოთხე, კონფერენციის კომპეტენციაში შედის ისმოს დამფუძნებელი კონვენციის შესწორებათა მიღება. წინადებების წამოყენება კონვენციის შესწორებათა თაობაზე შეუძლია ნებისმიერ სახელმწიფოს – ისმოს წევრს, საკოორდინაციო კომიტეტს ან გენერალურ დირექტორს. მეხუთე, კონფერენციას, როგორც გენერალურ ასამბლეას, შეუძლია განსაზღვროს, თუ რომელი სახელმწიფო ორგანიზაციის დაშვება შეიძლება მის სხდომებზე დამკვირვებლად.

3.25. საკოორდინაციო კომიტეტი არის საკონსულტაციო ორგანო, რომელსაც ეხება საერთო ინტერესის მქონე საკითხები, და იმავდროულად გენერალური ასამბლეისა და კონფერენციის აღმასრულებელი ორგანო. საკოორდინაციო კომიტეტი კონსულტაციას უწევს კავშირების სხვადასხვა ორგანოს და ისმოს იმ საკითხებზე, რომლებიც წარმოადგენენ საერთო ინტერესს ორი ან მეტი კავშირისათვის ან ერთი ან მეტი კავშირისათვის და თვითონ ისმოსთვის, კერძოდ, ბიუჯეტის გასავლის ნაწილის საკითხებზე, რაც საერთოა ყველა კავშირისთვის. საკოორდინაციო კომიტეტი ამზადებს გენერალური ასამბლეისა და კონფერენციის დღის წესრიგის პროექტებსაც, აგრეთვე კონფერენციის პროგრამებისა და ბიუჯეტის პროექტებს.

3.26. ისმოს მეოთხე ორგანოა ისმოს საერთაშორისო ბიურო, ანუ სამდივნო. მას სათავეში უდგას გენერალური დირექტორი და ამჟამად მას ჰყავს 450 მუდმივი თანამშრომელი 60-ზე მეტი ქვეყნიდან, რომელთაც არჩევენ გაეროს სისტემაში მიღებული სამართლიანი გეოგრაფიული განაწილების პრინციპების შესაბამისად.

(e) წევრობა

3.27. ისმოს დამფუძნებელ კონვენციაში მითითებულია, რომ ორგანიზაციის წევრი შეიძლება გახდეს ნებისმიერი სახელმწიფო, რომელიც არის ნებისმიერი კავშირის წევრი, და აგრეთვე, სახელმწიფო, რომელიც არ არის რომელიმე კავშირის წევრი, მაგრამ არის გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის, გაეროს ნებისმიერი სპეციალიზებული დაწესებულების ან ატომური ენერგიის საერთაშორისო სააგენტოს წევრი, ან ხელი მოაწერა სამართლიანობის საერთაშორისო სასამართლოს სტატუტს, ან მიწვეული იყო ისმოს გენერალური ასამბლეის მიერ, რათა გამხდარიყო ისმოს წევრი. ამგვარად, ისმოს წევრი შეიძ-

ლება იყოს მხოლოდ სახელმწიფო, ისევე, როგორც გაეროს სხვა სპეციალიზებულ დაწესებულებათა შემთხვევაში.

3.28. იმისათვის, რომ გახდეს ისმოს წევრი, სახელმწიფომ ისმოს გენერალურ დირექტორს ჟენევაში შესანახად უნდა ჩააბაროს თავისი სარატიფიციკაციო სიგელი, ან დოკუმენტი ისმოსთან მიერთების შესახებ. სახელმწიფოებს – პარიზის ან ბერნის კონვენციების წევრებს შეუძლიათ გახდნენ ისმოს წევრები, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მათ აღებული აქვთ შესაბამისი ვალდებულებები ან ერთდროულად მოახდინეს რატიფიკაცია, ან შეუერთდნენ პარიზის კონვენციის სტოკჰოლმის (1967) აქტის ან ბერნის კონვენციის პარიზის (1971) აქტის ადმინისტრაციულ დებულებებს მაინც.

3.29. 1996 წლის 1 ოქტომბრისათვის ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაციის (ისმო) დამფუძნებელი კონვენციის წევრი იყო 157 სახელმწიფო: ალბანეთი, ალჟირი, ანდორა, ანგოლა, არგენტინა, სომხეთი, ავსტრალია, ავსტრია, აზერბაიჯანი, ბაჰამის კუნძულები, ბახრეინი, ბანგლადეში, ბარბადოსი, ბელარუსი, ბელგია, ბენინი, ბუტანი, ბოლივია, ბოსნია და ჰერცეგოვინა, ბრაზილია, ბრუნეი-და-რუსალამი, ბულგარეთი, ბურკინა–ფასო, ბურუნდი, კამბოჯა, კამერუნი, კანადა, ცენტრალური აფრიკის რესპუბლიკა, ჩადი, ჩილი, ჩინეთი, კოლუმბია, კონგო, ჩეხეთის რესპუბლიკა, კორეის დემოკრატიული სახალხო რესპუბლიკა, დანია, ეკვადორი, ეგვიპტე, სალვადორი, ესტონეთი, ფიჯი, ფინეთი, საფრანგეთი, გაბონი, გამბია, საქართველო, გერმანია, განა, საბერძნეთი, გვატემალა, გვინეა, გვინეა-ბისაუ, გვიანა, ჰაიტი, ვატიკანი, ჰონდურასი, უნგრეთი, ისლანდია, ინდოეთი, ინდონეზია, ერაყი, ირლანდია, ისრაელი, იტალია, იამაიკა, იაპონია, იორდანია, ყაზახეთი, კენია, ყირგიზეთი, ლაოსი, ლატვია, ლივანი, ლესოტო, ლიბერია, ლივია, ლიხტენშტაინი, ლიტვა, ლუქსემბურგი, მადაგასკარი, მალავი, მალაიზია, მალი, მალტა, მავრიტანია, მავრიკია, მექსიკა, მონაკო, მონღოლეთი, მაროკო, ნამიბია, ნიდერლანდი, ახალი ზელანდია, ნიკარაგუა, ნიგერი, ნიგერია, ნორვეგია, პაკისტანი, პანამა, პარაგვაი, პერუ, ფილიპინები, პოლონეთი, პორტუგალია, კატარი, კორეის რესპუბლიკა, მოლდოვას რესპუბლიკა, რუმინეთი, რუსეთის ფედერაცია, რუანდა, კიტსი და ნევისი, სენტ-ლუსია, სენტ-ვინსენტ და გრენადინები, სან-მარინო, საუდის არაბეთი, სენეგალი, სიერა-ლეონე, სინგაპური, სლოვაკეთი, სლოვენია, სომალი, სამხრეთ აფრიკა, ესპანეთი, შრი-ლანკა, სუდანი, სურინამი, სვაზილენდი, შვედეთი, შვეიცარია, ტაჯიკეთი, ტაილანდი, ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკა, მაკედონია, ტოგო, ტრინიდატი და ტობაგო, ტუნისი, თურქეთი, თურქმენეთი, უგანდა, უკრაინა, ტანზანია, ამერიკის შეერთებული შტატები, ურუგვაი, უზბეკეთი, ვენესუელა, ვიეტნამი, იემენი, იუგოსლავია, ზაირი, ზამბია და ზიმბაბვე.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Introduction to WIPO: Objectives, Organizational Structure and Activities; Development Cooperation Program, WIPO/ACAD/E/94/2

International Bureau of WIPO, The Organization,Functions and Activities of the World Intellectual Property Organization, WIPO/IP/SUV/93/3(a)

International Bureau of WIPO, WIPO, What is and what is Does, TMP/KL/4

International Bureau of WIPO, General Information, WIPO/400(E) (1994)

B. ისმო-ს თანამშრომლობის განვითარების პროგრამები

(a) ამოცანები

3.30. ისმოს საქმიანობის ერთ-ერთი მეტად მნიშვნელოვანი სფეროა განვითარებადი ქვეყნებისათვის დახმარების აღმოჩენა. ტერმინი „თანამშრომლობა განვითარების მიზნით“ იხმარება გაეროს სისტემაში იმის აღსაწერად, რასაც ადრე უწოდებდნენ „დახმარებას“ ან „განვითარებადი ქვეყნებისთვის დახმარების აღმოჩენას“, ან „სამართლებრივ და ტექნიკურ დახმარებას“. რაშია ისმოს ძირითადი მიზანი ამ სფეროში? ეს მიზანი მდგომარეობს იმაში, რომ ხელი შეუწყოს პატივისცემის ზრდას ინტელექტუალური საკუთრებისადმი ყოველ განვითარებად ქვეყანასა და ამ ქვეყნის საერთაშორისო ურთიერთობებში, რამდენადაც გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ ეროვნული შემოქმედებითი პოტენციალი ტექნიკურ გამოგონებათა დარგში და აგრეთვე ლიტერატურულ და მხატვრულ ნაწარმოებთა სფეროში მნიშვნელოვნად იზრდება და ფაქტობრივად, შეუძლია რეალიზებული იყოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მას თან ახლავს გამომგონებელთა და ლიტერატურული თუ მხატვრული ნაწარმოების ავტორთა შესაბამისი დაცვა იმ პირობით, რომ ეს დაცვა ვრცელდება ინვესტორებზე, რომლებიც მზად არიან დააბანდონ კაპიტალი შემოქმედებით დარგში.

3.31. განვითარების მიზნით თანამშრომლობის პროგრამის მთავარი ამოცანაა განვითარებადი ქვეყნების შიგნით მოაწესრიგოს განვითარების პროცესი ინტელექტუალური საკუთრების სფეროში და, ამგვარად, მოიცავს ღონისძიებათა ძალიან ფართო წრეს. პრაქტიკაში ძალზე დიდი განსხვავებაა განვითარებად ქვეყნებს შორის სამრეწველო განვითარების დონის, ტექნიკურ გამოგონებათა დარგების, მხატვრული და ლიტერატურული შემოქმედების თვალსაზრისით. ბევრ მათგანს არ ჰყავს სპეციალისტები ინტელექტუალური საკუთრების სფეროში. ბევრს სჭირდება თავისი ეროვნული კანონმდებლობის ადაპტირება ახალ მიზნებთან მიმართებით, რომლებიც თავს იჩენენ განვითარების პროცესში. ქვეყნები, რომლებსაც ჯერ არ მიუღიათ ახალი კანონმდებლობა დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, იყენებენ დებულებებს, რომლებიც აშკარად არ შეესაბამება მათ რეალურ მოთხოვნილებებს და დიდი ხანია მოძველდა. გარდა ამისა, ბევრ განვითარებად ქვეყანას სჭირდება ეროვნულ ინფრასტრუქტურათა შექმნა, რაც კანონებს უფრო ეფექტურად გამოყენების საშუალებას მისცემდა, რათა რეალიზებულიყო უფრო სრულყოფილი კანონმდებლობისა და ინფრასტრუქტურის შესაძლებლობები მრეწველობისა და კულტურის სწრაფი განვითარებისათვის.

3.32. ისმოს განვითარების მიზნით თანამშრომლობის პროგრამათა ძირითადი ამოცანებია: დაეხმაროს განვითარებად ქვეყნებს ინტელექტუალური საკუთრების სისტემათა შექმნასა და მოდერნიზაციაში, რაც შეესაბამება მათი განვითარების მიზნებს ადამიანური რესურსების განვითარების ხარჯზე; გააადვილოს ეროვნულ, ან რეგიონალურ კანონმდებლობათა (საერთაშორისო დონეზე მიღებული სტანდარტებისა და პრინციპების ჩათვლით) შექმნა, ან სრულყოფა, და უზრუნველყოს უფლებათა დაცვა; ხელი შეუწყოს

საგამომგონებლო და მხატვრულ-შემოქმედებითი საქმიანობის განვითარებას და მისი შედეგების გამოყენებას; წაახალისოს ორიგინალურ ტექნოლოგიათა შექმნა და დაპატენტებულ უცხოურ ტექნოლოგიათა შეძენა; გააიოლოს საავტორო უფლებით დაცული უცხოური ნაშრომების ხელმისაწვდომობა; გააადვილოს საპატენტო დოკუმენტებში ასახული ტექნიკური ინფორმაციის მოპოვება და მისი გამოყენება; მოაგვაროს გამოცდილებისა და ინფორმაციის გაცვლა-გამოცვლა კანონმდებელთა შორის ინტელექტუალური საკუთრების სფეროში, აგრეთვე, სასამართლო სისტემის მუშაკთა შორის გამოცდილებისა და ინფორმაციის გაცვლა-გამოცვლა იმ ნაწილში, რომელიც ეხება ინტელექტუალური საკუთრების უფლებათა დაცვის უზრუნველყოფას; გაუადვილოს ადგილობრივ საწარმოებს ინტელექტუალური საკუთრების უფლებათა მართვა და გამოყენება.

3.33. ისმოს ორწლიანი პერიოდის პროგრამები და ბიუჯეტი განვითარებადი ქვეყნების ინტელექტუალური საკუთრების სისტემათა შესაქმნელად, ან მოდერნიზაციისათვის, რომლებიც შეესაბამება მათი განვითარების მიზნებს, ისახავს შემდეგ ძირითად ამოცანებს:

(1) ადამიანური რესურსების განვითარება;

(2) ეროვნული ან რეგიონალური კანონმდებლობების შექმნის, ან სრულყოფის გაადვილება და უფლებათა ეფექტური დაცვის უზრუნველყოფა;

(3) ისმოს ეგიდით ხელშეკრულებებთან მიერთების წახალისება;

(4) სამთავრობო ან სხვა ორგანოთა შექმნის ან სრულყოფის გაადვილება ეროვნული, ან რეგიონალური საკანონმდებლო საქმიანობის ადმინისტრირებისა და ეფექტური რეალიზაციისათვის;

(5) ადგილობრივი საგამომგონებლო საქმიანობისა და გამოგონებათა კომერციული გამოყენების წახალისება და, აგრეთვე, ადგილობრივი მხატვრული შემოქმედების წახალისება და მისი შედეგების გამოყენება;

(6) სწავლებისა და მეცნიერულ გამოკვლევათა განვითარება ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის სფეროში, ეკონომიკური განვითარებისთვის მისი ნორმების გამოყენებაზე ყურადღების გამახვილებით;

(7) პროფესიული იურისტებისა და რწმუნებულების მომზადების უზრუნველყოფა ინტელექტუალური საკუთრების დარგში;

(8) გამოცდილებისა და ინფორმაციის გაცვლა-გამოცვლის მოგვარება კანონმდებლებს შორის ინტელექტუალური საკუთრების სფეროში;

(9) გამოცდილებისა და ინფორმაციის გაცვლა-გამოცვლის მოგვარება სასამართლო მუშაკებს შორის ინტელექტუალურ საკუთრებაზე უფლებათა დაცვის უზრუნველყოფის სფეროში;

(10) საპატენტო დოკუმენტებში ასახული ტექნოლოგიური ინფორმაციის მისაწვდომობისა და გამოყენების გაადვილება, განსაკუთრებით ტექნოლოგიათა დაგროვებისა და მათი მრავალფეროვნებისათვის;

(11) მოცემულ ქვეყანაში დაპატენტებული უცხოეთის ტექნოლოგიის შეძენის გაადვილება სალიცენზიო კონტრაქტების გზით;

(12) ადგილობრივ საწარმოთა მუშაობის გაადვილება ინტელექტუალურ საკუთრებაზე მათი კუთვნილი უფლებების მართვისა და გამოყენების სფეროში;

(13) კონსულტაციების მოწყობა ორ მუდმივ კომიტეტთან, რომელიც ეხება თანამშრომლობას განვითარების მიზნით;

(14) ისმოს თათბირებზე მონაწილეობის მიღების გაადვილება.

3.34. ამ ამოცანათა შესასრულებლად ისმომ შექმნა მუდმივი პროგრამები, რომლებიც სპეციალურად შემუშავებულია განვითარებადი ქვეყნების ტექნიკური დახმარების ორგანიზებისთვის.

3.35. ყოველი მუდმივი პროგრამა ხორციელდება მუდმივი კომიტეტის ხელმძღვანელობით, რომელიც პერიოდულ შეფასებას აძლევს მოცემული პროგრამის შესაბამისად ჩატარებულ სამუშაოს და შეიმუშავებს მუშაობის გეგმებს მომავალი წლისთვის, ან რამდენიმე წლისათვის, რომლებიც გამოაქვთ ორგანიზაციის წევრი ქვეყნების განსახილველად. მუდმივი კომიტეტი იკრიბება ორ წელიწადში ერთხელ. იმ წელს, როდესაც არ ტარდება მუდმივი კომიტეტის სხდომა, ეწყობა სამუშაო ჯგუფის შეხვედრა.

3.36. მუდმივი კომიტეტის შემადგენლობაში შედის ისმოს ყველა წევრი სახელმწიფო, რომლებმაც აცნობეს გენერალურ დირექტორს ამ კომიტეტის წევრობის სურვილის შესახებ; 1996 წლის 1 ოქტომბრისთვის სამრეწველო საკუთრების სფეროში განვითარების მიზნით თანამშრომლობის მუდმივი კომიტეტის წევრი იყო 121 ქვეყანა, ხოლო 108 ქვეყანა იყო წევრი მუდმივი კომიტეტისა, რომელსაც ეხება თანამშრომლობა განვითარების მიზნით საავტორო და მომიჯნავე უფლებების სფეროში.

(b) თანამშრომლობის განვითარება სამრეწველო საკუთრებასთან დაკავშირებით

3.37. ისმოს საქმიანობა, რომელიც დაკავშირებულია თანამშრომლობასთან განვითარების მიზნით სამრეწველო საკუთრების სფეროში, წარიმართება ისმოს შესაბამისი მუდმივი პროგრამის ფარგლებში და მიზნად ისახავს განვითარებადი ქვეყნებისთვის დახმარების აღმოჩენას შემდეგი მიმართულებებით:

(i) სახელმწიფო მოსამსახურეებისა და კერძო სექტორის წარმომადგენელთა, როგორიცაა იურისტები და პატენტრწმუნებულები, სწავლება;

(ii) სამრეწველო საკუთრების სფეროში საკანონმდებლო აქტების ახალი პროექტების შექმნასა და არსებულთა გადასინჯვაში იურიდიული დახმარებისა და კონსულტაციების გაწევა;

(iii) სამრეწველო საკუთრების უწყებათა და ორგანიზაციათა შექმნა ან გაძლიერება;

(iv) ინოვაციურ და საგამომგონებლო საქმიანობის განვითარებაში დახმარების აღმოჩენა;

(v) საპატენტო დოკუმენტებში ასახული ტექნიკური ინფორმაციის გამოყენება;

(vi) კანონმდებლებისა და სასამართლო სისტემის მუშაკებისთვის პროგრამების შედგენა;

(vii) ადგილობრივ საწარმოებში ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის შესახებ ცოდნის ამაღლება.

(i) მომზადება

3.38. ისმოს მომზადების პროგრამაში შედის სხვადასხვა ყოველწლიური ზოგადი და სპეციალიზებული კურსები, რომლებიც ტარდება მთელ რიგ განვითარებულ და განვითარებად ქვეყნებში სახელმწიფო მოსამსახურეთა კოლექტიური მომზადებისთვის, აგრეთვე, სემინარები და სიმპოზიუმები, რომლებიც პერიოდულად ტარდება ეროვნულ სუბრეგიონულ და რეგიონულ დონეზე და რომლებშიც მონაწილეობენ სახელმწიფო მოსამსახურეები და სხვა დაინტერესებული პირები განვითარებადი ქვეყნებიდან. გარდა ამისა, განვითარებული ან განვითარებადი ქვეყნების სამრეწველო საკუთრების უწყებებსა და დაწესებულებებში სახელმწიფო მოსამსახურეთა პრაქტიკული მომზადებისათვის ტარდება სტაჟირება და მოსამსახურეთა საშუალო და უმაღლესი რგოლები ეცნობიან ამ უწყებების საქმიანობას. ისმო, აგრეთვე, აგზავნის საერთაშორისო ექსპერტებს სამუშაოსაგან მოუწყვეტლად ადგილზე მომზადების ორგანოებისთვის. ჩვეულებრივ საზღვარგარეთ სტაჟირება და მომზადება ადგილზე სამუშაოსაგან მოუწყვეტლად ტარდება კონკრეტულ თემატიკაში, მაგალითად, საპატენტო კვლევა ტექნიკის დონის დასადგენად, სასაქონლო ნიშნების და საპატენტო ექსპერტიზა და ა.შ.

3.39. უკანასკნელ წლებში მომზადების პროგრამები ორიენტირებულია მონაწილეთა უფრო ფართო შემადგენლობაზე, რაც სცილდება სამრეწველო საკუთრების ეროვნულ უწყებებში მომუშავე სახელმწიფო მოსამსახურეთა ფარგლებს. ახლა ისინი გახსნილია კერძო პრაქტიკის მქონე იურისტებისა და რწმუნებულებისათვის, სამეცნიერო-კვლევით დაწესებულებათა და საწარმოთა მუშაკებისთვის, სასამართლო სისტემის, შრომისა და საგარეო საქმეთა სამინისტროების წარმომადგენლებისა და სხვა პირთათვის, რომელთა საქმიანობას კავშირი აქვს სამრეწველო საკუთრების საკითხებთან.

3.40. განვითარებადი ქვეყნების სახელმწიფო მოსამსახურეებისა და ამ სფეროში მომუშავე სხვა მუშაკების მომზადების ძირითადი მიზანია სამრეწველო საკუთრების სხვადასხვა სფეროში ცოდნისა და პრაქტიკული ჩვევების შეძენა, რათა მათ შეძლონ ეფექტურად ჩამოაყალიბონ და მართონ სამრეწველო საკუთრების სისტემები საკუთარ ქვეყნებში. ისმოს მუშაობაში განვითარების მიზნით თანამშრომლობის პროგრამებთან დაკავშირებულ საქმიანობას პროფესიული მომზადების სფეროში წამყვანი ადგილი უკავია, ვინაიდან რაოდენ სრულყოფილიც არ უნდა იყოს კანონმდებლობა და დაწესებულება, კვალიფიციური თანამშრომლების გარეშე ისინი უსარგებლონი ხდებიან.

(ii) იურიდიული კონსულტაციები და დახმარება

3.41. უკანასკნელ წლებში მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში განვითარებადი ქვეყნების მთავრობები გაზრდილ ინტერესს იჩენენ სამრეწველო საკუთრების საკითხებისადმი, რადგან სურთ აქციონ იგი ეფექტურ იარაღად ეკონომიკური და ტექნიკური განვითარების პროცესში. ეფექტურად მომუშავე სამრეწველო საკუთრების სისტემის აუცილებელი წინაპირობაა კანონმდებლობის არსებობა სამრეწველო საკუთრების დარგში, რომელიც შეესაბამება კონკრეტული ქვეყნის მოთხოვნილებებს.

3.42. სწორედ ამიტომ ისმოში შემოდის უამრავი თხოვნა, კონსულტაცია გაეწიოს სამრეწველო საკუთრების სფეროში კანონმდებლობის პროექტების შედგენის საქმეში იმ ქვეყნებს, რომელთაც იგი არ გააჩნიათ, ან გადაისინჯოს მოქმედი კანონმებლობა, რომელიც არ შეესაბამება ამა თუ იმ ქვეყნის ეკონომიკურ ინტერესებსა და პრიორიტეტებს.

3.43. მთავრობის თხოვნით ისმო ადგენს საექსპერტო დასკვნებს სამთავრობო ორგანოების მიერ მომზადებული საკანონმდებლო აქტების პროექტებზე ან ამზადებს საკანონმდებლო აქტების პროექტებს მთავრობის სურვილების გათვალისწინებით კონკრეტული ქვეყნის მოთხოვნილებათა შესაბამისად. ეს მოთხოვნილებები და მოთხოვნები საჭიროების მიხედვით ზუსტდება კონსულტაციებისა და მიმოხილვების მეშვეობით, რასაც ისმოს ექსპერტები ატარებენ ადგილზე. საკანონმდებლო ტექსტების პროექტები კომპეტენტურ ორგანოებს წარედგინება შესასწავლად და კომენტირებისთვის. საკანონმდებლო ტექსტების განმარტებისა და სრულყოფისათვის ჩვეულებრივ ხდება წერილებისა და ვიზიტების გაცვლა-გამოცვლა კომპეტენტურ ორგანოებსა და ისმოს ექსპერტებს შორის.

3.44. გარდა ამისა, ისმომ მოამზადა რამდენიმე ტიპური კანონმდებლობა ან სახელმძღვანელო განვითარებადი ქვეყნებისთვის ისეთ საკითხებზე, როგორიცაა პატენტები, სასაქონლო ნიშნები, სამრეწველო ნიმუშები და სამრეწველო საკუთრების ლიცენზირება.

(iii) სამრეწველო საკუთრების ორგანიზაციათა შექმნა ან გაძლიერება

3.45. კანონმდებლობის არსებობა თავისთავად არ წარმოადგენს ამა თუ იმ ქვეყნის საბოლოო მიზანს. ის მხოლოდ ქმნის სამართლებრივ სტრუქტურას, რომლის ფარგლებშიც უნდა ფუნქციონირებდეს სამრეწველო საკუთრების სისტემა. კანონმდებლობას სჭირდება მართვა და პრაქტიკული გამოყენება, ხოლო ამისათვის საჭიროა შესაბამისი ადმინისტრაციული მექანიზმები და პროცედურები.

3.46. ამ სფეროში ისმომ დააგროვა მნიშვნელოვანი გამოცდილება, რომელსაც სთავაზობს მთავრობებს და სხვადასხვა ორგანიზაციებს. ისმოს ექსპერტები იგზავნებიან ქვეყნებში, სადაც მათივე თხოვნით, ატარებენ კონსულტაციებს, ისეთ საკითხებზე, როგორიცაა პროცედურების შექმნა და სრულყოფა, საორგანიზაციო სქემების მომზადება, შესაბამისი მოწყობილობების, საჭირო დოკუმენტაციის შეძენა, გარე ორგანიზაციებთან კავშირების დამყარება, პერსონალის მოთხოვნილებებისა და მომზადების შეფასება, სამუშაო შენობის რაციონალური გამოყენება და საფასურების ოდენობის შესაბამისი სქემების დამუშავება. ისმო მუდმივად გზავნის ექსპერტთა ჯგუფებს სხვადასხვა ქვეყნებში დახმარებისა და ამ საკითხებზე კონსულტაციების უზრუნველსაყოფად.

3.47. ზოგ შემთხვევაში ისმო კომპეტენტურ ორგანოებთან კონსულტაციების მეშვეობით ადგენს ადმინისტრაციული სტრუქტურების სრულყოფისა და ცვლილებების გრძელვადიან პროგრამებს პრიორიტეტებისა და არსებული რესურსების მიხედვით.

3.48. სამრეწველო საკუთრების მართვის სისტემა, უწინარეს ყოვლისა, ორიენტირებული უნდა იყოს თავისი შედეგების საყოველთაო ხელმისაწვდომობაზე. სამრეწველო საკუთრების სისტემის არადამაკმაყოფილებელი გამოყენება ბევრ ქვეყანაში ნაწილობრივ იმით აიხსნება, რომ პოტენციური მომხმარებლები, საქმიანი წრეების ჩათვლით, ძალიან

ხშირად ვერ აცნობიერებენ იმ უპირატესობებს, რომლებიც შეუძლია შესთავაზოს მათ მოცემულმა სისტემამ, და მის როლს ქვეყნის განვითარების პროცესში, მაგალითად, სასაქონლო ნიშნებისა და პატენტების როლსა და ფუნქციებს, მათი დაცვის საჭიროების მიზეზებს და ა.შ. სწორედ ამიტომ ისმო აწყობს სემინარებს, რომელთა მიზანია, სხვათა შორის, ცოდნის ამაღლება სამრეწველო საკუთრების საკითხებში, დაწყებული ისეთ ფუძემდებლურ საკითხებზე პასუხებით, როგორიცაა: რა არის სამრეწველო საკუთრება, რისგან შედგება ის, რანაირად უწყობს ხელს ვაჭრობისა და ტექნიკური სრულყოფის განვითარებას, როგორ უწევს დახმარებას სასაქონლო ნიშანი მომხმარებელს, რას წარმოადგენს პატენტი და საერთოდ რატომ უნდა იყოს დაცული გამოგონება.

(iv) ადგილობრივი ინოვაციური და საგამომგონებლო საქმიანობის წახალისება

3.49. როგორც ადრე იყო ნაჩვენები, განვითარებულ ქვეყნებში დიდი ხანია აღიარეს სამრეწველო საკუთრების სისტემის როლი ტექნიკურ და ეკონომიკურ განვითარებაში, ახლა კი მას აღიარებს განვითარებადი ქვეყნების სულ უფრო მეტი რაოდენობა. სამრეწველო საკუთრების კანონმდებლობით მინიჭებული დაცვა, განსაკუთრებით კანონებით პატენტებისა და სასარგებლო მოდელების შესახებ, ხელს უწყობს ინოვაციური ხასიათის წინადადებათა და გამოგონებათა რაოდენობის ზრდას, ინვესტიციების ზრდას, სამეცნიერო-კვლევითი საქმიანობის განვითარებას, რაც იწვევს ტექნიკის სწრაფ განვითარებას და სამრეწველო პროდუქციის ხარისხის ამაღლებას.

3.50. სამრეწველო საკუთრების ეროვნული სისტემის, და კერძოდ საპატენტო სისტემის გარეშე ნებისმიერი ქვეყნისთვის უკიდურესად რთული იქნებოდა ორიგინალურ გამოგონებათა შედეგების სტიმულირება და დაცვა. სამრეწველო საკუთრების ეროვნული სისტემის შექმნის შემდეგ დაინტერესებულ მთავრობებს ისმოს ექსპერტების დახმარებით შეუძლიათ შეიმუშაონ ადგილობრივ მწარმოებელთა და საწარმოთა წახალისების ხერხები და საშუალებები საკუთარი ინოვაციებისა და გამოგონებების დასამუშავებლად და, აგრეთვე, იმპორტირებული ტექნოლოგიისა და „ნოუ-ჰაუს“ ადაპტაციისთვის. ისმო ქვეყნებს ეხმარება გამომგონებელთა ეროვნული ასოციაციების შექმნაშიც. დახმარებას უწევს მთავრობებს ღონისძიებათა სისტემის შემუშავებაში, რომელშიც შედის იურიდიული კონსულტაციები დაპატენტების შესახებ, ფინანსური ხელშეწყობისა და სტიმულირების სისტემის შექმნის შესახებ, გამომგონებელთა საზოგადოებრივი აღიარება, პრემიათა მინიჭება კონკურსებზე და ა.შ. ხელს უწყობს გამომგონებელთა მასობრივი ეროვნული კონკურსების ჩატარებას, აგრეთვე კონკურსების ჩატარებას სკოლებში და სხვა სასწავლო დაწესებულებებში, გამომგონებელთა კლუბების შექმნას, რათა აამაღლოს საზოგადოების ცოდნა საპატენტო სისტემის სარგებლიანობის შესახებ. 1970-იანი წლების ბოლოს ისმომ შექმნა პრემიათა მინიჭების საკუთარი სისტემა (ისმოს ოქროს მედალი და ამ მედლის მოწმობა) გამომგონებლებისა და ინოვაციების შემქმნელთათვის, რომელსაც ფართოდ იყენებენ განვითარებადი ქვეყნები საგამომგონებლო საქმიანობის წასახალისებლად.

(v) საპატენტო ინფორმაციის გამოყენება

3.51. ისმოს საქმიანობაში განვითარებადი ქვეყნებისთვის დახმარების აღმოჩენის ერთ-ერთი სახეობაა ამ ქვეყნებისათვის საპატენტო დოკუმენტებში ასახული ტექნიკური

ინფორმაციის მისაწვდომობის სრულყოფა. სამრეწველო ქვეყნებში დიდი ხანია და ფართოდ არის ცნობილი საპატენტო დოკუმენტების, როგორც ტექნიკური ინფორმაციის წყაროს, სარგებლიანობა. ამ სფეროში განვითარებადი ქვეყნებისთვის ისმოს დახმარების პრინციპული როლი მდგომარეობს საპატენტო დოკუმენტებში ასახული ტექნიკური ინფორმაციის მისაწვდომობის სრულყოფაში – საჭირო საპატენტო დოკუმენტაციის მიწოდების, მასში ინფორმაციის მოძიებისა და გავრცელების მეთოდების საკითხებში თანამშრომელთა მომზადების გზით.

3.52. ისმოს პროგრამამ საპატენტო ინფორმაციისა და დოკუმენტაციის შესახებ სტარტი აიღო 1975 წელს. მისი მიზანია განვითარებადი ქვეყნების დაწესებულებებისათვის უფასო მომსახურების გაწევა საპატენტო ინფორმაციის სფეროში იმ შეთანხმებათა შესაბამისად, რომლებიც დაიდო ისმოს საერთაშორისო ბიუროსა და ინდუსტრიული ქვეყნების სამრეწველო საკუთრების რამდენიმე უწყებას შორის, რომლებმაც გამოთქვეს ამ პროგრამებში მონაწილეობის სურვილი.

3.53. ისმო არის გაერთიანებული ერების განვითარების პროგრამის რამდენიმე პროექტის აღმასრულებელი ორგანო. ამ პროექტების მნიშვნელობა საპატენტო ინფორმაციისა და დოკუმენტაციის ცენტრების დაგეგმვასა და შექმნაშია. ეს ცენტრები ემსახურება ეროვნულ ან რეგიონულ დაწესებულებებს განვითარებად ქვეყნებში. ისინი შეიძლება შეიქმნას სამრეწველო საკუთრების უკვე არსებულ ან მომავალ უწყებაში ან სამეცნიერო-კვლევითი თუ ტექნიკური საინფორმაციო ცენტრების ფარგლებში.

3.54. ისმო ეხმარება და უწევს კონსულტაციებს დაინტერესებული კომპეტენტური ორგანოების მოთხოვნით. გასაწევი დახმარების ფორმა დამოკიდებულია განვითარებად ქვეყანაში, ან რეგიონში არსებულ კონკრეტულ გარემოებებზე და შეიცავს მოთხოვნილებათა წინასწარ წერილობით შეფასებას, რომელიც ეგზავნება კომპეტენტურ ორგანოებს, აგრეთვე, მოცემულ განვითარებად ქვეყანაში, ან რეგიონში ადგილზე სიტუაციის დაწვრილებითი შესწავლის მისიის ორგანიზებას, რომელსაც ახორციელებენ ისმოს თანამშრომლები ან მის მიერ დაქირავებული კონსულტანტები. იმ შემთხვევაში, თუ კომპეტენტური ორგანოები დაეთანხმებიან რეკომენდაციებს, ისმოს შემდგომში შეუძლია დახმარების აღმოჩენა მათ რეალიზაციაში.

(vi) პროგრამები კანონმდებლებისა და სასამართლო სისტემის მუშაკებისთვის

3.55. ისმოს თანამშრომლობა კანონმდებლებთან გამოცდილებისა და სხვა ინფორმაციის გაცვლა-გამოცვლის საკითხში ხორციელდება მოთხოვნილებათა განსახილველად უკეთ მომზადების მიზნით და ამ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილების თაობაზე გადაწყვეტილების მოსანახად მათ საკუთარ ქვეყნებში, ინტელექტუალური საკუთრების შესახებ კანონმდებლობის სრულყოფისა და ცვალებადი ეკონომიკური და ტექნოლოგიური სიტუაციისადმი მისი მორგების საკითხთა განხილვისას კონკრეტული ქვეყნის დონეზე და საერთაშორისო ურთიერთობების კონტექსტში. ასეთი თანამშრომლობა შეიძლება გამოიხატოს ეროვნული და რეგიონული სემინარების ჩატარებით, ან ადგილზე გაცნობით.

3.56. გარდა ამისა, ისმო ატარებს მუშაობას ინფორმაციისა და გამოცდილების გაცვლის საკითხებზე სასამართლო სისტემის მუშაკებს შორის (ყველა დონის) იმისათვის, რომ

ისინი უკეთ იყვნენ მომზადებულნი ადგილობრივი კანონმდებლობისა და საერთაშორისო ხელშეკრულებების განმარტებისა და გამოყენებისათვის ინტელექტუალური საკუთრების სფეროში, და აგრეთვე, ინტელექტუალური საკუთრების უფლებათა აღმკვეთი ღონისძიებების თაობაზე. ასეთი თანამშრომლობა შეიძლება გამოიხატოს ეროვნული რეგიონული სემინარების ფორმით, საწვრთნელი სასამართლო პროცესების ჩატარებითა და სასწავლო მივლინებების ორგანიზებით.

(vii) ადგილობრივი საწარმოები

3.57. ისმო ამყარებს თანამშრომლობას ადგილობრივ საწარმოებთანაც, რათა მათ უკეთ გაიგონ, თუ რა დიდი მნიშვნელობა აქვს გამოგონებათა დაცვას, სასაქონლო ნიშნების რეგისტრაციასა და სამრეწველო ნიმუშების წარდგენას სარეგისტრაციოდ მათ ქვეყნებში, აგრეთვე, სხვა ქვეყნებსა და საერთაშორისო ორგანიზაციებში. ისმო ატარებს კონსულტაციებს ყველაზე სწრაფი და იაფი ხერხებით დაცვის მიღებისა და სამრეწველო საკუთრებების გამოყენების მეთოდების საკითხებზე. ეს თანამშრომლობა რეალიზებულია სემინარების ფორმით, ან ნებისმიერი ქვეყნის მთავრობის მოთხოვნით, კონკრეტული შემთხვევების ანალიზის და შერჩეულ საწარმოებში სამრეწველო საკუთრების განყოფილებათა, ან მათი ფილიალების შექმნის ღონისძიებათა შემუშავების სახით.

(c) <u>თანამშრომლობის განვითარება საავტორო და მომიჯნავე უფლებებთან დაკავშირებით</u>

3.58. საავტორო და მომიჯნავე უფლებებთან დაკავშირებით თანამშრომლობის განვითარების მუდმივი პროგრამის ფარგლებში და განვითარებადი ქვეყნების მთავრობებისა და რეგიონელი ორგანიზაციების მოთხოვნით ისმო ამზადებს სპეციალისტებს და, აგრეთვე, უწევს კონსულტაციას და დახმარებას ეროვნულ ორგანოებს კანონმდებლობის მომზადებაში და საკანონმდებლო აქტების ტექსტების განახლებაში, საავტორო და მომიჯნავე უფლებების ეროვნული ან რეგიონული ორგანიზაციების დაწესებასა და გაძლიერებაში.

3.59. საყოველთაოდ ცნობილია, რომ ნებისმიერი განვითარებადი ქვეყანა, თუ მას არ გააჩნია საჭირო კანონები და ინფრასტრუქტურა მათი პრაქტიკული რეალიზაციისთვის და, რაც მთავარია, საჭირო ცოდნა და უნარი, ვერ შეძლებს თავისი მეცნიერებისა და კულტურის განვითარების სტიმულირებას. ინტელექტუალური ფასეულობების კულტურული გაცვლა-გამოცვლა და ურთიერთდაცვა განვითარებად და განვითარებულ ქვეყნებს შორის ასევე ვერ შეძლებს ნორმალურ არსებობას საჭირო ინფრასტრუქტურათა შექმნისა და გაძლიერების გარეშე. ისმო, ითვალისწინებს რა, რომ კვალიფიციური თანამშრომლების გარეშე კანონები ვერ შესრულდება, ხოლო ორგანიზაცია ვერ იარსებებს, პრიორიტეტული ამოცანის სახით ახორციელებს მომზადების სხვადასხვა პროგრამას.

3.60. განვითარების მიზნით თანამშრომლობის საერთო ამოცანა დაეხმაროს განვითარებად ქვეყნებს ინტელექტუალური საკუთრების სისტემათა შექმნასა და მოდერნიზაციაში, რაც შეესაბამება მათი განვითარების მიზნებს შემდეგი მიმართულებით:

(1) ადამიანური რეზერვების განვითარება;

(2) ეროვნული და რეგიონული კანონმდებლობების შექმნა და სრულყოფა, აგრეთვე, უფლებათა დაცვის უზრუნველყოფა;
(3) ღონისძიებები, რომლებიც ხელს უწყობენ ისმოს ხელშეკრულებებთან მიერთებას;
(4) დახმარება სამთავრობო და სხვა ორგანიზაციათა შექმნასა ან სრულყოფაში, რომლებსაც ეხება ადმინისტრაციული მართვისა და ეროვნულ ან რეგიონალურ კანონმდებლობათა ეფექტური რეალიზაციის საკითხები;
(5) ადგილობრივი მხატვრული შემოქმედების წახალისება და მისი შედეგების გამოყენება;
(6) სამართლის იმ ნაწილების სწავლების სისტემის განვითარება, რომლებიც ეხება საავტორო და მომიჯნავე უფლებებს;
(7) პროფესიული იურისტების მომზადება საავტორო უფლების დარგში;
(8) გამოცდილებისა და ინფორმაციის გაცვლა-გამოცვლის მოგვარება კანონმდებლებს შორის საავტორო და მომიჯნავე უფლებების სფეროში;
(9) გამოცდილების გაცვლა-გამოცვლის მოგვარება სასამართლო სისტემის მუშაკებს შორის საავტორო და მომიჯნავე უფლებების უზრუნველყოფის სფეროში.

3.61. საქმიანობა მუდმივი პროგრამის ფარგლებში შეიცავს შემდეგს:

(1) სპეციალისტების მომზადების კურსებს;
(2) საინფორმაციო შეხვედრებსა და სემინარებს;
(3) საავტორო და მომიჯნავე უფლებათა დარგში ტიპური კანონების პროექტების შედგენას სპეციალურად განვითარებადი ქვეყნებისთვის;
(4) დახმარებას ორგანოების შექმნასა და მოდერნიზაციაში, რომლებიც პასუხისმგებელნი არიან საავტორო და მომიჯნავე უფლებების ადმინისტრაციულ მართვაზე, და
(5) სახელმძღვანელოების, ცნობარებისა და ლექსიკონების პუბლიკაციას.

(i) მომზადება

3.62. ისმოს მომზადების პროგრამა ისეა შედგენილი, რომ სპეციალისტებს განვითარებადი ქვეყნებიდან ასწავლოს და ინფორმაცია მიაწოდოს საავტორო და მომიჯნავე უფლებების სფეროში. მისი ძირითადი მიზანია დაეხმაროს ამ ქვეყნებს კვალიფიციური სპეციალისტების მომზადებაში, რომლებიც საჭირონი არიან საავტორო და მომიჯნავის უფლებების ადმინისტრაციის ეფექტური ფუნქციონირებისათვის. მომზადების პროგრამა შეიცავს: (ა) იმ მოსამსახურეთა სწავლებას, რომლებიც უკვე მუშაობენ, ან იმუშავებენ საავტორო უფლების მართვის დარგში; მომზადების ეს სახეობა უფრო ხშირად კვალიფიკაციის ან სპეციალიზაციის ამაღლების კურსების ხასიათს ატარებს და (ბ) ზოგადი შესავალი კურსი, რომელიც წინ უსწრებს ძირითად მომზადებას.

3.63. უკანასკნელ წლებში მომზადების პროგრამები გაფართოვდა მოსამსახურეთა ახალი კატეგორიების ჩართვის მიზნით, გარდა ეროვნული ადმინისტრაციების წარმომადგენლებისა საავტორო უფლების სფეროში ან საავტორო უფლებათა კოლექტიური მართვის დარგში; ადამიანური რესურსების განვითარების პროგრამებით ახლა დაკავებულნი არიან სასამართლო სისტემის, უფლებათა დაცვის უზრუნველმყოფი ორგანოების

წარმომადგენლები, მათ შორის, პოლიციის, საბაჟოს მუშაკები, საგარეო საქმეთა სამინისტროს, ვაჭრობის სამინისტროს მოსამსახურეები, აგრეთვე დიპლომატები, ან დიპლომატიური სამსახურების მუშაკები, რომლებსაც სამსახურებრივი საქმიანობის მიხედვით ეხება საავტორო და მომიჯნავე უფლებათა საკითხები.

3.64. სასარგებლოა ინტელექტუალური საკუთრების უფლებათა ნორმების სწავლების შეტანა განვითარებადი ქვეყნების უნივერსიტეტების პროგრამებში. ამ მიზნებისთვის საერთაშორისო ბიურომ უკვე გამოჰყო სტიპენდიები განვითარებადი ქვეყნების უნივერსიტეტების მასწავლებლებისთვის პროგრამებისა და სასწავლო გეგმების შესასწავლად, რათა გაფართოვდეს ან ხელახლა იქნეს შეტანილი ამ საგნების სწავლება საუნივერსიტეტო დონეზე. ამ მხრივ უფრო ფართოდ უნდა განვითარდეს ე. წ. მასწავლებელთა სწავლება.

3.65. ისმო აწყობს თემატურ შეხვედრებს, სემინარებსა და რეგიონულ კურსებს, სადაც მათ მონაწილეებს ეძლევათ ინფორმაცია, რომელიც ეხება საავტორო და მომიჯნავე უფლებათა დაცვის სხვადასხვა ასპექტებს. ყურადღება გამახვილებულია ყველაზე აქტუალურ საკითხებზე, რომლებიც ამ ქვეყნების წინაშე დგას, და აგრეთვე, შესაბამის კანონმდებლობათა და მათი რეალიზაციის საშუალებათა განვითარებაზე კონკრეტულ ქვეყანაში. ამ ღონისძიებებს შეიძლება ჰქონდეს სხვადასხვა ხასიათი და ეხებოდეს სხვადასხვა საკითხებს; მათი თემატიკა შეიძლება დაკავშირებული იყო ისმოს საქმიანობასთან ამ დარგში ან ზოგად საინფორმაციო მუშაობასა და სემინარებთან საავტორო და მომიჯნავე უფლებების სფეროში.

3.66. განვითარების მიზნით თანამშრომლობის პროგრამებით მუშაობის პირველი ათი წლის მანძილზე საავტორო და მომიჯნავე უფლებების დარგში მუდმივი პროგრამის ფარგლებში ჩატარდა 50-ზე მეტი სხვადასხვა კურსი და სხვა ღონისძიებები რეგიონულ, სუბრეგიონულ და ეროვნულ დონეზე; მათი მიზანი იყო ცოდნის გაღრმავება საავტორო და მომიჯნავე უფლებების საკითხებში, უკეთ გაცნობიერება, თუ რა როლი აკისრიათ მათ ქვეყნის საერთო განვითარებაში, რა გავლენას ახდენენ ახალი ტექნოლოგიები ამ სფეროზე და ამ დარგში მრავალმხრივი თანამშრომლობის გაფართოება. ამ კურსებისა და სხვა ღონისძიებათა მონაწილე იყო სამი ათასზე მეტი მოსამსახურე თითქმის ასი განვითარებადი ქვეყნიდან.

3.67. განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა განვითარებადი ქვეყნებიდან მოსამსახურეთა მომზადებას საპატენტო ინფორმაციის საკითხებში. ასეთი მომზადება შეიძლება წარიმართოს სამი მიმართულებით. პირველი, სპეციალიზებული ჯგუფური მომზადება კურსებზე, ორიდან ოთხი კვირის ხანგრძლივობით, რომლებიც ეწყობა ყოველწლიურად განვითარებული ქვეყნების სამრეწველო საკუთრების უწყებებსა და ევროპის საპატენტო უწყებაში. მეორე, ინდივიდუალური მომზადება სამრეწველო საკუთრების უწყებებში ზოგ განვითარებულ და განვითარებად ქვეყნებში და მესამე, მომზადება საპატენტო ინფორმაციის სემინარების საშუალებით განვითარებად ქვეყნებში, რომლებსაც ისმო აწყობს ცალკეული ქვეყნების ან რეგიონების დონეზე.

(ii) საკანონმდებლო დახმარება

3.68. საერთაშორისო ბიურო ეწევა საკანონმდებლო დახმარებას ორი ფორმით: ტიპური კანონების პროექტების შედგენა და დახმარება ეროვნულ კანონმდებლობათა პროექტების შედგენაში. საერთაშორისო ბიურომ უკვე შეიმუშავა განვითარებად ქვეყნებში გამოსაყენებელი მთელი რიგი ტიპური კანონებისა. მათი ტექსტები მზადდებოდა ექსპერტების დახმარებით განვითარებული და განვითარებადი ქვეყნებიდან, რომლებიც მუშაობდნენ საერთაშორისო ბიუროს მიერ მომზადებული პროექტების საფუძველზე; ეს პროექტები ყველა შემთხვევაში წარედგინებოდა სახელმწიფო ორგანოებს კომენტარისთვის და შემდეგ სამთავრობო ექსპერტების შეხვედრებზე იწონებდნენ მათ.

3.69. ამჟამად საავტორო და მომიჯნავე უფლებების დარგში არსებობს ტიპური კანონი მომიჯნავე უფლებების შესახებ (რომის კონვენცია), რომელიც გამოქვეყნებული იყო 1974 წელს. გარდა ამისა, შემუშავების საბოლოო სტადიაშია შემდეგი პროექტები:

(1) ტიპური დებულებები თანამგზავრების გამოყენების თაობაზე კონვენციის დაცვის შესახებ;

(2) საქმიანობის ძირითადი პრინციპები იმ პრობლემათა შესახებ, რომლებიც წარმოჩნდება სალიცენზიო პროცედურების პრაქტიკული რეალიზების პროცესში; ეს პროცედურები ეხება თარგმანსა და რეპროდუცირებას საავტორო უფლების შესახებ არსებული კონვენციების შესაბამისად.

(3) სამთავრობო ექსპერტების კომიტეტის მიერ შემუშავებული ტიპური დებულებები ფოლკლორულ ნაწარმოებთა დაცვის შესახებ.

3.70. იურიდიული დახმარების აღმოჩენის ფარგლებში ჟენევაში ან დაინტერესებულ ქვეყანაში ტარდება თათბირები ეროვნული კანონმდებლობის შედგენაზე მომუშავე სახელმწიფო მოსამსახურეებსა და ისმოს თანამშრომლებს შორის. გარდა ამისა, ისმო მუშაობს კომენტარების შედგენაზე კანონების პროექტების მიხედვით, რომელსაც წარადგენენ ქვეყნები მათი შემუშავების ბოლო სტადიაზე.

(iii) ინსტიტუციონალური დახმარება

3.71. ისმო ტექნიკურ დახმარებას უწევს ყველა განვითარებად ქვეყანას – გაეროს წევრს მათი საავტორო უფლებების მართვის ადმინისტრაციული სტრუქტურების შექმნასა ან რეორგანიზაციაში.

3.72. საავტორო უფლების დაცვის სისტემის ქვაკუთხედია საავტორო უფლებების დაცვის აღიარებული და ავტორიტეტული ორგანიზაცია, რომელსაც ეხება ავტორთა ინტერესების დაცვა, ჰონორარების შეგროვება და მათი განაწილება, რაც ხელს უწყობს განათლებისა და კულტურის დონის განვითარებას და საერთაშორისო კულტურულ ურთიერთობათა მოგვარებას.

3.73. 1986 წელს ისმომ ჟენევაში მოაწყო საერთაშორისო ფორუმი საავტორო და მომიჯნავე უფლებების კოლექტიური მართვის საკითხებზე, რომელზეც შედგა ინფორმაციისა და აზრების სასარგებლო ურთიერთგაზიარება ბერნის კონვენციის ფარგლებში, განსაკუთრებით მთავრობების, სამთავრობათაშორისო და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენელთა შორის. ეს ორგანიზაციები წარმოდგენილი იყვნენ წამყვანი ფედერაციებისა და სხვა გაერთიანებების სახით, რომლებიც, თავის მხრივ, წარმოადგენდნენ ავ-

ტორებს, შემსრულებლებს, გამომცემლებს, ფილმების, სატელევიზიო და რადიოპროგრამებისა და ფონოგრამების მწარმოებლებს. ფორუმის მონაწილეთა რეკომენდაციის მიხედვით, ისმომ, სხვა ყველაფერთან ერთად, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიაქციოს საავტორო და მომიჯნავე უფლებების კოლექტიური მართვის სისტემის შექმნასა და გაძლიერებას განვითარებად ქვეყნებში.

3.74. საავტორო უფლებების კოლექტიური მართვის ორგანიზაციათა გაძლიერებისა და მოდერნიზაციის ფარგლებში ისმო შეუდგა დახმარების პროგრამის შესრულებას ავტორთა და კომპოზიტორთა საზოგადოების საერთაშორისო კონფედერაციასა (CISAC) და მუსიკალურ ნაწარმოებებზე საავტორო უფლებათა შვეიცარიის საზოგადოებასთან (SUISA) თანამშრომლობით. პროგრამის მიზანია სტანდარტული კომპიუტერული პროგრამის COSIS (საავტორო უფლებათა ასოციაციების საინფორმაციო სისტემა) დაყვანა მცირე და საშუალო ზომის საავტორო საზოგადოებებამდე განვითარებად ქვეყნებში. ამ პროგრამით 1992 წლის აგვისტოში პირველი ავტორთა საზოგადოება გახდა ბურკინა-ფასოს ავტორთა საზოგადოება. ისმოს დახმარების პროგრამა ითვალისწინებს განვითარებადი ქვეყნების ავტორთა საზოგადოებების აღჭურვას კომპიუტერიზებული სისტემებით, COSIS სისტემის ჩათვლით. ამასთან განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა სპეციალისტების მომზადებას, რომლებიც შემდგომში შეძლებენ ასწავლონ ავტორთა საზოგადოებების ადგილობრივ მოსამსახურეებს.

3.75. საქმიანობა განვითარების მიზნით თანამშრომლობის პროგრამის შესაბამისად ხორციელდება იმის სრული გაგებით, რომ განვითარებადი ქვეყნები წყვეტენ თავისი ეკონომიკური განვითარების ამოცანებს ძალზე შეზღუდული რესურსების პირობებში. თუ გამოვიყენებთ ანალოგიას განათლების დარგის პრიორიტეტებთან, მაშინ კვალიფიციური სპეციალისტებისა და რესურსების ნაკლებობის შემთხვევაში მოკლევადიან პერსპექტივაში თავდაპირველად უზრუნველყოფილი უნდა იყოს უცხოური შრომების ხელმისაწვდომობა, განსაკუთრებით მეცნიერებისა და ტექნიკის დარგში, ხოლო გრძელვადიან პერსპექტივაში – საკუთარი ავტორების შემოქმედებითი საქმიანობის განვითარება, რაც აუცილებელია განათლების დონის ასამაღლებლად, რაც განვითარების მთელი პროცესის საფუძველია. ამის მსგავსად, საავტორო უფლებების დაცვის ეფექტური სისტემის შექმნის აუცილებლობა გამოწვეულია პირველ რიგში ეროვნული შემოქმედებითი პოტენციალის განვითარების საჭიროებით, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს მთელი საზოგადოების განვითარების სტაბილური პროცესი. სწორედ ამიტომ, განვითარებად ქვეყნებში განვითარების პროცესის სტიმულირებისთვის საჭიროა შემუშავდეს ეროვნული კანონები საავტორო უფლებების შესახებ, რომლებსაც დაამტკიცებენ დამოუკიდებელი ეროვნული მთავრობები ქვეყნის ეროვნულ თავისებურებათა შესაბამისად, მისი სოციალური, ეკონომიკური და პოლიტიკური სტრუქტურების გათვალისწინებით, რაც სავალდებულოა შემოქმედებითი საქმიანობის სტიმულირებისთვის.

(iv) პუბლიკაციები

3.76. ინტელექტუალური საკუთრებისა და მის დასაცავად არსებული კონვენციათა საკითხების გაგების გასაადვილებლად საერთაშორისო ბიურო აქვეყნებს მიმოხილვებს,

ცნობარებს, სახელმძღვანელოებსა და ლექსიკონებს. ამასთან დაკავშირებით შეიძლება მოვიხსენიოთ მხოლოდ ზოგიერთი მათგანი:

(1) რომის კონვენციისა და ფონოგრამების შესახებ კონვენციის ცნობარი, რომელიც გამოქვეყნებულია რამდენიმე ენაზე;

(2) ტერმინოლოგიური ლექსიკონები, რომლებიც გამოიყენება კანონმდებლობებში საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ, გამოქვეყნებული 1980 წელს სამ ენაზე – ინგლისურ, ფრანგულ და ესპანურ ენებზე და მოგვიანებით ინგლისურ, ფრანგულ და არაბულ ენებზე; აგრეთვე ვარიანტებით: ინგლისურ/ფრანგულ/რუსულ, ინგლისურ/ფრანგულ/პორტუგალიურ და ინგლისურ/ფრანგულ/იაპონურ ენებზე; ამჟამად მზადდება ამ გლოსარიუმის ახალი, გადასინჯული, გამოცემა;

(3) საავტორო და მომიჯნავე უფლებების ტექსტების, კანონებისა და ნორმატიული აქტების კრებული, CD-ROM პროდუქტით („IP-LEX“) წარმოდგენილი ტექსტების ჩათვლით, რომელსაც მუდმივად აახლებს საერთაშორისო ბიურო.

(d) ისმო-ს ინტელექტუალური საკუთრების აკადემია

3.77. განვითარებადი ქვეყნებისთვის მომზადების პროგრამის ფარგლებში 1993 წელს თავის შტაბბინაში, ჟენევაში, მუშაობა დაიწყო ისმოს ინტელექტუალური საკუთრების აკადემიამ. ისმოს აკადემიის სესიები ტარდება რამდენიმე ენაზე, სახელდობრ: ინგლისურ, ფრანგულ და ესპანურ ენებზე (სამომავლოდ დაგეგმილია ენათა რაოდენობის გაზრდა). აკადემიის ყოველი ორკვირიანი სესია შეიცავს ლექციების, სემინარებისა და პრაქტიკული მეცადინეობის პროგრამებს. ყოველწლიურად ტარდება აკადემიის ორი ან სამი სესია; ამ სესიებზე მიწვეულნი არიან უმაღლესი რგოლის სახელმწიფო მოსამსახურეები განვითარებადი ქვეყნებიდან, რომლებიც მონაწილეობდნენ სათანადო დარგის პოლიტიკის ფორმულირებასა და განხორციელებაში საკუთარ ქვეყნებში.

3.78. აკადემიის ამოცანაა ინტელექტუალური საკუთრების საკვანძო ელემენტებისა და აქტუალური საკითხების მიმოხილვა, პოლიტიკის ძირითად საკითხებზე ყურადღების გამახვილებით. ეს მიდგომა საჭიროა იმისთვის, რომ აკადემიის მსმენელებმა, თავიანთ ქვეყნებში დაბრუნების შემდეგ, შეძლონ აქტიური მონაწილეობის მიღება მთავრობის მიერ ინტელექტუალური საკუთრების საკითხებთან დაკავშირებული პოლიტიკის ფორმირებაში, განსაკუთრებით კულტურულ, სოციალურ, ტექნოლოგიურ და ეკონომიკურ განვითარებაზე გავლენის თვალსაზრისით.

3.79. აკადემიის მსმენელები, ჩვეულებრივ, არიან საშუალო ან უმაღლესი რგოლის სახელმწიფო მოსამსახურეები ინტელექტუალური საკუთრების სფეროში და, ამგვარად, მონაწილეობენ ამ დარგის განვითარების პროგრამების შემუშავებაში თავიანთ ქვეყნებში.

3.80. ლექციების წასაკითხად მოწვეულნი არიან ყველაზე უფრო ცნობილი სპეციალისტები განვითარებული და განვითარებადი ქვეყნებიდან და, აგრეთვე, ისმოს თანამშრომლები. აკადემიის ყოველ სესიას კურირებს საგანგებოდ გამოყოფილი კოორდინატორი, რომელსაც აქვს ინტელექტუალური საკუთრების საგნების სწავლების დიდი

გამოცდილება და რომლის ამოცანაა უზრუნველყოს ურთიერთობა და გამოცდილების გაზიარება მონაწილეთა შორის, აგრეთვე, მონაწილეებსა და ლექტორებს შორის.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, WIPO and its Program of Development Cooperation in the Field of Copyright and Neighboring Rights, WIPO/CR/GE/93/7

International Bureau of WIPO, WIPO and International Cooperation in Relation to Patents, WIPO/PA/CB/86/5

International Bureau of WIPO, Review an Evaluation of Activities Under the Permanent Program Since the Last Session of the Permanent Committee (November 1992); Main Orientations for the Permanent Program in 1994 and 1995, PC/IP/XVI/2

The Director General of WIPO, Draft Program and Budget for the 1994-95 Biennium; Plan for the Medium Term of 1996 to 1999, AB/XXIV/22

ნაწილი II

ინტელექტუალური საკუთრების როლი ეკონომიკურ და ტექნოლოგიურ განვითარებაში

თავი 4 ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის გავლენა ეკონომიკურ და ტექნოლოგიურ განვითარებაზე

თავი 5 ლიცენზირება და ტექნოლოგიების გადაცემა

თავი 6 სამრეწველო საკუთრების შესახებ ინფორმაციისა და დოკუმენტაციის როლი ტექნოლოგიური განვითარების ხელშეწყობაში

თავი 4

ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის გავლენა ეკონომიკურ და ტექნოლოგიურ განვითარებაზე

A. განვითარებადი ქვეყნების ძირითადი ამოცანები

B. სამრეწველო საკუთრება და განვითარება

(a) ტექნოლოგიის განსაზღვრება

(b) გამოგონება, ტექნოლოგია და განვითარება

(c) სამრეწველო საკუთრების დაცვა და განვითარება

(d) სამრეწველო საკუთრების დაცვის სისტემის გავლენა ინდივიდუალური ბიზნესის მართვაზე

C. საავტორო უფლებები და განვითარება

თავი 4
ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის გავლენა ეკონომიკურ და ტექნოლოგიურ განვითარებაზე

A. განვითარებადი ქვეყნების ძირითადი ამოცანები

4.1. განვითარებადი ქვეყნის წინაშე მდგარი ძირითადი ამოცანები მიმართულია მისი კონკრეტული პრობლემების გადასაწყვეტად. ეს პრობლემები განისაზღვრა განვითარებადი ქვეყნების მთავრობათა მიერ სხვადასხვა ეროვნულ და საერთაშორისო ფორუმებზე. მათი ფორმულირება შესაძლებელია, აგრეთვე, განვითარებადი ქვეყნების მთავრობების წინაშე მდგარი სოციალური და ეკონომიკური მიზნების შესწავლის გზით. აქ შეუძლებელია გამოიყოს პირველი რიგის პრობლემები და განვითარების ამოცანები, რადგან ყოველი ქვეყნის თუ რეგიონის პრიორიტეტები ძლიერ განსხვავდება ერთმანეთისაგან.

4.2. განვითარებადმა ქვეყნებმა მიზნად დაისახეს საიმედო სასოფლო-სამეურნეო და სამრეწველო ბაზის შექმნა. მათ შორის, სოფლის მეურნეობის სრულყოფა საკვები პროდუქტებით თვითუზრუნველყოფის მიზნით, და აგრეთვე, კომერციული საქმიანობისა და ეკონომიკური ზრდის სტიმულირება. ერთ-ერთ ასეთ ამოცანას წარმოადგენს მრეწველობის პრიორიტეტულ დარგებში შესაბამის მცირე, საშუალო და მსხვილი ზომის საწარმოთა შექმნა და სამრეწველო სექტორის განვითარება იმპორტული საქონლის ნაცვლად საკუთარი პროდუქციის ჩანაცვლების მიზნით, რათა შემცირდეს ამჟამად იმპორტზე არსებული დამოკიდებულების ხარისხი. კიდევ ერთ ამოცანას წარმოადგენს სამრეწველო დარგებში ადგილობრივი ნედლეულის გამოყენებისა და ექსპორტის ზრდა, განსაკუთრებით მზა ნაწარმის, და არა ნედლეული მასალის სახით. რადგან მრავალ განვითარებად ქვეყანაში ხალხური ხელოვნებისა და ფოლკლორის მდიდარი ტრადიციები არსებობს, რის საფუძველზეც ვითარდება ადგილობრივი ხელოსნობა და დიზაინის საფეიქრო ნაწარმში გამოყენება, ეკონომიკური განვითარების ერთ-ერთი მიზანია შემოქმედების ამგვარ სახეობათაგან მაქსიმალური ეკონომიკური სარგებლის მიღება.

4.3. რაც შეეხება სასოფლო ადგილების განვითარებას, განვითარებადი ქვეყნები ყურადღებას უთმობენ იმ ღონისძიებებს, რომლებიც მიმართულია სოფლის რაიონების საერთო ინფრასტრუქტურის სრულყოფისაკენ, რათა გაუმჯობესდეს სოფლის მოსახლეობის საცხოვრებელი პირობები და კომფორტი და ხელი შეეწყოს ნაკლებად ძვირ ტექნოლოგიათა დამუშავებას, ადგილობრივი პირობებისათვის შესაფერისი სასოფლო-სამეურნეო ტექნოლოგიების ჩათვლით.

4.4. მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების სექტორის ამოცანაა სამეცნიერო-ტექნიკური პოლიტიკის შემუშავება და განხორციელება, რომელიც მიმართულია ადგილობრივ პირობებთან მორგებული ტექნოლოგიების შეძენისაკენ, სამართლიანი და გონივრული პირობებით, აგრეთვე, იმპორტული ტექნოლოგიების ათვისებისა და ადაპტაციისაკენ, ორიგინალური ადგილობრივი ტექნოლოგიების დამუშავებისა და სტიმულირებისაკენ,

ადგილობრივი საინოვაციო პოტენციალის გამოყენებისა და არაფორმალურ სამრეწველო სექტორში ტექნოლოგიების სრულყოფისაკენ (მაგალითად, მსოფლის სარეწებსა და სამრეწველო ობიექტებში). ენერგეტიკის დარგში განვითარებადი ქვეყნები ყურადღებას ამახვილებენ ახალი და განახლებადი რესურსების დამუშავებისა და ათვისების საჭიროებაზე. მსგავსი ამოცანები არსებული ინფრასტრუქტურების სრულყოფის შესახებ დგას ჯანდაცვის, საბინაო მშენებლობის, კომუნიკაციებისა და ადამიანური რესურსების სფეროებშიც.

4.5. ბევრ განვითარებად ქვეყანაში არსებობს სერიოზული პრაქტიკული დაბრკოლება, რომელიც აძნელებს განვითარების მიზნების მიღწევას. მათ შორის შეიძლება გამოიყოს მოწყობილობების ნაკლებობა, ინფრასტრუქტურისა და კომუნალური მომსახურების სისტემათა განუვითარებლობა და სხვ. საბედნიეროდ, უკვე მიმდინარეობს ამ პრაქტიკულ პრობლემათა გადაწყვეტა და ზოგიერთ განვითარებად ქვეყანაში მიღწეულია მნიშნელოვანი პროგრესი მათი გადაჭრის გზაზე.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, The Role of Industrial Property in Economic Development,WIPO/IP/ACC/86/5

B. სამრეწველო საკუთრება და განვითარება

(a) ტექნოლოგიის განსაზღვრება

4.6 ტექნოლოგიას ხშირად განსაზღვრავენ, როგორც სისტემატიზებულ ცოდნას, პროდუქტის წარმოების ან მომსახურების გაწევის შესახებ მრეწველობაში, სოფლის მეურნეობაში ან ვაჭრობაში, იმისგან დამოუკიდებლად, თუ რა ფორმით არის გამოხატული ეს ცოდნა: ეს შეიძლება იყოს გამოგონება, სასარგებლო მოდელი, სამრეწველო ნიმუში, ან მცენარის ჯიში ან ტექნიკური ინფორმაცია განსახიერებული გარკვეულ დოკუმენტაციებს ან სპეციალისტთა გამოცდილებასა და კვალიფიკაციაში, რომელიც გამოიყენება ქარხნის ან მისი მოწყობილობების კონსტრუირების, მონტაჟის, მუშაობის უზრუნველყოფის ან მომსახურეობისათვის, აგრეთვე, სამრეწველო ან კომერციული საწარმოს მართვისათვის.

4.7 საჭიროა აღინიშნოს, რომ მოცემული განსაზღვრებით, ტექნოლოგია ნიშნავს ცოდნას, მაგრამ არა ყველანაირს. იგულისხმება ის ცოდნა, რომელიც სისტემატიზებულია და შეიძლება მისი გადაცემა და გამოყენება განსაზღვრულ ამოცანათა და პრობლემათა გადასაჭრელად, რომლებიც შეიძლება წამოიჭრას ადამიანის მოღვაწეობისას – მრეწველობის, სოფლის მეურნეობის ან ვაჭრობის სფეროში. ამგვარად, ტექნოლოგიის ამ განსაზღვრას სამი კრიტერიუმი გააჩნია.

4.8. პირველი, ცოდნა უნდა იყოს სისტემატიზებული, ე.ი. ორგანიზებული გარკვეული პრობლემის გადაწყვეტის უზრუნველსაყოფად.

4.9. მეორე, ცოდნა უნდა არსებობდეს განსაზღვრული სახით, წერილობითი ფორმით ან ადამიანის გონებაში, იგი უნდა იყოს გახსნილი ან შესაძლებელი უნდა იყოს მისი გახსნა იმგვარად, რომ გადაეცეს ერთი პირისაგან მეორეს რაიმე გზით.

4.10. მესამე, ცოდნა უნდა იყოს მიზანმიმართული, მრეწველობაში, სოფლის მეურნეობასა ან ვაჭრობაში სასარგებლო გამოყენებისათვის.

4.11. ამ თვალსაზრისით, ეს შეიძლება იყოს ცოდნა, რომელიც გამოყენებული იქნება ისეთი პროდუქციის წარმოებისათვის, როგორიცაა, მაგალითად, ტელევიზორი ან მილაკი, რომელიც მის ნაწილს შეადგენს, ან ჩარხი, ხრახნებისა და ქანჩების დასამზადებლად, რომლითაც მილაკი მაგრდება ტელევიზორის ჩარჩოზე.

4.12. ცოდნა შეიძლება გამოყენებული იქნეს პროდუქტის დამზადების ხერხშიც; მაგალითად, იმ სადენების დამუშავებისა და საფარის დაფენის პროცესში, რომლითაც სატელევიზიო მილაკი უერთდება ტელევიზორის სხვა კომპონენტებს.

4.13. ეს შეიძლება იყოს ცოდნა, რომელიც გამოიყენება სასარგებლო წიაღისეულის მოსაპოვებლად, მაგალითად, მიწიდან რკინის მადნის ან ნახშირის ამოსაღებად, ნავთობის საძიებლად და ბურღვისათვის ან, მაგალითად, ზღვის წყლის გასამტკნარებლად ან ჰაერის დაბინძურების თავიდან ასაცილებლად.

4.14. ეს შეიძლება იყოს ცოდნა, რომელიც გამოიყენება მცენარეთა თესვისათვის, მაგალითად, იმის განსასაზღვრად, თუ რომელი სასუქი და რა რაოდენობით იქნეს გამოყენებული, ან იმის შესახებ, თუ რა სახისა და რა მოცულობით იქნეს გამოყენებული ინსექციდები მცენარეთა ზრდისათვის, ან თუ რა მანქანა-დანადგარები იქნეს გამოყენებული ამა თუ იმ კონკრეტულ შემთხვევაში მოსავლის აღებისას.

4.15. ეს შეიძლება იყოს ცოდნა, რომელიც გამოიყენება ჩარხზე ან მექანიზმზე სამუშაოდ და მათი მომსახურებისთვის, ანდა წარმოებული საქონლის ან სასოფლო-სამეურნეო კულტურის შესაფუთად. აგრეთვე, ისეთი ცოდნა, რომელიც გამოიყენება განსაზღვრული სახის საქონლის ან სასოფლო-სამერნეო კულტურის უპირატესობის წარმოსაჩენად და ამრიგად, მათი რეალიზების ხელშესაწყობად.

4.16. გამოგონება წარმოადგენს სისტემატიზებული ცოდნის ერთ-ერთ მაგალითს, რომელიც მიმართულია განსაზღვრული ტექნიკური პრობლემის გადასაწყვეტად.

4.17. დაპატენტებული გამოგონების შემთხვევაში პრობლემის გადაწყვეტა მოცემულია წერილობით საპატენტო დოკუმენტებში, რომლებიც გაიცემა და ქვეყნდება სახელმწიფო ორგანოების მიერ. ეს დოკუმენტი, აგრეთვე, ანიჭებს განსაკუთრებულ უფლებებს პატენტის მფლობელს ტექნიკურ გადაწყვეტაზე, გარდა ამისა, საპატენტო დოკუმენტაცია წარმოადგენს ტექნიკური გადაწყვეტის აღწერილობის სხვებისათვის გადაცემის საშუალებას. ასეთივე როლს თამაშობს მოწმობა სასარგებლო მოდელზე ან სამრეწველო ნიმუშის ფოტოგრაფიული ან გრაფიკული გამოსახულება, რომლებზეც გაცემულია პატენტი ან რომლებიც, ზოგიერთი კანონმდებლობის შესაბამისად, რეგისტრირებულია. ამგვარად, გამოგონება, სასარგებლო მოდელი, ან სამრეწველო ნიმუში ტექნიკური ცოდ-

ნის სპეციფიკურ სახეობას წარმოადგენს, რომელიც აღწერილი და გახსნილია გარკვეული ფორმით.

(b) გამოგონება, ტექნოლოგია და განვითარება

4.18. შემოქმედებითი და საგამომგონებლო უნარი წარმოადგენს იმ თვისებებს, რომლებითაც ევოლუციის პროცესში ადამიანთა მოდგმა გამორჩეული იქნა ყველა სხვა ცოცხალი არსებისაგან, საკუთარი შემოქმედებითი შესაძლებლობების პრაქტიკულად გამოყენების უნარი ადამიანთა საზოგადოების სოციალური და ეკონომიკური სტრუქტურების ფუნდამენტურ ფაქტორად რჩება. არსებითად, ცალკეული საწარმოს, ორგანიზაციისა და მთელი ხალხის არსებობა დამოკიდებულია მათ უნარზე, არ ჩამორჩნენ მსოფლიო განვითარებასა და პროგრესს.

4.19. გამოგონებები და ინოვაციები წარმოადგენენ ადამიანის ინტელექტუალური საქმიანობის ყველაზე მნიშვნელოვან და სპეციფიკურ, მაგრამ ყველაზე ნაკლებად წინასწარგანჭვრეტად ქმნილებებს, თუმცა სწორედ ისინი იძლევიან განვითარებისა და პროგრესის შესაძლებლობას.

4.20. გამოგონებები და ინოვაციები წარმოადგენენ დაგროვილი ცოდნისა და არსებულ მოთხოვნილებათა ურთიერთშერწყმის პროცესის ლოგიკურ შედეგს. წარსულში დომინირებდა თვალსაზრისი, რომ გამოგონება და ინოვაცია სპონტანური მოვლენებია, რომლებიც თავის წარმოშობას უნდა უმადლოდნენ შთაგონებით აღვსილ ნიჭიერ ინდივიდუალურ გამომგონებელს. მაგრამ დღეს უფრო და უფრო ნათელი ხდება, რომ გამოგონებათა შექმნა შეიძლება იყოს ინიცირებული და სტიმულირებული.

4.21. გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ ეროვნულმა შემოქმედებითმა პოტენციალმა შეიძლება დიდი წვლილი შეიტანოს ტექნოლოგიურ პროგრესში, მაგრამ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ის ეყრდნობა გამომგონებელთა, ინოვატორთა და მათ ინვესტორთა იურიდიულად საიმედო დაცვას.

4.22. სამრეწველო საკუთრების დაცვის სისტემა წარმოადგენს ერთ-ერთ ძირითად ინსტრუმენტს, რომელიც ხელს უწყობს გამომგონებლობის განვითარებას. გაეროს სისტემაში შემავალი ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაცია (ისმო) დაკავებულია შემოქმედებითი და საგამომგონებლო საქმიანობის წახალისებით, აგრეთვე, ინტელექტუალურ საკუთრებაზე უფლებათა პატივისცემის დამკვიდრებით მსოფლიოში.

(i) გამოგონება, ინოვაცია და ეკონომიკური პროგრესი

4.23. ეკონომიკური პროგრესი მოითხოვს ახალი იდეებისა და ახალი პროდუქციის უწყვეტ ნაკადს ცხოვრების პირობებისა და წარმოების ეფექტურობის გასაუმჯობესებლად. ახალი პროდუქტისა და წარმოების ხერხების არსებობა მნიშვნელოვანია მოძველებული სამრეწველო ტექნოლოგიების განახლებისა და შეცვლისათვის და, ამრიგად, ეკონომიკის მწარმოებელი დარგების სრულყოფილად გამოყენებისათვის.

4.24. ეკონომიკური პროგრესის ყველაზე ფართოდ მიღებულ კრიტერიუმს (ცალკეული ქვეყნის ან წარმოებისათვის) წარმოადგენს მწარმოებლურობა, ე.ი. პროდუქციის გამოსავლიანობა დაბანდებულ ერთეულზე. რა თქმა უნდა, მწარმოებლურობა დამოკიდებულია ეკონომიკური და სოციალური ფაქტორების ფართო სპექტრზე, მაგრამ მათ შორის

ტექნოლოგიური ინოვაცია აღიარებულია მწარმოებლურობის ამაღლების ყველაზე მნიშვნელოვან საშუალებად. ტექნიკურ სიახლეებს ძალუძს უზრუნველყოს მუშახელის, კაპიტალისა და ბუნებრივი რესურსების უფრო ეფექტური გამოყენება, და, ამგვარად, საწარმოს საშუალება ეძლევა, გამოუშვას იმავე მოცულობის პროდუქცია ბევრად ნაკლები კაპიტალდაბანდებით.

4.25. მწარმოებლურობის სრულყოფის პრინციპული მნიშვნელობა, რა თქმა უნდა, ეკონომიკური ზრდის ხელშეწყობაშია. თუ მცირე დაბანდებებით უზრუნველყოფილია იმავე მოცულობის პროდუქციის წარმოება, მაშინ რესურსები, რომლებიც თავისუფლდება წარმოების უფრო ეფექტური ხერხების გამოყენებით, შეიძლება მიმართული იქნეს პროდუქციის ახალი მოცულობების საწარმოებლად, რითაც უზრუნველყოფილი იქნება, როგორც პროდუქციის გამოშვების, ასევე მთლიანად ქვეყნის ეკონომიკური ზრდა.

4.26. მწარმოებლობის ამაღლებასა და ეკონომიკური ზრდის საქმეში, ინოვაციების მნიშვნელობის გათვალისწინებით, ბუნებრივია, საგამომგონებლო და საინოვაციო საქმიანობის წახალისება განვითარების პროცესის მნიშვნელოვან ფაქტორს შეადგენს, როგორც განვითარებულ, ისე განვითარებად ქვეყანაში, რომლებსაც აქვთ სურვილი მიიღონ სარგებელი ტექნოლოგიური და ეკონომიკური პროგრესიდან.

4.27. გამომგონებლობის წახალისების საერთო პოლიტიკის კონტექსტში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება გამოგონებათა და სხვა ტექნოლოგიურ სიახლეთა (არსებულ ტექნოლოგიათა ადაპტირების ჩათვლით) შექმნას ცალკე აღებულ ქვეყანაში, მის საკუთარ ტერიტორიაზე, საკუთარი მოქალაქეების მეშვეობით. ადგილობრივი საგამომგონებლო პოტენციალის გამოყენება ეკონომიკური თვითუზრუნველყოფის შეუცვლელ ელემენტს წარმოადგენს. ასეთი პოტენციალის რეზერვები არსებობს ყველა ქვეყანაში. საჭიროა ამ შემოქმედებითი პოტენციალის სწორად ორგანიზება, რაც გამოიწვევს საგამომგონებლო ნიჭისა და ტექნოლოგიური სიახლეების პრაქტიკულ გამოყენებას რაიმე დისკრიმინაციის გარეშე – სხვანაირად რომ ვთქვათ, უნდა წახალისდეს გამომგონებლობის ყველა სახეობა, იმისდა მიუხედავად, ეხება საქმე ყოველდღიური დანიშნულების უბრალო დანადგარს, თუ რთულ გამოგონებას მაღალი ტექნოლოგიების ბაზაზე, ან ახალ ტექნიკურ გადაწყვეტას, რომელიც შეიძლება გამოყენებული იქნეს კონკრეტულ წარმოებასა თუ მთლიანად მრეწველობაში.

4.28. ბოლო 10-20 წლის მანძილზე ბევრ ქვეყანაში სულ უფრო მეტი ყურადღება ეთმობა გამომგონებლობისა და შემოქმედების წახალისებას არა მარტო მსხვილ, არამედ მცირე და საშუალო საწარმოებშიც და ცალკეულ გამომგონებელთა შემთხვევებშიც კი. მათ, ვინც დროულად შეიგნეს, რომ ინოვაციურ აზროვნებას აქვს გადამწყვეტი მნიშვნელობა სოციალური და ტექნოლოგიური ცვლილებების წარმატებით განხორციელების საქმეში, გაუღეს კარი ახალ მიდგომებს ტექნოლოგიების, მართვისა და სოციალურ სფეროში, ეკონომიკური პრობლემების დაძლევის მიზნით.

(ii) ინოვაციური პოლიტიკის ევოლუცია

4.29. გამოგონებებსა და ინოვაციებს (როგორც უფრო ზოგადი ტერმინის „მეცნიერება და ტექნოლოგიები" მნიშვნელოვან ელემენტებს) და ეკონომიკურ განვითარებას შორის ურთიერთკავშირმა განსაკუთრებული აქტუალობა შეიძინა ბოლო ორი ათწლეულის გან-

მავლობაში, რომლის როგორც განვითარებად, ისე განვითარებულ ქვეყნებში ინოვაციური საქმიანობა გახდა განვითარების პოლიტიკის ერთ-ერთი ძირითადი პრიორიტეტი. განვითარებად ქვეყნებში სამეცნიერო-ტექნოლოგიური პროგრესი მიჩნეულია ქვეყნის დაჩქარებული განვითარების პოლიტიკის განუყოფელ ნაწილად.

4.30. სახელმწიფო ორგანოების დამოკიდებულებამ საგამომგონებლო და საინოვაციო საქმიანობის წახალისების მიმართ განიცადა ისტორიული ევოლუცია. ინდუსტრიალიზაციის ეპოქის დასაწყისში, XVIII და XIX საუკუნეებში, როდესაც შემოღებული იქნა საპატენტო დაცვის კლასიკური სისტემა, განსაკუთრებული საპატენტო უფლების არსებობას ეკონომისტები ადამ სმიტი, დავიდ რიკარდო და ჯონ სტიუარტ მილი, განიხილავდნენ, როგორც „სახელმწიფოს მიერ გამოგონებათა წახალისების საუკეთესო და ყველაზე ეფექტურ ფორმას". ასეთი აზრი არსებობდა არა მხოლოდ იმიტომ, რომ სახელმწიფოს მხრიდან არ იგულისხმებოდა არავითარი დანახარჯები, არამედ ძირითადად იმიტომ, რომ გამომგონებლის გასამრჯელო და ანაზღაურება დამოკიდებული იყო მხოლოდ კერძო ინიციატივასა და ბაზარზე მისი გამოგონების წარმატებაზე – ფაქტი, რომელიც სრულად შეესაბამებოდა კლასიკურ ეკონომიკურ თეორიასა და პრაქტიკას.

4.31. სამეცნიერო-კვლევით მუშაობას, რომელიც იმ წლებში იყენებდა ძალზე მცირე სახსრებს, არ ესაჭიროებოდა სახელმწიფოს სპეციალური მხარდაჭერა. საპატენტო კანონი გამომგონებლებს აძლევდა განსაკუთრებული მდგომარეობისა და ბაზარზე მონოპოლიის გარანტიას, მაგრამ ინოვაციის მთელი პროცესი, დაწყებული სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობიდან და დამთავრებული საქონლის სამრეწველო გამოყენებითა და კომერციალიზაციით, თავისუფალი საბაზრო კანონების გადასაწყვეტი რჩებოდა. ალბათ, ერთადერთ გამონაკლისს, მიეკუთვნებოდა გამოგონებების დანერგვა სამხედრო სფეროში, სადაც სახელმწიფო სულ უფრო და უფრო აკონტროლებდა პროცესს უკვე XX საუკუნის დასაწყისიდან მოყოლებული.

4.32. უფრო მოგვიანებით, განსაკუთრებით მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, სახელმწიფო სექტორი აქტიურად ჩაება საგამომგონებლო და საინფორმაციო საქმიანობის მხარდაჭერის პროცესში. სახელმწიფოს როლი ამ მხრივ დამოკიდებული იყო კონკრეტულ ქვეყანაში არსებული სოციალური, ეკონომიკური და პოლიტიკური სისტემის ხასიათზე და, აგრეთვე, ეროვნულ პრიორიტეტებზე, მიზნებსა და ინტერესებზე. ბევრ ქვეყანაში სახელმწიფოს როლი საგამომგონებლო საქმიანობის წახალისებაში მნიშვნელოვნად გაიზარდა ბოლო ათწლეულების მანძილზე, არა მარტო ღონისძიებების განხორციელების გზით, რომლებიც მიმართულია კერძო სექტორის მიერ ამ სფეროში უფრო დინამიური როლის შესრულების სტიმულირებისაკენ, არამედ სამეცნიერო-კვლევითი საქმიანობის მიზნობრივი დაფინანსებითა და ზოგ შემთხვევაში, ამ საქმიანობაში პირდაპირი ჩარევითაც სახელმწიფო სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრებისა და ლაბორატორიების შექმნის გზით. ამასთან ერთად, მიმდინარეობდა პროცესი, რომლის შედეგადაც ინდივიდუალური გამომგონებელი სულ უფრო უთმობდა ადგილს კერძო საწარმოებისა და სახელმწიფოს სამსახურში მყოფ მკვლევართა და გამომგონებელთა ჯგუფებს.

4.33. თანამედროვე ეტაპზე ბევრ ქვეყანაში განსაკურებული ყურადღება ეთმობა ტექნოლოგიური ინოვაციებისა და საგამომგონებლო საქმიანობის წახალისებას არა მარტო მსხვილ, არამედ მცირე და საშუალო საწარმოებშიც და ინდივიდუალურ გამომ-

გონებელთა დონეზეც, სტრუქტურული ცვლილებებისა და მუდმივი ეკონომიკური ზრდის მიღწევის მიზნით. ქვეყნებმა, სადაც მრეწველობაში საინოვაციო პოლიტიკის ჩართვის პროცესი რაღაც მიზეზთა გამო შეფერხდა, განიცადეს მწარმოებლურობის დონის შემცირება, წააწყდნენ სიძნელეებს ნედლეულის რესურსებსა და ენერგომატარებლებზე მერყევ ფასებთან ადაპტაციისას, მოხდა საერთაშორისო ბაზარზე მათი პროდუქციის კონკურენტუნარიანობის დაცემა და განიცადეს ეკონომიკური სტაგნაცია. ამის საწინააღმდეგოდ, სხვა ქვეყნების გამოცდილება, რომლებმაც წარსულში წარმატებით განახორციელეს შესაბამისი ტექნოლოგიური ცვლილებები, აშკარად აჩვენებს, რომ არსებული ეკონომიკური გარემო, განსაკუთრებით როცა საქმე ეხება ბუნებრივ რესურსებსა და ძირითად მასალებზე ღირებულების ზრდას, მოითხოვს ახალ მიდგომას ტექნოლოგიებისა და მართვის სფეროში, საგამომგონებლო და საინოვაციო საქმიანობის დონის ამაღლებას, რათა შესაძლებელი გახდეს ახალ ვითარებაში დასახული სოციალური და ეკონომიკური მიზნების მიღწევა.

4.34. ტექნოლოგიური ცვლილებებისა და ინოვაციების არჩევანი უამრავია, და მეცნიერების განვითარებასთან ერთად ყველა ქვეყნისათვის ჩნდება ახალი შესაძლებლობები. ტექნიკური სიახლენი მრავალდარგოვანი ხდება: ასე, მაგალითად, ტექნოლოგიურ დამუშავებებს ერთ დარგში, მაგალითად, ელექტრონიკაში, კომუნიკაციების საშუალებებში, აეროკოსმოსურ კვლევებში ან გენურ ინჟინერიაში, შეიძლება ჰქონდეს შორს მიმავალი შედეგები მრავალ სხვა დარგში, მაგალითად, სასოფლო-სამეურნეო წარმოებაში. სამეცნიერო-ტექნიკურ კვლევებზე დანახარჯებისა და შესაბამისი კაპიტალდაბანდებების მოცულობის ზრდის ტენდენცია აიძულებს სახელმწიფო ორგანოებსა და კერძო კომპანიებს გააკეთონ საპასუხისმგებლო არჩევანი და მიიღონ სწორი გადაწყვეტილებები მეცნიერების, ტექნოლოგიებისა და ინოვაციური პოლიტიკის მართვის სფეროში, რათა უზრუნველყონ ახალი და ძველი პრობლემების ოპტიმალური გადაწყვეტა.

(iii) გამოგონება, ინოვაცია და საპატენტო სისტემა

4.35. სამეცნიერო-ტექნოლოგიური პოლიტიკის, რომელიც, სხვა დანარჩენთან ერთად, დაფუძნებულია გამოგონებათა და ინოვაციათა ნახალისების ორგანიზებაზე სწორად მართვის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ელემენტია საპატენტო სისტემა. ეფექტიანად მოქმედ საპატენტო სისტემას ინოვაციათა სტიმულირების საქმეში წვლილი შეაქვს სამი ძირითადი გზით.

4.36. ჯერ ერთი, საპატენტო სისტემის არსებობა, რომელიც უზრუნველყოფს განსაზღვრული ვადით გამოგონების გამოყენებაზე განსაკუთრებული უფლების მინიჭების შესაძლებლობას, საგამომგონებლო და საინოვაციო საქმიანობის მეტად მნიშვნელოვან სტიმულს წარმოადგენს. თანამედროვე პირობებში სამეცნიერო კვლევები და ტექნოლოგიური დამუშავებები მოითხოვს მნიშვნელოვან ადამიანურსა და მატერიალურ რესურსებს. რომ არა პატენტებით კვლევებისა და დამუშავებების შედეგების დაცვა, მათ გამოყენებას შეძლებდა ყველა, იმათი ჩათვლით, ვისაც არ დაუბანდებია კაპიტალი მეცნიერული კვლევების განვითარებაში. ასეთ სიტუაციაში გამოგონებათა ავტორები, ორგანიზაციები და კერძო პირები აშკარად არასახარბიელო კონკურენტულ მდგომარეობაში აღმოჩდნებოდნენ, რადგან მათ მიერ წარმოებული საქონლის ღირებულებაში უნდა ასახულიყო დანახარჯები კვლევასა და დამუშავებაზე, რაც არ შევიდოდა მათი გამოგონების

მიმთვისებელთა მიერ წარმოებული საქონლის ფასში. საპატენტო სისტემა გამოგონების ავტორს ანიჭებს განსაკუთრებულ უფლებას გამოგონების გამოყენებაზე შეზღუდული პერიოდის განმავლობაში, რაც აძლევს მას საშუალებას მოითხოვოს ანაზღაურება და დაფაროს კვლევებსა და დამუშავებებზე გაწეული ხარჯები. ეს კი, თავის მხრივ, წარმოადგენს სტიმულს შემდგომი სამეცნიერო კვლევებისა და ტექნოლოგიური დამუშავებების განხორციელებისათვის.

4.37. მეორე, დროის განსაზღვრული პერიოდი, რომლის განმავლობაშიც პატენტმფლობელს აქვს უფლება გამოგონების განსაკუთრებულ გამოყენებაზე, ქმნის ვითარებას, რომელიც აადვილებს დაპატენტებულ გამოგონებათა შემდგომ ეფექტურ დამუშავებასა და გამოყენებას. ამ შემთხვევაში გამოგონების ავტორი დაცულია არაკონტროლირებადი კონკურენციისაგან იმათი მხრიდან, ვინც არ წავიდა თავდაპირველ ფინანსურ რისკზე. ამგვარად, იქმნება ისეთი პირობები, როცა სარისკო კაპიტალდაბანდებები შეიძლება გამოყენებული იყოს იმისთვის, რომ გამოგონება გარდაიქმნეს რეალურ ინოვაციად. გამომგონებელს თავისუფლად შეუძლია გამოგონების შემდგომი დამუშავება და კომერციულად მიმზიდველ სახემდე მიყვანა, პროდუქციის ან პროცესის ფორმით, რომელიც შეიძლება გაიყიდოს ბაზარზე მოგების მიღების მიზნით.

4.38. მესამე, საპატენტო სისტემა უზრუნველყოფს სტრუქტურის შექმნას მსოფლიოში არსებული ტექნიკური ინფორმაციის უმდიდრესი მარაგის შეგროვების, კლასიფიკაციისა და გავრცელებისათვის. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, იგი ხელს უწყობს ახალი ცოდნის გავრცელებას, რადგანაც გამომგონებლის უფლება, განსაზღვრული დროის პერიოდში საკუთარი გამოგონების განსაკუთრებულ გამოყენებაზე, შეზღუდულია მთელი რიგი პირობებით. პატენტის მიღების სანაცვლოდ ავტორმა უნდა გაუხსნას საზოგადოებას საკუთარი გამოგონების დეტალები. ამგვარად, ინფორმაცია, რომელსაც პატენტი შეიცავს, ხელმისაწვდომი ხდება სამეცნიერო კვლევებისა და ექსპერიმენტებისათვის (თუმცა არა კომერციული მიზნებისათვის) პატენტის მოქმედების მთელი ვადის განმავლობაში. პატენტის მოქმედების ვადის გასვლის შემდეგ ინფორმაცია საზოგადოების კუთვნილება ხდება და თავისუფლად შეიძლება გამოყენებული იქნეს ნებისმიერი პირის მიერ კომერციული მიზნებისათვის. ამგვარად, საპატენტო სისტემას შეაქვს საკუთარი წვლილი მრეწველობის ტექნოლოგიური ბაზის განვითარებაში.

4.39. საჭიროა აღინიშნოს, რომ თუმცა საპატენტო სისტემა გამოგონებათა და ინოვაციების წახალისების სასიცოცხლოდ მნიშნელოვან ელემენტს წარმოადგენს, პრაქტიკაში არსებობს მრავალი სხვა ფაქტორი, რომელიც ხელს უწყობს წარმატებულ ინოვაციებს. ინოვაციის წარმატებაზე ან მარცხზე გავლენას ახდენს მრავალი გარე ფაქტორი, ეკონომიკურ, ტექნიკურ და იურიდიულ საკითხთა ჩათვლით, რომლებზეც ინოვაციის ავტორს არანაირად არ ძალუძს ზეგავლენის მოხდენა.

4.40. სხვადასხვა ფაქტორების შესწავლამ, რომლებიც ახდენენ გავლენას ტექნოლოგიურ ინოვაციებზე, აჩვენა, რომ წარმატებული ინოვაციების დიდი უმრავლესობა დაფუძნებულია მოთხოვნილების შესწავლაზე. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, წარმატებით რეალიზებული გამოგონება, ჩვეულებრივ, ბაზრის მკაფიოდ განსაზღვრულ მოთხოვნილებათა შედეგს წარმოადგენს. წარმატებული გამოგონება უნდა შეიქმნას დროულად („just-in-time"), რათა პასუხობდეს ბაზრის კონკრეტულ მოთხოვნილებას. ინოვაცია, შინაარსო-

ბრივად, მოიცავს სამეწარმეო წარმატებას, რამდენადაც იგი ეფუძნება წარმატებულად კომერციალიზებულ გამოგონების იდეას.

(iv) საგამომგონებლო საქმიანობის სახელმწიფო მხარდაჭერა

4.41. დღესდღეობით მრავალი, როგორც განვითარებული, ისე განვითარებადი, ქვეყნის სახელმწიფო ორგანოებს სულ უფრო მეტად აქვთ გათავისებული საგამომგონებლო და საინოვაციო საქმიანობის მხარდაჭერის მნიშვნელობა და შემოქმედ პიროვნებათა – გამოგონებებისა და ინოვაციების ავტორთა – როლი განვითარების საერთო პროცესში. აქედან გამომდინარე მუშავდება სხვადასხვა მიდგომები, მექანიზმები და კონკრეტული ღონისძიებები, რომლებიც გამოიყენება ქვეყნებში ერთი საერთო მიზნით – ტექნოლოგიური, ეკონომიკური და სოციალური პროგრესის ყოველმხრივი ხელშეწყობისა და დაჩქარებისთვის მთელი საზოგადოების საკეთილდღეოდ.

4.42. ქვეყნის განვითარებაში საგამომგონებლო საქმიანობის არსებითი და სასიცოცხლო როლის გათვალისწინებით, ბუნებრივია, რომ გამომგონებლები სარგებლობენ მთავრობათა ყოველმხრივი მხარდაჭერით. გამოგონებანი, მათი მასშტაბების მიუხედავად, ყოველთვის უწყობენ ხელს ტექნოლოგიების დაბადებასა და სრულყოფას, მრეწველობის პროგრესსა და ცხოვრების დონის გაუმჯობესებას.

4.43. გამომგონებელთა და საგამომგონებლო საქმიანობისთვის სახელმწიფო მხარდაჭერა ბევრადაა დამოკიდებული კონკრეტული ქვეყნის განვითარების დონეზე. ის, უბრალოდ, არ შეიძლება ერთნაირი იყოს დაბალი და მაღალი ინდუსტრიის მქონე ქვეყანაში. გარდა ამისა, სახელმწიფო მხარდაჭერის დონე აშკარადაა დამოკიდებული მოცემულ კონკრეტულ ქვეყანაში არსებულ ეკონომიკურსა და სოციალურ სისტემაზე. სახელმწიფო მხარდაჭერის ხასიათი და მოცულობა დამოკიდებულია პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებზე, რომლებიც ძირითადად დაფუძნებულია ისეთ პირობებზე, როგორიცაა ეროვნული პრიორიტეტები, მიზნები და ინტერესები.

4.44. სახელმწიფო პოლიტიკა ტექნოლოგიურ ინოვაციებთან მიმართებაში შეიძლება დაიყოს ორ კატეგორიად. პირველ კატეგორიას მიეკუთვნება ის ღონისძიებები, რომლებიც მიმართულია ფართო სოციალურ-ეკონომიკური მიზნებისა და პრიორიტეტების მიღწევისაკენ, და მხოლოდ ირიბად ზემოქმედებს ტექნოლოგიურ ინოვაციებზე, მათ შორის, საგამომგონებლო და საინოვაციო საქმიანობაზე. ასეთი პოლიტიკის მაგალითებია, საქმიანობა მიმართული მრეწველობის, ვაჭრობისა და რეგიონალურ განვითარებაზე, და ა.შ. მეორე კატეგორიას ეკუთვნის პოლიტიკის შემუშავება, რომელიც უშუალოდაა დაკავშირებული ტექნოლოგიური ინოვაციების პროცესთან და გავლენას ახდენს მასზე. კერძოდ, აქ იგულისხმება ხელსაყრელი ინოვაციური კლიმატის შექმნა, ტექნოლოგიური ინოვაციების მნიშვნელობის გაცნობიერება სხვადასხვა დონეზე (სკოლები, სპეციალიზებული ტექნიკური სასწავლებლების ჩათვლით, უნივერსიტეტები, მრეწველობა, სოფლის მეურნეობა, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები და ა.შ.) და სხვადასხვაგვარი მეთოდით (წიგნებისა და ჟურნალების პუბლიკაციები, რადიო და სატელევიზიო პროგრამები, კინოფილმები მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების შესახებ, ტექნიკური მუზეუმები, ლექციები, სემინარები და ა.შ.) მრეწველობისა და ეკონომიკური განვითარებისთვის.

4.45 სახელმწიფო პოლიტიკა უნდა ითვალისწინებდეს სამეცნიერო კვლევითი და ტექნოლოგიური დამუშავების შესაბამისი სტრუქტურების შექმნას, ასევე ისეთი მომსახურე ორგანიზაციების ჩამოყალიბებას, როგორიცაა ტექნოლოგიური დოკუმენტაციის ცენტრები. იგი, აგრეთვე, მიმართული უნდა იყოს საზოგადოებაში საკუთარ გამომგონებელთა და ინოვაციების ავტორთა როლის აღიარებისკენ, ტექნიკური და ფინანსური დახმარების აღმოჩენისკენ გამოგონებათა და ინოვაციათა დამუშავებადანერგვისათვის, სამეცნიერო-კვლევით დაწესებულებებსა და მრეწველობას შორის უფრო ეფექტური კოორდინაციისკენ. გარდა ამისა, იგი უნდა ითვალისწინებდეს ისეთი სახის მხარდაჭერას, როგორიცაა სხვა საქმიანობის ახალი პროდუქტების საწარმოო პროცესების გამოცდა, მარკეტინგი, ან წარმოებისა და კომერციალიზაციის პირდაპირი სტიმულირება.

4.46. როგორც უკვე აღინიშნა, გამომგონებელთა და საგამომგონებლო საქმიანობის მხარდაჭერის სახელმწიფო პოლიტიკის ერთ-ერთ მთავარ შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენს სამართლებრივი სისტემა, რომელიც უზრუნველყოფს გამომგონებელთა უფლებებისა და ინტერესების დაცვას. სამრეწველო საკუთრების დაცვა გამომგონებლობის განვითარების საუკეთესო სტიმულია, რადგანაც პატენტები გამოგონებაზე სასარგებლო მოდელებზე ან სასაქონლო ნიშნებზე აძლევენ გამომგონებელს ორმაგ სტიმულს: მატერიალურსა და მორალურს. იგი შეიძლება შესაბამისად გამოიხატოს ფულადი გასამრჯელოთი, რომელსაც ავტორი იღებს ანაზღაურების ან ხელშეკრულებით გათვალისწინებული თანხის სახით, და თანამედროვეთა და შთამომავალთა მიერ იმისი აღიარებით, რომ გამომგონებელმა საკუთარი შემოქმედებითი საქმიანობის შედეგად შექმნა რაღაც არაჩვეულებრივი.

4.47. მაგრამ სახელმწიფოს მოვალეობა გამომგონებელთან მიმართებაში არ ამოიწურება ეროვნული სამართლებრივი ნორმების ჩამოყალიბებითა და საერთაშორისო ხელშეკრულებებში მონაწილეობით, რომლებმაც უნდა უზრუნველყონ გამოგონებათა დაცვა. ამ სფეროს ადმინისტრირება უნდა იყოს ეფექტური და არ იყოს ძვირი, რათა თავიდან იქნეს აცილებული ბარიერები გამომგონებლის მიერ სამართლებრივი უფლებების მოპოვების პროცესში.

4.48. რაც შეეხება სახელმწიფო ორგანიზაციებს, რომლებიც გამომგონებლებისა და საინოვაციო საქმიანობის მხარდაჭერითაა დაკავებული, სიტუაცია ქვეყნების მიხედვით ძლიერ განსხვავებულია. ზოგიერთ ქვეყანაში სამრეწველო საკუთრების ადმინისტრირების ორგანო საპატენტო უწყებას წარმოადგენს და ერთადერთი სახელმწიფო დაწესებულებაა, რომელიც ამ საკითხებითაა დაკავებული. ამავე დროს, სხვა ქვეყნებში ასეთ ორგანოთა გარდა ამ საქმიანობით დაკავებულია სამინისტროები ან უწყებები, რომლებიც დაკავშირებულნი არიან მრეწველობის, ვაჭრობის, ეკონომიკის, მეცნიერების და ტექნოლოგიების სფეროებთან. ზოგიერთ ქვეყანაში არსებობს სპეციალიზებული სტრუქტურები და შეღავათების სისტემა ინდივიდუალურ გამომგონებელთა, მცირე საწარმოთა და არაკომერციულ ორგანიზაციათა დასახმარებლად გამოგონებებზე უფლებების მოპოვებისა და მათი ეფექტური მართვისათვის (მაგალითად, განსხვავებული საფასურები, უფასო საკონსულტაციო მომსახურება და ა.შ.).

4.49. ქვემოთ მოყვანილია ფინანსური და საგადასახადო კანონების რამდენიმე დებულება, რომლებიც ითვალისწინებს ხელსაყრელი პირობების შექმნას გამომგონებლების და მთლიანად საგამომგონებლო საქმიანობისთვის:

(1) გადასახადის შემცირება იმ შემოსავალზე, რომლის წყაროს საპატენტო ლიცენზიები და ნოუ-ჰაუ წარმოადგენს;
(2) გამომგონებელთათვის სამრეწველო საკუთრებაზე უფლებების მოპოვებისა და შენარჩუნების საფასურების შემცირება;
(3) სუბსიდიები და სესხები, უპროცენტო და დაბალპროცენტიანი სესხების ჩათვლით;
(4) გრანტები კონკრეტულ გამოგონებათა და ინოვაციათა დამუშავებისათვის;
(5) სახელმწიფოს ან საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მონაწილეობა „სამეცნიერო კონტრაქტების" დაფინანსებაში.

4.50. სულ უფრო მეტ ქვეყანაში იქმნება სპეციალიზებული სახელმწიფო ორგანიზაციები საგამომგონებლო საქმიანობის წასახალისებლად და დასახმარებლად ადგილობრივ გამოგონებათა დამუშავების, გამოყენებისა და გარკვეული კომერციალიზაციისათვის, რაც ხორციელდება გამომგონებლის შესაბამისი მხარდაჭერის საფუძველზე.

4.51. მაგალითად, ზოგ ქვეყნაში გამომგონებლებს შეუძლიათ მიიღონ გარკვეული დახმარება, მათი გამოგონებები კი შეიძლება შესწავლილ და შეფასებულ იქნეს სამეცნიერო-კვლევით ორგანიზაციებში ან სამეცნიერო ლაბორატორიებში, რომლებიც სახელმწიფოს ეკუთვნის, ან რომლებსაც სახელმწიფო აფინანსებს. ჩვეულებრივ, ასეთი შეფასება ტარდება არაკომერციულ საფუძველზე, და ზოგ შემთხვევაში დანახარჯები ანაზღაურდება გამოგონების საბაზრო წარმატების შემდეგ.

(iv) გამომგონებელთა აღიარება და დაჯილდოება

4.52. საგამომგონებლო საქმიანობის წახალისების მნიშვნელოვან საშუალებას სახელმწიფოს ხელში წარმოადგენს გამომგონებელთა პირდაპირი წახალისება მათი საზოგადოებრივი აღიარების უზრუნველყოფის გზით. მორალური სტიმულები (მედლები და დიპლომები), ზოგჯერ კი ფინანსური გასამრჯელო, ენიჭება არა მარტო დამსახურებულ გამომგონებლებს, არამედ პოტენციურ გამომგონებლებსაც, ახალგაზრდა მეცნიერთა და გამომგონებელთა კონკურსების ფარგლებში. ზოგ ქვეყანაში მორალური წახალისება და ამ სახის კონკურსები ტარდება მთავრობის დადგენილებათა შესაბამისად.

4.53. გამომგონებელთა მხარდაჭერის კიდევ ერთ სახეობას წარმოადგენს გამოგონებათა გამოფენები, რადგანაც ისინი შექმნილ გამოგონებათა ფართო პროპაგანდის საშუალებას იძლევიან და აადვილებენ მრეწველობის წარმომადგენლებთან კონტაქტების დამყარებას. ზოგ ქვეყანაში ამგვარ პროპაგანდისტულ საქმიანობაში მონაწილეობას იღებენ სახელმწიფო ორგანიზაციებიც, სამრეწველო საკუთრების ადმინისტრირების ორგანოთა ჩათვლით. სხვა ქვეყნებში ამგვარ ღონისძიებათა მორალური მხარდაჭერის უზრუნველყოფა სახელმწიფოს მიერ ხდება იმ შემთხვევაში, როცა ისინი ორგანიზებულია კერძო სტრუქტურების მიერ, მაგრამ ტარდება სახელმწიფო ორგანოების ზედამხედველობის ქვეშ.

4.54. გამომგონებლობასა და შემოქმედების უნარს, როგორც ადამიანის ნიჭის განსაკუთრებულ გამოვლინებებს, სიცოცხლის განმავლობაში ძალუძთ განვითარება ან ჩაქრობა. ამ მხრივ, მეტად მნიშვნელოვანია ღონისძიებები განათლების სფეროში. ბევრ ქვეყანაში განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა ახალგაზრდებს შორის საგამომგონებლო საქმიანობის წახალისებას. იქ ეწყობა მოსწავლეების, სტუდენტების, ახალგაზრდების გამოგონებათა კონკურსები და გამოფენები, რომლებიც ხელსაყრელ პირობებს უქმნის მათი ნიჭის განვითარებას რაც შეიძლება ადრეულ ეტაპზე.

(vi) თანამშრომლობა გამომგონებელთა შორის

4.55. როგორი მნიშნელოვანიც არ უნდა იყოს სახელმწიფო მხარდაჭერა, გამომგონებლები უნდა აცნობიერებდნენ ერთობლივად მოქმედების აუცილებლობას. მათ ხმას უკეთ გაიგებენ და მათი საარსებო მოთხოვნილებები უფრო სწრაფად დაკმაყოფილდება, თუ ისინი შექმნიან ასოციაციებს, აქტიურად იმუშავებენ მათ ფარგლებში, და ერთმანეთთან ექნებათ მჭიდრო ურთიერთობები რეგიონულსა და საერთაშორისო დონეზე.

4.56. ზოგიერთი ქვეყნის მთავრობამ უკვე აღმოუჩინა დახმარება გამომგონებელთა ადგილობრივ ასოციაციებს ან მხარი დაუჭირა გამომგონებლებს ასეთი ასოციაციის შექმნაში. გამომგონებელთა ასოციაციები არსებობეს 60-ზე მეტ ქვეყანაში, 30 განვითარებადი ქვეყნის ჩათვლით. გამომგონებელთა ასოციაციის მიზნები ბევრ რამეში ურთიერთმსგავსია: საწყის ეტაპზე ისინი გამომგონებელთა საარსებო მოთხოვნილებებით არიან შემოფარგლული, მაგრამ დროთა განმავლობაში მათი მიზნები ფართოვდება, რათა საკუთარი წვლილი შეიტანონ ქვეყნის განვითარებაში და ამავე დროს, დამსახურებულად დააკმაყოფილონ ასოციაციის წევრთა ინტერესები.

4.57. საერთაშორისო დონეზე გამომგონებელთა ორგანიზაციებს შორის თანამშრომლობა ხორციელდება ორმხრივ საფუძველზე ან გამომგონებელთა საერთაშორისო ორგანიზაციების ფარგლებში. მოცემულ ეტაპზე არსებობს გამომგონებელთა ორი საერთაშორისო ორგანიზაცია: ერთი–გლობალური, IFIA (გამომგონებელთა ასოციაციების საერთაშორისო ფედერაცია), რომელიც აერთიანებს 40-ზე მეტ ეროვნულ ასოციაციას, და მეორე–რეგიონული: AFIA (გამომგონებელთა ასოციაციების აფრიკული ფედერაცია), რომელიც აერთიანებს წარმომადგენლებს აფრიკის ათი ქვეყნიდან.

(c) <u>სამრეწველო საკუთრების დაცვა და განვითარება</u>

(i) შესავალი

4.58. განვითარებულმა ქვეყნებმა დიდი ხანია აღიარეს, და იყენებენ კიდეც, სამრეწველო საკუთრებას, როგორც ტექნოლოგიური და ეკონომიკური განვითარების მნიშვნელოვან ინსტრუმენტს, რის აუცილებლობასაც სულ უფრო მეტი განვითარებადი ქვეყანა იზიარებს. ბევრ განვითარებად ქვეყანაში უკვე გააცნობიერეს, რომ მათი ინტერესები მოითხოვენ სამრეწველო საკუთრების ეროვნული სისტემის შექმნას იქ, სადაც ის არ არსებობს, ან იმ არსებული სისტემების განმტკიცებასა და სრულყოფას, რომლებიც წარმოადგენენ ისტორიული წარსულის მემკვიდრეობას და უკვე აღარ შეესაბამებიან მათი ქვეყნის მოთხოვნილებებსა და პრიორიტეტებს.

4.59. სამრეწველო საკუთრების დაცვის კანონების მიღება ხდება ორი ძირითადი, ურთიერთდაკავშირებული მიზეზის გამო. პირველი, საჭიროა საკანონმდებლო ფორმით განმტკიცდეს ავტორების ეკონომიკური და მორალური უფლებები მათ ქმნილებებზე და მეორე, რათა განხორციელდეს შემოქმედებითი საქმიანობის სახელმწიფო ხელშეწყობა, ამ საქმიანობის შედეგების გავრცელება და გამოყენება, და აქედან გამომდინარე კეთილსინდისიერი კომერციის მხარდაჭერა: ეს ყველაფერი კი ხელს უწყობს ქვეყნის ეკონომიკურსა და სოციალურ განვითარებას.

4.60. მაგალითად, გამოგონებაზე პატენტის მიღების უფლება ხელს უწყობს სახსრების ინვესტირებასა და სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების ინტენსიფიკაციას; პატენტის გაცემა ხელს უწყობს კაპიტალდაბანდებებს გამოგონებათა სამრეწველო გამოყენებისათვის; პატენტის ოფიციალურ პუბლიკაციას მივყავართ ტექნიკური ინფორმაციის დოკუმენტური ბაზის გაფართოებისაკენ. უფლებები სასაქონლო ნიშნებზე იცავს წარმოებებს არაკეთილსინდისიერი კონკურენტებისგან, რომლებიც საზოგადოების შეცდომაში შეყვანით ცდილობენ მოგების მიღებას.

(ii) პატენტები და საპატენტო ინფორმაცია

4.61. თანამედროვე საპატენტო სისტემა უზრუნველყოფს გამომგონებლის აღიარებასა და მის მატერიალურ ანაზღაურებას, რის შედეგადაც საგამომგონებლო და საინოვაციო საქმიანობის განვითარების ძლიერ მასტიმულირებელ ფაქტორს წარმოადგენს. ის, აგრეთვე, ქმნის ხელსაყრელ გარემოს ტექნოლოგიების გადაცემისათვის, რამდენადაც უზრუნველყოფს პატენტმფლობელის უფლებათა საიმედო სამართებლივ დაცვას.

4.62. საპატენტო კანონმდებლობა აწესებს, რომ განაცხადში, რომელიც ეხება პატენტს გამოგონებაზე, საკმაოდ ნათლად და სრულად უნდა იყოს აღწერილი გამოგონების ყველა ტექნიკური დეტალი, რათა ნებისმიერმა სპეციალისტმა ამ სფეროში შეძლოს გამოგონების განხორციელება. საპატენტო კანონმდებლობა აგრეთვე მოითხოვს, რომ გამოგონებაზე გაცემული პატენტები გამოქვეყნებული იყოს. სხვანაირად რომ ვთქვათ, გამოგონება უნდა იყოს „გახსნილი" (ანუ პატენტის არსი და მისი გამოყენების საშუალებანი უნდა იყოს საყოველთაოდ ხელმისაწვდომი) ყველაზე გვიან იმ მომენტისთვის, როცა პატენტი გამოგონებაზე უკვე გაცემულია.

4.63. ინფორმაციის გამოყენება, რაც გამოგონების გახსნის შედეგად არის შესაძლებელი, ტექნიკურ პრობლემათა გადაწყვეტაზე მიმართულ სამუშაოთა ამაო დუბლირებისა და სათანადო სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების ღირებულების ზრდის თავიდან აცილების საშუალებას იძლევა. ამ ინფორმაციამ შეიძლება შეასრულოს კატალიზატორის როლიც შემდგომი გამოგონებებისათვის, რაც ხელს შეუწყობს მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების განვითარებას.

4.64. საპატენტო სისტემის საინფორმაციო ასპექტის განხილვისას უნდა აღინიშნოს, რომ ის წარმოადგენს სასარგებლო ინსტრუმენტს განვითარებადი ქვეყნებისათვის, რომლებიც დაინტერესებულნი არიან განვითარებისათვის აუცილებელი ტექნოლოგიური ინფორმაციის მიღებით. აქ გასათვალისწინებელია ის ფაქტიც, რომ საპატენტო დაცვა შეზღუდულია დროში და ტერიტორიით. ამ თვალსაზრისით, საპატენტო სისტემა ეფექტურად მოქმედი ადმინისტრაციული ინფრასტრუქტურის მეშვეობით სწორად გამოიყენება და სა-

სარგებლოა არა მარტო საზოგადო სექტორისათვის, არამედ არასახელმწიფოებრივი და კერძო სტრუქტურებისათვისაც. თითოეულს ამ სექტორთაგან შეუძლია მიიღოს არსებითი სარგებელი, თუკი საპატენტო ინფორმაციის სამსახურები მოქმედებენ ეფექტურად და ინტეგრირებულნი არიან ტექნოლოგიური ინფორმაციის მიღების სხვა საშუალებებთან, რომლებიც არსებობს შესაბამის ქვეყნებში ან რეგიონებში.

4.65. საპატენტო დოკუმენტაციაზე დაფუძნებულ ტექნოლოგიურ ინფორმაციას აქვს უდიდესი მნიშვნელობა და სარგებლობა. საპატენტო დოკუმენტაციის ფუნქციებს შეადგენენ:

4.66. ტექნიკურ ლიტერატურაში (იგულისხმება წიგნები და პერიოდული გამოცემები) საპატენტო დოკუმენტაცია პრაქტიკულად იგნორირებულია. ამიტომ ამა თუ იმ ტექნოლოგიური დარგის განვითარების დონის დადგენისას, ნებისმიერი ინფორმაცია, დაფუძნებული მხოლოდ ტექნიკური ლიტერატურის წყაროებზე, არასრულია. ძალიან ხშირად საპატენტო დოკუმენტაცია შეიცავს ინფორმაციასაც, რომელიც შეიძლება სასარგებლო იყოს, როგორც იმ მიმართულების განმსაზღვრელი, საითაც უნდა წარიმართოს მეცნიერული კვლევები განსაზღვრული ტექნოლოგიური პრობლემის გადასაწყვეტად. ინფორმაცია ტექნიკის დონის შესახებ, რომელიც შეიძლება იყოს ახალ საპატენტო დოკუმენტებში, მკვლევარის კონკრეტულ სამეცნიერო ცოდნასთან ერთად, საშუალებას აძლევს მას გაუმჯობესების მიზნით დაამუშაოს უკვე ცნობილი საკითხები ან სრულიად ახალი მიმართულებით წარმართოს მუშაობა, რის შედეგადაც შექმნას ახალი და პროგრესული ტექნოლოგიები და პროდუქტები. ამგვარად, ამ ინფორმაციის გამოყენება ზოგავს დროს, სახსრებსა და ძალებს, რადგან იმ სამუშაოს გამეორების თავიდან აცილების საშუალებას იძლევა, რომელიც ამ მიმართულებით სხვების მიერ უკვე ჩატარდა;

4.67. საპატენტო დოკუმენტაცია სასარგებლოა ალტერნატიული ტექნოლოგიების გამოვლენის საქმეშიც, რომლებითაც შეიძლება ცნობილი ტექნოლოგიების შეცვლა ეკონომიკური ან ეკოლოგიური სარგებლის უზრუნველყოფის მიზნით. ასე მაგალითად, ინფორმაციამ, რომელიც მიღებულია საპატენტო დოკუმენტაციიდან, შეიძლება მოგვცეს იმის მკაფიო სურათი, თუ რა უპირატესობები აქვს ახალი, მნიშვნელოვნად სრულყოფილი მოწყობილობის ექსპლუატაციას უფრო იაფი ნედლეულის გამოყენებით, დამზადების ეტაპების ან დეტალების რაოდენობის შემცირებით და არსებული ტექნოლოგიური პროცესის თანაპროდუქტების შესაძლო გამოყენებით, რომლებიც აქამდე ასეთი გამოყენებისათვის უვარგისად იყო მიჩნეული. მეორე შესაძლებლობაა, როდესაც საპატენტო ლიტერატურაში აღწერილი გამოგონება გვთავაზობს დამზადების უფრო ხანმოკლე ან სწრაფ პროცესს და, ამგვარად, უზრუნველყოფს ინვესტირებული თანხების უფრო დაჩქარებულ უკუგებას და უფრო მაღალ მწარმოებლურობას. ნებისმიერ შემთხვევაში, საპატენტო დოკუმენტი მიუთითებს კონკრეტულ ტექნოლოგიურ დარგში აქტიურად მომუშავე საწარმოზე, რომლიდანაც შეიძლება დამატებითი ინფორმაციის მიღება;

4.68. საპატენტო დოკუმენტაციის კიდევ ერთ ფუნქციას წარმოადგენს კონკრეტული ტექნოლოგიის შეფასება, რომელიც შესაძენად ან სალიცენზიოდ არის შეთავაზებული. ამ მხრივ, ძიება ტექნიკის დონის დასადგენად საპატენტო დოკუმენტების გამოყენებით იძლევა ინფორმაციის მიღების შესაძლებლობას ბაზარზე მყოფი ან ახლახან დამუშავებული სხვადასხვა ტექნოლოგიის შესახებ. ასეთი ინფორმაცია კი, რა თქმა უნდა, საშუ-

ალებას იძლევა უკეთესად შეფასდეს და გაანალიზდეს ტექნოლოგია, რომელიც შემოთავაზებულია ლიცენზიით;

4.69. ასეთი საკითხი შეიძლება წამოიჭრას, მაგალითად, წარმოების ახალი მიმართულების დაგეგმვისას, რომელიც ითვალისწინებს კონკრეტული ტიპის პროდუქციის წარმოებას, ან პროდუქციის დამზადების უკვე არსებული პროცედურების ან ტექნოლოგიების სრულყოფას. ამ მხრივ შეიძლება მნიშვნელოვანი იყოს იმპორტირებულის ნაცვლად ადგილობრივი ნედლეულის გამოყენება ან არსებული წარმოების თანაპროდუქტების გადამუშავება, რომლებიც აქამდე არ გამოიყენებოდა. ასეთ შემთხვევებში საპატენტო ლიტერატურას შეუძლია მეტად ღირებული ინფორმაციის მოცემა, რათა დაინტერესებულ მხარეს ჰქონდეს შესაძლებლობა შეჩერდეს საუკეთესო ვარიანტზე, ჯერ კიდევ ფირმებთან მოლაპარაკებების დაწყებამდე, რომლებიც სთავაზობენ ტექნოლოგიას ან უკვე მზა საწარმოს გაშვებას.

4.70. ტექნიკის დონის დადგენისას საპატენტო ძიების შედეგად მოკვლეული მასალები, ჩვეულებრივ, იძლევა არსებული ტექნიკური პრობლემების ადრე შემოთავაზებულ გადაწყვეტათა დადგენის საშუალებას. საპატენტო ლიტერატურაში ხშირად აღინიშნება სიძნელეები და ნაკლოვანებანი, რომელთა თავიდან აცილება შეიძლება განსაზღვრული ტექნოლოგიური პროცესის ან კონსტრუქციის გამოყენებით, ან მითითებულია კონკრეტული პროცესის ან კონსტრუქციის უპირატესობა და სარგებელი.

4.71. საპატენტო სისტემის საინფორმაციო ასპექტის ამ უპირატესობათა სრულად გამოყენება შეიძლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ის სათანადოდ ჩართულია მოცემული ქვეყნის ადმინისტაციულ ინფრასტრუქტურაში. ამ მხრივ მეტად მნიშვნელოვანია, რომ საპატენტო სისტემა და მისი საინფორმაციო ასპექტი შესაბამისად იყოს გაგებული და გათავისებული მთავრობის მიერ, როგორც ქვეყნის განვითარებისკენ მიმართული საკუთარი ძალისხმევის აუცილებელი ნაწილი. ამ თვალსაზრისით, არსებით ელემენტებს წარმოადგენს საპატენტო სისტემის სარგებლიანობის სრულად გაცნობიერება ტექნოლოგიური განვითარებისათვის და სამრეწველო საკუთრების ისეთი სისტემის არსებობა, რომელიც შესაბამისად უზრუნველყოფს საპატენტო საინფორმაციო მომსახურებას. არსებითად მნიშვნელოვანია, აგრეთვე, ამ სისტემის, და მისი საპატენტო საინფორმაციო მომსახურების საქმიანობის კოორდინაცია სახელმწიფოს ადმინისტრაციული სტრუქტურების სხვა განშტოებებთან, რომლებსაც საქმე აქვთ ტექნოლოგიის გადაცემასა და ტექნოლოგიურ განვითარებასთან.

4.72. ამასთან დაკავშირებით, აუცილებელია, რომ საპატენტო უწყება პასუხობდეს ქვეყნის განვითარების მიზნებს. კერძოდ, ადმინისტრაციას, რომელიც საპატენტო საკითხებით არის დაკავებული, უნდა გააჩნდეს სათანადო უფლებამოსილება და უნარი იმ ამოცანათა გადასაწყვეტად და იმ შედეგების მისაღწევად, რომლებიც დადგენილია საპატენტო კანონმდებლობით. ხშირ შემთხვევაში კანონმდებლობა უნდა უზრუნველყოფდეს ფორმალური კავშირების დამყარებას სხვადასხვა ადმინისტრაციულ სტრუქტურებს ან სამთავრობო ორგანოებს შორის მათი სათანადო კოორდინაციისა და კოოპერაციის მიზნით ქვეყნის ინტერესებით განპირობებული შედეგების მისაღწევად. უნდა აღინიშნოს, რომ განვითარებად ქვეყნებში საპატენტო სისტემის არაადეკვატური გამოყენება ხშირად საპატენტო ადმინისტრაციასა და სხვა შესაბამის სახელმწიფო ორგანოებს შორის არასაკ-

მარისი თანამშრომლობის შედეგია. სხვადასხვა ურთიერთდაკავშირებულ სექტორს შორის სათანადო კავშირების არსებობას შეუძლია უზრუნველყოს საპატენტო სისტემის (საპატენტო კანონების და საპატენტო ადმინისტრაციის) ეფექტური მონაწილეობა ქვეყნის განვითარების პროცესში.

(iii) სასარგებლო მოდელები

4.73. საპატენტო სისტემის ერთ-ერთ ძირითად უპირატესობას წარმოადგენს გამომგონებლობის წახალისება და ქვეყნის მოსახლეობის შემოქმედებითი სამუშაოების სტიმულირება. ასეთი წახალისებისა და სტიმულირების შედეგად შეიძლება მივიღოთ საგამომგონებლო იდეების დიდი რაოდენობა, თუმცა ზოგი მათგანი შეიძლება არც პასუხობდეს პატენტუნარიანი გამოგონების ყველა მკაცრ მოთხოვნას. მაგრამ ასეთი სახის შემოქმედებითი საქმიანობა უნდა იყოს სათანადოდ ანაზღაურებული და წახალისებული. სწორედ ამ მიზანს ემსახურება სამრეწველო საკუთრების ობიექტის – სასარგებლო მოდელების დაცვა, ნაკლებად მკაცრი მოთხოვნებითა და დაცვის გაცილებით მოკლე ვადით გამოგონებასთან შედარებით.

(iv) სამრეწველო ნიმუშები

4.74. ბევრი განვითარებადი ქვეყანა ძლიერ მდიდარია ტრადიციული ხელოვნებითა და ფოლკლორით, რის საფუძველზეც ვითარდება ადგილობრივი სარეწები. ასეთ ნაკეთობებს უწოდებენ „სამრეწველო ნიმუშებს". სამრეწველო ნიმუშის ავტორის აღიარებითა და მატერიალური წახალისებით უზრუნველყოფილია დაცვის ეფექტური სისტემა, რომელიც ხელს უწყობს შემოქმედებით მოღვაწეობას.

(v) სასაქონლო ნიშნები

4.75. სწორად შერჩეულ სასაქონლო ნიშანს აქვს არსებითი ეკონომიკური მნიშვნელობა საწარმოსათვის, ვინაიდან შესაძლებლობას აძლევს მას ამ სასაქონლო ნიშნის გამოყენებით დაიკავოს ბაზარზე გარკვეული მდგომარეობა. ამიტომ სასაქონლო ნიშნების ეფექტური დაცვა წარმოადგენს კომერციული საქმიანობის მნიშვნელოვან ასპექტს ნებისმიერ ქვეყანაში.

4.76. განვითარებად ქვეყნებში სულ უფრო მეტ ყურადღებას იქცევს ის გავლენა, რომელიც შეიძლება იქონიოს სასაქონლო ნიშნის რეკლამამ და ბაზარზე დამკვიდრებამ მომხმარებელთა მოთხოვნილებების სტრუქტურის ჩამოყალიბებაზე.

4.77. სამრეწველო საკუთრების სფეროში პოლიტიკისა და კანონმდებლობის გამოყენებისა და ფორმირებისას კომპეტენტურმა სახელმწიფო ორგანოებმა, რა თქმა უნდა, როგორც ნებისმიერ სხვა სფეროში, უნდა გაითვალისწინონ თავიანთი ქვეყნის რეალობა და საზოგადოების ინტერესები, რომლებიც სამრეწველო საკუთრების შემთხვევაში უნდა მოიცავდეს მომხმარებელთა ინტერესებსაც.

(vi) დასკვნითი შენიშვნები

4.78. სამრეწველო საკუთრების სისტემა ვერ შეძლებს ქვეყნის ეკონომიკურ და ტექნოლოგიურ განვითარებაში ეფექტური წვლილის შეტანას, რაოდენ დახვეწილადაც არ უნდა იყოს შედგენილი მისი საკანონმდებლო აქტები და რაოდენ ეფექტურადაც არ უნდა გამოიყენებოდნენ ისინი, თუ ეს სისტემა არ იქნება ფართოდ ცნობილი და გამოყენებული

მათ მიერ, ვისთვისაც ის იყო შექმნილი. სამრეწველო საკუთრების სისტემა იქმნება იმისათვის, რომ მოემსახუროს კომერსანტთა, მწარმოებელთა, მრეწველთა, მკვლევართა, ბიზნესმენთა და მომხმარებელთა მოთხოვნილებებს. პოტენციურ მომხმარებელთა და მოსარგებლეთა ჩამონათვალი ამოუწურავია, და სარგებელი სამრეწველო საკუთრების ეფექტური გამოყენებიდან ეხება ეკონომიკის უკლებლივ ყველა სექტორს.

4.79. მოცემულ ეტაპზე ერთ-ერთი არსებითი ამოცანაა ცოდნის დონის ამაღლება სამრეწველო საკუთრების სისტემის არსის შესახებ მის არსებულ და პოტენციურ მფლობელთა და მომხმარებელთა შორის, სახელმწიფო სტრუქტურებსა და კერძო სექტორში. კერძოდ, აუცილებელია ცოდნა იმისა, თუ როგორ შეიძლება სამრეწველო საკუთრების სისტემის ძირითადი კომპონენტების განვითარება და წარმატებით გამოყენება კომერციასა და მრეწველობაში, რათა სამრეწველო საკუთრების სისტემა უკეთ ემსახურებოდეს ეროვნულ ინტერესებსა და ეროვნული განვითარების მიზნებს.

(d) სამრეწველო საკუთრების დაცვის სისტემის გავლენა ინდივიდუალური ბიზნესის მართვაზე

4.80. ნებისმიერი კომპანიის ან თუნდაც მთელი ერის არსებობა და ზრდა, მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია მისი სწრაფი განვითარების უნარზე, და არა მარტო ეროვნულ, არამედ საერთაშორისო დონეზეც. ტექნოლოგიური განვითარების ტემპების ზრდის გამო, რაც ადამიანის ინოვაციური საქმიანობის შედეგს წარმოადგენს, კონკურენტ კომპანიებს განუწყვეტლივ გააქვთ ბაზარზე ახალი პროდუქცია და/ან ტექნოლოგიები, ამდენად ადგილი აქვს საქონლის დამუშავების, სრულყოფისა და განახლების უწყვეტ პროცესს. ნებისმიერი კომპანია, რომელიც მზად არ არის კონკურენციისათვის საერთაშორისო ბაზარზე, განწირულია სტაგნაციისათვის და რაღაც მომენტში უსუსურია კონკურენტთა გამოწვევებისადმი ეროვნულ და საერთაშორისო დონეზე, მაშინაც კი, თუ იგი ოდესღაც თვლიდა, რომ მისი პროდუქცია კონკურენციის გარეშეა.

4.81. უფლებები სამრეწველო საკუთრებაზე ინოვაციების (საქონლის, პროცესების, მოწყობილობების და ა.შ.) შემქმნელს საშუალებას აძლევს თავისუფლად დაიმკვიდროს ადგილი ბაზარზე, მინიმალური რისკით შეაღწიოს ახალ ბაზრებზე და აინაზღაუროს დანახარჯები იმ მეცნიერულ გამოკვლევებზე, რომლებსაც ეფუძნება ინოვაცია. პრაქტიკულად, ეს ინოვაციები ზოგიერთი ყველაზე მოწინავე ტექნოლოგიის ავანგარდში ექცევა. ეს სულ უფრო ცხადი ხდება თანამედროვე სამყაროში, რომელშიც ტექნოლოგიას მზარდად დომინირებული ადგილი უჭირავს.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, The Elements of Industrial Property, WIPO/IP/WDH/93/1

International Bureau of WIPO, Promotion of Inventive Activity and Technological Innovation, WIPO/IP/SU/93/8

International Bureau of WIPO, Industrial Property, Enterprises and Development, WIPO-CEIPI/IP/SB/92/25

International Bureau of WIPO, The Role of Industrial Property in Economic Development, WIPO/IP/ACC/86/5

International Bureau of WIPO, Guide on the Industrial Property Activities of Enterprises in Developing Countries, WIPO Pub.No.649(E) (1983)

C. საავტორო უფლებები და განვითარება

4.82. საავტორო უფლება ასრულებს განსაკუთრებულ როლს განვითარების თვალსაზრისით. ბოლო სამი ათეული წლის განმავლობაში, როდესაც მსოფლიოს პოლიტიკურმა რუკამ მნიშნელოვანი ცვლილებები განიცადა და სახელმწიფოთა მთელმა რიგმა მოიპოვა დამოუკიდებლობა, ზოგი კი ხელახლა ჩამოყალიბდა, განვითარებადი ქვეყნები წააწყდნენ უდიდეს პრობლემებს ხალხის ფართო მასების განათლების დონის ამაღლების სფეროში. განვითარებადი ქვეყნები, რომლებიც იყენებენ მასობრივი სწავლების, როგორც ფორმალურ, ისე არაფორმალურ მეთოდებს დაკარგული დროის ასანაზღაურებლად, წააწყდნენ უდიდეს სიძნელეებს საკუთარი ქვეყნის მოსახლეობის შემოქმედებითი აქტიურობის წახალისებისა და აუცილებელი ცოდნის გავრცელების საქმეში, განსაკუთრებით, მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების სფეროში.

4.83. განვითარებადი ქვეყნების უმრავლესობამ დამოუკიდებლობის მიღების შემდეგ უპირველეს ამოცანათა შორის დააყენა მოსახლეობის განათლების დონის ამაღლება, რათა მოემზადებინა პროფესიული მუშაკებისა და ხელმძღვანელების საკმარისი რაოდენობა, რაც აუცილებელი იყო მათი ქვეყნების განვითარების გეგმების ფორმირებისა და განხორციელებისათვის. ამ ამოცანის გადაჭრა საწყისს ეტაპზე ძალაუნებურად მოითხოვდა აქცენტირებას ემიგრანტ თანამემამულეებზე, უცხოურ ნამუშევართა მასობრივ გამოყენებაზე (ტექნიკური დოკუმენტებისა და სახელმძღვანელოების ჩათვლით) და, მაშასადამე, უცხოურ მეთოდიკებსა და გამოცდილებაზე. სიტუაციის გამოსწორების მიზნით აუცილებელი გახდა მოსახლეობის პროფესიული მომზადებისათვის ეროვნული ხასიათის მიცემა.

4.84. მართლაც, მომზადება და სწავლება ჰარმონიულად უნდა შეეთავსოს ხალხის ცხოვრების ბუნებრივ გარემოს. ამიტომ სასწავლო მასალები, ლიტერატურული, მხატვრული და მეცნიერული ნაწარმოებების ჩათვლით, უნდა შეიქმნას ადგილობრივი მოსახლეობისათვის ადგილობრივი ავტორების მიერ; საზოგადოება უნდა ხედავდეს მათ ნაწარმოებებში საკუთარი ცხოვრების ასახვას; ავტორი უნდა იყოს თავისი ეპოქის იდეების გამომხატველი და სარკე, რომელიც საკუთარ თანამოქალაქეთა ცხოვრებას ირეკლავს. მანამ, სანამ ეს არ მოხდება, ეს პროცესები კი საკმაოდ ხანგრძლივი და მთელი საზოგადოების განვითარების თანაზომიერია, უცხოური წარმოშობის ნამუშევართა გამოყენება თამაშობს საკმაოდ არსებით როლს. თუმცა, ხანგრძლივ პერსპექტივაშიც კი უცხოურ ნამუშევართა გამოყენება გონივრულ ფარგლებში არ დაკარგავს თავის აქტუალობას კულტურული გაცვლისა და იდეების ურთიერთგაზიარების უზრუნველსაყოფად.

4.85. ბევრ განვითარებად ქვეყანაში იგრძნობა სპეციალისტების ნაკლებობა. ცოდნის გარკვეულ სფეროებში ეროვნულ ავტორთა წახალისება, რომლებიც წერენ საყოველთაოდ

მიღებულ და ადგილობრივ ენებზე, მოითხოვს სუბსიდირებისა და სტიმულირების სისტემის შექმნას. აგრეთვე, საჭიროა საზოგადოების განათლება საავტორო უფლებების შესახებ კანონმდებლობის სფეროში.

4.86. ეროვნულ ავტორთა შემოქმედებითი საქმიანობის განვითარება შეუძლებელია მათი შრომის ადეკვატური ანაზღაურების გარანტიების გარეშე, რათა მათ შესძლონ სრულად მიუძღვნან თავიანთი დრო და ყურადღება სასწავლო მასალების მომზადებას. საავტორო უფლებათა დაცვა მოიცავს ავტორებისათვის არა მარტო მომხიბლავი და საკმარისი ჰონორარების გადახდას, არამედ გამომცემელთა უფლებების საიმედო დაცვის უზრუნველყოფასაც, რადგანაც ავტორის ნაწარმოებთა გავრცელების შესაძლებლობა მთლიანადაა დამოკიდებული კანონმდებლობაზე, რომელიც იცავს გამომცემლებს. ნაწარმოებთა გავრცელების პროცესი არ უნდა ჩაიკეტოს ეროვნულ ფარგლებში. ამიტომ საჭიროა ავტორთა უფლებების დაცვა როგორც ეროვნულ, ისე საერთაშორისო დონეზე, რაც მოითხოვს შესაბამისი კანონმდებლობის არსებობას.

4.87. განვითარებად ქვეყნებს შეუძლიათ ისეთი საკანონმდებლო ნორმების შემოღება საკუთარი ტრადიციული კულტურის გამოვლინებათა დასაცავად, რომლებიც გამოხატავენ მათ ეროვნულ თავისებურებებს. კანონმდებლობა საავტორო უფლებების შესახებ უნდა შემუშავდეს ეროვნული მოთხოვნილებების შესაბამისად, რათა დაიცვას ეროვნული ინტერესები. იქ, სადაც არ არის ეფექტურად მოქმედი კანონმდებლობა საავტორო უფლებათა დაცვის შესახებ, შეუძლებელია ეროვნული შემოქმედების აღმოცენება და მდგრადი განვითარება.

4.88. საავტორო უფლებების შესახებ კანონების ამოქმედების შემდეგ აუცილებელია შეიქმნას სათანადო ინფრასტრუქტურა მათ გამოსაყენებლად. ასეთი ადმინისტრაციული ინფრასტრუქტურა უნდა იყოს მისადაგებული კონკრეტულ ადგილობრივ პირობებთან.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Intellectual Creation as an Incentive for the Development and Cultural Promotion of Nations, WIPO/CNR/CA/85/2

თავი 5
ლიცენზირება და ტექნოლოგიების გადაცემა

A. შესავალი

B. ტექნოლოგიების გადაცემა და შეძენა კომერციულ საწყისებზე
- (a) ზოგადი საკითხები
- (b) გაყიდვა: უფლებების გადაცემა
- (c) სალიცენზიო ხელშეკრულება
- (d) ხელშეკრულება ნოუ-ჰაუს შესახებ
- (e) ძირითადი ფონდების გაყიდვა და იმპორტი
- (f) ფრენჩაიზინგი და კომერციული შუამავლობა
- (g) საკონსულტაციო ურთიერთობები
- (h) პროექტი „გასაღების ქვეშ"
- (i) ერთობლივი საწარმოები

C. მოლაპარაკებები სალიცენზიო ხელშეკრულებების დადებისას
- (a) შესავალი
- (b) მხარეთა იდენტიფიკაცია
- (c) მხარეთა მიზნები; ლიცენზიის მოცულობა
- (d) ხელშეკრულების საგანი
- (e) პროდუქციის ან ხერხის იდენტიფიკაცია
- (f) გამოგონების იდენტიფიკაცია
- (g) ნოუ-ჰაუს აღწერა
- (h) კონფიდენციალობა
- (i) ტექნიკური გაუმჯობესებისადმი ხელმისაწვდომობა
- (j) ტერიტორიული განსაკუთრებულობა
- (k) გამოყენების ნებადართული სფერო
- (l) გამოყენება
- (m) დავების გადაწყვეტა

D. ანაზღაურება
- (a) შესავალი
- (b) პირდაპირი ფულადი კომპენსაცია
- (c) არაპირდაპირი და არაფულადი ანაზღაურება

(d) ვალდებულებებისა და საფასურების ვალუტის აღწერა

E. ინტელექტუალურ საკუთრებაზე ლიცენზიის სახეობები

(a) შესავალი
(b) საპატენტო ლიცენზიები
(c) ლიცენზიები სასაქონლო ნიშანზე
(d) ლიცენზიები საავტორო უფლებებზე (გამოცემა)

F. სალიცენზიო ხელშეკრულებების სახელმწიფო კონტროლი

თავი 5
ლიცენზირება და ტექნოლოგიების გადაცემა

A. შესავალი

5.1. ტექნოლოგიების გადაცემის გზით ეკონომიკური განვითარების მიღწევის ერთერთ საშუალებას წარმოადგენს ტექნოლოგიების გადაცემა და შეძენა კომერციულ საწყისებზე. რა თქმა უნდა, ტექ-ნოლოგიების გადაცემა და შეძენა არაკომერციულ საწყისებზეც ხდება. პერსონალმა შეიძლება განათლება და სწავლება გაიაროს სამეცნიერო და საკონსტრუქტორო ორგანიზაციებში, ტექნიკურ ინსტიტუტებში ან უმაღლესი განათლების ცენტრებში. ამ პერსონალმა შემდგომ შეიძლება შეისწავლოს მონოგრაფიები, პერიოდიკა და სხვა ლიტერატურა კონკრეტული სამეცნიერო-ტექნიკური საკითხების გარშემო, გაეცნოს საპატენტო დოკუმენტაციას და ამგვარად შეიძინოს ცოდნა კონკრეტული ტექნოლოგიის შესახებ. მაგრამ არცერთი ამ მეთოდთაგან არ არის საკმარისი იმისათვის, რომ ამა თუ იმ პერსონალმა შეძენილი ცოდნა, განსაკუთრებით საპატენტო დოკუმენტებში აღწერილი გამოგონებების შესახებ, გამოიყენოს პროდუქციის დასამზადებლად, საქონლის წარმოებისათვის ან მომსახურების გასაწევად.

5.2. ზემოაღნიშნული სამართლიანია ორი მიზეზით. ჯერ ერთი, განსაკუთრებული უფლება გამოგონების განხორციელებაზე ეკუთვნის მის მფლობელს, რომლის ნებართვის გარეშეც სხვა პირს არ შეუძლია გამოგონების გამოყენება. მეორეც, გამოგონების აღწერილობაში არ არის სრული ინფორმაცია – ნოუ-ჰაუ – რომელიც გააადვილებდა გამოგონების გამოყენებას ან რაღაცით სასარგებლო იქნებოდა. აქედან გამომდინარე, აუცილებელია ამ უფლებების შეძენა: ან გამოგონების გამოყენების ნებართვის აღება, ან ნოუ-ჰაუს შეძენა, რაც გამოგონების ყველაზე ეფექტური გზით გამოყენების საშუალებას იძლევა.

B. ტექნოლოგიების გადაცემა და შეძენა კომერციულ საწყისებზე

(a) ზოგადი საკითხები

5.3. კომერციულ საწყისებზე ტექნოლოგიების გადაცემა და შეძენა, ანუ დაპატენტებულ გამოგონებაზე განსაკუთრებული უფლებების, ან გამოგონების გამოყენების ნებართვის, ან ნოუ-ჰაუს ყიდვა-გაყიდვა ხორციელდება გარკვეული იურიდიული საშუალებების გამოყენებით.

5.4. ეს იურიდიული საშუალებები ადგენენ იურიდიულ ურთიერთდამოკიდებულებას ერთის მხრივ, განსაკუთრებული უფლებების მფლობელს ან ნოუ-ჰაუს მიმწოდებელსა (რომელიც გადასცემს განსაკუთრებულ უფლებებს, იძლევა ნებართვას ან აწვდის ნოუ-ჰაუს) და მეორეს მხრივ, იმ ფიზიკურ ან იურიდიულ პირს შორის, რომელიც იძენს ამ უფლებებს, ნებართვას ან ნოუ-ჰაუს. პირველს ეწოდება გადამცემი მხარე, ხოლო მეორეს

– მიმღები მხარე. თავისი ბუნებით აღნიშნული იურიდიული ურთიერთობები სახელშეკრულებო ხასიათისაა.

5.5. თავისი ბუნებით, „სახელშეკრულებო" ურთიერთობა ნიშნავს, რომ ტექნოლოგიის გადამცემი მხარე თანახმაა გადასცეს ეს ტექნოლოგია, ხოლო მიმღები მხარე თანახმაა შეიძინოს ეს უფლებები, ნებართვა ან ნოუ-ჰაუ.

5.6. არსებობს სამი ძირითადი იურიდიული საშუალება, რომელთა გამოყენებით შეიძლება ტექნოლოგიების გადაცემა და შეძენა კომერციულ საწყისებზე.

(b) გაყიდვა: უფლებების გადაცემა

5.7. პირველი საშუალებაა – მფლობელის მიერ ყველა განსაკუთრებული უფლების გაყიდვა დაპატენტებულ გამოგონებაზე და ამ უფლებების შეძენა სხვა ფიზიკური ან იურიდიული პირის მიერ.

5.8. როდესაც გამოგონებაზე პატენტით მინიჭებულ ყველა განსა-კუთრებულ უფლებას მფლობელი გადასცემს სხვა ფიზიკურ ან იუ-რიდიულ პირს დროში შეზღუდვის ან რაიმე სხვა პირობების გარეშე, ითქმის, რომ ადგილი ჰქონდა უფლებების გადაცემას. ამ ქმედების აღმნიშვნელი ტერმინი „ასსიგნმენტ" – წმინდა ინგლისური გამო-ნათქვამია, რომელიც აღნიშნავს ახლახან აღწერილ იურიდიულ ქმე-დებას. აღნიშნული ტერმინი გვხვდება რიგი ქვეყნების კანონმდებ-ლობაში. იგი გამოიყენება აგრეთვე, განსაკუთრებული უფლებების მიმართ სასარგებლო მოდელებზე, სამრეწველო ნიმუშებსა და სასაქონლო ნიშნებზე, ისევე, როგორც სამრეწველო საკუთრების სხვა ობიექტებზე. მაგრამ სიმარტივის მიზნით ამ იურიდიული ქმედების შემდგომი ახსნა-განმარტება შეეხება დაპატენტებულ გამოგონებაზე უფლებების გადაცემის პრინციპებსა და მახასიათებლებს. ამგვარივე პრინციპები და მახასიათებლები გამოიყენება სამრეწველო საკუთრების სხვა ობიექტებზე უფლებების გადაცემისას.

5.9. იურიდიულ აქტს, რომლითაც დაპატენტებული გამოგონების მფლობელი სხვას გადასცემს თავის უფლებებს, წარმოადგენს წერილობითი დოკუმენტი, რომელსაც ჩვეულებრივ ეწოდება „საპატენტო უფლებების გადაცემის აქტი" ან „საპატენტო უფლებების გადაცემა" ან კიდევ უფრო მარტივად „უფლებების გადაცემა". გადაცემის შესრულების შემდეგ გადამცემ მხარეს აღარა აქვს უფლებები დაპატენტებულ გამოგონებაზე. მიმღები მხარე ხდება დაპატენტებული გამოგონების ახალი მფლობელი და იძენს გამოგონებაზე პატენტის გაცემით წარმოქმნილ ყველა განსაკუთრებულ უფლებას.

(c) ლიცენზიო ხელშეკრულება

5.10. ტექნოლოგიის გადაცემისა და შეძენის მეორე იურიდიული საშუალებაა ლიცენზირება, ანუ დაპატენტებული გამოგონების მფლობელის მიერ სხვა ფიზიკური ან იურიდიული პირისათვის გარკვეულ ქვეყანაში დროის განსაზღვრული პერიოდით ერთი ან მეტი ქმედების ნებართვის მიცემა, რაზედაც განსაკუთრებული უფლებები გააჩნია ამ ქვეყანაში დაპატენტებული გამოგონების მფლობელს. ასეთი ნებართვის მიცემა ნიშნავს ლიცენზიის გაცემას. აღნიშნულ ქმედებებს განეკუთვნება გამოგონების შემცველი პროდუქციის დამზადება და გამოყენება, ან პროდუქციის დამზადება ხერხით, რომელიც შეიცავს გამოგონებას, ან ასეთი გამოგონების შემცველი ხერხის გამოყენება. ტერმინი „ლი-

ცენზია" ტიპური ინგლისური გამოთქმაა და მოიცავს ზემოაღწერილ იურიდიულ ცნებას. იგი გვხვდება მრავალი სხვა ქვეყნის კანონმდებლობაშიც და გამოიყენება განსაკუთრებული უფლებების მიმართ სამრეწველო საკუთრების სხვა ობიექტებზეც. აქაც სიმარტივისათვის ლიცენზიის პრინციპებისა და მახასიათებლების შემდგომი გაცნობა შემოფარგლული იქნება დაპატენტებული გამოგონებებით. მსგავსი პრინციპები და მახასიათებლები გამოიყენება აგრეთვე სამრეწველო საკუთრების სხვა ობიექტების ლიცენზირებისას.

5.11. როდესაც საუბარია ლიცენზიაზე, დაპატენტებული გამოგონების მფლობელის მიერ გაცემული ნებართვის იურიდიულ დოკუმენტს ჩვეულებრივ ეწოდება სალიცენზიო ხელშეკრულება, ან უფრო მარ-ტივად, ლიცენზია. დაპატენტებული გამოგონების მფლობელს, რომელიც იძლევა ნებართვას, ეწოდება ლიცენზიარი, ხოლო ნებართვის მიმღებ ფიზიკურ ან იურიდიულ პირს – ლიცენზიატი.

5.12. სპეციალური დასახელება „სალიცენზიო ხელშეკრულება" გა-მოიყენება იმიტომ, რომ მასში ორი ტიპის იურიდიულ აქტს ან გა-რიგებას აქვს ადგილი: ჯერ ერთი, ადგილი აქვს დაპატენტებული გამოგონების მფლობელის მიერ სხვა ფიზიკური ან იურიდიული პირისათვის ნებართვის გაცემას ერთ ან რამდენიმე ქმედებაზე, რომ-ლებიც ამ გამოგონებაზე არსებული განსაკუთრებული უფლებებით არიან მოცული. ასეთ ნებართვას ან უფლებამოსილებას ეწოდება ლიცენზია. ხოლო მეორეც, ლიცენზია ჩვეულებრივ გაიცემა წერილობით დოკუმენტში შეთანხმებული გარკვეული პირობებით, რომლითაც ლიცენზია ფორმდება ლიცენზიატზე.

5.13. ერთ-ერთი ამ პირობათაგანი ეხება ლიცენზიატის მიერ თანხის გადახდას გაცემული ლიცენზიისათვის. ასე მაგალითად, ლიცენზიატი შეიძლება ვალდებული იყოს გადაიხადოს ფიქსირებული თანხა განსაზღვრულ დროს ან ფიქსირებული თანხები მომავალში დროის დადგენილ პერიოდებში ან თანხა, რომლის სიდიდე დამოკიდებული იქნება დაპატენტებული გამოგონების გამოყენების ხარისხზე.

5.14. სხვა პირობა შეიძლება მდგომარეობდეს იმაში, რომ გამოგონება ლიცენზიატის მიერ გამოყენებული იქნება მხოლოდ გარკვეული დანიშნულების პროდუქციის საწარმოებლად, მაგალითად ფარმაცევტული პრეპარატების დასამზადებლად, რომლებიც განკუთვნილია მხოლოდ ადამიანისათვის და არა ცხოველებისთვის. ერთი პირობა შეიძლება ისიც იყოს, რომ ლიცენზიატი გამოგონებას გამოიყენებს მხოლოდ გარკვეულ ფაბრიკებში, ან გამოგონების შემცველ პროდუქციას გაყიდის მხოლოდ წინასწარ განსაზღვრულ რეგიონებში.

5.15. აღნიშნული პირობები ითვალისწინებს გარკვეულ ვალდებულე-ბებს ან ქმედებებს ლიცენზიატის მხრიდან. შესაძლებელია აგრეთვე, რომ შეთანხმების პირობებით გათვალისწინებული იყოს განსაზღვრული ვალდებულებები ან ქმედებები ლიცენზიარისთვისაც. მაგალითად, ლიცენზიარმა შეიძლება აიღოს ვალდებულება უპასუხოს სასამართლოში ლიცენზიატის წინააღმდეგ მესამე პირის მიერ აღძრულ სარჩელს, რომლითაც იგი აცხადებს. რომ ლიცენზიატის მიერ ლიცენზირებული გამოგონების გამოყენება არღვევს სხვა პირზე ადრე გაცემული პატენტიდან გამომდინარე განსაკუთრებულ უფლებებს.

(d) ხელშეკრულება ნოუ-ჰაუს შესახებ

5.16. ტექნოლოგიის გადაცემისა და შეძენის მესამე იურიდიული საშუალება დაკავშირებულია ნოუ-ჰაუსთან.

5.17. ნოუ-ჰაუსთან დაკავშირებული დებულებები შეიძლება ჩაიწეროს სალიცენზიო ხელშეკრულებაში ან ცალკე დოკუმენტში. თუ ნოუ-ჰაუ ეხება დაპატენტებულ გამოგონებას, რეგისტრირებულ სასაქონლო ნიშანს ან სამრეწველო ნიმუშს, მაშინ შესაბამისი დებულებები ჩვეულებრივ ჩართულია სალიცენზიო ხელშეკრულებაში, რომელიც ეხება დაპატენტებულ გამოგონებას ან სამრეწველო საკუთრების სხვა ობიექტს. ეს განსაკუთრებით ეხება იმ შემთხვევებს, როდესაც დაპატენტებული გამოგონების ან სამრეწველო საკუთრების სხვა ობიექტის მფლობელი ამავე დროს არის მოცემული ნოუ-ჰაუს დამმუშავებელი და მფლობელი. მაგრამ რიგი მიზეზების გამო, ამ შემთხვევაშიც კი, ნოუ-ჰაუსთან დაკავშირებული დებულებები შეიძლება დაფიქსირებული იყოს ცალკე წერილობით დოკუმენტში. ასეთ დოკუმენტს ჩვეულებრივ ეწოდება ხელშეკრულება ნოუ-ჰაუს შესახებ.

5.18. ამ პირობების თანახმად, ერთი მხარე – ნოუ-ჰაუს მიმწოდებელი – იღებს ვალდებულებას გადასცეს ნოუ-ჰაუ მეორე მხარეს – ნოუ-ჰაუს მიმღებს – ამ მეორე მხარის მიერ მის გამოსაყენებლად.

5.19. ნოუ-ჰაუ შეიძლება გადაცემულ იქნეს მატერიალური ფორმით. ასეთებს მიეკუთვნებიან დოკუმენტები, ფოტოები, კომპიუტერული პერფობარათები, მიკროფილმები და ა.შ. ასეთი სახით გადაცემული ნოუ-ჰაუს მაგალითებია აგრეთვე, ქარხნების შენობების არქიტექტურული გეგმები, ქარხნებში დანადგარების განლაგების დიაგრამები და სქემები, მოწყობილობების ნახაზები, მარაგნაწილების ჩამონათვალი, დანადგარების ექსპლოატაციის ან მაკომპლექტებელი ნაკეთობების აწყობის ინსტრუქციები, ახალი მასალების ჩამონათვალი და მახასიათებლები, სამუშაო და სამანქანო დროის გაანგარიშებები, ტექნოლოგიური დიაგრამები, შეფუთვისა და შენახვის ინსტრუქციები, მონაცემები გარემოს ზეგავლენის მიმართ მდგრადობის შესახებ, ტექნიკური პერსონალისა და სპეციალისტების მუშა ინსტრუქციები. მატერიალური ფორმით გამოსახულ ნოუ-ჰაუს ზოგჯერ უწოდებენ ტექნიკურ ინფორმაციას ან ტექნიკურ მონაცემებს.

5.20. ნოუ-ჰაუ შეიძლება გადაიცეს აგრეთვე არამატერიალური ფორმით. ასეთი ფორმის მაგალითებია გადამცემი საწარმოს ინჟინრის მიერ პროცესის ახსნა-განმარტება მიმღები საწარმოს ინჟინრისადმი ან მიმღებ საწარმოში გადამცემი ქარხნის წარმომადგენლის მიერ საწარმოო პროცესზე თვალყურის დევნება. კიდევ ერთი მაგალითია მიმღები მხარის პერსონალის სწავლება მისსავე ფაბრიკაში ან გადამცემი მხარის საწარმოში.

5.21. არამატერიალური ფორმის ნოუ-ჰაუს, რომელიც დაკავშირებულია წარმოების მეთოდების დემონსტრირებასთან, წარმოების ტექნოლოგიის ან სხვა საკითხების შესახებ კონსულტირებასთან, ზოგჯერ ეწოდება ტექნიკური მომსახურება. სწავლებასთან დაკავშირებულ არამატერიალური ფორმის ნოუ-ჰაუს ხანდახან უწოდებენ ტექნიკურ დახმარებას. თუ ნოუ-ჰაუ არამატერიალური ფორმით საწარმოო პროცესის ორგანიზაციის ცალკეული სტადიების პრაქტიკული ხელმძღვანელობის გაწევაში მდგომარეობს,

როგორიცაა, მაგალითად, დაგეგმვა ან ფინანსური მართვა, კადრების შერჩევა ან მარკეტინგი, მაშინ მას უწოდებენ მმართველობით მომსახურებას (სამენეჯმენტო მომსახურებას).

5.22. ნოუ-ჰაუს ამ სხვადასხვა ფორმებთან დაკავშირებული დებულებები შეიძლება საკმაოდ დიდი მოცულობისა იყოს. მათ შეიძლება გააჩნდეთ ხელშეკრულების თანმხლები დანართები, ჩამონათვლები და ცხრილები, რომლებიც უკეთებენ ზუსტ რეგლამენტირებას შეთანხმებული ტექნიკური ინფორმაციის ან მონაცემების გადაცემის, მომსახურების ან დახმარების გაწევის პროცესებს.

5.23. ნოუ-ჰაუს, როგორც მატერიალური, ისე არამატერიალური ფორმით, გადაცემასთან დაკავშირებული დებულებები შეიძლება იყოს წარმოდგენილი ცალკე წერილობით დოკუმენტებში. ზოგიერთი ქვეყნის კანონებით ეს დებულებები უნდა შედიოდეს ცალკეულ ხელშეკრულებებში, რომელთაგან თითოეული უნდა მოიცავდეს სხვადასხვა ფორმას. მათ ჩვეულებრივ ეწოდება ხელშეკრულება ტექნიკური ინფორმაციის შესახებ (ან ნაკლებ ოფიციალურად, ხელშეკრულება ნოუ-ჰაუს შესახებ), ხელშეკრულება (ან შეთანხმება) ტექნიკური მომსახურების შესახებ, ხელშეკრულება (ან შეთანხმება) ტექნიკური დახმარების შესახებ, ხელშეკრულება (ან შეთანხმება) მმართველობითი მომსახურების შესახებ (მენეჯმენტის შესახებ).

5.24. ამავე დროს, გადასაცემ ნოუ-ჰაუსთან დაკავშირებული დებულე-ბები არ შემოიფარგლება ნოუ-ჰაუსა და მისი გადაცემის საშუალებების აღწერით. ეს დებულებები აგრეთვე ვრცელდება ფასზე, რომელსაც იხდის მიმღები მოცემულ ნოუ-ჰაუსა და ზოგიერთ ისეთ ქმედებაზე, რომელიც ეხება მის გახსნას მესამე პირებისათვის.

5.25. ის, რომ მიმწოდებლის მიერ მიმღებისათვის გადაცემული ნოუ-ჰაუ შეიძლება ნებსით ან უნებლიეთ აღმოჩნდეს გახსნილი მესამე პირებისათვის, წარმოადგენს საკმაოდ რეალურ საშიშროებას ნოუ-ჰაუს მიმწოდებლისათვის.

5.26. ნოუ-ჰაუ, რომელიც მიმწოდებელს ეკუთვნის, ჩვეულებრივ მის მიერაა შეძენილი ან დამუშავებულია სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო საქმიანობის პროცესში, აგრეთვე, თავის სა-წარმოში სამრეწველო და კომერციული ტექნოლოგიების გამოყენების შედეგად. ნოუ-ჰაუს არსებობა სავსებით შეიძლება იყოს მიმწოდებლისთვის კონკურენტუნარიანი, და მეტიც, მოწინავე პოზიციის საფუძველი ტექნიკის შესაბამის დარგში. ნოუ-ჰაუ როგორც ასეთი, წარმოადგენს მიმწოდებლის მნიშვნელოვან აქტივს, რომლის შენარჩუნება აუცილებელია. ამასთან, იგი რესურსია, რომელიც მიმწოდებელმა შეიძლება გაიღოს მიმღებ მხარესთან ან სხვა პირთან შეთანხმებული საფასურის სანაცვლოდ. აქედან გამომდინარე, მისი გადაცემა მიმღები მხარისათვის არის გარიგების შედეგი. გარიგების ფასი არის არა მხოლოდ მიმღების მიერ გადახდილი ფულადი თანხა, რომელიც გათვალისწინებულია შეთანხმებით მიმწოდებელსა და მიმღებს შორის; იგი აგრეთვე გულისხმობს მიმღების ვალდებულებას არ გაუხსნას ნოუ-ჰაუ მესამე პირებს, გარდა გარკვეული გარემოებებისა ან მიმწოდებელთან შეთანხმების გარეშე.

5.27. ამრიგად, ნოუ-ჰაუსთან დაკავშირებული დებულებები მოიცავს არარწმუნებულ პირთათვის ნოუ-ჰაუს გახსნისაგან დაცვის სხვადასხვა ზომებს. გარკვეული დაცვითი ზომების მიღება შესაძლებელია როგორც მოლაპარაკების დაწყებამდე, ისე მისი ჩატარე-

ბისას. ამდენად, ეს ზომები შეთანხმებული უნდა იყოს ხელშეკრულების განხორციელებამდეც.

5.28. რიგ ქვეყნებში საპატენტო ან კომერციული კანონმდებლობით დადგენილია დოკუმენტის იურიდიული ფორმა, რომელიც მოწმობს უფლებების გადაცემას ან სალიცენზიო ხელშეკრულებას. დადგენილია აგრეთვე უფლებების გადაცემასა და ლიცენზირებასთან დაკავშირებული სხვა ფორმალობები და მოთხოვნები.

5.29. ასე მაგალითად, შეიძლება არსებობდეს მოთხოვნა საპატენტო უფლებების გადაცემაზე დოკუმენტის გარკვეული ფორმით შედგენის შესახებ, მაგალითად, იმის თაობაზე, რომ დოკუმენტი ხელმოწერილი უნდა იყოს არა მხოლოდ გადამცემი, არამედ მიმღები მხარის მიერაც.

5.30. გარდა ამისა, შეიძლება იყოს მოთხოვნა, რომ თუ გადამცემი არის ფიზიკური პირი, მაშინ მისი ხელმოწერა დამოწმებული უნდა იყოს ხელისუფლების უფლებამოსილი წარმომადგენლის მიერ. თუ გადამცემი მხარე არის იურიდიული პირი, კანონმდებლობით შეიძლება მის წარმომადგენელს მოეთხოვოს წარუდგინოს ხელისუფლებას მტკიცებულება იმისა, რომ მას აქვს დოკუმენტების ხელმოწერის უფლება ამ იურიდიული პირის სახელით.

5.31. ანალოგიური მოთხოვნები კანონმდებლობით შეიძლება გათვალისწინებული იქნეს სალიცენზიო ხელშეკრულების, ლიცენზიარისა და ლიცენზიატის მიმართ.

5.32. გარდა ამისა, რიგი ქვეყნების საპატენტო კანონმდებლობა შეიძ-ლება ითვალისწინებდეს, რომ დოკუმენტმა საპატენტო უფლებების გადაცემის შესახებ ან სალიცენზიო ხელშეკრულებამ უნდა გაიაროს რეგისტრაცია საპატენტო უწყებაში. რეგისტრაციის აქტით შესაბამისი სახელმწიფო ალიარებს უფლებების გადამცემ პირს, ან ლიცენზიარს, როგორც გადამცემ მხარეს ან გადასაცემი უფლებების მფლობელს.

5.33. რიგი ქვეყნების კანონმდებლობა შეიძლება აგრეთვე ითვალისწინებდეს, რომ უფლებების გადაცემის შესახებ დოკუმენტით ან სალიცენზიო ხელშეკრულებით დადგენილი დებულებები და პირობები განხილული, შეთანხმებული და მოწონებული იქნენ ერთი ან რამდენიმე ამ მიზნისათვის გამოყოფილი სახელმწიფო ორგანოს მიერ. მაგალითად, საზღვარგარეთიდან ტექნოლოგიის შეძენისას ან მისი საფასურის უცხოურ ვალუტაში გადახდისას ასეთი ორგანოები შეიძლება იყვნენ უცხოური ინვესტიციების კომისია ან ცენტრალური ბანკი, ან ორივე ერთად.

5.34. როგორც უფლებების გადაცემისა და სალიცენზიო ხელშეკრულების შემთხვევაში, კანონმდებლობა შეიძლება ითვალისწინებდეს, რომ ხელშეკრულებაც ნოუ-ჰაუს შესახებ – ან ნოუ-ჰაუს სხვადასხვა ფორმების მომცველი ცალკეული ხელშეკრულებები და შეთანხმებები – გარკვეული წესით იყოს ხელმოწერილი. ამ შემთხვევაშიც, კანონი შეიძლება ითვალისწინებდეს მოთხოვნას, რომ ხელშეკრულება ნოუ-ჰაუს შესახებ ექვემდებარებოდეს რეგისტრაციას ან შეთანხმებას და მოწონებას ერთი ან მეტი სათანადო სამთავრობო ორგანოს მიერ.

(e) ძირითადი ფონდების გაყიდვა და იმპორტი

5.35. ტექნოლოგიის კომერციული გადაცემა და შეძენა შეიძლება განხორციელდეს მოწყობილობებისა და სხვა ძირითადი ფონდების გაყიდვასთან, ყიდვასა და იმპორტთან ერთად. ძირითადი ფონდების მაგალითებია ის დანადგარები და იარაღები, რომლებიც საჭიროა პროდუქციის წარმოებისათვის ან მისი დამზადების პროცესის გამოყენებისათვის.

5.36. ძირითად ფონდებად შეიძლება აგრეთვე განვიხილოთ ნედლეული, მაგალითად, ნედლი ნავთობი ან ფოსფორმჟავა, თუმცა ისინი თავად წარმოადგენენ პროდუქციას. ისინი საჭიროა სხვა პროდუქციის წარმოებისათვის, მაგალითად, ბენზინის ან სასუქის მისაღებად. ანალოგიურად, ნახევარფაბრიკატები, მაგალითად, ბამბა, პოლიეთერული ძაფი, ქსოვილები და ტყავი, რომლებიც ტანსაცმლის შესაკერად გამოიყენება, აგრეთვე საბურავები, რადიატორები და ძრავები, რომლებითაც აღჭურვილია ავტომობილები, თავისი ბუნებით შეიძლება განვიხილოთ როგორც ძირითადი ფონდები, ვინაიდან ისინი აუცილებელია სხვა ნაკეთობების საწარმოებლად.

5.37. ძირითადი ფონდების ყიდვა-გაყიდვა და იმპორტი გარკვეულწილად შეიძლება განვიხილოთ როგორც გარიგება ტექნოლოგიის გადაცემის შესახებ. მათ ხშირად თან ახლავს იმ დოკუმენტაციის გადაცემა, რომელიც შეიცავს აუცილებელ ტექნიკურ ინფორმაციას. მაგალითად, ჩარხებისა და სხვა დანადგარების დაყენების, ექსპლოატაციისა და ტექნიკური მომსახურების ინსტრუქციებს, ნედლეულის ან ნახევარფაბრიკატების ზომების, ხარისხის, ფერის, სიმკვრივისა და სხვა მაჩვენებლების სპეციფიკაციებს, ნაწილებისა და მაკომპლექტებელი ნაკეთობების აწყობის ინსტრუქციებს. ასეთი დოკუმენტაცია შეიცავს ცოდნას, რომელიც მნიშვნელოვანია ძირითადი ფონდების გამოყენებისათვის.

5.38. ხელშეკრულებები ძირითადი ფონდების ყიდვა-გაყიდვისა და იმ-პორტის შესახებ ზოგჯერ დაკავშირებულია სალიცენზიო ხელშეკ-რულებებთან, ან დებულებებთან ან ხელშეკრულებებთან ნოუ-ჰაუს შესახებ. ზოგ შემთხვევაში ძირითადი ფონდების გაყიდვასთან, ყიდვასა და იმპორტთან დაკავშირებული დებულებები შეიძლება შევიდეს სალიცენზიო ან ნოუ-ჰაუს ხელშეკრულებებში.

(f) ფრენჩაიზინგი და კომერციული შუამავლობა

5.39. ტექნოლოგიის კომერციულ გადაცემას შეიძლება აგრეთვე ადგილი ჰქონდეს საქონლისა და მომსახურების ფრენჩაიზინგის ან კომერციული შუამავლობის პირობებში.

5.40. ფრენჩაიზინგი ან კომერციული შუამავლობა წარმოადგენს საქმიან ურთიერთობას, როდესაც ერთი მხარის რეპუტაცია, ტექნიკური ინფორმაცია და გამოცდილება შერწყმულია მეორე მხარის ინვესტიციებთან, უშუალოდ მომხმარებლისათვის საქონლის გაყიდვის ან მომსახურების გაწევის მიზნით.

5.41. საქონელი, რომელზედაც საუბარია, შეიძლება იყოს ხანგრძლივი მოხმარების საგანი, მაგალითად, ავტომობილი ან საშინაო მოხმარების ნივთი. იგი შეიძლება იყოს საქონელი, რომელიც მოხმარების პროცესში იხარჯება, მაგალითად, კვების პროდუქტი ან სასმელი. მომსახურება შეიძლება შეიცავდეს ავტომობილების, ტრაილერების, ენერგეტი-

კული დანადგარების იჯარით გაცემას ან სასასტუმრო მომსახურებას, ქიმწმენდასა და სამდივნო საქმიანობას.

5.42. ასეთი საქონელი და მომსახურება ბაზარზე, ჩვეულებრივ, შედის სასაქონლო ან მომსახურების ნიშნით, ან საფირმო სახელწოდებით და სპეციალური სიმბოლიკით ან გაფორმებით. ასეთ ნიშნებზე ან სახელწოდებებზე ლიცენზიის გაცემა, ჩვეულებრივ, შეთავსებულია მფლობელის მიერ რაიმე ფორმით ნოუ-ჰაუს გადაცემასთან, მაგალითად, ტექნიკური ინფორმაციის, ტექნიკური მომსახურების, ტექნიკური დახმარების ან მმართველობითი მომსახურების ფორმით, რაც დაკავშირებულია წარმოებასთან, მარკეტინგთან, ტექნიკურ მომსახურებასთან ან მართვასთან. ასეთი ნიშნის, საფირმო სახელწოდების ან ნოუ-ჰაუს მფლობელს ეწოდება „უფლებამფლობელი" ან „ლიცენზიარი". მხარეს, რომელზეც გაიცემა ლიცენზია, უწოდებენ „უფლებამოსარგებლეს", „დისტრიბუტორს" (კომერციულ შუამავალს) ან „დილერს". უფლებამოსარგებლე, კომერციული შუამავალი ან დილერი შეიძლება იყოს შენობების მფლობელი ან შეუძლია თავისი სახსრებისა და დროის ინვესტირება განახორციელოს კომერციულ ფირმაში. მათი საქმიანი ურთიერთობების სხვა ასპექტები, ფრენჩაიზინგიდან ან კომერციული შუამავლობიდან მიღებული მოგების განაწილების ჩათვლით, უნდა იყოს შეთანხმებული უფლებამფლობელს ან ლიცენზიარსა და უფლებამოსარგებლეს, დისტრიბუტორს ან დილერს შორის და ასახული წერილობით დოკუმენტში, რომელსაც ეწოდება ხელშეკრულება „ფრენჩაიზინგის ან კომერციული შუამავლობის შესახებ".

5.43. ისევე, როგორც უფლებების გადაცემის, სალიცენზიო ხელშეკ-რულებისა და ნოუ-ჰაუზე შეთანხმების შემთხვევებში, კანონმდებლობამ შეიძლება მოითხოვოს, რომ ხელშეკრულება ფრენჩაიზინგის ან კომერციული შუამავლობის შესახებ ექვემდებარებოდეს რეგისტ-რაციას ან შეთანხმებას და მოწონებას ერთი ან რამდენიმე სათანადო სახელმწიფო ორგანოს მიერ.

5.44. საქმიანი ურთიერთობებისა და ტექნოლოგიების გადაცემის გარიგებების სირთულე ხშირად უქმნის პრობლემებს საწარმოებსა და სხვა დაწესებულებებს, აგრეთვე სახელმწიფო ორგანოების წარმომადგენლებს, რომელთაც სურთ ტექნოლოგიების შეძენა. მათი გამოცდილება ტექნოლოგიის შეძენაში შეიძლება არ იყოს ისე დიდი, როგორც იმ საწარმოთა გამოცდილება, რომლებსაც გააჩნიათ ტექნოლოგია და სურთ მისი გადაცემა. აქედან გამომდინარე, შემძენი მხარისათვის შეიძლება აღმოჩნდეს აუცილებელი ან სასურველი გარედან კონსულტაციის მიღება ამ ტექნოლოგიის გამოყენების დაგეგმვისა და შეძენის თაობაზე. შეიძლება აღმოჩნდეს აუცილებელი ან სასურველი ტექნოლოგიის გადამცემ მხარესთან უფრო მჭიდრო თანამშრომლობაც კი, ვიდრე ეს ჩვეულებრივ ხდება, მაგალითად, სალიცენზიო ან ნოუ-ჰაუს ხელშეკრულების დადებისას.

5.45. ქვემოთ განხილულია საქმიანი ურთიერთობების სამი სხვა სახეობა, რომლებსაც შეუძლია მიმართოს ტექნოლოგიის შემძენმა მხარემ. ეს არის საკონსულტაციო ურთიერთობები, პროექტები „გასაღების ქვეშ" და ერთობლივი საწარმოები.

(g) საკონსულტაციო ურთიერთობები

5.46. ინდივიდუალური კონსულტანტის ან საკონსულტაციო ფირმის დახმარება, რომელიც იძლევა რჩევებს და ეწევა სხვა მომსახურებას ტექნოლოგიის გამოყენების

დაგეგმვასა და ფაქტობრივ შეძენასთან დაკავშირებით, შეიძლება იყოს სასარგებლო, თუ არა აუცილებელი, იმ საწარმოების, ორგანიზაციებისა და სახელმწიფო ორგანოებისათვის, რომელთაც სურთ ტექნოლოგიის შეძენა სხვა ქვეყნის საწარმოსაგან.

5.47. ასეთი სახის საქმიანი ურთიერთობისას უზრუნველყოფილია არა მხოლოდ დახმარება ტექნოლოგიის შეძენაში. ინდივიდუალურ კონსულტანტთან ან საკონსულტაციო ფირმასთან ერთობლივი მუშაობის პროცესში გროვდება გამოცდილება, რომელიც შემდგომში გარდაიქმნება ძვირადღირებულ ცოდნად და ემსახურება მომავალი პროექტების უკეთ განხორციელებას.

5.48. დაგეგმვის სფეროში რჩევა და მომსახურება დაკავშირებულია გამოსაშვები ან გასაუმჯობესებელი პროდუქციისა და გამოსაყენებელი ტექნოლოგიის შერჩევასთან, საჭირო ინვესტიციებთან, წარმოების ორგანიზაციის ფორმასთან ან სხვა ურთიერთობების დამყარებასთან, აგრეთვე, მათ ვარგისიანობასთან დასახული მიზნის ან მიზნების მისაღწევად.

5.49. რჩევები და მომსახურება დაგეგმვის შესახებ შეიძლება გავრ-ცელდეს რეკომენდაციებზე, რომლებიც დაკავშირებულია გამოსაშვები პროდუქციის სახეობასთან, წარმოებაში გამოსაყენებელი ტექნოლოგიისა და მისი შესაძლო წყაროების შერჩევასთან.

5.50. ეს მომსახურება შეიძლება შეიცავდეს სიტუაციის საერთო ანა-ლიზს შესასწავლ რეგიონში ან რეგიონებში, მათი ვარგისიანობის განსაზღვრის მიზნით წარმოების განთავსებისათვის ან პროდუქციის მარკეტინგისათვის.

5.51. მომსახურება შეიძლება შეიცავდეს სამუშაო ძალის, ნედლეულის, შუალედური პროდუქტების, ნაწილებისა და კომპონენტების ხელმისაწვდომობის ანალიზს. იგი შეიძლება მოიცავდეს ტექნოლოგიის გარემოზე ზეგავლენის ანალიზს, საველე გამოცდებისა და ლაბორატორიული ანალიზების ჩათვლით. შეიძლება, აგრეთვე, გათვალისწინებული იქნეს ინვესტიციების შეფასება, დაფინანსების წყაროებისა და წინასაინვესტიციო ტიპის სხვა მომსახურების განსაზღვრა. საკონსულტაციო მომსახურება შეიძლება შეიცავდეს საქმიანი ურთიერთობების შესაძლო სახეობების ანალიზსაც. ამასთან დაკავშირებით შეიძლება მომზადდეს რეკომენდაციები იმის თაობაზე, თუ სხვადასხვა იურიდიული საშუალებებიდან რომლის გამოყენებაა საჭირო შერჩეული ტექნოლოგიის შესაძენად.

5.52. საკონსულტაციო მომსახურება შეიძლება გავრცელდეს პროექტის განხორციელების სტადიაზეც. ამის დამახასიათებელი მაგალითია მომსახურება „პროექტირებასა და დამუშავებასთან" დაკავშირებით. ასეთი მომსახურება შეიცავს ქარხნის განლაგების გეგმის მომზადებას, ფაბრიკის შენობის პროექტირებას, ჩარხებისა და სხვა დანადგარების პროექტირებას, დოკუმენტაციის მომზადებას ტენდერისათვის შენობის ან მოწყობილობების პროექტირებასა და სამშენებლო სამუშაოებზე, აუქციონების პირობების შეფასებასა და რეკომენდაციებს კონტრაქტების თაობაზე, ზედამხედველობას ფაბრიკის მშენებლობაზე მოწყობილობის მონტაჟის ჩათვლით, ზედამხედველობას მოწყობილობების გაშვებასა და გამოცდაზე და დასკვნის მომზადებას გამოყენებული პროცესის განხორციელების შესახებ, აგრეთვე რეკომენდაციებს, რომლებიც დაკავშირებულია გარკვეული დანადგარების ან მთლიანად ქარხნის ექსპლუატაციის საწყის პერიოდთან.

5.53. საკონსულტაციო მომსახურება შეიძლება გავრცელდეს სამეცნიერო-კვლევით და საპროექტო-საკონსტრუქტორო სამუშაოებზეც, წარმოებული პროდუქციის ან გამოყენებული ტექნოლოგიური პროცესის გაუმჯობესების მიზნით, ანდა თანაპროდუქტების შესაძლო გამოყენების განსაზღვრისათვის ან ახალი პროდუქციის ან პროცესების შესაქმნელად.

5.54. მომსახურების გასაწევად შეიძლება მოწვეული იქნეს ერთი ან რამდენიმე ინდივიდუალური კონსულტანტი ან საკონსულტაციო ფირმა. მაგრამ, ჩვეულებრივ, ასეთი ინდივიდუალური კონსულტანტი ან საკონსულტაციო ფირმა სპეციალიზებულია გარკვეული ტიპის მომსახურების მიხედვით, როგორიცაა, მაგალითად, ინვესტიციების დაგეგმვა, პროექტირება და დამუშავება, გარემოზე ზემოქმედება, მარკეტინგი ან წარმოებისა და მართვის ორგანიზაცია. გარკვეული გაგებით საკონსულტაციო მომსახურება წარმოადგენს ნოუ-ჰაუს ფორმებს. ამიტომ იგი შეიძლება განხილულ იქნეს ნოუ-ჰაუს ხელშეკრულების ჩარჩოებში, ან უფრო კონკრეტულად, ტექნიკური მომსახურების შესახებ ხელშეკრულების ან შეთანხმების ფარგლებში.

(h) პროექტი „გასაღების ქვეშ"

5.55. ზოგიერთ შემთხვევაში საქმიანი ურთიერთობების სხვადასხვა სახეობები და მათი შესაბამისი იურიდიული საშუალებები ისეა ერთმანეთთან დაკავშირებული, რომ ფაბრიკის დაგეგმვა, მშენებლობა და ექსპლუატაცია დაკისრებული აქვს ტექნოლოგიის ერთ მიმწოდებელს ან მიმწოდებელთა მეტად შეზღუდულ რაოდენობას.

5.56. ამგვარად, პროექტი „გასაღების ქვეშ" შეიძლება შეიცავდეს გარკვეულ იურიდიულ საშუალებათა ყოველმხრივ გამოყენებას, რის შედეგადაც ერთი მხარე იღებს ვალდებულებას გადასცეს კლიენტს – ტექნოლოგიის მიმღებს – მთლიანად აღჭურვილი ქარხანა, რომელსაც შეუძლია შეთანხმებული საწარმოო მაჩვენებლების შესაბამისად მუშაობა. უფრო ხშირად, პროექტი – „გასაღების ქვეშ" – შეიცავს ერთი მხარის მიერ კლიენტისთვის ქარხნის საპროექტო დოკუმენტაციისა და მისი მუშაობის შესახებ ტექნიკური ინფორმაციის გადაცემას. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში შეიძლება გადაიდგას დამატებითი ნაბიჯები, რომლებიც დაკავშირებულია ტექნოლოგიაზე უფლებების მოპოვებასთან, მშენებლობასთან, ტექნიკური მომსახურების უზრუნველყოფასთან, მოწყობილობების შეძენასა და მონტაჟთან, ნედლეულის, დეტალებისა და კომპონენტების შეძენასთან, პერსონალის სწავლებასთან, ქარხნის მუშაობაზე (საწყის ეტაპზე მაინც) ზედამხედველობასთან.

5.57. სახელწოდება პროექტი – „გასაღების ქვეშ" – განპირობებულია იმით, რომ მის საბოლოო შედეგს თითქოს წარმოადგენს კლიენტისთვის ქარხნის კარების გასაღების ჩაბარება. ეს სიმბოლური გამონათქვამი ნიშნავს მხარეთა შორის ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ სამუშაოთა დასრულებას.

5.58. რა თქმა უნდა, ისიც შესაძლებელია, რომ ტექნოლოგიის მიმღებმა, საკუთარი გამოცდილებისა და რესურსების გათვალისწინებით, თავად შეასრულოს ერთი ან რამდენიმე კონკრეტული ეტაპი, მაგალითად განახორციელოს სამშენებლო სამუშაოების ნაწილი, ქარხნის შენობის აგება, მოწყობილობების შეძენა და დაყენება, აგრეთვე, ქარხნისა და დანადგარების პროექტირებაც კი.

5.59. როგორც საკონსულტაციო შეთანხმებებს, ისე პროექტებს – „გასაღების ქვეშ" – გააჩნიათ თავიანთი ნაკლოვანებები. პირველი მათგანი, ჩვეულებრივ, არ ითვალისწინებს კონსულტანტის პასუხისმგებლობას შედეგებზე. მეორე შემთხვევაში, ტექნოლოგიის მიმწოდებელს ასეთი პასუხისმგებლობა აკისრია. მაგრამ არცერთ შემთხვევაში არ არის გათვალისწინებული მიმწოდებლის ვალდებულება, ადვილად ხელმისაწვდომი გახადოს მიმღები მხარისათვის გადაცემული ტექნოლოგიის შემდგომი გაუმჯობესებანი, ეს იმიტომ, რომ არც ერთი ზემოაღნიშნული შეთანხმებიდან არ შეიცავს ტექნოლოგიის მიმწოდებლის ვალდებულებას შემდგომი რჩევებისა და მომსახურების შესახებ, ან გაუმჯობესებული ან დამატებითი ტექნოლოგიის მიწოდების თაობაზე. ეს შეთანხმებები ასევე არ შეიცავენ ზომებს შემდგომი განვითარებისათვის აუცილებელი ფინანსირებით ან სხვა რესურსებით უზრუნველყოფის შესახებ.

5.60. ამ ნაკლოვანებებისა და სხვა მიზეზებიდან გამომდინარე სამრეწველო ან კომერციული თანამშრომლობის უფრო მიმზიდველი მექანიზმი შეიძლება ერთობლივი საწარმო იყოს.

(i) ერთობლივი საწარმოები

5.61. ქვემოთ ახსნილია თუ რა იგულისხმება ერთობლივი საწარმოს ცნებაში, აღწერილია ერთობლივი საწარმოს ორი სახეობა და მოყვანილია მათი გამოყენების მაგალითები, აგრეთვე განმარტებულია თუ როგორ შეიძლება ასეთი ურთიერთობების პირობებში სხვადასხვა იურიდიული საშუალებების გამოყენება.

5.62. ფართო გაგებით ერთობლივი საწარმოს ცნება, როგორც ეს თავად ტერმინიდან გამომდინარეობს, გულისხმობს ორი ან რამდენიმე პირის ან საწარმოს ერთობლივ საქმიანობას, რომელსაც შეუძლია წარმატებამდე მიყვანა ან არმიყვანა. სამეწარმეო სფეროში ეს არის საქმიანი ურთიერთობების ერთ-ერთი სახეობა ან საქმის ორგანიზების ერთ-ერთი ფორმა. იგი მდგომარეობს შეთანხმებაში ორ ან რამდენიმე ფიზიკურ პირს შორის ან ორ ან რამდენიმე საწარმოს შორის (შეიძლება ერთ ან რამდენიმე ფიზიკურ პირს და ერთ ან რამდენიმე საწარმოს შორის) გარკვეული სახით თავიანთი განსაზღვრული სახეობისა და ოდენობის რესურსების გაერთიანების შესახებ პროდუქციის დამზადების, წარმოების ან გაყიდვის ან მომსახურების გაწევის მიზნით. ასეთი შეთანხმება ითვალისწინებს აგრეთვე მისაღები მოგებისა და შესაძლო რისკის გარკვეული სახით ერთმანეთში განაწილებას.

5.63. არსებობს ერთობლივი საწარმოს ორი ძირითადი ფორმა: წი-ლობრივი და საკონტრაქტო.

5.64. წილობრივი ერთობლივი საწარმო არის ორგანიზაცია, რომელიც იქმნება როგორც დამოუკიდებელი იურიდიული პირი ორი ან რამდენიმე მხარის შეთანხმებით. მხარეებს შეაქვთ თავიანთი ფინანსური ან სხვა რესურსები შენატანის სახით ამ იურიდიული პირის საწესდებო ან სხვა ფონდებში. ასეთი იურიდიული პირი ფუძნდება როგორც შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება და განსხვავდება მის შექმნაში მონაწილე ნებისმიერი მხარისაგან. ასეთი საზოგადოება ხდება თითოეული მხარის მიერ შეტანილი რესურსების მფლობელი. თავის მხრივ, თითოეული მხარე ხდება ამ საზოგადოების თანამფლობელი, ანუ ითვლება, რომ მასში თითოეულ მხარეს აქვს წილი.

5.65. თუ ერთი (ან რამდენიმე) მხარე არის უცხოური საწარმო ან ორგანიზაცია, მაშინ მას (მათ) ეწოდება უცხოელი მონაწილე (ან მონაწილეები). მხარეები, ან მონაწილეები თანხმდებიან შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების მიზნებსა და ფუნქციებზე, ჩადებული კაპიტალის თანაფარდობასა და მოგების წილზე, აგრეთვე სხვა ასპექტებზე, როგორიცაა მისი მართვა, ფუნქციონირება, საქმიანობის ხანგრძლივობა და შეწყვეტა. ამ ასპექტებიდან ერთ-ერთი ან რამდენიმე შეიძლება რეგულირდებოდეს კანონმდებლობით ერთობლივი საწარმოების ან სხვადასხვა სახის საზოგადოებების შესახებ, აგრეთვე, ამ საქმიანობასთან დაკავშირებული სხვა კანონმდებლობით, საგადასახადოსა და შრომითის ჩათვლით.

5.66. მეორეს მხრივ, საკონტრაქტო ერთობლივი საწარმო იქმნება იმ შემთხვევაში, როდესაც არ არის დამოუკიდებელი იურიდიული პირის დაფუძნების აუცილებლობა ან შესაძლებლობა. ეს შეიძლება იყოს იმ შემთხვევებში, როდესაც პროექტი ითვალისწინებს ვიწრო ამოცანის გადაჭრას ან შეზღუდულ საქმიანობას, ან მისი განხორციელება ლიმიტირებულია დროით, ან როცა იმ ქვეყნის კანონმდებლობა, სადაც საქმიანი ოპერაციები უნდა განხორციელდეს, არ ითვალისწინებს უცხოელების მიერ საკუთრების მფლობელობას. მხარეთა ურთიერთობა ამ შემთხვევაში განისაზღვრება მათ შორის დადებული ხელშეკრულებით ან შეთანხმებით.

5.67. ერთობლივი საწარმოს ორგანიზების ნებისმიერი ფორმის პირო-ბებში შესაძლებელია ტექნოლოგიის გადაცემისა და შეძენის სხვა-დასხვა იურიდიული საშუალების გამოყენება.

5.68. დაპატენტებულ გამოგონებაზე, სასარგებლო მოდელზე, სამრეწ-ველო ნიმუშზე ან სასაქონლო ნიშანზე განსაკუთრებული უფლებების გადაცემა ერთ-ერთი მონაწილის მიერ შეიძლება წარმოადგენდეს მის წილ შენატანს ერთობლივი საწარმოს ფონდში. რა თქმა უნდა, აგრეთვე შესაძლებელია, რომ ერთობლივ საწარმოში თავისი შენატანის ნაწილის სახით ერთ-ერთმა მონაწილემ გასცეს ლიცენზია დაპატენტებულ გამოგონებაზე ან სამრეწველო საკუთრების სხვა ობიექტზე ან გადასცეს ნოუ-ჰაუ. მაგრამ, უფრო ხშირად, ლიცენზიის გაცემა ან ნოუ-ჰაუს გადაცემა ამა თუ იმ ფორმით ხდება საგანი ერთი ან რამდენიმე ხელშეკრულების, რომელიც იდება ერთობლივი საწარმოს დაფუძნების შემდეგ. ასეთი ხელშეკრულება დაიდება ერთ მონაწილეს, როგორც ტექნოლოგიის გადამცემსა, და ერთობლივ საწარმოს შორის. ასეთი ხელშეკრულების მეშვეობით მოცემული ტექნოლოგია შეიძლება გადაეცეს ერთობლივ საწარმოს, რითაც მას ეძლევა თავისი ფუნქციების განხორციელების საშუალება.

5.69. საკითხი, თუ რომელი იურიდიული საშუალება და როდის იქნება გამოყენებული ერთობლივი საწარმოს დასაფუძნებლად, მოლაპარაკების საგანია მომავალ მონაწილეთა შორის. მოლაპარაკების შედეგები უნდა აისახოს ხელშეკრულებაში ერთობლივი საწარმოს შესახებ. სალიცენზიო, ნოუ-ჰაუს, ტექნიკური მომსახურების ან ტექნიკური დახმარების ხელშეკრულებები, ფრენჩაიზინგის შეთანხმება, აგრეთვე, სხვა კომერციულ საკითხებთან დაკავშირებული ხელშეკრულებები შეადგენენ ერთობლივი საწარმოს შესახებ ხელშეკრულების დანართებს. მათზე ხელმოწერა ხდება ერთობლივი საწარმოს დაფუძნების შემდეგ.

5.70. ზედმეტია საუბარი იმაზე, რომ ხელშეკრულება ერთობლივი საწარმოს შესახებ, ეხება თუ არა იგი შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების დაფუძნებას, აგრეთვე, სხვადასხვა იურიდიული საშუალების გამოყენებასთან დაკავშირებული შეთანმებები, უნდა დაიდოს სათანადო კანონებისა და ინსტრუქციების შესაბამისად, როგორიცაა საგადასახადო კანონმდებლობა, კანონმდებლობა წარმომადგენლობის ან პარტნიორობის შესახებ, აგრეთვე სხვა ეკონომიკური კანონები, რომლებიც, მაგალითად, დაკავშირებულნი არიან შრომით და კომერციულ საქმიანობასთან, დაზღვევასა და საგარეოეკონომიკურ ურთიერთობებთან.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Licensing of Patents: Methods and Arrangements for the Commercial Transfer and Acquisition of Technology, WIPO/IP/WDH/93/6

C. მოლაპარაკებები სალიცენზიო ხელშეკრულებების დადებისას

(a) შესავალი

5.71. ნებისმიერი ტექნიკური სალიცენზიო ხელშეკრულება შეიძლება გაანალიზდეს შემდეგი ძირითადი ელემენტების მიხედვით:

- ხელშეკრულების საგანი;
- ლიცენზიარის ვალდებულებები;
- ორივე მხარისათვის საერთო ვალდებულებები.

5.72. პრაქტიკაში ეს ელემენტები ხშირად გაფანტულია ტექსტში და შეიძლება არც კი იყვნენ ერთმანეთისგან მკაფიოდ გამიჯნულნი. მიუ-ხედავად ამისა, ხელშეკრულების ამ კუთხით ანალიზს გააჩნია ის უპირატესობა, რომ იგი იძლევა იმ არსებითი ასპექტების ცხადი და ლოგიკური შესწავლის საშუალებას, რომლებიც უნდა იქნეს განხი-ლული ხელშეკრულების მომზადებისას.

5.73. ქვემოთ მოყვანილი საკითხები ტიპურია მოლაპარაკებისთვის, რომელსაც მივყავართ სალიცენზიო ხელშეკრულების დადებამდე ან განსაკუთრებით საყურადღებოა ამ ხელშეკრულების დებულებათა მომზადებისას. ეს დებულებები განხილულია პატენტების ლიცენზირების კუთხით, მაგრამ მათი გამოყენება შესაძლებელია ინტელექტუალური საკუთრების სხვა ფორმების მიმართაც.

(b) მხარეთა იდენტიფიკაცია

5.74. ერთ-ერთი პირველი მომენტი, რომელიც სალიცენზიო ხელშეკ-რულების დადების შესახებ მოლაპარაკებისას ეჭვს ბადებს – არის იმ საწარმოთა ან პირთა იდენტიფიკაცია, რომლებიც უნდა გახდნენ ხელშეკრულების მხარეები, ანუ ვინც ხელი უნდა მოაწეროს ხელშეკრულებას და აიღოს ვალდებულება მისი დებულებების შესრულებაზე.

5.75. სალიცენზიო ხელშეკრულების მხარეთა აღწერის მიზანია თი-თოეული მათგანის საკმარისად გამოკვეთილი იდენტიფიკაცია, რათა თითოეული იურიდიული ან ფიზიკური პირის განსაზღვრა, რომლისგანაც მოსალოდნელია გარკვეული ქმედებების შესრულება ან რომელიც ელოდება ამ ქმედებების განხორციელებას, შემდგომში არ გახდეს უთანხმოების საგანი.

5.76. ეს მიზანი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს კომპლექსური საქმიანი გარიგებებისას, როდესაც თითოეული მხრიდან მონაწილეობს ერთზე მეტი იურიდიული ან ფიზიკური პირი. ასეთი სიტუაცია შეიძლება წარმოიშვას სალიცენზიო და ნოუ-ჰაუს ხელშეკრულებათა დადებისას სხვადასხვა ქვეყნის იურიდიულ ან ფიზიკურ პირებს შორის.

5.77. მაგალითად, სალიცენზიო ხელშეკრულების დადების შესახებ მოლაპარაკებისას ერთ-ერთი მხარე შეიძლება იყოს იურიდიულ პირთა ჯგუფი, რომელიც შექმნილი და განთავსებულია ერთ ან სხვადასხვა უცხოეთის ქვეყანაში. მაგრამ ორივე შემთხვევაში მათ შეიძლება ჰყავდეთ ერთი მესაკუთრე, იმართებოდნენ ერთობლივად ან გააჩნდეთ სხვა საერთო ინტერესები. ასეთ შემთხვევაში სავარაუდოა, რომ ლიცენზია პატენტზე გაიცემა ჯგუფში შემავალი ერთი იურიდიული პირის მიერ (ან შეიძლება ისეთი იურიდიული პირის მიერ, რომელიც სულაც არ არის ამ ჯგუფის წევრი), ხოლო სხვა ქმედებები განხორციელდება ჯგუფში შემავალი ერთი ან რამდენიმე იურიდიული პირის მიერ.

5.78. ანალოგიური საკითხები წამოიჭრება, როდესაც ერთ-ერთ მხარეს უწევს მოლაპარაკების პროცესში სხვადასხვა სახელმწიფო ორგანოების ან საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, სახელმწიფო საწარმოების, კერძო იურიდიული პირების ჩართვა. მათ რიცხვში შეიძლება შედიოდნენ ერთობლივი საწარმოებიც უცხოელი იურიდიული პირების მონაწილეობით.

5.79. შემდეგ უნდა იქნეს განხილული საკითხი იმის შესახებ, რომ საჭიროა ერთი დოკუმენტის გაფორმება და ხელმოწერა, სადაც დაფიქსირებული იქნება ყველა პირობა და ორივე მხარის ყველა პირის ვალდებულებები, თუ უნდა გაფორმდეს და ხელი მოეწეროს სხვადასხვა დოკუმენტებს, რომლებიც შეიცავენ სხვადასხვა პირობებსა და ვალდებულებებს.

(c) მხარეთა მიზნები; ლიცენზიის მოცულობა

5.80. როდესაც მხარეები აწარმოებენ მოლაპარაკებას სალიცენზიო ხელშეკრულებაზე, ისინი ჩვეულებრივ ეყრდნობიან იმას, რომ გარკ-ვეული ტექნოლოგია აუცილებელია კონკრეტული პროდუქტის და-სამზადებლად ან კონკრეტული ხერხის განსახორციელებლად, რითაც იწარმოება პროდუქტი ან მიიღწევა სხვა შედეგი. სხვა სიტყვებით, სალიცენზიო ხელშეკრულების დადების საბოლოო მიზანია ლიცენზიარის მიერ ტექნოლოგიისა და მისი გამოყენების უფლების გადაცემა და ლიცენზიატის მიერ შეძენა, რათა ეს ტექნოლოგია და უფლება გამოიყენოს მოცემული პროდუქტის დასამზადებლად ან გასაყიდად, ან მოცემული პროცესის მეშვეობით ამ პროდუქტის ან სხვა შედეგის მისაღებად.

5.81. მხარეთა ეს მიზნები უნდა იყოს გამოხატული სალიცენზიო ხელშეკრულებაში, როგორც ზოგადი, ისე კონკრეტული სახით.

5.82. მათი მიზნები ზოგადი სახით უნდა აისახოს ან სალიცენზიო ხელშეკრულების პრეამბულაში დეკლარაციული ფორმით, ანდა უშუალოდ სალიცენზიო ხელშეკრულების ნორმების დამდგენ ნაწილში ცალკე მუხლის სახით, სახელწოდებით „ზოგადი დებულებები".

5.83. მხარეთა მიზნები უფრო კონკრეტულად მოცემულია სალიცენზიო ხელშეკრულების შემდგომ დებულებებში, რომლებითაც შემოფარგლულია სალიცენზიო ხელშეკრულების მოქმედების „მოცულობა". ამ დებულებების ერთი ნაწილი განსაზღვრავს სალიცენზიო ხელშეკრულების საგანს (კერძოდ, პროდუქციას ან პროცესს, გამოგონებას და ნოუ-ჰაუს, აგრეთვე, ტექნიკურ მიღწევებს, თუკი ასეთები არის). დებულებათა მეორე ჯგუფი განსაზღვრავს, თუ რომელ მხარეს აქვს უფლება განახორციელოს გამოყენებასთან დაკავშირებული ერთი ან მეტი ქმედება, დაადგინოს ადგილი ან ადგილები, სადაც ეს ქმედებები უნდა შესრულდეს, განსაზღვროს გამოყენების ხანგრძლივობა, დააზუსტოს მიზნები, რომლებისთვისაც შეიძლება ტექნოლოგიის გამოყენება. სხვა დებულებებით შეიძლება განისაზღვროს გამოგონების დამუშავების დონე, დაზუსტდეს მისი გამოყენებისათვის საჭირო საშუალებები, დადგინდეს ანაზღაურება გამოყენებისთვის, განისაზღვროს შედეგები წარუმატებლობის ან შეფერხებების შემთხვევაში ტექნოლოგიის გამოყენებასთან ან სხვა შეთანხმებულ პირობებთან დაკავშირებით.

(d) ხელშეკრულების საგანი

5.84. სალიცენზიო ხელშეკრულების დებულებები, რომლებიც განსაზღვრავენ მის ტექნიკურ არსს, არსებითად განსაზღვრავენ ტექნოლოგიას, რომელიც უნდა გახდეს გამოყენების საგანი, და საბოლოო ჯამში, თუ სალიცენზიო ხელშეკრულება დაიდება, განსაზღვრავენ იმ ტექნოლოგიას, რომელიც უნდა იქნეს გადაცემული ლიცენზიარის მიერ და შეძენილი ლიცენზიატის მიერ.

5.85. ეს დებულებები აღწერენ პროდუქციას, რომელიც უნდა დამ-ზადდეს, იქნეს გამოყენებული და გაიყიდოს, ანდა აღწერენ ხერხს, რომლის გამოყენებითაც უნდა დამზადდეს პროდუქცია, რომელიც, თავის მხრივ, უნდა იქნეს გამოყენებული ან გაყიდული. ისინი, აგრეთვე, განსაზღვრავენ გამოგონებებს, რომლებიც მოცულია ამ პროდუქციით ან ხერხით, აღწერენ შესაბამის ნოუ-ჰაუს (თუკი ასეთი არსებობს), განსაზღვრავენ ორივე მხარის ტექნოლოგიურ მიღწევებს და იმ პირობებს, რომლის დროსაც ერთი მხარის მიღწევები ხელმისაწვდომი იქნება მეორე მხარისათვის.

(e) პროდუქციის ან ხერხის იდენტიფიკაცია

5.86. ვინაიდან ლიცენზიატის საბოლოო მიზანი დაკავშირებულია პროდუქციასთან ან ხერხთან, სალიცენზიო ხელშეკრულების ერთ-ერთი დებულებით ეს პროდუქტი ან ხერხი უნდა იყოს მოკლედ იდენტიფიცირებული. როგორც წესი, ეს დებულება უნდა შედიოდეს სალიცენზიო ხელშეკრულების იმ ნაწილში, რომელიც ეხება განსაზღვრებებს.

5.87. პროდუქცია შეიძლება განისაზღვროს ფართოდ, მაგალითად, – „საწერი ინსტრუმენტები", რაც მოიცავს ავტოკალმებს, ბურთულიან კალმისტრებს და ფლომასტერებს. პროდუქციის განსაზღვრა შეიძლება უფრო კონკრეტულადაც, რითაც, მაგალითად, მოცული იქნებოდა ავტოკალმების ერთი ან რამდენიმე ტიპი, და არა ყველა მათგანი.

5.88. ხერხი შეიძლება განისაზღვროს ქიმიური ფორმულით, რომლის მიხედვითაც გარკვეული ქიმიური ნივთიერებები ურთიერთქმედებენ ერთმანეთში, რასაც, განსაზღვრული კატალიზატორის შეყვანით, მივყავართ კონკრეტული პროდუქტის მიღებამდე.

5.89. პროდუქციასთან ან ხერხთან დაკავშირებული გამოგონების საპატენტო განაცხადში მოცემული დასახელება და რეფერატი შეიძლება გახდეს ამოსავალი წერტილი პროდუქციის ან ხერხის აღწერისათვის საჭირო ინფორმაციის მისაღებად.

(f) გამოგონების იდენტიფიკაცია

5.90. პროდუქციასთან ან ხერხთან დაკავშირებული გამოგონების ან გამოგონებების განმსაზღვრელი დებულებები, ჩვეულებრივ, შეიცავენ მითითებებს გამოგონების პატენტის ან განაცხადის ნომერზე, ქვეყანაზე, სადაც პატენტი იქნა გაცემული ან განაცხადი შეტანილი, პატენტის გაცემის ან განაცხადის შეტანის თარიღზე და ზოგ შემთხვევაში, გამოგონების დასახელებასა და განაცხადის სტატუსზე. თუ პროდუქცია ან ხერხი შეიცავს რამდენიმე გამოგონებას, მაშინ შესაბამისი ინფორმაცია ამ გამოგონებების შესახებ არის დაჯგუფებული და შეტანილი ჩამონათვალში, რომელიც თან ერთვის სალიცენზიო ხელშეკრულებას.

(g) ნოუ-ჰაუს აღწერა

5.91. მოქმედ საპატენტო კანონმდებლობათა უმრავლესობის სტანდარტული მოთხოვნების შესაბამისად, განაცხადში გამოგონების პატენტის მისაღებად გამოგონების აღწერილობამ უნდა გახსნას იგი იმდენად ცხადად, დაწვრილებით და ზუსტად, რომ ამ დარგში ჩვეულებრივი ცოდნის მქონე პირს შეეძლოს გამოგონების განხორციელება. ზოგიერთი საპატენტო კანონი უფრო შორსაც მიდის და მოითხოვს, რომ გამოგონების აღწერილობაში იყოს მითითებული გამოგონების განხორციელების სრული ვარიანტი, რომელიც ცნობილია გამომგონებლისათვის. მაგრამ ეს საპატენტო კანონები არ მოითხოვს დამატებითი საშუალებების ჩართვას, რაც გააადვილებდა გამოგონების განხორციელებას. ასეთი დამატებითი საშუალებები შეიძლება მდგომარეობდეს ტექნოლოგიური ინფორმაციისა და გამოცდილების გამოყენებაში, რომელიც გამოგონებებზე ხანგრძლივი ექსპერიმენტების ჩატარების შედეგია.

5.92. უფრო ხშირად ეს ტექნიკური ინფორმაცია ან გამოცდილება არ არის გახსნილი, ვინაიდან იგი არ იყო ცნობილი პატენტის მისაღებად განაცხადის წარდგენის მომენტში. გამოგონების აღწერილობა ხშირად ემყარება სამეცნიერო-კვლევით სამუშაოებს, რომლებიც ჩატარებულია ლაბორატორიული ან საცდელი ნიმუშის წარმოების პირობებში. სამრეწველო წარმოება, და საცდელი პარტიის წარმოებაც კი, შეიძლება უფრო გვიან სტადიაზე დაიწყოს. მაგრამ მაშინ უკვე გვიანი იქნება შესაბამისი მონაცემების შეტანა გამოგონების აღწერილობაში განაცხადში ცვლილებების სახით, ვინაიდან პატენტი გამოგონებაზე უკვე დიდი ხნის გაცემულია. შემდეგ, გამოგონებაზე განაცხადის შეტანის მომენტში არ არის ცნობილი, იქნება თუ არა გამოგონება კონკურენტუნარიანი. ზოგჯერ შეუძლებელია სამრეწველო წარმოების ღირებულების განსაზღვრა მის დაწყებამდე, სანამ არ იქნება მიღწეული წარმოების ოპტიმალური დონე.

5.93. ზემოაღნიშნული მიზეზების გამო შეიძლება აღმოჩნდეს სასარ-გებლო, თუ არა აუცილებელი, რომ პოტენციურმა ლიცენზიატმა მიიღოს ლიცენზიარისგან ან მისი დახმარებით სხვისგან პრაქტიკისა და გამოცდილებიდან გამომდინარე ტექნიკური ინფორმაცია, მონაცემები და ცოდნა, ანუ ნოუ-ჰაუ, რომელიც აწმყოში ან მომავალში სასარგებლო იქნება მოცემულ პროდუქციასთან ან ხერხთან დაკავშირებული გამოგონების ან გამოგონებების გამოსაყენებლად.

5.94. რაც შეეხება ასეთი ნოუ-ჰაუს აღწერილობას, შესაბამისი ტექნიკური ინფორმაციის მიღება შეიძლება სათანადო დოკუმენტაციის მეშვეობით, როგორიცაა, ქარხნის საერთო ხედის სქემები, დანადგარების ნახაზები, სათადარიგო ნაწილების ნუსხები, დანადგარების მუშაობის ან ნაწილების აწყობის წესები ან ინსტრუქციები, ნედლეულის სპეციფიკაციები, სამუშაო და სამანქანო დროის გაანგარიშებები, შეფუთვისა და შენახვის ინსტრუქციები, ინფორმაცია სტაბილურობისა და გარემოზე ზემოქმედების შესახებ. შეიძლება შედგეს თითოეული ექსპერტის მუშაობის აღწერა, ვისი ტექნიკური ან პროფესიონალური გამოცდილებაც შეიძლება საჭირო აღმოჩნდეს. ასეთი ინფორმაცია შეიძლება განისაზღვროს სალიცენზიო ხელშეკრულებაზე თანდართულ ერთ ან რამდენიმე დანართში, დამატებაში ან ჩამონათვალში.

(h) კონფიდენციალობა

5.95. ლიცენზიარის მიერ ნოუ-ჰაუს შეძენა ან შექმნა ხდება სამეცნირო კვლევითი და საპროექტო-საკონსტრუქტორო სამუშაოების შესრულებისას, ლიცენზიარის საწარმოში სამრეწველო და საქმიანი ხერხების გამოყენების პროცესში. ხშირად ნოუ-ჰაუ არის ლიცენზიარის კონკურენტუნარიანი, და შესაძლოა უფრო მეტიც, მოწინავე პოზიციის მიზეზი ტექნოლოგიის ამა თუ იმ სფეროში. ამ როლში ნოუ-ჰაუ წარმოადგენს მიმწოდებლის მნიშვნელოვან აქტივს, რომელსაც შენარჩუნება სჭირდება. ამავე დროს, იგი არის რესურსი, რომლის გაღებაზეც მიმწოდებელი მზად არის ლიცენზიატთან ან მისი გამოყენების მსურველ სხვა პირთან შეთანხმებული საფასურის სანაცვლოდ. აქედან გამომდინარე, ლიცენზიატისათვის ნოუ-ჰაუს მიწოდება არის გარიგების შედეგი, რომლის ფასი არის არა მარტო სალიცენზიო ხელშეკრულებაში მითითებული ფულადი ანაზღაურება, არამედ ლიცენზიატის ვალდებულებაც, არ გაუხსნას ნოუ-ჰაუ მესამე პირებს, გარკვეულ გარემოებათა გამოკლებით ან ლიცენზიართან შეთანხმების გარეშე.

5.96. სალიცენზიო სელშეკრულების პირობების განხილვისას მხარეებმა უნდა განსაზღვრონ ამა თუ იმ მხარის მიერ შექმნილი ნოუ-ჰაუს რა ნაწილი, და რა ვადებში უნდა გაიხსნას ან არ გაიხსნას. მხარეებმა, აგრეთვე, უნდა განსაზღვრონ შედეგები არასანქციონირებული უნებლიე გახსნის შემთხვევაში, იმ შედეგების ჩათვლით, რომლებიც შეიძლება წარმოიქმნას სალიცენზიო ხელშეკრულების ვადის გასვლის შემდეგ ან მისი მოქმედების ვადამდელი შეწყვეტის შემთხვევაში, მათ შორის, თუ ეს მოხდება შეთანხმებულ ვადაში ამა თუ იმ მხარის მიერ გაუხსნელობის პირობების დარღვევის გამო.

(i) ტექნიკური გაუმჯობესებისადმი ხელმისაწვდომობა

5.97. ტექნიკურ გაუმჯობესებებს, რომლებიც სალიცენზიო ხელშეკრულების მხარეთა უშუალო ინტერესს წარმოადგენენ, ჩვეულებრივ, მიეკუთვნებიან ისინი, რომლებიც

მნიშვნელოვან ან არსებით გავლენას ახდენენ ლიცენზიის ობიექტის ძირითად მახასიათებლებზე, პროდუქციის შემთხვევაში წარმოების მოცულობაზე, დამზადების ღირებულებაზე ან გამოყენების ეფექტურობაზე, ხოლო ხერხის შემთხვევაში – მისი განხორციელების მატერიალურ პირობებზე, აგრეთვე, განხორციელების ღირებულებაზე ან ეფექტურობაზე.

5.98. სალიცენზიო ხელშეკრულების მხარეებს შეიძლება გააჩნდეთ სხვადასხვა მიდგომა ინფორმაციის გადაცემასთან დაკავშირებით და იმ ტექნიკურ გაუმჯობესებებზე თავიანთი უფლებების განსაზღვრის თაობაზე, რომლებიც შეიძლება მათ მიერ იქნეს შეძენილი ან შექმნილი.

5.99. მხარეებმა შეიძლება გადაწყვიტონ, რომ ინფორმაციის გაცვლა ტექნიკური გაუმჯობესებების შესახებ სავსებით პასუხობს მათ ინტერესებს და რომ თითოეულ მხარეს აქვს უფლება უფასოდ გამოიყენოს მეორე მხარის ტექნიკური გაუმჯობესებანი. ამას ეწოდება ჯვარედინი ლიცენზირება. მათ, აგრეთვე, შეუძლიათ გადაწყვიტონ, რომ თუ რომელიმე მხარე გარკვეული ანაზღაურების ფასად ხელმისაწვდომს გახდის მეორე მხარის ტექნიკურ გაუმჯობესებებს მესამე პირთათვის, მაშინ ამ მეორე მხარეს აქვს უფლება ჰქონდეს წილი ამ ანაზღაურებაში შეთანხმებული პირობებითა და ოდენობით. ჩვეულებრივ გათვალისწინებულია, რომ მხარემ, რომელმაც შექმნა გაუმჯობესება, უნდა მოითხოვოს საპატენტო დაცვა. იმ შემთხვევაში, თუ იგი გადაწყვეტს ეს არ გააკეთოს, მეორე მხარეს შეუძლია საპატენტო დაცვის მოთხოვნა თავის ხარჯზე და ორივე მხარის სახელით.

(j) ტერიტორიული განსაკუთრებულობა

5.100. სალიცენზიო ხელშეკრულების პირობები, იმის მიხედვით, თუ რომელ მხარეს, რომელ ტერიტორიაზე შეუძლია განახორციელოს გამოყენებასთან დაკავშირებული გარკვეული ქმედებები, აგრეთვე, რა გავლენა ექნებათ ასეთ ქმედებებს ლიცენზიარის ან ლიცენზიატის ურთიერთობებზე მესამე პირებთან, რომლებიც ასევე არიან დაინტერესებულნი ტექნოლოგიის გამოყენებით – არის სხვადასხვა, მაგრამ ერთმანეთთან დაკავშირებული საკითხები. ისინი ურთიერთკავშირშია, ვინაიდან თითოეული მათგანი ეხება ლიცენზიარის განსაკუთრებულ უფლებას, რომელიც გამომდინარეობს მასზე გაცემული გამოგონების პატენტიდან და არის სალიცენზიო ხელშეკრულების საგანი. სალიცენზიო ხელშეკრულება უნდა შეიცავდეს მკაფიო პასუხს თითოეულ ამ შეკითხვაზე.

(k) გამოყენების ნებადართული სფერო

5.101. დებულებები გამოყენების ან საქმიანობის სფეროთა შესახებ განსაზღვრავენ გამოგონების ან ნოუ-ჰაუს გამოყენების მიზნებს. ისინი ემსახურებიან ლიცენზიატის მიერ ამ გამოყენების ფარგლების დადგენას. ამავე დროს, ამ დადგენილი ფარგლებიდან გამომდინარე, ლიცენზიარს აქვს უფლება გასცეს ლიცენზია ან გადასცეს ნოუ-ჰაუ რიგ სხვა ლიცენზიატებს, რომელთაგან თითოეული სპეციალიზებულია გამოგონების ან ნოუ-ჰაუს გამოყენების სხვადასხვა სფეროში. ეს იძლევა გამოგონების ან ნოუ-ჰაუს ყველაზე მიზანშეწონილად გამოყენების საშუალებას თითოეული კონკრეტული ლიცენზიატის შესაძლებლობების გათვალისწინებით.

5.102. უნდა აღინიშნოს, რომ ლიცენზიატის მიერ ტექნოლოგიის შესაძენად გადასახდელი თანხა შეიძლება იცვლებოდეს იმ მიზნის ან მიზნების მიხედვით, რისთვისაც ტექნოლოგია იქნა შეძენილი. ლიცენზიარმა შეიძლება ნებართვა გასცეს გამოგონების ან ნოუ-ჰაუს გამოყენებაზე მხოლოდ მოცემულ სფეროში ან საქმიანობის მოცემული სახისათვის. სხვა შემთხვევაში ლიცენზიარი მზად არის ნებართვის გასაცემად ნებისმიერი მიზნით გამოყენებაზე. უკანასკნელ შემთხვევაში, მოთხოვნილი საფასური შეიძლება იყოს მეტი, ვიდრე გამოყენების ან საქმიანობის შეზღუდული სფეროს პირობებში. თუმცა გრძელვადიანი პერსპექტივის გათვალისწინებით ლიცენზიატისთვის შეიძლება უმჯობესი იყოს გააჩნდეს ტექნოლოგიის ნებისმიერი მიზნით გამოყენების შესაძლებლობა. მაგრამ ამ შემთხვევაში უნდა მოხდეს ფასთა სხვაობის შეფასება. ეს მით უფრო აუცილებელია, თუ ლიცენზიატს არც ამჟამად და არც მომავალში არ ექნება შეზღუდული მიზნების ფარგლებს გარეთ ტექნოლოგიის გამოყენების საშუალება.

(I) გამოყენება

5.103. ლიცენზიარს იმედი აქვს, რომ ლიცენზიატი არა უბრალოდ გამოიყენებს გამოგონებას და ნოუ-ჰაუს, არამედ ამას გააკეთებს სალიცენზიო ხელშეკრულების პირობებით ნებადართულ, მაქსიმალურად შესაძლო ფარგლებში.

5.104. მხარეებმა შეიძლება დააზუსტონ, რომ ლიცენზიატი დაამზადებს, გამოიყენებს ან გაყიდის დაპატენტებული გამოგონების შემცველ პროდუქციას ან გარკვეული სახით გამოიყენებს ნოუ-ჰაუს განსაზღვრული შედეგის მიღების მიზნით. მხარეებმა შეიძლება დაადგინონ ლიცენზიარის ისეთი ვალდებულებებიც, რომელთა შესრულება დაეხმარება ლიცენზიატს მოსალოდნელი შედეგების მიღწევაში.

5.105. გამოყენების შედეგებსა და ზღვრებთან დაკავშირებით ჩვეულებრივ წამოიჭრება შემდეგი საკითხები: პროდუქციის ხარისხი, წარმოების მოცულობა, მესამე პირების მიერ პროდუქციის ნაწილის დამზადება ლიცენზიატის ნებართვით, პროდუქციის იმპორტი ადგილობრივ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად მოცემულ ქვეყანაში დამზადების უკმარისობის გამო და ლიცენზიარის გასაღების არხების გამოყენება.

5.106. პროდუქციის ხარისხი წარმოადგენს ფაქტორს, რომელიც ხელს უწყობს პროდუქციის გაყიდვას, ლიცენზიატის გუდვილის დამკვიდრებას და ბაზარზე ლიცენზიატის კონკურენტუნარიანი პოზიციის შენარჩუნებას.

5.107. პროდუქციის ხარისხი შეიძლება დაკავშირებული იყოს ლიცენზიარის რეპუტაციასთან, თუ პროდუქცია ბაზარზე გადის მისი სასაქონლო ნიშნით. საზოგადოების თვალსაზრისით, სასაქონლო ნიშნის მატარებელი პროდუქცია თავის თავში განასახიერებს ხარისხისა და საიმედოობის გარკვეულ სიმბოლოს, რაზედაც ვიღაც, ცნობილი ან უცნობი, მიიჩნევს თავს პასუხისმგებლად.

5.108. სწორედ ამიტომ, პროდუქციის ხარისხის სტანდარტი, მის მისაღწევად გამოსაყენებელი ნოუ-ჰაუ და ხარისხის პარამეტრები ყოველთვისაა ასახული სალიცენზიო ხელშეკრულების შესაბამის დებულებებში.

5.109. სალიცენზიო სელშეკრულებით შეიძლება დადგინდეს პროდუქციის ხარისხის შეთანხმებული სტანდარტები. ამ შემთხვევაში სალიცენზიო ხელშეკრულება ჩვეულებრივ

მოიცავს, აგრეთვე, დებულებას იმის შესახებ, რომ ლიცენზიარი მიაწოდებს ლიცენზიატს ინფორმაციას, თუ რა ხერხებით უნდა დამზადდეს პროდუქცია, რათა მიღწეული იქნეს ხარისხის აუცილებელი სტანდარტები.

5.110. არსებობს სხვა, ირიბი გზებიც, პროდუქციის ხარისხის გარკვეული სტანდარტის მისაღწევად. შეიძლება დადგინდეს, რომ წარმოების გარკვეული ეტაპების განსახორციელებლად ლიცენზიატი გამოიყენებს ლიცენზიარის მიერ მითითებულ საწარმოო პერსონალს.

5.111. ლიცენზიატმა შეიძლება დაბეჯითებით მოითხოვოს ლიცენზიარისგან გარკვეული გარანტიები დაპატენტებული გამოგონებისა და ნოუ-ჰაუს ფაქტობრივ გამოყენებასთან დაკავშირებით. ეს გარანტია შეიძლება მდგომარეობდეს იმაში, რომ ლიცენზიარის მიერ დაპატენტებული გამოგონებისა და გადაცემული ნოუ-ჰაუს გამოყენებით ლიცენზიატმა შესძლოს დაიკმაყოფილოს მოლოდინი სალიცენზიო ხელშეკრულებიდან, ანუ მიიღოს შესაბამისი პროდუქცია, რომელშიც რეალიზებული იქნება დაპატენტებული გამოგონება ან ნოუ-ჰაუ. გარანტიაში შეიძლება იგულისხმებოდეს ისიც, რომ წარმოების განხორციელებისას ლიცენზიატს შეეძლოს საჭირო პროდუქციის ან სხვა შედეგის მიღება ხერხით, რომელშიც რეალიზებულია დაპატენტებული გამოგონება ან ნოუ-ჰაუ.

5.112. დაპატენტებული გამოგონების ეფექტურად გამოყენებასთან დაკავშირებით ლიცენზიატს შეიძლება, აგრეთვე, აინტერესებდეს, იქნება თუ არა ლიცენზიარის მიერ გადაცემული ნოუ-ჰაუ ადეკვატური ან შესაბამისი თავისი მიზნის მისაღწევად: აწარმოოს დაპატენტებული პროდუქტი ან მიიღოს ეს პროდუქტი ან სხვა შედეგი დაპატენტებული ხერხის მეშვეობით.

5.113. ამ საკითხის გადაწყვეტა ძირითადად მდგომარეობს ლიცენზიარის მიერ ვალდებულებების აღებაში გადაცემულ ნოუ-ჰაუსთან დაკავშირებით. ასეთ ვალდებულებებს ეწოდება ნოუ-ჰაუს გარანტია.

5.114. გარანტია მოცემულ კონტექსტში ნიშნავს იმის განცხადებას, რომ ნოუ-ჰაუსთან დაკავშირებულ განსაზღვრულ ფაქტს ან მოვლენას ნამდვილად აქვს ან ექნება ადგილი მისი გამოყენებისას. ასეთ მტკიცებას თან ახლავს პირობა, რომ თუ ამ ფაქტს ან მოვლენას ადგილი არ ექნა, მაშინ განხორციელდება შესწორება, ან მის მაგივრად რაიმე სხვა ქმედება.

5.115. სალიცენზიო ხელშეკრულების საგარანტიო დებულებების ფორმულირებისას გათვალისწინებელია შემდეგი საკითხები: მიწოდებული ნოუ-ჰაუს შესაბამისობა შეთანხმებულ აღწერილობასთან, რომლის მიწოდებაც იყო დაპირებული; ნოუ-ჰაუს გამოყენებით მისაღწევი შედეგები; ნოუ-ჰაუს შესაბამისობა ლიცენზიატის ტექნოლოგიურ მოთხოვნებთან.

(m) დავების გადაწყვეტა

5.116. როდესაც არსებობს გარკვეული პირობების შეუსრულებლობის ალბათობა ან მათი ფაქტობრივი შეუსრულებლობა, ხოლო სალიცენზიო ხელშეკრულებაში არ არის ასეთი შეუსრულებლობის შეთანხმებული შედეგების განმსაზღვრელი დებულებები, ერთერთმა მხარემ შეიძლება წამოაყენოს გადაწყვეტილება, რომელიც მეორე მხარისთვისაც

მისაღები იქნება. გადაწყვეტილება შეიძლება მდგომარეობდეს დამატებითი ვადის გამოყოფაში ქმედების განხორციელებისათვის ან შესაბამისი შეცდომის, ან შეცდომების არსებით კორექციაში. შეიძლება შეთავაზებული იქნეს მცდარის ნაცვლად რაიმე სხვა ქმედების განხორციელება. ასეთი გზით მხარეები შეიძლება მივიდნენ დავის მომრიგებლური სახით გადაწყვეტამდე, სასამართლოში ან სხვა ორგანოში საქმის აღძვრის გარეშე.

5.117. მაგრამ შეიძლება წარმოიშვას გარემოება, როდესაც მეორე მხარის მიერ შესაბამისი ქმედებების შეუსრულებლობით დაზარალებულ მხარეს არ წარედგინება დამაკმაყოფილებელი გადაწყვეტილება. ვალდებულებათა შეუსრულებლობაში ბრალდებულმა მხარემ შეიძლება უარყოს, რომ ადგილი ჰქონდა შეთანხმებული პირობების დარღვევას. ასეთი შემთხვევებისათვის საჭიროა დავების გადაწყვეტის გარკვეული მექანიზმის გათვალისწინება, საქმის სასამართლოში ან სხვა ორგანოში გადაცემამდე. ასე მაგალითად, სადავო საკითხი განსახილველად შეიძლება გადაეცეს დამოუკიდებელ ექსპერტებს ან თითოეული მხარის წარმომადგენელთაგან შექმნილ ჯგუფს რეკომენდაციების შესამუშავებლად და მორიგების პროცედურის ჩასატარებლად, ან საარბიტრაჟო ორგანოს, უკიდურეს შემთხვევაში კი, სასამართლოს ან ამ საკითხში სხვა კომპეტენტურ ორგანოს. კერძოდ, სალიცენზიო ხელშეკრულებაში შეიძლება ჩაირთოს დებულება ისმო-ს საარბიტრაჟო ცენტრის, როგორც დავების გადაწყვეტის ფორუმის შესახებ.

ლიტერატურა

F. Dessemontet, Intellectual Property in Licensing and Franchising Contracts, ISIP/86/8

International Bureau of WIPO, Licensing of industrial Property Rights – Patents, WIPO/IPE/IR.93/9.

D. ანალიზი

(a) შესავალი

5.118. მხარეთა შორის მოლაპარაკების ერთ-ერთი გადამწყვეტი და ყველაზე რთული მომენტია – მთლიანად ან ლიცენზიით შესაძენი სამრეწველო საკუთრებისა და გადასაცემი ტექნოლოგიის „ფასი" ან „ღირებულება".

5.119. „ფასი" ან „ღირებულება" დამოკიდებულია რიგ ფაქტორებზე, რომლებიც მოიცავენ სამრეწველო საკუთრების უფლებათა და ტექნოლოგიის ხასიათს, აგრეთვე, მხარეთა პოზიციების შეფარდებით სიძლიერეს გარიგების პროცესში მოლაპარაკებებისას. პოტენციური გადამცემი მხარე, ჩვეულებრივ, გულდასმით აფასებს კონკრეტული ტექნოლოგიის ღირებულებასა და საჭიროებას, ალტერნატიული ტექნოლოგიების არსებობას, ტექნიკური გაუმჯობესებებისა და საწარმოო შესაძლებლობების პერსპექტივებს, აგრეთვე, სავარაუდო მიმღები მხარის მუშაობის მომგებიანობას. პოტენციური გამყიდველი ასევე აკეთებს დეტალურ პროგნოზს წარმოების თაობაზე და სხვა პოტენციური ლიცენზიატებისგან ან ტექნოლოგიის მიმღებთა საერთო შემოსავლების ნაკადის შესახებ.

5.120. პოტენციური მიმღები აფასებს ჯამურ გადასახადს, რომელიც მან უნდა გადაიხადოს მოცემული ტექნოლოგიის და მისი გაუმჯობესებებისათვის, საწარმოს მომგებიანობასთან შეფარდებით დროის შესაბამისი პერიოდის მანძილზე. ამ თანხებს იგი აფასებს ალტერნატიული ტექნოლოგიის ღირებულებასა და ანალოგიურ გარიგებებთან დაკავშირებულ გადასახადთან შედარებითაც.

(b) პირდაპირი ფულადი კომპენსაცია

5.121. სამრეწველო საკუთრებაზე ან ტექნოლოგიაზე უფლებებისათვის პირდაპირ ფულად კომპენსაციას შეიძლება გააჩნდეს სხვადასხვა ფორმა: „მყარი თანხა" – როდესაც წინასწარ არის გაანგარიშებული ერთდროულად ან ნაწილ-ნაწილ გადასახდელი თანხა; „როიალტი" – როდესაც გადასახადი არის მრავალჯერადი და იანგარიშება შესაბამის პერიოდში ეკონომიკური გამოყენებიდან ან შედეგიდან გამომდინარე (პროდუქციის, მომსახურების, გაყიდვის ან მოგების ერთეულიდან); „ჰონორარები" – როდესაც ხდება ტექნიკური ან პროფესიონალი ექსპერტების მომსახურებისა და დახმარების ანაზღაურება გარკვეული ოდენობით ან მუშაობის განსაზღვრულ პერიოდში თითოეულ პირზე გაანგარიშებით.

5.122. კონკრეტულ ხელშეკრულებაში სამრეწველო საკუთრებაზე ლიცენზიის ან ტექნოლოგიის გადაცემის შესახებ შეიძლება ანაზღაურების ამ ფორმების ერთმანეთში კომბინირება. ამ შემთხვევაში მყარი თანხის ფორმას შეუძლია მთლიანად შეცვალოს როიალტის სისტემა, თუმცა სხვა შემთხვევაში შეიძლება მათი ამა თუ იმ გზით კომბინირება. სხვა შემთხვევაში ლიცენზიატს ან ტექნოლოგიის მიმღებს შეიძლება მიეცეს არჩევანი გადაიხადოს როიალტი პროდუქციის ერთეულიდან და არა გაყიდვის ერთეულიდან. ტექნიკური მომსახურებისა და ხელშეწყობის ჰონორარის ოდენობა შეიძლება განისაზღვროს ცალკე ან დადგინდეს საჭიროებისამებრ.

5.123. უნდა აქვე აღინიშნოს, რომ, როგორც ეს ქვემოთ იქნება განხილული, ზოგიერთი ქვეყნის ტექნოლოგიის გადაცემის მარეგულირებელი კანონმდებლობის მიხედვით ცალკეული უფლებები ან ტექნოლოგიის ელემენტები უნდა შეფასდეს ცალ-ცალკე და ცალკე ლიცენზიის ან ხელშეკრულების საგანიც კი უნდა გახდნენ.

(i) მყარი თანხა

5.124. სამრეწველო საკუთრებაზე უფლებების გადაცემისას მყარი თანხის გადახდა შეიძლება მოხდეს გადაცემის მომენტისათვის, ხოლო სამრეწველო საკუთრებაზე ლიცენზიის ან ტექნოლოგიის გადაცემაზე ხელშეკრულების შემთხვევაში – ლიცენზიის ან ხელშეკრულების დადებისათვის ან რაღაც დროის შემდეგ ამ მომენტიდან ერთჯერადი გადასახადის ან მიმდევრობითი გადასახადების სერიის სახით. ეს გადასახადები შეიძლება დაკავშირებული იყოს განსაზღვრულ მოვლენებთან, მაგალითად, ლიცენზიის ან ხელშეკრულების ხელმოწერასთან ან გარკვეული ტექნიკური ინფორმაციის მიწოდებასთან.

5.125. მყარი თანხის გადახდა ხშირად ხდება სამრეწველო საკუთრებაზე უფლებების მთლიანად შეძენისას, შესყიდვის ან უფლებების გადაცემის გზით, აგრეთვე, სამრეწველო საკუთრების უფლებებზე ლიცენზიის გაცემის ან ნოუ-ჰაუს გადაცემის შემთხვევაში, როდესაც ტექნოლოგია შეიძლება გადაიცეს ერთბაშად და მთლიანად და ლიცენზიატი ან

მიმღები მზად არის იგი მთლიანად მიიღოს და გამოიყენოს. ასეთი ანაზღაურება გამოიყენება უფლებების გადაცემისას მარტივ ტექნოლოგიასთან დაკავშირებულ ნოუ-ჰაუზე. ლიცენზიატის ან ტექნოლოგიის მიმღების თვალსაზრისით, იგი შესაფერისია, თუ ლიცენზიარის ან ტექნოლოგიის მიმწოდებლის მხრიდან არ არის აუცილებელი ტექნიკური გაუმჯობესებების ან პროდუქციის მარკეტინგის შესახებ ტექნიკური ინფორმაციისა და დახმარების უწყვეტი მიწოდება ლიცენზიატისთვის ან ტექნოლოგიის მიმღებისთვის. მაგალითად, მყარი თანხა შეიძლება გადახდილი იქნეს უფლებების მისაღებად დაპატენტებულ პროდუქციაზე ან ხერხზე, ანდა ნახაზების, სპეციფიკაციების ან სხვა ტექნიკური ინფორმაციის კომპლექტზე, რაც თავისთავად საკმარისია ლიცენზიატისთვის ან ტექნოლოგიის მიმღებისათვის გარკვეული პროდუქციის საწარმოებლად და გასაყიდად.

5.126. ზოგიერთ ქვეყანაში, ტექნოლოგიის გადაცემის შესახებ კანონების მიხედვით, გადახდა მყარი თანხის სახით სამრეწველო საკუთრებაზე ან ტექნოლოგიაზე უფლებების შეძენისას შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ გარკვეულ პირობებში. ერთ-ერთი ასეთი კანონის თანახმად, მყარი თანხა შეიძლება გადახდილი იქნეს განსაზღვრული სახელმწიფო ორგანოს ნებართვით, თუკი შეიძლება ამ თანხის წინასწარ განსაზღვრა გაყიდვების მოცულობის შეფასების საფუძველზე ლიცენზიის ან ხელშეკრულების მოქმედების პერიოდში, და თუ ამ თანხის სიდიდე არის იმ მაქსიმალურ ზღვრებში, რომლებიც დადგენილია ეკონომიკის მოცემული სექტორისათვის, საქმიანობის ამ სახისათვის ან ამ პროდუქტისათვის.

(ii) როიალტი

5.127. როგორც ზემოთ აღინიშნა, როიალტი არის შემდგომ გაანგარიშებული პერიოდული გადასახადი, რომლის სიდიდე იანგარიშება ეკონომიკური გამოყენებიდან ან შედეგიდან გამომდინარე.

5.128. პერიოდულ გადასახადსა და ეკონომიკურ გამოყენებას ან შედეგს შორის ამ ფუნქციური დამოკიდებულების დასადგენად ლიცენზიის ან შეთანხმების დებულებები შეიძლება ეყრდნობოდეს წარმოების მოცულობას, ტექნოლოგიის გამოყენებით წარმოებული პროდუქციის გასაყიდ ფასს (ან, სასაქონლო ნიშანზე ლიცენზიის შემთხვევაში, ამ ნიშნით გასაყიდი პროდუქციის ფასს), ან ლიცენზიატის ან ტექნოლოგიის მიმღების მოგებას.

5.129. როგორც ადრე აღინიშნა, ზოგიერთ ქვეყანაში ტექნოლოგიის გადაცემის მარეგულირებელი კანონების თანახმად როიალტი არის ანაზღაურების ერთადერთი ფორმა, რომელიც შეიძლება იყოს გათვალისწინებული ზოგიერთი სახის ლიცენზია სამრეწველო საკუთრებაზე ან ხელშეკრულებებში ტექნოლოგიის გადაცემის შესახებ. კერძოდ, ასეთი კანონები ითხოვენ, რომ როიალტი უნდა დადგინდეს პროცენტული შეფარდებით ან ფიქსირებული მნიშვნელობით ერთეულ პროდუქციაზე, მაგრამ ყველა შემთხვევაში გასაყიდი ფასის საფუძველზე ან მასთან დამოკიდებულებაში, ან, სადაც ეს მისაღებია, იგი უნდა იყოს დაკავშირებული პროდუქციის გაყიდვით მიღებულ მოგებასთან.

(iii) მყარი თანხისა და როიალტის შედარება

5.130. მყარი თანხა ხასიათდება იმით, რომ შესაბამისი ვალდებულება სრულდება დაუყონებლივ ან საკმარისად სწრაფად. გარდა ამისა, მხარეებს არ უწევთ ხანგრძლივი ანგარიშსწორება, მათი სისწორისა და თანხების გადარიცხვის კონტროლი, რასაც ადგილი აქვს როიალტის გადახდისას.

5.131. მყარ თანხას როიალტისთან შედარებით შეიძლება ჰქონდეს გარკვეული საგადასახადო უპირატესობა. დროში გაწელილი როიალტის გადახდა დაბეგვრის თვალსაზრისით განიხილება, როგორც ლიცენზიარის ან ტექნოლოგიის მიმწოდებლის შემოსავალი და ამიტომაც როიალტი ექვემდებარება საშემოსავლო გადასახადით დაბეგვრას. ერთდროულად, და თუნდაც ნაწილ-ნაწილ გადასახადი მყარი თანხა განიხილება, როგორც გაყიდვის ან შეძენის ოპერაციის ანალოგი იმავე ფინანსური შედეგით, თუკი, ამავე დროს, სამრეწველო საკუთრებაზე უფლებების გადაცემას და ნოუ-ჰაუს მიწოდებას განვიხილავთ საქონლის გაყიდვის ანალოგიურად. ლიცენზიარს ან ტექნოლოგიის მიმწოდებელს ასევე მოუწევს გადასახადის გადახდა მიღებული მყარი თანხიდან. მაგრამ ერთდროული მყარი თანხა შეიძლება დაიბეგროს სხვა (ხშირად უფრო მაღალი) გადასახადით, ვიდრე შემოსავალი როიალტის სახით. ზოგიერთი საგადასახადო კანონის მიხედვით, შეიძლება ერთდროულ მყარ თანხაზე უფრო მაღალი ან პროგრესული გადასახადების თავიდან აცილება, თუ ეს სახსრები ჩაიდება მოწყობილობებში და გადახდილი იქნება რამდენიმე ფისკალური წლის მანძილზე, რითაც ისინი მოხვდებიან უფრო დაბალი საგადასახადო განაკვეთების ქვეშ.

5.132. როდესაც ხელშეკრულებით გათვალისწინებული, მეტ-ნაკლებად ერთჯერადი ქმედება არის გაანგარიშებადი ღირებულების მქონე, მაშინ მყარი თანხის გადახდას შეიძლება მოჰყვეს ორივე მხარისათვის ეკონომიკურად უფრო გამართლებული შედეგები. თუ, მაგალითად, მიღწეულია გაყიდვების მოულოდნელად მაღალი მოცულობა, განსაკუთრებით ვალუტის კურსის ცვალებადობის ან სხვა ეკონომიკური ფაქტორების ზეგავლენით, როიალტის სისტემას მივყავართ მოულოდნელ და გაუმართლებლ უკუგებამდე ლიცენზიარისათვის ან ტექნოლოგიის მიმწოდებლისათვის. მყარი თანხის გადახდისას ლიცენზიარი ან ტექნოლოგიის მიმწოდებელი მიიღებდა მხოლოდ თავისი ერთჯერადი ქმედების შესაბამის გაანგარიშებულ ანაზღაურებას, რომელიც, მისი აზრით, გამართლებული იყო ხელშეკრულების დადების მომენტში.

5.133. მეორეს მხრივ, მყარი თანხით ანაზღაურებაც შეიძლება სარისკო იყოს ლიცენზიატისთვის ან ტექნოლოგიის მიმღებისათვის, თუ პროდუქციის წარმოება ან გაყიდვა მოსალოდნელ მოცულობაზე ნაკლები იქნება და მყარი თანხა აღმოჩნდება ლიცენზიარის ან ტექნოლოგიის მიმწოდებლის ქმედების ეკონომიკური ღირებულების არაპროპორციული.

(iv) მყარი თანხისა და როიალტის კომბინირებული გადახდა

5.134. ბევრ შემთხვევაში სამრეწველო საკუთრების ან ნოუ-ჰაუს უფლებებზე ანაზღაურება არის მყარი თანხისა და როიალტის გადახდის კომბინაცია.

5.135. მყარი თანხის გადახდა ხშირად განიხილება როგორც პირველადი გადასახადი ინფორმაციის გახსნისათვის, რომელიც პოტენციურ ლიცენზიატს ან ტექნოლოგიის მიმ-

ღებს აძლევს ამ ტექნოლოგიის შეფასების შესაძლებლობას. ლიცენზიარი ან ტექნოლოგიის მიმწოდებელი ასეთ გადასახადს განიხილავს როგორც პირველად ანაზღაურებას იმ სამეცნიერო-კვლევითი და საპროექტო-საკონსტრუქტორო სამუშაოებისათვის, რომლებზედაც ტექნოლოგია არის დაფუძნებული. პირველადი გადასახადის რეალური სიდიდე სხვადასხვა შემთხვევისთვის მნიშვნელოვნად განსხვავებულია და შეიძლება შეადგინოს დაწყებული მცირე თანხიდან საწყისი ტექნიკური ინფორმაციის მიწოდებისთვის, დამთავრებული საკმაოდ მნიშვნელოვანი თანხებით რთული ტექნოლოგიისათვის, რომელიც მოითხოვს სერიოზულ კვლევასა და დამუშავებას. ზოგიერთ შემთხვევაში მყარი თანხის პირველადი გადახდა შეიძლება განხილული იქნეს როგორც მინიმალური ანაზღაურება ან ჩაითვალოს წინასწარ გადახდად ან ავანსად როიალტისთან მიმართებაში. ამას გარდა, ტექნოლოგიის მისაღებად ლიცენზიატს შეიძლება მიეცეს მყარი თანხის დამატებითი გადახდის შესაძლებლობა, რომელიც წინასწარ არის განსაზღვრული ან შეთანხმებული გადახდის ასეთი ფორმის შერჩევის მომენტში, უკვე გადახდილი როიალტის გათვალისწინებით.

5.136. მყარი თანხისა და როიალტის კომბინირებული გადახდის სახით ანაზღაურებაზე მოლაპარაკებისას ლიცენზიატმა ან ტექნოლოგიის მიმღებმა უნდა ზედმიწევნით შეაფასოს ამ ანაზღაურების საერთო სიდიდე და პირობები სხვადასხვა კომბინაციების ფორმებთან შედარებით. მაგალითად, გადასახდელი მყარი თანხის სიდიდის შეფასებისას მნიშვნელოვანია საპროცენტო განაკვეთების გათვალისწინება, მაშინ, როცა როიალტის პროცენტის შეფასებისას არსებითია წარმოების მოცულობისა და გაყიდვებიდან შემოსული თანხების პროგნოზი ლიცენზიის ან ხელშეკრულების მოქმედების პერიოდში.

(v) ტექნიკური მომსახურებისა და დახმარების საფასურები

5.137. ტექნოლოგიის გადაცემისას ან პროდუქციის მარკეტინგისას გარკვეული სასაქონლო ნიშნით, შეიძლება საჭირო აღმოჩნდეს ლიცენზიარის ან ტექნოლოგიის მიმწოდებლის მხრიდან კონკრეტული ტექნიკური მომსახურების გაწევა და დახმარება, რაც ცალკე უნდა ანაზღაურდეს.

5.138. პატენტზე ან სასაქონლო ნიშანზე ლიცენზიასთან ან ტექნიკურ ნოუ-ჰაუსთან დაკავშირებული ტექნიკური მომსახურებისა და დახმარების ანაზღაურება შეიცავს: ლიცენზიატის ან ტექნოლოგიის მიმღების თანამშრომელთა სწავლების პროგრამათა ღირებულებას; ტექნიკური მომსახურებისა და დახმარების ანაზღაურებას, რომელსაც ლიცენზიარის ან ტექნოლოგიის მიმწოდებლის ტექნიკური ექსპერტები გაუწევენ ლიცენზიატს ან ტექნოლოგიის მიმღებს მისსავე საწარმოში ლიცენზიის ან ხელშეკრულების მოქმედების პერიოდში; ტექნიკური მომსახურების ან დახმარების ანაზღაურება, რომელიც დაკავშირებულია ლიცენზიატის ან ტექნოლოგიის მიმღების საწარმოში ტექნოლოგიის გამოყენებისთვის აუცილებელ ჩარხებსა და დანადგარებთან ან წარმოების სხვა საშუალებებთან.

(c) არაპირდაპირი და არაფულადი ანაზღაურება

(i) შემოსავალი თანმხლები ოპერაციებიდან

5.139. ლიცენზიარმა ან ტექნოლოგიის მიმწოდებელმა შემოსავალი შეიძლება მიიღოს სხვადასხვა ოპერაციებიდან, როგორიცაა: საკომისიოები პროდუქციის გაყიდვიდან ლიცენზიატის ან ტექნოლოგიის მიმღების სახელით ლიცენზიარის ან ტექნოლოგიის მიმწოდებლის გასაღების არხების მეშვეობით; შემოსავლები პროდუქციის გაყიდვიდან, რომელიც მიეწოდება ლიცენზიარს ან ტექნოლოგიის მიმწოდებელს განსაკუთრებული მიწოდების შესახებ შეთანხმების თანახმად; შემოსავლები ლიცენზიატის ან ტექნოლოგიის მიმღებისთვის დამატებითი პროდუქციის გაყიდვისაგან, რომელიც უზრუნველყოფს მარკეტინგის პროგრამას; შემოსავლები ლიცენზიატის ან ტექნოლოგიის მიმღებისათვის ნედლეულის, შუალედური პროდუქტის, ნაწილების ან კომპონენტების გაყიდვიდან; აგრეთვე, შემოსავალი საიჯარო გადასახადი დანადგარებზე ან წარმოების სხვა საშუალებებზე, რომელთაც ლიცენზიარი ან ტექნოლოგიის მიმწოდებელი გადასცემს ლიცენზიატს ან ტექნოლოგიის მიმღებს.

(ii) დივიდენდები

5.140. თუ ლიცენზიარი ან ტექნოლოგიის მიმწოდებელი თანახმაა ფინანსური მონაწილეობის მიღებაზე ლიცენზიატის ან ტექნოლოგიის მიმღების წარმოებაში ან თუ ისინი ქმნიან ერთობლივ საწარმოს, მაშინ ლიცენზიარი ან ტექნოლოგიის მიმწოდებელი, წარმატებული კომერციული ოპერაციების შემთხვევაში, იღებს დივიდენდებს თავისი ფინანსური მონაწილეობისათვის. თუ კომერციული ოპერაციების არსებითი ნაწილი დამოკიდებულია სამრეწველო საკუთრების უფლებებზე ან ლიცენზიარის ტექნოლოგიაზე, ანდა ტექნოლოგიის მიმწოდებელზე, შეიძლება პირდაპირი დამოკიდებულება იყოს როიალტისა და დივიდენდების სიდიდეებს შორის: რაც უფრო მეტია როიალტი, მით ნაკლებია დივიდენდი და პირიქით. მონაწილეობის ხარისხს, აგრეთვე, საფინანსო და საგადასახადო ფაქტორებს შეუძლიათ გავლენა იქონიონ გადასახადის თითოეული ფორმის ოდენობასა და რეზერვების წარმოქმნაზე ან მოგებიდან ანარიცხებზე, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს ფინანსური მონაწილეობის მოცულობის გაზრდა.

5.141. ამ კონტექსში საჭიროა ყურადღება მიექცეს ზოგიერთი იმ ქვეყნის ტექნოლოგიის გადაცემის მარეგულირებელ კანონს, რომლებიც მოგებად თვლიან სამრეწველო საკუთრების უფლებების ან ტექნოლოგიის ფასის ანაზღაურებას ფილიალსა და სათავო კომპანიას შორის ან ფილიალებს შორის. ყურადღების გამახვილებაა საჭირო მაშინაც, როდესაც მხარეებს შორის არსებობს ეკონომიკური ან ინტერესების ერთიანობა, ან როცა ტექნოლოგიის მიმწოდებელი ახორციელებს ტექნოლოგიის მიმღების ეფექტიან ტექნიკურ, ადმინისტრაციულ, ფინანსურ და კომერციულ მართვას, ანდა როცა ტექნოლოგიის მიმწოდებელი აწვდის მიმღებ მხარეს პროცესში გამოსაყენებლად ნედლეულს ან შუალედურ პროდუქტს იმ ოდენობით, რომელიც აღემატება პროდუქციის ღირებულების განსაზღვრულ პროცენტს. ზოგიერთი ამ კანონთაგანი ითვალისწინებს, რომ ამ შემთხვევებში არ შეიძლება არც მყარი თანხისა და არც როიალტის განხილვა შენატანად საწესდებო კაპიტალში და მათ არ შეუძლიათ შეადგინონ წილი ლიცენზიატის ან ტექნოლოგიის მიმ-

ღების საწარმოს მოგებაში ან ფონდებში. ამ დროს არ შეიძლება მათი გამორიცხვა მოგებაზე გადასახადის გაანგარიშებიდან.

5.142. ზოგიერთი სხვა ქვეყნის ტექნოლოგიის გადაცემასთან დაკავშირებული კანონების მიხედვით, მიუხედავად იმისა, რომ ლიცენზიატს ან ტექნოლოგიის მიმღებს შეუძლია როიალტის გადახდა ლიცენზიარისთვის ან ტექნოლოგიის მიმწოდებლისათვის იმ შემთვევაშიც კი, თუ ამ უკანასკნელს აქვს ფინანსური მონაწილეობა, აუცილებელია ასეთი როიალტის სიდიდის მნიშვნელოვნად შემცირება, თუ ლიცენზიარს ან ტექნოლოგიის მიმწოდებელს გააჩნია უპირატესი წილი ლიცენზიატთან ან ტექნოლოგიის მიმღებთან შედარებით. გარდა ამისა, ჩვეულებრივ, არ დაიშვება როიალტის გადახდა მთლიანად უცხოეთის საკუთრებაში მყოფი კომპანიის მიერ მისი უცხოური სათავო კომპანიისათვის.

(iii) ღონისძიებები ღირებულების ცვლილების ან ხარჯებში მონაწილეობის შესახებ

5.143 ღირებულების ცვლილებასთან ან ხარჯებში მონაწილეობასთან დაკავშირებული ღონისძიებების გატარებამ, მაგალითად, პატენტის ან სასაქონლო ნიშნის უფლებების დაცვის ან შენარჩუნების ხარჯების მიმართ, შეიძლება გამოიწვიოს ლიცენზიარის ან ტექნოლოგიის მიმწოდებლის დანახარჯების შემცირება და ტექნოლოგიის გადაცემის გარიგების ღირებულების გაზრდა ლიცენზიატისთვის ან ტექნოლოგიის მიმღებისთვის.

(iv) უკუკავშირი ტექნიკურ ინფორმაციასთან დაკავშირებით

5.144. ლიცენზიატის ან ტექნოლოგიის მიმღების ტექნიკური ნოუ-ჰაუ, რომელიც უკან გადაეცემა ლიცენზიარს ან ტექნოლოგიის მიმწოდებელს, ასევე შეიძლება გახდეს ამ უკანასკნელის შემოსავლის წყარო.

(v) ბაზრის შესახებ მონაცემების მიღება

5.145. ლიცენზიარმა ან ტექნოლოგიის მიმწოდებელმა შეიძლება სარგებლობა მიიღოს ლიცენზიატის ან ტექნოლოგიის მიმღების მიერ მიწოდებული ინფორმაციით, რომელიც დაკავშირებულია პროდუქციის მარკეტინგთან ადგილობრივ ტერიტორიაზე, გაყიდვების ხელშეწყობის ახალი ხერხების შესახებ ინფორმაციის ჩათვლით, რაც შეიძლება სასარგებლო აღმოჩნდეს პროდუქციის მარკეტინგისათვის სხვა ტერიტორიაზეც.

(vi) ღირებულების შემცირება და სახსრების ეკონომია ლიცენზიატის ან ტექნოლოგიის მიმღებისათვის

5.146. ტექნოლოგიის გადაცემის შესახებ კონკრეტული გარიგების ზოგიერთმა ელემენტმა შეიძლება გამოიწვიოს ლიცენზიატის ან ტექნოლოგიის მიმღების მიმდინარე ხარჯების შემცირება ან სხვა სახის ეკონომია ტექნოლოგიის მიმღებისათვის.

5.147. შეიძლება აღინიშნოს ისეთი ზომები, როგორიცაა, ლიცენზიატის ან ტექნოლოგიის მიმღების მიერ ლიცენზიარის ან ტექნოლოგიის მიმწოდებლის გასაღების არხების გამოყენება; ლიცენზიარის ან ტექნოლოგიის მიმწოდებლის სასაქონლო ნიშნის უსასყიდლოდ გამოყენება; ლიცენზიატის ან ტექნოლოგიის მიმღების დაშვება ლიცენზიარის ან ტექნოლოგიის მიმწოდებლის ინფორმაციასთან – არსებულ გამოგონებებში გაუმჯობესებათა შესახებ, ან ნოუ-ჰაუს განვითარების თაობაზე, ანდა ლიცენზიარის ან ტექნოლოგიის მიმწოდებლის ახალი გამოგონებების შესახებ, ან ახალი უფლებების თაობაზე ამ

ტექნოლოგიურ გაუმჯობესებებთან დაკავშირებით; და აგრეთვე, სარგებლის მიღების შესაძლებლობა მარკეტინგული ინფორმაციიდან და ლიცენზიარის ან ტექნოლოგიის მიმწოდებლის სხვა ტექნიკური მომსახურებისა და დახმარებიდან.

(d) ვალდებულებებისა და საფასურების ვალუტის აღწერა

5.148. ვალუტის მითითებისას აუცილებელია ორი ასპექტის ერთმანეთისგან განსხვავება. პირველი ეხება ვალუტის განსაზღვრას, რომელშიც ხორციელდება გადახდის ვალდებულებათა გაანგარიშება, ხოლო მეორე – ვალუტის შერჩევას, რომელშიც უნდა განხორციელდეს გადახდა, რათა დააკმაყოფილოს ეს ვალდებულებები. ვალდებულებათა ვალუტა და გადახდის ვალუტა შეიძლება ერთი და იგივე იყოს. მაგრამ ეს არ არის აუცილებელი და რეალობაში ისინი სხვადასხვა შეიძლება იყოს, როგორც ეს ხშირად ხდება საერთაშორისო კომერციული გარიგებისას.

(i) ვალდებულებათა ვალუტა

5.149. ერთდროულად გადასახდელი თანხის შემთხვევაში, ვალდებულებათა ვალუტა შეიძლება იყოს ლიცენზიარის ან ტექნოლოგიის მიმწოდებლის ქვეყნის ვალუტა, ანდა ლიცენზიატის ან ტექნოლოგიის მიმღების ქვეყნის ვალუტა, ან სულაც მესამე ქვეყნის ვალუტა.

5.150. როიალტის შემთხვევაში, თუ მისი სიდიდე დამოკიდებულია წარმოების მოცულობაზე და არ არის დაკავშირებული ერთეული პროდუქციის ღირებულებასთან, შეიძლება შეირჩეს ან იმ ქვეყნის ვალუტა, სადაც ხორციელდება წარმოება, ან სხვა ქვეყნის ვალუტა. თუ როიალტის სიდიდე დაკავშირებულია გაყიდვების მოცულობასთან, შეიძლება შეირჩეს იმ ქვეყნის ვალუტა, სადაც ეს გაყიდვები ხორციელდება. თუ მოსალოდნელია საექსპორტო გაყიდვები, შეიძლება შეირჩეს ერთზე მეტი ვალუტა – ლიცენზიატის ან ტექნოლოგიის მიმღების ქვეყნის ვალუტა, სადაც ხორციელდება წარმოება და შიდა ბაზარზე გაყიდვა, და იმ ქვეყნის ან ქვეყნების ვალუტა ან ვალუტები, რომლებშიც ხორციელდება საექსპორტო გაყიდვები. თუ როიალტის სიდიდე დაკავშირებულია ლიცენზიატის ან ტექნოლოგიის მიმღების საწარმოს მოგებასთან, შეიძლება შერჩეული იქნეს იმ ქვეყნის ვალუტა, სადაც ეს საწარმო იურიდიულად არის რეგისტრირებული.

5.151. რაც შეეხება ჰონორარებს ტექნიკური მომსახურების ან დახმარებისთვის, არჩევანი, ალბათ, უნდა გაკეთდეს ექსპერტის ქვეყნის ვალუტასა და იმ ქვეყნის ვალუტას შორის, რომელშიც მომსახურება იქნება გაწეული. მაგრამ, როდესაც მომსახურება ხორციელდება ლიცენზიატის ან ტექნოლოგიის მიმღების ქვეყანაში მივლინებული ექსპერტების მიერ, ანაზღაურება, როგორც წესი, განისაზღვრება ექსპერტის ქვეყნის ვალუტაში, მთლიანი ან ნაწილობრივი გადახდით, დარჩენილი თანხა კი, თუკი ასეთი იქნება, საცხოვრებელ და სხვა ხარჯებთან ერთად – ლიცენზიატის ან ტექნოლოგიის მიმღების ქვეყნის ვალუტაში.

5.152. ზოგიერთ ქვეყანაში, ტექნოლოგიის გადაცემის მარეგულირებელი კანონმდებლობის შესაბამისად, გათვალისწინებულია, რომ ვალდებულებათა ვალუტა უნდა იყოს ლიცენზიატის ან ტექნოლოგიის მიმღების ქვეყნის ვალუტა, თუმცა გადახდები საზღვარგარეთ შეიძლება განხორციელდეს ეკვივალენტურ უცხოურ ვალუტაში. მაგრამ ამავე

დროს, ზოგიერთი ამ ქვეყნის კანონმდებლობის მიხედვით, მიუხედავად იმისა, რომ ვალდებულებათა ვალუტა შეიძლება იყოს უცხოური ვალუტა, ამ ქვეყნის ვალუტით უნდა იყოს ანაზღაურებული სულ ცოტა ის ხარჯები მაინც, რომლებიც დაკავშირებულია ექსპერტების შენახვასთან ლიცენზიატის ან ტექნოლოგიის მიმღების ქვეყანაში.

5.153. გადახდის ვალუტის შერჩევა შეიძლება განსაზღვროს მრავალმა ფაქტორმა. მაგალითად, როგორიცაა: შეიძლება თუ არა ლიცენზიარის ან ტექნოლოგიის მიმწოდებლის მიერ ვალდებულებათა ვალუტის გამოყენება ამ ვალუტის ქვეყანაში; ინფლაციის დონე ვალდებულებათა ვალუტის ქვეყანაში; მოცემული ვალუტის სტაბილურობა სხვა ვალუტებთან შედარებით საერთაშორისო სავალუტო ბაზრებზე; ვალუტის გადაცვლის რეგულირების არსებობა ვალდებულებათა ვალუტის ქვეყანაში ან იმ ქვეყანაში, სადაც გენერირებულია ლიცენზიატის ან ტექნოლოგიის მიმღების შემოსავლები; აგრეთვე, საგადასახადო კანონმდებლობის გამოყენების შესაძლებლობა, რითაც შესაძლებელი იქნება გარკვეული სარგებლის უზრუნველყოფა ამა თუ იმ მხარისათვის.

(ii) გაცვლითი კურსი

5.154. იმ შემთხვევაში, როდესაც გადახდის შერჩეული ვალუტა განსხვავდება ვალდებულებათა ვალუტისაგან, ლიცენზიის ან ხელშეკრულების პირობებში ჩვეულებრივ ფიგურირებს გაცვლითი კურსი. არსებული სხვადასხვა გაცვლითი კურსებიდან შეიძლება შერჩეულ იქნეს ნებისმიერი, მაგალითად, ეროვნული საფინანსო ორგანოების მიერ დადგენილი ოფიციალური კურსი, ან კომერციული კურსი, რომელიც, მაგალითად, გამოიყენება სატელეგრაფო გადაგზავნისას, ან გაყიდვის სხვა კურსი, ან კონკრეტული ადგილობრივი ან უცხოური ბანკის სხვა კურსი.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Licensing Guide for Developing Countries, WIPO Pub. No. 620(E) (1977, 1992)

E. ინტელექტუალურ საკუთრებაზე ლიცენზიის სახეობები

(a) შესავალი

5.155. ინტელექტუალურ საკუთრებაზე ლიცენზიის ტიპური დებულებები ზოგადი სახით ზემოთ იყო განხილული. ქვემოთ მოყვანილია ზოგიერთი მათგან ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი.

(b) საპატენტო ლიცენზიები

5.156. საპატენტო ლიცენზიისას ხელშეკრულების მიზანია ნებართვის გაცემა პატენტით დაცული გამოგონების გამოყენებაზე. შესაბამისი პატენტის იდენტიფიცირება ხდება იმ ქვეყნის სახელწოდებით, სადაც იგი გაიცა და აგრეთვე, პატენტის ნომრით. ხელშეკრულებაში გამოყენებული ტერმინების განმსაზღვრელ პრეამბულაში ან მუხლში,

ჩვეულებრივ, მოკლედაა მითითებული გამოგონების ტექნიკური არსი. თუ ლიცენზია ეხება სხვადასხვა ქვეყნაში გაცემულ პატენტებს, ხშირად კეთდება მითითება ცალკე დანართზე. მიზანშეწონილია იმ ქვეყნების ზუსტად მითითება, სადაც განაცხადები პატენტებზე განხილვის პროცესშია და განსაზღვრა იმისა, თუ რომელი მხარეა პასუხისმგებელი პატენტის ძალაში შესანარჩუნებლად საჭირო ადმინისტრაციული და სამართლებრივი ფორმალობების განხორციელებაზე.

5.157. პატენტი იძლევა რიგ განსაკუთრებულ უფლებებს, როგორიცაა: გამოგონების გამოყენება, წარმოება, მისი გაყიდვა ან ბაზარზე განთავსება. საზოგადოდ, ლიცენზია უზრუნველყოფს ლიცენზიატის უფლებამოსილებას ყველა ამ ქმედების შესრულებაზე.

5.158. ლიცენზია შეიძლება იყოს განსაკუთრებული, ერთეული ან მარტივი. განსაკუთრებული ლიცენზია იძლევა გარანტიას, რომ ლიცენზიატს არ ექნება კონკურენცია, თვით ლიცენზიარისა და მასზე დამოკიდებული სუბიექტების მხრიდანაც კი. ეს აღნიშნული უნდა იყოს ხელშეკრულებაში. ერთეული ლიცენზია აძლევს ლიცენზიატს იმის გარანტიას, რომ ლიცენზიარი არ გასცემს ლიცენზიებს სხვა მწარმოებლებზე შეთანხმებულ ტერიტორიაზე. მარტივი ლიცენზია ამასთან დაკავშირებით გარანტიებს არ იძლევა, იგი წარმოადგენს მხოლოდ ნებართვას გამოგონების გამოყენებაზე.

5.159. უკანასკნელ შემთხვევაში რეკომენდირებულია ხელშეკრულებაში დებულების ჩართვა, რომელიც ცნობილია როგორც „პუნქტი ლიცენზიატისთვის უპირატესი ხელშეწყობის შესახებ". ასეთი დებულება უზრუნველყოფს ლიცენზიატისთვის უპირატესი ხელშეწყობის პირობებით სარგებლობას. ეს პირობები შეიძლება შემდგომში შეექმნას მომდევნო ლიცენზიატს (იმავე ტერიტორიაზე). ამით გამოირიცხება კონკურენტუნარიანობის დარღვევა, რაც შეიძლება ყოფილიყო ტექნოლოგიის მიწოდების სხვადასხვა სახელშეკრულებო პირობების შედეგი.

(c) ლიცენზიები სასაქონლო ნიშანზე

5.160. სასაქონლო ნიშნების ლიცენზირება შედარებით ცოტა ხნის წინ გაჩნდა. ვინაიდან სასაქონლო ნიშნის პირველადი ფუნქციაა საქონლის წარმოშობის აღნიშვნა, საქონელს, რომელიც წარმოშობილია სხვა წყაროდან და არა სასაქონლო ნიშნის მფლობელიდან, არ შეუძლია ატაროს ლიცენზიარის სასაქონლო ნიშანი შეცდომაში შეყვანის გარეშე. სასაქონლო ნიშანზე ლიცენზიის გაცემა ლიცენზიარს ხდის დაუცველს გამოუყენებლობის ბრალდებისა და ნიშნის რეგისტრაციის გაუქმების მიმართ. ლიცენზიარის მხრიდან ხარისხის კონტროლის უზრუნველყოფამ ლიცენზიატის მიერ შესაბამისი სასაქონლო ნიშნით გამოშვებულ პროდუქციაზე, გზა მისცა მოსაზრებას, რომ ამგვარი კონტროლით სასაქონლო ნიშნის ჩამორთმევა შეიძლება თავიდან იქნეს აცილებული. ეს აზრი დაედო საფუძვლად დებულებას რეგისტრირებული გამომყენებლების შესახებ, რაც შესულია სასაქონლო ნიშნების შესახებ საკანონმდებლო აქტების უმეტესობაში უკანასკნელი ორმოცი წლის მანძილზე.

5.161. რეგისტრირებული გამომყენებლების შესახებ დებულებათა უმეტესობა ლიცენზიის მხარეებისგან მოითხოვს ხელშეკრულების სარეგისტრაციო ორგანოში წარდგენას, რომელიც ავალდებულებს ასეთ ორგანოს უზრუნველყოს ლიცენზიარის მიერ განსახორციელებელი ხარისხის კონტროლის სახეობა და ფარგლები. სარეგისტრაციო ორგანო

ვალდებულია დარწმუნდეს, რომ ამ ხელშეკრულების რეგისტრაცია შეესაბამება ეროვნულ ინტერესებს. მან უარი უნდა განაცხადოს იმ ხელშეკრულების რეგისტრაციაზე, რომელიც, მისი აზრით, ხელს უწყობს თაღლითობას. ამასთან ერთად უნდა აღინიშნოს, რომ რეგისტრაცია არ არის არსებითი სასაქონლო ნიშანზე ლიცენზიის ძალაში ყოფნისათვის. რეგისტრაციის შესახებ დებულებების არსებობა შესაძლოა, მაგრამ არა – სავალდებულო. იმ პირობით, რომ ლიცენზიარი ინარჩუნებს კონტროლს ლიცენზირებული პროდუქციის ხარისხზე და კავშირს მასთან, შეიძლება სასაქონლო ნიშნის ჩამორთმევის თავიდან აცილება.

5.162. ლიცენზია სასაქონლო ნიშანზე შეიძლება გაიცეს, როგორც პატენტსა და ნოუ-ჰაუზე ლიცენზიის დამატება ან მათგან ცალკე. დებულებებიდან, რომლებიც დამახასიათებელია სასაქონლო ნიშანზე ლიცენზიების უმრავლესობისთვის, აღსანიშნავია შემდეგი:

5.163. *ნებართვა გამოყენებაზე.* სალიცენზიო ხელშეკრულებათა უმეტესობაში ერთერთ პირველ დებულებას წარმოადგენს ნებართვის გაცემა შესაბამისი სასაქონლო ნიშნის გაამოყენებაზე. ნიშნის ან ნიშნების შესახებ დეტალური მონაცემები, ჩვეულებრივ, მითითებულია სალიცენზიო ხელშეკრულებაზე თანდართულ ჩამონათვალში, იმ პროდუქტებთან ერთად, რომელთა მიმართაც ეს ნიშანი გამოიყენება.

5.164. *ლიცენზიატების რაოდენობა.* ლიცენზიატისათვის მნიშვნელოვანია იცოდეს, თუ რამდენი სხვა ლიცენზიატი იქნება დაშვებული ლიცენზიის მოქმედების ტერიტორიაზე საქმიანობისთვის. მნიშვნელოვანია ასევე გაირკვეს, აპირებს თუ არა ლიცენზიარი თავისი საქონლის ამ ტერიტორიაზე გავრცელებას. და ბოლოს, ლიცენზიატისთვის მნიშვნელოვანია, სხვა ლიცენზიატების დაშვების შემთხვევაში, რომ მისი კონკურენტები დაშვებული იყვნენ შესადარისი პირობებით.

5.165. *ხარისხის კონტროლი.* როგორც ზემოთ აღინიშნა, ყველა ხელშეკრულებაში რეგისტრირებული გამომყენებლის შესახებ დევს დებულება, რომ ლიცენზიატი არ გამოიყენებს ნიშანს პროდუქციაზე, რომელიც არ პასუხობს ლიცენზიარის მიერ მითითებულ ხარისხის სტანდარტებს. დებულებები ხარისხის კონტროლის შესახებ ითვალისწინებენ, რომ გამომყენებელი კონფიდენციალურ საფუძველზე იღებს ლიცენზიარის ყველა სპეციფიკაციას, ტექნიკურ მონაცემებს და ნოუ-ჰაუს, რათა დააკმაყოფილოს ხარისხის სტანდარტის მოთხოვნები. ამ დებულების შესასრულებლად, ჩვეულებრივ საჭიროა, რომ გამომყენებელმა გაუგზავნოს პროდუქციის ნიმუშები ლიცენზიარს და მისცეს მას თავისი საწარმოს, საწყობების, წარმოების მეთოდების, გამოყენებული მასალების, შენახვის პირობებისა და მზა პროდუქციის შეფუთვის შემოწმების ნებართვა. ხელშეკრულება გამომყენებელს უნდა აძლევდეს იმ პროდუქციის განკარგვის უფლებას, რომელიც არ შეესაბამება ხარისხის სტანდარტებს, იმ პირობით, რომ მასზე არ იქნება სასაქონლო ნიშანი.

5.166. *მარკეტინგი.* ლიცენზიაში აღნიშნულია ტერიტორია, რომელზეც შეიძლება სასაქონლო ნიშნის გამოყენება. ლიცენზია ჩვეულებრივ შეიცავს აკრძალვას სავაჭრო ოპერაციებზე ამ ტერიტორიის გარეთ, აგრეთვე დებულებებს, რომლებიც ტოვებენ ლიცენზიარს ლიცენზიის ტერიტორიის გარეთ. ლიცენზიატის მიერ გამოყენებულ სარეკლამო მასალებზე შეიძლება საჭირო იყოს ლიცენზიარის თანხმობა.

5.167. *ფინანსური პირობები.* სასაქონლო ნიშნის გამოყენებაზე ნებართვის საფასურებთან ან როიალტისთან ერთად, ლიცენზიარმა შეიძლება, აგრეთვე, დამატებით მოითხოვოს ანაზღაურება კონსულტაციებთან დაკავშირებით, რომლებსაც ლიცენზიარის სპეციალისტები უწევენ ლიცენზიატის მუშაკებს, ხელშეკრულებით დადგენილი ხარისხის სტანდარტების მისაღწევად საჭირო მასალების თაობაზე. გათვალისწინებულია საცდელ ნიმუშებთან დაკავშირებული ხარჯების განაწილების პირობებიც. და ბოლოს, ლიცენზიატს ჩვეულებრივ მოეთხოვება დაწვრილებითი დოკუმენტაციისა და ჩანაწერების წარმოება სასაქონლო ნიშნის მქონე პროდუქციის გაყიდვის შესახებ.

5.168. *დარღვევები.* ლიცენზიატს, ჩვეულებრივ, მოეთხოვება შეატყობინოს ლიცენზიარს ყველა მონაცემი მომხდარი დარღვევების შესახებ და ლიცენზიარი, როგორც წესი, მონაწილეობს ამ დარღვევებთან დაკავშირებულ ყველა ქმედებაში.

(d) ლიცენზიები საავტორო უფლებებზე (გამოცემა)

5.169. გამოცემაზე ხელშეკრულების შემთხვევაში საავტორო უფლებების მფლობელისათვის აუცილებელი არაა გაუყოს ვინმეს თავისი საავტორო უფლებები, ან თავისი ნაწარმოების გამოცემაზე კონტროლის უფლება, და, ჩვეულებრივ, იგი არც აპირებს ამის გაკეთებას. საავტორო უფლებების შესახებ ზოგიერთი კანონის მიხედვით, რომელიც განიხილავს ავტორის ეკონომიკურ უფლებას თავისი ნაწარმოების გამოცემაზე განუყოფლად მისი არაქონებრივი უფლებისგან, ავტორის უფლების გადაცემა ნაწარმოების პუბლიკაციაზე შესაძლოა შეუძლებელიც კი აღმოჩნდეს. პუბლიკაციაზე ხელშეკრულების დადებისას საავტორო უფლებების მფლობელი მხოლოდ ზღუდავს თავის უფლებას გამოსაქვეყნებელ ნაწარმოებზე იმ ზომით, რომელიც საჭიროა გამომცემლისათვის თავისი სამუშაოს შესასრულებლად. ამავე დროს საავტორო უფლებების მფლობელობა არ იცვლება, იგი რჩება ავტორს ან საავტორო უფლებების სხვა მესაკუთრეს.

5.170. ამრიგად, ტიპური საგამომცემლო ხელშეკრულება არის უბრალო ლიცენზია, რომელსაც საავტორო უფლებების მფლობელი გასცემს გამომცემელს. იმისათვის, რომ ლიცენზია გამომცემლისათვის იყოს ღირებული, იგი უნდა აძლევდეს მას საშუალებას, დაიცვას თავისი საგამომცემლო საქმიანობა მესამე პირებისაგან.

5.171. საავტორო უფლებების სფეროში ლიცენზია საზოგადოდ გაგებულია, როგორც ნებართვა, რომელსაც ავტორი ან საავტორო უფლებების სხვა მესაკუთრე (ლიცენზიარი) გასცემს ნაწარმოების გამომყენებელ პირზე (გამომცემელზე ან სხვა ლიცენზიატზე), მისი ურთიერთშეთანხმებული სახითა და პირობებით, გამოსაყენებლად.

5.172. გამომცემელს უნდა გადაეცეს ლიცენზია, რომელიც შეიცავს დაგეგმილი გამოცემის ოპტიმალური რეალიზაციისთვის აუცილებელ ყველა უფლებას. ჩვეულებრივ, იგი იძენს განსაკუთრებულ ლიცენზიას (რომელიც მას ანიჭებს განსაკუთრებულ უფლებას) შესაბამისი ნაწარმოების რეპროდუცირებასა და გამოცემაზე – ან, სათანადო შემთხვევაში, მისი თარგმანის განხორციელებაზე, რეპროდუცირებასა და გამოცემაზე – სტანდარტული კომერციული გამოცემის სახით, რომელიც შეიცავს ეგზემპლიარების გონივრულ რაოდენობას.

5.173. ლიცენზია შეიძლება გაიცეს როგორც ერთ, ისე შემდგომ გამოცემებზე. ერთადერთი ან პირველი გამოცემის მოცულობა, ჩვეულებრივ, განსაზღვრულია ხელშეკრულებით ან ტირაჟში ეგზემპლარების რაოდენობის მითითებით ან ეგზემპლარების მინიმალური და მაქსიმალური რაოდენობის მითითებით. ერთადერთი, ან პირველი გამოცემის ტირაჟის შეთანხმებისას მხედველობაშია მისაღები საზოგადოების მოსალოდნელი მსყიდველობითი მოთხოვნილების დაკმაყოფილება იმ ღირებულებით, რომელიც საშუალებას იძლევა გაყიდვა განხორციელდეს წიგნების ამ ბაზრისათვის ჩვეულებრივი ფასით ერთ ეგზემპლარზე, როგორც ეს მსგავსი გამოცემების შემთხვევაში ხდება.

5.174. ნაწარმოების თარგმანის გამოქვეყნებაზე ლიცენზიის შემთხვევაში მითითებული უნდა იყოს ნებადართული გამოცემის (ან გამოცემების) ენა (ან ენები).

5.175. გამოქვეყნებული ნაწარმოების გავრცელების ხელშეწყობის მიზნით და ხელშეკრულების შესაბამისად გამოცემის შესაძლო შემდგომ გამოყენებასთან დაკავშირებით, ლიცენზიატმა შეიძლება შეიძინოს გარკვეული, ე. წ. „დამხმარე უფლებებიც". ასეთი უფლებები ემსახურება ნაწარმოების (ან მისი თარგმანის) სტანდარტული კომერციული გამოცემისგან განსხვავებული ფორმით რეპროდუცირების ან საზოგადოებისთვის მიწოდების მიზანს, ანდა ამ საქმიანობის განსახორციელებლად სხვათა ლიცენზირების ამოცანას.

5.176. ასეთი დამხმარე უფლებები შეიძლება შეიცავდნენ: ნაწარმოებიდან ერთი ან რამდენიმე ნაწყვეტის წინასწარი ან შემდგომი პუბლიკაციის უფლებას პრესაში; უფლებას სერიაზე, ანუ მთელი ნაწარმოების ან მისი ნაწილის გამოქვეყნების უფლებას გაზეთის ან სხვა პერიოდული გამოცემის ერთ ან რამდენიმე მიმდევრობით ნომერში, მის სტანდარტულ კომერციულ გამოცემამდე ან გამოცემის შემდეგ; რადიოთი ან ტელევიზიით ნაწარმოებიდან ნაწყვეტების კითხვის უფლებას; ნაწარმოების ან მისი ნაწილის ანთოლოგიაში შეტანის უფლებას; ჯიბის ფორმატით გამოცემის უფლებას სტანდარტული კომერციული გამოცემის შემდეგ.

5.177. გამომცემლები ხშირად სთხოვენ ლიცენზიარს, დამხმარე უფლებების ჩარჩოებში, გამოქვეყნებული ნაწარმოების რეპროდუცირებაზე ლიცენზირების უფლების მათთვის მინიჭებას, მიკროფილმების ან სხვა რეპროგრაფიული რეპროდუქციების შექმნის მიზნით, რომელიც სცილდება კანონით დაშვებულ კეთილსინდისიერი გამოყენების საზღვრებს. გამომცემელმა შეიძლება, აგრეთვე, მოითხოვოს ლიცენზია ნაწარმოების კომპიუტერში განთავსებაზე, საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომი სახით. გარდა ამისა, გამომცემელმა შეიძლება მოსთხოვოს ლიცენზიარს ნაწარმოების რეპროდუქციის ლიცენზირების უფლება ხმის ჩაწერის სახით. ყველა ასეთი რეპროდუქცია თანამედროვე ტექნოლოგიების საშუალებით ხშირად მოიხსენიება თანამედროვე საგამომცემლო ხელშეკრულებებში, როგორც ნაწარმოების „მექანიკური რეპროდუქცია", ხოლო შესაბამისი უფლებები – როგორც „უფლებები მექანიკურ რეპროდუქციაზე". ეს ტერმინი არ უნდა აგვერიოს ცნებაში „მუსიკალური მექანიკური უფლება", რაც ნიშნავს მუსიკალური ნაწარმოების რეპროდუქციის უფლებას ხმის ჩაწერის სახით.

5.178. გონივრულია პოზიცია, რომ გამომცემელს არ მიეცეს ნაწარმოების ყოველგვარი გამოყენების უფლება, ადაპტირების ჩათვლით, მაგალითად, მის მიხედვით სცენარის

შექმნა პიესის, კინოფილმის, რადიო ან სატელევიზიო დადგმისათვის, ან ზოგადად თარგმანზე უფლება. მოკლედ, ასეთი უფლებების გამოყენება სცილდება გამომცემლის მიერ ნაწარმოების საკუთარი პუბლიკაციის ხელშეწყობის ან პირდაპირი გამოყენების ფარგლებს.

5.179. „დაიჯესტზე უფლებების" (ნაწარმოების შემოკლებული ან შეკვეცილი ფორმით გამოქვეყნების უფლების) ან ე.წ. „კომიქსებზე უფლებების" გაცემა წარმოადგენს გადაწყვეტილების საგანს თითოეულ ცალკეულ შემთხვევაში, ავტორის დაინტერესების გათვალისწინებით საკუთარი ნაწარმოების მთლიანობაში.

5.180. ხელშეკრულებაში შეიძლება ჩართული იყოს სპეციალური დებულებები გამოსაცემი ნაწარმოების მთლიანობასთან დაკავშირებით. ეს შეიძლება განსაკუთრებით სასარგებლო იყოს იმ ქვეყნებში, სადაც კანონმდებლობაში არ არის შესაბამისი დებულებები „არაქონებრივი უფლებების" შესახებ. მაგალითად შეიძლება მითითებული იყოს, რომ „გამომცემელმა ნაწარმოების რეპროდუქცია უნდა მოახდინოს ცვლილებების, შემცირების ან დამატების გარეშე".

5.181. ნაწარმოების თარგმნასთან დაკავშირებით, ჩვეულებრივ, მითითებულია, რომ „გამომცემელმა უნდა გამოიყენოს ზუსტი და უტყუარი თარგმანი, შესრულებული თავის ხარჯზე. სათაური თარგმანში უნდა იყოს წერილობით მოწონებული საავტორო უფლებების ლიცენზიარის მიერ. ამ უკანასკნელის მოთხოვნით თარგმანის საბოლოო ტექსტი უნდა მიეწოდოს მას შესათანხმებლად".

5.182. აგრეთვე, შეიძლება დადგენილი იყოს: „გამომცემელი უზრუნველყოფს, რომ ნაწარმოების სახელწოდება და ავტორის გვარი ცხადად იყოს მითითებული თითოეულ ეგზემპლიარზე". გარემოებათა მიხედვით, შეიძლება დამატებული იყოს, რომ „გამომცემელი იღებს ვალდებულებას დაბეჭდოს ნაწარმოების პირველი გამომცემლის გვარი, აგრეთვე, წინა გამოცემის (გამოცემების) წელი (წლები) სატიტულო ფურცლის უკანა მხარეს".

5.183. ზოგიერთ ქვეყანაში (ძირითადად აშშ-ში) არსებული გარკვეული ფორმალობების გათვალისწინებით, გამოსაცემ ნაწარმოებზე საავტორო უფლებების სრულად გამოყენების პირობად საგამომცემლო ხელშეკრულებებში მითითებულია, რომ სატიტულო ფურცელზე უნდა იყოს საავტორო უფლების შესაბამისი სიმბოლო. ეს სიმბოლო შედგება ასო C-სგან, ნაწარმოების პირველი გამოქვეყნების წლისა და ნაწარმოებზე საავტორო უფლებების მფლობელის გვარისგან.

5.184. გამოქვეყნებული ეგზემპლარების გავრცელებასთან დაკავშირებით ხშირად მითითებულია, რომ „გამომცემელი უზრუნველყოფს ნაწარმოების ეფექტურად გავრცელებას საკუთარი სახსრებით". როდესაც ლიცენზია არ შემოიფარგლება ერთი გამოცემით, ხშირად დამატებულია, რომ „მან თვალყური უნდა ადევნოს, რომ წიგნები მუდმივად იყოს გაყიდვაში და ახალი გამოცემები დაიბეჭდოს დროულად, რათა დააკმაყოფილოს არსებული მოთხოვნილება".

ლიტერატურა

F. Dessemontet, Intellectual Property in Licensing and Franchising Contracts, ISIP/86/8

M. Blakeney, "Licensing Foreign Marks", 12 Intellectual Property in Asia and the Pacific 4

International Bureau of WIPO, Basic Notions and Related Practices About Publishing Contracts Between Parties Belonging to Different Countries, B/CR/3

F. სალიცენზიო ხელშეკრულებების სახელმწიფო კონტროლი

5.185. მრავალ განვითარებად ქვეყნაში ტექნოლოგიების ნაკადი წარმოადგენს ყველანაირი კონტროლის საგანს, როგორც ტექნოლოგიის გადაცემის შესახებ ხელშეკრულების სახელმწიფოს ეკონომიკურ მიზნებთან შესაბამისობის უზრუნველყოფის საშუალება. ზოგიერთ ქვეყანაში ასეთი კონტროლი არის უცხოური ინვესტიციების მაკონტროლებელი კანონების საერთო სისტემის ნაწილი. სხვა ქვეყნებში ეს კონტროლი გამომდინარეობს ვალუტის გაცვლის წესებიდან, რომლებიც არეგულირებენ გადასახადების ნაკადს საზღვარგარეთ, მიუხედავად იმისა, არის ეს დივიდენდი, როიალტი, თუ სხვა სახის შემოსავალი ან კაპიტალის დაბრუნება. საიმპორტო წესებს, განსაკუთრებით შემცირებულ სატარიფო განაკვეთებს ან შეღავათებს პროდუქციაზე, რომელიც მოიცავს საჭირო ტექნოლოგიას, ასევე შეიძლება ჰქონდეთ არაპირდაპირი გავლენა ტექნოლოგიების ნაკადზე. ზოგიერთ სხვა განვითარებად ქვეყანაში შექმნილია ტექნოლოგიების გადაცემის კონტროლის სპეციალური სამართლებრივი სისტემები. ასეთი სისტემები ითვალისწინებენ, რომ სახელმწიფო ორგანოს უნდა ეცნობოს სამრეწველო საკუთრებაზე ლიცენზიისა და ტექნოლოგიის გადაცემაზე ხელშეკრულების შესახებ, რათა მათ გაიარონ რეგისტრაცია ან მოწონებული იქნენ იმ კრიტერიუმების შესაბამისად, რომლებიც დადგენილია კანონმდებლობით ან შესაბამისი სახელმწიფო ორგანოების მიერ გამოცემული წესებით.

5.186. შესაბამისი მხარის მიერ სამრეწველო საკუთრებაზე ლიცენზიის, ტექნოლოგიის გადაცემის შესახებ ხელშეკრულების, მათი მოდიფიკაციების, ცვლილებების, გაგრძელების ან დასრულების ჩათვლით, სათანადო სახელმწიფო ორგანოში დადგენილ ვადებში და პირობებით წარუდგენლობა იწვევს რიგ სამართლებრივ შედეგებს. შესაბამისი კანონების მიხედვით, ამ მოთხოვნათა დაუკმაყოფილებამ შეიძლება აქციოს ლიცენზია ან ხელშეკრულება ძალადაკარგულად ან შესასრულებლად შეუძლებელი. შედეგი, აგრეთვე, შეიძლება იყოს ვალდებული მხარისათვის ჯარიმის დაკისრება, მისი სავაჭრო უფლებების შეჩერება ან საქმიანი სტატუსის დაკარგვა. ლიცენზიის ან ხელშეკრულების რეგისტრაცია ან მოწონება შეიძლება გახდეს პატენტის ან სასაქონლო ნიშნის ფაქტობრივი გამოყენების დამტკიცების, ან საზღვარგარეთ გადახდების განხორციელებაზე საფინანსო ორგანოებიდან ნებართვის აღების, ანდა მრეწველობის ცალკეულ სექტორებში ინვესტირების წახალისებისათვის დაწესებული საფინანსო ან სხვა სახის შეღავათების მიღების წინაპირობა.

5.187. ისმო-ს მოდელური კანონი განვითარებადი ქვეყნებისათვის გამოგონებების შესახებ (მეორე ტომი) შეიცავს დებულებებს, რომლებიც ადგენენ ასეთი კონტრაქტების ექ-

სპერტიზისა და რეგისტრაციის სამართლებრივ და ადმინისტრაციულ ჩარჩოებს. ეს დებულებები ჩამოყალიბებულია ისეთი პოლიტიკის შესაბამისად, რომელიც უზრუნველყოფს, რომ ხელშეკრულებამ ტექნოლოგიის მიმღებს არ დააკისროს დაუსაბუთებელი შეზღუდვები, რის შედეგადაც ხელშეკრულება მთლიანობაში აღმოჩნდეს საზიანო ქვეყნის ეკონომიკური ინტერესებისათვის.

5.188. ამის მიზანია არა მხოლოდ ადგილობრივი საწარმოს დაცვა, რომელიც დებს ხელშეკრულებას ტექნოლოგიის მიღებაზე და რომლის პოზიციაც გარიგებისას ხშირად სუსტია, არამედ უფრო მეტად ზოგიერთი ხელშეკრულების მხრიდან სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკისადმი მოსალოდნელი ზიანის მიყენების თავიდან აცილება. განვითარებადი ქვეყნებისთვის სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს იმას, რომ უცხოური ტექნოლოგიის შეძენამ არ გამოიწვიოს არასასურველი დატვირთვები ეკონომიკაზე, მიუხედავად იმისა, რომ თავად ტექნოლოგია შეიძლება ძალიანაც საჭირო იყოს. სერიოზული შედეგები შეიძლება წარმოიქმნას, თუ ტექნოლოგიის ღირებულება აღემატება მის მნიშვნელობას ადგილობრივი ეკონომიკისათვის: თუ, მაგალითად, მოხდება სამრეწველო განვითარების ინდექსის შემცირება, ბუნებრივი რესურსების გამოფიტვა, არასახარბიელო სავაჭრო ბალანსი, ფინანსური რესურსების არასწორად გამოყენება და ა.შ.

5.189. მოდელური კანონი ითვალისწინებს, რომ ხელშეკრულებების ექსპერტიზა და რეგისტრაცია არის საპატენტო უწყების ამოცანა. სახელმწიფოს ორგანიზაციული სტრუქტურიდან გამომდინარე, ეს შეიძლება იყოს არა საპატენტო უწყების, არამედ სხვა სახელმწიფო სააგენტოს პრეროგატივა.

შესაბამისი უწყებისთვის ასეთი ხელშეკრულებების ექსპერტიზაში დახმარების გასაწევად მოდელური კანონით დადგენილია ჩამონათვალი 17 პუნქტით, რომლებიც შესაბამისმა უწყებამ უნდა გაითვალისწინოს. ჩამონათვალი არ არის ამომწურავი: ხელშეკრულების რეგისტრაციაზე უარის თქმა შეიძლება მაშინაც კი, როცა იგი არ შეიცავს ჩამოთვლილთაგან არც ერთ პუნქტს; ეს შეიძლება მოხდეს იმ შემთხვევაში, როდესაც ხელშეკრულება შეიცავს ჩამონათვალში არარსებულ პუნქტს, მაგრამ რომელიც გარკვეულ შეზღუდვებს აკისრებს მიმღებს ისე, რომ მთლიანობაში ხელშეკრულება შეიძლება საზიანო აღმოჩნდეს ქვეყნის ეკონომიკური ინტერესებისთვის. მეორეც, ხელშეკრულებაში რომელიმე ჩამოთვლილი პუნქტის არსებობა არ არის რეგისტრაციაზე უარის თქმის სავალდებულო მიზეზი; ხელშეკრულების რეგისტრაციაზე უარის თქმა შეიძლება მხოლოდ მაშინ, როდესაც მიმღებზე დაკისრებული შეზღუდვები დაუსაბუთებელია და როცა მთლიანობაში განხილული ხელშეკრულება საზიანოა ქვეყნის ეკონომიკური ინტერესებისთვის. მართლაც, პრაქტიკულად შეუძლებელია კონკრეტული პუნქტებით მოიცვა იმ ფაქტორების (საქმიანი, კომერციული, ტექნოლოგიური და ა.შ.) თითქმის შეუზღუდავი რაოდენობა, რომლებიც შეიძლება გათვალისწინებული იქნენ იმის განსაზღვრისას, თუ რა ეფექტი ექნება კონკრეტულ ხელშეკრულებას მოცემულ გარემოში. ასე რომ, უწყებამ ეს დებულებები უნდა გამოიყენოს მოქნილად და არა ხისტად და თითოეული კონტრაქტის კონკრეტული ღირსება ან ხარვეზი განიხილოს ქვეყნის ეკონომიკური ინტერესების ჭრილში. ხსენებული პუნქტები – ეს არის პუნქტები, რომელთა შედეგი შეიძლება იყოს:

(1) ტექნოლოგიის იმპორტი საზღვარგარეთიდან, როდესაც მსგავსი ან ეკვივალენტური ტექნოლოგია შეიძლება მიღებულ იყოს იგივე, ან უფრო შეღავათიანი პირობებით იმპორტის გარეშე;

(2) მიმღების ვალდებულება ისეთი გადახდების განხორციელებაზე, რომლებიც ხელშეკრულებასთან დაკავშირებული ტექნოლოგიის ღირებულების არაპროპორციულია;

(3) მიმღების ვალდებულება სხვადასხვა მასალების შეძენაზე მიმწოდებლისგან ან მის მიერ მითითებული წყაროდან, იმ შემთხვევების გარდა, როდესაც სხვაგვარად პრაქტიკულად შეუძლებელია წარმოებული პროდუქციის ხარისხის უზრუნველყოფა და იმ პირობით, რომ ამ მასალების მოწოდება მოხდება გონივრულ ფასებში;

(4) მიმღების თავისუფლების შეზღუდვა ნებისმიერი მასალების ნებისმიერ წყაროდან შეძენაზე, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც სხვაგვარად პრაქტიკულად შეუძლებელია წარმოებული პროდუქციის ხარისხის უზრუნველყოფა;

(5) მიმღების თავისუფლების შეზღუდვა ნებისმიერი მასალის გამოყენებაზე, რომელიც არ არის მიწოდებული მიმწოდებლის მიერ, ან მის მიერ მითითებული ან მოწონებული წყაროდან, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც სხვაგვარად პრაქტიკულად შეუძლებელია წარმოებული პროდუქციის ხარისხის უზრუნველყოფა;

(6) მიმღების ვალდებულება გაყიდოს მის მიერ წარმოებული პროდუქცია მხოლოდ, ან ძირითადად მიმწოდებლის მიერ მითითებულ პირებზე;

(7) მიმღების ვალდებულება, გადასცეს მიმწოდებელს, სათანადო ანაზღაურების გარეშე, ხელშეკრულებასთან დაკავშირებული ტექნოლოგიის ნებისმიერი გაუმჯობესება განხორციელებული მიმღების მიერ;

(8) მიმღების მიერ წარმოებული პროდუქციის მოცულობის შეზღუდვა;

(9) მიმღების თავისუფლების შეზღუდვა ექსპორტზე ან მისი გამოშვებული პროდუქციის სხვების მიერ ექსპორტირების ნებართვაზე. იმ შემთხვევებში, როდესაც მიმწოდებელს აქვს პატენტი ქვეყანაში, რომელზეც ასეთი შეზღუდვა ვრცელდება და მოხდება ამ პატენტის დარღვევა ასეთი პროდუქციის ამ ქვეყანაში იმპორტისას, ან თუ მიმწოდებელს აქვს სახელშეკრულებო ვალდებულება, არ დართოს ნება მესამე პირებს ასეთი პროდუქციის ექსპორტზე ამ ქვეყანაში, ან თუ მიმწოდებელი აკმაყოფილებს ამ ქვეყნის ბაზარს ასეთი პროდუქციით, ეს ფაქტები მიღებული იქნება მხედველობაში;

(10) მიმღების ვალდებულება მიმწოდებლის მიერ მითითებული პირების დაქირავებაზე, რაც არ არის აუცილებელი ხელშეკრულებასთან დაკავშირებული ტექნოლოგიის ეფექტიანი გადაცემისთვის;

(11) მიმღების მიერ განხორციელებულ კვლევებზე ან ტექნოლოგიურ დამუშავებებზე შეზღუდვების დაწესება;

(12) მიმღების თავისუფლების შეზღუდვა ნებისმიერი ტექნოლოგიის გამოყენებაზე, რომელიც განსხვავდება ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ტექნოლოგიისაგან;

(13) ხელშეკრულების პირობების გავრცელება იმ ტექნოლოგიებზე, რომლებიც არაა აუცილებელი ხელშეკრულების მიზნების მისაღწევად და მიმღების ვალდებულება ასეთი ტექნოლოგიების გათვალისწინებაზე;

(14) ფასების ფიქსირება მიმღების მიერ წარმოებული პროდუქციის გაყიდვისას;

(15) მიმწოდებლის განთავისუფლება ყოველგვარი პასუხისმგებლობისაგან ტექნოლოგიასთან დაკავშირებული დეფექტების არსებობისას ან ასეთი პასუხისმგებლობის დაუსაბუთებელი შეზღუდვა;

(16) მიმღების თავისუფლების შეზღუდვა ხელშეკრულების თანახმად შეძენილი ტექნოლოგიის გამოყენებაზე მისი სახელშეკრულებო ვალდებულებების ვადის გასვლის შემდეგ, მაგრამ მიმწოდებლის საპატენტო უფლებების გათვალისწინებით;

(17) ხელშეკრულების მოქმედების დაუსაბუთებლად გრძელი ვადის დადგენა ხელშეკრულების ეკონომიკურ ფუნქციასთან შედარებით, იმ პირობით, რომ ვადა, რომელიც არ აღემატება ხელშეკრულებასთან დაკავშირებული პატენტის მოქმედების ვადას, არ შეიძლება ჩაითვალოს უსაფუძვლოდ გრძლად.

5.191. მოდელური კანონით გათვალისწინებული სისტემა, თუმცა მიუთითებს ზოგიერთ ყველაზე უფრო მნიშვნელოვან და გასათვალისწინებელ დებულებაზე, გვთავაზობს მოქნილ მიდგომას, რომელიც მოითხოვს თითოეული ხელშეკრულების არსებით ექსპერტიზას შესაბამისი ქვეყნის საერთო ეკონომიკურ და ტექნოლოგიურ კონტექსტში. უეჭველია, რომ ხელშეკრულების შეფასება დამოკიდებული უნდა იყოს ისეთ გარემოებებზეც, როგორიცაა სავალუტო კურსი და საზღვარგარეთ გადახდებთან დაკავშირებული სხვა ფაქტორები.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Negotiation and Control of Contracts for the Acquisition and Transfer of Technology Where Such Contracts Involve Questions of Intellectual Property, WIPO/IP/AC/86/8

International Bureau of WIPO, WIPO Model Law for Developing Countries on Inventions, Vols. I and II, WIPO Pub. Nos. 840(E) and 841 (E)

თავი 6

სამრეწველო საკუთრების შესახებ ინფორმაციისა და დოკუმენტაციის როლი ტექნოლოგიური განვითარების ხელშეწყობაში

A. სამრეწველო საკუთრების შესახებ ინფორმაციის როლი ტექნოლოგიის გადაცემაში
   (a) შესავალი
   (b) გამოყენება სახელმწიფო ორგანოთა მიერ
   (c) გამოყენება სამეცნიერო-კვლევითი ორგანიზაციების მიერ
   (d) გამოყენება მრეწველობის მიერ
   (e) გამოყენება უნივერსიტეტების მიერ

B. საპატენტო დოკუმენტაციის სახეობები

C. საპატენტო დოკუმენტაციის შინაარსი
   (a) შესავალი
   (b) ბიბლიოგრაფიული ინფორმაცია
   (c) ტექნიკური ინფორმაცია
   (d) ძიების ანგარიში
   (e) დოკუმენტების ფორმა

D. სამრეწველო საკუთრების ინფორმაციის შენახვისა და ხელმისაწვდომობის ახალი ტექნოლოგიები

E. სტატისტიკა საპატენტო დოკუმენტების, როგორც ტექნოლოგიური ინფორმაციის წყაროს შესახებ

F. საერთაშორისო საპატენტო კლასიფიკაცია (სსკ)

G. ევროპული საპატენტო ინფორმაციისა და დოკუმენტაციის სისტემა (EPIDOS) (საპატენტო დოკუმენტაციის საერთაშორისო ცენტრი (INPA DOC))

H. კაპრის (CAPRI) სისტემა

I. ტექნიკის დონის ძიების პროგრამა

J. საპატენტო ინფორმაციისა და დოკუმენტაციის ცენტრები განვითარებად ქვეყნებში

(a) შესავალი
(b) ინსტიტუციონალური ასპექტები
(c) ორგანიზაცია
(d) დოკუმენტური ფონდის ორგანიზება
(e) მომსახურება
(f) მომზადება

თავი 6
სამრეწველო საკუთრების შესახებ ინფორმაციისა და დოკუმენტაციის როლი ტექნოლოგიური განვითარების ხელშეწყობაში

A. სამრეწველო საკუთრების შესახებ ინფორმაციის როლი ტექნოლოგიის გადაცემაში

(a) შესავალი

6.1. ტექნოლოგიის წარმატებითი გადაცემა ამა თუ იმ ქვეყანაში მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული ადგილობრივი ტექნოლოგიური შესაძლებლობების არსებობაზე, ამიტომ შერჩეული იმპორტირებული ტექნოლოგიის შეძენის პროცესმა უნდა შეავსოს ეროვნული სამეცნიერო-კვლევითი და საპროექტო-საკონსტრუქტორო საქმიანობა და შიდა ტექნოლოგიური შესაძლებლობების განვითარება. გადაცემისა და განვითარების პროცესი მოიცავს ურთიერთდაკავშირებულ ქმედებათა ისეთ თანმიმდევრობას, როგორიცაა: ტექნოლოგიურ მოთხოვნილებათა განსაზღვრა განვითარების მიზნების თვალსაზრისით; ტექნოლოგიის ალტერნატიული წყაროების შესახებ ინფორმაციის მოპოვება, ადგილობრივი წყაროების ჩათვლით; ყველაზე შესაფერისი ტექნოლოგიის შეფასება და შერჩევა; ტექნოლოგიების პაკეტის შემადგენელთა ანალიზი ყოველი კომპონენტის გამოყენების, ღირებულებისა და პირობების შესაფასებლად; იმპორტირებული ტექნოლოგიის ადაპტაცია და გათავისება და საკუთარ ტექნოლოგიათა განვითარების სტიმულირება; ახლად ათვისებულ ტექნოლოგიათა გავრცელება პოტენციურ მომხმარებელთა შორის.

6.2. იმისათვის, რომ ტექნოლოგიის შეფასება, შერჩევა, დამუშავება, ადაპტაცია და გამოყენება წარმატებით განხორციელდეს, აუცილებელია ქვეყანაში არსებობდეს საკუთარი შესაძლებლობები სამეცნიერო კვლევებისა და ტექნოლოგიური დამუშავების ჩასატარებლად და შესაბამისი ეროვნული პოლიტიკის ფორმულირება მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების სფეროში. ამასთან დაკავშირებით, აუცილებელია სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის მნიშვნელობის ჯეროვანი აღიარება, ეროვნული განვითარების მთელ პროცესზე მისი ხანგრძლივი ზეგავლენის გამო.

6.3. ტექნოლოგიური ინფორმაციის გაცვლა-გამოცვლა არსებითია როგორც ქვეყნებს შორის, ისე ქვეყნის შიგნით არსებული ტექნოლოგიურ დონეთა სხვაობის შესავსებად და განვითარებადი ქვეყნების ტექნოლოგიური გაძლიერებისათვის. ეს უკანასკნელი წარმოადგენს უცხოური ტექნოლოგიის ადგილობრივ პირობებთან წარმატებით ადაპტირებისა და საკუთარი ახალი ტექნოლოგიების შექმნის წინაპირობას.

6.4. ტექნოლოგიურ ინფორმაცია, მისი ეფექტური და შერჩევითი ხასიათის პირობებშიც კი, უნდა იქნეს მიჩნეული არა უმეტეს, ვიდრე მნიშვნელოვანი რგოლი ტექნოლოგიის გადაცემის ჯაჭვში. განვითარებად ქვეყნებში მომხმარებლის მიერ სწორად შერჩეული ტექნოლოგიური ინფორმაციის მიღება მხოლოდ პირველი ნაბიჯია მისი პრაქტიკული გამოყენებისაკენ; მსგავსი ინფორმაცია ხელს უწყობს სწორ გადაწყვეტილებათა მომზადებასა და მიღებას, აძლიერებს დამოუკიდებლობის ხარისხს ამ გადაწყვეტილებათა მიღების პროცესში.

6.5. განვითარების პროექტების შეფასებისა და შერჩევისათვის საჭიროა ინფორმაცია ალტერნატიული ტექნოლოგიებისა და მათი მიღების წყაროების შესახებ, მინიმალური ღირებულების, პირობებისა და პარამეტრების, ტექნიკური დოკუმენტაციის, გარანტიების, მიწოდების გრაფიკებისა და რეალიზაციის, რესურსებისა და მუშახელზე მოთხოვნილების თაობაზე ინფორმაციის ჩათვლით.

6.6. როგორც განვითარებულ, ისე განვითარებად ქვეყნებში ეროვნული პოლიტიკის შემუშავებისათვის, რაც ეხება უცხოურ ინვესტიციებს, ტექნოლოგიათა გადაცემის შესახებ ხელშეკრულებათა პირობებს, ეროვნულ კვლევებსა და დამუშავებებს, სამთავრობო შესყიდვებს, მსხვილმასშტაბიანი სოციალური პროექტების ინიცირებასა და სხვა საკითხებს, აუცილებელია ინფორმაციის არსებობა დამუშავებების შესახებ ტექნოლოგიებთან დაკავშირებულ სფეროებში.

6.7. ტექნოლოგიური ინფორმაცია არსებობს არა მარტო ბეჭდვითი სახით, როგორიცაა: წიგნები, ჟურნალები, დოკუმენტები, ანგარიშები, ცნობარები, საპატენტო დოკუმენტები, სტანდარტები, სპეციფიკაციები და კატალოგები, არამედ განსხვავებული სახითაც. ასე, მაგალითად, აუდიოვიზუალური და მანქანურად წასაკითხი მასალების სახით, ისევე, როგორც ორგანიზაციული და ინდივიდუალური გამოცდილების სახით, რომლებიც გადაიცემა ადამიანთა ურთიერთობისას სხვადასხვა ღონისძიებებში (თათბირი, სემინარი, სწავლება) მონაწილეობის დროს. ასეთი ინფორმაცია შეიძლება განსახიერებელი იყოს პროდუქციასა და მომსახურებაში. პოტენციურად სასარგებლო ტექნოლოგიური ინფორმაცია შეიძლება მოინახოს ნებისმიერ ქვეყანაში, მათი ტექნოლოგიური განვითარების არსებული დონის მიუხედავად.

6.8. სასარგებლო ტექნოლოგიური ინფორმაციის მიღება, ხელმისაწვდომობის მიუხედავად, არ არის იოლი სხვადასხვა მიზეზის გამო. მაგალითად, სინამდვილეში არაა ადვილი სწრაფად მონახო რელევანტური ინფორმაციის წყაროები და შეარჩიო საჭირო მონაცემები მისი დიდი მოცულობიდან. მეორე მიზეზს (რის გამოც განვითარებადი ქვეყნების მიერ სრულად არ არის გამოიყენებული ინფორმაცია მრავალი ტექნოლოგიის შესახებ, რომელსაც შეიცავს სპეციალური ლიტერატურა), წარმოადგენს შესაბამისი ადგილობრივი ინფრასტრუქტურის არარსებობა. ამავე დროს, ხელშემწყობი ინფრასტრუქტურის, განსაკუთრებით კი სათანადოდ მომზადებული პერსონალის, არარსებობამ, შეიძლება იმოქმედოს განვითარებადი ქვეყნების მცირე და საშუალო საწარმოების მიერ შემუშავებული და ადაპტირებული იმ ტექნოლოგიების გავრცელებაზეც, რომლებიც არ არის სათანადოდ შეფასებული და ცნობილი ადგილობრივი მასშტაბით და მით უმეტეს ნაკლებად არის ცნობილი მომხმარებლისათვის სხვა განვითარებად ქვეყნებში.

6.9. სამრეწველო საკუთრების შესახებ ინფორმაციას, ტექნოლოგიური ინფორმაციის სხვა წყაროებთან შედარებით, გააჩნია უპირატესობა თავისი ხელმისაწვდომობისა და შერჩევითობის თვალსაზრისით, რადგანაც იგი არა მხოლოდ ხელმისაწვდომია მსოფლიოს ნებისმიერი ქვეყნისათვის, არამედ ამავე დროს ასახავს ტექნოლოგიათა თანამედროვე განვითარების მდგომარეობას ლაკონიური და უნიფიცირებული სახით. მაგალითად, ინფორმაცია, რომელსაც შეიცავს თითოეული ყოველწლიურად გამოქვეყნებული მილიონი საპატენტო დოკუმენტიდან, მისაწვდომია ნებისმიერი პირისათვის მსოფლიოს ნებისმიერ კუთხეში, თუკი იგი ამას მოინდომებს. ზოგს შეუძლია გამოიყენოს საპატენტო ინფორმაცია პასიური სახით, იმ შერჩეული საპატენტო დოკუმენტების ასლების შეძენით, რომლებიც ეხება მისთვის საინტერესო ტექნიკურ სფეროს, რათა შეისწავლოს მათი შინაარსი, შეარჩიოს საპატენტო დოკუმენტი, რომელიც შეიცავს მისი პრობლემის ყველაზე შესაფერის გადაწყვეტას და გამოიყენოს გამოგონება ნებისმიერი მესამე მხარისადმი მიმართვისა და მასთან მოლაპარაკების გარეშე. საპატენტო ინფორმაციის ასეთი გამოყენება შესაძლებელია, თუ გაცემული პატენტი აღარ მოქმედებს იმ ქვეყანაში, სადაც გამოგონების გამოყენებაა განზრახული.

6.10. ორგანიზაციები, რომელთათვისაც საპატენტო ინფორმაცია პირდაპირ და უშუალოდ სასარგებლოა, შეიძლება დაჯგუფდეს 4 კატეგორიად. ესენია: სამთავრობო დაწესებულებები, სამეცნიერო-კვლევითი და საპროექტო-საკონსტრუქტორო ორგანიზაციები, უნივერსიტეტები და მრეწველობა.

(b) გამოყენება სახელმწიფო ორგანოთა მიერ

6.11. მრავალი სახელმწიფო ორგანო საპატენტო ინფორმაციის პოტენციური მომხმარებელია. კერძოდ, ორგანოები, რომლებიც დაკავებული არიან:

(1) ინოვაციური საქმიანობის წახალისებით;
(2) ეროვნული მრეწველობის დახმარებით მისი საექსპორტო პოტენციალის გაზრდაში;
(3) განვითარების გეგმების დამუშავებით და სამრეწველო პრიორიტეტების დადგენით;
(4) ქვეყანაში საკუთარი ტექნოლოგიების შემუშავებით, რომლებიც ორიენტირებულნი არიან სოფლად დასაქმების ზრდასა და სამომხმარებლო საქონლის იმპორტის შეზღუდვისაკენ;
(5) მოლაპარაკებებით სალიცენზიო ხელშეკრულებაზე და მათი დადებით.

6.12. კომპეტენტურ სამთავრობო ორგანოს, რომელიც საინოვაციო საქმიანობის წახალისებით არის დაკავებული, შეუძლია გამოიყენოს საპატენტო ინფორმაცია, როგორც ინოვაციებისადმი ინტერესის ფორმირების საშუალება ტექნიკური სწავლების კურსებზე ტექნიკურ კოლეჯებსა და უნივერსიტეტებში. გარდა ამისა, ეროვნული საპატენტო დოკუმენტებისა და, აგრეთვე, შერჩეული უცხოური დოკუმენტაციის ასლები, რომლებიც ეხება ადგილობრივ მრეწველობას, შეიძლება გადაეცეს სპეციალიზებულ საჯარო ბიბლიოთეკებს.

6.13. მთავრობა შეიძლება დაეხმაროს ეროვნულ მრეწველობას სხვა განვითარებად, ან განვითარებულ ქვეყნებში ექსპორტის გაზრდაში, ამ ქვეყნებში საპატენტო უფლებების

მოპოვების ხელშეწყობით და თავისი ქვეყნის საპატენტო უწყების როლის ამაღლებით. მთავრობას შეუძლია ხელი შეუწყოს მსხვილ ეროვნულ სამრეწველო კომპანიებს საპატენტო დოკუმენტაციის საკუთარი ფონდების შექმნაში და გაუადვილოს მათ ამ დოკუმენტაციის შეძენა.

6.14. სამრეწველო განვითარების გეგმების შემუშავებისა და ეკონომიკის სექტორების პრიორიტეტების განსაზღვრისას მთავრობას შეუძლია გამოიყენოს სტატისტიკური მონაცემები, რომლებსაც აქვეყნებს საკუთარი საპატენტო უწყება, სხვა საპატენტო უწყებები და ისმო. ტექნიკის გარკვეულ სფეროში საპატენტო აქტიურობის ღრმა შესწავლას, განსაკუთრებით, საზღვარგარეთულ პატენტების მიმართ, შეუძლია სამრეწველო განვითარების ტენდეციების ნათელი სურათის მოცემა, მათ შორის საზღვარგარეთაც.

6.15. ადგილობრივ ტექნოლოგიებთან დაკავშირებული საპატენტო დოკუმენტების მიმოხილვას შეუძლია განსაზღვროს, რომელი მათგანი უფრო მიესადაგება წარმოების ზრდას, რომელი მოიხმარს უფრო ნაკლებ ენერგიას და რომელი შეიძლება იქნეს გამოყენებული სოფლად, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნისა და საქონლის იმპორტის შემცირების უზრუნველსაყოფად.

6.16. განვითარებად ქვეყნებს, ჩვეულებრივ, სუსტი პოზიციებიდან უწევთ მოქმედება, როდესაც მოლაპარაკებას აწარმოებენ სალიცენზიო ხელშეკრულების დადების თაობაზე ტექნოლოგიის მომწოდებელთან განვითარებული ქვეყნიდან. ინფორმაცია, რომელსაც იძლევა საპატენტო დოკუმენტაცია, როგორც ალტერნატიულ ტექნოლოგიათა ფართო სპექტრზე, ასევე ტექნოლოგიის ალტერნატიულ წყაროებზე, საშუალებას იძლევა არსებითად გააუმჯობესოს განვითარებადი ქვეყნებიდან ტექნოლოგიის მყიდველთა პოზიცია ასეთ მოლაპარაკებებზე. დაწესებულებათა თანამშრომლები, რომლებიც პასუხისმგებლები არიან ტექნოლოგიის გადაცემაზე, ყოველთვის არ ფლობენ საჭირო ტექნიკურ ცოდნას და საზღვარგარეთული ტექნოლოგიის შეფასებაში, შერჩევასა და ადაპტირებაში ისინი ეყრდნობიან სამეცნიერო-კვლევით და საპროექტო-საკონსტრუქტორო ორგანიზაციებს. საპატენტო ინფორმაციის როლი ამ ორგანიზაციების კვლევითი მუშაობის ხელშეწყობაში უშუალო გავლენას ახდენს ტექნოლოგიათა გადაცემის გარიგებებში შესაძლებლობათა გაძლიერებაზე.

(c) გამოყენება სამეცნიერო-კვლევითი ორგანიზაციების მიერ

6.17. ყოველი გამოგონება თავისთავად წარმოადგენს ტექნოლოგიური განვითარების გზაზე გარკვეულ მიღწევას და ამავე დროს – ახალი ტექნოლოგიების ძიების ამოსავალ წერტილს. ამრიგად, ტექნოლოგიური ინფორმაციის შესწავლა, რომელსაც შეიცავენ პატენტები, ახდენს შემოქმედებით აზროვნების სტიმულირებას და ზრდის ახალი ტექნოლოგიების აღმოჩენის შანსს, რომლებსაც უპირატესობა ექნებათ უკვე არსებულთან შედარებით.

6.18. კვლევის დაწყებამდე მეცნიერისათვის ყოველთვის სასარგებლოა ჩვეულებრივ „ბიბლიოთეკურ გამოკვლევებში" საპატენტო ინფორმაციის შესწავლის ჩართვა. საპატენტო ინფორმაციის ასეთი შესწავლა შესაძლებლობას აძლევს მკვლევარს მიიღოს საუკეთესო გადაწყვეტილება: ჩაატაროს საკუთარი გამოკვლევა, თუ ისარგებლოს ადრე ჩატარებული კვლევების შედეგებით შესაბამისი ლიცენზიების მიღების გზით, ან განახორ-

ციელოს ერთობლივი კვლევა პარტნიორებთან, რომლებსაც მსგავსი ინტერესები და კომპეტენცია გააჩნიათ. ამგვარად, საპატენტო ინფორმაცია აადვილებს სამეცნიერო კვლევებისა და ტექნოლოგიური დამუშავებების ტენდენციების გამოვლენას და, აგრეთვე, ხელს უწყობს გამოსაკვლევ პრობლემათა ეფექტური და გამოსაყენებლად მზა ტექნიკური გადაწყვეტის მონახვას.

6.19. კვლევითი ორგანიზაციის მუშაკს ადვილად უნდა მიუწვდებოდეს ხელი საპატენტო ინფორმაციაზე და უნდა იყოს კარგად მომზადებული, რათა შეძლოს ამ ინფორმაციის გამოყენება კვლევის პროცესში. ინფორმაციის მოპოვების მეტად მოსახერხებელ საშუალებას წარმოადგენს ძირითად მონაცემთა ბანკის გამოყენება ონ-ლინე რეჟიმში ან ტელექსის ხაზის გამოყენება მისთვის საინტერესო პატენტების ნუსხის დაუყონებლივ მისაღებად. ამ პატენტების ასლების მიღება შეიძლება საპატენტო უწყებიდან, ან ისმოს მომსახურების ხაზით, ტექნიკის დონის განსაზღვრის საძიებო პროგრამის ფარგლებში.

(d) გამოყენება მრეწველობის მიერ

6.20. სამრეწველო საწარმოები წარმოადგენენ საპატენტო დოკუმენტებით დაცული ტექნოლოგიური ინფორმაციის ყველაზე მნიშვნელოვან მომხმარებლებს. მრეწველობაში ინჟინრები და ტექნიკური პერსონალი ყოველდღიურად აწყდებიან პრობლემებს, დაკავშირებულთ არსებული პროდუქციის გაუმჯობესების აუცილებლობასთან, ან წარმოების ახალი ტექნოლოგიების დანერგვასთან. განვითარებულ ქვეყნებში ამ პრობლემებს ჩვეულებრივ წყვეტენ უშუალოდ თანამშრომლები, ზოგჯერ გარეშე კონსულტანტთა დახმარებით, მაშინ, როცა განვითარებად ქვეყნებში მრეწველობის ხელმძღვანელები წამოჭრილ ტექნიკურ პრობლემათა გადაწყვეტისას უფრო ეყრდნობიან მანქანა-დანადგარების მწარმოებლებს. ადამიანური ფაქტორი, ნოუ-ჰაუ და შემოქმედებისა და სრულყოფის მოტივაცია უნდა განიხილებოდეს, როგორც გრძელვადიანი ინვესტიციები მრეწველობაში.

6.21. განვითარებადი ქვეყნების მრეწველებმა უნდა სცადონ ტექნიკური პრობლემების გადაჭრა საკუთარი ტექნიკური პერსონალის მეშვეობით. საპატენტო ინფორმაცია, ძიების ანგარიშების, შესაბამისი საპატენტო დოკუმენტების ასლებისა და რელევანტური პატენტების ბიბლიოგრაფიული მონაცემების სახით, აუცილებელია ინჟინრისთვის, რომელიც ეძებს მის წინაშე მდგარი ტექნიკური პრობლემის გადაწყვეტას. საპატენტო დოკუმენტაციის, როგორც ტექნოლოგიურ პრობლემათა გადაწყვეტის წყაროს, გამოყენება მრეწველობაში მომუშავე ინჟინრებს არწმუნებს საკუთარი დამუშავებების მნიშვნელობაში და იმაშიც, რომ მათ მიერ მიღებული შედეგებიდან ზოგიერთი შეიძლება პატენტუნარიანიც იყოს.

6.22. მსხვილმა სამრეწველო საწარმოებმა უნდა შექმნან იმ ეროვნული პატენტების ფონდები, რომლებიც მათი საქმიანობის სფეროშია გაცემული, და ამავე დროს თვალყური ადევნონ საერთაშორისო განვითარებას, რომელიც ასახულია მათი საზღვარგარეთელი კონკურენტების პატენტებში. დიდი საერთაშორისო კომპანიები, ჩვეულებრივ, დაპატენტებას მიმართავენ მხოლოდ მას შემდეგ, რაც დეტალურად შეისწავლიან ბაზარს და გამოიკვლევენ საკუთარი პროდუქციის გაყიდვის შესაძლებლობებს ან მას შემდეგ, რაც შეიტყობენ კონკურენტების დაინტერესებას ამ კონკრეტული ბაზრით. ამგვარად, პატენტებზე განაცხადების სახეობასა და რაოდენობას, რომლებიც მრავალეროვნულ კომპა-

ნიებს შეაქვთ, შეუძლია უკარნახოს ადგილობრივ მრეწველს საკუთარი ბაზრის განვითარების შესაძლებლობები, რის შედეგადაც იგი შეძლებს თავის სტრატეგიის ადაპტირებას ან კორექტირებას.

6.23. დაბოლოს, მრეწველობას იგივე მოთხოვნილებები აქვს საპატენტო ინფორმაციაზე ახალი ტექნოლოგიის განსაზღვრისას, ან ტექნოლოგიის გადაცემაზე შეთანხმების შესახებ მოლაპარაკების მომზადებისას, რაც სამთავრობო დაწესებულებებს, ან სამეცნიერო-კვლევით ორგანიზაციებს.

(e) გამოყენება უნივერსიტეტების მიერ

6.24. უნივერსიტეტების მრავალ პროფესორსა და სტუდენტს სჯერა, რომ პატენტი ყოველთვის წარმოადგენს დიდ ტექნოლოგიურ გარღვევას და, ამგვარად, პირდაპირ არ ეხება მათ კვლევით საქმიანობას. ეს მცდარი თვალსაზრისი თანდათან ქრება, თუ გავითვალისწინებთ, რომ პატენტი გაიცემა არსებული მოწყობილობებისა და ხერხების სრულყოფაზეც და არა მარტო სრულიად ახალ მოწყობილობებსა და ხერხებზე. პატენტის შესახებ ამ მითის გაქარწყლება გამოიწვევს უნივერსიტეტებში არსებული დოკუმენტური ინფორმაციის წყაროებში საპატენტო დოკუმენტაციის ჩართვას. ისმო-ს ეგიდით 1980 წელს შეიქმნა პროფესორ-მასწავლებელთა საერთაშორისო ასოციაცია, სახელდობრ, ინტელექტუალური საკუთრების სფეროში სწავლებისა და კვლევის განვითარების საერთაშორისო ასოციაცია (ATRIP).

6.25. უნივერსიტეტების სამეცნიერო ბიბლიოთეკები უნდა გამდიდრდეს საპატენტო დოკუმენტების კოლექციებით, რომლებიც დაკავშირებულია მათი ტექნოლოგიური ფაკულტეტების საქმიანობასთან. მრეწველობა ხშირად მიმართავს უნივერსიტეტებს საექსპერტო შეფასებებისათვის, ან გარკვეული გამოკვლევების ჩასატარებლად, რისთვისაც საჭიროა მოწყობილობები, რომლებიც ჩვეულებრივ, არ გააჩნიათ მცირე და საშუალო წარმოებებს. საპატენტო ინფორმაციის როლი საუნივერსიტეტო კვლევებში, უფრო დიდიც კია, ვიდრე სამეცნიერო-კვლევითი ორგანიზაციების შემთხვევაში, რადგან სტუდენტები მეტი მონდომებით მიმართავენ საპატენტო დოკუმენტებს, ვიდრე უფრო დამოუკიდებელი და გამოცდილი სპეციალისტები.

6.26. ქვეყანაში უნივერსიტეტები, აგრეთვე მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ, საპატენტო ინფორმაციის ყველა დონეზე მნიშვნელობის გაცნობიერების საქმეში, რადგანაც იქ ყალიბდებიან ინჟინრები და მკვლევარები, რომლებიც სამომავლოდ არიან მისი გამოყენების პოტენციური ბენეფიციარები. ამგვარად, საინჟინრო ფაკულტეტების სასწავლო მასალაში ჩართული უნდა იყოს საპატენტო ინფორმაცია, როგორც მისი ერთ-ერთი მთავარი შემადგენელი ნაწილი.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Guidelines for the Organization of a patent Information and Document Center with Particular Regard to the Needs and Circumstances of Developing Countries, WIPO Pub. No. 638(E) (1980 and 1987)

International Bureau of WIPO, The Role of Patent Information in the Transfer of Technology, INSPI/82/2

B. საპატენტო დოკუმენტაციის სახეობები

6.27. საპატენტო დოკუმენტაცია წარმოადგენს გამოქვეყნებული ან გამოუქვეყნებელი დოკუმენტების სრულ კომპლექტს (ან იქიდან ამონაწერ მის ფრაგმენტებს), კვლევების, კონსტრუირების, დამუშავებებისა და პიონერული პროექტების შედეგების შესახებ, განცხადებულსა და აღიარებულს აღმოჩენად, გამოგონებად, სასარგებლო მოდელებად, ან სამრეწველო ნიმუშებად, აგრეთვე მონაცემებს გამომგონებელთა, სასარგებლო მოდელებისა და სამრეწველო ნიმუშების ავტორთა, ასევე ამ ობიექტების უფლებამფლობელთა განსაკუთრებულ უფლებათა დაცვის შესახებ.

6.28. ამგვარად, საპატენტო დოკუმენტაცია გაგებულია პირველ რიგში როგორც საპატენტო უწყებათა ოფიციალური პუბლიკაციები: გამოგონებაზე განაცხადის აღწერილობა, გამოგონების აღწერილობა და ოფიციალური საპატენტო ბიულეტენი.

6.29. საპატენტო დოკუმენტაცია კლასიფიცირებულია შემდეგი განსხვავებული სახეობების მიხედვით:

(1) ოფიციალური საპატენტო ბიულეტენი;
(2) გამოგონებაზე განაცხადის აღწერილობა, (კერძოდ, რომლებმაც გაიარეს, ან არ გაიარეს წინასწარი, ან ფორმალური ექსპერტიზა);
(3) პატენტის აღწერილობა;
(4) სასარგებლო მოდელის აღწერილობა;
(5) გამოყენების მოწმობაზე დართული აღწერილობა (საფრანგეთში);
(6) სამრეწველო ნიმუშის აღწერილობა;
(7) ოფიციალური პუბლიკაცია სამართლებრივი დაცვის სტატუსის ცვლილების თაობაზე;
(8) ოფიციალური საპატენტო საძიებლები.

6.30. პატენტის, ე.ი. გაცემული დოკუმენტის აღწერილობასა და პატენტზე განაცხადს, რომელიც პატენტის საფუძველს წარმოადგენს, ფაქტობრივად ამზადებს განმცხადებელი. კანონთა უმრავლესობა მოითხოვს, რომ განაცხადი შეიცავდეს „ფორმულას" და „აღწერილობას". ფორმულა მოკლედ განსაზღვრავს გამოგონების არსს, ანუ დეტალებს, რომლებიც განასხვავებენ მას იმისგან, რაც უკვე ცნობილია. აღწერილობა იძლევა გამოგონების ახსნას, იგი მიუთითებს „ტექნიკის დონეზე" დაყრდნობით, ანუ იმაზე, რაც უკვე ცნობილი იყო გამოგონების შექმნამდე და აღწერს არსებულ ცოდნაში წინგადადგმულ ნაბიჯს, ანუ იმას, რაც თავად წარმოადგენს გამოგონებას. აღწერილობა ასევე იძლევა დამატებით ინფორმაციას, რომელიც სასარგებლოა გამოგონების სიახლეთა დასადგენად.

6.31. ჩვეულებრივ, მოითხოვება, რომ განაცხადი იყოს გადმოცემული საკმარისი სიახლითა და სისრულით ნებისმიერი სპეციალისტისათვის ტექნიკის იმ დარგში, რომელსაც განაცხადი ეხება, რათა მან მოცემული განაცხადის საფუძველზე შეძლოს მოწყობილობის დამზადება, ან განახორციელოს შესაბამისი ხერხი, რომელიც განაცხადშია აღწერილი

(„განახორციელოს გამოგონება“). გარდა ამისა, საპატენტო უფლებები, რომელიც საპატენტო დოკუმენტის საფუძველზეა მინიჭებული, ნათლად და არაორაზროვნად უნდა განსაზღვრავდეს დაცვის ფარგლებს, ანუ განსაკუთრებულ უფლებებს, რომელსაც პატენტი იძლევა. ეს დუალიზმი, რომელიც გამოიხატება ერთის მხრივ, ტექნიკური ინფორმაციის გახსნაში და, მეორეს მხრივ, საპატენტო უფლებათა განსაზღვრაში, საპატენტო დოკუმენტებს არა მარტო ანიჭებს დიდ მნიშვნელობას, როგორც ინფორმაციის ყველაზე თანამედროვე წყაროს, არამედ იძლევა მათი წარმოდგენის სპეციფიკურ ენასა და სტრუქტურას, რაც თავიდან რთული გასაგებია. მაგრამ იმის გაგება, თუ როგორ და რა მიზეზით არიან საპატენტო დოკუმენტები ამგვარად სტრუქტურირებული და დაწერილი, ტექნოლოგიური ინფორმაციის ამ მნიშვნელოვან წყაროს ხდის ეფექტიანსა და გამოსაყენებლად მოსახერხებელს.

ლიტერატურა

R.P. Veherashni, Problems of Technical Information, Types and Structure af Patent Documents, MPIC/82/4.1

International Bureau of WIPO, Guidelines for the Organization of a patent Information and Document Center with Particular Regard to the Needs and Circumstances of Developing Countries, WIPO Pub. No. 638(E) (1980 and 1987)

International Bureau of WIPO, Technological Information Contained in Patent Documents and Its Use, ISIP/93/6

C. საპატენტო დოკუმენტაციის შინაარსი

(a) შესავალი

6.32. საზოგადოდ საპატენტო დოკუმენტები შეიცავენ უახლეს ინფორმაციას. ეს იმით აიხსნება, რომ განმცხადებლები ყოველთვის ცდილობენ საკუთარი განაცხადის რაც შეიძლება ადრე შეტანას; ჩვეულებრივ ის განმცხადებელი, რომელიც მსგავს გამოგონებებზე დაცვის მთხოვნელი რამდენიმე განმცხადებლიდან პირველი შეიტანს განაცხადს, იღებს პატენტს, სხვა განმცხადებლები კი – უარს. ამასთან, მხოლოდ პატენტის აღების შემდეგ ენიჭება გამომგონებელს საკუთარი გამოგონების სხვების მიერ მისი ნებართვის გარეშე გამოყენების აკრძალვის სამართლებრივ საშუალებათა მაქსიმუმი; დაბოლოს, გამომგონებელს, რომელიც ფლობს პატენტს, შეუძლია საკუთარი გამოგონების გაყიდვის, ან მასზე ლიცენზიის გაცემის პირობად დაასახელოს უფრო მაღალი საბაზრო ფასი, ან როიალტი, ვიდრე იგი ამას შეძლებდა პატენტის გარეშე, ან ჯერ კიდევ მისი არქონის შემთხვევაში.

6.33. საპატენტო კანონის მოთხოვნების შესაბამისად საპატენტო დოკუმენტები ხსნიან ტექნიკურ ინფორმაციას გამოგონების აღწერილობაზე, მის სიახლეზე და საგამომგონებლო დონეზე, ტექნიკის არსებულ დონეზე დაყრდნობით, მინიშნების გზით. ამგვარად, ისინი შეიცავენ არა მარტო ინფორმაციას იმის შესახებ, თუ რა არის ახალი (ანუ თვითონ გა-

მოგონება), არამედ იმაზეც, რაც უკვე ცნობილია (ანუ ტექნიკის დონე) და უმეტეს შემთხვევაში იძლევიან, შემოკლებული სახით, ტექნიკური განვითარების ისტორიას იმ დარგში, რომელსაც მიეკუთვნება შესაბამისი გამოგონება.

6.34. საპატენტო დოკუმენტებს აქვთ წარდგენის საკმაოდ ერთგვაროვანი სახე მათ ფორმასა და ბიბლიოგრაფიულ მონაცემებთან დაკავშირებით, ამასთან ხშირად გააჩნიათ განმარტებითი ნახაზებიც. ფორმულა აჩვენებს, თუ რა არის გამოგონების სავარაუდო არსი. რადგანაც გამოგონების აღწერილობა უნდა იყოს იმგვარი, რომ სპეციალისტმა შეძლოს მოცემული გამოგონების განხორციელება საპატენტო დოკუმენტის საფუძველზე საპატენტო დოკუმენტთა გამოყენება თეორიულად ყოველთვის, და ხშირად პრაქტიკულადაც, შესაძლებელს ხდის ასეთ რეალიზაციას.

6.35. საპატენტო დოკუმენტებს გააჩნია საკმაოდ უნიფიცირებული სტრუქტურა. ფორმულა გადმოსცემს იმას, რაც არსებითად ახალია. აღწერილობას მოეთხოვება მოცემულ გამოგონებამდე ტექნიკური განვითარების წინაისტორიის ჩვენება და იმ განსხვავების მკაფიოდ განსაზღვრა, რომელიც არსებობს წინამორბედ ტექნოლოგიასა და გამოგონების წვლილს, როგორც ტექნოლოგიის განვითარებისთვის წინ გადადგმულ ნაბიჯს შორის. ეს, სხვა საკითხებთან ერთად და სამეცნიერო-ტექნოლოგიური სტატიებისაგან განსხვავებით, ნიშნავს, რომ მკითხველს არ ესაჭიროება აზროვნების თავისებურებების (რაც ყველა ავტორს სხვადასხვა აქვს) გაგება და მათთან შეგუება. სხვაგვარად რომ ითქვას, საპატენტო დოკუმენტების ასეთი უნიფიცირებული სტრუქტურა მათ წაკითხვას, როგორც კი მკითხველი ამას შეეჩვევა, უფრო იოლს ხდის.

6.36. საპატენტო დოკუმენტი შეიცავს ორი ტიპის ინფორმაციას: ბიბლიოგრაფიულსა და ტექნიკურს. სამრეწველო საკუთრების ზოგიერთი უწყება, რომელიც აქვეყნებს საპატენტო განაცხადსაც ექსპერტიზის შემდეგ, დამატებით გამოსცემს ძიების ანგარიშს, რომელიც შეადგინეს ამ უწყების ექსპერტებმა. ძიების ანგარიში, ჩვეულებრივ, თან ერთვის შესაბამის გამოქვეყნებულ საპატენტო განაცხადს.

(b) <u>ბიბლიოგრაფიული ინფორმაცია</u>

6.37. ეს ინფორმაცია წარმოდგენილია საპატენტო დოკუმენტის პირველ გვერდზე და ძირითადად შეიცავს შემდეგს:

(1) გამომქვეყნებელი უწყების დასახელებასა და მისამართს, გამოქვეყნების თარიღს, აგრეთვე, იმავე მონაცემებს იმ პირთა და კომპანიათა თაობაზე, რომლებსაც ეხება პატენტი, როგორიცაა გამომგონებელი, საპატენტო უფლების მფლობელი, წარმომადგენელი ან პატენტრწმუნებული;

(2) საერთაშორისო საპატენტო კლასიფიკაციის (სსკ) საკლასიფიკაციო სიმბოლოებს და, ზოგ შემთხვევაში, ეროვნული საპატენტო კლასიფიკაციის სიმბოლოებსაც;

(3) გამოგონების დასახელებას, აღწერილობის რეფერატსა და ძირითად ნახაზს ან ქიმიურ ფორმულას.

6.38. საპატენტო დოკუმენტის პირველ გვერდზე განთავსებული ბიბლიოგრაფიული მონაცემების თითოეული ელემენტი იდენტიფიცირებულია ორნიშნა ციფრული კოდით, ეგრეთ წოდებული INID (საერთაშორისო კოდები მონაცემთა იდენტიფიკაციისთვის) კო-

დებით. კოდების სისტემა საყოველთაოდ მიღებულია და ემსახურება დასახელებების, თარიღების, მისამართებისა და საკლასიფიკაციო სიმბოლოების გაგებას, იმ ენის ცოდნის გარეშეც, რომელზეც გამოქვეყნებულია საპატენტო დოკუმენტი. ორნიშნა ციფრული კოდი ჩვეულებრივ იბეჭდება პატარა წრეში, ან ფრჩხილებში და მოთავსებულია უშუალოდ კოდირებული ბიბლიოგრაფიული ელემენტის წინ. ბიბლიოგრაფიული მონაცემები და საპატენტო დოკუმენტების უმრავლესობის პირველი გვერდის ფორმატი შეესაბამება სტანდარტებსა და რეკომენდაციებს, რომლებიც ისმოს მიერ არის შემუშავებული.

(c) ტექნიკური ინფორმაცია

6.39. ტექნიკური ინფორმაცია, რომელსაც შეიცავს საპატენტო დოკუმენტი, ჩვეულებრივ, შედგება ოთხი ელემენტისაგან:

(1) ტექნიკის დონის მოკლე აღწერა, რამდენადაც ეს ავტორისთვისაა ცნობილი;
(2) გამოგონების დეტალური აღწერილობა, გადმოცემული იმგვარად, რომ მოცემული დარგის სპეციალისტმა შეძლოს ამ გამოგონების განხორციელება;
(3) ერთი, ან რამდენიმე ნახაზი (ან ქიმიური ფორმულა), რომლებიც თვალსაჩინოდ ახდენენ გამოგონებების ფუნქციონირების ილუსტრაციას;
(4) ფორმულა, რომელიც განსაზღვრავს გამოგონების ფარგლებს.

6.40. თანამიმდევრობა, რომელშიც წარმოდგენილია ეს ოთხი ელემენტი, საერთაშორისო თვალსაზრისით არ არის უნიფიცირებული, მაგრამ ყოველი ქვეყანა ერთი და იმავე სახით წარმოადგენს ყველა თავის გამოსაქვეყნებელ საპატენტო დოკუმენტს. საერთოდ, საპატენტო დოკუმენტთა ტექნიკური შინაარსი წარმოდგენილია თანამიმდევრულად დანომრილ გვერდებზე შემდეგნაირად: ტექნიკის წინამორბედი დონე – დეტალური აღწერილობა – ფორმულა – ნახაზები. გვერდების რაოდენობა საპატენტო დოკუმენტში ვარიირებს გამოგონების სირთულისა და ტექნიკური სფეროს მიხედვით. დოკუმენტის საშუალო მოცულობა შეადგენს 10-დან 15 გვერდს.

(d) ძიების ანგარიში

6.41. ძიების ანგარიშს ადგენს საპატენტო ექსპერტი სამრეწველო საკუთრების უწყებაში, იქ არსებული საძიებო ფონდების გამოყენების შედეგად. საძიებო ფონდები შედგება საპატენტო დოკუმენტებისა და სხვა პუბლიკაციებისგან, რომლებიც სისტემატური სახით არიან მოწესრიგებული, რათა დაჯგუფდნენ ტექნიკური დარგების მიხედვით. საძიებო ფონდები შეიცავს საპატენტო დოკუმენტებს, რომლებიც გამოქვეყნებულია სულ მცირე ძირითად განვითარებულ ქვეყანათა მიერ 1920 წლიდან და უფრო ადრეც კი. ძიების ანგარიში შეიცავს დოკუმენტების მითითებას, რომლებიც, ექსპერტის აზრით, აღწერენ განცხადებული გამოგონების ანალოგიურ ან იდენტურ ტექნიკურ გადაწყვეტილებებს. თუ ძიების ანგარიშში მოყვანილი ტექნიკური გადაწყვეტილებებიდან ერთიც კი არის განაცხადში აღწერილი გამოგონების იდენტური, მაშინ მოცემული გამოგონება განიხილება, როგორც სიახლის არმქონე და პატენტი ამ შემთხვევაში არ გაიცემა.

(e) დოკუმენტების ფორმა

6.42. სამრეწველო საკუთრების უწყებები აქვეყნებენ საკუთარ საპატენტო დოკუმენტებს და მათთან დაკავშირებულ მონაცემებს სხვადასხვა ფორმით, სხვადასხვა საინფორმაციო მატარებლების გამოყენებით. საპატენტო ინფორმაციის მატარებლები, რომლებიც ამჟამად მოიპოვება საერთაშორისო ბაზარზე, შემდეგია (თუმცა ჩამონათვალი არ არის სრული):

საპატენტო დოკუმენტების ინდივიდუალური ასლები:

(1) ქაღალდზე;
(2) მიკროფიშებზე;
(3) კომპაქტ-დისკებზე (CD-ROM).

საპატენტო დოკუმენტთა კომპლექტები, რომლებიც მოწესრიგებულია ნომრების მიხედვით:

(1) აკინძული ტომებად;
(2) 16 მმ-იან ან 35 მმ-იან მიკროფილმებზე;
(3) მიკროფიშებზე;
(4) კომპაქტ-დისკებზე (CD-ROM).

ბიბლიოგრაფიული ინფორმაცია ნუსხის ფორმითაა წარმოდგენილი, სადაც ყოველი ნუსხა შეიცავს მონაცემთა ნაკრებს, რომელთაგან თითოეული ეხება ერთ დოკუმენტს. ცალკეული ნუსხა შეიძლება მოწესრიგებული იყოს სხვადასხვა სახით და ბიბლიოგრაფიული ელემენტებიდან ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანის შესაბამისად, მაგალითად: საკლასიფიკაციო სიმბოლოს ან განმცხადებლის სახელის მიხედვით. ასეთი ნუსხები შეიძლება იყოს:

(1) ქაღალდის ფორმით (იფიციალური ბიულეტენები);
(2) მიკროფიშებზე;
(3) 16 მმ-იან ან 35 მმ-იან მიკროფილმებზე;
(4) კომპაქტ-დისკებზე (CD-ROM);
(5) კომპიუტერის მეხსიერებაში შენახული, რომელიც უშუალოდ ხელმისაწვდომია on-line-ის რეჟიმში ტერმინალებიდან, სატელეფონო ან სატელექსო კავშირით.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Guidelines for the Organization of a patent Information and Document Center with Particular Regard to the Needs and Circumstances of Developing Countries, WIPO Pub. No. 638(E) (1980 and 1987)

International Bureau of WIPO, Technological Information Contained in Patent Documents and Its Use, ISIP/93/6

International Bureau of WIPO, The Role of Patent Information and Documentation in the Transfer of Technology, Pl. 105, 1983

International Bureau of WIPO, Patent Information – What It Is and How Useful It Is for Technology Development or Technology Transfer, WIPO/IP/SUV/93/9

D. სამრეწველო საკუთრების ინფორმაციის შენახვისა და ხელმისაწვდომობის ახალი ტექნოლოგიები

6.43. თანამედროვე კომპიუტერული ტექნოლოგიების გამოყენებით დაიწყო სამრეწველო საკუთრების ინფორმაციის შენახვისა და მისი მოპოვების ტექნიკური შესაძლებლობების ახალი ერა. მთავარი გახდა „კომპაქტ-დისკების", ანუ CD-ROM ტექნოლოგია. კომპაქტ-დისკები არის ახალი ტექნოლოგია, რომელიც დაკავშირებულია Compact Disc Read-Only Memory-ს მატარებლებთან, ანუ „დისკებთან, რომლებიც ინფორმაციის მხოლოდ წაკითხვის საშუალებას იძლევა". მათში ინფორმაცია შენახულია 12 სმ-იანი დიამეტრის დისკზე დაშტამპვის საშუალებით, ისევე, როგორც ეს კეთდება აუდიო კომპაქტ-დისკებზე, უმცირესი ღრმულების სერიების სახით, რომლებიც წაიკითხება ლაზერის სხივით (წამკითხავი მოწყობილობანი ოპტიკური დისკებისათვის). ჩაწერილი ინფორმაცია მომხმარებელმა შეიძლება გამოიტანოს ეკრანზე. ინფორმაცია კომპაქტ-დისკზე არ შეიძლება იყოს წაშლილი ან დამატებით ჩაწერილი (აქედან, „მხოლოდ წასაკითხი").

6.44. სამრეწველო საკუთრების დოკუმენტებისა და ინფორმაციის შესანახად კომპაქტ-დისკების გამოყენების შესაძლებლობამ წარმოაჩინა ახალი ასპექტი არსებული ავტომატიზებული სისტემების განვითარებაში. კომპაქტ-დისკები უზრუნველყოფენ ინფორმაციის მიწოდების ახალ მექანიზმს, რომელიც ავსებს სისტემებს მაგნიტური ლენტების ან დისკური მეხსიერების გამოყენებით, ან, ზოგ შემთხვევაში, ცვლის კიდეც მათ. კომპაქტ-დისკები, რომლებიც შეიცავენ ტექსტს ციფრული ფორმით და/ან გრაფიკულ ინფორმაციას ფაქსიმილური სახით, გამოიყენება:

(1) დოკუმენტების არქივებად;

(2) "ავტონომიურ" რეჟიმში („off-line") ბიბლიოგრაფიული მონაცემების, დასახელების, რეფერატისა და სრული ტექსტის ძიებისათვის, საქონლისა და მომსახურების ჩამონათვალის ჩათვლით;

(3) საპატენტო დოკუმენტების გასავრცელებლად.

6.45. რაშია კომპაქტ-დისკების ძირითადი თავისებურება, რა ხდის მათ გამოყენებას მიმზიდველს სამრეწველო საკუთრების სფეროში? შემდეგ პუნქტებში მოცემულია პასუხი ამ კითხვაზე:

(1) მათ გააჩნიათ შენახვის უდიდესი ტევადობა;

(2) ჩაწერა და ინფორმაციის ძიება ხდება ელექტრონული მართვით;

(3) კომპაქტ-დისკების ასლების გადაღება შედარებით იაფია;

(4) კომპაქტ-დისკები შედარებით გამძლეა და არ განიცდის გარემოს ზემოქმედებას: სინოტივის, მაღალი და დაბალი ტემპერატურის, ელექტრონული ან მაგნიტური ველების სახით;

(5) დისკების წამკითხავი მოწყობილობები არ არის ძვირი (500 შვეიცარული ფრანკი სტანდარტულ მოდელზე) და მომავალში მათი ფასი კიდევ უფრო დაიწევს;

(6) მონაცემების ამოკრეფა, მაგალითად, ძიების შესრულება ბულის ოპერატორების გამოყენებით რამდენიმე ბიბლიოგრაფიული საძიებო ფაილის საფუძველზე, შეიძლება განხორციელდეს პერსონალური კომპიუტერის საშუალებით. ეს ნიშნავს იმას, რომ მონაცემების ორი, ან მეტი ფაილით, რომლებიც ჩაწერილია დისკზე, შეიძლება კომპიუტერის, როგორც ინტერაქტიური საძიებო სისტემის მეხსიერებაში მანიპულირება.

6.46. არსებობს ოპტიკურ დისკებზე ინფორმაციის შენახვის ორი მეთოდი:

(1) ორობითად – კოდირებული ფაქსიმილური მონაცემების ფორმით (ფაქსიმილური ან რასტრული შენახვის წესი); და

(2) სიმბოლურად – კოდირებული მონაცემებით („ციფრული" ფორმა).

6.47. ფაქსიმილური ფორმით ინფორმაცია ინახება უმცირესი წერტილების შემცველი „სურათის" სახით, რომლებიც წარმოადგენენ ნაბეჭდი გვერდის გამოსახულებას. თითოეული წერტილი კომპიუტერში წარმოდგენილია „ბაიტით" და ბაიტების დიდი რაოდენობაა აუცილებელი გამოსახულების პორტრეტის შესაქმნელად. მაგალითად, ინფორმაციის გვერდი, რომელიც სკანირებულია 300 წერტილი დიუმზე გარჩევისუნარიანობით – (ან dpi) შესანახად მოითხოვს 1 050 000 ბაიტს (1 ბაიტი = 8 ინფორმაციის ორობით ბიტს). პრაქტიკაში, მონაცემთა შეკუმშვის ტექნიკის გამოყენებით მცირდება შენახვის მოთხოვნები თითეული გვერდისათვის, რაც უზრუნველყოფს ერთ კომპაქტ-დისკზე 15 000-დან 20 000-მდე ფაქსიმილური გვერდის შენახვას. მეორე მხრივ, გვერდების რაოდენობა, რომლებიც მოთავსებულია ერთ დისკზე შენახვის ციფრული სახეობის გამოყენებისას, მერყეობს 150 000-დან 300 000-მდე, რადგანაც ერთი ნაბეჭდი ნიშნის შენახვისთვის საჭიროა მხოლოდ ერთი ბაიტი.

6.48. დისკების შემდგომი გამოყენება შეიძლება განისაზღვროს შემდეგნაირად:

(1) გამოქვეყნებული სრული საპატენტო დოკუმენტების შენახვა. ეს გამოიყენება უმთავრესად, როგორც პუბლიკაციის მატარებელი: ან ფაქსიმილურ ფორმატში (ანუ ტექსტიც და გამოსახულებაც ინახება ფაქსიმილურ ფორმატზე), ან შერეული სახით, როდესაც ტექსტი ჩაწერილია სიმბოლურ – კოდირებული სახით, გამოსახულებანი კი – ფაქსიმილურ ფორმატზე, ან მომავალში მთლიანად ციფრულ ფორმატში (ტექსტიცა და გამოსახულებაც);

(2) საპატენტო ინფორმაციის შემთხვევაში: ბიბლიოგრაფიულ მონაცემთა შენახვა რეფერატებთან ერთად, ან მათ გარეშე. ეს გამოყენება უზრუნველყოფს ანალოგიურ შესაძლებლობებს, როგორც არსებულ ონ-ლინე საპატენტო მონაცემთა ბაზების გამოყენების შემთხვევაში;

(3) სასაქონლო ნიშნებზე ინფორმაციის შემთხვევაში: ბიბლიოგრაფიულ მონაცემთა შენახვა საქონლისა და მომსახურების ჩამონათვალის ტექსტთან ერთად, ან მის გარეშე, აგრეთვე, გამოსახულებებით, ან მათ გარეშე. ასეთი გამოყენება უზრუნველყოფს ანალოგიურ შესაძლებლობებს, როგორც სა-

საქონლო ნიშნების შესახებ არსებულ მონაცემთა ონ-ლინე ბაზების შემთხვევაში;

(4) სხვა მონაცემთა შენახვა, როგორიცაა საკლასიფიკაციო სისტემათა ტექსტები, მაგალითად სსკ, საკვანძო სიტყვების მაჩვენებლებთან ერთად. ასეთი გამოყენება საშუალებას იძლევა ჩატარდეს ძიება კლასიფიკაციის სისტემების ტექსტების მიხედვით, საკვანძო სიტყვების გამოყენებით მათი ჩამონათვალიდან, ან თვით კლასიფიკატორიდან, ან უზრუნველყოფილი იქნეს საკლასიფიკაციო რუბრიკების დისპლეიზე გამოტანა და სიმბოლოების, როგორც საძიებო ტერმინების გამოყენება.

(5) ხერხების შეთავსება, რომლებიც აღნიშნულია პუნქტებში (2) და (4) ან (3) და (1).

6.49. ტიპური საძიებო სისტემა, რომელიც რეალიზებულია კომპაქტ-დისკებზე, შედგება პერსონალური კომპიუტერისაგან ეკრანით, კომპაქტ-დისკისათვის დისკამძრავისა და პრინტერისგან. დისკამძრავი (ე.წ. „წამკითხავი მოწყობილობა") შეიძლება იყოს ავტონომიური მოწყობილობა, რომელიც კაბელითაა შეერთებული კომპიუტერთან, ან შეიძლება იყოს ჩადგმული მოწყობილობა, რომელიც მეორე მოქნილი დისკის ადგილზე შეიძლება ჩაიდგას. ოპტიკური დისკამძრავი შეიძლება წარმოადგენდეს მულტიდისკურ მოწყობილობას, რომელიც იმართება სპეციალური პროგრამით და გათვლილია სათავსოდან საჭირო დისკის მოსაძებნად და საკითხავ მოწყობილობაში მის ჩასატვირთად.

6.50. კომპაქტ-დისკების პაკეტი, რომლებიც ავტონომიურ რეჟიმში გამოიყენება, შეიცავს ყველა აუცილებელ საძიებო რეკვიზიტს, კერძოდ: მონაცემთა ბაზას, საძიებლებს (რომლებსაც „ლექსიკონებსაც" უწოდებენ) და საძიებო პროგრამულ უზრუნველყოფას, რომელიც კომპაქტ-დისკზე, ან მოქნილ დისკზეა ჩაწერილი. იმისთვის, რომ გამოიძახოს ინფორმაცია, მომხმარებელი მონიშნავს თავის სამუშაო ადგილიდან დისკზე არსებულ ერთ-ერთ ფაილს, ატარებს ძიებას და პოულობს შესაბამის მითითებებს. ტექსტის ეკრანზე გამოტანის ბრძანების მიღებისას კომპიუტერი აკავშირებს ამ ბრძანებას მონაცემებთან, რითაც განსაზღვრავს დისკზე კოდირებული გამოსახულების ადგილსამყოფელს, გადმოტვირთავს მონაცემებს დროებით საცავში მაგნიტურ დისკებზე და მოძებნილი დოკუმენტის შესაბამისი გვერდის გამოსახულება გამოაქვს სამუშაო ადგილის ეკრანზე. მომხმარებელს შეუძლია ამობეჭდოს მოძებნილი გამოსახულება გვერდების მიხედვით დაკავშირებულ სამუშაო ადგილთან შესაბამის პრინტერზე,.

6.51. საძიებო სისტემათა გამოყენების ღირებულება ინტერაქტიულ რეჟიმში (on-line) საკმაოდ მაღალია ბევრი არსებული ან პოტენციური მომხმარებლისათვის. ბიბლიოგრაფიული ინფორმაციისადმი ხელმისაწვდომობის ღირებულება, რომელიც ეხება ციფრულ ფორმატში კომპაქტ-დისკებზე ჩაწერილ სამრეწველო საკუთრების დოკუმენტებს, ინტერაქტიურ რეჟიმში მომუშავე საძიებო სისტემებთან შედარებით დაბალია, რაც მიმზიდველ ალტერნატივას ქმნის მრავალი მომხმარებლისათვის. ასეთი საძიებო სისტემის შექმნა, რომელიც რეალიზებულია კომპაქტ-დისკებზე, საშუალებას აძლევს მომხმარებელს, ძიების ჩატარებისას თავიდან აიცილოს მუდმივი კავშირი დაშორებულ და ძვირ მონაცემთა ბაზასთან. ვინაიდან მომხმარებლისთვის საჭირო მთელი ინფორმაცია შენახულია მისი მოწყობილობის მეხსიერებაში, მას შეუძლია სათანადო ინფორმაციის ძიებაზე

დახარჯოს იმდენი დრო და აკეთოს ეს ისეთი სიხშირით, როგორიც სჭირდება, დამატებითი ხარჯების გაწევის გარეშე.

6.52. საპატენტო დოკუმენტაციასთან დაკავშირებით კომპაქტ-დისკების ტევადობა შემდეგნაირია:

(1) ერთ კომპაქტ-დისკზე შეიძლება 1000-მდე საპატენტო დოკუმენტის ფაქსიმილური ფორმით შენახვა, ნახაზების ჩათვლით. დოკუმენტების სრული ტექსტის მიხედვით ძიების ჩატარება არ შეიძლება, მაგრამ დოკუმენტის ნომერთან, სსკ-ის ინდექსებთან, დასახელებაში სიტყვებთან და ა.შ. დაკავშირებით შესაძლებელია საძიებო ინდექსების დამატება, რაც უზრუნველყოფს საპატენტო დოკუმენტების გამოსახულების დისპლეიზე გამოტანას, ან ამობეჭდვას.

(2) ერთ კომპაქტ-დისკზე შეიძლება 3000 სრული საპატენტო დოკუმენტის შენახვა შერეული სახით, ანუ დოკუმენტის ტექსტური ნაწილის შენახვა ციფრულ ფორმატში, ხოლო ნახაზების – ფაქსიმილურ ფორმატში. ამ შემთხვევაში შესაძლებელია ძიების ჩატარება უშუალოდ ტექსტობრივი ნაწილის მიხედვით;

(3) ერთ კომპაქტ-დისკზე შეიძლება მოთავსდეს 20 000 საპატენტო დოკუმენტი იმ პირობით, თუ აღწერილობის ტექსტი, ბიბლიოგრაფია და რეფერატი ჩაიწერება ციფრულ ფორმატში ნახაზებისა და ქიმიური ფორმულების გარეშე. ასეთი შენახვა შეიცავს ბიბლიოგრაფიული ინფორმაციის საძიებლებს, სახელწოდებებსა და რეფერატებში საკვანძო სიტყვებით ძიების ჩათვლით.

6.53. სასაქონლო ნიშნების შესახებ ინფორმაციის შემთხვევაში დისკების ტევადობა შეიძლება დახასიათდეს შემდეგნაირად:

(1) ერთ დისკზე შეიძლება მოთავსდეს დაახლოებით 250 000-მდე შავ-თეთრი სასაქონლო ნიშნის გამოსახულება; თუ გამოსახულებანი ჩაწერილია ნახევარტონების გადაცემით (ნაცრისფრის ელფერით), მაშინ მოთავსდება 40 000 გამოსახულება, ხოლო თუ გამოსახულება ფერადია – მხოლოდ 20 000-მდე. გამოსახულების ძიება შეიძლება ნიშნის ნომრისა და ვენის კლასიფიკაციის სიმბოლოების მეშვეობით და მთავრდება ეკრანზე გამოსახულების გამოტანით ან მისი ამობეჭდვით.

(2) ერთ დისკზე შეიძლება მოთავსდეს დაახლოებით 20 000-მდე სრული ჩანაწერი სასაქონლო ნიშნების შესახებ ე.წ. „შერეული სახით“, ანუ ტექსტობრივი ნაწილები – ციფრულ ფორმატში, ხოლო შავ-თეთრი გამოსახულებანი – ფაქსიმილურ ფორმატში. ამ შემთხვევაში ორივე ნაწილი მოძიებადია.

6.54. საპატენტო დოკუმენტების შენახვა კომპაქტ-დისკებზე ფაქსიმილურ ფორმატში უზრუნველყოფს ჩანაწერის მაღალ სიმჭიდროვეს და ეკრანზე ხარისხიანი გამოსახულების მიღებისა და ამობეჭდვის საშუალებას იძლევა. ასეთი პროდუქტები უკვე არსებობენ. მაგალითად, იაპონიის საპატენტო უწყება ყოველკვირეულად ავრცელებს ახლად გამოქვეყნებულ საპატენტო განაცხადებს კომპაქტ-დისკებზე. ევროპის საპატენტო უწყება ასევე ავრცელებს საპატენტო განაცხადების სრულ ტექსტებს, რომლებიც გამოქვეყნებულია მის და ისმოს მიერ, ჩაწერილს კომპაქტ-დისკებზე, როგორც ფაქსიმილურ გამო-

სახულებას (მაგ. ESPACE -EP და ESPACE-WORLD დისკები) და, აგრეთვე, სთავაზობს დისკებზე გამოქვეყნებულ საპატენტო განაცხადთა პირველ გვერდებს (FIRSt სისტემა).

6.55. სასაქონლო ნიშნების შესახებ მონაცემებისა და მათ გამოსახულებათა ოპტიკურ დისკებზე შენახვა ასევე უზრუნველყოფს ჩანაწერის მაღალ სიმჭიდროვეს, და ეკრანზე ხარისხიანი გამოსახულების მიღებისა და ამობეჭდვის საშუალებას იძლევა. ასეთი პროდუქტები უკვე არსებობენ. მაგალითად, ისმოს საერთაშორისო ბიურო, ROMARIN-ის პროექტის თანახმად, ყოველთვიურად უშვებს საერთაშორისო სასაქონლო ნიშნების სრულ ფაილს CD-ROM დისკებზე.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, New Technologies for Storage of and Access to Industrial Property Information, ISIP/93/7

E. სტატისტიკა საპატენტო დოკუმენტების, როგორც ტექნოლოგიური ინფორმაციის წყაროს შესახებ

6.56. უკანასკნელი სტატისტიკის თანახმად საპატენტო განაცხადთა რიცხვი მთელ მსოფლიოში ყოველწლიურად შეადგენს ერთ მილიონზე მეტს. ამ განაცხადებს მივყავართ ნახევარ მილიონზე მეტ გაცემულ პატენტამდე. გამოგონებათა რიცხვი, რომელსაც მოიცავენ ზემოხსენებული განაცხადები და გაცემული პატენტები, მნიშვნელოვნად ნაკლებია, რადგან ყოველი გამოგონება განაპირობებს ორი ან მეტი საპატენტო განაცხადის გაჩენას სხვადასხვა ქვეყანაში. ყოველწლიურად სხვადასხვა ენაზე გამოქვეყნებული საპატენტო დოკუმენტების, როგორც განაცხადთა, ასევე გაცემულ პატენტთა რიცხვი მილიონს აჭარბებს. ქვემოთ მოყვანილია სტატისტიკა ძირითადი დამპატენტებელი ქვეყნების შესახებ.

	პატენტები		სასარგებლო მოდელები	
	განაცხადები	გაცემული პატენტები	განაცხადები	გაცემული პატენტები
1	2	3	4	5
იაპონია	380,035	88,400	77,101	53,400
აშშ	191,386	98,344	-	-
გერმანია	117.768	52,008	20,084	16,884
დიდი ბრიტანეთი	101,242	42,586	-	-
საფრანგეთი	82,141	44,291	-	-
იტალია	65,170	32,511	3,337	1,840
ნიდერლანდი	58,822	23,264	-	-
ესპანეთი	56,733	15,815	3,492	3,279
შვედეთი	55,641	21,115	-	-
შვეიცარია	55,557	20,637	-	-
ავსტრია	51,491	16,787	-	-
კანადა	47,752	14,580	-	-
კორეის რესპუბლიკა	47.344	11,446	32,205	7,592
დანია	47,088	6,629	563	453
ბელგია	46,520	19,074	-	-
რუსეთის ფედერაცია	43,717	13,214	-	-
ლუქსემბურგი	43,503	10,293	-	-
პორტუგალია	42,932	1,694	281	83
საბერძნეთი	36,907	7,835	219	188
ირლანდია	36,792	1,574	-	-
მონაკო	32,717	115	-	-
ავსტრალია	30,729	12,728	-	-
ჩინეთი	19,618	6,556	47,499	46,639
ბრაზილია	16,944	2,649	2,584	319
ინდოეთი	3,720	1,551	-	-
ჯამი	1,712,269	565,696	187,365	130,677

6.57. ზემომოყვანილი ციფრები ემყარება ისმოს 1993 წლის სტატისტიკას. იმ შემთხვევაში, როცა ქვეყანა საერთაშორისო, ან რეგიონალური შეთანხმების, მაგალითად, PCT-ის ან ევროპის საპატენტო კონვენციის მონაწილეა, ციფრები შეიცავენ, აგრეთვე, ყველა საერთაშორისო, ან რეგიონულ განაცხადს, რომელშიც ეს ქვეყანა არის მითითებული. საპატენტო განაცხადთა საერთო რაოდენობა, ზემომოყვანილი 25 ქვეყნის მიხედვით, იმ საპატენტო განაცხადთა საერთო რაოდენობის თითქმის 90%-ს შეადგენს, რომლებიც შეტა-

ნილია 110 ქვეყანასა და ორგანიზაციაში 1993 წელს. სასარგებლო მოდელებზე განაცხადთა საერთო რაოდენობა, რომელიც ზემოთაა მოყვანილი 10 ქვეყნისათვის, შეადგენს სასარგებლო მოდელებზე განაცხადთა საერთო რიცხვის 95%-ს, რომელიც შეტანილია 24 ქვეყანაში 1993 წელს.

6.58. არსებობს ორი ძირითადი მიზეზი, რითაც აიხსნება სხვაობა გამოგონებათა რაოდენობასა და შესაბამის საპატენტო დოკუმენტთა რაოდენობას შორის. პირველი, როგორც ეს ზემოთ იყო აღნიშნული, მდგომარეობს იმაში, რომ ზოგიერთი ქვეყანა აქვეყნებს არა მარტო პატენტებს, არამედ შესაბამის განაცხადებსაც. მეორე მიზეზია ის, რომ ერთი და იგივე გამოგონება ყოველ ცალკეულ ქვეყანაში, რომელშიც მოთხოვნილია დაცვა, ხდება ცალკე განაცხადის (აგრეთვე ცალკეული პატენტის) ობიექტი. ამგვარად, ერთი და იგივე გამოგონება შეიძლება გახდეს პუბლიკაციის ობიექტი, არა მარტო ერთ, არამედ რამდენიმე ქვეყანაში. ქვეყნების საშუალო რაოდენობა დაახლოებით ორიდან სამამდეა.

6.59. არ არსებობს ზუსტი სტატისტიკა გამოქვეყნებულ საპატენტო დოკუმენტთა რაოდენობის თაობაზე, იმ დროიდან მოყოლებული, რაც პატენტების გამოქვეყნება დაიწყო. მაგრამ მათი რიცხვი შეიძლება შეფასებული იყოს დაახლოებით 30 მილიონამდე. აქედან, ჩვეულებრივ, მხოლოდ ბოლო პუბლიკაციებს აქვთ პრაქტიკული მნიშვნელობა ტექნოლოგიური ინფორმაციის ძიების თვალსაზრისით. უფრო ძველ დოკუმენტებს ხშირად მხოლოდ ისტორიული ღირებულება აქვს. მიუხედავად ამისა, უფრო ძველი დოკუმენტების ხელმისაწვდომობა აუცილებლად საჭიროა სამრეწველო საკუთრების ნებისმიერი უწყებისთვის, რომლის კანონმდებლობა მოითხოვს გადაწყვეტილების გამოტანას საკითხზე, არის თუ არა მოცემული საპატენტო განაცხადი, რომელიც ეხება მოცემულ გამოგონებას, ობიექტურად ახალი, რადგანაც ამ დასკვნის გამოტანა მოითხოვს ყველა იმ არსებულ საპატენტო დოკუმენტის გადასინჯვას, რომელიც შეიძლება შეიცავდეს ანალოგიურ გამოგონებებს.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Patent Information – What it is and How Useful It Is for Technology Development of Technology Transfer, WIPO/IP/SUV/93/9

F. საერთაშორისო საპატენტო კლასიფიკაცია (სსკ)

6.60. სამრეწველო საკუთრების უწყებები, რომლებსაც საქმე აქვთ საპატენტო დოკუმენტების დიდ რაოდენობასთან, აწყდებიან ორი სხვადასხვა საკითხის გადაწყვეტის აუცილებლობას. ესენია, კერძოდ, საპატენტო განაცხადებთან დაკავშირებული ადმინისტრირების უზრუნველყოფა და გამოქვეყნებული საპატენტო დოკუმენტების შემცველი საძიებო ფაილების ფორმირება და შენარჩუნება. საძიებო ფაილები იქმნება დოკუმენტური ძიების ჩატარების მიზნით, რაც საჭიროა საპატენტო განაცხადების ექსპერტიზისა და კონკრეტული ტექნიკური სფეროს რელევანტური დოკუმენტების მონახვისათვის. საჭიროა სპეციალური სისტემები საპატენტო დოკუმენტების სათანადოდ ორგანიზებისთვის, რომლებიც უზრუნველყოფენ საპატენტო განაცხადთა და საპატენტო დოკუმენტთა ეკო-

ნომიურ დამუშავებას უწყებაში და რაც უფრო დიდია საპატენტო დოკუმენტთა რაოდენობა, მით უკეთესი უნდა იყოს სისტემა.

6.61. ერთი მხრივ, საპატენტო განაცხადებს უნდა გააჩნდეთ მათთვის მიკუთვნებული რაიმე სიმბოლო, ან ნომერი ადმინისტრირების მიზნებისათვის, ე.ი. უწყებაში რეგისტრაციისა და დამუშავებისთვის. ამ მიზნით ჩვეულებრივ გამოიყენება რიგითი ნომერი. მეორე მხრივ, საპატენტო განაცხადებს, აგრეთვე, უნდა ჰქონდეს სპეციალური სიმბოლოები, რომლებიც ეხება ტექნიკურ სფეროს ან სფეროებს, რომელთაც მიეკუთვნება საპატენტო განაცხადი. ეს სიმბოლოები საჭიროა შესაბამისი სფეროს (მაგალითად, მრეწველობის) დასახმარებლად, აგრეთვე, საპატენტო დოკუმენტაციის ნომრებისა და კლასების მოსაწესრიგებლად, ძიების ჩასატარებლად, რაც აუცილებელია, და კონკრეტულ ტექნიკურ საკითხთან დაკავშირებული დოკუმენტების მოსანახად. ამიტომ სამრეწველო საკუთრების უწყებანი იძულებულნი აღმოჩნდნენ შეემუშავებინათ პატენტთა კლასიფიკაციის სისტემები, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, სისტემები, რომლებიც სპეციალურადაა ადაპტირებული განაცხადების შეტანისა და საპატენტო დოკუმენტთა საიმედო და სწრაფი მოძიებისათვის. ასეთ სპეციალურ საკლასიფიკაციო სისტემათა დამუშავება საპატენტო დოკუმენტაციისათვის აუცილებელი გახდა, რადგანაც არსებული საკლასიფიკაციო სისტემები, ისეთები, როგორიც გამოიყენება ბიბლიოთეკებში, საპატენტო დოკუმენტების კლასიფიკაციის მიზნებისათვის გამოუსადეგარი აღმოჩნდა. ამგვარად, სხვადასხვა უწყებაში სხვადასხვა ეროვნული საკლასიფიკაციო სისტემები დამუშავდა.

6.62. პირველად ეროვნული საკლასიფიკაციო სისტემა მიღებულ იქნა 1831 წელს აშშ-ს საპატენტო უწყებაში, შემდეგ 1877 წელს გერმანიის საპატენტო უწყებასა და 1880 წელს დიდი ბრიტანეთის უწყებაში. საპატენტო განაცხადთა უბრალო რეგისტრაციის საწყისი სისტემა თანდათანობით შეიცვალა საპატენტო განაცხადთა ექსპერტიზის სისტემით, რომლის დროსაც განაცხადებს ადარებდნენ არსებულ ეროვნულ საპატენტო დოკუმენტებს. შემდეგი ნაბიჯი იყო – საპატენტო განაცხადთა ექსპერტიზაში მოცემული სფეროს ტექნიკის უნივერსალური დონის ჩართვა, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ამ მიზნით სხვა ქვეყნების მიერ გამოქვეყნებულ დოკუმენტთა გამოყენება. ამ ტიპის ექსპერტიზის მიზნებისთვის სამრეწველო საკუთრების უწყებები ვალდებულნი იყვნენ ჩაეტარებინათ იმ დოკუმენტთა ძიება, რომლებიც ეძღვნებოდა კონკრეტულ თემატიკას, და მოენახათ ისინი უამრავ უცხოურ საპატენტო დოკუმენტთა შორის, რომელთაც სხვა ეროვნულ კლასიფიკაციათა სიმბოლოები გააჩნდათ.

6.63. ამ პრობლემის დაძლევის ერთ-ერთ საშუალებას წარმოადგენდა ორ განსხვავებულ საკლასიფიკაციო სისტემას შორის შესაბამისობის ცხრილების შექმნა, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ისეთი ტაბულების დამუშავება, რომლებსაც ერთი ეროვნული კლასიფიკაციის ყოველი რუბრიკისათვის მოჰყავდათ სხვა ეროვნული სისტემის შესაბამისი რუბრიკა. მაგრამ კლასიფიკაციების განსხვავებულ პრინციპთა შედეგად, რომელიც ყოველი სისტემის საფუძველში დევს, ეროვნული კლასიფიკაციები იმდენად განსხვავდებოდნენ ერთიმეორისგან, რომ ამ შესაბამისობის ცხრილების ღირსება მეტად საეჭვო ხდებოდა. უფრო მეტიც, საჭირო იქნებოდა სხვადასხვა შესაბამისობის ცხრილების დადგენა, ერთი მხრივ, მოცემული ქვეყნის საკუთარ ეროვნულ სისტემასა და, მეორე მხრივ, სხვა ქვეყნე-

ბის ყოველი ეროვნულ კლასიფიკაციის სისტემას შორის. ამიტომ ეს მეთოდი არ იძლეოდა პრობლემის მისაღებ გადაწყვეტილებას.

6.64. ამ პრობლემის გადაჭრის მეორე შესაძლებლობას წარმოადგენდა ყოველი ქვეყნისათვის საზღვარგარეთული საპატენტო დოკუმენტების რეკლასიფიკაცია თავისი საკუთარი ეროვნული კლასიფიკაციის შესაბამისად. ეს გადაწყვეტა მიუღებელი აღმოჩნდა საპატენტო დოკუმეტთა დიდი რაოდენობის გამოც, რომელთა რეკლასიფიკაცია იქნებოდა საჭირო და იმის გამოც, რომ ამ შრომატევადი სამუშაოს ჩასატარებლად საჭირო იყო უცხო ენების მცოდნე მაღალკვალიფიციური სპეციალისტების მოწვევა უცხოური ქვეყნების საპატენტო დოკუმენტებზე სამუშაოდ. ამიტომ ამ საკითხების გადასაწყვეტად სულ უფრო და უფრო აშკარა ხდებოდა საერთაშორისო საკლასიფიკაციო სისტემის შექმნის აუცილებლობა.

6.65. 1956 წლიდან დაწყებული მრავალი წლის საერთაშორისო თანამშრომლობის შედეგად, ევროპის საბჭოსა და ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაციის (ისმოს) ეგიდით 1971 წელს დაიდო სტრასბურგის შეთანხმება საერთაშორისო საპატენტო კლასიფიკაციის თაობაზე (სსკ) და უზრუნველყოფილ იქნა ამ კლასიფიკაციის მსოფლიო აღიარება. 1996 წლის 1 ოქტომბრისათვის სტრასბურგის შეთანხმების წევრი იყო 35 სახელმწიფო: ავსტრალია, ავსტრია, ბელგია, ბრაზილია, კანადა, ჩინეთი, კუბა, ჩეხეთის რესპუბლიკა, დანია, ეგვიპტე, ესტონეთი, ფინეთი, საფრანგეთი, გერმანია, ირლანდია, ისრაელი, იტალია, იაპონია, ლუქსემბურგი, მალავი, მონაკო, ნიდერლანდები, ნორვეგია, პორტუგალია, რუსეთის ფედერაცია, სლოვაკია, ესპანეთი, სურინამი, შვედეთი, შვეიცარია, ტაჯიკეთი, ტრინიდადი და ტობაგო, დიდი ბრიტანეთი და აშშ.

6.66. სსკ დაფუძნებულია საერთაშორისო მრავალმხრივ ხელშეკრულებაზე, რომლის ადმინისტრირებას ახორციელებს ისმო (ე.წ. სტრასბურგის შეთანხმება). ეს კლასიფიკაცია ყოფს მთელ ტექნიკას 8 ნაწილად, 20 ქვედანაყოფად, 118 კლასად, 624 ქვეკლასად და 67000-ზე მეტ ჯგუფად (საიდანაც დაახლოებით 10%-ზე მეტი „ძირითადი ჯგუფია", დანარჩენი კი ქვეჯგუფებს წარმოადგენს). თითოეულ ნაწილს, კლასს, ქვეკლასს, ჯგუფსა და ქვეჯგუფს აქვს საკუთარი სახელწოდება და სიმბოლო, ხოლო ყოველ ქვედანაყოფს მხოლოდ სახელწოდება. ასეთი სიმბოლო, ან სიმბოლოები, ყოველ შემთხვევაში ქვეკლასის (ების) დონეზე მაინც, რომლებსაც განეკუთვნება ყოველ საპატენტო დოკუმენტში აღწერილი გამოგონება, როგორც წესი, აღნიშნულია საპატენტო დოკუმენტზე იმ ქვეყნის უწყების მიერ, სადაც იყო შეტანილი განაცხადი. ამიტომ მოცემული დოკუმენტი შეიძლება მოინახოს მისი თემატიკის შესაბამისად სსკ-ს მეშვეობით.

6.67. სსკ არსებობს ორ ავთენტიკურ ვერსიად: ინგლისურად და ფრანგულად, რომლებსაც აქვეყნებს ისმო. სსკ-ს მეექვსე რედაქციის სრული ტექსტი მომზადებული და გამოქვეყნებული იყო, მაგალითად, ჩინურ, ჩეხურ, გერმანულ, უნგრულ, იაპონურ, კორეულ, პოლონურ, პორტუგალიურ, რუმინულ, რუსულ და ესპანურ ენებზე.

6.68. ამჟამად სსკ-ს იყენებს 70-ზე მეტი ქვეყანა და 4 საერთაშორისო ორგანიზაცია, რაც მსოფლიოში გამოცემული საპატენტო დოკუმენტების გამოშვების დაახლოებით 90%-ს მოიცავს. 1989 წლის ბოლოს დაახლოებით 18 მილიონ საპატენტო დოკუმენტს გააჩნდა სსკ-ს საკლასიფიკაციო სიმბოლოები. აქედან, დაახლოებით 6,2 მილიონი გამო-

ქვეყნებულია იაპონურ ენაზე, 3 მილიონი ინგლისურ, 1,7 მილიონი ფრანგულ და 1,8 მლნ გერმანულ ენებზე. დანარჩენი დოკუმენტები გამოქვეყნებულია სხვადასხვა ენაზე, ძირითადად ჰოლანდიურ, რუსულ, ესპანურ და შვედურ ენებზე.

6.69. ექსპერტთა სამთავრობათაშორისო კომიტეტი, რომელიც დაფუძნებულია სტრასბურგის შეთანხმების შესაბამისად, აახლებს სსკ-ს მასში დამატებათა პერიოდული შეტანის გზით და ხელს უწყობს მის უნიფიცირებულ გამოყენებას. ექსპერტთა კომიტეტმა, მიიღო რა მხედველობაში ის ფაქტი, რომ სსკ წარმოადგენს საერთაშორისო თვალსაზრისით საპატენტო დოკუმენტების უნიფიცირებელი კლასიფიკაციის მიღწევის საშუალებას, დათანხმდა, რომ:

(a) როგორც ძირითადი მიზანი სსკ უნდა იყოს ეფექტური საძიებო საშუალება სამრეწველო საკუთრების უწყებებისა და სხვა მომხმარებლების მიერ რელევანტურ საპატენტო დოკუმენტთა მოსანახად, რათა დადგინდეს სიახლე და შეფასდეს საპატენტო განაცხადთა საგამომგონებლო დონე (ტექნიკური პროგრესისა და სასარგებლო შედეგების ან გამოყენების შეფასების ჩათვლით);

(b) სხვა მიზნებთან დაკავშირებით (რომლებსაც აქვთ ერთნაირად დიდი მნიშვნელობა, როგორც განვითარებადი, ისე განვითარებული ქვეყნებისათვის სსკ უნდა იყოს:

(i) საპატენტო დოკუმენტთა მოწესრიგების ინსტრუმენტი, რათა გაადვილდეს მათში შემცველი ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა;

(ii) ინფორმაციის შერჩევითი გავრცელების საფუძველი საპატენტო ინფორმაციის ყველა მომხმარებლისათვის;

(iii) კონკრეტულ ტექნოლოგიურ სფეროში ტექნიკის დონის შესწავლის საფუძველი; და

(iv) სტატისტიკის მომზადების საფუძველი სამრეწველო საკუთრების სფეროში, რაც, თავის მხრივ, განსხვავებულ სფეროებში ტექნოლოგიური განვითარების შეფასების საშუალებას იძლევა.

6.70. ისმომ გერმანიის საპატენტო უწყებასა და ესპანეთის პატენტებისა და სასაქონლო ნიშნების უწყებასთან თანამშრომლობით 1992 წელს წარმოადგინა სსკ-ს პირველი რედაქცია „CLASS" ოპტიკურ კომპაქტ-დისკებზე (IPC: CLASS (International Patent Classification Cumulative and Linguistic Advanced Search system – საერთაშორისო საპატენტო კლასიფიკაცია: კუმულატიური და ლინგვისტური ძიების თანამედროვე სისტემა)). მეორე ვერსია IPC: CLASS-ი შეიცავს პირველიდან მეექვსე რედაქციამდე სსკ-ს ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე, მეოთხე რედაქციიდან მეექვსემდე – გერმანულ ენაზე, მეხუთე და მეექვსე რედაქციებს – უნგრულ და ესპანურ ენებზე. აგრეთვე, ძირითადი სიტყვების საძიებლებს ინგლისურ, ფრანგულ და ესპანურ ენებზე, ორენოვან გერმანულ-ინგლისურ საძიებელს (ყოველი ენოვანი ვერსია ცალკე), სხვადასხვა (წინამორბედი) გადასინჯვის რედაქციებსა და მეექვსე რედაქციას შორის შესაბამისობის მონაცემებს, აგრეთვე სსკ-ს მოქმედ ინდექსებს. სისტემა IPC: CLASS-ი წარმოადგენს სსკ-ს უბრალო საძიებო საშუალებას, რაც სსკ-ს სხვადასხვა რედაქციებში რელევანტური ადგილების

იდენტიფიცირების შესაძლებლობას იძლევა, სსკ-ს ნაბეჭდი გამოცემის დიდი მოცულობის ტომების გამოყენების გარეშე.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, International Patent Classification (IPC), MPIC/82/5 and WIPO Pub. No. 409(E) (1990)

International Bureau of WIPO, International Cooperation in the Field of Patent Documentation and Information, VTC/83/11

International Bureau of WIPO, IPC:CLASS – The International Patent Classification (IPC) CD-ROM (1993)

G. ევროპული საპატენტო ინფორმაციისა და დოკუმენტაციის სისტემა (EPIDOS) (საპატენტო დოკუმენტაციის საერთაშორისო ცენტრი (INPA DOC))

6.71. მომხმარებელთა დასახმარებლად საპატენტო ინფორმაციის პირველადი წყაროების მონახვაში ბევრი სამრეწველო საკუთრების უწყება აქვეყნებს საპატენტო ბიულეტენებს (აგრეთვე წოდებული ოფიციალურ ბიულეტენად ან ოფიციალურ ჟურნალად). ჩვეულებრივ, ეს ბიულეტენები შეიცავენ საძიებელთა გარკვეულ რაოდენობას, მაგალითად, საკლასიფიკაციო სიმბოლოს მიხედვით, განმცხადებლის სახელის მიხედვით და ა.შ. ისინი, აგრეთვე, შეიცავენ ბიბლიოგრაფიული მონაცემების შესაბამისად აღნიშნულ რუბრიკებს ახლად გამოქვეყნებულ საპატენტო დოკუმენტებთან დაკავშირებით. ამიტომ საპატენტო ბიულეტენები საპატენტო ინფორმაციის მეორადი წყაროების სახით განიხილება ამ ბიულეტენებიდან ზოგიერთი შეიცავს რეფერატებს, ან ფორმულის პირველ მუხლებს და საპატენტო დოკუმენტებიდან ყველაზე მნიშვნელოვან ნახაზებს.

6.72. საპატენტო ინფორმაციის ჭეშმარიტად საერთაშორისო ცნობათა სამსახური გაჩნდა 1972 წელს. ამ წელს ვენაში შეიქმნა საპატენტო დოკუმენტაციის საერთაშორისო ცენტრი (INPADOC) ისმოსა და ავსტრიის რესპუბლიკას შორის დადებული შეთანხმების საფუძველზე. 1990 წელს ცენტრი გადავიდა ევროპის საპატენტო უწყებაში და ამჟამად მოქმედებს საპატენტო ინფორმაციისა და დოკუმენტაციის ევროპული სისტემების სახელით (EPIDOS). EPIDOS-ი მდებარეობს ავსტრიაში ევროპის საპატენტო უწყების ვენის ფილიალში. EPIDOS-ი აგროვებს მანქანურად წასაკითხ მონაცემთა ბანკებში ყოველი საპატენტო დოკუმენტის უმნიშვნელოვანეს ბიბლიოგრაფიულ მონაცემებს, როგორიცაა გამოგონების დასახელება, მისი საკლასიფიკაციო სიმბოლო, რელევანტური თარიღები, დასახელებები და ნომრები. აღნიშნული ბიბლიოგრაფიული მონაცემები მოდის ან საპატენტო უწყებებიდან მანქანურად წასაკითხი ფორმით, ან საპატენტო ბიულეტენებში გამოქვეყნებულ შეტყობინებათა საფუძველზე შეყვანილია EPIDOS-ის სათანადო სამსახურის მიერ.

6.73. EPIDOS-ი უზრუნველყოფს საპატენტო დოკუმენტებთან დაკავშირებული ძირითადი ბიბლიოგრაფიული მონაცემების ჩაწერას, რომლებსაც აქვეყნებს 50-ზე მეტი ქვეყანა და ორგანიზაცია, მათ შორის: არგენტინა, ავსტრალია, ავსტრია, ბელგია, ბრაზილია, კანადა, კუბა, კვიპროსი, დანია, ეგვიპტე, ფინეთი, საფრანგეთი, გერმანია, საბერძნეთი, უნგრეთი, ინდოეთი, ისრაელი, იტალია, იაპონია, ვენა, ლუქსემბურგი, მალავი, მექსიკა, მონაკო, მონღოლეთი, ნიდერლანდი, ახალი ზელანდია, ნორვეგია, ფილიპინები, პოლონეთი, პორტუგალია, კორეის რესპუბლიკა, რუმინეთი, სამხრეთ აფრიკა, რუსეთის ფედერაცია, ესპანეთი, შვედეთი, შვეიცარია, თურქეთი, დიდი ბრიტანეთი, იუგოსლავია, ზამბია, ზიმბაბვე, ევროპის საპატენტო უწყება (განაცხადები ევროპულ პატენტზე), ისმოს საერთაშორისო ბიურო (საერთაშორისო განაცხადები PCT). აგრეთვე, იწერება დიდი ბრიტანეთის ჰონკონგში რეგისტრირებული პატენტები.

6.74. EPIDOS-ი ამუშავებს ბიბლიოგრაფიულ მონაცემებს და მომსახურეობას უწევს სამთავრობო ორგანიზაციებსა და ფართო საზოგადოებას. ეს მონაცემები შეიძლება გამოყენებული იქნეს მრავალი სახის კითხვაზე პასუხის გასაცემად. მათგან შემდეგი ორი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია: პირველი, მონაცემთა ბანკს შეიძლება ეთხოვოს საპატენტო დოკუმენტის იდენტიფიცირება, რომელიც მიეკუთვნება სსკ-ს დაახლოებით 64 000 ტექნიკური რუბრიკის ნებისმიერ შერჩეულ ჯგუფს. ამაშია ცენტრით სარგებლობის ძირითადი წყარო – იგი აძლევს განვითარებად ქვეყნებს თანამედროვე ტექნოლოგიურ მიღწევათა მიწვდომის საშუალებას. მეორე, მონაცემთა ბანკს შეუძლია უზრუნველყოფა ყველა საპატენტო დოკუმენტით, რომლებიც სხვადასხვა ქვეყნაში შეტანილი იყო ერთი და იმავე განაცხადით გამოგონებაზე, ჩვეულებრივ, მაგრამ არა აუცილებლად, ერთი და იმავე პირის, კომპანიის ან საწარმოს მიერ. ამრიგად, შეიძლება ინფორმაციის მიღება მოცემული გამოგონების დაცვის შესაძლებლობაზე სხვადასხვა ქვეყნებში, რაც დიდად საინტერესოა ტექნოლოგიური ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის თვალსაზრისით, აგრეთვე, ინფორმაციის მიღება ამ გამოგონების იმ მნიშვნელობაზე, რომელსაც მას თვით გამომგონებელი/განმცხადებელი ანიჭებს.

6.75. მომხმარებლის მიერ სხვადასხვა ქვეყანაში გამოქვეყნებული ოფიციალური ბიულეტენების გამოყენების თავიდან ასაცილებლად, EPIDOS-ი ყოველ კვირეულად აქვეყნებს საერთაშორისო საპატენტო ბიულეტენს: INPADOC საპატენტო ბიულეტენი (IPG). (IPG) ქვეყნდება COM-ის (Computer output on microform: კომპიუტერიდან მიკროფორმებზე ამობეჭდვა) ტიპის მიკროფიშებზე და შეიცავს ოთხ განყოფილებას, კერძოდ: ნუმერაციულ, საკლასიფიკაციო (სსკ-ს საფუძველზე), განმცხადებლისა და გამომგონებლის განყოფილებას. თითოეული შეიცავს მითითებას ყველა საპატენტო დოკუმენტზე, რომელიც შეტანილი იყო EPIDOS-ის მონაცემთა ბანკში წინა კვირის მანძილზე. ამგვარად, მომხმარებლებს შეუძლიათ ძალზე იოლად, ყოველკვირეულად ადევნონ თვალყური მოცემული ტექნოლოგიური სფეროს განვითარებას, ან მოცემული ფირმის, წარმოების, ან განმცხადებლის საქმიანობას.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, International Cooperation in the Field of Patent Documentation and Information, VTC/83/11

H. კაპრის (CAPRI) სისტემა

6.76. კაპრის სისტემა (CAPRI _ Computerized Administration of Patent Documents Reclassified According to the IPC: სსკ-ით რეკლასიფიცირებელი საპატენტო დოკუმენტების კომპიუტერიზებული მართვა) უზრუნველყოფს იმ საპატენტო დოკუმენტთა საინვენტარო ნუსხების საერთაშორისო გაცვლა-გამოცვლას, რომლებიც გამოქვეყნებული იყო 1973 წლამდე, როდესაც სსკ-ით სარგებლობდა სამრეწველო საკუთრების უწყებათა მცირე რაოდენობა. საპატენტო დოკუმენტები რეკლასიფიცირებულია სსკ-ს მიხედვით და მათი დამუშავება-შენახვა ხორციელდება INPADOC-ის მიერ. პროექტი წამოწყებული იყო ისმო-ს ინიციატივით 1972 წელს და 1975 წლის ბოლოსთვის ხელი მოეწერა INPADOC-თან ხელშეკრულებას კაპრის მონაცემთა ბაზის შექმნის თაობაზე.

6.77. კაპრის სისტემას გააჩნია შემდეგი მახასიათებლები. იმისთვის, რომ განვითარებადი ქვეყნების საპატენტო-საინფორმაციო ცენტრებს შეძლებოდათ საპატენტო დოკუმენტთა ფაილების შექმნა სსკ-ის მიხედვით, ან იმ საპატენტო დოკუმენტების რეორგანიზაცია, რომლებიც კლასიფიცირებული იყო მოძველებული, ან ეროვნული საკლასიფიკაციო სისტემის მიხედვით, თანდათანობით შეიქმნა საპატენტო დოკუმენტების საინვენტარო ნუსხების ცენტრალური ბანკი, კლასიფიცირებული სსკ-ს მიხედვით. ავსტრიის, ყოფილი გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის, ყოფილი საბჭოთა კავშირის საპატენტო უწყებები და ევროპის საპატენტო უწყება თანამშრომლობდნენ ინფორმაციის მიწოდებაში საპატენტო დოკუმენტების ფაილების შინაარსის შესახებ, რომლებიც კლასიფიცირებული იყო სსკ-ის მიხედვით, საინვენტარო ნუსხების სახით მანქანურად წასაკითხად, და შეიცავდნენ მითითებას დოკუმენტსა და საკლასიფიკაციო სიმბოლოებზე. ეს ნუსხები წარმოდგენილი იყო INPADOC-ში უფასოდ და მეტწილად განვითარებადი ქვეყნების საკეთილდღეოდ.

6.78. კაპრის სისტემა შეიცავს PCT-ს დოკუმენტაციის მინიმუმს, PCT-ს ინსტრუქციის 34 წესის თანახმად განსაზღვრული პერიოდით. ეს მოიცავს იმ დოკუმენტებს, რომლებიც გამოქვეყნებულია 1920-დან 1972-ის ბოლო პერიოდამდე, ისეთი ქვეყნების მიერ, როგორიცაა: საფრანგეთი, ყოფილი გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა, იაპონია, ყოფილი საბჭოთა კავშირი, შვეიცარია, დიდი ბრიტანეთი და აშშ. კაპრის მონაცემთა ცენტრალური ბაზა ყოველი დოკუმენტის მიმართ შეიცავს შემდეგ ელემენტებს: გამოქვეყნების ქვეყანას, საპატენტო დოკუმენტის ნომერს, სსკ-ს სიმბოლოებსა და სსკ-ს რედაქციის ნომერს. მონაცემთა ჩანაწერები ცენტრალურ ბაზაში დახარისხებულია სსკ-ს სიმბოლოების შესაბამისად. მომზადებული იყო, აგრეთვე, კაპრის საინვენტარო ფაილი, სადაც საპატენტო დოკუმენტები ჩამოთვლილია გამოცემის ქვეყნებისა და დოკუმენტების ნომრების მიხედვით. ეს ორივე მონაცემი არის მაგნიტურ ლენტასა და COM-ის მიკროფიშებზეც.

6.79. მონაცემთა ცენტრალური ბაზა შეიცავს სსკ-ს 613 ქვეკლასის საინვენტარო ნუსხებს, სადაც დაახლოებით 11 მლნ. დოკუმენტია და აგრეთვე, ყოფილი სსრკ-სა და იაპონიის დოკუმენტთა სრულ ფაილებს, რომლებიც, შესაბამისად, შეიცავენ მიახლოებით 0,6 მლნ. და 4 მლნ. დოკუმენტს.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, International Cooperation in the Field of Patent Documentation and Information, VTC/83/11

I. ტექნიკის დონის ძიების პროგრამა

6.80. განვითარებადი ქვეყნებისათვის ისმოს/ საპატენტო-საინფორმაციო მომსახურებაში (WPIS) შედის ტექნიკის დონის ძიების შესახებ კონფიდენციალური ანგარიშების წარდგენა განვითარებადი ქვეყნების საპატენტო ინფორმაციის მომხმარებელთა თხოვნის საპასუხოდ. ასეთი ანგარიშები შეიცავს „ტექნიკის დონის" განსაზღვრას მოთხოვნაში აღწერილ პრობლემასთან დაკავშირებით საპატენტო დოკუმენტებისა და არასაპატენტო ლიტერატურის საფუძველზე. ძიება ხორციელდება განვითარებული ქვეყნების სამრეწველო საკუთრების უწყებათა მაღალკვალიფიციურ საპატენტო ექსპერტთა მიერ საძიებო ფონდების გამოყენებით, რომლებიც შეიცავენ ეროვნული და საზღვარგარეთული პატენტებისა და გამოქვეყნებული განაცხადების (90%), და აგრეთვე, რელევანტური არასაპატენტო ლიტერატურის (10%) კოლექციას. საძიებო ფაილები სისტემატიზებულია საერთაშორისო საპატენტო კლასიფიკაციის (სსკ) შესაბამისად, რომელიც ყოფს მთელ ტექნოლოგიურ სფეროს 67 000-ზე მეტ ჯგუფად. ზოგი ძიება სრულდება მონაცემთა ავტომატიზებულ ბაზათა საფუძველზე ან მათი დახმარებით დიდი ელექტრონულ-გამომთვლელი მანქანების მეშვეობით და ხელმისაწვდომია მსოფლიოს ნებისმიერი ქვეყნისთვის. ასეთი ბაზები კერძო საკუთრებაშია და სამრეწველო საკუთრების უწყებათა გარეთ არიან განლაგებულნი ძიების ყველა ანგარიში შეიცავს საპატენტო დოკუმენტთა ნუსხას და რელევანტურ არასაპატენტო ლიტერატურას, რომელიც ეხება ტექნიკურ პრობლემას, აღწერილს მოთხოვნაში მათი რელევანტურობის მოკლე ახსნით. დოკუმენტთა ასლების სრული ტექსტები, რომლებიც ციტირებულია ძიების ანგარიშში, აგრეთვე უფასოა.

6.81. ეს პროგრამა დაიწყო 1975 წელს ავსტრიასთან თანამშრომლობით და თანდათან გაფართოვდა სხვა დონორი ქვეყნების წვლილის შედეგად. შეთანხმება ძიების ანგარიშების მომზადების თაობაზე დადებული იყო ისმოსა და შემდეგი ქვეყნების სამრეწველო საკუთრების უწყებათა შორის: ავსტრალია, ავსტრია, კანადა, ფინეთი, საფრანგეთი, გერმანია, იაპონია, ნორვეგია, რუსეთის ფედერაცია (ყოფილი საბჭოთა კავშირი), შვედეთი, შვეიცარია და დიდი ბრიტანეთი. ამასთან, ზოგიერთი უწყება უზრუნველყოფს დახმარებას სპეციალურ შემთხვევებში, ხოლო ძიების ცალკეული ანგარიშები მზადდება უშუალოდ ისმოს მიერ. აუცილებელია აღინიშნოს, რომ 1995 წლის 1 აგვისტოსთვის შესრულებული და უფასოდ გადაცემული იყო 7500 ძიების ანგარიში მოთხოვნების მიხედვით 80 განვითარებადი ქვეყნიდან და 11 სამთავრობათაშორისო ორგანიზაციიდან. ეს ანგარიშები

აგრეთვე მოიცავს სპეციალურ მოთხოვნებს სიახლეზე ძიებისა და არსობრივი ექსპერტიზის ჩატარებაზე – განვითარებად ქვეყნებში საპატენტო განაცხადების პატენტუნარიანობის შეფასების მიზნით, აგრეთვე, სპეციალურ მოთხოვნებს ARIPO-ს (სამრეწველო საკუთრების აფრიკის რეგიონალური ორგანიზაციის მიერ) მიერ წარდგენილი საპატენტო განაცხადების ძიებისა და ექსპერტიზის თაობაზე.

6.82. ისმოს საპატენტო-საინფორმაციო მომსახურება განვითარებადი ქვეყნებისთვის შეიცავს, აგრეთვე, ნებისმიერი გამოქვეყნებული საპატენტო დოკუმენტის, ან საპატენტო განაცხადის სრული ტექსტების უფასო ასლებით უზრუნველყოფას, თუ ამის შესახებ არის მომხმარებლის მოთხოვნა განვითარებადი ქვეყნიდან. თუ მოთხოვნილი დოკუმენტი გამოქვეყნებულია ქვეყნის მიერ ენაზე, რომელიც გაუგებარია მთხოვნელისთვის, მაშინ ისმო ცდილობს მონახოს იმავე გამოგონების აღწერილობა, რომელსაც შეიცავს სხვა პატენტ-ანალოგი, გამოქვეყნებული სხვა ქვეყნის მიერ ინგლისურ ენაზე. თუ პატენტ-ანალოგი არ არის იმ ენაზე, რომელიც გასაგებია მთხოვნელისთვის, ისმო ცდილობს მონახოს რეფერატის თარგმანი ინგლისურ ენაზე, თუ ასეთი არსებობს. დაახლოებით 30 ქვეყანა იძლევა საკუთარი საპატენტო დოკუმენტების უფასო ასლებს, მაგრამ მათი ძირითადი მიმწოდებლები არიან: ავსტრია, საფრანგეთი, გერმანია, იაპონია, პორტუგალია, რუსეთის ფედერაცია, შვეიცარია, დიდი ბრიტანეთი, აშშ, ევროპის საპატენტო უწყება და ისმო. 1984 წლიდან მოყოლებული, ასლების გადალების ამ სამსახურის ფუნქციონირების თარიღიდან, ისმომ მიიღო დაახლოებით 2 000 მოთხოვნა 35 განვითარებადი ქვეყნიდან, რომლის საპასუხოდ დამზადდა და უფასოდ დაიგზავნა 37 ქვეყანაში გამოქვეყნებული 30000-ზე მეტი საპატენტო დოკუმენტის ასლი.

6.83. არსებობს შეფასება, რომ განვითარებადი ქვეყნების საკეთილდღეოდ ისმოს ამ საქმიანობის საერთო ღირებულება შეადგენდა 12 მლნ. ამერიკულ დოლარზე მეტს, ეს რომ განხორციელებულიყო კომერციულ საფუძველზე.

J. საპატენტო ინფორმაციისა და დოკუმენტაციის ცენტრები განვითარებად ქვეყნებში

(a) შესავალი

6.84. გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ თავის მეთერთმეტე სპეციალურ სესიაზე, 1975 წლის სექტემბერში, მიიღო 3362 (S _ VII) რეზოლუცია განვითარებისა და საერთაშორისო კოოპერაციის თაობაზე, რომლის III განყოფილების I პარაგრაფში ნათქვამია: „განვითარებული და განვითარებადი ქვეყნები უნდა თანამშრომლობდნენ განვითარებადი ქვეყნის სამეცნიერო და ტექნოლოგიური ინფრასტრუქტურის შექმნის, განმტკიცებისა და განვითარების საქმეში. განვითარებულმა ქვეყნებმა, აგრეთვე უნდა განახორციელონ შესაბამისი ღონისძიებები, როგორიცაა, სამრეწველო-ტექნოლოგიური ინფორმაციის ბანკის შექმნაში წვლილის შეტანა და რეგიონალურ და დარგობრივ მონაცემთა ბანკების შექმნის შესაძლებლობის განხილვა, რათა განვითარებადი ქვეყნებისათვის ხელმისაწვდომი გახადონ ინფორმაციის სულ უფრო მზარდი ნაკადი, რაც ტექნოლოგიების, განსაკუთრებით კი მოწინავე ტექნოლოგიების შერჩევის შესაძლებლობას იძლევა. ყურადღება უნდა

მიექცეს, აგრეთვე, ტექნოლოგიური ინფორმაციის გაცვლა-გამოცვლის საერთაშორისო ცენტრის შექმნას, სამეცნიერო კვლევების მნიშვნელოვანი შედეგების განვითარებადი ქვეყნებისთვის გაზიარების მიზნით".

6.85. მთელ მსოფლიოში წარმოებული სამეცნიერო და ტექნიკური ინფორმაციის მოცულობის ექსპონენციური ზრდა და, აგრეთვე, ცალკეული ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების გეგმების წინაშე მდგარ პრობლემათა ურთიერთკავშირი და მზარდი სიძნელეები, ქვეყნებისთვის გარდაუვალს ხდის ცოდნის, გამოცდილებისა და სხვა რესურსების ურთიერთგაცვლას. ამის მიზანია სამეცნიერო-ტექნოლოგიური მიღწევების შესწავლისა და გადაცემის ხელშეწყობა, ურთიერთსარგებლიანობის საფუძველზე ასეთ მიღწევებთან ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა. ტექნოლოგიური ინფორმაციის გაცვლა-გამოცვლა წარმოადგენს არსებით წინაპირობას ნებისმიერი ქვეყნის ეროვნული ეკონომიკური პოტენციალის განვითარებისა და განმტკიცებისათვის, ქვეყნებს შიგნით და ქვეყნებს შორის ტექნოლოგიური ჩამორჩენის დასაძლევად და აგრეთვე, შემდგომი სამეცნიერო-ტექნოლოგიური პროგრესისათვის მთელს მსოფლიოში.

6.86. ზემოხსენებულის გათვალისწინებით ნათელია, რომ საპატენტო ინფორმაციისა და დოკუმენტაციის ცენტრის (PIDC) შექმნა განვითარებად ქვეყანაში თავისთავად წარმოადგენს ფრიად მნიშვნელოვან ნაბიჯს ტექნიკური ინფორმაციის გაცვლა-გამოცვლასა და გადაცემაში და აქედან გამომდინარე, თავად ტექნოლოგიების გადაცემაში.

6.87. PIDC-ის ამოცანები და როლი შესაბამისად შეიძლება შემდეგნაირად დახასიათდეს:

(1) საპატენტო დოკუმენტებში შემცველ ტექნოლოგიურ ინფორმაციამდე ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა იმ ხერხით, რომელიც დააკმაყოფილებს მომხმარებელთა მოთხოვნილებებს;

(2) ტექნოლოგიური ინფორმაციის გავრცელება, რომელსაც შეიცავს საპატენტო დოკუმენტები მოქმედ და პოტენციურ მომხმარებელთა შეძლებისდაგვარად ფართო წრეში;

(3) ეროვნულ განვითარებაში საპატენტო დოკუმენტაციის როლისა და სამრეწველო საკუთრების გამოყენებისაგან სარგებლობის მიღების გაცნობიერების ხელშეწყობა;

(4) სამრეწველო საკუთრების სფეროში თანამედროვე კანონმდებლობის შექმნის ხელშეწყობა;

(5) საპატენტო დოკუმენტაციის საკითხების ხმამაღლა გაშუქება, განვითარებადი ქვეყნების მოთხოვნილებათა საერთაშორისო გაცნობიერების დონის ამაღლების მიზნით.

6.88. ამ ამოცანათა შესასრულებლად PIDC-მა უნდა დაამყაროს მკაფიო კავშირები ქვეყნის სამეცნიერო და კვლევით ორგანიზაციებთან, როგორც სახელმწიფო, ისე სამრეწველო სექტორში და, აგრეთვე, შეასრულოს აქტიური როლი სამეცნიერო და სამრეწველო განვითარების ეროვნული პოლიტიკის დაგეგმვასა და განხორციელებაში.

(b) ინსტიტუციონალური ასპექტები

6.89. ტექნოლოგიური ინფორმაციის დამუშავება, რომელსაც შეიცავს საპატენტო დოკუმენტები, უნდა განხორციელდეს ეროვნული პოლიტიკის განვითარების კონტექსტში და მიმართული იყოს არა მარტო კვლევათა განვითარებაზე, არამედ იმ საკითხებზე, რომელნიც მჭიდროდ არიან მასთან დაკავშირებულნი. ეს, მაგალითად, ეხება ტექნოლოგიების გადაცემას, რაც ხელს უწყობს საერთო პოლიტიკის ზოგიერთი მიზნის მიღწევას, რომელთაგან ერთ-ერთი, რა თქმა უნდა, ეროვნული ეკონომიკის განვითარებაა.

6.90. ზემოხსენებულის გათვალისწინებით, შესაბამისი ინსტიტუციონალური მშენებლობის ანალიზი, რომლის პირობებშიც უნდა განხორციელდეს საპატენტო დოკუმენტების შემცველი ინფორმაციის დამუშავების მართვა, უნდა განიხილებოდეს როგორც მთლიანი სამეცნიერო-ტექნოლოგიური პოლიტიკის შემადგენელი ნაწილი.

6.91. ამჟამად, განვითარებადი ქვეყნების უმრავლესობისათვის ეროვნულ კვლევათა საფუძველზე შექმნილი „ცოდნის" მოცულობა მინიმალურია იმ მოცულობასთან შედარებით, რომელიც იქმნება განვითარებულ ქვეყნებში. ეს ნათლად ჩანს საპატენტო დოკუმენტაციის მაგალითზე, ვინაიდან ძირითად გამოგონებათა – „მოწინავე ცოდნის" დაახლოებით 90%, სრულდება განვითარებულ ქვეყნებში და ამ გამოგონებებთან დაკავშირებული პუბლიკაციები, ანუ საპატენტო დოკუმენტები, გამოდის თითქმის იმავე შეფარდებით. ამიტომაც, განვითარებადი ქვეყნებისათვის ინფორმაციის გავრცელება უახლოეს მომავალში წლების მანძილზე რჩება ძირითად ამოცანად, რომელსაც უნდა მიეძღვნას ეროვნული პოლიტიკა საპატენტო ინფორმაციის სფეროში.

6.92. განვითარებად ქვეყნებში, სადაც არსებობს სამრეწველო საკუთრების კარგად ფუნქციონირებადი უწყება, იგი როგორც ჩანს, შეიძლება გახდეს საპატენტო ინფორმაციის სფეროში ეროვნული პილიტიკის განხორციელების ცენტრალური რგოლი. არსებობს მრავალი მოსაზრება ასეთი დასკვნის სასარგებლოდ. მათში ყველაზე მნიშვნელოვანია ის, რომ თითქმის ყველა შემთხვევაში ასეთი სამრეწველო საკუთრების უწყება წარმოადგენს ერთადერთ არხს, რომელიც ცნობილია (უნდა ვაღიაროთ მომხმარებელთა არც ისე ფართო წრისთვის), როგორც ცოდნის (ეროვნული ან უცხოური) შესახებ ინფორმაციის ადგილსამყოფელი, სადაც ღირს მიმართვა პატენტის მისაღებად. უფრო მეტიც, ბევრ შემთხვევაში სამრეწველო საკუთრების უწყებას ჰყავს ერთი ან მეტი სპეციალისტი თავისი პერსონალის შემადგენლობაში, ვისაც ძალუძს საპატენტო დოკუმენტების კითხვა და ტექნიკური შინაარსის გაგება. დაბოლოს, სამრეწველო საკუთრების უწყებები გამოსცემენ ეროვნულ საპატენტო დოკუმენტებს, რომლებსაც, როგორც ქვემოთ იქნება ახსნილი, შეუძლიათ გახდნენ ქვეყნის მონაწილეობის საფუძველი საპატენტო დოკუმენტების ორმხრივ თავისუფალ გაცვლა-გამოცვლაში.

6.93. PIDC-ის თავდაპირველი შექმნის, განსწავლული პერსონალით დაკომპლექტებისა და შემდგომი შენახვის ღირებულება მეტად მაღალია და შეიძლება გასცდეს უმრავლესი განვითარებადი ქვეყნების ეროვნული ბიუჯეტის შესაძლებლობებს. გარე დახმარება, როგორც ტექნიკური, ისე ფინანსური, შესაძლებელია, მაგალითად, გაეროს განვითარების პროგრამის ფარგლებში. იმ განვითარებად ქვეყნებს შორის რეგიონული კოოპერაცია, რომლებიც ერთმანეთთან დაკავშირებული არიან საერთო ენით ან ტრადიციებით, ან

არსებული რეგიონული სამეცნიერო-ტექნოლოგიური პროგრამებით, რეგიონული PIDC-ის შექმნის კარგ საფუძველს წარმოადგენს.

(c) ორგანიზაცია

(i) შესავალი

6.94. თავისი არსებობის პირველ წლებში PIDC ჩვეულებრივ დაკავებულია საცნობარო ცენტრის ფუნქციების შესრულებით და, აგრეთვე, მასალათა შეგროვებით, მომსახურების ორგანიზებითა და მისი რეკლამით. საკუთარი პერსონალის სწავლება და მომავალ მომხმარებელთა განათლება უნდა იყოს ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი თავდაპირველი ამოცანა. საჭიროა გვახსოვდეს, რომ საზოგადოებრივ სექტორსა და სამრეწველო საკუთრების უწყებაში დასაქმებულ მომხმარებელთა როგორც ორგანიზაციული, ისე ტექნიკური ხასიათის მოთხოვნები ჩვეულებრივ ერთმანეთისაგან განსხვავებულია. მაგრამ, როგორიც არ უნდა იყოს დოკუმენტური ფონდის მოცულობა, აუცილებელია შემდეგი ამოცანების შესრულების გათვალისწინება, რომლებიც იმთავითვე ითხოვენ ყურადღებას: დაკომპლექტების, საბიბლიოთეკო მუშაობის, ფონდების წესრიგის შენარჩუნების, მომხმარებელთა დახმარების ამოცანები, სამრეწველო საკუთრების უწყებაში სხვა სახის მომსახურებისთვის დახმარების გაწევა, სპეციალური დახმარების გაწევა კვლევების ეროვნულ საბჭოსათვის, კადრების მომზადება.

(ii) დაკომპლექტებისა და საბიბლიოთეკო სამუშაოთა ამოცანები

6.95. ქაღალდზე საპატენტო დოკუმენტთა დაკომპლექტება შეიძლება განხორციელდეს გაცვლა-გამოცვლის ან შეძენის გზით. მსოფლიო მასშტაბით გამოქვეყნებული მიმდინარე საპატენტო დოკუმენტთა კოლექციების შეძენა შესაძლებელია მხოლოდ მნიშვნელოვანი ფულადი სახსრების არსებობის შემთხვევაში. განვითარებად ქვეყანათა უმრავლესობას ამგვარი სახის ხარჯებისთვის ასეთი სახსრები არ გააჩნია და მიიჩნევა, რომ მათ არ სჭირდებათ მსოფლიო მასშტაბის ფონდი. ამიტომ აუცილებელია გაცვლა-გამოცვლის ორმხრივი შეთანხმებების დადება. ასეთი შეთანხმებების დადებაზე მოლაპარაკება უნდა მომზადდეს „დაკომპლექტების" პერსონალის მიერ, რამდენადაც ის აგებს პასუხს ფონდების დაკომპლექტების პოლიტიკის რეალიზაციაზე, რომელსაც განსაზღვრავს PIDC-ის დირექტორი. განვითარებად ქვეყნებს შეუძლიათ საპატენტო დოკუმენტების იმ კოლექციის შეძენა, რომლებსაც სხვა ქვეყნები უფრო ხელმისაწვდომს ხდიან, მაგალითად, ეკონომიკური მოსაზრებით, ან რადგანაც ქაღალდის ასლები უნდა შეიცვალოს მიკროფორმებით. ისმო აწარმოებს ამგვარ ხელმისაწვდომ კოლექციათა ნუსხას.

6.96. საპატენტო ინფორმაციის მეორადი წყაროები, როგორიცაა ოფიციალური ბიულეტენები, გარკვეული პირობებით შეიძლება მიღებული იქნეს უფასოდაც. ისინი ყოველთვის უნდა შეადგენდნენ PIDC-ის ნაწილს. საჭიროა, აგრეთვე, საპატენტო ინფორმაციის დამატებითი მეორადი წყაროების გათვალისწინება, როგორიცაა: სპეციალიზებული სამსახურების მიერ მომზადებული რეფერატული მასალები, ან საპატენტო დოკუმენტების ბიბლიოგრაფიული ინფორმაცია, მაგალითად, EPIDOS-ის მიერ შეთავაზებული.

6.97. საპატენტო დოკუმენტები წარმოადგენს არამარტო ტექნიკური ინფორმაციის წყაროს. ამიტომ საჭიროა „ძირითადი ჟურნალების" განსაზღვრული რაოდენობის მიღება. სამწუხაროდ, უმრავლეს შემთხვევაში, მათი მიღება ვერ ხერხდება გაცვლა-გამოცვლის საფუძველზე და ამიტომ საჭირო ხდება მათი შეძენა. „ძირითადი ჟურნალები" უნდა შეირჩეს მათი შინაარსის რელევანტურობის მიხედვით. ასეთ „ძირითად ჟურნალთა" ნუსხა შედგენილი იყო საპატენტო კოოპერაციის შესახებ ხელშეკრულების (PCT) კავშირის ორგანოთა მიერ. ზოგ შემთხვევაში მოცემული ქვეყნის, ან რეგიონისათვის ტექნოლოგიური სფეროს მნიშვნელობის მიხედვით, საჭიროა უფრო საერთო საჟურნალო ლიტერატურა იმისთვის, რათა საპატენტო ფონდი სრულად შეივსოს ტექნოლოგიური ინფორმაციით.

6.98. მიკროფორმებზე საპატენტო დოკუმენტების წარდგენა სულ უფრო ფართო გავრცელებას პოვებს მსოფლიოს მასშტაბით. შენახვაზე დანახარჯთა მკვეთრი შემცირების უპირატესობა საპატენტო დოკუმენტების ქაღალდის პირებთან შედარებით, უნდა განიხილებოდეს სპეციალური წასაკითხი და საბეჭდი მოწყობილობით უზრუნველყოფის აუცილებლობასთან ერთად. ამ მოწყობილობის ტექნიკური მომსახურება და რემონტი ადგილზე უნდა იყოს შესაძლებელი. მხედველობაში მისაღებია აგრეთვე ის, რომ მიკროფორმათა შენახვა და გამოყენება საჭიროებს განსაკუთრებულ ყურადღებას ცხელი და ნოტიო კლიმატის პირობებში.

6.99. როგორც კი დოკუმენტთა ნაკადი, ეროვნული საპატენტო დოკუმენტების ჩათვლით, უზრუნველყოფილია, დოკუმენტები უნდა შემოწმდეს მათი მიღებისთანავე და გადაეგზავნოს PIDC-ის შესაბამის პერსონალს. უნდა ჩატარდეს კატალოგიზაციაც. აუცილებლად საჭიროა საპატენტო დოკუმენტებისა და ჟურნალების აკინძვის საქმიანობის ორგანიზება. ზოგიერთი დოკუმენტი შეიძლება წარმოდგენილი იყოს მიკროფორმით და ამიტომ საჭიროა საპატენტო დოკუმენტების ასეთი საკმაოდ უჩვეულო ფორმების გამოყენებისა და შენახვის მეთოდების შესწავლა და მიკროფორმებისთვის შესაბამისი წამკითხავი აპარატურის შეძენაც.

(iii) ფონდების წესრიგში შენარჩუნების ამოცანები

6.100. სათანადო ადგილი, სადაც უნდა დაიგზავნოს PIDC-ში მიღებული საპატენტო დოკუმეტთა ძირითადი ნაკადი – ეს „საძიებო საპატენტო ფონდთა" სექტორია. ამ სექტორში საპატენტო დოკუმენტები ისე უნდა იყოს ორგანიზებული, რომ უზრუნველყოფილი იყოს მათი ხელმისაწვდომობა. ორგანიზების მიზნით გამოყენებული უნდა იქნეს სსკ-ს სისტემა, რაც საშუალებას იძლევა ჩატარდეს, როგორც დოკუმენტთა კლასიფიცირება მათი ტექნიკური შინაარსის მიხედვით, ასევე საპატენტო დოკუმენტების კოლექციათა ფიზიკური ორგანიზება საძიებო ფაილებად.

6.601. დოკუმენტური ფონდის ორგანიზების როგორი ტიპიც არ უნდა იყოს შერჩეული, დოკუმენტებით ამ ფონდის ყოველწლიური, მუდმივი შევსება გარდაუვალია. თუ PIDC წარმატებით ფუნქციონირებს – წარუდგენს ამ ფონდს მომხმარებლებს და უზრუნველყოფს მათ მიერ საპატენტო დოკუმენტების შინაარსის გაცნობას, მაშინ დოკუმენტებს მუდმივად იღებენ ფონდიდან, მათი გადასინჯვის, ასლის გადაღებისა და სხვ. მიზნით, და იმედია, მათი ფონდში უკან დაბრუნებით. საჭიროა უსაფრთხოების ღონისძიებების მიღება ფონდის მთლიანობის უზრუნველსაყოფად, რადგან ნებისმიერი დაკარგული დო-

კუმენტი უნდა შეიცვალოს ახალი ასლით, რომელიც უნდა გამოიგზავნოს მისი პუბლიკაციის ქვეყნიდან და რომლის საფასურიც გადასახდელია.

6.102. მაშასადამე, პერსონალს მოეთხოვება კლასიფიცირებული ფონდის სისტემატური ზრდის მუდმივი უზრუნველყოფა, მისი განახლება, ფონდის მთლიანობის უზრუნველსაყოფად საჭირო ასლების მიღება და მომხმარებლისათვის დახმარების აღმოჩენა იმ ფაილებში შესაღწევად, რომლებითაც ისინი დაინტერესებულნი არიან.

(iv) მომხმარებლების დახმარება

6.103. PIDC-ის პერსონალის გარკვეულმა ნაწილმა დახმარება უნდა გაუწიოს მომსახურების მომხმარებლებს შემდეგ საკითხებთან დაკავშირებით:

(1) ცენტრის ფონდებში არსებული ინფორმაციის მოცულობა;
(2) საპატენტო დოკუმენტების ტექნიკური ჟურნალების, ოფიციალური ბიულეტენების, მომზადებული რეფერატებისა და ა.შ. შინაარსის წაკითხვა, გაგება და ინტერპრეტაცია;
(3) არსებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის სხვადასხვა საშუალებები;
(4) სსკ-ს გამოყენება და ინტერპრეტაცია;
(5) მიკროფორმების წამკითხავი აპარატების გამოყენება.

6.104. ცენტრის მომხმარებლებს დახმარება, საზოგადოდ, უნდა გაუწიოს ტექნიკურმა პერსონალმა, რომელსაც აქვს საბიბლიოთეკო, ან სადოკუმენტაციო მომზადება. მათ უნდა გააჩნდეთ ღრმა ცოდნა იმის შესახებ, თუ როგორ არის დაწერილი და წარდგენილი საპატენტო დოკუმენტები, ან საპატენტო ბიულეტენები. ზოგიერთ მათგანს ესაჭიროება სსკ-ს საუკეთესო ცოდნა. სასურველია, რომ ასეთი სპეციალისტი 3 მაინც იყოს: თითო ტექნიკის 3 ძირითად სფეროში: მექანიკა, ქიმია და ელექტრომექანიკა ფიზიკასთან ერთად. (ეს არის სამრეწველო საკუთრების სამი ტიპური ქვედანაყოფი, რომლებზეც დაახლოებით ტოლ პროპორციებში მოდის ყოველ ქვეყანაში შეტანილ განაცხადთა რაოდენობა).

(v) სამრეწველო საკუთრების უწყებისათვის დახმარების აღმოჩენა სხვა მომსახურების სახით

6.105. სამრეწველო საკუთრების უწყებამ, იმის მიუხედავად, კურირებს ის PIDC-ს თუ არა, მნიშვნელოვანწილად უნდა ისარგებლოს ცენტრის მიერ შემოთავაზებული მომსახურებით. დაფუძნებიდან უკვე რამდენიმე წლის შემდეგ ცენტრი უნდა უზრუნველყოფდეს ძიების ჩატარებას ტექნიკის დონის განსაზღვრისათვის ქვეყანაში შეტანილი საპატენტო განაცხადების სიახლისა და საგამომგონებლო დონის დასადგენად.

6.106. პერსონალს, რომელიც მომხმარებელს უწევს საერთო დახმარებას, შეუძლია შეასრულოს აღნიშნული ფუნქციებიც. მაგრამ პერსონალის მომზადების საერთო დონე, რომელიც საჭიროა ზოგადი დახმარების აღმოსაჩენად, განსხვავდება მომზადების იმ დონისგან, რომელიც საჭიროა უწყების დასახმარებლად ძიების ანგარიშის მომზადებაში. ეს ანგარიში საშუალებას აძლევს აღნიშნულ უწყებას განაცხადის საფუძველზე მიიღოს პატენტის გაცემის, ან არგაცემის გადაწყვეტილება. ძალიან ხშირად განაცხადთა რაოდენობა მოცემულ ქვეყანაში საკმაოდ დიდია იმისთვის, რომ გამართლებული იყოს „საპატენტო ძიების სპეციალისტების“ მომზადება და სწავლება საპატენტო პროცედურის

მიზნებისათვის. ჩვეულებრივ, „ძიების სპეციალისტებს" უნდა ჰქონდეთ ტექნიკური (საუნივერსიტეტო) განათლების დიპლომი და უნდა იყვნენ სპეციალისტები ერთ-ერთ ზემოხსენებულ ტექნიკურ სფეროში. აუცილებელია, აგრეთვე, სსკ-ს და შეძლებისდაგვარად, სხვა ეროვნული კლასიფიკაციების კარგი ცოდნა.

6.107. უწყებაში შეტანილი ახალი განაცხადები კლასიფიცირებულნი უნდა იყვნენ მათი ტექნიკური შინაარსის შესაბამისად. ეს საკითხი ასევე შეიძლება დაეკისროს ზემოხსენებულ „ძიების სპეციალისტებს", ვინაიდან ძიების ჩატარებისას მათ საქმე აქვთ სავარაუდო გამოგონების ტექნიკური ასპექტების კითხვასა და სრულ გაგებასთან.

6.108. თუ სამრეწველო საკუთრების უწყება, ან სხვა სამთავრობო დაწესებულება აწარმოებს სალიცენზიო კონტრაქტების რეესტრს და ახორციელებს მათზე კონტროლს, ან თუ იგი ასრულებს რაიმე პირდაპირ ან ირიბ როლს ტექნოლოგიათა გადაცემაში, ან უზრუნველყოფს ტექნიკური ინფორმაციის წყაროს ეკონომიკური ზრდის პროგნოზირებისთვის, მაშინ PIDC-ი ასეთ უწყებას ან სამთავრობო დაწესებულებას უნდა შესთავაზოს დახმარება და უწყვეტი თანამშრომლობა.

(d) დოკუმენტური ფონდის ორგანიზება

6.109. არსებული და მუდმივად გამოცემული საპატენტო დოკუმენტთა დიდი რაოდენობის გათვალისწინებით, განვითარებადი ქვეყნები იმთავითვე წააწყდებიან იმ საპატენტო დოკუმენტთა სიმრავლის პრობლემას, რომლებიც ყოველწლიურად ხვდება „საინფორმაციო ბაზარზე" და ამიტომ შეიძლება მიზანშეწონილი, და ზოგჯერ აუცილებელიც კი, აღმოჩნდეს ყოველწლიურად შეძენილ დოკუმენტთა რაოდენობის შემცირება. არსებობს PIDC-ის ფონდებსა და ფაილებში საპატენტო დოკუმენტთა რაოდენობის შემცირების რამდენიმე მეთოდი, კერძოდ:

(1) შერჩევა პუბლიკაციის ქვეყნის მიხედვით;
(2) შერჩევა დოკუმენტის ენის მიხედვით;
(3) შერჩევა პატენტ-ანალოგების მიხედვით;
(4) შერჩევა განსაზღვრული დროის პერიოდის მიხედვით;
(5) საპატენტო დოკუმენტის სრული ტექსტის შეცვლა რეფერატით.

6.110. არსებობს საცავში დოკუმენტთა რაოდენობის შემცირების კიდევ ერთი მეთოდი, კერძოდ კი დაკომპლექტების პოლიტიკა, რომლის შესაბამისად დოკუმენტთა შეძენა შემოიფარგლება ინტერესთა სფეროების მიხედვით. ასეთი სფეროები შეიძლება განისაზღვროს პრიორიტეტებიდან გამომდინარე, რომლებიც დადგენილია მოცემული ქვეყნის ან რეგიონის განვითარების გეგმებში. „ძირითადი ჟურნალების" შერჩევა PIDC-ისთვის უნდა ჩატარდეს მოხერხებულობის ანალოგიური კრიტერიუმებიდან (ენა, ქვეყანა, დრო და ა.შ.) გამომდინარე, როგორც ეს საპატენტო დოკუმენტთა შერჩევისთვის გამოიყენება.

6.111. აშკარაა, რომ ნებისმიერი ახლად ორგანიზებული PIDC-თვის გამოსაყენებელი საკლასიფიკაციო სისტემა უნდა იყოს სსკ. ხაზი უნდა გაესვას იმას, რომ შესაძლებელია ახალი გამოქვეყნებული საპატენტო დოკუმენტები, მათი კლასიფიცირების სისწორეზე შესაძლო შემოწმების შემდეგ, პირდაპირ მოთავსდეს სსკ-ს მიხედვით ორგანიზებული საძიებო ფაილების შესაბამის ადგილას.

(e) მომსახურება

6.112. PIDC-ის მიერ შემუშავებული და შეთავაზებული სხვადასხვა სახის მომსახურება შეიძლება შეზღუდული იყოს მხოლოდ არსებული რესურსების, სამუშაო ძალისა და ხელმისაწვდომი ინფორმაციის მიხედვით. მომსახურება, რომელსაც სთავაზობს ტექნიკური ინფორმაციის ცენტრი, ვრცლად და დეტალურად არის აღწერილი სხვადასხვა სპეციალიზებულ პუბლიკაციაში. საპატენტო დოკუმენტთა სპეციალური მახასიათებლების გათვალისწინებით, PIDC-ს შეუძლია შემდეგი საპატენტო-საინფორმაციო მომსახურების შეთავაზება:

(1) დოკუმენტის მიწოდება: ქაღალდზე, ან მიკროფორმებზე;
(2) ინფორმაციის შერჩევითი გავრცელება, რაც დაფუძნებულია სსკ-ს რუბრიკებით განსაზღვრული მომხმარებლისთვის საინტერესო თემატიკურ პროფილებზე;
(3) რეფერატული მომსახურება მომხმარებელთა ენობრივი მოთხოვნილების გათვალისწინებით;
(4) მთარგმნელობითი მომსახურება;
(5) ბიბლიოგრაფიული ძიებანი: სახელის, თარიღის, სსკ-ს სიმბოლოების მიხედვით;
(6) ტექნიკის დონის ძიებანი;
(7) საკონსულტაციო მომსახურება, მაგალითად, იმ მომხმარებელთათვის, რომლებიც საპატენტო დოკუმენტებში ცუდად ერკვევიან; კონსულტაციები სალიცენზიო შეთანხმებებზე;
(8) საპატენტო ინფორმაციის ადაპტაცია და დალაგება (მაგალითად, მონოგრაფიების სახით) საბოლოო მომხმარებლისათვის გაგების გაიოლების მიზნით;
(9) საჯარო სამკითხველო დარბაზების ორგანიზება.

(f) მომზადება

6.113. განვითარებად ქვეყნებში საჭირო ინფრასტრუქტურა უნდა შეიქმნას PIDC-ის კადრების მომზადების გზით. რადგან PIDC-ის მთავარ ამოცანას წარმოადგენს იმ მოთხოვნების დაკმაყოფილება, რომლებსაც აყენებს ეროვნული პოლიტიკა საპატენტო ინფორმაციის სფეროში, პირველ რიგში, საჭიროა მათი კადრების სწავლება და მომზადება, ხოლო PIDC-ის კადრები თავის მხრივ ასწავლიან და მოამზადებენ საბოლოო მომხმარებლებს.

6.114. ძირითადი სწავლება საპატენტო ინფორმაციის ზოგად საკითხებთან დაკავშირებით უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს მთელი პროფესიული შემადგენლობისთვის. პერსონალის სპეციალიზებული მომზადება უნდა განხორციელდეს შერჩევით და სწავლების გრძელვადიანი და საშუალოვადიანი პროგრამების მოთხოვნების შესაბამისად.

6.115. PIDC-ის პერსონალის სწავლების პროგრამა უნდა შეიცავდეს შემდეგს:

საერთო მომზადება:

(1) სამრეწველო საკუთრების სფეროში მომსახურების არსებული ეროვნული და რეგიონული სისტემების ზოგადი გაცნობა პატენტებზე, საავტორო სერტიფიკატებზე, სასარგებლო მოდელებსა და, აგრეთვე, მინიჭებული დაცვის ზოგადი მოცულობისა და ფარგლების გაგებაზე ყურადღების გამახვილებით;

(2) ზოგადი წარმოდგენა საპატენტო დოკუმენტებში შემცველი ტექნიკური ინფორმაციის მოცულობაზე, და მის ხელმისაწვდომობის სხვადასხვა საშუალების შესახებ;

(3) საპატენტო დოკუმენტების სამართლებრივი და ტექნიკური შინაარსი, რომელსაც მივყავართ საპატენტო დოკუმენტში გახსნილი ტექნიკური ცოდნის სრულყოფისაკენ;

(4) სსკ-ს პრინციპები, სტრუქტურა და, აგრეთვე, მისი მნიშვნელობა ძიების ჩატარებისა და ინფორმაციის მონახვის სხვა ფორმებისათვის, რომლებიც დაფუძნებულია საპატენტო დოკუმენტებზე;

(5) საპატენტო დოკუმენტებში ასახული ინფორმაციის გამოყენება სალიცენზიო შეთანხმებების დადების, ან მათი კონტროლის პროცესში, აგრეთვე, მრეწველობისა და სამთავრობო ორგანოების მიერ გადაწყვეტილებათა მიღებისას და პოლიტიკის შემუშავებისას.

სპეციალიზებული სწავლება:

(1) სსკ-ს ღრმა შესწავლა;

(2) მეორადი საპატენტო-საინფორმაციო მომსახურების გამოყენება, როგორიცაა: მომსახურება, რომელიც დაფუძნებულია ბიბლიოგრაფიულ მონაცემებზე, რეფერატული მომსახურება და ა.შ.;

(3) დოკუმენტური ფონდების შენახვა და მართვა;

(4) სწავლების სხვა სპეციალური ფორმები, რომლებიც ეხება PIDC-ის მიერ შემოთავაზებულ მომსახურებას.

6.116. იმისთვის, რომ გამოყენებული იყოს მუშაობის პრაქტიკული გამოცდილება, რომელიც დაგროვილია განვითარებული ქვეყნის სამრეწველო საკუთრების უწყების საპატენტო ინფორმაციითა და დოკუმენტაციით დაკავებულ ქვედანაყოფებში, და აგრეთვე იმისთვის, რომ უზრუნველყოფილი იყოს მოპოვებული თეორიული ცოდნის პრაქტიკული გამოყენება, აუცილებელია ზოგად მომზადებას დაემატოს არსებითი მომზადება იმ უწყებებში, რომლებსაც აქვთ საპატენტო ინფორმაციისა და დოკუმენტაციის სამსახურების ფართო ქსელი.

6.117. საჭიროა ხაზი გაესვას იმას, რომ სპეციალიზებული ცოდნის შეძენამ, რომელიც საპატენტო ინფორმაციისა და დოკუმენტაციის ყველა საკითხს ეხება, შეიძლება რამდენიმე წელი მოიცვას. ამიტომ საჭიროა, რომ PIDC-ის პერსონალს ჰქონდეს სამსახურეობრივი წინსვლის გარკვეული გარანტიები.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, International Cooperation in the Field of Patent Documentation and Information, VTC/83/11

International Bureau of WIP0, Guidelines for the Organization of a patent Information and Document Center with Particular Regard to the Needs and Circumstances of Developing Countries, WIPO Pub. No. 638(E) (1980 and 1987)

ნაწილი III

ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის ფორმები

თავი 7 პატენტები

თავი 8 საავტორო და მომიჯნავე უფლებები

თავი 9 სასაქონლო ნიშნები

თავი 10 სამრეწველო ნიმუშები

თავი 11 გეოგრაფიული აღნიშვნა

თავი 12 დაცვა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან

თავი 13 ფრენჩაიზინგი

თავი 14 პერსონაჟების მერჩენდაიზინგი (კომერციული გამოყენება)

თავი 7
პატენტები

A. შესავალი

B. პატენტუნარიანობის პირობები
- (a) პატენტუნარიანი ობიექტი
- (b) სამრეწველო გამოყენებადობა (სარგებლიანობა)
- (c) სიახლე
- (d) საგამომგონებლო დონე (არაცხადობა)
- (e) გამოგონების გახსნა

C. გამოგონებაზე განაცხადის გაფორმება და შეტანა
- (a) გამოგონების იდენტიფიკაცია
- (b) გამოგონებაზე განაცხადის გაფორმების პრაქტიკული ასპექტები

D. გამოგონებაზე განაცხადის ექსპერტიზა
- (a) ფორმალური ექსპერტიზა; შეტანისა და პრიორიტეტის თარიღი
- (b) ძიება
- (c) არსობრივი ექსპერტიზა
- (d) პატენტის გაცემა და პუბლიკაცია

E. საპატენტო უფლებების დარღვევა
- (a) პატენტმფლობელის განსაკუთრებული უფლება
- (b) უფლებათა განხორციელება
- (c) საპატენტო უფლებების დარღვევის სახეობები
- (d) საპატენტო უფლებების დარღვევის დადგენის ელემენტები
- (e) სამართლებრივი დაცვის საშუალებები, რომლებიც გააჩნია პატენტმფლობელს

F. დაპატენტებული გამოგონების გამოყენება
- (a) ბაზრის შესწავლა გამოგონებისათვის
- (b) გამოგონების განხორციელებადობა
- (c) გამოგონების გაყიდვა

G. იძულებითი ლიცენზიები
- (a) არანებაყოფლობითი ლიცენზიების გაცემა პატენტზე უფლების ბოროტად გამოყენების თავიდან ასაცილებლად

(b) არანებაყოფლობითი ლიცენზიების გაცემა საზოგადოებრივი ინტერესებიდან გამომდინარე

H. სასარგებლო მოდელები

თავი 7
პატენტები

A. შესავალი

7.1. პატენტი არის სახელმწიფო უწყების (ან რამდენიმე ქვეყნის რეგიონალური უწყების) მიერ განაცხადის საფუძველზე გაცემული დოკუმენტი, რომელიც აღწერს გამოგონებას და ქმნის სამართლებრივ მდგომარეობას, რომლის დროსაც დაპატენტებული გამოგონებით ნორმალურად სარგებლობა (დამზადება, გამოყენება, გაყიდვა ან იმპორტი) შესაძლებელია მხოლოდ პატენტმფლობელის ნებართვით. გამოგონება ნიშნავს ტექნიკურ სფეროში სპეციალური პრობლემის გადაწყვეტას. გამოგონება შეიძლება ეხებოდეს პროდუქტს, ან პროცესს. გამოგონება „პატენტუნარიანია", თუ იგი შეიცავს სიახლეს, გააჩნია საგამომგონებლო დონე (ე.ი. არაცხადია) და შესაძლებელია მისი დამზადება სამრეწველო წესით. პატენტით მინიჭებული დაცვა შეზღუდულია დროით (ჩვეულებრივ 15-დან 20 წლამდე).

7.2. რამდენიმე ქვეყანაში (მსოფლიოში ასეთი ქვეყანა თორმეტამდეა) გამოგონების დაცვა, აგრეთვე, ხორციელდება ე.წ. „სასარგებლო მოდელის" რეგისტრაციის გზით. ასეთი გამოგონებისადმი მოთხოვნები ნაკლებად მკაცრია, ვიდრე „პატენტუნარიანი" გამოგონების მიმართ, საფასური საპატენტო საფასურთან შედარებით მცირეა, ხოლო დაცვის ვადა უფრო ხანმოკლეა, ვიდრე პატენტის შემთხვევაში, მაგრამ სასარგებლო მოდელზე მინიჭებული უფლებები თითქმის ისეთივეა, როგორიც გამოგონების შემთხვევაში.

7.3. ხშირად პატენტებს მიაკუთვნებენ „მონოპოლიებს", მაგრამ თანამედროვე კანონმდებლობათა უმრავლესობა არ აძლევს გამომგონებელს ან დაპატენტებული გამოგონების მფლობელს რისიმე გაკეთების, გამოყენების ან გაყიდვის უფლებას. გაცემული პატენტის მოქმედება იმაში გამოიხატება, რომ ქვეყანაში დაპატენტებული გამოგონება არ შეიძლება გამოიყენონ ისეთმა პირებმა, რომლებიც არ არიან პატენტმფლობელები, თუ თავად პატენტმფლობელი არ იქნება თანახმა ასეთ გამოყენებაზე. ამგვარად, მიუხედავად იმისა, რომ მფლობელს არ ენიჭება კანონიერი უფლება თავისი გამოგონების გამოყენებაზე, მას აქვს კანონიერი უფლება, ხელი შეუშალოს სხვებს მისი გამოგონების გამოყენებაში, რაც ხშირად ფორმულირებულია, როგორც უფლება, აუკრძალოს სხვა პირებს მისი გამოგონების წარმოების, გამოყენების ან გაყიდვის შესაძლებლობა. ნებისმიერი პირის წინააღმდეგ, რომელიც პატენტმფლობელის თანხმობის გარეშე გამოიყენებს ქვეყანაში დაპატენტებულ გამოგონებას, სასამართლოში საქმის აღძვრის უფლება წარმოადგენს პატენტმფლობელის ყველაზე მნიშვნელოვან უფლებას, რომელიც მას საშუალებას აძლევს, მიიღოს მატერიალური სარგებელი, როგორც გასამრჯელო ინტელექტუალური ძალისხმევისა და შრომისათვის, და როგორც იმ ხარჯების კომ-

პენსაცია, რომელიც მან გაიღო გამოკვლევებისა და ექსპერიმენტების პროცესში, რამაც იგი გამოგონებამდე მიიყვანა.

7.4. ამ კონცეფციის გაგებისათვის, შესაძლოა, სასარგებლო აღმოჩნდეს ასეთი მაგალითი. როდესაც ალექსანდრე გრემი ბელმა მიიღო თავისი პატენტი ტელეფონზე, მას ჰქონდა უფლება, არ დაეშვა ტელეფონის გამოყენება, წარმოება და გაყიდვა სხვა ვინმეს მიერ. დავუშვათ, მოგვიანებით ვიღაცამ გამოიგონა ასაკრეფი ტელეფონი, რაზედაც ამ ადამიანმა ასევე მიიღო პატენტი როგორც ბელის ტელეფონის გაუმჯობესებაზე. მაშინ ამ მეორე ადამიანს თავისი პატენტის შესაბამისად თავის მხრივ უფლება აქვს არ დაუშვას ასაკრეფი ტელეფონის წარმოება, გამოყენება ან გაყიდვა სხვის მიერ, მათ შორის, ბელის მიერაც. ამას მივყავართ ლიცენზირების საჭიროებამდე და მნიშვნელობამდე. ასეთ ვითარებაში ასაკრეფი ტელეფონის წარმობისათვის ბელს დასჭირდება ლიცენზია ასაკრეფი ტელეფონის პატენტმფლობელისაგან, ხოლო ასაკრეფი ტელეფონის წარმოების, გამოყენებისა ან გაყიდვისათვის ასაკრეფი ტელეფონის პეტენტმფლობელს დასჭირდება ლიცენზია ტელეფონზე ბელის ძირითადი პატენტის გამოყენებაზე.

7.5. მაგრამ საჭიროა ხაზი გავუსვათ იმას, რომ, თუმცა, სახელმწიფოს შეუძლია საპატენტო უფლებების მინიჭება, ის არ უზრუნველყოფს მათ ავტომატურ დაცვას. სასამრთლოში საქმის აღძვრა (ჩვეულებრივ სამოქალაქო კანონმდებლობის შესაბამისად) პატენტმფლობელის უფლებათა ნებისმიერი დარღვევის გამო შეუძლია მხოლოდ პატენტმფლობელს თავისი შეხედულებისამებრ. ამიტომ პატენტის მფლობელი უნდა იყოს თავისი საკუთარი „პოლიციელიც".

7.6. მარტივად რომ ვთქვათ, პატენტი არის გამომგონებლისთვის სახელმწიფოს მიერ მინიჭებული მონოპოლია დროის შეზღუდული პერიოდით გამოგონების არსის გახსნის სანაცვლოდ, რათა სხვებმა ნახონ სარგებელი გამოგონებიდან. ამრიგად, გამოგონების გახსნა მნიშვნელოვანი საკითხია პატენტის გაცემის ნებისმიერ პროცედურაში.

B. პატენტუნარიანობის პირობები

7.7. გამოგონება, თუ ის ექვემდებარება საპატენტო დაცვას, უნდა აკმაყოფილებდეს რამდენიმე კრიტერიუმს. მათგან ყველაზე არსებითი შეიცავს შემდეგს: გამოგონება უნდა შეიცავდეს პატენტუნარიან ობიექტს, გამოგონება უნდა იყოს სამრეწველო წესით გამოყენებადი (სასარგებლო). იგი უნდა იყოს ახალი (შეიცავდეს სიახლეს), მან უნდა აჩვენოს საკმარისი „საგამომგონებლო დონე" (არ იყოს აშკარა), გამოგონების გახსნა საპატენტო განაცხადში უნდა პასუხობდეს განსაზღვრულ სტანდარტებს.

(a) პატენტუნარიანი ობიექტი

7.8. გამოგონებას რომ ჰქონდეს უფლება პატენტით დაცვაზე, ის უნდა მიეკუთვნებოდეს პატენტუნარიან ობიექტთა რიცხვს. პატენტუნარიან ობიექტთა ნუსხა დადგენილია კანონით და, ჩვეულებრივ, განისაზღვრება პატენტუნარიანი ობიექტებიდან გამონაკლისების მითითების გზით. საერთო წესია, რომ საპატენტო დაცვა ენიჭება გამოგონებებს ტექნიკის ყველა დარგში.

7.9. ინტელექტუალური საქმიანობის სფეროთა მაგალითებს, რომელთა გამორიცხვა შეიძლება პატენტუნარიანი ობიექტების რიცხვიდან, შეადგენს:

- ისეთი მასალების, ან ნივთიერებების აღმოჩენა, რომლებიც უკვე არსებობენ ბუნებაში;
- მეცნიერული თეორიები და მათემატიკური მეთოდები;
- მცენარეთა, ან ცხოველთა ჯიშები, ან ძირითადად ბიოლოგიური პროცესები მცენარეთა, ან ცხოველთა ასეთი ჯიშების წარმოებისათვის, მიკრობიოლოგიური პროცესების გამოკლებით;
- სქემები, წესები, ან მეთოდები, მაგალითად წარმოების ორგანიზაციის, უბრალო გონებრივი გათვლა შესრულება ან თამაშების ჩატარება;
- ადამიანების, ან ცხოველების მკურნალობის მეთოდები, ან დიაგნოსტიკის მეთოდები, რომელსაც ცდიან ადამიანებზე, ან ცხოველებზე (მაგრამ არა პროდუქტი, რომელიც გამოიყენება ასეთ მეთოდებში).

7.10. გარდა ამისა, სახელმწიფოს ინტერესებიდან გამომდინარე, პროდუქტების ან პროცესების სხვადასხვა სახეობები (როგორიცაა, მაგალითად, სამედიცინო პრეპარატები, სასოფლო-სამეურნეო ქიმიკატები ან გამოგონებები ბირთვულ სფეროში), შეიძლება დროებით გამოირიცხოს საპატენტო დაცვიდან. ამჟამად არსებობს ტენდენცია, რომ თავი აარიდონ ასეთ დროებით გამორიცხვებს.

(b) სამრეწველო გამოყენებადობა (სარგებლიანობა)

7.11. გამოგონება პატენტუნარიანი რომ იყოს, უნდა შეიძლებოდეს მისი გამოიყენება პრაქტიკული მიზნებისათვის. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, გამოგონება არ შეიძლება იყოს წმინდა თეორიული ხასიათისა; შესაძლებელი უნდა იყოს მისი განხორციელება პრაქტიკაში. თუ გამოგონება ჩაფიქრებულია როგორც პროდუქცია, ან პროდუქციის ნაწილი, მაშინ უნდა იყოს პროდუქციის მიღების შესაძლებლობა. და თუ გამოგონება ჩაფიქრებულია როგორც პროცესი ან პროცესის ნაწილი, ასეთი პროცესი განხორციელებადი – „გამოყენებადი" უნდა იყოს პრაქტიკაში.

7.12. სიტყვა „გამოყენებადობა", გამოთქმაში „სამრეწველო გამოყენებადობა", ნიშნავს ფაქტობრივად დამზადების ან წარმოების შესაძლებლობას, ან პრაქტიკაში განხორციელების ან გამოყენების შესაძლებლობას.

7.13. ზემოთ მოყვანილ გამოთქმაში სიტყვას „სამრეწველო" აქვს მეტად სპეციალური მნიშვნელობა საპატენტო კანონმდებლობის ტერმინოლოგიაში. ჩვეულებრივ ენაში „სამრეწველო" საქმიანობა ნიშნავს ტექნიკურ საქმიანობას გარკვეული მასშტაბით, ხოლო გამოგონების „სამრეწველო" გამოყენებადობა ნიშნავს გამოგონების გამოყენებას (წარმოებას, სარგებლობას) ტექნიკური საშუალებებით გარკვეული მასშტაბით.

(c) სიახლე

7.14. სიახლე – ეს არის ძირითადი მოთხოვნა გამოგონებად აღიარებისათვის ნებისმიერი ექსპერტიზის დროს და წარმოადგენს პატენტუნარიანობის უცილობელ პირობას.

მაგრამ საჭიროა იმის აღნიშვნა, რომ სიახლე არ არის რაღაც, რაც შეიძლება დამტკიცებული, ან დადგენილი იქნეს; შესაძლებელია მხოლოდ მისი არარსებობის დამტკიცება.

7.15. გამოგონება ახალია, თუ იგი არ არის მოცემული ტექნიკის ადრინდელი დონით. „ადრინდელი დონე", მარტივად რომ ვთქვათ, გულისხმობს ყველა ცოდნას, რომელიც არსებობდა საპატენტო განაცხადის შეტანის თარიღამდე ან პრიორიტეტის თარიღამდე იმისდა მიუხედავად, ეს ცოდნა წერილობით, თუ სიტყვიერად იყო გახსნილი. საკითხი იმის თაობაზე, თუ მოცემული მომენტისთვის რას უნდა შეიცავდეს „ადრინდელი დონე", დღემდე დისკუსიის საგანს წარმოადგენს.

7.16. ერთი თვალსაზრისი მდგომარეობს იმაში, რომ ადრინდელი დონე უნდა განისაზღვრებოდეს მხოლოდ იმ ცოდნის გათვალისწინებით, რომელიც არსებობს ქვეყანაში, სადაც მოითხოვება დაცვა. ასეთი მიდგომით გამოირიცხება სხვა ქვეყნებში არსებული ცოდნა, თუ იგი არ არის ცნობილი მოცემულ ქვეყანაში გამოგონების შექმნის მომენტისათვის, იმისდა მიუხედავად, რომ იგი უკვე ხელმისაწვდომი იყო ქვეყნის ფარგლებს გარეთ.

7.17. მეორე თვალსაზრისი ემყარება გამიჯვნას ნაბეჭდ პუბლიკაციებსა და ინფორმაციის სხვა სახეობებს შორის, როგორიცაა ზეპირი შეტყობინება ან ადრინდელი გამოყენება და, აგრეთვე, თუ სად ჰქონდა ადგილი ამგვარ პუბლიკაციას ან სხვა სახით ინფორმაციის გახსნას.

7.18. ინფორმაცია გამოგონებაზე, რისი წყალობითაც იგი ადრინდელი დონის ნაწილი ხდება, შეიძლება გაიხსნას სამი გზით, სახელდობრ:

- გამოგონების გამოქვეყნება აღწერილობის ხელნაწერის სახით ან სხვა მატერიალური ფორმით;
- გამოგონების საჯაროდ ზეპირი აღწერა; ასეთ გახსნას ზეპირ გახსნას უწოდებენ ;
- გამოგონების საჯარო გამოყენება ან როდესაც არსებობს ვითარება, რომლის დროსაც ნებისმიერ ადამიანს შეუძლია მისი გამოყენება; ასეთი გახსნა არის „გახსნა გამოყენებით".

7.19. მატერიალური ფორმით გამოქვეყნება მოითხოვს, რომ არსებობდეს ინფორმაციის ფიზიკური მატარებელი, ე.ი. დოკუმენტი, ამ ტერმინის ფართო გაგებით, და ეს დოკუმენტი უნდა გამოქვეყნდეს, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ხელმისაწვდომი გახდეს საზოგადოებისათვის ნებისმიერი ხერხით, მაგალითად, გასაყიდათ, შეთავაზებით, ან საზოგადოებრივი ფონდების საცავებში განთავსებით. პუბლიკაციები შეიცავენ გაცემულ პატენტებს ან გამოქვეყნებულ საპატენტო განაცხადებს, ნაშრომებს (ხელნაწერების ან საბეჭდ მანქანაზე ან სტამბური წესით დაბეჭდილი ტექსტების სახით), ნახატებს, ფოტოგრაფიული სურათის, ნახაზების ან ფოტოფირების ჩათვლით, აგრეთვე, ფირფიტებზე ან ლენტზე გაკეთებულ ჩანაწერებს სალაპარაკო ან კოდირებული ენით.

7.20. ზეპირი გახსნა, როგორც გამოთქმიდანაც ჩანს, გულისხმობს, რომ არ არის სავალდებულო, ჩაწერილი იყოს ის სიტყვები და სხვა ფორმა, რომლითაც გახსნილი იქნა გამოგონება, როგორც ასეთი. გახსნის ამ სახეს მიეკუთვნება ლექციები და რადიოგადაცემები.

7.21. გახსნა გამოყენებით წარმოადგენს არსებითად საჯარო, ვიზუალურ გახსნას, ისეთს, როგორიცაა გამოტანა დასათვალიერებლად, გაყიდვა, დემონსტრაცია, ჩაუწერელი სატელევიზიო გადაცემები და ფაქტობრივი საჯარო გამოყენება.

7.22. დოკუმენტი მხოლოდ მაშინ აბათილებს განცხადებული გამოგონების სიახლეს, როცა დოკუმენტში ცხადად არის წარმოდგენილი გამოგონების საგანი. ასე რომ, განაცხადის ფორმულაში ჩამოყალიბებული გამოგონების საგანი, რომელზეც ტარდება ექსპერტიზა, თითოეული ელემენტით უნდა შეუდარდეს ყოველ ცალკეულ პუბლიკაციას. სიახლის არარსებობა შეიძლება გამოვლინდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ თვითონ პუბლიკაცია შეიცავს ამ ფორმულის ყველა ნიშანს, ანუ პუბლიკაცია მოიცავს ფორმულის არსს.

7.23. მაგრამ სიახლის არარსებობა შეიძლება იგულისხმებოდეს პუბლიკაციაში იმ გაგებით, რომ პუბლიკაციის შესწავლისას პირს, რომელსაც აქვს ჩვეულებრივი კვალიფიკაცია მოცემულ დარგში, შეუძლია უცილობლად მიაღწიოს შედეგს, რომელიც მოცემულია გამოგონების ფორმულაში. ჩვეულებრივ, საკითხს ასეთი სახის სიახლის არარსებობის შესახებ საპატენტო უწყება წამოჭრის მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც არ არსებობს არანაირი ეჭვი ადრინდელი „სწავლების“ პრაქტიკულ შედეგში.

7.24. უნდა აღინიშნოს, რომ სიახლის განხილვის დროს არ შეიძლება ადრინდელი დონის ცალკეული ელემენტების გაერთიანება.

(d) საგამომგონებლო დონე (არაცხადობა)

7.25. საგამომგონებლო დონის მოთხოვნების მიმართ (იხმარება აგრეთვე ტერმინი „არაცხადი“) საკითხი იმის შესახებ, „იქნება თუ არა გამოგონება ცხადი პირისათვის, რომელსაც ჩვეულებრივი კვალიფიკაცია გააჩნია მოცემულ დარგში", ყველაზე რთულია, არსობრივი ექსპერტიზის ჩატარებისას გამოყენებულ სტანდარტებს შორის.

7.26. ასეთი მოთხოვნის შეტანა საპატენტო კანონმდებლობაში დამყარებულია წინაპირობაზე, რომ დაცვა არ უნდა მიენიჭოს იმას, რაც უკვე ცნობილია, როგორც ადრინდელი დონის ნაწილი, ან ყველაფერ იმას, რაც შეიძლება დადგენილი ყოფილიყო ჩვეულებრივი კვალიფიკაციის მქონე პირის მიერ, როგორც ადრინდელი დონის ცხადი შედეგი.

7.27. მოცემულ დარგში ჩვეულებრივი კვალიფიკაციის მქონე პირი ის პირია, რომელსაც აქვს შესაბამისი ტექნიკური განათლება და გააჩნია პრაქტიკული გამოცდილება. გამოთქმა „ჩვეულებრივი კვალიფიკაცია“ მიზანდასახულად გამორიცხავს „საუკეთესო“ სპეციალისტს, რომელიც შეიძლება მოინახოს. იგულისხმება, რომ ასეთ პირად განიხილება პიროვნება, რომელსაც გააჩნია კვალიფიკაციის საშუალო დონე, რომლის მიღწევაც შეიძლება მოცემულ დარგში მოცემულ ქვეყანაში.

7.28. უნდა აღინიშნოს, რომ სიახლე და საგამომგონებლო დონე სხვადასხვა კრიტერიუმებია. სიახლე არსებობს, თუ არის განსხვავება გამოგონებასა და ადრინდელ დონეს შორის. კითხვა „აქვს კი საგამომგონებლო დონე?“ იბადება მხოლოდ სიახლის არსებობისას. გამოთქმა „საგამომგონებლო დონე“ მიუთითებს იდეაზე, რომ არ არის საკმარისი განცხადებული გამოგონება იყოს ახალი, ანუ განსხვავებული იმისაგან, რაც არის მოცემული ტექნიკის არსებულ დონით, აუცილებლია, რომ ამ განსხვავებას გააჩნდეს ორი ნიშანი.

ჯერ ერთი, ის უნდა იყოს „საგამომგონებლო", ე.ი. იყოს შემოქმედებითი აზრის შედეგი, და უნდა გააჩნდეს ბიჯი, რომელიც არის შესამჩნევი. უნდა არსებობდეს აშკარად შესამჩნევი განსხვავება ტექნიკის არსებულ დონესა და განცხადებულ გამოგონებას შორის. სწორედ ამიტომ ზოგ იურიდიულ სისტემაში არსებობს ცნება „წინსვლა" ან „პროგრესი" ადრინდელი დონის მიმართ.

7.29. მეორეც, მოითხოვება, აგრეთვე, რომ ეს წინსვლა, ან პროგრესი მნიშვნელოვანი და არსებითი იყოს გამოგონებისათვის.

7.30. იმისათვის, რომ განისაზღვროს განსხვავებათა არსი, რომელიც საგამომგონებლო დონის შექმნის საფუძველს წარმოადგენს, ადრინდელი დონე მთლიანად უნდა იქნეს მიღებული მხედველობაში. ამგვარად, სიახლის შეფასებისაგან, გამოგონების ფორმულის ობიექტი ექსპერტიზის დროს უნდა შედარდეს არა ყოველ პუბლიკაციას ან სხვა სახის ინფორმაციას ცალ-ცალკე, არამედ მათ კომბინაციებს იმ მხრივ, თუ რამდენად ცხადია ყოველი ასეთი კომბინაცია პირისათვის, რომელსაც გააჩნია სპეციალური ცოდნის ჩვეულებრივი დონე მოცემულ დარგში. კომბინაცია შეიძლება იყოს გლობალური, მაშინ როცა გამოგონების ფორმულით შეიძლება განსაზღვრული იყოს ცალ-ცალკე ცნობილი ობიექტების ნაკრები, მაგალითად, სარეცხი მანქანის ახალი სახე, რომელიც შეიცავს გარკვეული ტიპის ტუმბოსთან დაკავშირებული ძრავას გარკვეულ ტიპს, საგამომგონებლო დონის გასაბათილებლად საჭიროა, რომ არა მხოლოდ კომბინაცია, არამედ კომბინაციისათვის საჭირო ელემენტების შერჩევაც იყოს ცხადი. სწორედ ყველა იმ განსხვავებათა ერთობლიობის მიხედვით, რომელთა მიგნებაც მოხდა, უნდა ჩატარდეს შედარება ადრინდელ დონესთან და საკითხი სიცხადის შესახებ უნდა გადაწყდეს ამის მიხედვით და არა ყოველი ცალკე აღებული ახალი ელემენტის მიხედვით, იმ შემთხვევების გამოკლებით, როდესაც მათ შორის არანაირი ტექნიკური კავშირი არ არის.

7.31. განსხვავებათა შეფასებისას არ უნდა იყოს უგულვებელყოფილი არც ერთი შემდეგი სამი ასპექტიდან, რომელიც დამახასიათებელია ყველა გამოგონებისათვის, სახელდობრ:

- პრობლემა, რომელიც უნდა გადაიჭრას;
- ამ პრობლემის გადაჭრა; და
- ამ გადაწყვეტის გამოყენებით გარანტირებული შედეგი.

7.32. თუ პრობლემა ცნობილია ან ცხადია, ექსპერტიზა უნდა დაეყრდნოს განცხადებული გადაწყვეტის ორიგინალობას. თუ გადაწყვეტაში არ არის გამოვლენილი საგამომგონებლო დონე, წამოიჭრება საკითხი იმის შესახებ, არის თუ არა შედეგი ცხადი ან არის თუ არა იგი მოულოდნელი თავისი ბუნებით ან თავისი ხარისხით. თუ პირს, რომელსაც გააჩნია სპეციალური ცოდნის ჩვეულებრივი დონე მოცემულ დარგში, შეუძლია დასვას პრობლემა, გადაწყვიტოს ის განცხადებული ხერხით და განჭვრიტოს შედეგი, მაშინ საგამომგონებლო დონე არ არსებობს.

(e) გამოგონების გახსნა

7.33. საკითხი იმის შესახებ, საკმარისად არის თუ არა გახსნილი გამოგონება განაცხადში, – პატენტუნარიანობის დამატებითი მოთხოვნაა.

7.34. განაცხადში გამოგონება გახსნილი უნდა იყოს სრულად, შეიცავდეს აღწერილობას ისეთ სახით და ისეთ დეტალებს, რომ იმ დარგის ნებისმიერმა სპეციალისტმა, რომელსაც ეხება გამოგონება, შეძლოს გამოგონების განხორციელება და გამოყენება განაცხადის შეტანის თარიღიდან.

7.35. თუ ტექნიკის არსებული დონე შეიძლება მოცემული იქნეს ზოგადი ფორმულირებებით, გამოგონების არსებითი სიახლე, არსი იმდენად დაწვრილებით უნდა იყოს აღწერილი (საჭიროების შემთხვევაში ელემენტების თანაფარდობებისა და მეთოდების ჩათვლით), რომ საშუალება მისცეს ამ დარგის სპეციალისტებს, განახორციელონ და გამოიყენონ გამოგონება.

7.36. აღწერილობაში მოცემული უნდა იყოს გამოგონების მოქმედი კონკრეტული განხორციელება ან მაგალითები. მაგალითები და სხვა აღწერითი ნაწილები საკმარისი უნდა იყოს იმისთვის, რომ მთლიანად დადასტურდეს ფორმულაში მოცემული დაცვის ფარგლები.

7.37. იმისდა მიუხედავად, ტარდება თუ არა არსობრივი ექსპერტიზა, ზოგიერთ ქვეყანაში სასამართლო პრაქტიკა ითვალისწინებს გაპროტესტების პროცედურას პატენტის გაცემამდე, ან მის შემდეგ. გაპროტესტების პროცედურა გამიზნულია იმისათვის, რომ შესაძლებლობა მისცეს მესამე პირებს, აღძრან თავისი სარჩელი პატენტის გაცემის წინააღმდეგ.

7.38. იმისათვის, რომ შეიძლებოდეს საჩივრის შეტანა, საზოგადოება ინფორმირებული უნდა იყოს განაცხადის შინაარსის შესახებ. ამას აკეთებს საპატენტო უწყება ინფორმაციის პუბლიკაციით ჟურნალში ან ოფიციალურ ბიულეტენში იმის თაობაზე, რომ

- განაცხადი საჯაროდ ხელმისაწვდომია და/ან
- თუ დადგენილ ვადაში არ იქნება შეტანილი საჩივარი, საპატენტო უწყება გასცემს პატენტს ან
- განაცხადზე გაცემულია პატენტი.

7.39. საფუძვლები, რომლითაც შეიძლება შეტანილი იქნეს საჩივარი, შეზღუდულია შესაბამისი კანონმდებლობით. საზოგადოდ, საჩივრის შეტანა შესაძლებელი უნდა იყოს ნებისმიერ არსებით მოთხოვნასთან შეუსაბამობის საფუძველზე. მაგრამ ზოგი ქვეყნის კანონი საჩივრის შეტანის ნებართვას იძლევა მხოლოდ გარკვეულ არსებით მოთხოვნასთან შეუსაბამობის საფუძველზე. ჩვეულებრივ, ეს საფუძვლებია სიახლის, საგამომგონებლო დონის, ან სამრეწველო გამოყენებადობის არარსებობა, გამოგონების არასაკმარისი გახსნა, ან ის ფაქტი, რომ განაცხადში შეტანილი ცვლილება სცილდება საწყის განაცხადში მოცემული გამოგონების გახსნის ფარგლებს. ზოგი ქვეყნის სასამართლო პრაქტიკა საჩივრების შეტანის შესაძლებლობას იძლევა იმის საფუძველზე, რომ განმცხადებელს არა აქვს უფლება პატენტზე.

ლიტერატურა

P. Smith, Introduction to Patent Law and Practice: The Basic Concepts, WIPO Pub. № 672(E) (1989)

International Bureau of WIPO, The Substantive Conditions of Patentability, BLTC/6&7

C. გამოგონებაზე განაცხადის გაფორმება და შეტანა

(a) გამოგონების იდენტიფიკაცია

7.40. გამოგონებაზე განაცხადის გაფორმებისას პირველი ამოცანაა გამოგონების იდენტიფიკაცია. ის შეიცავს:

- ყველა აუცილებელი ნიშნის შეჯამებას, რომელთა კომბინაცია ემსახურება კონკრეტული ტექნიკური პრობლემის გადაწყვეტას, და
- ამ კომბინაციის გამოკვლევას იმის დასადგენად, აკმაყოფილებს თუ არა ის, გარკვეული პიროვნული მოსაზრებების შესაბამისად, პატენტუნარიანობის კრიტერიუმებს, განსაკუთრებით, საგამომგონებლო დონეს.

7.41. სწორედ ამ პროცესში მიიღწევა გამოგონების არსის სრული გაგება. ეს კი მნიშვნელოვანია გამოგონების აღწერილობისა და ფორმულის შედგენისას დახმარების აღმოსაჩენად.

7.42. საზოგადოდ, გამოგონების ავტორი შეიძლება ისე გაიტაცოს საკუთარმა იდეებმა, რომ შეექმნას წინასწარ აკვიატებული აზრი მისი სამუშაოს უშუალო შედეგზე. ამის შედეგად გამოგონების ავტორს ექმნება თავისი საკუთარი გამოგონების შეზღუდული გაგება, განსაკუთრებით, იმ კონკრეტული პრობლემისა, რომლის გადაწყვეტაც მან სცადა, აგრეთვე, ყველა სპეციფიკური ნიშნისა, რომლებსაც მიაჭყავს ყველაზე ეფექტურ გადაწყვეტამდე. მეორე მხრივ, ზოგჯერ გამოგონების ისეთი ავტორებიც არსებობენ, რომლებიც საკუთარ გამოგონებას განიხილავენ ისე ფართოდ, რომ ტექნიკის თანამედროვე დონე მთლიანად მოიცავს მას.

7.43. ხშირად გამოგონება შეიცავს ბევრ ახალ ნიშანს. მთავარია, იყოს იდენტიფიცირებული გადამწყვეტი ნიშანი ან ნიშნები, და განმარტებული, თუ რატომ უწყობენ ისინი ხელს პრობლემის ეფექტურ გადაწყვეტას. ამას აქვს ორი მნიშვნელოვანი მიზეზი. ჯერ ერთი, გამოგონების ფორმულა უნდა იყოს, რაც შეიძლება, ფართო. ყველაზე ფართო ფორმულა არის ის, რომელიც შემოფარგლულია ნიშნების მინიმალური რაოდენობით. მეორე, გადამწყვეტი ნიშნებისა და მათი ეფექტის იდენტიფიცირების შემდეგ, საჭიროა კითხვის დასმა, თუ როგორ შეიძლება კიდევ მიღებულ იქნეს ეს ეფექტი, ე.ი. შეიძლება თუ არა სპეციფიკური ნიშნების შენაცვლება ან შეცვლა საბოლოო შედეგის შენარჩუნებით. ეს მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ გამოგონების ფორმულის შედგენისას, რომელიც უნდა საკმაოდ ფართო იყოს იმისათვის, რომ მოიცვას ეს შენაცვლებები ან ალტერნატივები, არამედ გამოგონების აღწერის დროსაც, რომელშიც უნდა შედიოდეს შენაცვლებების ან ალტერნატივების დეტალები, რათა გამოგონების ფართო ფორმულა მთლიანად გამომდინარეობს გამოგონების აღწერილობიდან.

(b) გამოგონებაზე განაცხადის გაფორმების პრაქტიკული ასპექტები

7.44. განაცხადის გაფორმების პრაქტიკა და მოთხოვნები განსხვავებულია სხვადასხვა ქვეყანაში. მაგრამ, როგორც წესი, არსებობს სამი ძირითადი მოთხოვნა, რომელსაც იცავენ გამოგონებაზე განაცხადის გაფორმებისას.

7.45. ჯერ ერთი, არსებობს მოთხოვნა, რომ განაცხადი უნდა ეხებოდეს მხოლოდ ერთ გამოგონებას ან გამოგონებათა ჯგუფს, რომლებიც იმდენად არიან ერთმანეთთან დაკავშირებული, რომ ქმნიან ერთიან საგამომგონებლო ჩანაფიქრს. ეს მოთხოვნა, რომელიც მოიხსენიება როგორც „გამოგონების ერთიანობა", განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია გამოგონების ფორმულის გაფორმების დროს.

7.46. მეორე, აღწერილობამ უნდა გახსნას გამოგონება საკმაოდ ცხადად და სრულად იმ პირის მიერ გამოგონების შეფასებისა და განხორციელებისათვის, რომელსაც გააჩნია სპეციალური ცოდნის ჩვეულებრივი დონე, ე.ი. საშუალო სპეციალისტის მიერ. ამას აქვს მეტად დიდი მნიშვნელობა, რადგან აღწერილობის ერთ-ერთ ძირითად ფუნქციას წარმოადგენს მესამე პირებისათვის ახალი ტექნიკური ინფორმაციის მიწოდება. ამ მოთხოვნაში მნიშვნელოვანია გამოთქმა – „პირი, რომელსაც გააჩნია სპეციალური ცოდნის ჩვეულებრივი დონე". ეს შესაძლებლობას გვაძლევს მივიღოთ გამარტივებული აღწერილობა, რადგან შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ საქმე გვექნება ინფორმირებულ მკითხველთან, რომელსაც გააჩნია ტექნიკის ადრინდელი დონის ცოდნა, რაც საჭიროდ არ ხდის გამოგონების ყოველი ძირითადი დეტალის აღწერას.

7.47. მესამე, განაცხადი უნდა შეიცავდეს გამოგონების ფორმულას, რომელიც განსაზღვრავს დაცვის ფარგლებს. გამოგონების ფორმულა უნდა იყოს ნათელი და ლაკონიური და მთლიანად ემყარებოდეს აღწერილობას. ეს მესამე ძირითადი მოთხოვნა მნიშვნელოვანია, ვინაიდან გამოგონების ფორმულა საპატენტო დაცვის განსაზღვრის საფუძველია. მესამე პირებს სწორედ გამოგონების ფორმულის საფუძველზე შეუძლიათ გაიგონ, თუ რისი გაკეთება შეუძლიათ და რისი – არა. გამოგონების ფორმულა არ შეიძლება იყოს არსობრივად ფართო ან განსხვავებული იმისაგან, რაც მოცემულია გამოგონების აღწერილობაში.

7.48. გამოგონების აღწერილობის პირველი ნაწილი, როგორც წესი, შეიცავს ორ ელემენტს, სახელდობრ, გამოგონების სახელწოდებას და ტექნიკის იმ დარგის მოკლე აღწერას, რომელსაც ეხება გამოგონება. ეს აღწერა ჩვეულებრივ, მოტანილია მოკლე შესავალი პუნქტის ფორმით, რომელიც იწყება ფრაზით: „წარმოდგენილი გამოგონება ეკუთვნის. . ."

7.49. მეორე ნაწილში აღწერილია ტექნიკის არსებული დონე. ამ ნაწილის გაფორმებისას, ჩვეულებრივ, გადმოიცემა ნებისმიერი არსებული პრობლემა ან სიძნელე, რომელთა გადასაჭრელადაც არის გამიზნული მოცემული გამოგონება. აგრეთვე, აღწერილი უნდა იყოს ამ პრობლემების ან სიძნელეების ადრინდელი ტექნიკური გადაწყვეტა ისე, რომ მოცემული იყოს მკაფიო განსხვავება განცხადებულ გამოგონებასა და ამ ადრინდელ ტექნიკურ გადაწყვეტებს შორის. ამ ნაწილში, აგრეთვე, შეიძლება აღწერილი იყოს გამოგონების მიზანი, ე.ი. ის, რისი მიღწევაც შემოთავაზებულია განცხადებული გამოგონების გამოყენებით. აღწერილობის მეორე ნაწილი მნიშვნელოვანია იმით, რომ მასში

მოიცემა გამოგონების კარგი გაგება და დგინდება გამოგონების ადგილი მოცემული ტექნიკის დონის ფონზე.

7.50. აღწერილობის მესამე ნაწილში გამოგონება მოკლედ არის გადმოცემული ისე, რომ იგი ადვილად გასაგები იყოს. ჩვეულებრივ, დასაწყისში გამოგონება აღიწერება ზოგადი ტერმინებით, რომელთა გამოყენებაც გათვალისწინებულია ფორმულის დამოუკიდებელ მუხლში. ამ მეთოდის გამოყენებით თავს არიდებენ ნებისმიერ დავას, რომელიც შეიძლება წარმოიშვას განსხვავებათა საფუძველზე აღწერილობაში გადმოცემულ გამოგონებასა და ფორმულაში განსაზღვრულ გამოგონებას შორის. გამოგონების ზოგადი ტერმინებით აღწერას, როგორც წესი, მოჰყვება აბზაცთა რიგი, რომლებშიც მოტანილია გამოგონების სხვადასხვა უპირატესი ნიშნები. ეს აბზაცები, ჩვეულებრივ, შეადგენენ ფორმულის დამოკიდებული მუხლების საფუძველს, რომლებიც მიჰყვება ფორმულის ფართო ძირითად დამოუკიდებელ მუხლს.

7.51. აღწერილობის მეოთხე ნაწილში, როგორც წესი, ორი ელემენტია, სახელდობრ, ნახაზების მოკლე აღწერა, თუ ნახაზები თან ერთვის და გამოგონების განხორციელების ერთი ან მეტი ვარიანტის დაწვრილებითი აღწერა. ნახაზების ფართო გამოყენება ხელს უწყობს გამოგონების დეტალების აღწერას. თუ გამოგონება ეხება, მაგალითად, მექანიკური ობიექტის რაიმე ფორმას, შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ნახაზები, რომლებზედაც მოცემულია ხედი ზემოდან, ვერტიკალური პროექცია და ამ ობიექტის ჭრილი. ნახაზებში აღწერილი ელემენტები დანომრილია და ეს ნომრები გამოიყენება გამოგონების განხორციელების ვარიანტის აღწერილობაში.

7.52. თუ გამოგონება წარმოადგენს ელექტრულ წრედს, ნახაზები შეიძლება ეფექტურად იქნეს გამოიყენებული წრედის სხვადსხვა ელემენტებს ან კომპონენტებს შორის შეერთების საჩვენებლად. ელემენტები ან კომპონენტები დანომრილი უნდა იყოს მათზე მითითების გაადვილების მიზნით. როგორც წესი, ნახაზები არ უნდა შეიცავდეს არავითარ ტექსტურ მასალას. მაგრამ შეიძლება იყოს გამონაკლისი, როდესაც ცალკეული აღწერითი სიტყვების გამოყენება დასაშვებია იმ შემთხვევაში, თუ ისინი არ კვეთენ ნახაზის ხაზებს. ასე, მაგალითად, ნებისმიერ ნახაზზე, რომელიც, დავუშვათ, ელექტრული წრედის ილუსტრირებას ახდენს, სტანდარტული კომპონენტები შეიძლება აღინიშნოს სწორკუთხედის სახით, რომელიც უნდა მოინიშნოს. ანალოგიური ვითარებაა, თუ გამოგონება ეკუთვნის ხერხს. ნახაზზე შეიძლება ნაჩვენები იყოს ბლოკ-სქემა, პრინციპული სქემა, ან ტექნოლოგიური სქემა და მათში შემავალი ბლოკები ან სწორკუთხედები შეიძლება შესაბამისად მოინიშნოს.

7.53. თუ გამოგონება მიეკუთვნება ქიმიის დარგს, ნახაზი შეიძლება წარმოდგენილი იყოს გრაფიკულად. უფრო კონკრეტულად, თუ გამოგონება ეკუთვნის მეტალურგიის დარგს, ნახაზი შეიძლება წარმოადგენდეს ისეთ დიაგრამას, როგორიცაა ფაზური წონასწორობის დიაგრამა.

7.54. ჩვეულებრივ, გამოგონების განხორციელების ვარიანტის აღწერა შეიცავს გამოგონების ფაქტობრივი მუშაობის მოკლე აღწერას. თუ გამოგონება ეხება მოწყობილობას, მაგალითად, წარმოადგენს მანქანას, ან ელექტრულ წრედს, მაშინ გამოგონების

გასაგებად სასარგებლოა იმის აღწერა, თუ როგორ ფუნქციონირებს მანქანა ან ელექტული წრედი.

7.55. გამოგონების ფორმულა არის ნებისმიერი გაცემული პატენტის ცენტრი ან გული, რადგან იგი ნათლად განსაზღვრავს დაცვის (ანუ განსაკუთრებული უფლებების) ფარგლებს, რაც დაპატენტების მიზანია. ამიტომ განაცხადის მომზადებისას ყველაზე მთავარი ამოცანაა გამოგონების ფორმულის შედგენა, რომელიც განსაზღვრავს გამოგონებას აღწერილობაში გახსნილი ტექნიკური ნიშნების ენაზე და არ შეიცავს არავითარ მინიშნებას კომერციულ უპირატესობებზე.

7.56. გამოგონების ფორმულის მუხლების მიმდევრობა, როგორც წესი, იწყება ფართო დამოუკიდებელი მუხლით, რომელსაც მოსდევს უფრო ვიწრო მოცულობის ფორმულის მუხლები. ფორმულის ფართო მუხლის შედგენა საჭიროა ისე, რომ თავიდან იქნეს აცილებული გამოგონების დონისა და ტექნიკის იმ დონის დამთხვევა, რომელიც ცნობილია განაცხადის მომზადების მომენტისათვის. ფორმულის მომდევნო მუხლებს უფრო ვიწროდ ადგენენ, რათა უფრო გაძლიერდეს გამოგონების დაცვა იმის გათვალისწინებით, რომ წინ აღუდგეს მოსალოდნელ, რელევანტურ ტექნიკის დონეს, რომელიც შეიძლება დაუპირისპიროს საპატენტო უწყებამ ექსპერტიზის მსვლელობისას ან მესამე პირმა ოპოზიციის ან ბათილად ცნობის პროცედურის დროს. საჭიროა აღინიშნოს, რომ ფორმულის ყოველ მომდევნო მუხლში უნდა იყოს დამატებითი გამოგონების რაღაც ელემენტი მისთვის უფრო ძლიერი ხასიათის მიცემის მიზნით.

7.57. ფორმულის უფრო ვიწრო მუხლები, რომლებიც მოსდევს დამოუკიდებელ ფართო მუხლს, ჩვეულებრივ, ერთ ან რამდენიმე წინა მუხლს იმოწმებენ. ამის გამო მათ გამოგონების ფორმულის დამოკიდებულ მუხლებს უწოდებენ. ფორმულის ყველა დამოკიდებულ მუხლში შეტანილმა ნიშანმა საფუძველი უნდა ნახოს გამოგონების აღწერილობაში. იქ, ჩვეულებრივ, განმარტებულია, რომ ისინი უპირატესი ნიშნებია, რომლებიც ქმნიან გამოგონების საუკეთესო ტექნიკურ გადაწყვეტას.

7.58. პატენტის უკანასკნელი ელემენტია რეფერატი. რეფერატი წარმოადგენს გამოგონების აღწერილობისა და ფორმულის რეზიუმეს. საშუალებას აძლევს მესამე პირებს, სწრაფად მიიღონ ინფორმაცია გამოგონების არსზე. უნდა აღინიშნოს, რომ რეფერატი არ გამოიყენება დაცვის ფარგლების განსასაზღვრავად.

7.59. რეფერატის შედგენისას სახელმძღვანელო პრინციპს წარმოადგენს ის, რომ რეფერატი ისე უნდა იყოს შედგენილი, რომ შეიძლებოდეს ტექნიკის კონკრეტულ დარგში ძიების მიზნით მისი, როგორც მასკანირებელი ინსტრუმენტის, ეფექტური გამოყენება. რეფერატი უნდა იყოს იმდენად მოკლე, რამდენადაც ამის საშუალებას აღწერილობა იძლევა. ჩვეულებრივ, რეფერატი შეიცავს 50-დან 150-მდე სიტყვას.

ლიტერატურა

P. Smith, Introduction to Patent Law and Practice: The Basic Concepts, WIPO Pub. № 672(E) (1989)

D. გამოგონებაზე განაცხადის ექსპერტიზა

(a) ფორმალური ექსპერტიზა; შეტანისა და პრიორიტეტის თარიღი

7.60. ახლა კვალდაკვალ მივყვეთ განაცხადის მსვლელობას საპატენტო უწყებაში. არსებობს სამი ძირითადი ეტაპი, რომლებიც უნდა აღინიშნოს, სახელდობრ:

(1) ფორმალური ექსპერტიზა;
(2) ძიება;
(3) არსობრივი ექსპერტიზა.

7.61. ყოველ ამ ეტაპზე ჩვეულებრივი პროცედურაა დიალოგი, რომელიც ხორციელდება უმთავრესად წერილობითი ფორმით საპატენტო უწყების ექსპერტსა და განმცხადებელს შორის. პატენტრწმუნებული მოქმედებს როგორც დამაკავშირებელი რგოლი იმ გაგებით, რომ იგი იღებს შეტყობინებას საპატენტო უწყებიდან, აძლევს რჩევას განმცხადებელს სათანადო მოქმედების თაობაზე, იღებს განმცხადებლის მითითებას და ამის შესაბამისად უპასუხებს საპატენტო უწყების შეტყობინებას.

7.62. ფორმალური ექსპერტიზის ჩატარების წინ განაცხადი მოწმდება, რათა დადგინდეს, შეესაბამება თუ არა იგი ყველა მოთხოვნას, რომელიც საჭიროა განაცხადის შეტანის თარიღის დასმისათვის. ეს შემოწმება წარმოადგენს ძირითად მომენტს, ვინაიდან იმ შემთხვევაში, თუ არ არის დადგენილი შეტანის თარიღი მიიჩნევა, რომ განაცხადი არც ყოფილა შეტანილი, და იგი აღარ განიხილება. შეტანის თარიღი მნიშვნელოვანია ზოგადი გაგებით, რადგან ის წარმოადგენს თარიღს, საიდანაც იწყება გარკვეულ ქმედებათა ათვლა, ისეთისა, როგორიცაა პატენტის მოქმედების ვადა. გარდა ამისა, შეტანის თარიღი, სათანადო შემთხვევებში, განსაზღვრავს ნებისმიერი მომდევნო განაცხადის პრიორიტეტის თარიღს სხვა ქვეყანაში სამრეწველო საკუთრების დაცვის შესახებ პარიზის კონვენციის ფარგლებში (პარიზის კონვენცია). შეტანის თარიღი (ანუ პრიორიტეტის თარიღი) მნიშვნელოვანია, აგრეთვე, სიახლისა და საგამომგონებლო დონის შესაფასებლად.

7.63. პრიორიტეტის თარიღი ასევე მნიშვნელოვანია ზოგადი გაგებით. პრიორიტეტის უფლება უნდა ემყარებოდეს ეროვნულ, რეგიონალურ ან საერთაშორისო განაცხადს, რომელიც შეტანილი იყო არა უადრეს თორმეტი თვისა. მისი მიზანია, შეცვალოს ეროვნულ უწყებაში შეტანის თარიღი უფრო ადრეული განაცხადის თარიღით. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ტექნიკის შესაბამისი დონის მიმართ სიახლისა და საგამომგონებლო დონის შესაფასებლად.

7.64. ხაზი უნდა გაესვას იმას, რომ პრიორიტეტის უფლებით სარგებლობა შესაძლებელია მხოლოდ პარიზის კონვენციის მონაწილე ქვეყნებში. მაგრამ უნდა შევნიშნოთ, რომ ზოგიერთი ეროვნული კანონის შესაბამისად, პრიორიტეტის უფლების მინიჭება ურთიერთსანაცვლო ვალდებულებების საფუძველზე გათვალისწინებულია ქვეყნებისათვის, რომლებიც არ არიან პარიზის კონვენციის მონაწილენი.

7.65. პრიორიტეტის უფლება აძლევს დიდ პრაქტიკულ უპირატესობას განმცხადებელს, რომელიც მოითხოვს დაცვას რამდენიმე ქვეყანაში. განმცხადებელს არ სჭირდება ერთსა და იმავე დროს განაცხადების წარდგენა მის საკუთარ ქვეყანასა და საზღვარგა-

რეთის ქვეყნებში, რადგან მას წინა აქვს თორმეტი თვე იმის გადასაწყვეტად, თუ რომელ უცხო ქვეყანაში სურს დაცვის მიღება. განმცხადებელმა უნდა ისარგებლოს ამ ვადით და ჯეროვანი ყურადღება დაუთმოს იმ მოქმედებათა ორგანიზებას, რომლებიც საჭიროა დაცვის უზრუნველსაყოფად მისთვის საინტერესო ქვეყნებში.

7.66. ფორმალური მოთხოვნების ექსპერტიზა, ჩვეულებრივ, იწყება მაშინვე, როგორც კი დადგინდება განაცხადის შეტანის თარიღი. ექსპერტიზის დროს ძირითადად მოწმდება შემდეგი მონაცემები: წარმომადგენლობა, განაცხადის შინაარსი, ცნობები გამოგონების ავტორის შესახებ, აღწერილობის მარეგლამენტირებელი ფიზიკური მოთხოვნები, ფორმულა, ნახაზები და რეფერატი. განმცხადებელს ეძლევა შესაძლებლობა აღმოფხვრას ფორმალური ექსპერტიზის ჩატარების დროს გამოვლენილი ნებისმიერი ნაკლოვანება და, თუ ასეთი ნაკლოვანებები აღმოფხვრილი არ იქნება დადგენილი ვადის განმავლობაში, საპატენტო უწყებას გამოაქვს გადაწყვეტილება განაცხადზე საქმის წარმოების შეწყვეტის შესახებ.

(b) ძიება

7.67. შესაბამისი კანონით გათვალისწინებული ექსპერტიზის პროცედურის მიხედვით ძიება ტარდება ან ცალკე და ადრე ან არსობრივ ექსპერტიზასთან ერთდროულად. ნებისმიერ შემთხვევაში ძიების მიზანია ტექნიკის შესაბამისი დონის განსაზღვრა კონკრეტულ სფეროში, რომელსაც მიეკუთვნება გამოგონება. ძიების ჩატარებისას საპატენტო უწყება ახორციელებს შემოწმებას თავის დოკუმენტაციის ფონდებში, რათა დაადგინოს, არსებობს თუ არა ფონდებში რაიმე დოკუმენტი, რომელშიც მოცემულია ისეთივე ან მსგავსი ტექნიკური გადაწყვეტა, რომელიც აღწერილია განაცხადში.

7.68. თუ ძიება ტარდება არსობრივი ექსპერტიზისაგან განცალკევებით, განმცხადებელს ეგზავნება ანგარიში მოძიების შესახებ შემდეგი დანართით:

- ძიების შედეგად გამოვლენილი დოკუმენტების ნუსხა, რომლებშიც გახსნილი ობიექტი ისეთივეა, როგორც გამოგონების ობიექტი ან ძალზე ემსგავსება მას;
- განაცხადით მოცემული გამოგონების ფორმულის მუხლები, რომლებიც უნდა შედარდეს ყოველ გამოვლენილ დოკუმენტთან.

7.69. ძიების ანგარიშში ასევე შეიძლება აღნიშნული იყოს მოძიების მოცულობა, ე.ი. დოკუმენტების სახეობები, რომელთა მიხედვით ტარდებოდა ძიება; ეს დოკუმენტები მოიცავს დროის გარკვეულ პერიოდს და ტექნიკის კონკრეტულ დარგებს, რომელშიც ტარდება ძიება.

7.70. თავისთავად ძიება – ეს არის დოკუმენტური ძიება საპატენტო დოკუმენტაციის ფონდში, რომელიც ძირითადად მოწყობილია საძიებო მიზნებისათვის ტექნიკის კონკრეტული დარგების შესაბამისად. საპატენტო დოკუმენტები შეიძლება შეივსოს სტატიებით ტექნიკური ჟურნალებიდან და სხვა ე. წ. არასაპატენტო დოკუმენტაციით. დოკუმენტების საერთო მასივი, ჩვეულებრივ, მოიხსენიება როგორც „საძიებო ფონდი".

7.71. საპატენტო უწყების მიერ ჩატარებული ძიება მოიცავს მხოლოდ საძიებო ფონდში არსებულ დოკუმენტებს. ძიება ვრცელდება მხოლოდ პუბლიკაციით გახსნაზე და არ

გულისხმობს იმის დადგენას, ჰქონდა თუ არა ადგილი გახსნას საჯარო საშუალებით. გახსნის ეს სახე, თუ ასეთი არსებობს, მხედველობაში მიიღება მხოლოდ არსობრივი ექსპერტიზის ჩატარებისას და მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ასეთ გამოყენებას საპატენტო უწყებამ ყურადღება მიაქცია მესამე პირთა სარჩელის საფუძველზე.

7.72. თვითონ ძიება, ჯერ ერთი, მოიცავს ტექნიკის ყველა დარგს, რომლებსაც უშუალოდ ეხება ძიების საგანი, ხოლო შემდეგ შეიძლება გავრცელდეს ანალოგიურ დარგებზე, მაგრამ ასეთი გავრცელების აუცილებლობა უნდა შეფასდეს ექსპერტის მიერ ყველა ცალკეულ შემთხვევაში და ძიების შედეგის გათვალისწინებით ტექნიკის დარგებში, რომლებსაც უშუალოდ ეხება ძიების საგანი. უნდა აღინიშნოს, აგრეთვე, რომ, თუმცა, ძიების იდეალი სისრულეა, ეს იდეალი შეიძლება არც იყოს მიღწეული ისეთ ფაქტორთა გამო, როგორიცაა ნებისმიერი კლასიფიკაციისა და საინფორმაციო – საძიებო სისტემის გარდაუვალი არასრულყოფილება, და იგი შეიძლება არც იყოს ეკონომიკურად გამართლებული, რადგან ძიების ჩატარების ხარჯები გონივრული ფარგლებით უნდა შეიზღუდოს.

(c) <u>არსობრივი ექსპერტიზა</u>

7.73. არსობრივი ექსპერტიზის პროცედურის მიზანია დაადგინოს, რომ განაცხადი აკმაყოფილებს პატენტუნარიანობის გარკვეულ კრიტერიუმებს. თავისი არსით ეს არის პატენტის გაცემის არდაშვება, როდესაც:

- გამოგონება ამოღებულია საპატენტო დაცვიდან კანონმდებლობის სპეციალური დებულებების შესაბამისად;
- გამოგონებას არ გააჩნია სიახლე, არ შეესაბამება საგამომგონებლო დონეს და/ან გამოუსადეგარია სამრეწველო გამოყენებისათვის;
- გამოგონება არასაკმარისად ნათლად და სრულად არის გახსნილი წარდგენილ დოკუმენტებში; ან
- დაცული არ არის სხვა გარკვეული მატერიალური მოთხოვნები განაცხადზე.

7.74. ფორმალური ექსპერტიზის შემთხვევის მსგავსად, განმცხადებელს საშუალება ეძლევა, აიცილოს შედავებანი, რომელიც გაჩნდება არსობრივი ექსპერტიზის ჩატარების დროს, და, თუ იგი ამას ვერ მოახერხებს, საპატენტო უწყება უარს ეუბნება პატენტის გაცემაზე.

7.75. განაცხადში შესწორებების შეტანის შესაძლებლობის არსებობა სასარგებლოა როგორც განმცხადებლის, ისე საზოგადოებისათვის. ამის წყალობით შეიძლება არა მხოლოდ ნაკლოვანებების აღმოფხვრა და ამით უკეთესი პატენტის გაცემის უზრუნველყოფა, არამედ აღწერილობაში შეტანილი შესწორებების ხარჯზე გამოგონების უკეთესი აღწერილობის მიღება და საპატენტო დაცვის მოცულობის უფრო ზუსტი განსაზღვრა.

7.76. ყველა შესწორება არ არის ნებადართული. როგორც წესი, შესწორება არ დაიშვება, თუ მისი შინაარსი სცილდება განაცხადში მოცემული თავდაპირველი აღწერილობის ფარგლებს.

7.77. უნდა აღინიშნოს, რომ რაკი ნებისმიერი საპატენტო კანონის დანიშნულება გამოგონებების დაცვაა, საპატენტო უწყება უარს ამბობს პატენტის გაცემაზე მხოლოდ იმ

შემთხვევაში, თუ ექსპერტიზის შედეგები აშკარად ეწინააღმდეგება გაცემას. ნებისმიერი ეჭვის შემთხვევაში საკითხი წყდება განმცხადებლის სასარგებლოდ, რადგან საბოლოო გადაწყვეტილების მიღება პატენტის ძალაში ყოფნის თაობაზე, ჩვეულებრივ, სასამართლო ინსტანციების მეშვეობითაა შესაძლებელი.

(d) პატენტის გაცემა და პუბლიკაცია

7.78. იმ შემთხვევაში, როდესაც ექსპერტიზა გამოიტანს განმცხადებლისათვის სასიკეთო დასკვნას, ე.ი. თუ დავუშვებთ, რომ დაცული იყო ყველა აუცილებელი მოთხოვნა ფორმისა და არსის მიმართ, და არ ყოფილა მიღებული არც ერთი საჩივარი, ან არც ერთი საჩივარი არ დაკმაყოფილებულა, საპატენტო უწყება გასცემს პატენტს განაცხადზე. ეს გადაწყვეტილება ითვალისწინებს გარკვეულ ქმედებებს საპატენტო უწყების მხრიდან.

7.79. ჯერ ერთი, პატენტის გაცემის შემდეგ ცნობები პატენტის შესახებ შეაქვთ გამოგონებათა რეესტრში. რეესტრი, ჩვეულებრივ, შეიცავს ბიბლიოგრაფიულ მონაცემებს, ისეთს, როგორიცაა: პატენტის ნომერი, განმცხადებლის და პატენტმფლობელის სახელი და მისამართი, გამოგონების ავტორის სახელი, თავდაპირველი განაცხადის ნომერი, შეტანის თარიღი, ზოგიერთი ცნობა პრიორიტეტული განაცხადის თაობაზე და გამოგონების სახელწოდება. რეესტრი არ შეიცავს არავითარ ტექნიკურ ინფორმაციას.

7.80. იმ ქვეყნებში, სადაც პატენტის ძალაში დატოვებისათვის საჭიროა წელიწადში ერთხელ პერიოდული საფასურის გადახდა, რეესტრში მოცემულია ცნობები იმის შესახებ, როდის არის გადახდილი ასეთი საფასური; აგრეთვე, შეიძლება ჩამოთვლილი იყოს ნებისმიერი ცნობები იმ ლიცენზიების ან უფლებათა გადაცემის თაობაზე, რომლებიც შეიძლება ყოფილიყო რეგისტრირებული.

7.81. ამიტომ რეესტრი შეიძლება ძალიან სასარგებლო იყოს მესამე პირთათვის, განსაკუთრებით, პატენტმფლობელის კონკურენტებისათვის, რადგან იგი ავლენს პატენტის ფაქტობრივ სტატუსს. ზოგ ქვეყანაში სასამართლოებში შეაქვთ რეესტრიდან ამონაწერის დამოწმებული პირი, რომელიც წარმოადგენს იმ ვითარების სისწორის მტკიცებას, რაც რეგისტრირებულია პატენტთან მიმართებაში.

7.82. მეორე, საპატენტო უწყება აქვეყნებს გამოგონებათა ბიულეტენში ინფორმაციას პატენტის გაცემაზე შესაბამის ბიბლიოგრაფიულ მონაცემებთან ერთად. გამოგონებათა ბიულეტენში გამოქვეყნებული მონაცემები შეიძლება შეიცავდეს, აგრეთვე, რეფერატს ან გამოგონების ფორმულის დამოუკიდებელ მუხლს და, თუ ნახაზები არსებობს – ყველაზე თვალსაჩინო ნახაზს.

7.83. მესამე, განმცხადებელს ეძლევა მოწმობა პატენტის გაცემის თაობაზე, რომელიც არის პატენტის ფლობის უფლების დამდგენი სამართლებრივი დოკუმენტი. იმავე დროს ქვეყნდება გაცემული პატენტის პირიც.

7.84. დაბოლოს, საპატენტო უწყება თვითონ აქვეყნებს საპატენტო დოკუმენტს ნაბეჭდი სახით. იგი უზრუნველყოფს საპატენტო დოკუმენტის პირების, როგორც ტექნიკური ინფორმაციის წყაროს, ხელმისაწვდომობას საზოგადოებისათვის საპატენტო ბიბ-

ლიოთეკებში გამოსაყენებლად და ა.შ. საპატენტო დოკუმენტის გამოყენება შეუძლიათ, აგრეთვე, მესამე პირებს საფასურის გადახდის პირობით.

7.85. როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, პატენტის ძალაში დასატოვებლად, ჩვეულებრივ, საჭიროა ყოველწლიურად პატენტზე განსაკუთრებული უფლებისთვის დადგენილი მთელი ვადის განმავლობაში საპატენტო უწყებას გადაუხადონ ვადის გაგრძელების ანუ ძალაში შენარჩუნების დადგენილი საფასური. ზოგ ქვეყანაში, სადაც მოქმედებს, მაგალითად, გადადებული ექსპერტიზის სისტემა, ძალაში შენარჩუნების გადახდა ხდება პატენტის გაცემამდე. ზოგ ქვეყანაში ძალაში შენარჩუნების საფასურის გადახდა არ მოითხოვება ყოველწლიურად, მაგრამ გადახდილი უნდა იქნეს, ვთქვათ, ყოველ სამ-ხუთ წელიწადში. ქვეყანათა უმნიშვნელო რაოდენობა არ მოითხოვს პერიოდული საფასურის გადახდას.

ლიტერატურა

P. Smith, Introduction to Patent Law and Practice: The Basic Concepts, WIPO Pub. № 672(E) (1989)

E. საპატენტო უფლებების დარღვევა

(a) პატენტმფლობელის განსაკუთრებული უფლება

7.86. საზოგადოდ, პატენტმფლობელი იძენს კანონით გამაგრებულ უფლებას, გადაწყვიტოს, თუ ვის შეუძლია გამოიყენოს და ვის არა მის დაპატენტებული გამოგონება. ის ინარჩუნებს ამ უფლებას პატენტის მოქმედების პერიოდში იმ პირობით, რომ იხდის ვადის გაგრძელების ან ძალაში შენარჩუნების ყველა აუცილებელ საფასურს.

7.87. პატენტმფლობელის უფლებები თავის გამოგონებაზე, ჩვეულებრივ, შეზღუდულია სრულიად განსხვავებული გარემოებებით.

7.88. ჯერ ერთი, გამოგონების ფორმულა, რომელიც განსაზღვრავს მონოპოლიას, შეიძლება გადასინჯონ ან ბათილად ცნონ სასამართლოებმა იმ ნაკლოვანებების გამო, რომლებიც არ იყო გამომჟღავნებული პატენტის გაცემამდე.

7.89. მეორე, თუ გამოგონება წარმოადგენს ადრე არსებული პატენტის გაუმჯობესებას ან განვითარებას, პატენტმფლობელისთვის საჭირო გახდება ლიცენზიის მიღება და სალიცენზიო საფასურის გადახდა ადრე არსებული პატენტის მფლობელისათვის.

7.90. მესამე, პატენტმფლობელის უფლებები, ჩვეულებრივ, შეზღუდულია საპატენტო კანონით თავისი პატენტის იურიდიული ძალის მიუხედავად. საპატენტო სისტემების უმრავლესობა პატენტმფლობელისაგან მოითხოვს, მაგალითად, მისი გამოგონების გამოყენებას მის მიერვე ან მის გამოყენებაზე ლიცენზიის გაცემას სხვა პირთათვის, თუ მას სურს თავისი მონოპოლიის შენარჩუნება. თუ, მაგალითად, შეიძლება იმის დამტკიცება, რომ დაპატენტებული გამოგონება არ არის ან არასაკმარისად არის გამოყენებული ქვეყანაში, მესამე პირზე გაიცემა არანებაყოფლობითი (იძულებითი) ლიცენზია.

7.91. დაბოლოს, გამოგონების გამოყენებაზე პატენტმფლობელის უფლებების მეოთხე სამართლებრივ შეზღუდვას წარმოადგენს ის, რომ დაპატენტებული გამოგონება შეიძლება ხშირად გამოიყენოს მთავრობამ ან მთავრობის მიერ უფლებამოსილმა მესამე პირებმა, თუ ამას მოითხოვს საზოგადოებრივი ინტერესები, შეთანხმებული ან სასამართლო ინსტანციებით დადგენილი პერიოდის განმავლობაში.

7.92. ხსენებული შეზღუდვების გამოკლებით, პატენტის გაცემა საშუალებას აძლევს მის მფლობელს, არ დაუშვას დაპატენტებული გამოგონების გამოყენება მესამე პირთა მიერ. მფლობელის უფლებას იმიტომ ეწოდება განსაკუთრებული, რომ მას შეუძლია გამორიცხოს სხვა პირთა მიერ გამოგონების გამოყენება, და კიდევ იმიტომ, რომ მფლობელი ერთადერთი პირია, რომელსაც შეუძლია გამოიყენოს გამოგონება მანამ, სანამ სხვები არ მიიღებენ ნებართვას მსგავსი ქმედებისათვის (მაგალითად, ლიცენზიით). პრაქტიკაში პატენტმფლობელის ამ განსაკუთრებულ უფლებას აქვს ორი მთავარი გამოყენება, სახელდობრ: საპატენტო უფლებების დარღვევისაგან დაცვა და გამოგონებაზე უფლების მთლიანად ან ნაწილობრივ გადაცემის, ანუ ლიცენზირების, შესაძლებლობა. დაპატენტებული გამოგონების ლიცენზირება განხილული იქნება ქვემოთ ცალკე თავში.

7.93. პატენტმფლობელის განსაკუთრებული უფლების დარღვევა ნიშნავს დაპატენტებული გამოგონების არასანქცირებულ გამოყენებას მესამე პირის მიერ. გამოგონების შექმნა, კერძოდ, მისი დაყვანა სამრეწველო რეალიზაციამდე, ჩვეულებრივ, მოითხოვს მნიშვნელოვან ხარჯებს განმცხადებლის – გამოგონებაზე პატენტის მომავალი მფლობელის მხრიდან. ამიტომ პატენტმფლობელს სურს ამ ხარჯების ანაზღაურება დაპატენტებული გამოგონების შემდგომი ექსპლუატაციით მიღებული სარგებლით, კერძოდ, გამოგონების საფუძველზე დამზადებული პროდუქტის გაყიდვით.

(b) <u>უფლებათა განხორციელება</u>

7.94. პატენტზე უფლების განხორციელების ინიციატივა ეკუთვნის მარტოოდენ პატენტმფლობელს. სწორედ ის არის პასუხისმგებელი დარღვევათა აღმოჩენაზე და ამის შესახებ დამრღვევის გაფრთხილებაზე. ბევრ იურისდიქციაში არსებობს მკაცრი ნორმა, რომელიც მდგომარეობს იმაში, რომ პატენტმფლობელს არ შეუძლია სასამართლო სარჩელის აღძვრით დამუქრება იმ შესაძლებლობის გარეშე, რომ მის წინააღმდეგ შეიძლება მიღებულ იქნეს მკაცრი კონტრზომები ზარალის ანაზღაურების ჩათვლით იმ შემთხვევაში, თუ დამტკიცდა, რომ მუქარა უსაფუძვლო იყო. კანონში ასეთ დებულებათა ძირითადი მიზანია – არ მიეცეს ნება პატენტმფლობელს, დაემუქროს უფლებების დამრღვევი პირის შემკვეთებს თვით მთავარი დამრღვევის დევნის გარეშე. პრაქტიკული თვალსაზრისით თავაზიანი წერილი, რომელშიც აღნიშნულია პატენტის არსებობა, გულისხმობს, რომ პატენტმფლობელი აღძრავს სარჩელს, თუ დარღვევა გაგრძელდება. დამტკიცებულია, რომ ასეთი წერილი სავსებით ეფექტურია დარღვევათა აღსაკვეთად.

7.95. თუ დამრღვევი წინააღმდეგობას წევს, პატენტმფლობელმა შეიძლება განიხილოს საკითხი ლიცენზიის გაცემის შესახებ. მრავალი წამოწყებული დავა შეიძლება გადაწყდეს ადრეულ სტადიაზე ლიცენზიის გაცემის თაობაზე მოლაპარაკების გზით, ამასთან, ლიცენზირების პირობები დამოკიდებულია მხარეთა მიერ მოლაპარაკების ჩატარების წარმატებულობაზე. თუ პატენტმფლობელი არ ეთანხმება ლიცენზიის გაცემაზე ლიცენ-

ზიატისთვის მისაღები პირობებით, მას შეუძლია აღძრას სასამართლო სარჩელი დარღვევის ფაქტზე და მოითხოვოს დარღვევის სასამართლო აკრძალვა. თუ დამრღვევს სურს კონკურენციის გაგრძელება, მისი სამართლებრივი პასუხი, უთუოდ იქნება შუამდგომლობა პატენტის ბათილად ცნობის შესახებ.

7.96. პატენტზე საპატენტო უფლებების დარღვევის შესახებ დავათა დიდი რაოდენობა არ აღწევს სასამართლო პროცესის სტადიას. მისი გადაწყვეტა ხდება მოლაპარაკების გზით. იმ დავათა შორის, რომლებიც აღწევენ ოფიციალური სასამართლო სარჩელის აღძვრის ეტაპს, ძალიან ცოტა თუ გაივლის წინასწარი გამოძიების სტადიას; ასეთი დავები, ჩვეულებრივ, გვარდება სასამართლოში საქმის მოსმენამდე (შესაძლოა, არაოფიციალური მედიატორი მოსამართლის მეშვეობით). მსგავსმა დავებმა, განსაკუთრებით რთულ შემთხვევებში, მოგვარებამდე შეიძლება რამდენიმე წელსაც გასტანოს, მაგრამ ეს არ არის დაკავშირებული დიდ ხარჯებთან. ასეთ მოგვარებას თითქმის ყოველთვის მოსდევს ლიცენზიის გაცემა და, შესაძლოა, ზარალის ანაზღაურებაც.

(c) საპატენტო უფლებების დარღვევის სახეობები

7.97. არსებობს პატენტზე უფლების დარღვევის რამდენიმე გზა. ჯერ ერთი, იქმნება სიტუაცია, როდესაც უფლებას პატენტზე წინასწარი განზრახვით არღვევს მესამე პირი, რომელიც არც კი ცდილობს, თავი აარიდოს დარღვევას, სხვანაირად რომ ვთქვათ, ადგილი აქვს წინასწარგანზრახულ მეკობრეობას ანუ დაპატენტებული გამოგონების კონტრაფაქციას. ეს შეიძლება იყოს გამოგონების პირდაპირი მიბაძვა, მისი უმნიშვნელო შეცვლა ან მოდიფიკაციაც კი. დარღვევის ასეთი ფორმის მიზეზად გვევლინება ის, რომ მესამე პირი დაუდევარია ან მას თავისი პატენტრწმუნებულისაგან მიღებული აქვს რჩევა იმის შესახებ, რომ ამ პატენტს ან გამოგონების ფორმულის ერთ ან რამდენიმე მუხლს არა აქვს იურიდიული ძალა.

7.98. დარღვევის ასეთი ფორმის შემთხვევაში, საზოგადოდ, არანაირი არგუმენტი არ არსებობს იმის დასადგენად, აქვს თუ არა ადგილი დარღვევას. თუ დაპატენტებული გამოგონების ყველა ნიშანი არის კოპირებული, დარღვევას უნდა ჰქონდეს ადგილი და მაშინ ერთადერთი საკითხის გადაწყვეტა იქნება საჭირო – რამდენად საფუძვლიანია გამოგონების ფორმულა.

7.99. მეორე სიტუაცია შეიქმნება მაშინ, როდესაც დარღვევა წინასწარ განზრახულია, მაგრამ იყო მისი არიდების ცდა. ხშირად ხდება ისე, რომ, როგორც კი გამოგონება გაიხსნება ან პროდუქტის გაყიდვის გზით, რომელშიც განხორციელებულია გამოგონება, ან გამოქვეყნებულ საპატენტო დოკუმენტში ან სხვა პუბლიკაციაში, მესამე პირებს უჩნდებათ ინტერესი გამოგონების იდეისადმი. ჩვეულებრივ, პუბლიკაციებში დასმულია პრობლემა და მოცემულია მისი გადაწყვეტის ხერხი. შემდეგ უკვე მესამე პირები ეძებენ იმავე ამოცანის გადაჭრის ალტერნატიულ გზას, და, თუმცა, ისინი ცდილობენ „გამოიგონონ" ახალი გამოგონება ნამდვილი გამოგონების ავტორის ძირითადი იდეის გამოყენებით, შედეგი, როგორც წესი, მნიშვნელოვნად არ სცილდება ფორმულის დაცვის ფარგლებს. როგორც ჩანს, ეს საპატენტო უფლებების დარღვევის ყველაზე გავრცელებული ფორმაა, რასაც აწყდებიან პატენტმფლობელები, და იგი ხდება სასამართლო დავათა დიდი ნაწილის საწყისი.

7.100. ბოლო სიტუაციას ადგილი აქვს შემთხვევითი დარღვევის დროს. როგორც კი პატენტმფლობელი წააწყდება რაიმეს, რაც მისი იდეის განხორციელებაა, ის, ბუნებრივია, მიიჩნევს, რომ ეს არის მისი გამოგონების კოპირება. მაგრამ აუცილებელი არ არის, ეს ყოველთვის ასე იყოს, რადგან შეიძლება არსებობდეს უამრავი ადამიანი, რომლებიც ერთსა და იმავე დროს დაკავებულნი არიან კონკრეტული ამოცანის გადაჭრით. მაგალითად, სხვადასხვა დიდი ორგანიზაციის სამეცნიერო – კვლევითი განყოფილებები შეიძლება მუშაობდნენ ერთსა და იმავე პრობლემაზე. ანალოგიურად, შეიძლება რამდენიმე კომპანიამ მიიღოს წინადადება კონტრაქტის შესაბამისად გადაწყვიტოს კონკრეტული პრობლემა ან მიაღწიოს გარკვეულ შედეგს, და ამ დროს მივიდეს მსგავს იდეამდე, რაც შეიძლება წარმოადგენდეს დაპატენტებული გამოგონების საგანს. მაშასადამე, თუმცა პატენტმფლობელს შეიძლება შინაგანი გრძნობა კარნახობდეს, რომ ხდება მისი გამოგონების კოპირება, მესამე პირი, ფაქტობრივად, სხვა გზით მივიდა მსგავს თუ არა, იდენტურ ტექნიკურ გადაწყვეტამდე.

(d) საპატენტო უფლებების დარღვევის დადგენის ელემენტები

7.101. საპატენტო უფლებების დარღვევის ფაქტის დასადგენად პატენტმფ-ლობელმა უნდა დაამტკიცოს ყველა შემდეგი ელემენტი:

- აკრძალული ქმედების ჩადენა;
- აკრძალულ ქმედებას ადგილი უნდა ჰქონოდა გამოგონებაზე განაცხადის პუბლიკაციის, ან პატენტის გაცემის შემდეგ, თუ არ არსებობს ადრინდელი პუბლიკაცია;
- აკრძალულ ქმედებას ადგილი უნდა ჰქონოდა ქვეყანაში, სადაც გაცემულია პატენტი;
- აკრძალულ ქმედებას კავშირი უნდა ჰქონდეს პროდუქტთან ან ხერხთან, რომლებიც ხვდება გამოგონების ფორმულით დაცულ ფარგლებში.

(i) აკრძალული ქმედებები

7.102. დარღვევის ფაქტის დადგენის თვალსაზრისით ყველაზე მნიშვნელოვანი ელემენტია აკრძალულ ქმედებათა ჩადენის ფაქტის დადგენა. ასეთი ქმედებები ჩამოთვლილია საპატენტო კანონში. აკრძალული ქმედება – ისეთი ქმედებაა, რომელიც დაკავშირებულია დაპატენტებული პროდუქტის დამზადებასთან, გამოყენებასთან, გაყიდვასთან ან იმპორტთან, ან დაპატენტებული ხერხის გამოყენებასთან ან უშუალოდ დაპატენტებული ხერხით მიღებული პროდუქტის დამზადებასთან, გამოყენებასთან, გაყიდვასთან ან იმპორტთან.

7.103. პროდუქტის დამზადება ნიშნავს, რომ ხდება პატენტში აღწერილი და შედეგად დაცული პროდუქტის მიღება რეალურად. ასეთი დამზადება მოიხსენიება, აგრეთვე, როგორც წარმოება, განსაკუთრებით მაშინ, თუ პროდუქტის წარმოება ხდება კომერციული მასშტაბით. წარმოების ხერხსა და წარმოებული პროდუქტის რაოდენობაზე აქ ლაპარაკი არ არის, რამდენადაც საქმე ეხება წარმოების დაპატენტებულ ხერხზე უფლებების დარღვევას. მაგრამ კანონთა უმრავლესობაში არის დაპატენტებული პროდუქტის

დამზადებაზე განსაკუთრებული უფლებების დარღვევის წესიდან სამი გამონაკლისი, სახელდობრ, როდესაც:

- დაპატენტებული პროდუქტი მზადდება მხოლოდ მეცნიერული გამოკვლევებისა და ექსპერიმენტების მიზნით;
- მესამე პირმა დაიწყო პროდუქტის დამზადება იმ გამოგონებაზე განაცხადის შეტანის თარიღამდე, რომლის განხორციელებაც მოხდა პროდუქტის დამზადებისას;
- დაპატენტებული პროდუქტი მზადდება იძულებითი ლიცენზიით, ან მთავრობის ნებართვით საზოგადოების ინტერესებიდან გამომდინარე.

7.104. დაპატენტებული ხერხის შემთხვევაში მხოლოდ პროდუქტის დაპატენტებული ხერხით პირდაპირი დამზადება ითვლება აკრძალულ ქმედებად. მოცემულ კონტექსტში „პირდაპირი" ნიშნავს „უშუალოს", ან „შემდგომი გადამუშავებისა და მოდიფიკაციის გარეშე".

7.105. იმ პროდუქტის მიმართ, რომელიც უშუალოდ არის მიღებული დაპატენტებული ხერხით, დარღვევის ფაქტის დადგენის ერთ-ერთ სირთულეს წარმოადგენს იმის მტკიცება, რომ პროდუქტის დასამზადებლად გამოყენებული იყო დაპატენტებული ხერხი. ზოგი საპატენტო კანონი შეიცავს დებულებებს, რომლებიც ნაწილობრივ წყვეტენ ამ საკითხს. ასეთი კანონები ითვალისწინებს პატენტების მიმართ მტკიცების ტვირთის მოხსნას შემდეგი პრეზუმფციის საფუძველზე: თუ უშუალოდ დაპატენტებული ხერხის გამოყენების შედეგად მიღებული პროდუქტი ახალი იყო გამოგონებაზე განაცხადის შეტანის თარიღისათვის ან პრიორიტეტის თარიღისათვის, ითვლება, რომ მესამე პირის მიერ დამზადებული მსგავსი პროდუქტი მიღებულია იმავე ხერხით. სხვა კანონები უფრო შორს მიდიან და იცილებენ ამ სირთულეს იმით, რომ მიღებულ პროდუქტს არ ზღუდავენ სიახლის აუცილებლობის მოთხოვნით.

7.106. დაპატენტებული პროდუქტის გამოყენება არ მოითხოვს, რომ გამოყენება იყოს განმეორებადი ან უწყვეტი. ამოსავალი წერტილი არის ის, რომ გამოყენება არის აკრძალული ქმედება, მიუხედავად იმისა, თუ ვინ არის დაპატენტებული პროდუქტის გამომყენებელი ან რა მიზნით გამოიყენება ეს პროდუქტი. დაპატენტებული პროდუქტის გამოყენება აკრძალული ქმედებაა, აგრეთვე, იმის მიუხედავად, ფაქტობრივად გამოყენებული პროდუქტი დამზადებულია პატენტმფლობელის მიერ თუ სხვა პირის მიერ ამ მფლობელის ნებართვით ან ასეთი ნებართვის გარეშე.

7.107. კანონთა უმრავლესობაში არსებობს ხუთი გამონაკლისი, რომელთა დროსაც ადგილი არა აქვს განსაკუთრებული უფლებების დარღვევას დაპატენტებული პროდუქტის გამოყენებაზე, სახელდობრ, როდესაც:

- დაპატენტებული პროდუქტი გამოიყენება მარტოოდენ მეცნიერული გამოკვლევებისა და ექსპერიმენტების მიზნით;
- გამოსაყენებელი დაპატენტებული პროდუქტი მოცემული ქვეყნის ბაზარზე წარდგენილი იყო გამოგონებაზე პატენტის მფლობელის მიერ ან მისი ნებართვით;

- დაპატენტებული პროდუქტის გამოყენება ხდება სატრანსპორტო საშუალებებზე, რომლებიც ტრანზიტით გაივლიან ქვეყანას;
- დაპატენტებული პროდუქტი გამოიყენება მესამე პირთა მიერ, რომლებსაც აქვთ სპეციალური უფლება პროდუქტის დამზადების გაგრძელებაზე; და
- დაპატენტებული პროდუქტი გამოიყენება იძულებითი ლიცენზიით ან მთავრობის ნებართვით საზოგადოების ინტერესებიდან გამომდინარე.

7.108. დაპატენტებული პროდუქტის გაყიდვა აკრძალული ქმედებაა იმისდა მიუხედავად, გასაყიდი პროდუქტი დამზადებულია ფაქტობრივად პატენტმფლობელის მიერ, მისი ნებართვით თუ ნებართვის გარეშე. ნებისმიერი პროდუქტი, რომელიც შეესაბამება გამოგონების აღწერილობასა და ფორმულას, თუნდაც დამზადებული იყოს მფლობელის ნებართვის გარეშე, დაპატენტებულ პროდუქტად მიიჩნევა.

7.109. პროდუქტის იმპორტი ნიშნავს, რომ ნაკეთობა, რომელიც წარმოადგენს დაპატენტებულ პროდუქტს, ან შეიცავს მას, შემოიზიდება იმ ქვეყანაში, რომელშიც მინიჭებული აქვს დაცვა. ამგვარად, იმპორტი არის ფიზიკური ქმედება – პროდუქტის ტრანსპორტირება საზღვრის გავლით ქვეყნის ტერიტორიაზე. ამასთან მნიშვნელობა არა აქვს, რომელი ქვეყნიდან ხორციელდება იმპორტი, ხორციელდება იგი გამოყენების, გაყიდვის თუ უსასყიდლო გავრცელების მიზნით. არსებითი მნიშვნელობა არა აქვს იმისაც, სარგებლობს თუ არა იმპორტირებული პროდუქტი საპატენტო დაცვით მწარმოებელ ქვეყანაში, ან ქვეყანაში, საიდანაც ხდება იმპორტი.

7.110. დაცვის პრინციპები, რომლებსაც იყენებენ დაპატენტებული პროდუქტის გამოყენების, გაყიდვისა და იმპორტისათვის, შესაბამისი მოდიფიცირების შემდეგ შეიძლება გამოიყენონ უშუალოდ დაპატენტებული ხერხით დამზადებული პროდუქტის გამოყენების, გაყიდვისა და იმპორტისათვის.

(ii) განაცხადის გამოქვეყნების ან პატენტის გაცემის შემდეგ

7.111. მეორე ელემენტი საპატენტო უფლებების დარღვევის ფაქტის დადგენისას, სახელდობრ ის, რომ აკრძალულ ქმედებას ადგილი უნდა ჰქონოდა პატენტის განაცხადში ან გაცემულ პატენტში გამოგონების გამოქვეყნების შემდეგ, მოითხოვს მცირეოდენ განმარტებას. უსამართლო იქნებოდა მესამე პირთა დადანაშაულება დარღვევაში, როდესაც გამოგონების წვრილმანები ხელმისაწვდომი არ არის საზოგადოების ფართო წრისათვის, რის გამოც ძნელია იმის გაგება, თუ რისი გაკეთება არ შეიძლებოდა სინამდვილეში.

(iii) ქვეყანაში, სადაც გაცემულია პატენტი

7.112. მესამე ელემენტი საპატენტო უფლებების დარღვევის ფაქტის დადგენისას ასევე მოითხოვს მცირე ახსნა-განმარტებას. საერთოდ, პატენტის მოქმედება არ სცილდება იმ ქვეყნის ფარგლებს, რომელმაც გასცა პატენტი. ქვეყნის საპატენტო კანონს ძალა არა აქვს არც ერთ სხვა ქვეყანაში. მიუხედავად ამისა, ქვეყანათა უმნიშვნელო რაოდენობა, კერძოდ, ბრიტანულ ერთა თანამეგობრობის ქვეყნებში, გაერთიანებული სამეფოს პატენტის მოქმედება შეიძლება გავრცელდეს ამ ქვეყნებზე გაერთიანებული სამეფოს პატენტის მფლობელის მიერ ამა თუ იმ ქვეყანაში ასეთი პატენტის რეგისტრაციის შესახებ შუამდგომლობის შეტანის გზით, როგორც წესი, პატენტის გაცემის თარიღიდან სამი წლის განმავლობაში.

(iv) გამოგონების ფორმულის მოცულობის ფარგლებში

7.113. მეოთხე ელემენტი საპატენტო უფლებების დარღვევის დადგენისას – ეს არის ის, რომელსაც ჩვეულებრივ გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს საპატენტო უფლებების დარღვევის შესახებ ნებისმიერ სასამართლო პროცესში. საპატენტო დაცვის ფარგლები ყველა ქვეყანაში განისაზღვრება გამოგონების ფორმულის შინაარსით. ფორმულის შინაარსს ინტერპრეტაციას აძლევს სასამართლო, ხოლო ის, თუ როგორ ინტერპრეტაციას მისცემს სასამართლო, თავის მხრივ, დამოკიდებულია ეროვნულ კანონზე და, გარკვეულ წილად, წესებსა და ინსტრუქციებზე. მაშასადამე, გამოგონების ფორმულის არსი დამოკიდებული იქნება საიურისდიქციო ორგანოს მიერ მიცემულ ინტერპრეტაციაზე.

7.114. სასამართლოები, განსაკუთრებით საერთო სამართლის სისტემაში, ცდილობენ განსაზღვრონ, თუ როგორ სტრუქტურას აღწერს გამოგონების ფორმულა და ნამდვილად შეესაბამება თუ არა სასამართლოს დავის საგნად წარმოდგენილი სტრუქტურა გამოგონების ფორმულაში აღწერილს.

7.115. კითხვაზე – წარმოადგენს თუ არა მოცემული სტრუქტურა საპატენტო უფლებების დარღვევას, რომლებიც გამომდინარეობენ გამოგონების ფორმულის კონკრეტული პუნქტიდან – პასუხის გაცემისას გამოგონების ფორმულის პუნქტი უნდა დაიყოს ცალკეულ ელემენტებად და შემდეგ შედარდეს სავარაუდო უკანონო სტრუქტურის ელემენტებს, რათა გამოჩნდეს, არის თუ არა დამთხვევა. თუ გამოგონების ფორმულის პუნქტი ისეა შედგენილი, რომ იგი ფორმულირების გაწელვის გარეშე შეესაბამება სავარაუდო უკანონო სტრუქტურას, მაშინ აქ მართლა შეიძლება ჰქონდეს ადგილი დარღვევას. თუ, მეორე მხრივ, გამოგონების ფორმულის პუნქტი შეიცავს შეზღუდვას ისეთი სახით, როგორიც საერთოდ არ არის მოცემული სავარაუდო უკანონო სტრუქტურაში, მაშინ დარღვევა შეიძლება სულაც არ იყოს.

7.116. ფორმულის ცალკეული ნიშნებისა და სავარაუდო უკანონო სტრუქტურის შესაბამისი ნიშნების შედარების პროცესში საჭიროა პასუხი გაეცეს შემდეგ კითხვებს:

(1) არის თუ არა ფორმულის ყველა ნიშანი მოცემული სავარაუდო უკანონო სტრუქტურაში?
(2) აქვს თუ არა ყველა ნიშანს ერთნაირი სახე?
(3) ასრულებს თუ არა ყველა ნიშანი ერთნაირ ფუნქციას?
(4) აქვთ თუ არა ნიშნებს ერთნაირი კავშირი სხვა ნიშნებთან?

7.117. თუ ყველა კითხვაზე პასუხი დადებითია, შეიძლება ვთქვათ, რომ საპატენტო უფლებების დარღვევას ადგილი აქვს; რასაკვირველია, იმის მიხედვით, აქვს თუ არა იურიდიული ძალა გამოგონების ფორმულას. მაშასადამე, საპატენტო უფლებების დარღვევის ფაქტის არსებობის ძირითადი კრიტერიუმი შეიძლება ჩამოვაყალიბოთ ასე: უკანონო პროდუქტი, ან ხერხი შეიცავს გამოგონების ფორმულაში დაფიქსირებულ ყველა არსებით ნიშანს,

7.118. ცხადია, საპატენტო უფლებების დარღვევა ყოველთვის არ არის მკაფიოდ დადგენილი. მაგალითად, ფორმის შეცვლა არ მოხსნის დარღვევას, თუ ამას არ მივყავართ მიღებული შედეგის შეცვლამდე. პროცესის სტადიათა რიგის შეცვლა, აგრეთვე, არ ხსნის დარღვევას, თუ შედეგი იგივე რჩება. უფრო მეტიც, დარღვევაში ეჭვმიტანილ ობიექტში

დამატებითი ნიშნების არსებობა არ მოხსნის დარღვევას, თუ დაპატენტებული გამოგონების ფორმულის ყველა ნიშანი სახეზეა.

7.119. დაპატენტებული გამოგონების ფორმულის ინტერპრეტაციის ერთ-ერთ ყველაზე ძნელ სფეროს წარმოადგენს იმის განსაზღვრა, ჰქონდა თუ არა ადგილი ეკვივალენტური ნიშნების შენაცვლებას საპატენტო უფლებების დარღვევაში ეჭვმიტანილ ობიექტში. ეს ე. წ. „ეკვივალენტების დოქტრინაა", რომელიც კარგადაა ცნობილი მრავალი ქვეყნის სასამართლო განხილვის პრაქტიკაში. მოკლედ რომ ვთქვათ, დოქტრინა მიუთითებს, რომ დამრღვევს თავის ქმედებათა გაგრძელების ნება არ უნდა მიეცეს, თუ იგი ძირითადად იყენებს დაპატენტებულ გამოგონებას და, ამასთან, გამოგონების ნიშანს ცვლის ვარიანტით, რომელიც ტექნიკურად და ფუნქციურად გამოგონების ფორმულაში ასახული ნიშნის ეკვივალენტურია, იმის მიუხედავად, მივყავართ თუ არა დამრღვევის მიერ გამოყენებულ ვარიანტს გამოგონების სრულყოფამდე ან გაუარესებამდე. ეკვივალენტურობა შემოიფარგლება იმ შემთხვევებით, როდესაც დამრღვევის მიერ გამოყენებული ვარიანტი (ან ვარიანტები) ფუნქციონირებს არსებითად ისევე და არის არსებითად იმავე შედეგის მომცემი, როგორც ნიშანი ან ნიშნები, რომლებსაც შეიცავს გამოგონების ფორმულის ერთი, ან რამდენიმე მუხლი.

(e) <u>სამართლებრივი დაცვის საშუალებები, რომლებიც გააჩნია პატენტმფლობელს</u>

7.120. სამართლებრივი დაცვის საშუალებები, რომლებიც გააჩნია პატენტმფლობელს, ჩვეულებრივ გათვალისწინებულია ეროვნულ საპატენტო კანონში და, როგორც წესი, არსებობს ორი ფორმით, სახელდობრ, სამოქალაქო სამართლებრივ სანქციათა ფორმით და სისხლის სამართლის სანქციათა ფორმით. ეს საშუალებები უზრუნველყოფს პატენტმფლობელის განსაკუთრებული უფლებების პატივისცემას და დაცვას.

7.121. საზოგადოდ, სამოქალაქო – სამართლებრივი სანქციები გამოიყენება საპატენტო უფლებების დარღვევის ყველა შემთხვევაში, მაშინ, როცა სისხლის სამართლის სანქციები – მხოლოდ გარკვეულ გარემოებათა დროს, სახელდობრ, დარღვევის წინასწარგანზრახულობის შემთხვევაში.

7.122. ჩვეულებრივ, სისხლის სამართლებრივი სანქციები შეიცავს ზარალის ანაზღაურების დაკისრებას, სასამართლო აკრძალვას ან სასამართლო დაცვის ნებისმიერ სხვა საშუალებას, რაც გათვალისწინებულია ზოგად კანონში, როგორიცაა საპატენტო უფლებების დარღვევით დამზადებული პროდუქტების, ან ამ პროდუქტების დასამზადებლად გამოყენებული საშუალებების კონფისკაცია და განადგურება.

7.123. თუ პატენტმფლობელი სასამართლოში დაამტკიცებს, რომ დარღვევა მოხდა ან ხდება, მას აქვს ზიანის ფულადი ანაზღაურების მიღების უფლება თანხის იმ რაოდენობით, რომელსაც დაადგენს სასამართლო. ზიანის ანაზღაურების განაჩენის გამოტანა ხდება მხოლოდ იმ დარღვევებზე, რომლებიც მოხდა საპატენტო უწყების მიერ გამოგონებაზე იმ განაცხადის ან გაცემული პატენტის გამოქვეყნების თარიღის შემდეგ, რომელშიც გახსნილია გამოგონება. ზიანის სიდიდე განისაზღვრება ორი სხვადასხვა გზით. ერთის მიხედვით, ზიანის დადგენა ხდება იმ ფინანსური დანაკარგის გათვალისწინებით, რაც განიცადა პატენტმფლობელმა საპატენტო უფლებების დარღვევის შედეგად. მეორის

შესაბამისად კი – ზიანის გამოანგარიშება უნდა ემყარებოდეს მოგების სიდიდეს. ეს არ ნიშნავს, რომ პატენტმფლობელი აუცილებლად მიიღებს იმ მოგების მთელ თანხას, რაც მიიღო საპატენტო უფლების დამრღვევმა უკანონო ნაკეთობებით, მაგრამ ასანაზღაურებელი თანხის სიდიდე შეიძლება ძალიან ახლოს იყოს ფაქტობრივი მოგების სიდიდესთან. ზიანის შეფასება შეიძლება, აგრეთვე, თუ მხედველობაში მივიღებთ ყოველი ლიცენზიატის როიალტის სიდიდეს. ამ შემთხვევაში სასამართლოს შეუძლია გადაწყვიტოს, რომ მიყენებული ზიანის ანაზღაურება არ უნდა იყოს ნაკლები ერთი ნაკეთობისათვის დადგენილი როიალტის სიდიდეზე და, რამდენადაც ადგილი აქვს ზიანის ანაზღაურებას, და არა როიალტის გადახდას, დანარიცხი შესაძლებელია დაფიქსირდეს უფრო მაღალ დონეზე.

7.124. ზოგი ეროვნული კანონის თანახმად საპატენტო უფლების დამრღვევი თავისუფლდება ზარალის ანაზღაურებისაგან, თუ იგი დაამტკიცებს, რომ დარღვევის თარიღისათვის მან არ იცოდა და არც ჰქონდა საფუძველი იმისა, რომ ევარაუდა პატენტის არსებობა.

7.125. სასამართლო აკრძალვა წარმოადგენს საპატენტო უფლებების დამრღვევ ქმედებათა აკრძალვას. ასეთ შემთხვევაში სასამართლოს გამოაქვს სასამართლო ბრძანება, რომლის თანახმად საპატენტო უფლებების დამრღვევმა უნდა შეწყვიტოს დაპატენტებული გამოგონების ასლების შემდგომი დამზადება ან სხვა უფლებადამრღვევი ქმედებანი. თუ უფლებადამრღვევი ქმედება ჯერ არ ჩადენილა, მაგრამ მესამე მხარემ განახორციელა მომზადება უფლებადამრღვევ ქმედებათა ჩადენის განზრახვით („მოსალოდნელი დარღვევა"), სასამართლო აკრძალვა იმას ნიშნავს, რომ საპატენტო უფლებების დარღვევა არ უნდა დაიწყოს.

7.126. სისხლის სამართლის სანქციები დამოკიდებულია სისხლის სამართლის სტრუქტურასა და პროცესუალურ ნორმებზე, რომლებსაც იყენებენ ქვეყანაში. სისხლის სამართლის სანქციის ჩვეულებრივი ფორმებია სასჯელი თავისუფლების აღკვეთის სახით ან ჯარიმა, ან ერთიცა და მეორეც.

<u>ლიტერატურა</u>

P. Smith, <u>Introduction to Patent Law and Practice: The Basic Concepts</u>, WIPO Pub. № 672(E) (1989)

F. <u>დაპატენტებული გამოგონების გამოყენება</u>

(a) <u>ბაზრის შესწავლა გამოგონებისათვის</u>

7.127. ახალი იდეებისა და ინოვაციების გასაღება საჭიროა ზუსტად ისევე, როგორც ნებისმიერი სხვა პროდუქტის ან საკუთრებისა. რაც უფრო დიდი და პოტენციურად უფრო წამახალისებელია ბაზარი გამოგონების ავტორის „სამრეწველო საკუთრებისთვის", მით უფრო ენერგიული და პროფესიული უნდა იყოს მისი ძალისხმევა გასაღებისათვის. დიდმა

კომპანიებმა და მცირე საწარმოებმა კარგად იციან, რომ ახალი საქონლის ბაზარი წარმოადგენს გასაღებს მათი განუწყვეტელი ზრდისა და გადარჩენისათვისაც კი. მრავალი კომპანიის წარმოებულ მიმდინარე გაყიდვათა მოცულობის ნახევარზე მეტს უკანასკნელი ათი წლის მანძილზე მათ მიერ შემუშავებული პროდუქცია შეადგენს. ახალი პროდუქტები და პროდუქტის ნაირსახეობანი აუცილებელია საქონელბრუნვის განუწყვეტელი ზრდისათვის.

7.128. მსხვილი კორპორაცია გულდასმით და ობიექტურად შეისწავლის პოტენციურ ბაზარს ახალი პროდუქტისათვის და შეუძლია მილიონობით დოლარის დახარჯვა პროდუქციის წარმოების დაგეგმვის, გამოცდის, ბაზრის გამოკვლევისა და რეკლამირებისთვის. მცირე კომპანიას შეუძლია გამოიყენოს იგივე მეთოდები საკუთარი საქმიანობის მასშტაბებით. დამოუკიდებელი მეწარმე უნდა მიუდგეს პრობლემას ისეთივე გულმოდგინებით, მოთმინებით და ემოციური მიუკერძოებლობით, რაც მსხვილი კორპორაციებისთვისაა დამახასიათებელი. დამოუკიდებელი გამომგონებლები და ნოვატორები უნდა მოიქცნენ ანალოგიურად.

7.129. მაშინ, როცა მსხვილი კომპანიები, ჩვეულებრივ, ცდილობენ განსაზღვრონ, თუ რა მოთხოვნები აქვს საზოგადოებას, ხოლო შემდეგ დაამუშავებენ პროდუქციას, რომელიც შეეფერება წაყენებულ მოთხოვნებს. დამოუკიდებელი გამომგონებელი უფრო ხშირად გამოიგონებს პროდუქტს და შემდეგ უკვე ცდილობს მის გასაღებას. ის, შესაძლოა, სიყვარულით მუშაობდა თავის იდეაზე მრავალი წლის მანძილზე, ალბათ, გაიარა პატენტის მიღების შრომატევადი და ხანგრძლივი პროცედურა და აქვს მისი გამოსადეგობის და საბაზრო ღირებულების ურყევი რწმენა. ეს ემოციური კავშირი გამოგონების ავტორსა და მის პროდუქტს შორის შეიძლება ადვილად გადაიქცეს დაბრკოლებად პროდუქტის რაციონალური და ეფექტური გასაღებისათვის. ობიექტურობა არის ერთ-ერთი ძირითადი თვისება, რომელიც მან უნდა შეინარჩუნოს. ამის გარეშე იგი შეიძლება აჰყვეს ცდუნებას და ჯეროვანი შეფასებისა და წინასწარი გამოკვლევის გარეშე შეიჭრას უცნობ გარემოში.

(b) გამოგონების განხორციელებადობა

7.130. გამოგონების ავტორმა თავისი პროდუქტის განხორციელებადობის შეფასებისას უნდა გაითვალისწინოს შემდეგი მომენტები:

აკმაყოფილებს თუ არა პროდუქტი მოთხოვნას? ან თუ შეიძლება მოთხოვნის სტიმულირება გონივრული სარეკლამო პროპაგანდისტული საქმიანობით? Frisbee-ს (ხელით გასაშვები მფრინავი დისკის) საჭიროება არ არსებობდა. მიუხედავად ამისა, მან საზოგადოების ყურადღება მიიპყრო;

- დროულია თუ არა პროდუქტი? ბევრი პროდუქტის გასაღება წარუმატებელია ბაზარზე მათი ძალიან ადრე ან ძალიან გვიან მოხვედრის გამო;
- როგორი კონკურენცია ექნება პროდუქტს? თუ ის კონკურენციას გაუწევს მსგავს პროდუქტს, რომელიც უკვე არის ბაზარზე, ნიშნავს თუ არა ეს, რომ იგი ბევრად უკეთესია, იაფია ან, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, უფრო მიმზიდველია?

- როგორია წარმოების ეკონომიკა? როგორია პროდუქტის შემუშავების პროცესისათვის დამახასიათებელი პრობლემები? შეიძლება თუ არა ისეთი თვითღირებულების მქონე პროდუქტის დამზადება, რომელიც საკმარისად დაიფარება მისი საცალო ფასით? რამდენად იქნება დაინტერესებული დაფინანსების წყარო მის ხელშეწყობაში?

7.131. ნებისმიერ დიდ ბაზარზე, მისი ზომისა და დინამიზმის გამო, პროდუქტებს, რომლებსაც აქვთ დიდი გასავალი, შეუძლიათ შექმნან სიმდიდრე, ხოლო გასაღებაში წარუმატებელი პროდუქტი შეიძლება აღმოჩნდეს წარმოუდგენლად ძვირადღირებული. ამ ვითარების გასარკვევად საკმარისია მოვიტანოთ რამდენიმე კლასიკური შემთხვევა აშშ-ს საავტომობილო მრეწველობის ისტორიიდან. სამწუხაროდ, ბევრი დამოუკიდებელი გამომგონებლის წარუმატებლობის ერთ-ერთი მიზეზი არის რწმენა, რომ მის გამოგონებახე დიდი მოთხოვნილება იქნება.

7.132. იმის გათვალისწინებით, რომ ახალი პროდუქტის წარუმატებლობის რისკი საკმაოდ დიდია, გასაგები ხდება, რომ მეწარმე უგულოდ დახარჯავს დიდ თანხას გამოგონებაზე, თუ ნაკლებად შესაძლებელია, რომ როდესაც პროდუქტი ბოლოს და ბოლოს მიაღწევს ბაზარს, მისი გასაყიდი ფასი გადააჭარბებს გონიერების ფარგლებში მოსალოდნელ წარმოების დანახარჯებს.

7.133. თუ გამოგონება ძალიან შეზღუდულ ბაზარს აკმაყოფილებს, თუ კარგად დამკვიდრებულ ალტერნატულ პროდუქტებს ადევს კონკურენტუნარიანი ფასი ან თუ მოსალოდნელია პროდუქციის გასაღებისა და მიმოქცევის დიდი დანახარჯები, ნაკლებად შესაძლებელია, რომ გამოგონება დიდი ენთუზიაზმით მიიღონ მეწარმეებმა. ანალოგიურად, გამოგონებას განსაკუთრებით კარგად არც მაშინ მიიღებენ, თუ ის უმნიშვნელოდ წინგადადგმული ნაბიჯია თანამედროვე ტექნიკის დონესთან შედარებით სწრაფი ტექნოლოგიური განვითარების ფონზე.

7.134. გამოგონების ავტორს ყოველთვის უნდა ახსოვდეს, რომ ნებისმიერ ბაზარზე ითვალისწინებენ არა ორიგინალობას, რომელიც ასახულია გამოგონებაში, არა მის ტექნიკურ ღირსებებს ან პროდუქტის ესთეტიკურ თვისებებს, არამედ მასთან დაკავშირებული ეკონომიკური შედეგების ხელსაყრელობას.

7.135. უნდა აღინიშნოს, რომ ყოველ პროდუქტს გააჩნია სასიცოცხლო ციკლი. მისი რეალიზაცია აღწევს რენტაბელობის მწვერვალს და, ადრე თუ გვიან, იწყებს დაცემას. პროდუქციისა და სასაქონლო ნიშნისადმი მომხმარებლის ერთგულებას შეუძლია ზოგიერთი საქონელი მრავალი წლის მანძილზე გააჩეროს ბაზარზე. სხვა საქონელი, ისეთი, როგორიცაა ნაკეთობა, რომელიც გამოირჩევა სიახლით და ორიგინალობით, სწრაფად აღწევს მწვერვალს და რამდენიმე წლის შემდეგ მთლად ეძლევა მივიწყებას. ამის კარგი მაგალითია სათამაშოები, და ამჟამადაც მათ უმრავლესობას გააჩნია სწრაფი საქონელბრუნვა. ამბობენ, რომ ორმოც პროცენტამდე საქონელი, რომელიც ნებისმიერ დროს არის სათამაშოების მაღაზიაში, ხმარებაში შემოდიოდა წინა წლის განმავლობაში.

7.136. განსაკუთრებით სწრაფად კლებულობს სამომხმარებლო საქონლის სასიცოცხლო ციკლი. ხდება საქონლის გამუდმებული განდევნა ახლით ან გადაყვანა დაბალი მოგების

მომტან სტადიაში იმ კონკურენტების გავლენით, რომლებსაც გააჩნია ანალოგიური პროდუქცია.

7.137. ზემონათქვამიდან აშკარა უნდა იყოს, რომ მარკეტინგის განხორციელებისას ერთ-ერთი არსებითი ელემენტია პროდუქტის სწორი შეფასება.

(c) გამოგონების გაყიდვა

7.138. მაგრამ საკმარისი არ არის თვითონ პროდუქტის შეფასება; გამოგონების ავტორმა უნდა განსაზღვროს, აგრეთვე, არსებობს თუ არა შესაბამისი ბაზარი პროდუქტისათვის, რომელშიც განხორციელებულია გამოგონება. მან უნდა განიხილოს შემდეგი საკითხები.

7.139. ვინ იქნება პროდუქტის მყიდველი? პროდუქტის ძირითად მომხმარებელზე არსებით გავლენას ახდენს ის, თუ როგორ არის პროდუქტი შეფუთული, წარმოდგენილი და რეკლამირებული და, აგრეთვე, ის, თუ როგორია მისი ფასი. პოტენციური ბაზარი – ეს ის საკითხია, რომელიც გულდასმით უნდა იქნეს შესწავლილი, რადგან პროდუქციის ბევრი შემქმნელი ძალიან სწრაფად მიდის იმ დასკვნამდე (ხშირად არასწორ დასკვნამდეც), თუ ვინ იყიდის მის პროდუქტს და როგორ იქნება იგი გამოყენებული.

7.140. რამდენი ადამიანი შეადგენს პოტენციურ ბაზარს? ამ ციფრის განსაზღვრა ძნელია, მაგრამ იგი ბაზარზე პროდუქტის სიცოცხლისუნარიანობის ერთ-ერთი გასაღებია. შესაბამისი სამთავრობო დაწესებულებების მიერ გამოქვეყნებული სტატისტიკური მონაცემები ადგილობრივი მოსახლეობისა და პოტენციური საბაზრო სეგმენტების შესახებ და, აგრეთვე, კერძო ფირმების მიერ მომზადებული მიმოხილვები წარმოადგენენ საფუძველს ასაკობრივი ჯგუფების, ოჯახური მდგომარეობის და სხვ. მიხედვით სავარაუდო სავაჭრო ადგილების შესასწავლად.

7.141. კარგად მოფიქრებული იდეით აღფრთოვანებული გამოგონების ავტორი, ხშირად ჩქარობს ბაზრის მოძებნას მანამ, სანამ გამოგონება ქაღალდზე არსებული იდეიდან თუ სერიულ ნაკეთობად არა, საცდელ ნიმუშად მაინც იქცევა. ცხადია, რომ რაც უფრო ნაკლები დროა გასული იდეის გაჩენიდან, მით უფრო შეზღუდული იქნება მოთხოვნები ამ გამოგონებაზე. მეწარმე, რომელიც თავის საქმიანობაში განიცდის წარმოებასთან დაკავშირებული მრავალი ახალი იდეის „შემოსევას", ალბათ, ნაკლებად მოისურვებს დიდი თანხის გადახდას ქაღალდზე არსებულ იდეაში, ვიდრე კომპენსაციის გადახდას გამოგონების ავტორისათვის, რომლის პროდუქტი წარმატებით დამზადებისა და გასაღების სტადიამდეა მიყვანილი, როდესაც გადაწყვეტილია მრავალი, თუ ყველა არა, საკონსტრუქტორო და საწარმოო პრობლემა.

7.142. მაგრამ ტექნიკის ცალკეულ, ყველაზე რთულ სფეროებში კვლევითი ორგანიზაციები, მულტინაციონალური კორპორაციები და მსგავსი საწარმოები ავლენენ მზარდ ინტერესს ჩანასახში მყოფი ან ნაწილობრივ დამუშავებული ტექნოლოგიების მიმართ დამუშავების ბოლომდე მიყვანის მიზნით, რათა მიიღონ მოგება კვლევითი საქმიანობიდან და მნიშვნელოვნად გაუსწრონ კონკურენტებს.

7.143. "საცდელი რეალიზაცია" წარმოადგენს ეტაპს, რომელსაც გაივლის მრავალი მსხვილი კომპანია მანამ, სანამ დაიწყებდეს სრულმასშტაბიან წარმოებას. მათ შეაქვთ

შეზღუდული რაოდენობის პროდუქტი იმ საბაზრო სეგმენტებში, რომლებიც განიხილება როგორც მათი პოტენციური გასაღების ტიპური სეგმენტი. მცირე მეწარმემ ასევე უნდა გამოიყენოს ეს მეთოდიკა მანამ, სანამ ის დახარჯავს ბევრ დროს და ფულს ბაზარზე იმ პროდუქტის გამოტანით, რომელიც საბოლოო ანგარიშით შეიძლება არც გაიყიდოს.

7.144. პროდუქტის სახეობის მიხედვით შეიძლება დამზადდეს პროტოტიპი ანუ საცდელი ნიმუში, რომელიც საშუალებას აძლევს ცალკეულ გამომგონებელს, აჩვენოს შესაძლო მყიდველებსა და მომხმარებლებს იმ პროდუქტის შესაძლებლობები და განმასხვავებელი ნიშნები, რომელშიც განხორციელებულია გამოგონება. გარკვეულ შემთხვევებში დასაშვებია მათი შეცვლა ადეკვატური დაწვრილებითი ტექნიკური ნახაზებით.

7.145. მომხმარებელთა მიერ პროდუქტების შესაძლო აღიარებისა და გაყიდვის საიმედო მაჩვენებლების მიღება შეიძლება საცალო მოვაჭრეთათვის ნიმუშების წარდგენით მათ შესასწავლად და შესაფასებლად. თუ მსგავსი შესწავლის შედეგი გამოგონების ავტორს აღუძრავს ენთუზიაზმს, იგი მზადაა გადადგას შემდეგი ნაბიჯი და განიხილოს სრულმასშტაბიანი წარმოების საკითხი საკუთარი ძალების ხარჯზე ან სხვა პირის ჩართვით.

7.146. ძირითადად, არსებობს ორი ხერხი, რომლებითაც შეიძლება ისარგებლოს გამოგონების ავტორმა თავისი იდეის წარმოებაში განსახორციელებლად. მას შეუძლია გაყიდოს, ან ლიცენზიით გადასცეს თავისი პროდუქტის იდეა კომპანიას, რომელსაც გააჩნია მოწყობილობა მის დასამზადებლად. გარდა ამისა, იგი შეიძლება თვითონ იქცეს დამამზადებელად საწარმოს დაარსებით ან სხვა საწარმოსათვის სამუშაოების დაკვეთით.

7.147. მიუხედავად იმისა, რომ თითქმის ყველა საწარმოო კომპანია გამუდმებით ეძებს ახალ პროდუქტებს არსებული საწარმოო ხაზების დატვირთვისათვის და დამოკიდებულია მათზე მომავალი მოგების თვალსაზრისით, გამოგონების დამოუკიდებელ ავტორს ყოველთვის კეთილგანწყობით არ ხვდებიან. იმ პირთან შეხვედრა, რომელსაც შეთავაზებული პროდუქტის მოწონებისა და მიღებისათვის საჭირო ცოდნა და უფლებამოსილება გააჩნია, ხშირად ბევრ დროსა და ჯეროვან ტაქტს მოითხოვს.

7.148. მიზეზს, თუ რატომ იღებს ზოგიერთი კომპანია გულგრილად ახალი პროდუქციის იდეას, მრავალი ასპექტი გააჩნია. ხშირად კომპანიები განიცდიან მათი მოთხოვნის გარეშე შეთავაზებული ისეთი წინადადებების მოზღვავებას, რომელთა მხოლოდ უმნიშვნელო ნაწილი იმსახურებს სერიოზულ განხილვას. ხშირად უფრო მსხვილ კორპორაციებს გააჩნიათ კვლევითი განყოფილებები, რომლებშიც მნიშვნელოვანი თანხებია დაბანდებული. ბუნებრივია, რომ ხელმძღვანელობა დაინტერესებულია, წაახალისოს ის სამუშაოები, რომლებიც ხორციელდება კორპორაციის კედლებში. ზოგი კომპანია უფრთხის გამოგონებათა ავტორებს, რომლებსაც შეუძლიათ განაცხადონ, რომ კომპანიამ მოჰპარა მათ იდეა, თუმცა, სინამდვილეში, კომპანია უკვე ამუშავებს იმავე იდეას.

7.149. უფრო მსხვილი კორპორაციები ხშირად აქვეყნებენ ინფორმაციას თავისი პოლიტიკისა და პროცედურების შესახებ, რომლებიც ეხება ახალ პროდუქციაზე გარე წყაროებიდან მომდინარე იდეებს. ზოგ მათგანს გააჩნია „წარდგენილი იდეების განყოფილებები". ბევრი კომპანია ამჯობინებდა, რომ გამოგონების ავტორმა მიაწოდოს მას ახ-

ალი იდეა თავისი პატენტის ასლის სახით. გარდა ამისა, გამოგონების ავტორს შეუძლია წარმოადგინოს გამოგონებაზე თავისი განაცხადის ასლი, ამ განაცხადის შეტანისთანავე.

7.150. არაპატენტუნარიანი იდეის მიწოდებამდე ავტორმა კარგად უნდა გააცნობიეროს კომპანიის პოლიტიკა შეთავაზებული იდეების მიმართ, რომლებზეც მოთხოვნა არ ყოფილა. ზოგ კომპანიას გათვალისწინებული აქვს მისთვის მისაღები იდეებისათვის სხვადასხვა საფასურის გადახდა.

7.151. თუ დაპატენტებული იდეა მიღებული იქნება, გამოგონების ავტორს შეუძლია გააკეთოს არჩევანი – მაშინვე გაყიდოს პატენტი ერთჯერადი მთლიანი ანაზღაურებით, თუ – დადოს სალიცენზიო შეთანხმება კომპანიასთან.

<u>ლიტერატურა</u>

P. Smith, <u>Introduction to Patent Law and Practice: The Basic Concepts</u>, WIPO Pub. № 672(E) (1989)

G. <u>იძულებითი ლიცენზიები</u>

7.152. ლიცენზია, რომელსაც გასცემს პატენტის მფლობელი, ითვლება „ნებაყოფლობით" ლიცენზიად განსხვავებით „იძულებითი" ანუ" არანებაყოფლობითი" ლიცენზიისაგან. ნებაყოფლობითი ლიცენზიის მფლობელს უფლება აქვს განახორციელოს ქმედებანი, რომლებიც განსაზღვრულია გამოგონებაზე პატენტმფლობელის მიერ გაცემული ნებართვიდან გამომდინარე განსაკუთრებული უფლებით. ხელშეკრულებას ნებართვის გაცემაზე, ჩვეულებრივ, უწოდებენ სალიცენზიო ხელშეკრულებას, რომელიც დადებულია გამოგონებაზე პატენტმფლობელსა და ლიცენზიის მფლობელს შორის. ხოლო, პირიქით, არანებაყოფლობითი (იძულებითი) ლიცენზიის მფლობელს უფლება აქვს, განახორციელოს ქმედებანი, რომლებიც განსაზღვრულია ხელისუფლების მიერ მინიჭებული უფლებამოსილებიდან გამომდინარე განსაკუთრებული უფლებებით გამოგონებაზე პატენტის მფლობელის ნებართვის გარეშე.

7.153. იმ ქვეყნებში, რომლებშიც გათვალისწინებულია არანებაყოფლობითი ლიცენზიების გაცემა, ასეთი ლიცენზიები, როგორც წესი, იყოფა ორ კატეგორიად:

პატენტზე უფლების ბოროტად გამოყენების შემთხვევაში, ზოგი ქვეყანა ითვალისწინებს იძულებითი ლიცენზიების გაცემას ბოროტად გამოყენების თავიდან ასაცილებლად, რაც შეიძლება წარმოიშვას პატენტით მინიჭებული განსაკუთრებული უფლებების გამოყენების შედეგად. პარიზის კონვენციის 5A(2) მუხლის თანახმად გამოგონების გამოუყენებლობა წარმოადგენს ბოროტად გამოყენების ასეთ მაგალითს.

საზოგადოებრიობის ინტერესებიდან გამომდინარე, რიგი ქვეყანებისა ითვალისწინებს არანებაყოფლობითი ლიცენზიების გაცემას, თუ იგი საჭიროა საზოგადოების კეთილდღეობისათვის ჯანმრთელობის დაცვის, უშიშროებისა და ეკონომიკის განვითარების ჩათვლით.

(a) <u>არანებაყოფლობითი ლიცენზიების გაცემა პატენტზე უფლების ბოროტად გამოყენების თავიდან ასაცილებლად</u>

7.154. პარიზის კონვენციის 5A (2) მუხლი პარიზის კავშირის ქვეყნებს აძლევს უფლებას საკანონმდებლო წესით აღკვეთონ პატენტით მინიჭებული განსაკუთრებული უფლებების ბოროტად გამოყენების პირობების წარმოშობა. მაგალითად, გამოგონების გამოუყენებლობა, როგორც ეს გათვალისწინებულია მე-(2) პუნქტში:

> (2). „კავშირის ყოველ ქვეყანას უფლება აქვს, მიიღოს საკანონმდებლო ზომები, რომლებიც ითვალისწინებენ იძულებითი ლიცენზიების გაცემას პატენტით მინიჭებული განსაკუთრებული უფლების ბოროტად გამოყენების თავიდან ასაცილებლად. მაგალითად, გამოგონების გამოუყენებლობის შემთხვევაში."

7.155. საკითხს იმის შესახებ, თუ რას წარმოადგენს ასეთი „ბოროტად გამოყენება", წყვეტს ეროვნული კანონი. მაგრამ, როგორც 5A(2) მუხლი მიუთითებს, გამოგონების გამოუყენებლობა ითვლება ასეთი „ბოროტად გამოყენების" ერთ-ერთ სახეობად.

(i) პატენტის გამოუყენებლობა

7.156. მაშინ, როცა „გამოყენების" განსაზღვრა, როგორც წესი, შეადგენს ეროვნული კანონის საგანს, ის, ჩვეულებრივ, პროდუქტზე გაცემული პატენტის შემთხვევაში მაინც, ნიშნავს პროდუქტის დამზადებას, და ხერხზე გაცემული პატენტის შემთხვევაში – ხერხის გამოყენებას. მიუხედავად იმისა, რომ ზოგი ქვეყნის კანონმდებლობა საგანგებოდ ითვალისწინებს, რომ იმ პროდუქტის შემოტანა, რომელშიც განხორციელებულია გამოგონება, გამოყენებას არ წარმოადგენს; თუმცა თანამედროვე ტენდენცია ამ მოთხოვნას არ იზიარებს. როგორც წესი, გამოყენების პირობა შეიძლება შესრულებული იყოს დაპატენტებული გამოგონების გამოყენების გზით ან გამოგონებაზე პატენტმფლობელის, ან სხვა იურიდიული ან ფიზიკური პირის მიერ სალიცენზიო ხელშეკრულების შესაბამისად.

7.157. როგორც ვიცით, პატენტმა იმგვარად უნდა გახსნას გამოგონება, რომ საშუალო სპეციალისტს შეეძლოს მისი განხორციელება. ამიტომ პატენტები, რომ არაფერი ვთქვათ მათ გამოყენებაზე, ხელსაყრელია მრეწველობისთვის, რადგან მათ პუბლიკაციას შეუძლია სხვა გამოგონებათა შექმნის სტიმულირება. გარდა ამისა, პატენტებში გახსნილი გამოგონებები ეკუთვნის საზოგადოებას მათი მოქმედების ვადის გასვლის შემდეგ. ესე იგი პატენტის მოქმედების ვადის გასვლის შემდეგ ტექნოლოგია, რომელიც გახსნილია მასში, შეიძლება თავისუფლად გამოიყენოს ნებისმიერმა პირმა პატენტმფლობელისაგან ნებართვის მიღების გარეშე.

7.158. მიუხედავად ასეთი სარგებლისა, ზოგიერთ ქვეყანაში მიიჩნევენ, რომ დაპატენტებული გამოგონების სრული გამართლებისათვის, იგი გამოყენებულ უნდა იქნეს ქვეყანაში, სადაც გაცემულია პატენტი, და არა მხოლოდ განხორციელდეს განსაკუთრებული უფლება, ხელი შეუშალოს სხვა პირებს გააკეთონ იგივე ან გააკონტროლონ იმპორტირება. დაპატენტებული გამოგონების ადგილობრივი გამოყენების მოთხოვნის ძირითადი მიზანია ტექნოლოგიის გადაცემა. დაპატენტებული გამოგონების ფაქტობრივი გამოყენება მოცემულ ქვეყანაში, როგორც ჩანს, არის ამ ქვეყნისთვის ასეთი გადაცემის განხორციელების ყველაზე ეფექტური გზა.

7.159. კონკრეტულ ქვეყანაში გამოგონების სავალდებულო გამოყენების წინააღმდეგ არსებულ არგუმენტებს გააჩნია ორმაგი ქვეტექსტი: ჯერ ერთი, გამოგონებათა ასეთმა სავალდებულო გამოყენებამ შეიძლება იმუშაოს ტექნოლოგიის გადაცემის ამოცანის საწინააღმდეგოდ და, მეორე, ასეთი გამოყენება შეიძლება იყოს ეკონომიკურად არახელსაყრელი.

7.160. იძულებითი ლიცენზიების წინააღმდეგ პირველი არგუმენტია ის, რომ ისინი ტექნოლოგიათა გადაცემის ხელშეწყობის თვალსაზრისით ნაკლებად ეფექტურია, ვიდრე ნებაყოფლობითი ლიცენზიები. სინამდვილეში, მათ შეუძლიათ შეაფერხონ კიდევაც ამ მიზნის მიღწევა. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ნებაყოფლობითი ლიცენზირება აშკარად იძლევა იმის საშუალებას, რომ გაადვილდეს ტექნოლოგიათა გადაცემა, მაშინ, როცა იძულებითი ლიცენზირება არ უნდა ჩაითვალოს ასეთი როლის შემსრულებლად და ის უნდა შემოიფარგლოს ბოროტად გამოყენების კორექციით, რასაც შეიძლება ადგილი ჰქონდეს პატენტებზე უფლებათა განხორციელების შედეგად.

7.161. უმჯობესია, რომ ტექნოლოგიის გადაცემა განხორციელდეს თანამშრომლობის ატმოსფეროში ტექნოლოგიის გადამცემ პირსა და იმ პირს შორის, რომელსაც ის გადაეცემა. მოცემულ კონტექსტში თანამშრომლობის ატმოსფეროში პატენტმფლობელსა და პოტენციურ ლიცენზიატს შორის ასეთ თანამშრომლობას, როგორც წესი, მივყავართ არადაპატენტებულ ნოუ-ჰაუს გახსნამდე, რაც აუცილებელია კომერციულად სიცოცხლისუნარიანი პროდუქტის დასამზადებლად, მაგრამ რაც არ იყო აუცილებელი პატენტის მიღების მიზნით გახსნაზე მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად. იძულებითი ლიცენზიის შემთხვევაში თანამშრომლობის ატმოსფეროსა და, მაშასადამე, არადაპატენტებული ნოუ-ჰაუს გახსნას ადგილი არა აქვს. ამგვარად, პატენტზე იძულებითი ლიცენზიის გაცემა იძლევა მხოლოდ დაპატენტებული გამოგონების გამოყენების უფლებას, რაც, ჩვენი აზრით, არასაკმარისი საშუალებაა ტექნოლოგიის სრული გადაცემის განხორციელებისათვის.

7.162. მაგალითად შეიძლება მოვიყვანოთ ნოუ-ჰაუ, რომელიც ითვალისწინებს მაცივარაგენტად გამოყენების მიზნით ქლორფტორნახშირბადოვანი ნაერთების (რომლებიც მავნეა დედამიწის გარშემო არსებული ოზონის შრისათვის) სხვა უფრო დაბალი მოლეკულური ზომის ნივთიერებებზე გადართვას. გაცივების ძირითადი ციკლის უცვლელად დატოვების პირობებში ახალი მაცივარაგენტის გამოყენებისას მოწყობილობები, როგორიცაა, მაგალითად, ჰაერის კონდიციონერი, ხელახლა უნდა იყოს კონსტრუირებული, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს, კერძოდ, მოწყობილობების მაცივარაგენტებთან შეხებაში მყოფ კომპონენტებს შორის უფრო მჭიდრო კონტაქტი მაცივარაგენტის გაჟონვის თავიდან აცილების მიზნით. მაშინ, როდესაც პატენტს შეუძლია სრულად აღწეროს მაცივარაგენტად გამოსაყენებელი ახალი ნივთიერებები და მათი მიღების შესაძლო ხერხი, სულაც არ არის აუცილებელი იმ ნოუ-ჰაუს გახსნა, რაც საჭიროა მათ საფუძველზე მომუშავე ჰაერის კონდიციონერის დასამზადებლად.

7.163. გარდა ამისა, იმის მოთხოვნა, რომ პატენტმფლობელმა თავისი პატენტის შესაბამისად დაამზადოს პროდუქტები ყველა ქვეყანაში, სადაც მიღებული აქვს საპატენტო დაცვა, შეიძლება იყოს ეკონომიკურად განუხორციელებელი. ასეთი მოთხოვნა არ ითვალისწინებს ბაზრების რეგიონულ ან საერთაშორისო ინტეგრაციას, ან ქვეყნებისა თუ რეგიონების შედარებით უპირატესობებს. ე. ი. პატენტმფლობელმა შეიძლება დაასკვნას,

რომ პროდუქტები, რომლებიც შეიცავენ დაპატენტებულ გამოგონებას ან დამზადებულია დაპატენტებული ხერხით, შეიძლება იყოს უფრო იაფი, თუ წარმოება კონცენტრირებული იქნება ერთი ქვეყნის ერთ საწარმოში, ხოლო სხვა ქვეყნების მოთხოვნა უზრუნველყოფილი იქნება იმპორტის ხარჯზე. მართლაც, პატენტმფლობელს შეუძლია დაასკვნას, რომ მისი პროდუქტის ცალკეული კომპონენტები, რომლებიც დაცულია პატენტით, შეიძლება ყველაზე უკეთ დამზადდეს რამდენიმე ქვეყანაში ან რეგიონში, ხოლო საბოლოო აწყობა მოხდეს ერთ რეგიონულ ან ეროვნულ საწარმოში.

7.164. მაგალითად შეიძლება მოვიყვანოთ სინათლის ენერგიის ელექტრულად გარდამქმნელი. ფოტოელექტრული ელემენტის წარმოება. წარმოების ხარჯების არსებითი ელემენტია კაპიტალური მოწყობილობა, რომელიც გამოიყენება ასეთი ფოტოელემენტების დასამზადებლად, და პერსონალის გაწაფვა ამ მოწყობილობასთან მუშაობაში. ადგილობრივი გამოყენების მოთხოვნა პატენტების მიმართ, რომლებიც ეხება ფოტოელექტრულ ელემენტებს ან მათი დამზადების ხერხებს, ბევრ ქვეყანაში იმდენად გაზრდიდა ასეთ მოწყობილობათა ღირებულებას, რომ ისინი მიუწვდომელნი გახდებოდნენ ადგილობრივი მომხმარებლისათვის.

7.165. იძულებითი ლიცენზიების გაცემის მარეგულირებელ ნორმებთან დაკავშირებით ამ კრიტიკულ შენიშვნებზე პასუხის გაცემისას ხშირად მოიხსენიება ორი მომენტი. ჯერ ერთი, იმის გამო, რომ ქვეყანაში, სადაც არსებობს ასეთი ნორმები, ამ ლიცენზიებს იშვიათად იყენებენ და კიდევ უფრო იშვიათად გასცემენ, მათ მცირე პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვთ. მეორე, ასეთი ნორმები, იშვიათადაც რომ გამოიყენებოდეს, უზრუნველყოფენ სამართლებრივ შესაძლებლობას, რომელიც სტიმულს აძლევს პატენტმფლობელს ხელშეკრულება დადოს ნებაყოფლობითი ლიცენზირების თაობაზე. თუმცა, თანამშრომლობის ატმოსფერო, რომელიც, ჩვეულებრივ, სუფევს ნებაყოფლობითი ლიცენზირების შემთხვევაში, უფრო ეფექტურია, ვიდრე ძალდატანება, რომელიც ახლავს ტექნოლოგიის სრულ და გახანგრძლივებულ გადაცემას იძულებითი ლიცენზირების დროს.

7.166. პარიზის კონვენციის 5A(2) მუხლში საგანგებოდ არის დათქმული, რომ პარიზის კავშირის წევრებს შეუძლიათ გაითვალისწინონ იძულებითი ლიცენზიების გაცემა, რათა აღიკვეთოს ბოროტად გამოყენება, რომელიც წარმოიშობა პატენტებზე უფლებების განხორციელების შედეგად, გამოგონების გამოუყენებლობის ჩათვლით. 5(4) მუხლი ითვალისწინებს, რომ გამოგონების გამოუყენებლობის ან არასაკმარისი გამოყენების მიზეზით იძულებითი ლიცენზიების მოთხოვნა არ შეიძლება გამოგონების გამოუყენებლობის ან არასაკმარისი გამოყენების განსაზღვრული ვადის გასვლამდე. ეს ვადა არის ოთხი წელიწადი პატენტზე განაცხადის შეტანის თარიღიდან ან სამი წელი გამოგონებაზე პატენტის გაცემის თარიღიდან. გამოსაყენებელ ვადად მიიჩნევა ის, რომელიც მოცემულ შემთხვევაში უფრო გვიან გადის.

7.167. სამიდან ოთხ წლამდე პერიოდი — ეს არის მინიმალური ვადა, რომელიც შეიძლება დასჭირდეს პატენტმფლობელს, რათა დაიწყოს დაპატენტებული გამოგონების გამოყენება ყველა ქვეყანაში, სადაც მან მიიღო საპატენტო დაცვა. პატენტმფლობელს უნდა მიეცეს უფრო ხანგრძლივი ვადა, თუ ის დაასაბუთებს თავის უმოქმედობას საპატიო მიზეზებით, მაგალითად, თუ პატენტმფლობელს შეუძლია წარადგინოს იმის დამამტკიცე-

ბელი საბუთები, რომ გამოგონების გამოყენება (ან უფრო ინტენსიური გამოყენება) წააწყდა იურიდიულ, ეკონომიკურ, ან ტექნიკურ დაბრკოლებებს ქვეყანაში. ამ შემთხვევაში იძულებითი ლიცენზიის გაცემის შესახებ მოთხოვნაზე უარი უნდა ეთქვას რაღაც დროის მანძილზე მაინც. სამიდან ოთხ წლამდე პერიოდი — მინიმალური ვადაა იმ მხრივ, რომ ეროვნული კანონით შეიძლება გათვალისწინებული იყოს უფრო ხანგრძლივი ვადა.

7.168. 5A(4) მუხლი ითვალისწინებს, აგრეთვე, რომ გამოგონების გამოუყენებლობის ან არასაკმარისი გამოყენების მიზეზით გაცემული იძულებითი ლიცენზია არ შეიძლება იყოს განსაკუთრებული და იგი უნდა გადაიცემოდეს მხოლოდ იმ საწარმოს ნაწილის გადაცემასთან ერთად, რომელიც იღებს სარგებელს იძულებითი ლიცენზიის გამოყენებით. პატენტმფლობელმა უნდა შეინარჩუნოს უფლება, თავად გასცეს სხვებზე არაგანსაკუთრებული ლიცენზიები და თავად გამოიყენოს გამოგონება. გარდა ამისა, იმის გამო, რომ იძულებითი ლიცენზია გაცემულია საწარმოზე მისი სიმძლავრეების გათვალისწინებით, ის დაკავშირებულია ამ საწარმოსთან და არ შეიძლება გაიცეს ცალკე, საწარმოს გარეშე. ეს შეზღუდვები გათვალისწინებულია იმისათვის, რომ იძულებითმა ლიცენზიამ არ დაიკავოს უფრო ძლიერი მდგომარეობა ბაზარზე, ვიდრე ეს გათვალისწინებულია იძულებითი ლიცენზიის დანიშნულებით, სახელდობრ იმისათვის, რომ გარანტირებული იყოს გამოგონების საკმარისი გამოყენება ქვეყანაში.

(ii) პროცესუალური გარანტიები და კომპენსაცია

7.169. იძულებითი ლიცენზიის გაცემას მივყავართ პატენტმფლობელის საკუთრების მეტად მნიშვნელოვანი უფლების გამოყენებამდე. იმის გამო, რომ ასეთი ლიცენზიის გაცემა ხორციელდება პატენტმფლობელის თანხმობის გარეშე, განსაზღვრული უნდა იქნეს გონივრული პროცესუალური გარანტიები, სააპელაციო საჩივრის შეტანის ეფექტური პროცედურის ჩათვლით, რათა გარანტირებული იყოს იძულებითი ლიცენზიის სათანადო გაცემა და განხორციელება.

7.170. კერძოდ, ორგანო, რომელიც გასცემს ლიცენზიებს, როგორიცაა საპატენტო უწყება, უნდა იძლეოდეს იმის გარანტიას, რომ შესრულებულია იძულებითი ლიცენზიების გაცემის პირობები, რაც საშუალებას აძლევს პატენტმფლობელს, ზუსტად განსაზღვროს თავისი მდგომარეობა ამასთან დაკავშირებით. გარდა ამისა, ორგანო, რომელიც გასცემს ლიცენზიებს, უნდა იძლეოდეს იმის გარანტიას, რომ იძულებითი ლიცენზიით მოსარგებლის მიერ პატენტმფლობელისთვის გადახდილი იქნება ადეკვატური გადასახადი, და რომ გათვალისწინებული იქნება საშუალებები, რომელთა მეშვეობითაც იძულებითი ლიცენზია გაუქმდება, თუ აღარ იარსებებს საფუძველი ასეთი ლიცენზიის გასაცემად, ან თუ მოსარგებლე არ შეასრულებს იძულებითი ლიცენზიის გაცემის პირობებს.

7.171. იძულებითი ლიცენზიის გაცემა არ ნიშნავს, რომ მოსარგებლემ (ლიცენზიატმა) არ უნდა გადაიხდოს როიალტი.. პირიქით, ამ საკითხთან დაკავშირებული ეროვნული კანონები, როგორც წესი, მოითხოვენ, რომ ლიცენზიატმა პატენტმფლობელს გამოგონების გამოყენებისათვის გადაუხადოს სალიცენზიო გადასახადი.

(iii) პატენტის უფლების ჩამორთმევა ან გაუქმება მისი ბოროტად გამოყენების შემთხვევაში

7.172. თუმცა მოსალოდნელია, რომ იძულებითი ლიცენზიის გაცემა უმრავლეს შემთხვევაში საკმარისი იქნებოდა ბოროტად გამოყენების აღსაკვეთად, 5A(3) მუხლი ითვალისწინებს პატენტზე უფლების ჩამორთმევას ან გაუქმებას იმ შემთხვევებში, როდესაც ასეთი იძულებითი ლიცენზიების გაცემა საკმარისი არ არის. ეს პუნქტი ითვალისწინებს, რომ „პატენტზე უფლებების ჩამორთმევის ან გაუქმების არავითარ ქმედებებს არ შეიძლება ჰქონდეს ადგილი პირველი იძულებითი ლიცენზიის გაცემის მომენტიდან ორი წლის გასვლამდე".

(b) <u>არანებაყოფლობითი ლიცენზიების გაცემა საზოგადოებრივი ინტერესებიდან გამომდინარე</u>

7.173. ზოგი ქვეყანა ითვალისწინებს იძულებითი ლიცენზიების გაცემას პატენტზე უფლების „ბოროტად გამოყენების" არარსებობის შემთხვევაშიც, თუ იძულებითი ლიცენზიის გაცემა საჭიროა საზოგადოებრივი ინტერესებიდან გამომდინარე. საერთოდ იძულებითი ლიცენზიები, რომლებიც გაცემულია საზოგადოებრივი ინტერესებიდან გამომდინარე, შეიძლება დაიყოს კერძო პირთა და მთავრობის ან მთავრობის სახელით მოქმედ პირთა სასარგებლოდ გაცემულ ლიცენზიებად.

(i) საზოგადოებრივი ინტერესებიდან გამომდინარე კერძო პირთა სასარგებლოდ გაცემული არანებაყოფლობითი ლიცენზიები

7.174. საზოგადოებრივი ინტერესებიდან გამომდინარე, მაგრამ კერძო პირთა სასარგებლოდ გაცემული იძულებითი ლიცენზიების ერთ მაგალითს წარმოადგენს ე. წ. „დამოკიდებული პატენტის" შემთხვევა. ასეთი იძულებითი ლიცენზიები გაიცემა სიტუაციის გადასაწყვეტად, რომელიც წარმოიშობა მაშინ, როცა შეუძლებელია ერთი პატენტით („დომინირებადი პატენტით") მოცულ ქმედებათა განხორციელების გარეშე სხვა პატენტში („დამოკიდებულ პატენტში") გაცხადებული გამოგონების გამოყენება. ასეთ სიტუაციაში, და როდესაც დამოკიდებული პატენტის მფლობელს არ შეუძლია სალიცენზიო ხელშეკრულების გონივრული პირობებით დადება დომინირებადი პატენტის მფლობელთან, დამოკიდებული პატენტის მფლობელს შეუძლია მიიღოს იძულებითი ლიცენზია დომინირებადი პატენტის გამოყენებაზე. ასეთი შესაძლებლობის არარსებობის შემთხვევაში დომინირებადი პატენტის მფლობელს შეუძლია ლიცენზიის გაცემაზე უარის თქმით ხელი შეუშალოს დამოკიდებულ პატენტში გაცხადებული გამოგონების გამოყენებას. დამოკიდებული პატენტით გამოგონების გამოყენების მსგავსი შეუძლებლობა ზოგ ქვეყანაში განიხილება ისე, როგორც საზოგადოებრივი ინტერესების საწინააღმდეგო ყველა დაპატენტებული გამოგონების დაუბრკოლებლად გამოყენების საქმეში.

7.175. ზოგიერთი ეროვნული კანონის შესაბამისად იძულებითი ლიცენზიების გაცემა ხორციელდება ნებისმიერ დროს, როდესაც დამოკიდებულების სიტუაცია წარმოიქმნება. სხვა ეროვნული კანონები მოითხოვენ, რომ დამოკიდებული პატენტი ისახავდეს სხვა მიზანს, ვიდრე დომინირებადი პატენტი, ან წარმოადგენდეს არსებით ტექნიკურ გაუმჯობესებას იმ გამოგონებასთან შედარებით, რომელიც განცხადებულია დომინირებად პატენტში. ეს ბოლო პირობა ემსახურება მიზანს, თავიდან აიცილონ პატენტზე უფლების

ბოროტად გამოყენება, რაც შეიძლება მომდინარეობდეს განმცხადებლებისაგან, რომელსაც შეაქვს განაცხადი სულ უმნიშვნელო გამოგონებაზე ერთადერთი მიზნით, რომ შეძლოს იძულებითი ლიცენზიის წყალობით გამოიყენოს მნიშვნელოვანი გამოგონება.

7.176. გამოგონებაზე ორი პატენტის მფლობელის მდგომარეობათა შორის გარკვეული ბალანსის დაცვის მიზნით ეროვნული კანონები ხშირად ითვალისწინებენ, რომ დომინირებადი პატენტის მფლობელმა შეძლოს დამოკიდებული პატენტის გამოყენებაზე იძულებითი ლიცენზიის მიღება, თუ დამოკიდებული პატენტის მფლობელმა მიიღო იძულებითი ლიცენზია დომინირებადი პატენტის გამოყენებაზე.

7.177. ზოგი ქვეყანა, გამოუყენებლობის გარდა, ითვალისწინებს, რომ თუ პატენტი გამოყენებულია კონკურენციის შესახებ ანტიმონოპოლური კანონმდებლობის დარღვევით საზოგადოებრივი ინტერესების საწინააღმდეგოდ, ასეთი ქვეყნები იძლევიან პატენტის იძულებითი ლიცენზირების, მისი იძულებითი განხორციელების ან მისი ბათილად ცნობის შესაძლებლობას ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის დარღვევის გამო.

(ii) საზოგადოებრივი ინტერესებიდან გამომდინარე მთავრობის სასარგებლოდ ან მისი სახელით გაცემული არანებაყოფლობითი ლიცენზიები

7.178. ზოგ ქვეყანაში ნებადართულია გამოგონების გამოყენება პატენტის მფლობელის თანხმობის გარეშე მთავრობის მიერ ან მთავრობის სახელით მოქმედ მესამე პირთა მიერ საზოგადოებრივი ინტერესებიდან გამომდინარე. ეს, ჩვეულებრივ, დასაშვებია ისეთ სამ სფეროში, როგორიცაა: ეროვნული უსაფრთხოება, ეროვნული ეკონომიკა და ჯანმრთელობის დაცვა.

7.179. უმეტეს შემთხვევაში საზოგადოებრივი ინტერესების უზრუნველსაყოფად საკმარისია, რომ გამოგონებაზე პატენტის მფლობელის სურვილის საწინააღმდეგოდ სახელმწიფომ უფლებით აღჭურვოს მთავრობის მიერ მითითებული ნებისმიერი იურიდიული ან ფიზიკური პირი, რათა მან შეასრულოს გამოგონებაზე პატენტით დაცული ქმედებანი. ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში მთავრობა წყვეტს, თუ რომელი ქმედება შეიძლება განხორციელდეს.

7.180. საზოგადოებრიობის ინტერესების უზრუნველყოფის პრინციპი პრაქტიკულად ყოველთვის გამოიყენება საგანგებო სიტუაციებში. თუ, მაგალითად, ლაპარაკია სამედიცინო აპარატურაზე, უეცარი ეპიდემიის შემთხვევაში შეიძლება გაჩნდეს ასეთი აპარატურის დაუყოვნებლივ იმპორტირების აუცილებლობა. თუ პატენტმფლობელი არ არის თანახმა ან არ სურს, დადოს სალიცენზიო კონტრაქტი აღნიშნული აპარატურის საჭირო ვადებში შემოტანაზე, მაშინ მთავრობას შეუძლია, დაავალოს მესამე პირებს აპარატურის იმპორტირება ან დატოვოს ეს საქმე თავის კომპეტენციაში. მაგრამ, როგორც კი ეპიდემია კონტროლს დაექვემდებარება, საჭირო აღარ იქნება ამ ღონისძიების შენარჩუნება და პატენტმფლობელი კვლავ მიიღებს სრულ უფლებებს პატენტზე.

(iii) პროცესუალური გარანტიები და კომპენსაცია

7.181. იმის გამო, რომ იძულებითი ლიცენზიების გაცემა ნიშნავს უფლების გადაცემას პატენტმფლობელის მნიშვნელოვანი საკუთრების გამოყენებაზე მისი თანხმობის გარეშე,

განსაზღვრული უნდა იყოს იმის პროცესუალური გარანტიები, რომ ასეთი ლიცენზიების გაცემა ხორციელდება მხოლოდ მაშინ და იმდენად, რამდენადაც ეს გამართლებულია პირობებით. გარდა ამისა, გათვალისწინებული უნდა იქნეს ნორმები, რომლებიც არეგულირებენ პატენტმფლობელზე გასაცემ კომპენსაციას მისი საკუთრების უფლებებით სარგებლობისათვის.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Compulsory or Non-Voluntary Licenses in Respect of Patents for Invention, WIPO/UNCED/ce/6

H. სასარგებლო მოდელები

7.182. რიგ ქვეყნებში დაცვა შეიძლება მიეცეს „სასარგებლო მოდელებს". არსებითად, „სასარგებლო მოდელი" ეს არის სახელწოდება, რომელიც ქვეყანათა უმრავლესობის კანონმდებლობების თანახმად (რომლებიც შეიცავენ დებულებებს სასარგებლო მოდელის შესახებ) გამოიყენება ზოგი გამოგონების მიმართ, სახელდობრ, გამოგონების მიმართ ტექნიკის დარგში. სწორედ ამიტომ სასარგებლო მოდელების ობიექტები ზოგჯერ აღწერილია როგორც მოწყობილობა, ან სასარგებლო საგანი. სასარგებლო მოდელი განსხვავდება გამოგონებისაგან, რომლისთვისაც შეიძლება გამოგონებაზე პატენტის მიღება უმთავრესად ორი ასპექტით: ჯერ ერთი, გამოგონების შემთხვევაში, რომელსაც „სასარგებლო მოდელს" უწოდებენ, ტექნოლოგიური პროგრესის დონის მოთხოვნები („საგამომგონებლო დონე") უფრო დაბალია, ვიდრე ტექნოლოგიური პროგრესის ის დონე, რაც მოითხოვება გამოგონების შემთხვევაში; მეორე, დაცვის მაქსიმალური ვადა, რომელიც გათვალისწინებულია კანონით სასარგებლო მოდელების შესახებ, ჩვეულებრივ, უფრო მოკლეა, ვიდრე დაცვის მაქსიმალური ვადა, რომელიც გათვალისწინებულია კანონით გამოგონების შესახებ, რაზედაც გაიცემა პატენტი გამოგონებაზე. დოკუმენტს, რომელსაც იღებს გამომგონებელი სასარგებლო მოდელზე სასარგებლო მოდელის შემთხვევაში, შეიძლება ვუწოდოთ (ზოგ ქვეყანაში უწოდებენ კიდევაც) პატენტი. მაგრამ რათა გავარჩიოთ იგი პატენტისაგან გამოგონებაზე, ყოველთვის უნდა აღინიშნოს, რომ ეს არის „პატენტი სასარგებლო მოდელზე".

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Definition and General Characteristics of Industrial Property Rights, MPIC/82/2.1

თავი 8
საავტორო და მომიჯნავე უფლებები

A. შესავალი

B. საავტორო უფლებათა დაცვა

C. საავტორო უფლებათა დაცვის საგანი

D. საავტორო უფლებებით მოცული უფლებები
(a) რეპროდუცირების უფლება
(b) შესრულების უფლებები
(c) ხმის ჩაწერის უფლება
(d) ეკრანიზაციის უფლება
(e) მაუწყებლობის უფლება
(f) თარგმანისა და გადამუშავების უფლებები
(g) არაქონებრივი უფლებები

E. მომიჯნავე უფლებები

F. საავტორო უფლებათა მფლობელობა

G. საავტორო უფლებების დაცვის შეზღუდვები
(a) დროებითი
(b) გეოგრაფიული
(c) ნებადართული გამოყენება
(d) არამატერიალური ნაწარმოებები
(e) სხვადასხვა

H. მეკობრეობა და დარღვევები
(a) მეკობრეობის გავრცელების სფერო
(b) მეკობრეობის შედეგები

I. სასამართლო დაცვის საშუალებები
(a) შესავალი
(b) დადგენილება ანტონ პილერის საქმეზე
(c) მესამე პირთა წინააღმდეგ საქმის გარემოებებზე მასალების შეგროვება

(d) შუალედური სასამართლო დადგენილება
(e) სასამართლო დაცვის საბოლოო საშუალებები

J. ხალხური შემოქმედების (ფოლკლორულ) ნაწარმოებთა დაცვა
(a) შესავალი
(b) ფოლკლორულ ნაწარმოებთა დაცვის მცდელობები საავტორო უფლებების შესახებ კანონის საშუალებით
(c) ეროვნული კანონმდებლობისთვის ფოლკლორულ ნაწარმოებთა დაცვის სპეციალური ტიპური დებულებები მართლსაწინააღმდეგო გამოყენებისა და ზიანის მომტანი სხვა ქმედებების წინა აღმდეგ
(d) ფოლკლორის რეგიონული და საერთაშორისო დაცვა

თავი 8
საავტორო და მომიჯნავე უფლებები

A. შესავალი

8.1. საავტორო სამართალი არის სამართლის იმ ნაწილის განშტოება, რომელიც განიხილავს ინტელექტუალურ შემოქმედთა უფლებების საკითხებს. შემოქმედთა უფლებები დაცულია ქვეყანათა უმრავლესობის მიერ მიღებული შესაბამისი კანონმდებლობით. შემოქმედთა უფლებებისადმი ამგვარი დამოკიდებულება გამომდინარეობს მამაკაცთა და ქალთა შემოქმედებითი საქმიანობის სტიმულირებისა და ხელშეწყობის, მათი შემოქმედებითი მიღწევების რაც შეიძლება ფართოდ გავრცელების აუცილებლობით. საავტორო სამართალი დაკავშირებულია შემოქმედებითი პროცესის სხვადასხვა ფორმებთან, რომლებიც შეხებაშია მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებებთან. იგი აგრეთვე ეხება საჯარო კომუნიკაციების პრაქტიკულად ყველა ფორმასა და მეთოდს, მათ შორის არამხოლოდ ბეჭდვით გამოცემებს, არამედ რადიო და ტელემაუწყებლობას, კინოფილმების საჯარო ჩვენებას და ინფორმაციის შენახვისა და დამუშავების კომპიუტერულ სისტემებსაც.

8.2. საავტორო სამართლი იხილავს ინტელექტუალურ მიღწევებთან დაკავშირებულ შემოქმედთა უფლებებს. მხატვრული შემოქმედების დიდი ნაწილი, ისეთი, როგორიცაა: წიგნები, ფერწერული ან გრაფიკული ნაწარმოები, არსებობს მხოლოდ ამა თუ იმ მატერიალური ფორმით. მაგრამ არის ნაწარმოებები, რომლებიც არ არსებობს მატერიალური ფორმით. მაგალითად, მუსიკალური ნაწარმოები, ან ლექსები წარმოადგენენ მხატვრულ ნაწარმოებებს, თუნდაც მაშინ, როდესაც ისინი საერთოდ არ არიან, ან სანამ არ იქნებიან გამოსახულნი წერილობითი ფორმით მუსიკალური ნოტების ან სიტყვების საშუალებით.

8.3. თუმცა, კანონმდებლობა საავტორო უფლებების შესახებ იცავს მხოლოდ იდეების გამოხატვის ფორმას და არა თვით იდეებს. შემოქმედება, რომელიც დაცულია აღნიშნული კანონმდებლობით, წარმოადგენს სიტყვების, მუსიკალური ნოტების, ფერების, ფორმების და ა.შ. შერჩევისა და განლაგების შედეგს. კანონმდებლობა საავტორო უფლებების შესახებ უზრუნველყოფს მხატვრულ ნაწარმოებზე უფლების მფლობელის დაცვას იმათგან ვინც ახდენს ნაწარმოების „კოპირებას" – ანუ ვინც იღებს და იყენებს ფორმას, რომლითაც ორიგინალური ნაწარმოები გამოხატული იყო ავტორის მიერ.

ლიტერატურა:

International Bureau of WIPO, Introduction to Copyrigh: Basic Notions of Copyright, WIPO/GIC/CNR/GE/86/1

B. საავტორო უფლებათა დაცვა

8.4. საავტორო უფლებათა დაცვის ძირითადი მიზანია – ხელი შეუწყოს ეროვნული კულტურული მემკვიდრეობის გამდიდრებას და გავრცელებას. ამა თუ იმ ქვეყნის განვითარება მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია მისი მოსახლეობის შემოქმედებით უნარზე. შემოქმედების ხელშეწყობა წარმოადგენს პროგრესის აუცილებელ წინაპირობას.

8.5. საავტორო უფლება შეადგენს განვითარების პროცესის მნიშვნელოვან ელემენტს. გამოცდილებამ აჩვენა, რომ ეროვნული კულტურული მემკვიდრეობის გამდიდრება პირდაპირ დამოკიდებულია ლიტერატურულ და ხელოვნების ნაწარმოებთა დაცვის დონეზე. რაც უფრო მაღალია ეს დონე, მით უფრო დიდ სტიმულს იღებენ ავტორები შემოქმედებით საქმიანობაში. რაც უფრო მეტია ასეთ ნაწარმოებთა რაოდენობა, მით უფრო მაღალია ქვეყნის პრესტიჟი და მით უფრო დიდია დასაქმებულთა რაოდენობა საგამომცემლო, ხმის ჩაწერისა და გართობის ინდუსტრიაში. საბოლოოდ, შემოქმედებითი საქმიანობისათვის ყოველმხრივი ხელშეწყობა სოციალური, ეკონომიკური და კულტურული პროგრესის ერთ-ერთი ძირითადი წინაპირობაა.

8.6. კანონმდებლობა უზრუნველყოფს არა მარტო ნაწარმოებთა ავტორების, არამედ მათ დამხმარეთა (შემსრულებლები, ფონოგრამების მწარმოებლები, რადიო და ტელემაუწყებლობის კომპანიები), რომლებიც ხელს უწყობენ ამგვარ ნაწარმოებთა გავრცელებას, უფლებების დაცვასაც. ავტორების ამ ე.წ. „დამხმარეთა" უფლებების დაცვა ასევე მნიშვნელოვანია განვითარებადი ქვეყნებისათვის, ვინაიდან ზოგიერთი მათგანის კულტურული საქმიანობის შედეგი, არც თუ უმნიშვნელოდ, დამოკიდებულია სხვადასხვა ფოლკლორულ ნაწარმოებთა შესრულებაზე, ხმის ჩაწერასა და ეთერში გაშვებაზე. ერთი მხრივ, განვითარებადი ქვეყნები ხშირად განიცდიან უცხოური პუბლიკაციების, განსაკუთრებით მეცნიერების, ტექნიკის და განათლების სფეროში, იმპორტირების საჭიროებას, მეორე მხრივ, მათ ძალუძთ გაუზიარონ კაცობრიობას საკუთარი ეროვნული კულტურული მემკვიდრეობა, რომლის დაცვა შესაძლებელია საავტორო უფლებების კანონმდებლობის ფარგლებში ამ დამხმარეთა უფლებების, ანუ როგორც მათ უწოდებენ, მომიჯნავე უფლებების დაცვის გზით.

8.7. იმ ქვეყნებში, სადაც არსებობს ასეთი კანონმდებლობა, მისი პრაქტიკული მნიშვნელობა დამოკიდებულია შესაბამისი კანონების განხორციელების ეფექტურობაზე. კანონის მიღება მხოლოდ პირველი ნაბიჯია, აუცილებელია მისი ეფექტური და შედეგიანი გამოყენება. ამის მიღწევა შესაძლებელია შესაბამისი ორგანიზაციების შექმნით, რომლებიც ნაწარმოების გამოყენებისთვის ანაზღაურების შეგროვებით და ავტორებისათვის მისი გადახდით არიან დაკავებულნი. ეფექტური გამოყენების შემთხვევაში, საავტორო უფლება სტიმულია როგორც ავტორთათვის, ასევე მათი წარმომადგენლებისათვის (მაგალითად, გამომცემლებისათვის), ცოდნის შექმნისა და გავრცელების საქმეში. აუცილებელია, საზოგადოებამ გაითავისოს, რომ ავტორთა უფლებების დაცვის გარეშე შეუძლებელია შემოქმედებითი საქმიანობის წახალისება, მეცნიერების, ხელოვნების და, საერთოდ ცოდნის, პროგრესის უზრუნველყოფა, ავტორთა ნამუშევრების გამოყენებით წარმოების განვითარების ხელშეწყობა და ასეთ ნამუშევართა ორგანიზებული წესით გავრცელება დაინტერესებულ პირთა მაქსიმალურად ფართო წრეში. ამიტომაც გამომდინარე ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული პროგრესის ინტერესებიდან, საჭიროა საავ-

ტორო უფლებების კონცეფციაში ჩაწვდომა, მისი განვითარება და გავრცელება ეროვნული მასშტაბით,.

8.8. საავტორო უფლებების დაცვას თავისთავად არ შეიძლება ადგილი ჰქონდეს ვაკუუმში. მას აზრი არა აქვს ინტელექტუალური შემოქმედების გარეშე, რომელიც ასაზრდოებს საავტორო უფლებებს და განაპირობებს მათ არსებობას. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ნაწარმოების შემქმნელისთვის საავტორო უფლებათა დაცვას აზრი აქვს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მას სარგებელი მოაქვს ავტორისთვის. ეს კი შეუძლებელია ნაწარმოების გამოცემისა და გავრცელების, ისევე როგორც ასეთი საქმიანობისათვის ხელშეწყობის გარეშე. ამაშია საავტორო უფლების ძირითადი როლი განვითარებად ქვეყნებში.

8.9. გარდა ავტორთა და შემოქმედთა უმრავლესობის მატერიალური მდგომარეობისა, რომლებსაც სჭირდებათ ყოველმხრივი მხარდაჭერა და სუბსიდიები, არსებობს სხვა ფაქტორებიც, რომლებიც გავლენას ახდენენ შემოქმედებით პროცესზე განვითარებად ქვეყნებში. მათ შორისაა ქაღალდის ნაკლებობა განათლების სისტემისთვის (როგორც ფორმალური, ასევე არაფორმალური), აუცილებელი სახელმძღვანელოების, აგრეთვე რეკომენდებული და საერთო დანიშნულების წიგნების გამოსაცემად, რომლებიც უნდა იყვნენ საყოველთაოდ ხელმისაწვდომი ამ ქვეყნებში.

8.10. მრავალმხრივია მთავრობათა როლი ამ სფეროში, მათ შორის, ფინანსური დახმარება სახელმძღვანელოთა და სხვა საგანმანათლებლო ლიტერატურის შექმნასა და გამოცემაში, დახმარება კადრების მომზადებასა და ბიბლიოთეკების ქსელის გაფართოებაში, სასოფლო და შორეული რაიონების მოსახლეობის მომსახურებისათვის მოძრავი ბიბლიოთეკების შექმნის ჩათვლით. შემოქმედებითი საქმიანობის მხარდაჭერის და წახალისების ამ მრავალმხრივ და უწყვეტ პროცესში სათანადოდ უნდა შეფასდეს მასში მონაწილე პირთა საქმიანობის მნიშვნელობა, კერძოდ ავტორების, გამომცემლების, წიგნით მოვაჭრეთა, ბიბლიოთეკის მუშაკთა მუშაობა და ა.შ. აღნიშნული მოითხოვს გაანალიზებასა და კოორდინაციას, რადგანაც ხშირად აუცილებელი ხდება ცალკეულ ჯგუფთა ინტერესების კორექტირება მათი მთელი საზოგადოების ინტერესებთან შესაბამისობაში მოსაყვანად.

8.11. მეთვრამეტე და მეცხრამეტე საუკუნეების განმავლობაში მოხდა ავტორთა და გამომცემელთა როლის მნიშვნელოვანი ფართო აღიარება საზოგადოების განვითარების საქმეში ნაწარმოებთა შექმნისა და გავრცელების გზით, და აგრეთვე, აღიარება იმისა, რომ ამ როლის ყოველმხრივი მხარდაჭერა, წახალისება და ადეკვატური დაფასება თვით საზოგადოების ინტერესებშია. მეცხრამეტე საუკუნის ბოლოს და მეოცე საუკუნის განმავლობაში, ერთი მხრივ, მნიშვნელოვანმა სოციალურ-ეკონომიკურმა და პოლიტიკურმა ცვლილებებმა, და მეორე მხრივ, ტექნოლოგიური განვითარების სწრაფმა ტემპებმა განაპირობეს საავტორო უფლებების მიმართ ჩამოყალიბებული შეხედულებების მნიშვნელოვანი ცვლილება. პრესის თავისუფლებამ და მისი გამოცემების მზარდმა რაოდენობამ, ფეოდალური წყობილების თანდათანობით კვდომამ, პროგრესმა განათლების სფეროში, განსაკუთრებით ფართო მასებისა და უფროსი ასაკის მოსახლეობისათვის, უნივერსიტეტების, სხვა უმაღლესი სასწავლებლების და ბიბლიოთეკების რაოდენობის ზრდასთან ერთად უმაღლესი განათლების ხარისხის ამაღლებამ, ეროვნული ენების გამო-

ყენებისთვის განსაკუთრებული ყურადღების მიქცევამ, სამეცნიერო-ტექნოლოგიურმა განვითარებამ და მსოფლიოს რუკაზე ახალი დამოუკიდებელი განვითარებადი ქვეყნების გამოჩენამ ხელი შეუწყო ადრე ჩამოყალიბებულ შეხედულებათა გადასინჯვას.

8.12. მთავარი ამოცანა ამ ახალ სიტუაციაში მდგომარეობს იმაში, რომ შენარჩუნებულ იქნეს ნაწარმოების შემქმნელთა ინტერესებისა, მათი საკმარისი ანაზღაურების თვალსაზრისით, და მთელი საზოგადოების ინტერესების ბალანსი. სწორედ კერძო პირთა და საზოგადოების ინტერესების დაბალანსება მოითხოვს ფრთხილ დამოკიდებულებას, განსაკუთრებით განვითარებად ქვეყნებში, საავტორო უფლებათა დაცვის საკუთარი სისტემის შექმნისა და საავტორო უფლებათა საერთაშორისო დაცვის კონტექსტში.

ლიტერატურა:

International Bureau of WIPO, Intellectual Creation as an Incentive for the Development and Cultural Promotion of Nations, WIPO/CNR/CA/85/2

C. საავტორო უფლებათა დაცვის საგანი

8.13. საავტორო უფლება ვრცელდება ლიტერატურის, მეცნიერების და ხელოვნების ყველა ნაწარმოებზე, გამოხატვის ფორმისა ან საშუალების მიუხედავად. მაგრამ მხოლოდ ორიგინალური ნაწარმოები შეიძლება იყოს საავტორო უფლების ობიექტი. თვით იდეები, რომლებიც ჩადებულია ნაწარმოებში, აუცილებელი არ არის იყოს ახალი, მაგრამ მათი გამოხატვის ფორმა, იქნება ის ლიტერატურული, თუ მხატვრული, აუცილებლად ორიგინალური უნდა იყოს. და ბოლოს, ნაწარმოების დაცვა დამოკიდებული არ არის მის ხარისხსა ან ღირებულებაზე, დაცვის ობიექტი შეიძლება იყოს როგორც ცუდი, ასევე კარგი ლიტერატურული ან მუსიკალური ნაწარმოები (ეს განისაზღვრება გემოვნებით), ასევე მის დანიშნულებაზე, რადგანაც ნაწარმოების გამოყენების ფორმას არაფერი აქვს საერთო მის დაცვასთან.

8.14. ნაწარმოები, რომელიც შეიძლება იყოს საავტორო უფლებების ობიექტი, როგორც წესი, წარმოადგენს მისი ავტორის შემოქმედების ორიგინალურ შედეგს. ასეთი ობიექტების ნუსხას, რომელიც არ არის ამომწურავი, ჩვეულებრივ, შეიცავს ეროვნული კანონმდებლობა საავტორო უფლებების სფეროში. იმისთვის, რომ ნაწარმოები დაცული იყოს საავტორო უფლებების შესახებ კანონმდებლობით, იგი უნდა იყოს ორიგინალური, ანუ უნდა იყოს თავად ავტორის შემოქმედების შედეგი. მაგრამ იმისთვის, რომ ნაწარმოები დაექვემდებაროს დაცვას საავტორო უფლებით, არ არის აუცილებელი მან გაიაროს ტესტი საგამომგონებლო ან წარმოსახვის დონის შესაფასებლად. ნაწარმოები დაცული უნდა იქნეს მიუხედავად მისი ხარისხისა, ან იმისა, რომ მას ცოტა აქვს საერთო ლიტერატურასთან, ხელოვნებასთან, ან მეცნიერებასთან, მაგალითად შეიძლება მოვიყვანოთ ტექნიკური სახელმძღვანელო, ნახაზი ან რუკაც კი. ამგვარად, დაცული უნდა იყოს არა თვით იდეები, არამედ მხოლოდ მათი გამოხატვის ფორმა. საერთო წესიდან არის გამონაკლისებიც, რომლებიც ასახულია საავტორო უფლებების შესახებ კანონმდებლობაში,

მაგალითად: კანონები ან ოფიციალურ დადგენილებათა ტექსტები, დღის სიახლეთა პროგრამები, როგორც წესი, ამოღებულია საავტორო უფლებების დაცვის სფეროდან.

8.15. ქვეყანათა უმრავლესობის საავტორო უფლებათა შესახებ ეროვნული კანონმდებლობა ითვალისწინებს შემდეგი სახის ნაწარმოებთა დაცვას:

(1) ლიტერატურული ნაწარმოებები: რომანები, მოთხრობები, პოემები, დრამატული ან ნებისმიერი სხვა წერილობითი ნაწარმოებები, მათი შინაარსის (ბელეტრისტიკა ან პუბლიცისტიკა), მოცულობის, დანიშნულების (გართობა, პედაგოგიკა, ინფორმაცია, რეკლამა, პროპაგანდა ა.შ.), ფორმის (ხელნაწერი, მანქანაზე დაბეჭდილი, ბეჭდვითი; წიგნი, ბროშურა, გაზეთი, ჟურნალი) მიუხედავად; აგრეთვე, მიუხედავად იმისა, გამოქვეყნებულია ისინი თუ არა; ქვეყანათა უმრავლესობაში „ზეპირი ნაწარმოებები", ანუ ნაწარმოებები, რომლებიც არ არიან დაფიქსირებული წერილობითი ფორმით, ასევე დაცულია საავტორო უფლებების შესახებ კანონმდებლობით;

(2) მუსიკალური ნაწარმოებები: „სერიოზული" ან „მსუბუქი" მუსიკა; სიმღერები, საგუნდო ნაწარმოებები, ოპერები, მიუზიკლები, ოპერეტები; სასწავლო მუსიკალური ნაწარმოებები, ერთი ინსტრუმენტისათვის (სოლო), ანსამბლებისათვის (სონატები, კამერული მუსიკა და ა.შ.) ან ორკესტრისთვის;

(3) სახვითი ხელოვნების ნაწარმოებები: ორგანზომილებიანი (ნახატები, სურათები, გრავიურები, ლიტოგრაფია და ა.შ.) ან სამგანზომილებიანი (ქანდაკება, არქიტექტურული ნაწარმოებები), მათი შინაარსისა (რეალისტური ან აბსტრაქტული) და დანიშნულების („სუფთა" ხელოვნება, რეკლამა და ა.შ.) მიუხედავად;

(4) რუკები და ტექნიკური ნახაზები;

(5) ფოტოგრაფიული ნაწარმოებები: საგნის (პორტრეტები, პეიზაჟები, მიმდინარე მოვლენები და ა.შ.) და დანიშნულების მიუხედავად;

(6) კინემატოგრაფიული ნაწარმოებები: მუნჯური, ან ხმოვანი კინო, დანიშნულების (კინოთეატრებში ჩვენება, ტელემაუწყებლობა და ა.შ.), ჟანრის (მხატვრული ფილმები, დოკუმენტური ფილმები, ქრონიკა და ა.შ.), ხანგრძლივობის, გადაღების მეთოდის („ცოცხალი" გადაღება, ანიმაციური და ა.შ.), ან გამოყენებული ტექნიკური პროცესის (კადრების თანმიმდევრობა გამჭვირვალე ფირზე ან ელექტრონული ჩანაწერი ვიდეოფირზე და ა.შ.) მიუხედავად;

(7) კომპიუტერული პროგრამები (ლიტერატურული, ნაწარმოების სახით, ან დამოუკიდებლად).

8.16. მრავალი ქვეყნის კანონმდებლობა იცავს, აგრეთვე, „გამოყენებითი ხელოვნების" ნამუშევრებს (საიუველირო ნაკეთობებს, სანათებს, შპალერებს, ავეჯს და ა.შ.) და ქორეოგრაფიულ ნაწარმოებებს. ზოგიერთი მათგანი ნაწარმოებად განიხილავს ასევე ფონოგრამებს, მაგნიტურ ჩანაწერებს და ტელე და რადიო გადაცემებს.

ლიტერატურა:

International Bureau of WIPO, Introduction to Copyrigt: Basic Notions of Copyright, WIPO/GIC/CNG/GE/86/1

D. საავტორო უფლებებით მოცული უფლებები

8.17. საავტორო უფლებებით დაცული ნაწარმოების მფლობელს შეუძლია გამოიყენოს ის საკუთარი შეხედულებისამებრ, მაგრამ სხვა პირების სამართლებრივად აღიარებული უფლებების და ინტერესების გათვალისწინებით და უფლება აქვს აკრძალოს ნებართვის გარეშე მესამე პირთა მიერ მათი გამოყენება.

8.18. საავტორო უფლებების მფლობელისთვის კანონით მინიჭებულ უფლებებს ხშირად ეწოდება „განსაკუთრებული უფლებები" მესამე პირთათვის დაცული ნაწარმოებების გამოყენებაზე ნებართვის გასაცემად.

8.19. საავტორო უფლებებით დაცულ ორიგინალურ ნაწარმოებთა ავტორებს ქონებრივი ხასიათის განსაკუთრებული უფლებების გარდა, აქვთ აგრეთვე „არაქონებრივი უფლებები".

8.20. რას ნიშნავს საავტორო უფლებებით დაცული ნაწარმოების „გამოყენება"? უმეტესი ქვეყნის კანონმდებლობით განსაზღვრულია ნაწარმოებთან დაკავშირებული ქმედებები, რომლებსაც უფლებამფლობელის ნებართვის გარეშე ვერ განახორციელებს მესამე პირი.

8.21. ასეთი ქმედებები, რომლებიც ითხოვენ საავტორო უფლებების მფლობელის ნებართვას, ჩვეულებრივ, შემდეგია: ნაწარმოების ასლების დამზადება ან რეპროდუცირება, ნაწარმოების საჯარო შესრულება, ნაწარმოების ხმის ჩანაწერის დამზადება, ნაწარმოების ეკრანიზაცია, ეთერში გაშვება, თარგმნა და ადაპტირება.

(a) რეპროდუცირების უფლება

8.22. ინტელექტუალური საკუთრების ამ სფეროში მფლობელის ფუძემდებლურ უფლებას წარმოადგენს უფლება არ დაუშვას დაცული ნაწარმოების ასლების დამზადება სხვების მიერ. დაცული ნაწარმოების ასლების დამზადებას ახორციელებს გამომცემელი, რომელსაც სურს ამ ნაწარმოების საზოგადოებაში გავრცელება. აქედან გამომდინარე, ასეთი საქმიანობის კონტროლის უფლება წარმოადგენს დაცული ნაწარმოების უფლებამფლობელსა და გამომცემელს შორის არსებული ხელშეკრულების სამართლებრივ საფუძველს.

8.23. საგამომცემლო ხელშეკრულების საგანს ხშირად წარმოადგენს არა მარტო ნაწარმოების ასლების დამზადების უფლება, არამედ ნებართვა საქმიანობის სხვა სახეობების განხორციელებაზეც (მაგალითად, ეთერში გაშვება, თარგმნა და ა.შ.), თუმცა საგამომცემლო ხელშეკრულების არსს შეადგენს უფლება ასლების დამზადებაზე.

(b) შესრულების უფლებები

8.24. საქმიანობის მეორე სახეობა, რაზეც საჭიროა ნებართვა, ნაწარმოების საჯარო შესრულებაა. დაცული ნაწარმოები შეიძლება უამრავი ადამიანისათვის გახდეს ცნობილი ასლების დამზადების ან რეპროდუცირების გარეშეც. ამის მაგალითია ლექცია, დრამატული ან მუსიკალური ნაწარმოები, რომელიც აუდიტორიის წინაშე სრულდება ასლის დამზადების გარეშე. ნაწარმოებზე საავტორო უფლების მფლობელის ინტერესი არ შემოიფარგლება შესრულების კონტროლის უფლებით მხოლოდ იმ ნაწარმოებზე, რომელიც იმთავითვე შექმნილი იყო საჯარო შესრულებისთვის, რადგანაც ასეთი ინტერესი უფლებამფლობელს და მის წარმომადგენლებს (გამომცემლებს) აქვთ მაშინაც, როდესაც მესამე პირებს სურვილი აქვთ მოაწყონ საჯარო შესრულება იმ ნაწარმოებისა, რომელიც შექმნილი იყო რეპროდუცირებისა და გამოცემის მიზნით. მაგალითად, მოთხრობა, რომელიც თავიდან სპეციალურად დაწერილი იყო სახლში ან ბიბლიოთეკაში წასაკითხად, შეიძლება გადამუშავებულ იქნეს პიესად, რომელიც განკუთვნილია ფართო აუდიტორიის წინაშე თეატრის სცენაზე შესასრულებლად.

(c) ხმის ჩაწერის უფლება

8.25. საქმიანობის მესამე სახეობაა საავტორო უფლებებით დაცული ნაწარმოების ხმოვანი ჩაწერა. ცხადია, რომ სიტყვების შეტყობინება შეიძლება როგორც წერილობითი, აგრეთვე, ხმის ჩაწერის ფორმით, ხოლო ხმის ჩანაწერის ეგზემპლარების დამზადება ისევე ადვილია, როგორც წერილობითი ნაწარმოების ეგზემპლარებისა. რაც შეეხება მუსიკალურ ნაწარმოებებს, ფართო აუდიტორიისათვის მათი შეტყობინების საუკეთესო ხერხია – ხმის ჩაწერა. გრამფირფიტები (საავტორო უფლებების შესახებ კანონმდებლობაში გამოყენება ტექნიკური ტერმინი – „ფონოგრამები") იგივე როლს ასრულებენ მუსიკალურ სამყაროში, როგორც წიგნები – ლიტერატურულ სამყაროში.

8.26. ფონოგრამა შეიძლება შეიცავდეს მუსიკას, სიტყვებს ან ორივეს ერთად. ხმის ჩაწერის ნებართვის გაცემაზე უფლებამოსილება აქვს მუსიკალურ ნაწარმოებსა და ნაწარმოების ტექსტზე საავტორო უფლებების მფლობელებს. თუ ეს მფლობელები სხვადასხვაა, ხმის ჩაწერის შემთხვევაში, რომელიც შეიცავს როგორც მუსიკას, ასევე ტექსტს, ფონოგრამის დამამზადებელს ორივე მფლობელის ნებართვა უნდა ჰქონდეს.

8.27. ზოგიერთი ქვეყნის კანონმდებლობის მიხედვით ხმის ჩანაწერის დამამზადებელმა აგრეთვე უნდა მიიღოს ნებართვა ნაწარმოების შემსრულებლებისგან – ინსტრუმენტალისტისგან, მომღერლისგან ან დეკლამატორისგან. აღნიშნული წარმოადგენს იმ ფაქტის კიდევ ერთ ილუსტრაციას, რომ ნაწარმოებზე საავტორო უფლების მფლობელს არ შეუძლია გამოიყენოს ნაწარმოები, ან გასცეს მისი გამოყენების ნებართვა იმგვარად, რომ ეს ეწინააღმდეგებოდეს სხვათა კანონიერ უფლებებს. შესრულების ხმის კანონიერი ჩაწერა, მოითხოვს შემსრულებელთა ნებართვას. თუ შესრულების ხმის ჩაწერა, იმისათვის რომ იყოს კანონიერი, მოითხოვს შემსრულებელთა ნებართვას, აშკარაა, რომ შესასრულებელ ნაწარმოებზე საავტორო უფლებების მფლობელს, ან მფლობელებს არ შეუძლიათ სხვებისაგან დამოუკიდებლად ნებართვის გაცემა ამ შესრულების ჩაწერაზე.

(d) ეკრანიზაციის უფლება

8.28. კინოსურათი (ინგლისურად „motion picture") ვიზუალური ჩანაწერია, რომელიც მაყურებლისთვის წარმოდგენილი გამოსახულების (კადრების) უწყვეტი თანმიმდევრობისგან შედგება. საავტორო უფლებების შესახებ კანონმდებლობაში მის მიმართ ხშირად გამოიყენება ტექნიკური ტერმინი – „კინემატოგრაფიული ნაწარმოები". ზოგიერთ ქვეყანაში ტერმინ „კინოსურათის" ნაცვლად იყენებენ სიტყვას „ფილმი". თუმცა უპირატესობა მაინც ენიჭება ტერმინს „კინოსურათი", რადგან, ამჟამად გამოსახულებათა ან კადრთა თანმიმდევრობა ხშირად იწერება ისეთი ტექნიკური საშუალებების მეშვეობით (მაგ. მაგნიტური ლენტი), რომლებიც არ მოითხოვს ფოტოგრაფიული ფირის (ინგლისურად „film") გამოყენებას.

8.29. დრამატურგიული ნაწარმოები, რომელიც თავიდანვე დაწერილი იყო აუდიტორიის წინაშე „ცოცხალი შესრულების" მიზნით, შეიძლება ვიზუალურად ჩაიწეროს და მისი წარმოდგენა მნიშვნელოვნად უფრო ფართო აუდიტორიის წინაშე განხორციელდეს, ვიდრე ეს შესაძლებელია ცოცხალი შესრულებით; ამასთან, ადგილებში, რომლებიც საკმაოდ მოშორებულია ცოცხალი შესრულების ადგილს და ასეთი ცოცხალი შესრულებიდან საკმარისი დროის გასვლის შემდეგ.

(e) მაუწყებლობის უფლება

8.30. საქმიანობის შემდეგი მნიშვნელოვანი სფერო, რომელსაც მოიცავს საავტორო უფლებები, არის ნაწარმოების გადაცემა ეთერში ან მისი საზოგადოებისთვის გაცნობა სადენის ან კაბელის საშუალებით.

8.31. ნაწარმოების ეთერში გაშვებისას გაგზავნილი სიგნალი შეიძლება მიიღოს ნებისმიერმა პირმა, რომელიც სიგნალის მოქმედების რადიუსში იმყოფება და აქვს სიგნალის ბგერად ან ბგერად და გამოსახულებად გარდასახვისთვის აუცილებელი მოწყობილობა (რადიომიმღები ან ტელევიზორი).

8.32. ნაწარმოების კაბელით გადაცემისას გაგზავნილი სიგნალი შეიძლება მიიღოს მხოლოდ იმ პირმა, რომელსაც აღნიშნულ კაბელთან მიერთებული მოწყობილობა გააჩნია.

8.33. ლიტერატურული და მხატვრული ნაწარმოებების დაცვის შესახებ ბერნის კონვენციის შესაბამისად, საავტორო უფლების მფლობელებს აქვთ საკუთარი ნაწარმოებების, როგორც უსადენო მაუწყებლობის მეშვეობით, ისე კაბელით გავრცელების შემთხვევაში, ეთერში გაშვების ნებართვის გაცემის განსაკუთრებული უფლებამოსილება.

8.34. საავტორო უფლებებით დაცულ ნაწარმოებთა ეთერით, ან კაბელით გადაცემა უკანასკნელი წლების მანძილზე დიდი დისკუსიის საგნად იქცა, რადგანაც ამ სფეროში თავი იჩინეს ახალმა პრობლემებმა, რომლებმაც შეიძლება გამოიწვიონ საავტორო უფლებების შესახებ ეროვნულ კანონმდებლობათა გადასინჯვა.

8.35. ეს ახალი პრობლემები მაუწყებლობისა და კაბელით გადაცემის სფეროში, ძირითადად წარმოადგენენ ტექნოლოგიური განვითარების შედეგს. უკანასკნელ ტექნოლოგიურ მიღწევებს მიეკუთვნება ხელოვნური კოსმოსური თანამგზავრების გამოყენება უსადენო სიგნალების დიაპაზონის გაფართოებისათვის, კაბელით გადაცემულ სიგნალებთან რადიო და სატელევიზიო მიმღებების დაკავშირების მზარდი საშუალებები და

იმ მოწყობილობათა ფართოდ გამოყენება, რომელთაც შეუძლიათ ეთერში გადაცემული, ან კაბელით მიწოდებული ხმის და გამოსახულებების ჩაწერა.

(f) თარგმანისა და გადამუშავების უფლებები

8.36. საავტორო უფლებით დაცული ნაწარმოებების თარგმნა და გადამუშავება მოითხოვს უფლებამფლობელის ნებართვას.

8.37. „თარგმანი" ნიშნავს ნაწარმოების ორიგინალური ენისაგან განსხვავებულ ენაზე გადმოცემას.

8.38. „გადამუშავება" („ადაპტირება") ნიშნავს ერთი ტიპის ნაწარმოების გარდაქმნას მეორე ტიპის ნაწარმოებად. მაგალითად, რომანის გადამუშავება მისი ეკრანიზაციის მიზნით. გადამუშავება აგრეთვე ნიშნავს ნაწარმოების გადაკეთებას განსხვავებულ პირობებში გამოყენებისთვის. მაგალითად, სახელმძღვანელო, რომელიც თავიდან გამიზნული იყო უმაღლესი განათლებისთვის, შეიძლება გადამუშავებულ იქნეს სწავლების უფრო ადრეულ ეტაპზე გამოსაყენებელ სახელმძღვანელოდ.

8.39. თარგმანი და გადამუშავება თავისთავად წარმოადგენს ნაწარმოებს, რომელიც დაცულია საავტორო უფლებით. ამგვარად, თარგმანის ან გადამუშავებული ნაწარმოების რეპროდუქციის, ან გამოქვეყნებისათვის გამომცემელმა უნდა მიიღოს როგორც ორიგინალურ ნაწარმოებზე, ისე თარგმანზე, ან გადამუშავებაზე საავტორო უფლების მფლობელის ნებართვა.

(g) არაქონებრივი უფლებები

8.40. ბერნის კონვენცია ითხოვს წევრი-სახელმწიფოებისგან მიანიჭონ ავტორებს შემდეგი უფლებები:

(1) ნაწარმოებზე ავტორობის აღიარების მოთხოვნის უფლება;

(2) ნაწარმოების ყოველგვარი დამახინჯების ან სხვაგვარი შეცვლის, აგრეთვე ნებისმიერი სხვა ხელყოფის აკრძალვის უფლება, რასაც შეუძლია ზიანი მიაყენოს ავტორის ღირსებას ან რეპუტაციას.

8.41. აღნიშნული უფლებები, რომლებიც ცნობილია როგორც ავტორთა არაქონებრივი უფლებები, დამოუკიდებელია ქონებრივი უფლებებისაგან და განუსხვისებელია, მას შემდეგაც, როცა ავტორი სხვას გადასცემს თავის ქონებრივ უფლებებს.

ლიტერატურა:

International Bureau of WIPO, Introduction to Copyright: Basic Notions of Copyright, WIPO/GIC/CNR/GE/86/1

E. მომიჯნავე უფლებები

8.42. არსებობს საავტორო უფლებებთან დაკავშირებული, ანუ მისი „მომიჯნავე" უფლებები.

8.43. არსებობს მომიჯნავე უფლებათა სამი სახესხვაობა: შემსრულებელთა უფლებები საკუთარ შესრულებაზე, ფონოგრამის მწარმოებელთა უფლებები საკუთარ ფონოგრამებზე და სამაუწყებლო ორგანიზაციათა უფლებები მათ რადიო და სატელევიზიო პროგრამებზე. მომიჯნავე უფლებათა დაცვა გულისხმობს იმ პირების უფლებათა დაცვას, რომლებიც ეხმარებიან შემოქმედს ან ავტორს მისი ნაწარმოების ფართო აუდიტორიისთვის გაცნობაში, ან სხვა საშუალებებით გავრცელებაში.

8.44. ინტელექტუალური ნაწარმოები შექმნილია საზოგადოების რაც შეიძლება ფართო წრეში გავრცელების მიზნით. ამის გაკეთება თავად ავტორის მიერ პრაქტიკულად შეუძლებელია. ამისათვის საჭიროა პროფესიონალი შუამავალი, რომელსაც შეუძლია ნაწარმოების ისეთი ფორმით წარდგენა, რომელიც ყველაზე მეტად მისაღები იქნება საზოგადოების ფართო წრისათვის. პიესა იწერება, რათა დაიდგას სცენაზე, სიმღერა კი — რათა შესრულდეს პროფესიონალი მომღერლის მიერ, ან გავრცელდეს ფონოგრამაზე ჩაწერის მეშვეობით, ან გადაიცეს ეთერში. პირი, რომელიც იყენებს ლიტერატურულ, მხატვრულ ან მეცნიერულ ნაწარმოებს იმისთვის, რათა ხელმისაწვდომი გახადოს იგი ფართო აუდიტორიისთვის, აგრეთვე, საჭიროებს დაცვას ნაწარმოების საზოგადოებისთვის გაცნობის პროცესში მის მიერ შესრულებული სამუშაოს (შეტანილი წვლილის) უკანონო გამოყენებისაგან.

8.45. საინტერესოა, თუ რატომ გახდა აუცილებელი მათი დაცვა, ვინც ეხმარება ინტელექტუალურ შემოქმედს და როგორ განვითარდა ასეთი დაცვა. ავტორთა ინტერესების დაცვა არ მდგომარეობს მხოლოდ მათი ნაწარმოებების უკანონო გამოყენების თავიდან აცილებაში და არ შეიძლება შემოისაზღვროს ავტორებისთვის კანონით მინიჭებულ უფლებათა დარღვევების აკრძალვით. მათი ნაწარმოებები განკუთვნილია საზოგადოების ფართო წრისათვის. სხვადასხვა ნაწარმოები საზოგადოებას სხვადასხვა ფორმით მიეწოდება. გამომცემელი ახორციელებს საბოლოო სახით ჩამოყალიბებული ხელნაწერის რეპროდუცირებას, ისე რომ არაფერს უმატებს იმ ფორმას, რომელშიც ავტორი გამოხატავს ნაწარმოებს. წიგნის გამომცემელთა ინტერესები დაცულია საავტორო უფლებების მეშვეობით. ამასთან, კანონით აღიარებულია ის ფაქტი, რომ საავტორო უფლება მწერალთა შემოქმედებითი შრომის აუცილებელ სტიმულსა და საგამომცემლო საქმიანობის ეკონომიკურ საფუძველს წარმოადგენს.

8.46. რაც შეეხება დრამატურგიას, მუსიკას, პანტომიმას და ნაწარმოებთა სხვა სახეობებს, რომლებიც განკუთვნილია სმენითი ან ვიზუალური აღქმისათვის, აქ მდგომარეობა ოდნავ განსხვავებულია. იმ შემთხვევაში, თუ ასეთი ნაწარმოები საყოველთაო გაცნობისათვის არის გამიზნული, იგი იდგმება სცენაზე, სრულდება, ან წარმოითქმევა შემსრულებელთა მეშვეობით. ასეთ შემთხვევაში ჩნდება თავად შემსრულებლის ინტერესი შესრულებული ნაწარმოების საკუთარი, ინდივიდუალური ინტერპრეტაციის გამოყენების მიმართ.

8.47. უკანასკნელი ათწლეულების მანძილზე ტექნოლოგიურ განვითარებაში უზარმაზარი და სულ უფრო მზარდი მიღწევების ფონზე თანდათანობით მწვავე ხასიათი მიიღო ასეთი კატეგორიის შუამავლებთან დაკავშირებულმა პრობლემამ. მაგალითად, ავიღოთ გასული საუკუნის დასაწყისში არსებული მდგომარეობა. იმ დროს მსახიობთა, ან მხატვრული კითხვის ოსტატების – დეკლამატორების, შესრულება მთავრდებოდა თეატრა-

ლურ წარმოდგენასთან ერთად, მუსიკოს-შემსრულებლის მუშაობა კი კონცერტის დამთავრებასთანავე, ხოლო ფონოგრამის, რადიოს, კინემატოგრაფის, ტელევიზორის, ვიდეომაგნიტოფონის და თანამგზავრის საშუალებით გადაცემის გამოგონებასთან ერთად მდგომარეობა კარდინალურად შეიცვალა. განსაკუთრებით, მეორე მსოფლიო ომის დამთავრების შემდეგ, როდესაც ტექნიკური პროგრესი ამ სფეროებში აფეთქების მსგავსი იყო.

8.48 ფონოგრამებისა და ჩამწერი მოწყობილობების განვითარებამ თავისი ზეგავლენა მოახდინა შემსრულებელთა პროფესიაზე. ფონოგრამამ, რადიომ, ტელევიზიამ და კინემატოგრაფმა შესაძლებელი გახადეს შესრულების დაფიქსირება სხვადასხვაგვარ მატარებლებზე, ისეთებზე, როგორიცაა: გრამფირფიტები, კასეტები, მაგნიტური ფირები, კინოფირები და ა.შ. ის, რაც ადრე იყო ლოკალიზებული ან ხანმოკლე შესრულება საკონცერტო დარბაზში შეზღუდული აუდიტორიის წინაშე, გახდა ფაქტობრივად შეუზღუდავი და მრავალგზის გამოყენების უნარის მქონე პერმანენტული წარმოდგენა ასევე შეუზღუდავი აუდიტორიის წინაშე, რომელიც შორს გასცდა ეროვნულ საზღვრებს. შესაძლებელი გახდა ხმის არა მარტო ჩაწერა და შენახვა, არამედ მისი მრავალჯერადი ტირაჟირება. ვიდეოჩაწერის გაჩენასთან ერთად კი შესაძლებელი გახდა არა მარტო ხმის, არამედ გამოსახულებათა შენახვაც. ამგვარად, მსახიობთა და მუსიკოსთა შესრულებები შეიძლება დაფიქსირდეს მატერიალური ფორმით და განხორციელდეს მათი შენახვა, განმეორებით გამოყენება და ტირაჟირება.

8.49. ამის მსგავსად, რადიო- და უფრო მოგვიანებით ტელემაუწყებლობის განვითარებამაც იქონია გავლენა ნაწარმოების გამოყენების საშუალებებზე. ავტორის მიერ შექმნილი ლიტერატურული და მხატვრული ნაწარმოები უკვე აღარ შემოიფარგლებოდა იმ საზოგადოებით, რომელმაც ნახა პიესა, ოპერა, ან მოისმინა მუსიკალური შესრულება ამა თუ იმ საკონცერტო დარბაზში; იგი გავრცელდა გაცილებით ფართოდ, ეროვნულ და საერთაშორისო აუდიტორიაშიც კი, რომლისთვისაც ხმები და გამოსახულებები ხელმისაწვდომი გახდა საკუთარ სახლებში ან საზოგადოებრივ ადგილებში, როგორიცაა სასტუმროები და რესტორნები.

8.50. ამ ტექნოლოგიური ინოვაციების შედეგად შესაძლებელი გახდა მსახიობთა ინდივიდუალური შესრულებების რეპროდუცირება, მათი გამოყენება შემსრულებელთა დაუსწრებლად და გამომყენებლის შემსრულებელთან სავალდებულო შეთანხმების მიღწევის გარეშე. ამის პირდაპირი შედეგია ცოცხალი შესრულებით წარმოდგენების რაოდენობის შემცირება, რაც პროფესიონალ შემსრულებლებს შორის ცნობილი გახდა როგორც „ტექნოლოგიური უმუშევრობა". აღნიშნულის შედეგად შემსრულებელთა ინტერესების დაცვის აუცილებლობამ შეიძინა სრულიად ახალი დატვირთვა.

8.51. ზუსტად ასევე ფონოგრამების, კასეტების და უკანასკნელ დროს კომპაქტდისკების წარმოების სფეროს და ასეთი სახეობის პროდუქციის ტირაჟირების სწრაფმა ტექნიკურმა პროგრესმა, გამოიწვია ფონოგრამის მწარმოებელთა ინტერესების დაცვის აუცილებლობა. ფონოგრამების პოპულარობამ და, აგრეთვე, ბაზარზე არსებული სულ უფრო დახვეწილი ჩამწერი მოწყობილობების ხელმისაწვდომმა ფასებმა გამოიწვია მზარდი მეკობრეობა ამ სფეროში, რაც ამჟამად მსოფლიო მაშტაბის პრობლემას წარმოადგენს. ყოველწლიურად მსოფლიოში უკანონოდ იწარმოება დაახლოებით მილიარდი

დოლარის ღირებულების გრამფირფიტები და კასეტები. გარდა ამისა, სამაუწყებლო ორგანიზაციებიც სულ უფრო ფართოდ იყენებენ გრამფირფიტებს და დისკებს, რაც ფონოგრამებსა და მათ მწარმოებლებს უკეთებს რეკლამას, და ამავე დროს ხდება მაუწყებლობის ორგანიზაციების ყოველდღიურ გადაცემათა პროგრამების მნიშვნელოვანი ნაწილი. ამგვარად, შემსრულებელთა ბრძოლა საკუთარი ინტერესების დასაცავად დაემთხვა ფონოგრამების მწარმოებელთა ძალისხმევას, არ დაუშვან თავისი ფონოგრამების მართლსაწინააღმდეგო წარმოება და მიიღონ ანაზღაურება საეთერო მაუწყებლობის ორგანიზაციებისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებათა მიერ ფონოგრამების გამოყენებისათვის.

8.52. საბოლოოდ, სამაუწყებლო ორგანიზაციებს გაუჩნდათ ინტერესი მათ მიერ ინდივიდუალურად მომზადებულ პროგრამებთან დაკავშირებით. ამიტომ სამაუწყებლო ორგანიზაციებმა მოითხოვეს საკუთარი თავის დაცვა, როგორც თავიანთი პროგრამების მიმართ, ასევე სხვა მსგავსი კომპანიების მიერ მათი რეტრანსლაციის წინააღმდეგ.

8.53. ზემოხსენებული ტენდენციების გამო აუცილებელი გახდა შემსრულებელთა, ფონოგრამის მწარმოებელთა და საეთერო მაუწყებლობის ორგანიზაციების სპეციალური დაცვა. შემსრულებლებმა თავიანთი საერთაშორისო ორგანიზაციების მეშვეობით, საკუთარი ინტერესების დასაცავად, ჩაატარეს კვლევა შესრულებათა მზარდი რაოდენობით ჩაწერასთან დაკავშირებულ საკითხებზე, რაც იწვევდა მათი შემოსავლების შემცირებას და საფრთხეს უქმნიდა „ცოცხალი" შესრულების სფეროში არსებულ შესაძლებლობებს. შემსრულებლები გრძნობდნენ, რომ მათ ადგილს ცოცხალი გამოსვლების ადგილებში (თეატრში, რესტორანში, კაფეში და ა.შ.) დაიკავებდნენ ფონოგრამები. გარდა ამისა, ისინი უფრთხოდნენ მათი შესრულების მეორადი გამოყენების არასასურველ შედეგებს. სხვაგვარად რომ ითქვას, შესრულების ჩაწერისას შემსრულებლისათვის ერთჯერადი ანაზღაურების გადახდის შემდეგ, რჩებოდა, სარგებელის მიღების მიზნით, ამ ჩანაწერის მრავალჯერადი გამოყენების შესაძლებლობა მესამე პირთა მიერ. ამასთან, შემსრულებლები თვლიდნენ, რომ ეს მეორადი გამოყენება მათ არა მხოლოდ არ მოუტანდა რაიმე დამატებით შემოსავალს, არამედ ისინი აღმოჩნდებოდნენ კონკურენციის პირობებში საკუთარი შესრულების ჩანაწერებთან, რითაც დაკარგავდნენ შემოსავალს, რომელიც შეიძლება მიეღოთ „ცოცხალი" შესრულებისათვის.

8.54. საერთაშორისო კონვენციათა უმრავლესობისგან განსხვავებით, რომლებიც ეროვნული კანონმდებლობის კვალს მიჰყვებიან და უკვე არსებული კანონების სინთეზს წარმოადგენენ, რომის კონვენცია იყო საერთაშორისო რეგულირების შემოღების მცდელობა ახალ სფეროში, რომელშიც მხოლოდ რამდენიმე ეროვნული კანონი არსებობდა. ეს ნიშნავდა იმას, რომ ბევრ სახელმწიფოს მოუწევდა კანონების შემუშავება და ამოქმედება ჯერ კიდევ კონვენციასთან მიერთებამდე. 1961 წელს კონვენციის მიღების შემდეგ სახელმწიფოთა მნიშვნელოვანმა ნაწილმა (60-ზე მეტმა) მიიღო საკანონმდებლო აქტები კონვენციასთან დაკავშირებულ საკითხებზე, ხოლო რიგი სახელმწიფოებისა მათი დამუშავების პროცესშია.

8.55 ამგვარად, რომის კონვენციის ამოქმედების შედეგად მომიჯნავე უფლებებმა მიიღეს საერთაშორისო სამართლებრივი დაცვა. რატომ მიეკუთვნებიან ისინი მომიჯნავე უფლებებს? ამ უფლებებს მომიჯნავეს უწოდებენ, ვინაიდან მათ განვითარების გზა საავტორო

უფლებების პარალელურად განვლეს და მათი გამოყენება ხშირ შემთხვევაში საავტორო უფლებების გამოყენებასთან არის დაკავშირებული. ტექნოლოგიურმა განვითარებამ გამოიწვია არა მხოლოდ ლიტერატურული, მხატვრული და მეცნიერული ნაწარმოებების, როგორც საავტორო უფლებების ობიექტების, დაცვის საჭიროება, არამედ, აგრეთვე, ასეთი ნაწარმოებების გავრცელებითა და ეთერში გაშვებით დაკავებული სხვადასხვაგვარი შუამავლების ინტერესების ეფექტური დაცვის აუცილებლობაც. (საავტორო უფლებების მარეგულირებელ საკანონმდებლო აქტებში შეიძლება ცალკე თავად იყოს შეტანილი ნორმები მომიჯნავე უფლებების შესახებ, რომლებიც ეხება შემსრულებელთა, ფონოგრამის მწარმოებელთა და საეთერო მაუწყებლობის ორგანიზაციების უფლებათა დაცვას).

8.56. მომიჯნავე უფლებათა ცნების ქვეშ მოიაზრება უფლებები, რომელთა მინიჭება ხდება სულ უფრო მზარდი რაოდენობის ქვეყნებში შემსრულებელთა, ფონოგრამის მწარმოებელთა და საეთერო მაუწყებლობის ორგანიზაციათა ინტერესების დაცვის მიზნით მათ ისეთ საქმიანობასთან დაკავშირებით, როგორიცაა ავტორთა ნაწარმოებების საჯარო გამოყენება, ყველა სახის სამსახიობო წარმოდგენა, ან მოვლენების, ინფორმაციის და ნებისმიერი ბგერების ან გამოსახულებების საჯარო გაცნობა. მომიჯნავე უფლებათა ძირითად კატეგორიებს წარმოადგენენ: შემსრულებელთა უფლება აღკვეთოს მათი შესრულების უნებართვო ფიქსაცია, ეთერში პირდაპირი გადაცემა ან საჯარო გაცნობა; ფონოგრამათა მწარმოებლების უფლება ნება დართონ ან აკრძალონ ფონოგრამების რეპროდუქცია, და ასევე კონტრაფაქციული ასლების იმპორტი და გავრცელება; მაუწყებლობის ორგანიზაციების უფლება ნება დართონ, ან აკრძალონ მათი პროგრამების რეტრანსლაცია, ფიქსაცია და რეპროდუქცია. განუწყვეტლივ იზრდება იმ ქვეყანათა რიცხვი, რომლებიც ითვალისწინებენ ზოგიერთი, ან ყველა ამ უფლების დაცვას საავტორო უფლებების შესახებ საკუთარი კანონმდებლობის ფარგლებში. ზოგიერთი ქვეყანა ანიჭებს შემსრულებლებს არაქონებრივ უფლებას მათი შესრულების დამახინჯებისაგან დასაცავად და აგრეთვე ანიჭებს უფლებას მოითხოვოს თავიანთი სახელის აღნიშვნა შესრულებასთან დაკავშირებით. ზოგიერთი ქვეყანა ასევე მზად არის დაიცვას სამაუწყებლო ორგანიზაციების ინტერესები იმ ზომით, რათა წინ აღუდგეს მის ტერიტორიაზე, ან მისი ტერიტორიიდან პროგრამის მატარებელი ნებისმიერი სიგნალის გავრცელებას იმ დისტრიბუტორის მიერ, რომლისთვისაც პირდაპირ ან თანამგზავრის მეშვეობით გადაცემული სიგნალი არ არის განკუთვნილი. გამავრცელებლებისთვის, რომლებისთვისაც არ არის განკუთვნილი. მაგრამ მომიჯნავე უფლებების დაცვას არანაირად არ შეიძლება გაუკეთდეს ისეთი ინტერპრეტაცია, რომ იგი ზღუდავს ან რაიმე ზიანს აყენებს დაცვას, რომელიც ეროვნული კანონმდებლობის ან საერთაშორისო კონვენციის შესაბამისად მინიჭებული აქვთ ავტორებს ან მომიჯნავე უფლებების ბენეფიციარებს.

8.57. შემსრულებელთა უფლებების დაცვა გულისხმობს მსახიობების, მომღერლების, მუსიკოსების, მოცეკვავეებისა და სხვა პირთა ინტერესების დაცვას მათი შესრულების უკანონო გამოყენებისაგან, კერძოდ, იმ პირთა ინტერესების დაცვას, რომლებიც თამაშობენ სცენაზე, გამოდიან კონცერტებზე, სხვაგვარად ასრულებენ ლიტერატურულ ან მხატვრულ ნაწარმოებებს, ხალხური შემოქმედების ნაწარმოებთა ჩათვლით. ტერმინი „ფონოგრამის მწარმოებელი" გულისხმობს ფიზიკურ და იურიდიულ პირს, რომელიც პირველი აფიქსირებს შესრულების ხმას, ან სხვა ხმებს. ფონოგრამა წარმოადგენს მარ-

ტოოდენ შესრულების ხმის ან სხვა ხმების აუდიოფიქსაციას. ფონოგრამის დუბლიკატს წარმოადგენს ნებისმიერი ნაკეთობა, რომელიც შეიცავს ფონოგრამიდან პირდაპირ ან არაპირდაპირ მოხსნილ ხმებს და ამ ფონოგრამაზე დაფიქსირებულ ყველა ხმას, ან მათ მნიშვნელოვან ნაწილს. ამგვარად, გრამფირფიტები (დისკები), მაგნიტოფონის კასეტები და კომპაქტ-დისკები წარმოადგენენ ფონოგრამის დუბლიკატებს. მაუწყებლობა ნიშნავს ხმის და/ან გამოსახულების ეთერში გადაცემას რადიოტალღების მეშვეობით ფართო აუდიტორიის მიერ მიღების მიზნით. ტრანსლაცია არის ნებისმიერი პროგრამა, რომელიც გადაცემულია ეთერში უსადენოდ (ლაზერის, გამა-სხივების და ა.შ. ჩათვლით) საზოგადოების მიერ ამგვარად გადაცემული ხმის, ან გამოსახულების და ხმის მიღების მიზნით.

8.58. კაბელური ტელევიზიის შესაძლებლობები განვითარდა სააბონენტო ანტენების სისტემებიდან. კოაქსიალური კაბელების მეშვეობით პროგრამების მიღება და გავრცელება ხდება არა მხოლოდ სხვა სადგურების მიერ სადენური პროგრამების პირდაპირი გადაცემის, არამედ, აგრეთვე, უკვე გადაცემულ პროგრამათა შემდგომი ტრანსლაციის და საკუთარ პროგრამათა გადაცემის მიზნით. ამასთან, იგი უზრუნველყოფს მიღების უფრო მაღალ ხარისხს, ვიდრე უსადენო საშუალებები. ამგვარად, კაბელური ტელევიზია არის საჯარო გაცნობის ისეთი საშუალება, რომელიც, დაცული ნაწარმოების შემთხვევაში, ჩვეულებრივ, ნებართვის მიღების საგანს წარმოადგენს.

8.59. სადენური კავშირის მეშვეობით საჯარო გაცნობა ჩვეულებრივ გულისხმობს ნაწარმოების, შესრულების, ფონოგრამის, რადიო და ტელეპროგრამის გადაცემას ხმის, ან გამოსახულების სახით კაბელური ქსელის გავლით მიმღებებზე, რის შედეგადაც მოსარგებლე პირთა წრე არ არის შემოფარგლული კონკრეტული ინდივიდუმებით – კერძო პირთა ჯგუფებით.

8.60. ეფემერული ჩაწერა წარმოადგენს შესრულების, რადიო ან ტელეპროგრამის აუდიო, ან აუდიოვიზუალურ ფიქსაციას, რომელიც დამზადებულია საეთერო მაუწყებლობის ორგანიზაციის მიერ შეზღუდული ვადით, ჩაწერის საკუთარი საშუალებებით და საკუთარი მაუწყებლობისთვის. ჩაწერის ამ სახის სამართლებრივი სტატუსი უნდა განისაზღვროს კანონმდებლობით. ეროვნული კანონმდებლობით, აგრეთვე, შეიძლება სანქციონირებული იყოს ასეთი ჩანაწერების სახელმწიფო არქივებში შენახვის შესაძლებლობა, მათი წმინდა დოკუმენტური ხასიათის გამო.

8.61. ხმის პირველი ფიქსაცია ნიშნავს ცოცხალი შესრულების ხმის, ან რაიმე სხვა ხმების, რომლებიც არ არის აღებული სხვა არსებული ფიქსაციიდან, თავდაპირველ განთავსებას ხანგრძლივი მოხმარების მატარებლებზე, როგორიცაა ლენტები, გრამფირფიტები ან სხვა შესაბამისი მოწყობილობები, რაც იძლევა მათი აღქმის, რეპროდუცირების ან სხვაგვარი მრავალჯერადი გადაცემის საშუალებას. ამასთან, ერთმანეთში არ უნდა აურიოთ პირველი ბეჭდური ფიქსაცია და ფონოგრამის პირველი გამოქვეყნება.

8.62. განვიხილოთ ტერმინები „ფონოგრამით შესრულება" და „დაკვრისთვის ნებადართული დრო". „ფონოგრამით შესრულება" კინემატოგრაფიულ ან სატელევიზიო ნაწარმოებში გულისხმობს მონაწილე მსახიობის ხმის მაგიერ მეორე მსახიობის ხმის გამოყენებას, პირველი მათგანის ტუჩების მოძრაობასთან და სხვა ქმედებებთან ფონო-

გრამის ბგერების სინქრონიზაციით. უფრო ხშირად ეს ხერხი გამოიყენება მუსიკალურ კინემატოგრაფიულ ნაწარმოებში, როდესაც საჭიროა ფილმში მონაწილე ვარსკვლავის შესრულების შეთავსება მომღერლის ხელოვნებასთან. ასეთ შემთხვევაში საჭიროა ორივე შემსრულებლის ნებართვის მიღება. „ფონოგრამით შესრულების" ქვეშ ხანდახან, აგრეთვე, მოიაზრება შემსრულებლის ქმედებების სინქრონიზაცია საკუთარ ხმასთან, რომელიც ადრე იყო ჩაწერილი.

8.63. ცნება „დაკვრისთვის ნებადართული დრო" ზოგიერთ ქვეყანაში გულისხმობს მაუწყებლობის მიზნებისთვის კომერციული ჩანაწერების გამოყენების ოდენობას, რომელიც ჩვეულებრივ განისაზღვრება დროის პერიოდით, როგორც წესი, ერთი კვირის მანძილზე დაფიქსირებული საათების რაოდენობით. დროის ასეთი შეზღუდვა ცოცხალი შესრულების გადაცემათა სასარგებლოდ, გამოწვეულია მუსიკალური პროფესიის ინტერესების დაცვის სურვილით. ამის შესახებ შეთანხმება, ჩვეულებრივ ხდება სამაუწყებლო ორგანიზაციებსა და მუსიკალურ შემსრულებელთა ორგანიზაციებს შორის.

8.64. კიდევ ერთ ცნებას წარმოადგენს რეტრანსლაცია, რომელიც გულისხმობს სხვა წყაროდან მიღებული ტელე ან რადიო პროგრამის ტრანსლაციას, ანდა ადრე გადაცემული და ჩაწერილი პროგრამის მოგვიანებით ტრანსლაციას. ნებართვა ნაწარმოების ტრანსლაციაზე ავტომატურად არ წარმოშობს მისი რეტრანსლაციის უფლებას.

8.65. სატელიტური მაუწყებლობა ნიშნავს ნაწარმოების ან სხვა პროგრამის თანამგზავრიდან ეთერში გადაცემას ელექტრონული სიგნალების მეშვეობით. „პირდაპირი თანამგზავრული მაუწყებლობის" შემთხვევაში კოსმოსიდან წამოსული პროგრამების მატარებელი სიგნალები უკვე მოდიფიცირებულია ფართო საზოგადოების მიერ პირდაპირ მისაღებად. ასეთი პირდაპირი მიღება ხორციელდება მიწისზედა სადგურის გვერდის ავლით, რომელიც გამოსხივებულ სიგნალებს ჩვეულებრივ რადიოტალღებად გარდაქმნის, რადგანაც ასეთ შემთხვევაში სიგნალის გარდაქმნა ხდება თვით მაუწყებლობის თანამგზავრის მიერ.

8.66. გამანაწილებელი სატელიტის ცნება გულისხმობს პროგრამის მატარებელი იმ სიგნალების გადამცემ თანამგზავრს, რომლებიც საზოგადოების მიერ მათი მიღების მიზნით უნდა გარდაიქმნას შესაბამისი სახმელეთო სადგურის მიერ.

8.67. პროგრამის მატარებელი სიგნალი არის ელექტრონული მატარებელი, რომელიც საეთერო მაუწყებლობის ორგანიზაციების პროგრამებს გადასცემს კოსმოსური სივრცის გავლით. „გამოსხივებული სიგნალი" ნიშნავს პროგრამის მატარებელ სიგნალს, რომელსაც ღებულობს ან ატარებს თანამგზავრი. „წარმოებული სიგნალი" ნიშნავს გამოსხივებული სიგნალის ტექნიკური მახასიათებლების გარდაქმნით მიღებულ სიგნალს, ძირითადად ფართო საზოგადოებისთვის გადაცემის მიზნით. ამ კონსტექსტში პროგრამა ნიშნავს ჩაწერილი ან ცოცხლად შესრულებული მასალის ერთობლიობას, რომელიც შეიცავს გამოსახულებას, ბგერებს ან ორივეს ერთად და განსახიერებულია გამოსხივებულ სიგნალებში შემდგომი გავრცელების მიზნით.

8.68. თანამგზავრიდან ფართო საზოგადოების მიერ სიგნალის პირდაპირ მიღება ნიშნავს პროგრამის მატარებელი სიგნალის მიღებას შუალედური სახმელეთო სადგურის გარეშე, რომელიც გამოსხივებულ სიგნალს გარდაქმნის ჩვეულებრივ რადიოტალღებად.

ასეთ შემთხვევაში გარდაქმნა ხორციელდება თვით პირდაპირი მაუწყებლობის თანამგზავრის მიერ. (1974 წლის კონვენცია „თანამგზავრების შესახებ" არ ეხება ფართო საზოგადოების მიერ კოსმოსიდან სიგნალების პირდაპირი მიღების შემთხვევებს).

8.69. მომიჯნავე უფლებათა სფეროში მეკობრეობა ნიშნავს ნებართვის გარეშე ფონოგრამათა რეპროდუცირებას საჯარო გავრცელების მიზნით, აგრეთვე, სამაუწყებლო ორგანიზაციათა პროგრამების რეტრანსლაციას, თანამგზავრული გადაცემების ჩათვლით. კონცერტზე განხორციელებული ცოცხალი შესრულების ან რადიო და ტელეპროგრამების უკანონო ფიქსირებას, აგრეთვე ასეთი ფიქსირების რეპროდუცირებას და გასაღებას, ჩვეულებრივ ეწოდება „ბუტლეგერობა".

8.70. სასამართლო წესით მომიჯნავე უფლებათა დარღვევების წინააღმდეგ ბრძოლის საშუალებები ითვალისწინებს ზარალის ანაზღაურებასა და სხვა სანქციებს, რომლებიც კანონით აქვთ მინიჭებული შემსრულებლებს, ფონოგრამების მწარმოებლებს და მაუწყებლობის ორგანიზაციებს, რათა დაიცვან თავიანთი უფლებები და კანონიერი ინტერესები. აღნიშნულში უპირველესად მოიაზრება სამოქალაქო კანონმდებლობით გათვალისწინებული საშუალებები, ისეთი როგორიც არის სასამართლოს მიერ დამრღვევის იძულება შეწყვიტოს მართლსაწინააღმდეგო საქმიანობა და აანაზღაუროს მიყენებული ზიანი, – იქნება ეს პრესის საშუალებით უფლების დარღვევის ფაქტების აღიარება, თუ ფულადი კომპენსაციის გადახდა. ზოგიერთი ქვეყნის კანონმდებლობა ითვალისწინებს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას ჯარიმების ან/და პატიმრობის სახით. კონტრაფაქციულ ეგზემპლარებს, ასეთი მართლსაწინააღმდეგო საქმიანობიდან მიღებულ შემოსავალს და მისთვის გამოყენებულ მოწყობილობას, როგორც წესი, ყადაღა ედება.

8.71. დაბოლოს, იმის გამო, რომ ქვეყანათა კულტურულ ცხოვრებაში, განვითარებადი ქვეყნების ჩათვლით, დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მხატვრულ მემკვიდრეობას, მომიჯნავე უფლებებით დაცვა ანიჭებს უფლებებს მათ, ვისაც ამ მემკვიდრეობის ინტერპრეტაციასა და გავრცელებაში შეაქვს წვლილი. ეს განსაკუთრებით საინტერესოა ზოგიერთი განვითარებადი ქვეყნისთვის, სადაც კულტურული ტრადიცია ძირითადად ზეპირსიტყვიერია და ავტორი ხშირად შემსრულებლადაც გვევლინება. ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებულ ადგილს იკავებს ხალხური შემოქმედების, ანუ ფოლკლორის ნაწარმოებები. საჭიროა ყველაფერი გაკეთდეს იმისთვის, რათა დაცული იყოს ხელოვანთა ინტერესები, რომლებიც ასრულებენ და ამით თაობებს უნახავენ ამ სახის ნაწარმოებებს. ამავე დროს, ფონოგრამების მწარმოებელთა ინტერესების დაცვით, განსაკუთრებით განვითარებად ქვეყნებში, საფუძველი ეყრება მრეწველობის შესაბამისი სექტორის შექმნას. ეს ახალი ინდუსტრია უზრუნველყოფს ეროვნული კულტურის გავრცელებას, როგორც ქვეყანაში, ისე საზღვარგარეთ და იმავდროულად ქვეყნის ეკონომიკისთვის შემოსავლის მნიშვნელოვან წყაროს წარმოადგენს, ხოლო იმ შემთხვევაში, როდესაც ასეთი საქმიანობა სცილდება ქვეყნის ფარგლებს, იგი უზრუნველყოფს უცხოური ვალუტის შემოდინებასაც. არ უნდა დავივიწყოთ, აგრეთვე, საეთერო მაუწყებლობის ორგანიზაციათა როლი განვითარებად ქვეყნებში და მათი ბუნებრივი დაინტერესება თავიანთი პროგრამების დაცვაში მართლსაწინააღმდეგო რეტრანსლაციის, რეპროდუცირებისა და საჯარო გაცნობისაგან.

8.72. ამგვარად, მომიჯნავე უფლებათა დაცვის მნიშვნელობის აღიარება საავტორო უფლებათა დაცვასთან ერთად, წარმოადგენს განვითარებადი ქვეყნების კულტურული,

ეკონომიკური და სოციალური განვითარების მნიშვნელოვან ფაქტორს. მომიჯნავე უფლებათა დაცვის საშუალებებისა და ამ სფეროს საერთაშორისო კონვენციათა შესაძლებლობების გამოყენებით განვითარებად ქვეყნებს შეუძლიათ დააბალანსონ თავიანთი მოთხოვნილება ნაბეჭდი პროდუქციის იმპორტზე, მაგალითად, მათი ფოლკლორის შესრულების, ფიქსაციის და ტრანსლირების კონტროლირებადი გამოყენების მეშვეობით.

<u>ლიტერატურა:</u>

International Bureau of WIPO, Basic Notions of Neighboring Right – International Conventions in the Field of Neighboring Rights, WIPO/CR/GE/93/3

F. საავტორო უფლებათა მფლობელობა

8.73. ნაწარმოებზე საავტორო უფლების მფლობელი ჩვეულებრივ, თავდაპირველად მაინც, არის ის პირი, რომელმაც შექმნა ნაწარმოები, ანუ მისი ავტორი.

8.74. ამ ზოგად პრინციპს აქვს გამონაკლისები, რომლებიც რეგულირდება ეროვნული კანონმდებლობით. მაგალითად, ეროვნული კანონმდებლობით შეიძლება გათვალისწინებული იყოს, რომ იმ ავტორის მიერ შექმნილ ნაწარმოებზე, რომელიც სპეციალურად ამისთვის არის დაქირავებული, საავტორო უფლებები ეკუთვნის სამუშაოს მიმცემს და არა ავტორს.

8.75. მაგრამ, უნდა აღინიშნოს, რომ ნაწარმოებზე არაქონებრივი უფლებები ყოველთვის მის ავტორს ეკუთვნის, მიუხედავად იმისა, თუ ვინ არის საავტორო (ქონებრივი) უფლების მფლობელი.

8.76. ბევრ ქვეყანაში საავტორო უფლებები (არაქონებრივი უფლებების გამოკლებით) შეიძლება მფლობელის მიერ გადაეცეს სხვა ფიზიკურ ან იურიდიულ პირს, რომელიც, ამგვარად, საავტორო უფლების მფლობელი ხდება.

8.77. ზოგიერთ ქვეყანაში კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს საავტორო უფლებების გადაცემას. მიუხედავად ამისა, იგივე პრაქტიკული შედეგის მიღწევა შესაძლებელია ლიცენზირების მეშვეობით. ლიცენზირება ნიშნავს, რომ საავტორო უფლების მესაკუთრედ რჩება მისი მფლობელი, მაგრამ აძლევს სხვა პირს თავისი უფლებების მთლიანად ან ნაწილობრივ გამოყენების ნებართვას. როდესაც ასეთი უფლებამოსილების ან ლიცენზიის ვადა საავტორო უფლებების ვადის ტოლია და თვით ნებართვა ან ლიცენზია ვრცელდება საავტორო უფლებებით დაცულ ყველა უფლებაზე (რა თქმა უნდა, არაქონებრივი უფლებების გამოკლებით), ლიცენზიატის სტატუსი მესამე პირთა მიმართ და ყველა პრაქტიკული მიზნებისათვის ისეთივეა, როგორც საავტორო უფლებების მფლობელის სტატუსი.

ლიტერატურა:

International Bureau of WIPO, Introduction to Copyraght: Basic Notions of Copyright, WIPO/GIC/CNR/GE/86/1

G. საავტორო უფლებების დაცვის შეზღუდვები

(a) დროებითი

8.78. საავტორო უფლებები არ გრძელდება განუსაზღვრელი დროით. კანონი ადგენს საავტორო უფლებების მოქმედების განსაზღვრულ ვადას.

8.79. საავტორო უფლებები წარმოიშობა ნაწარმოების შექმნის მომენტიდან და მოქმედებს განსაზღვრული დროის მანძილზე ავტორის გარდაცვალების შემდეგ. კანონის ამ ნორმის მიზანია – საშუალება მისცეს ავტორის მემკვიდრეებს მიიღონ მატერიალური სარგებელი ავტორის გარდაცვალების შემდეგ.

8.80. ბერნის კონვენციის წევრი – სახელმწიფოების და ბევრ სხვა ქვეყნის კანონმდებლობით საავტორო უფლებები მოქმედებს ავტორის სიცოცხლეში და მისი გარდაცვალების შემდეგ არანაკლებ 50 წლის განმავლობაში. უკანასკნელ წლებში შეიმჩნევა ტენდენცია დაცვის მოქმედების ვადის გაზრდისაკენ.

(b) გეოგრაფიული

8.81. მეორე შეზღუდვა გეოგრაფიული ხასიათისაა. ნაწარმოებზე საავტორო უფლებების მფლობელი ქვეყნის კანონით დაცულია იმ ქმედებებისგან, რომლებიც აკრძალულია კანონმდებლობით და განხორციელებულია ამ ქვეყანაში. რაც შეეხება ამგვარ ქმედებებს, რომლებიც განხორციელებულია სხვა ქვეყანაში, უფლებამფლობელმა უნდა იმოქმედოს ამ მეორე ქვეყნის კანონების შესაბამისად. თუ ორივე ქვეყანა არის საავტორო უფლებების შესახებ ერთ-ერთი საერთაშორისო კონვენციის წევრი, გეოგრაფიული შეზღუდვებიდან წარმოქმნილი პრაქტიკული პრობლემების გადაწყვეტა მნიშვნელოვნად მარტივია.

(c) ნებადართული გამოყენება

8.82. კანონით დადგენილ ზოგიერთ შემთხვევაში, საავტორო უფლებებით ჩვეულებრივ შეზღუდული ზოგიერთი ქმედების განხორციელება დასაშვებია საავტორო უფლებების მფლობელის ნებართვის გარეშე. ასეთ გამონაკლისებს ეწოდებათ „კეთილსინდისიერი გამოყენება". ამის მაგალითებია: ნაწარმოების რეპროდუცირება მხოლოდ პირადი და კერძო მიზნებისათვის გამოსაყენებლად; დაცული ნაწარმოებიდან ციტატების მოყვანა იმ პირობით, რომ ციტატის წყარო, ავტორის სახელის ჩათვლით, იქნება მოხსენიებული და ციტირების მოცულობა შეესაბამება კეთილსინდისიერი გამოყენების პრაქტიკას.

(d) არამატერიალური ნაწარმოებები

8.83. ზოგიერთ ქვეყანაში ნაწარმოები არ ექვემდებარება დაცვას, თუ იგი არ არის მატერიალური ფორმით დაფიქსირებული. ზოგიერთ ქვეყანაში დაცვას არ ექვემდებარება კანონის ტექსტები, სასამართლო დადგენილებები და ადმინისტრაციულ ორგანოთა

გადაწყვეტილებები (უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგიერთ სხვა ქვეყანაში ასეთი ოფიციალური ტექსტები არ არის ამოღებული საავტორო უფლებებით დაცვის სფეროდან და უფლებამფლობელს წარმოადგენს სახელმწიფო, რომელიც იყენებს მათ საზოგადოების ინტერესებიდან გამომდინარე).

(e) სხვადასხვა

8.84. „კეთილსინდისიერი გამოყენების" პრინციპზე დაფუძნებული გამონაკლისების გარდა ეროვნულ კანონმდებლობასა და ბერნის კონვენციაში დაფიქსირებულია სხვა გამონაკლისებიც. მაგალითად, იმ შემთხვევაში, თუ ნაწარმოების ეთერში გადაცემა ნებადართულია, ბევრი ქვეყნის კანონმდებლობა უფლებას აძლევს შესაბამის საეთერო მაუწყებლობის ორგანიზაციას გააკეთოს ნაწარმოების დროებითი ჩაწერა გადაცემის განხორციელების მიზნით, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ასეთ ჩაწერაზე არ არის გაცემული სპეციალური ნებართვა. ზოგიერთი სახელმწიფოს კანონით ნებადართულია დაცულ ნაწარმოებთა უნებართვოდ ეთერში გაშვება იმ პირობით, თუ საავტორო უფლებების მფლობელს გადაუხდიან საკმარის ანაზღაურებას. აღნიშნულ სისტემას, რომლის შესაბამისად ანაზღაურების უფლებამ შეიძლება შეცვალოს ამა თუ იმ ქმედებაზე ნებართვის გაცემის განსაკუთრებული უფლება, ხშირად ეწოდება „იძულებითი ლიცენზირების" სისტემა. ასეთ ლიცენზიებს ეწოდება იძულებითი, რადგანაც ისინი წარმოადგენენ კანონის განხორციელების შედეგს და არ გამომდინარეობენ საავტორო უფლებების მფლობელის მიერ ამა თუ იმ ქმედებაზე ნებართვის გაცემის განსაკუთრებული უფლების გამოყენებიდან.

ლიტერატურა:

International Bureau of WIPO, Introduction to Copyraght: Basic Notions of Copyright, WIPO/GIC/CNR/GE/86/1

H. მეკობრეობა და დარღვევები

8.85. საავტორო უფლების მფლობელის უფლებათა დარღვევას ადგილი აქვს მაშინ, როდესაც ქმედება, რომელიც საჭიროებს უფლებამფლობელის ნებართვას, ჩადენილია სხვა პირის მიერ მისი თანხმობის გარეშე. საავტორო უფლებით დაცულ მასალათა ეგზემპლარების კომერციული მიზნებით უნებართვოდ დამზადება და აგრეთვე მათი გამოყენებით უნებართვო კომერციული ოპერაციების წარმოება წარმოადგენს „მეკობრეობას".

(a) მეკობრეობის გავრცელების სფერო

8.86. მეკობრეობის არსს წარმოადგენს ის, რომ მართლსაწინააღმდეგო საქმიანობა ხორციელდება კომერციული სარგებლის მიღების მიზნით. ეს კი ნიშნავს, რომ მეკობრეობა უფრო ხშირად ორგანიზებულად ხორციელდება, რადგანაც საქმე არა მარტო ნაწარმოების უნებართვო რეპროდუცირებას, არამედ უკანონოდ რეპროდუცირებული ნაწარმოების შემდგომ გაყიდვას ან სხვაგვარ გავრცელებას ეხება, რაც აუცილებელს

ხდის გასაღების ორგანიზებული ქსელის, ან პოტენციურ მყიდველებთან კონტაქტების ამა თუ იმ ფორმით არსებობას. მომხმარებელს ჩვეულებრივ საქმე აქვს მხოლოდ ამ ჯაჭვის ბოლო რგოლთან, კერძოდ კი პირატული პროდუქციის საცალო გაყიდვის წერტთან. ასეთ მეკობრეობასთან ეფექტური ბრძოლის საშუალებათა ძიებისას აუცილებელია გვახსოვდეს, რომ ასეთი საცალო წერტის უკან დგას ორგანიზებული დანაშაულებრივი საწარმო, რომელიც დაკავებულია დაცულ ნაწამროებთა უკანონო ტირაჟირებით და სავაჭრო წერტების მეშვეობით მათი ასლების გაყიდვით.

8.87. თუმცა მეკობრეობა ადრეც არსებობდა, უკანასკნელ პერიოდში მომხდარმა ორმა მოვლენამ მისი მასშტაბების საშიში ზრდა გამოიწვია, რაც ძირს უთხრის საავტორო უფლებების დაცვის სისტემის საფუძველს.

8.88. პირველი აღნიშნული მოვლენებიდან არის ინტელექტუალურ ნამუშევართა გაცნობა-გავრცელების ტექნიკურ საშუალებათა პროგრესი. ბეჭდითი სიტყვა სულ უფრო მეტად უთმობს ადგილს აუდიო და ვიდეოჩანაწერის ისეთ ტექნიკურ საშუალებებს, როგორიც არის ფონოგრამები, კასეტები, დისკები, კინოფილმები და ვიდეოფილმები. კომპიუტერი, რომელიც პრაქტიკულად ყველგან ხელმისაწვდომი ხდება, აგრძელებს ტექნიკურ საშუალებათა ამ ნუსხას. უკანასკნელ პერიოდში, პროგრესმა ციფრული ტექნოლოგიის სფეროში დიდი გავლენა მოახდინა შემოქმედებითი შრომის ნაწარმოებთა შექმნის, გავრცელებისა და გამოყენების პროცესზე.

8.89. საავტორო უფლებათა დაცვის სისტემამ აღნიშნულ ტენდენციებს, დაცვის ობიექტთა ნუსხის თანდათანობით გაფართოებით უპასუხა. ამჟამად, საავტორო უფლებებით დაცულია არა მარტო წიგნები, არამედ მუსიკალური და მხატვრული ნაწარმოებები, ვიზუალური ჩანაწერები კინოფილმებისა და ვიდეოფილმების სახით, რადიო და ტელეგადაცემები და აგრეთვე დაცვის ზოგიერთი სისტემის პირობებში კომპიუტერული პროგრამებიც. რა თქმა უნდა, ინტელექტუალური საკუთრების ობიექტების საყოველთაო გავრცელების საშუალებათა სწრაფი პროგრესის შედეგები სასარგებლოა მთელი საზოგადოებისათვის და ამდიდრებს ავტორსა და საზოგადოებას შორის ურთიერთობის ხასიათს. მაგრამ ასეთი პროგრესის ერთ-ერთი თანმხლები მოვლენაა ის, რომ მეკობრეობას მიეცა გაცილებით უფრო ფართო ასპარეზი, რაც ხელს უშლის ავტორს საკუთარი ნაწარმოებების გავრცელების და გამოყენების პროცესის სათანადოდ გაკონტროლებაში.

8.90. ინტელექტუალურ ნაწარმოებთა გავრცელების ტექნიკურ საშუალებათა დარგში პროგრესთან ერთად ადგილი ჰქონდა შემოქმედებითი შრომის ამ შედეგების მატერიალური ფორმით რეპროდუცირების საშუალებათა სწრაფ განვითარებას. ამ უკანასკნელთაგან ძირითადია:

(1) ოფსეტური ბეჭდვის, სამრავლებელი მოწყობილობების და ფოტოკოპირების ტექნიკის განვითარება;

(2) მაგნიტური ლენტის გამოგონება, კომპაქტ-დისკის გამოჩენა და მაღალი ხარისხის, შედარებით იაფი კასეტური მაგნიტოფონების გამოშვება, რომლებიც არა მარტო უკვე ჩაწერილი კასეტების მოსმენის, არამედ მუსიკალურ ნაწარმოებთა ცოცხლად შესრულებიდან, რადიოდან და გრამფირფიტებიდან ჩაწერის საშუალებას იძლევა;

(3) ვიდეომაგნიტოფონის გამოგონება, რომელმაც მნიშვნელოვნად გააფართოვა კინოფილმების და სხვა, ძირითადად ვიზუალურ, ნაწარმოებთა მიღების საშუალებები.

8.91. ასეთი ტექნიკური მიღწევების ერთ-ერთ შედეგს წარმოადგენს განსხვავება ავტორისა და მისი საქმიანი პარტნიორების მიერ ორიგინალური ჩანაწერის დამზადებაზე გაწეულ დანახარჯსა და ამ ჩანაწერის სხვების მიერ რეპროდუცირების დანახარჯებს შორის. კინოსურათის შემთხვევაში პროდიუსერმა, პარტნიორებისა და საკუთარი ინვესტიციების მეშვეობით უნდა დააფინანსოს სცენარისტი, ლიტერატურული ნაწარმოების ავტორი, კომპოზიტორი, მსახიობები, დამხმარე პერსონალი, აგრეთვე, გადაიხადოს გადასაღები მოედნის, რთული ვიდეო და ხმის ჩამწერი მოწყობილობის გამოყენების საფასური. მაგრამ მას შემდეგ, რაც დამზადდება კინოფილმის მატერიალური ჩანაწერი, განსაკუთრებით ვიდეოჩანაწერის სახით, ნაწარმოების შემდგომი ეგზემპლარების მიღება შესაძლებელია ძალიან იოლად და მინიმალური ხარჯებით. ამგვარად, ხმის ჩაწერის ტექნიკის სფეროში პროგრესმა მეკობრეებს მისცა პირველადი ნაწარმოების უკანონო ეგზემპლარების იოლი დამზადების საშუალება. იმის გამო, რომ მეკობრე არ აკეთებს არავითარ კაპიტალურ დაბანდებას ორიგინალური კინოფილმის წარმოებაში, მას არ სჭირდება საკუთარი დანახარჯების კომპენსირება. ამიტომ, მეკობრული ასლები ჩვეულებრივ იყიდება დაბალ ფასებში, რაც ძირს უთხრის ავტორისა და ინვესტორთა შესაძლებლობას მიიღონ თავისი შრომისა და ფინანსური რისკის სამართლიანი მორალური და მატერიალური ანაზღაურება.

(b) მეკობრეობის შედეგები

8.92. მეკობრეობა ზიანს აყენებს საავტორო უფლებათა დაცვის სისტემის ყველა კომპონენტს: ინტელექტუალური ნაწარმოების შექმნას, წარმოებას და გავრცელებას. ეს სხვადასხვა ელემენტები და მეკობრეობით მათზე მიყენებული ზარალი შემდეგია:

(i) ავტორები და შემსრულებლები

8.93. მეკობრეები უკანონოდ აწარმოებენ და ავრცელებენ ნაბეჭდ ნაწარმოებებს, აუდიო და ვიდეოჩანაწერებს, აგრეთვე უკანონოდ იწერენ ცოცხალ შესრულებებს და ამ აკრძალულ ჩანაწერებს ავრცელებენ მოგების მიღების მიზნით, ამასთან არ უხდიან არავითარ ანაზღაურებას ავტორებს და შემსრულებლებს. ამ უკანასკნელთათვის ასეთი ანაზღაურება არსებობის საშუალებას წარმოადგენს. კერძოდ, მეკობრეობის შედეგად შემსრულებლები კარგავენ კონტროლს თავიანთი ნაწარმოების საჯარო შესრულებაზე, რის შედეგადაც შესაძლებელია მათი მუშაობის პერსპექტივების მნიშვნელოვნად შემცირება. მეკობრეობა ართმევს რა ავტორებს და შემსრულებლებს თავიანთი შემოქმედებითი შრომის სათანადო ეკონომიკური ანაზღაურების საშუალებას, დიდ ზიანს აყენებს კულტურის, და პირველ რიგში ეროვნული შემოქმედების განვითარებას.

(ii) გამომცემლები და ფონოგრამათა მწარმოებლები

8.94. გამომცემელთა ფინანსური დანახარჯები წიგნების და სხვა ნაბეჭდი პროდუქციის მხატვრულ გაფორმებაზე, ბეჭდვასა და გამოცემაზე, ისევე როგორც, ფონოგრამათა მწარმოებლების დანახარჯები აუდიოვიზუალური ნაწარმოებების ორანჟირებასა და დამზადებაზე, ავტორებისა და შემსრულებლების შრომას მაქსიმალურად ხელმი-

საწვდომს ხდის ფართო აუდიტორიისათვის. საუბარია არა მარტო ფინანსურ დანახარჯებზე, არამედ ფართო აუდიტორიისათვის წარსადგენ ნაწარმოებთა ფორმისა და შერჩევის საქმეში მნიშვნელოვან გამოცდილებაზე. ბაზარზე გასვლისას გამომცემლებმა და ფონოგრამათა მწარმოებლებმა უნდა დაუშვან მარცხის შესაძლებლობაც და ამგვარი დანაკარგების რისკი გაითვალისწინონ საკუთარ ეკონომიკურ გაანგარიშებებში. მეკობრისგან არ მოითხოვება ასეთი დიდი ფინანსური დანახარჯები, გამოცდილება, გაანგარიშების სიზუსტე და რისკზე წასვლის მზადყოფნა. თავის მართლსაწინააღმდეგო საქმიანობაში ის უმთავრესად არჩევს იმ ნაწარმოებებს, რომლებმაც უკვე მიაღწიეს წარმატებას ბაზარზე. შედეგად, გამომცემლებს და ფონოგრამათა მწარმოებლებს არ შეუძლიათ სრულად მოიმკონ კომერციული წარმატების ნაყოფი, და ამასთანავე, იძულებული არიან გაითვალისწინონ დამატებითი დანაკარგები ახალ ნაწარმოებთა ბაზარზე ჩავარდნის შემთხვევაში.

(iii) დისტრიბუტორები

8.95. საავტორო უფლებათა დაცვის სისტემაში შემდეგი მნიშვნელოვანი ელემენტია წიგნების, მუსიკალური ნაწარმოების და ხმის ჩაწერის დისტრიბუციის წერტები. რადგან მეკობრეებმა ნაწარმოებების შექმნაზე არავითარი დანახარჯები არ გასწიეს და ამიტომ შეუძლიათ მათი შედარებით დაბალი ფასით გავრცელება, კანონიერ გამსაღებელ ორგანიზაციებს ხშირად არ შეუძლიათ მათთან კონკურენციის გაწევა. შედეგად, ზარალშია როგორც კანონიერი სადისტრიბუტორო ქსელი, ასევე ავტორები, გამომცემლები და ფონოგრამათა მწარმოებლები, რომლებიც კარგავენ თავიანთი ნაწარმოებებისთვის ბაზრის კანონიერი წილის მოპოვების შესაძლებლობას.

(iv) მომხმარებლები

8.96. მიუხედავად იმისა, რომ მომხმარებელმა ზოგჯერ შეიძლება მიიღოს მოკლევადიანი სარგებელი მეკობრეობის შედეგად ნაწარმოების შედარებით იაფად შეძენით, მეკობრეთა მიერ დამზადებული რეპროდუქციების ხარისხი ხშირად ძალიან დაბალია. მომხმარებელი გრძელვადიან პერიოდშიც წაგებული რჩება, რაც არის პირატების მიერ ავტორებისა და შემსრულებლებისთვის ანაზღაურების გადაუხდელობისა და გამომცემელთა და ფონოგრამების მწარმოებელთა ფინანსური უკუგების უკანონოდ მითვისების შედეგი. ეკონომიკური ანაზღაურების ასეთი გადანაწილება ავტორებისა და მათი საქმიანი პარტნიორებისგან მეკობრეთა სასარგებლოდ უკარგავს სტიმულს ახალ ნაწარმოებთა შესაქმნელად დროის, ძალისხმევის, გამოცდილებისა და რესურსების ინვესტირებას.

(v) ხელისუფლების ორგანოები

8.97. რადგანაც მეკობრული საქმიანობა ფარულად ხორციელდება, მეკობრეთა მიერ მიღებული მოგება არანაირად არ იბეგრება. სახელმწიფოს მიერ შემოსავლის ასეთი დაკარგვის ერთ-ერთ არასასურველ შედეგს წარმოადგენს ხელოვნების მუშაკთათვის სახელმწიფო მხარდაჭერის შემცირება, რადგანაც ასეთი მხარდაჭერის დონე ნაწილობრივ დამოკიდებულია დაცული ნაწარმოებების გაყიდვის, ან გავრცელების საქმიანობის დაბეგვრის შედეგად სახელმწიფო ბიუჯეტში შესულ თანხებზე.

8.98. ამგვარად, მეკობრეობა ზიანს აყენებს საავტორო უფლებათა სისტემის თითოეულ ელემენტს და, როგორც შედეგი, საფრთხეს უქმნის ეროვნული კულტურული

თვითმყოფადობის განვითარებას და აყვავებას, რომლის ხელშეწყობისთვისაც არის მოწოდებული საავტორო უფლებების დაცვის სისტემა.

ლიტერატურა:

P. Brazil, Infringement of Copyright and the Problem of Piracy, WIPO/IP/ISB/86/12

International Bureau of WIPO, Piracy of Copyrighted Works and the Development of Legal Remedies, WIPO/CR/KL/86/8

I. სასამართლო დაცვის საშუალებები

(a) შესავალი

8.99. სასამართლო დაცვის საშუალებები საავტორო და მომიჯნავე უფლებების დარღვევისას შედგება სამოქალაქო-სამართლებრივი საშუალებებისაგან, როდესაც სასამართლო ავალდებულებს დამრღვევს შეწყვიტოს მართლსაწინააღმდეგო ქმედება და აანაზღაუროს მიყენებული ზიანი, მაგალითად, პრესაში უარყოფის ან ფულადი კომპენსაციის გზით. ზოგიერთი ქვეყნის კანონმდებლობა ითვალისწინებს სისხლის სამართლის სასჯელს ჯარიმის და/ან დაპატიმრების სახით. კონტრაფაქციული ეგზემპლარები, შემოსავალი გასაღების ასეთი მართლსაწინააღმდეგო საქმიანობიდან და მისთვის გამოყენებული მოწყობილობა, როგორც წესი, ექვემდებარება დაყადაღებას.

8.100. სასამართლო დაცვის ძირითად საშუალებას, რომელსაც შეიძლება მიმართოს საავტორო უფლების მფლობელმა მისი უფლებათა დარღვევის შემთხვევაში და რასაც ითვალისწინებს სამოქალაქო სამართალი, წარმოადგენს სასამართლოს დადგენილება დარღვევის შეწყვეტისა და უფლებამფლობელისთვის ზარალის ანაზღაურების შესახებ. მაგრამ მეკობრული საქმიანობის ორგანიზებული ხასიათის გამო, სასამართლო დაცვის ამ საშუალებათა ეფექტურობას შეიძლება შეექმნას საფრთხე რიგ მიზეზთა გამო.

8.101. პირველ რიგში, მართლსაწინააღმდეგო ასლების დამზადებისა და გავრცელების ორგანიზატორი ხშირად შეიძლება სარგებლობდეს საცალო ვაჭრობის დიდი რაოდენობის დროებითი სავაჭრო წერტით. უფლებამფლობელს გაუძნელდება ყველა მათგანის ადგილმდებარეობის დადგენა, მათი ურთიერთკავშირებისა და მომარაგების საერთო წყაროს არსებობის ფაქტის დადასტურება. გარდა ამისა, მეკობრისთვის, ან მისი უკანონო პროდუქციის გამსაღებლებისთვის სასამართლო აკრძალვის ასლის გადაცემამ შეიძლება გამოიწვიოს მომარაგების წყაროსა და გაყიდვების მასშტაბების შესახებ მნიშვნელოვანი სამხილების განადგურება. დამატებით, ვინაიდან მეკობრული საქმიანობა ხშირად საერთაშორისო ხასიათს ატარებს, არსებობს იმის საშიშროება, რომ ფინანსური რესურსები და მეკობრის სხვა აქტივები გატანილი იქნება იმ ტერიტორიიდან, რომელზეც ვრცელდება

შესაბამისი სასამართლოს იურისდიქცია, რის შედეგადაც საავტორო უფლებების მესაკუთრე დაკარგავს ზარალის ანაზღაურების შესაძლებლობას.

8.102. ეს სიძნელეები, რომლებიც მეკობრეობასთან ბრძოლას ახლავს, ხაზს უსვამს სასამართლო დაცვის პირველად საშუალებათა დაუყონებლივი გამოყენების აუცილებლობას, რაც ხელს შეუწყობს მეკობრის წინააღმდეგ სამხილების შეგროვებას, თავიდან აიცილებს მათ განადგურებას და იმ ფინანსური რესურსების ქვეყნის საზღვრებს გარეთ გადაგზავნას, რომელთა მიმართაც შეიძლება მოთხოვნილ იქნეს ზიანის ანაზღაურება. შევჩერდეთ ამ მიმართულებით რიგ ქვეყანაში არსებულ უკანასკნელ ტენდენციებზე.

(b) დადგენილება ანტონ პილერის საქმეზე

8.103. სასამართლო დაცვის დროებითი ზომების ახალ საშუალებათა შორის განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს ე.წ. დადგენილებას ანტონ პილერის საქმეზე. ეს სახელწოდება დაკავშირებულია დადგენილებასთან, რომელიც ინგლისის სააპელაციო სასამართლომ მიიღო საქმეზე „Anton Piller K.G. v Manufacturing Processes Ltd-ს წინააღმდეგ (1976) RPC 719". ეს დადგენილება იმ შენობების დათვალიერების ნებართვას იძლევა, რომლებშიც სავარაუდოდ ხორციელდებოდა მოსარჩელის საავტორო უფლებების შემლახავი საქმიანობა. დადგენილების ზოგიერთი მახასიათებლები მეკობრეობის აქტების წინააღმდეგ სასამართლო დაცვის განსაკუთრებით ხელსაყრელ საშუალებას წარმოადგენენ:

(1) დადგენილება გამოაქვთ ex parte, ანუ მხოლოდ საავტორო უფლების მფლობელის განცხადების საფუძველზე და მისი თანდასწრებით, მოპასუხის წინასწარი შეტყობინების გარეშე. ამგვარად, დადგენილების გამოტანა მოულოდნელია მოპასუხისათვის და გამორიცხავს ამ უკანასკნელის მიერ მნიშვნელოვანი სამხილის განადგურების ან დამალვის შესაძლებლობას.

(2) პირობები, რომელთა საფუძველზე გამოტანილია დადგენილება, საშუალებას აძლევს საავტორო უფლებების მფლობელს დაათვალიეროს მოპასუხის შენობები და გაეცნოს დარღვევასთან დაკავშირებულ ყველა დოკუმენტს (ბიზნეს ინფორმაციის ჩათვლით, როგორიცაა ანგარიშები, ანგარიშფაქტურები, კლიენტების ნუსხები და მომარაგების წყაროები). აღნიშნულის წყალობით უფლებამფლობელს შეუძლია მეკობრული ასლების დამზადების წყაროს და მათი გაყიდვების მასშტაბების დადგენა, რაც, თავის მხრივ, მისთვის მიყენებული ზიანის ოდენობის განსაზღვრის საშუალებას იძლევა.

(3) სასამართლო დადგენილებას შენობის დათვალიერების თაობაზე ბევრ შემთხვევაში თან ახლავს აგრეთვე განჩინება, რომელიც უკრძალავს მოპასუხეს შეცვალოს ან გადაადგილოს საგნები, ან დოკუმენტები, რომლებიც ჩამოთვლილია ამ დადგენილებაში.

8.104. ანტონ პილერის საქმეზე გამოტანილი გადაწყვეტილება, უდავოდ, მეკობრეობის წინააღმდეგ ბრძოლის საშუალებათა არსენალში კარგ იარაღს წარმოადგენს. მაგრამ იმის გამო, რომ დადგენილება გამოიტანება ex parte-ს პრინციპით, საჭიროა მიღებულ იქნეს ზომები, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს იმ პირთა უფლებების დაცვა, რომელთა წი-

ნააღმდეგაც ის გამოტანილია და რომელთა საქმიანობასთან დაკავშირებით ჯერ არ არის გამოტანილი სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილება. უნდა აღინიშნოს ორი ასეთი დამცავი ზომა, რომლებსაც, შესაბამისი იურისდიქციის არსებობისას, მოითხოვენ სასამართლოები. ჯერ ერთი, ასეთი გადაწყვეტილება გამოაქვთ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა მოსარჩელის მიერ დათვალიერების ჩატარება მართლმსაჯულების განხორციელებისთვის აბსოლუტურად აუცილებელია. ამ პირობის დასაკმაყოფილებლად საავტორო უფლებების მფლობელმა, როგორც წესი, უნდა დაამტკიცოს, რომ არსებობს აშკარა მონაცემები იმის თაობაზე, რომ მოპასუხეს გააჩნია ბრალის დამამტკიცებელი დოკუმენტები და მასალები; რომ საქმის ვითარების მიხედვით არსებობს ბრალის დამამტკიცებელი მასალების განადგურების, ან დამალვის რეალური შესაძლებლობა, ან სერიოზული საშიშროება, თუ მოპასუხე წინასწარ გაფრთხილებული იქნება სასამართლო განხილვის შესახებ; და რომ მოპასუხის მიერ სავარაუდოდ განხორციელებული არამართლზომიერი ქმედებების შედეგად მოსარჩელისთვის მიყენებული პოტენციური, ან ფაქტობრივი ზიანი მეტად სერიოზულია.

8.105. მეორე დამცავი ზომა, რომელიც ხშირად მოითხოვება სასამართლოს მიერ, არის დადგენილების შესრულებისას მოპასუხის უფლებათა პატივისცემა. კერძოდ, შეიძლება წამოყენებული იყოს მოთხოვნა, რომ დადგენილების აღსრულებისას საავტორო უფლებების მფლობელს თან ახლდეს მისი ადვოკატი, რათა მოპასუხეს მიეცეს საკმარისი შესაძლებლობა გაიაზროს დადგენილების შინაარსი და გამოირიცხოს მოპასუხის შენობაში მისი ნების გარეშე ძალმომრეობით შეჭრა. რა თქმა უნდა, თუ მოპასუხე უარზე იქნება მის შენობაში შესვლაზე, ეს გამოიწვევს უკიდურესად არასასურველ დასკვნებს მოწინააღმდეგე მხარის სასარგებლოდ შემდგომ სასამართლო პროცესზე.

8.106. ანტონ პილერის საქმეზე დადგენილებასთან დაკავშირებით საბოლოოდ უნდა ითქვას, რომ მისი გამოყენების ეფექტურობა კითხვის ნიშნის ქვეშ დადგა ერთ საქმეში, რომელშიც მოპასუხემ, საკუთარი თავის წინააღმდეგ ჩვენების არ მიცემის პრივილეგიაზე დაყრდნობით, მიაღწია ანტონ პილერის დადგენილების გაუქმებას, დაამტკიცა რა, რომ ის აყენებს მას სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის რეალური საშიშროების წინაშე (რენკ ფილმ დისტრიბიუტორს ლტდ ვიდეო ინფორმეიშენ სენტერ-ის წინააღმდეგ (1981)). იმისთვის, რათა არ განმეორდეს ასეთი პრეცედენტი, შეიძლება აუცილებელი გახდეს კანონის მიღება, რათა გაუქმდეს საკუთარი თავის წინააღმდეგ ჩვენებების მიცემაზე უარის თქმის უფლება, როგორც ანტონ პილერის საქმეზე დადგენილების შესრულებაზე უარის თქმის საფუძველი, როგორც ეს გაკეთდა გაერთიანებული სამეფოს უზენაესი სასამართლოს 1981 წლის გადაწყვეტილებით.

(c) მესამე პირთა წინააღმდეგ საქმის გარემოებებზე მასალების შეგროვება

8.107. რიგი ქვეყნის სამოქალაქო სამართალი ითვალისწინებს, რომ უდანაშაულო მესამე პირი, რომელიც გარეულია სხვა პირის მართლსაწინააღმდეგო ქმედებებში, ვალდებულია მიაწოდოს მოსარჩელეს მის განკარგულებაში არსებული მასალები, რომლებიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მტკიცებულებად სამართალდამრღვევის წინააღმდეგ აღძრულ სარჩელში. ეს გადაწყვეტილება წარმოიშვა ინგლისში, საქმეზე „ნორვიჩ ფარმაკალ კო. საბაჟო და აქციზის საქმეთა კომისრების წინააღმდეგ" (1972 PRPC 743, 1974 AC 133), რომელშიც

მოსარჩელეებმა (ქიმიურ შენაერთებზე პატენტის მფლობელებმა) აღმოაჩინეს, რომ სხვადასხვა პირები, მათი პატენტის დარღვევით, დაკავებულნი იყვნენ ქვეყანაში ამ ნაერთის იმპორტით, მაგრამ ვერ მოახერხეს ამ პიროვნებების დადგენა. ეს ინფორმაცია გააჩნდათ საბაჟო და აქციზის საქმეთა კომისრებს, ვინაიდან საბაჟო წესების მიხედვით იმპორტიორები ვალდებულნი იყვნენ შეევსოთ შესაბამისი დოკუმენტები საკუთარი დასახელების მითითებით და საქონლის აღწერით. საბაჟო სამსახურმა უარი თქვა იმპორტიორების ვინაობის გამხელაზე იმის საფუძველზე, რომ ეს ინფორმაცია მათ კონფიდენციალურად მიეწოდათ. მიუხედავად ამისა, სასამართლომ გადაწყვიტა, რომ უდანაშაულო მესამე მხარე, ამ შემთხვევაში საბაჟო სამსახური, რომელიც თავისდაუნებურად აღმოჩნდა გარეული მართალსაწინააღმდეგო ქმედებებში, ვალდებულია მიაწოდოს მოსარჩელეს სამართალდარღვევასთან დაკავშირებული მის ხელთ არსებული ინფორმაცია. თუმცა ამ შემთხვევაში საქმე უკავშირდებოდა პატენტს, იგი მიესადაგება, აგრეთვე, საავტორო სამართალსაც და მისი გამოყენება შეიძლება საავტორო უფლებების მფლობელების მიერ, რომლებმაც ვერ შეძლეს მეკობრე იმპორტიორების იდენტიფიცირება.

8.108. მსგავსი, მაგრამ უფრო ეფექტური პროცედურის ნახვა შეიძლება ინდოეთის 1957 წლის საავტორო უფლებების შესახებ კანონის 53 კარში. კარის დებულებები საავტორო უფლებების რეგისტრატორს უფლებას აძლევს გამოიტანოს დადგენილება, რომელიც კრძალავს ინდოეთის გარეთ დამზადებული ნაწარმოების ისეთი ასლების იმპორტს, რომლებიც ინდოეთში დამზადების შემთხვევაში ჩაითვლებოდნენ კონტრაფაქციულად. კონტრაფაქციური ასლების აღმოჩენის მიზნით, კანონი რეგისტრატორს, აგრეთვე, ანიჭებს ნებისმიერი გემის, დოკის, ან სათავსოს დათვალიერების უფლებამოსილებას. ამ კარის გამოყენება ინდოეთის ტერიტორიაზე მეკობრული აუდიოკასეტების ტრანსპორტირებასთან დაკავშირებით სანქციონირებული იქნა ინდოეთის უზენაესი სასამარლოს მიერ საქმეზე „გრამოფონ კომპანი ოფ ინდია ლტდ. პანდეის წინააღმდეგ" (1984 2 SCC 534).

(d) <u>შუალედური სასამართლო დადგენილება</u>

8.109. მეკობრეობით მიყენებული ზიანის მინიმუმამდე დასაყვანად საავტორო უფლებების მესაკუთრისთვის მნიშვნელოვანია სწრაფი ღონისძიებების გატარება მეკობრეობის გაგრძელების თავიდან აცილების მიზნით. სანამ მეკობრული ქმედებები გრძელდება, უფლებამფლობელი კარგავს პოტენციური ბაზრის ნაწილს და შესაძლებლობას მიიღოს ეკონომიკური სარგებელი თავისი შემოქმედებითი საქმიანობის ან ინვესტიციების სანაცვლოდ. შუალედური სასამართლო დადგენილების მიზანია, დარღვევის შესახებ საქმეზე სრულ სასამართლო გარჩევამდე, სასწრაფო და დროებითი ღონისძიებების გატარების საშუალებით თავიდან იქნეს აცილებული მოსარჩელის უფლებებისთვის გამოუსწორებელი ზიანის მიყენების შესაძლებლობა.

8.110. შუალედური სასამართლო გარჩევის ერთ-ერთ ნაკლს წარმოადგენს ის, რომ ხშირად იგი ჭიანურდება საქმის გარემოებათა საკმაოდ დაწვრილებითი განხილვის გამო, რაც საშიშროებას უქმნის მის ეფექტიანობას, როგორც დროებითი სასამართლო დაცვის საშუალებას. აღნიშნულმა გამოიწვია ბევრი ქვეყნის შესაბამის საკანონმდებლო აქტებში იმ პრინციპების გადასინჯვა, რაზედაც დამყარებულია ასეთი დადგენილებები, განსაკუთრებით მოსარჩელის მიერ წარდგენილ მტკიცებულებათა სტანდარტების მიმართ.

8.111. ადრე მოსარჩელეს მოეთხოვებოდა საქმესთან დაკავშირებით ე.წ. „prima facie"-ს მტკიცება, ანუ უნდა წარედგინა საკმარისად სავარაუდო მტკიცებულებები საავტორო უფლებების დარღვევაზე საქმის აღსაძვრელად. ამ სახის სასამართლო გარჩევების გაჭიანურების თავიდან ასაცილებლად, ბევრი ქვეყნის სამოქალაქო კანონმდებლობა ახლა შეიცავს მხოლოდ მოთხოვნას – მოსარჩელემ უნდა დაამტკიცოს, რომ საქმე ეხება „სერიოზულ საკითხს". სხვაგვარად რომ ვთქვათ, წინასწარი განხილვის სტადიაზე სასამართლო უნდა დარწმუნდეს მხოლოდ იმაში, რომ საავტორო უფლებების დარღვევაზე სარჩელი საკმარისად დასაბუთებულია. ამის შემდეგ გადაწყვეტილება შუალედური დადგენილების გამოტანა–არგამოტანაზე, მიიღება საქმის ფაქტიურ გარემოებათა მიხედვით, კერძოდ, იმის გათვალისწინებით, უზრუნველყოფილია თუ არა მხარეთათვის შესაბამისი კომპენსაციები იმ ზიანის გამო, რომელიც შეიძლება მათ განიცადონ უფლებათა დროებითი შეზღუდვით, იმ შემთხვევაში, თუ ერთ-ერთი მათგანი წააგებს წინასწარი განხილვის ეტაპზე, მაგრამ მოიგებს საბოლოო სასამართლო პროცესს.

8.112. წინასწარი სასამართლო განხილვის ეტაპზე ასეთი მიდგომა განპირობებულია იმით, რომ თავიდან იქნეს აცილებული სასამართლოს დაცვის ღონისძიებათა გამოყენების მეტისმეტი გაჭიანურება საავტორო უფლების მფლობელისთვის ყველაზე მნიშვნელოვან ეტაპზე, სახელდობრ, ნაწარმოების თავდაპირველი გამოქვეყნების და რეალიზაციის მომდევნო პერიოდში.

(e) <u>სასამართლო დაცვის საბოლოო საშუალებები</u>

8.113. საავტორო უფლებათა დარღვევის ფაქტზე სრული სასამართლო გარჩევის დასასრულს სასამართლოები უფლებამფლობელებს აძლევენ საბოლოო სასამართლო დაცვის ორ შემდეგ საშუალებას: მუდმივი აკრძალვითი დადგენილება და ზიანის კომპენსაცია. მუდმივად მოქმედი აკრძალვითი დადგენილება გამოაქვთ, რათა არ დაუშვან მართლსაწინააღმდეგო ქმედებათა განმეორება. იმისათვის, რომ დადგენილება იყოს უფრო ეფექტური, მას ხშირად თან ახლავს მიწერილობა, რომლის თანახმად დამრღვევებს ევალებათ დაცული ნაწარმოების ყველა კონტრაფაქციური ეგზემპლიარის მოწოდება მათი შემდგომი განადგურების მიზნით, რათა გამოირიცხოს ამ ასლების ხელმეორედ გამოყენება ან გაყიდვა.

8.114. საავტორო უფლების მფლობელისთვის ზიანის ანაზღაურების მიზანია, რომ იგი აღმოჩნდეს იმავე მდგომარეობაში, რომელშიც იქნებოდა მისი საავტორო უფლებების დაურღვევლობის შემთხვევაში. დამაკმაყოფილებელი კომპენსაციის დადგენისას სასამართლოები ხშირად აწყდებიან სირთულეებს მტკიცებულებათა მიღებაში კონტრაფაქციული საქონლის გაყიდვების მოცულობასთან და, აქედან გამომდინარე, მოსარჩელეს საავტორო უფლებებისათვის მიყენებული ზიანის ოდენობასთან დაკავშირებით. ამის შედეგად განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია თანამედროვე მიდგომები სასამართლო დაცვის პირველადი საშუალებების სფეროში, როგორიცაა დადგენილება ანტონ პირელის საქმეზე, რომლებიც შესაძლებლობას აძლევს მოსარჩელეს მოიპოვოს მისი უფლებების დარღვევის დამადასტურებელი მტკიცებულებები.

8.115. კონკრეტულად მეკობრეობასთან დაკავშირებით შეიძლება აღინიშნოს, რომ ზოგიერთი ქვეყნის სამოქალაქო კანონმდებლობა ითვალისწინებს ზიანის დამატებით

კომპენსაციას საავტორო უფლებების აღმაშფოთებელი დარღვევის შემთხვევაში. მაგრამ ზიანის დამატებითი კომპენსაციის გაცემისთვის საჭიროა დამტკიცდეს, რომ დამრღვევის ქმედებები წინასწარ იყო განზრახული და ჩაფიქრებული და მის მიერ მიღებული ფულადი სარგებელი აჭარბებდა ზიანის ჩვეულებრივი კომპენსაციის ოდენობას.

ლიტერატურა:

International Bureau of WIPO, Piracy of Copyrighted Works and the Development of Legal Remedies. WIPO/CR/KL/86/8

J. ხალხური შემოქმედების (ფოლკლორულ) ნაწარმოებთა დაცვა

(a) შესავალი

8.116. ხალხური შემოქმედება ნებისმიერი ერის კულტურული მემკვიდრეობის მნიშვნელოვანი ნაწილია და ახლაც აგრძელებს განვითარებას, იღებს რა ხშირად თანამედროვე ფორმებს მსოფლიოს განვითარებულ ქვეყნებშიც კი. მისი მნიშვნელობა განსაკუთრებით დიდია განვითარებადი ქვეყნებისთვის, სადაც ფოლკლორი ხშირად წარმოადგენს კულტურული თვითმყოფადობის საფუძველს და თვითგამოხატვის მნიშვნელოვან საშუალებას, როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე საზღვარგარეთაც. ფოლკლორის როლი იზრდება სოციალური თვითმყოფადობის თვალსაზრისითაც. განსაკუთრებით განვითარებად ქვეყნებში ფოლკლორი არის ცოცხალი, მოქმედი ტრადიცია და არა წარსულის უბრალო გადმონაშთი.

8.117. სულ უფრო დაჩქარებულმა ტექნიკურმა პროგრესმა, განსაკუთრებით აუდიო და ვიდეოჩაწერის, რადიო და ტელემაუწყებლობის, კაბელური ტელევიზიის და კინემატოგრაფიის სფეროში, შეიძლება გამოიწვიოს ამ კულტურული მემკვიდრეობის არასწორი, ან არამართლზომიერი გამოყენება. ხალხური შემოქმედების ნაწარმოებები ამ ტექნიკური საშუალებების მეშვეობით განიცდიან კომერციალიზაციას მსოფლიო მასშტაბით მათი შემქმნელი ხალხების კულტურული და ეკონომიკური ინტერესების სათანადო გათვალისწინების გარეშე. კომერციალიზაციის პროცესში ფოლკლორული ნაწარმოებები ხშირად მახინჯდება იმ მიზეზით, რომ თითქოს ეს ხელს უწყობს მათ გასაღებას ბაზარზე. ამასთან, როგორც წესი, ის პირები, რომლებმაც განავითარეს და შეინარჩუნეს ფოლკლორული ნაწარმოებები, არ იღებენ არაფერს მათი კომერციული ექსპლუატაციიდან.

8.118. განვითარებულ ქვეყნებში ხალხური შემოქმედების ნაწარმოებები, როგორც წესი, წარმოადგენენ საყოველთაო, საჯარო საკუთრებას. ამით აიხსნება ის ფაქტი, რომ, ყოველ შემთხვევაში დღემდე, განვითარებულმა ქვეყნებმა არ შექმნეს ფოლკლორის გამოყენებასთან დაკავშირებული მრავალფეროვანი ეროვნული ან სხვა საზოგადოებრივი ინტერესების სამართლებრივი დაცვის სისტემები.

8.119. მაგრამ, უკანასკნელი ათწლეულების განმავლობაში აშკარა გახდა, რომ ხალხური შემოქმედების, როგორც შემოქმედებითი თვითგამოხატვის წყაროს, ხელშეწყობის

მიზნით და ფოლკლორის დასაცავად საჭიროა საკანონმდებლო ღონისძიებები, როგორც ეროვნულ, ასევე საერთაშორისო დონეზე. ასეთი დაცვა მიმართული უნდა იყოს ხალხური შემოქმედების ნაწარმოებთა არასწორი გამოყენების წინააღმდეგ, როგორიც არის მათგან კომერციული სარგებლის მიღების გავრცელებული პრაქტიკა მათი შემქმნელი საზოგადოებების ფარგლებს გარეთ და მათთვის ყოველგვარი ანაზღაურების გარეშე.

(b) ფოლკლორულ ნაწარმოებთა დაცვის მცდელობები საავტორო უფლებების შესახებ კანონის საშუალებით

8.120. ხალხური შემოქმედების ნაწარმოებების აშკარა ფორმით რეგულირების პირველი ცდები განხორციელდა ზოგიერთი ქვეყნის საავტორო უფლებების შესახებ კანონმდებლობის ფარგლებში (ტუნისი, 1967; ბოლივია, 1968 [მხოლოდ ფოლკლოლურ მუსიკალურ ნაწარმოებებთან დაკავშირებით],; ჩილი, 1970; მაროკო, 1970; ალჟირი, 1973; სენეგალი, 1973; კენია, 1975; მალი, 1977; ბურუნდი, 1978; კოტ დ'ივუარი, 1978; გვინეა, 1980; ტუნისის ტიპობრივი კანონი საავტორო უფლებაზე განვითარებადი ქვეყნებისათვის, 1976) და აგრეთვე, საერთაშორისო შეთანხმებით (1977 წელს ბანგუის კონვენციის ტექსტი, რომელიც ეხებოდა ინტელექტუალური საკუთრების აფრიკულ ორგანიზაციას, შემდგომში –ჩ"ისაო-ს კონვენცია"). ყველა ამ ტექსტში ხალხური შემოქმედების ნაწარმოებები განიხილება როგორც ქვეყნის კულტურული მემკვიდრეობის ნაწილი („ტრადიციული მემკვიდრეობა", „კულტურული მემკვიდრეობა"; ჩილიში გამოიყენება ტერმინი „ეროვნული კულტურული დოვლათი" და მის გამოყენებაზე იღებენ საფასურს).

8.121. საავტორო უფლებების მეშვეობით ხალხური შემოქმედების ნაწარმოებთა დაცვის ცდა საერთაშორისო დონეზე აგრეთვე განხორციელდა დიპლომატიურ კონფერენციაზე ბერნის კონვენციის გადასინჯვის შესახებ, რომელსაც ადგილი ჰქონდა 1967 წელს სტოკჰოლმში. ამის შედეგად, ბერნის კონვენციის სტოკჰოლმის (1967) და პარიზის (1971) აქტების 15(4) მუხლი შეიცავს შემდეგ დებულებებს: „(ა) გამოუქვეყნებელ ნაწარმოებებისათვის, რომლის ავტორი უცნობია, მაგრამ რომლის მიმართ არსებობს იმის ვარაუდის საფუძველი, რომ იგი კავშირის ქვეყნის მოქალაქეა, ამ ქვეყნის კანონმდებლობა ინარჩუნებს უფლებას დანიშნოს კომპეტენტური ორგანო, რომელიც წარმოადგენს ამ ავტორს და უფლებამოსილია, დაიცვას მისი უფლებები და უზრუნველყოს მათი განხორციელება კავშირის ქვეყნებში. (ბ) კავშირის ქვეყნები, რომლებიც ამ დებულების შესაბამისად მოახდენენ ასეთ დანიშვნას, აუწყებენ ამის შესახებ გენერალურ დირექტორს წერილობითი განცხადებით, რომელიც შეიცავს სრულ ინფორმაციას ამ წესით დანიშვნის თაობაზე. გენერალური დირექტორი დაუყოვნებლივ ატყობინებს ამ განცხადებას კავშირის ყველა სხვა ქვეყნებს". ბერნის კონვენციის ამ მუხლში განსაზღვრულ შემთხვევაში აგრეთვე იგულისხმება ფოლკლორულ ნაწარმოებათა დაცვის მოთხოვნის შესაძლებლობა.

8.122. და ბოლოს, მომიჯნავე უფლებებს არ ძალუძთ მთლიანად დააკმაყოფილონ სამართლებრივი დაცვის მოთხოვნები ხალხური შემოქმედების ნაწარმოებთა არასწორი გამოყენებისაგან, ვინაიდან არ შეუძლიათ ისეთი ნაწარმოების ასლების დამზადების თავიდან აცილება, რომელიც არ შესრულებულა, არ გადაცემულა ეთერში ან არ ჩაწერილა ფონოგრამაზე. უფრო მეტიც, მომიჯნავე უფლებათა დაცვის მოქმედების შეზღუდული

ვადა არ მიესადაგება ფოლკლორულ ნაწარმოებებს იმავე მიზეზთა გამო, რითაც საავტორო უფლებების შეზღუდული მოქმედების ვადა.

8.123. ზემოხსენებულ გარემოებათა გამო მიზანშეწონილად ჩაითვალა სპეციალური საკანონმდებლო ნორმების შემუშავება ხალხური შემოქმედების ნაწარმოებებთან მიმართებაში, უნებართვო გამოყენებისაგან მათი ადეკვატური დაცვის უზრუნველსაყოფად.

(c) ეროვნული კანონმდებლობისთვის ფოლკლორულ ნაწარმოებთა დაცვის სპეციალური ტიპური დებულებები მართლსაწინააღმდეგო გამოყენებისა და ზიანის მომტანი სხვა ქმედებების წინა აღმდეგ

(i) ევოლუცია

8.124. 1978 წელს ისმო-ს ხელმძღვანელ ორგანოთა თათბირის მონაწილეებმა ჩათვალეს, რომ მიუხედავად განვითარებადი ქვეყნების ზრუნვისა ხალხური ფოლკლორულ ნაწარმოებთა დაცვის საჭიროებასთან დაკავშირებით, მანამდე გადადგმული იყო არასაკმარისი კონკრეტული ნაბიჯები სამართლებრივი ნორმების ფორმულირებისთვის. ამ შეხვედრის შემდეგ ისმო-ს საერთაშორისო ბიურომ მოამზადა სპეციალური ნორმების შემცველი ტიპური დებულებების პირველი პროექტი ფოლკლორულ ნაწარმოებთა ეროვნული დაცვის თაობაზე. პროექტი ითვალისწინებდა ინტელექტუალური საკუთრების დაცვას გარკვეული ფორმით უნებართვო გამოყენებისა და დამახინჯებისგან.

8.125. ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის მსგავსად, ფოლკლორულ ნაწარმოებთა დაცვის ისმო-ს ტიპური დებულებების პირველი პროექტი წარედგინა ისმოს საავტორო და მომიჯნავე უფლებათა მუდმივმოქმედ კომიტეტს 1979 წლის მარტში. დაკარში შეხვედრაზე კომიტეტმა შესთავაზა პირველი შესაძლებლობისთანავე მოეწვიათ ისმო/იუნესკოს ერთობლივი სამუშაო ჯგუფი, რომელიც განიხილავდა ხალხური შემოქმედების ნაწარმოებთა დაცვის არა მარტო საშინაო, არამედ საერთაშორისო ასპექტებსაც.

8.126. საკუთარი ხელმძღვანელი ორგანოების გადაწყვეტილებათა შესაბამისად, ისმომ და იუნესკომ 1980 წელს ჟენევაში ჩაატარეს სამუშაო ჯგუფის სხდომა, სადაც განიხილეს ისმოს მიერ მომზადებული და ეროვნული კანონმდებლობებისთვის გათვალისწინებული ტიპური დებულებების პროექტი და აგრეთვე ფოლკლორულ ნაწარმოებთა სამართლებრივი დაცვის საერთაშორისო ღონისძიებები. ეროვნული კანონმდებლობისთვის მომზადებულ ფოლკლორულ ნაწარმოებებთა დაცვის ტიპურ დებულებებთან დაკავშირებით, სამუშაო ჯგუფმა შესთავაზა ისმოს და იუნესკოს სამდივნოებს მოემზადებინათ პროექტის გადასინჯული ვარიანტი კომენტარებით, ჯგუფის მუშაობის მიმდინარეობისას გაკეთებული ყველა გამოსვლის გათვალისწინებით.

8.127. ამ რეკომენდაციის შესაბამისად, სამდივნოებმა მოამზადეს პროექტის ახალი ვარიანტი კომენტარებით, რომელიც ისმოს და იუნესკოს სამუშაო ჯგუფის მიერ წარმოდგენილი იყო განსახილველად მეორე შეხვედრაზე პარიზში 1981 წელს. თათბირის მუშაობის შედეგები ერთი წლის შემდეგ, 1982 წლის ივნის-ივლისში, წარუდგინეს ისმოს და იუნესკოს მიერ მოწვეულ სამთავრობო ექსპერტების კომიტეტს ჟენევაში, ისმო-ს შტაბ ბინაში. კომიტეტმა მიიღო ხალხური შემოქმედების ნაწარმოებთა მართლსაწინააღმდეგო

გამოყენებისაგან და სხვა ზიანის მიმყენებელი ქმედებებისაგან დაცვის ტიპური დებულებები ეროვნული კანონმდებლობისთვის (შემდგომში – „ტიპური დებულებები").

(ii) ძირითადი პრინციპები

8.128. ფოლკლორულ ნაწარმოებთა სამართლებრივი დაცვის უზრუნველსაყოფად ძირითად მოთხოვნას წარმოადგენს სწორი ბალანსის შენარჩუნება ერთის მხრივ, ფოლკლორული ნაწარმოების ბოროტად გამოყენებისაგან დაცვასა და მეორეს მხრივ, მათი შემდგომი სრულყოფის, გავრცელებისა და ფოლკლორით შთაგონებულ ორიგინალურ საავტორო ნაწარმოებად გადამუშავების თავისუფლებასა და წახალისებას შორის. ფოლკლორულ ნაწარმოებთა მნიშვნელოვანი ნაწილი შეადგენს ადამიანური კულტურის ცოცხალ ქსოვილს და მათი ზედმეტად მკაცრი დაცვით უზრუნველყოფამ ხელი არ უნდა შეუშალოს მათი შემდგომი სრულყოფის და აყვავების შემოქმედებით პროცესს.

8.129. ამგვარად, შემოთავაზებული დაცვის ღონისძიებები უნდა იყოს განხორციელებადი და ეფექტური, და არ დარჩეს რეალობისგან მოწყვეტილ, ფანტაზიურ მოთხოვნათა სისტემად.

8.130. ტიპური დებულებები მუშავდებოდა იმგვარად, რომ დაეტოვებინათ გარკვეული თავისუფლება ეროვნული კანონმდებლებისთვის თავისი ქვეყნის პირობებთან ყველაზე მისადაგებული სამართლებრივი დაცვის სისტემის შესაქმნელად.

(iii) დაცვის საგანი

8.131. მრავალრიცხოვან წინადადებათა მიუხედავად, ფოლკლორის, ანუ ხალხური შემოქმედების საყოველთაოდ მიღებული განსაზღვრება მაინც არ არსებობს. ასეთ განსაზღვრებას არც ტიპური დებულებები არ შეიცავენ. მაგრამ ტიპური დებულებების მიზნით მე-2 ნაწილი ტერმინს „ფოლკლორული ნაწარმოებები" განსაზღვრავს ფოლკლორის დაცვის სამთავრობო ექსპერტთა კომიტეტის მუშაობის შედეგების შესაბამისად, რომლის სხდომა ჩატარდა პარიზში 1982 წლის თებერვალში. ეს ცნება ჩამოყალიბებულია, როგორც იმ ტრადიციული მხატვრული მემკვიდრეობის დამახასიათებელი ელემენტებისგან შემდგარი ნაწარმოებები, რომლებიც შექმნილი და შენახულია ქვეყანაში ამა თუ იმ თემის ან ინდივიდუმის მიერ, და რომლებიც ასახავენ ამ საზოგადოების ტრადიციულ მხატვრულ მოლოდინს.

8.132. ფოლკლორულ ნაწარმოებთა ამგვარი განსაზღვრება ითვალისწინებს ტრადიციული მხატვრული მემკვიდრეობის, როგორც კოლექტიური, ასევე ინდივიდუალური განვითარების კონცეფციებს, რადგან „უპიროვნო" შემოქმედების საზოგადოდ გამოყენებული კრიტერიუმი ყოველთვის არ ასახავს ფოლკლორის ევოლუციის რეალობას. ხელოვანის პიროვნება ხშირად ფოლკლორის გამოხატვის მნიშვნელოვანი ფაქტორია, ხოლო პირადი წვლილი ასეთ ნაწარმოებთა შექმნასა და შენახვაში შეიძლება გახდეს მემკვიდრეობით გადაცემული ფოლკლორის შემოქმედებითი გამდიდრების წყარო, თუ ისინი აღიარებული და მიღებულია საზოგადოების მიერ ისეთი ნაწარმოებების სახით, რომლებიც მის ტრადიციულ მხატვრულ მოლოდინს შეესაბამება.

8.133. ტიპური დებულებების ინგლისურ ტექსტში ფოლკლორთან დაკავშირებით ნაცვლად სიტყვისა „work" (ნაწარმოები), გამოიყენება ტერმინები „expressions" (გა-

მოხატულებანი) და „productions" (მხატვრული პროდუქცია), (თუმცა ქართულ ტექსტში ორივეგან გამოიყენება ტერმინი „ნაწარმოები"), რითაც ხაზგასმულია ის ფაქტი, რომ ლაპარაკია სპეციალური (sui generis) ხასიათის ნორმებზე და არა საავტორო სამართალზე, რომლის დაცვის საგანსაც ნაწარმოები („work") შეადგენს. თავისთავად ცხადია, რომ ხალხური შემოქმედების ნაწარმოებებს შეიძლება გააჩნდეთ და უმრავლეს შემთხვევაში გააჩნიათ კიდეც ისეთივე მხატვრული ფორმა, როგორიც საავტორო უფლებებით დაცულ ნაწარმოებებს.

8.134. ის ფაქტი, რომ განიხილება მხოლოდ „მხატვრული" მემკვიდრეობა, ნიშნავს, რომ ტრადიციული რწმენა, მეცნიერული შეხედულება (მაგალითად, ტრადიციული კოსმოგონია), ლეგენდათა შინაარსი, ან უბრალოდ პრაქტიკული ტრადიციები, როგორც ასეთი, განყენებულად თავისი გამოხატვის შესაძლო ტრადიციული მხატვრული ფორმებისგან, არ ჯდება „ფოლკლორულ ნაწარმოებთა" შემოთავაზებული განსაზღვრების ფარგლებში. მეორე მხრივ, „მხატვრული" მემკვიდრეობა გაგებულია ამ სიტყვის ყველაზე ფართო მნიშვნელობით და შეიცავს ნებისმიერ ტრადიციულ მემკვიდრეობას, მიმართულს ადამიანის ესთეტიკური გრძნობისკენ. ზეპირი ნაწარმოებები, რომლებიც ავტორის მიერ ინდივიდუალურად შექმნის შემთხვევაში წარმოადგენს ლიტერატურას, მუსიკალური ნაწარმოებები, ადამიანის სხეულის მოძრაობით გამოხატული ნაწარმოებები და მატერიალური ნაწარმოებები ყველა ერთად შეიძლება შეიცავდნენ ტრადიციული მხატვრული მემკვიდრეობის მახასიათებელ ელემენტებს და ამრიგად, კვალიფიცირებული იყვნენ, როგორც დაცული ფოლკლორული ნაწარმოებები.

8.135. ტიპური დებულებები აგრეთვე შეიცავენ ხალხური შემოქმედების ნაწარმოებთა ყველაზე ტიპური სახეობების საილუსტრაციო ჩამონათვალს. „გამოხატვის" ფორმის მიხედვით ისინი იყოფიან ოთხ ჯგუფად, კერძოდ: სიტყვებით გამოხატული ნაწარმოები („ზეპირი"), მუსიკალური ბგერებით გამოხატული ნაწარმოები („მუსიკალური"), ადამიანის სხეულის მოძრაობით გამოხატული ნაწარმოები და მატერიალური ობიექტში განსახიერებული ნაწარმოები („მატერიალური ნაწარმოები"). თითოეული ჯგუფი უნდა შეიცავდეს დამახასიათებელ ელემენტებს, რომლებიც ერთად შეადგენენ ტრადიციული მხატვრული მემკვიდრეობის ერთობლიობას. პირველი სამი სახეობა აუცილებელი არ არის „გადაყვანილი იყოს მატერიალურ ფორმაში". სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, არ არის აუცილებელი, რომ სიტყვები დაფიქსირდეს წერილობით, მუსიკა – სანოტო ჩანაწერის სახით, ხოლო ადამიანის სხეულის მოძრაობა, მაგალითად ცეკვა — ქორეოგრაფიული ჩანაწერის ფორმით. მეორე მხრივ, მატერიალური ნაწარმოები გამოსახული უნდა იყოს ამა თუ იმ მუდმივი მატერიალური ფორმით, მაგალითად ქვაში, ხეში, ქსოვილში, ოქროში და ა.შ. დებულებები აგრეთვე შეიცავს გამოხატვის განსხვავებულ ფორმათა მაგალითებს: პირველი, „ხალხური თქმულებები, ხალხური პოეზია და გამოცანები"; მეორე — „ხალხური სიმღერები და ინსტრუმენტული მუსიკა"; მესამე — „ხალხური ცეკვები, სპექტაკლები და რიტუალების მხატვრული ფორმები", მეოთხე — „სურათები, ნახატები, ჩუქურთმა, ქანდაკება, სამეთუნეო ნაწარმი, ტერაკოტა, მოზაიკა, ხის ნაკეთობა, ლითონის ნაკეთობა, საიუველირო ნაკეთობა, წნული ნაკეთობა, ქარგვა, ქსოვილები, ხალიჩები, კოსტიუმები, მუსიკალური ინსტრუმენტები და არქიტექტურული ფორმები". ეს უკანასკნელი ტიპურ დებულებაში მოთავსებულია კვადრატულ ფრჩხილებში, რათა მიგვანიშნოს გარკვეულ ყოყმანზე ამ

ობიექტის ნუსხაში შეტანასთან დაკავშირებით და დაცულ ფოლკლორულ ნაწარმოებთა ჩამონათვალში მისი ჩართვა – არჩართვის საკითხი თითოეული ქვეყნის გადასაწყვეტად დატოვოს.

8.136. ამა თუ იმ საზოგადოებაში შექმნილი და მის მიერ განვითარებული ფოლკლორული ნაწარმოებების იდენტიფიცირება შესაძლებელია სათანადო კატალოგში მათი აღრიცხვის მეშვეობით. თუმცა, ასეთი კატალოგის მართვა, რომელიც ძირითადად დაკავშირებულია ფოლკლორის შენახვასთან, არ შედის ტიპური დებულებების სფეროში.

(iv) ზიანის მიმყენებელი ქმედებები

8.137. ტიპური დებულებები ითვლისწინებენ ქმედებათა ორ ძირითად კატეგორიას, რომელთაგანაც საჭიროა ხალხური შემოქმედების ნაწარმოებთა დაცვა: „მართლსაწინააღმდეგო გამოყენება" და „ზიანის მიმყენებელი სხვა ქმედებები" (ნაწილი 1).

8.138 ხალხური შემოქმედების ნაწარმოების „მართლსაწინააღმდეგო გამოყენება" ტიპურ დებულებებში (ნაწილი მე-3) განმარტებულია, როგორც მისი გამოყენება ერთდროულად, როგორც სარგებელის მიღების მიზნით, ასევე ტრადიციული ან ზნე-ჩვეულებითი კონტექსტის ფარგლებს გარეთ, კომპეტენტური ორგანოს ან თვით საზოგადოების ნებართვის გარეშე. სხვა ყველაფერთან ერთად ეს ნიშნავს იმას, რომ გამოყენება სარგებლის მიღების მიზნითაც კი, მაგრამ ტრადიციების ან ზნე-ჩვეულებების საზღვრებში არ მოითხოვს ნებართვას. მეორე მხრივ, გამოყენება თავად იმ თემის წევრების მიერაც კი, რომელმაც შექმნა და შემოინახა ნაწარმოები, ექვემდებარება ნებართვის აღებას, თუ ასეთი გამოყენება ხორციელდება კულტურული კონტექსტის ფარგლებს გარეთ და სარგებლის მიღების მიზნით.

8.139. "ტრადიციული კონტექსტი" გულისხმობს ფოლკლორული ნაწარმოების გამოყენებას შესაბამისი მხატვრული სულისკვეთების ფარგლებში, რაც ეფუძნება თემის მიერ მის უწყვეტ გამოყენებას. მაგალითად, საწესჩვეულებო ცეკვის გამოყენება მის ტრადიციულ კონტექსტში ნიშნავს მის გამოყენებას შესაბამისი წეს-ჩვეულების ფაქტობრივი შესრულების დროს. მეორე მხრივ, ტერმინი „ზნე-ჩვეულებითი კონტექსტი" ეხება უფრო ხალხური შემოქმედების ნაწარმოებთა გამოყენებას საზოგადოების ყოველდღიური ცხოვრებაში, როგორც, მაგალითად, მატერიალურ ფოლკლორულ ნაწარმოებთა ეგზემპლარების ჩვეულებრივი გაყიდვა ადგილობრივი ხელოსნების მიერ. ზნე-ჩვეულებითი კონტექსტი შეიძლება განვითარდეს და შეიცვალოს უფრო სწრაფად, ვიდრე ტრადიციული კონტექსტი.

8.140. ტიპურ დებულებათა ეს ნაწილი განსაზღვრავს გამოყენების იმ სახეებს, რომლებზეც მოითხოვება ნებართვა, იქ სადაც ამის აუცილებლობა არსებობს. ამასთან, ერთმანეთისაგან განასხვავებენ შემთხვევას, როდესაც საქმე გვაქვს ნაწარმოების ეგზემპლარებთან და შემთხვევას, როცა ასეთი ეგზემპლარების არსებობა არ არის აუცილებელი. პირველ შემთხვევაში ნებართვას მოითხოვს შემდეგი ქმედებები: გამოქვეყნება (ამ სიტყვის ყველაზე ფართო გაგებით, რაც ვრცელდება ნებისმიერი მატერიალური ფორმით, ჩანაწერების ჩათვლით, განხორციელებული ფოლკლორული ნაწარმოებების ორიგინალის, ასლის ან ასლების საზოგადოებისთვის ნებისმიერი სახით მიწოდებაზე), რეპროდუქცია და დისტრიბუცია; მეორე შემთხვევაში ქმედებები, რომელთა განხორციელებაზეც საჭი-

როა ნებართვა, შეიცავენ საჯარო დეკლამაციას, საჯარო შესრულებას, სადენური ან უსადენო კავშირის საშუალებებით ეთერში გადაცემას და აგრეთვე „საჯარო შეტყობინების ნებისმიერ ფორმას".

8.141. ნებედართული გამოყენება. ტიპობრივი დებულებები არ უკრძალავს მკვიდრ მაცხოვრებელთა გაერთიანებებს გამოიყენონ საკუთარი ტრადიციული კულტურული მემკვიდრეობა ტრადიციული და ზნე-ჩვეულებითი ფორმებით, ან სრულყონ იგი უწყვეტი გამოყენებით. ტრადიციული ხალხური ხელოვნების შემონახვა მჭიდრო კავშირშია ფოლკლორული ნაწარმოების მისი წარმოშობის საზოგადოებებში რეპროდუცირებასთან, დეკლამირებასა და შესრულებასთან სტილისტურად ცვალებადი ფორმებით. ასეთ ნაწარმოებთა გადამუშავებაზე, არანჟირებაზე, რეპროდუცირებაზე, დეკლამაციაზე ან გამოყენებაზე შეუზღუდავი ნებართვის მოთხოვნა შექმნიდა დაბრკოლებებს ფოლკლორის ბუნებრივი ევოლუციის გზაზე და შეუძლებელი იქნებოდა მათი განხორციელება იმ საზოგადოებებში, სადაც ფოლკლორი ყოველდღიური ცხოვრების ნაწილს წარმოადგენს. ამგვარად, ტიპური დებულებები საშუალებას აძლევს ქვეყნის საზოგადოების ნებისმიერ წევრს თავისუფლად მოახდინოს საკუთარი საზოგადოების ფოლკლორული ნაწარმოების რეპროდუცირება ან შესრულება საზოგადოების ფოლკლორული ნაწარმოებების ტრადიციულ ან ზნე-ჩვეულებით კონტექსტში, მიუხედავად იმისა, კეთდება ეს სარგებლის მიღების მიზნით თუ მის გარეშე, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ეს კეთდება თანამედროვე ტექნოლოგიის მეშვეობით და ასეთი ტექნოლოგია საზოგადოების მიერ მიღებულია, როგორც საკუთარი ცოცხალი ეროვნული მემკვიდრეობის ევოლუციის საშუალება.

8.142. მე-4 ნაწილში განხილულია 4 განსაკუთრებული შემთხვევა, რომელზეც არ არის აუცილებელი ნებართვის მიღება, მაშინაც კი, როცა ფოლკლორულ ნაწარმოებთა გამოყენება ხორციელდება საფასურის გადახდის სანაცვლოდ და ტრადიციული ან ზნე-ჩვეულებითი კონტექსტის ფარგლებს გარეთ:

(1) გამოყენება განათლების მიზნით;

(2) გამოყენება ავტორის რომელიმე ორიგინალურ ნაწარმოებში „ილუსტრაციის გზით", როცა ეს შეესაბამება ქვეყანაში მიღებულ კეთილსინდისიერ საქმიანობას;

(3) როდესაც ხალხური შემოქმედების ნაწარმოები „ნასესხებია" ავტორის ორიგინალური ნაწარმოების შექმნის მიზნით. ამ მნიშვნელოვანი გამონაკლისის მიზანია — არ დააბრკოლოს ფოლკლორით შთაგონებული ინდივილუალური შემოქმედების თავისუფალი განვითარება;

(4) "შემთხვევითი გამოყენება", რაც ჩვეულებრივ შეიცავს გამოყენებას მიმდინარე მოვლენების გაშუქებისას და გამოსახულებათა გამოყენება იმ შემთხვევაში, როცა ხალხური შემოქმედების ნაწარმოები წარმოადგენს საზოგადოებრივ ადგილას მუდმივად განთავსებულ ობიექტს.

8.143. ფოლკლორული ნაწარმოებების გამოყენებასთან დაკავშირებულ სხვა ქმედებებს, ტიპური დებულებების თანახმად, მიეკუთვნება ოთხი სხვადასხვაგვარი დანაშაული, რომლებიც ექვემდებარება დამსჯელ სანქციებს (ნაწილი 6).

8.144. ნაწილი 5, როგორც წესი, მოითხოვს, რომ ყველა ნაბეჭდ პროდუქციაში და იდენტიფიცირებას დაქვემდებარებულ ნებისმიერ ფოლკლორულ ნაწარმოებში, მის ნებისმიერ

საჯარო შეტყობინებასთან დაკავშირებით, უნდა იყოს მითითებული მისი წყარო შესაბამისი სახით, იმ საზოგადოების და/ან გეოგრაფიული ადგილის მოხსენიებით, საიდანაც გამოყენებული ნაწარმოები არის წარმოშობილი. მე-6 ნაწილი ამ მოთხოვნის შეუსრულებლობისთვის ითვლისწინებს სასჯელს.

8.145. ხალხური შემოქმედების ნაწარმოების უნებართვო გამოყენება, იმ შემთხვევაში, როცა ასეთი ნებართვა საჭიროა, წარმოადგენს სამართალდარღვევას. ასეთ სამართალდარღვევას უტოლდება აგრეთვე ფოლკლორული ნაწარმოების ისეთი გამოყენება, რომელიც გადის მიღებული ნებართვის ფარგლებს გარეთ ან ეწინააღმდეგება მის პირობებს. საზოგადოების შეცდომაში შეყვანა ფოლკლორული ნაწარმოების ნამდვილ ადგილწარმოშობასთან დაკავშირებით ასევე ექვემდებარება სასჯელს.

8.146. საჯარო გამოყენება, რომელიც ამახინჯებს ფოლკლორულ ნაწარმოებს რაიმე პირდაპირი ან არაპირდაპირი გზით, რაც „ზიანს აყენებს შესაბამისი საზოგადოების კულტურულ ინტერესებს", წარმოადგენს სამართალდარღვევას. ტერმინი „დამახინჯება" შეიცავს ნებისმიერ გაუკუღმართებას, დამახინჯებას ან უფლებათა სხვა დამრღვევ ქმედებას ხალხური შემოქმედების ნაწარმოების მიმართ, რომელიც გამოქვეყნებულია, რეპროდუცირებულია, გავრცელებულია, შესრულებულია ან სხვა საშუალებით მიწოდებულია საზოგადოებისთვის დამნაშავის მიერ.

8.147. სამართალდარღვევად ყველა ოთხი სახეობა ჩაითვლება იმ პირობით, თუ ისინი წინასწარი განზრახვით იყო ჩადენილი. მაგრამ რაც შეეხება წყაროს მითითების და ფოლკლორული ნაწარმოების გამოყენებაზე ნებართვის მიღების მოთხოვნების შეუსრულებლობას, ტიპური დებულებები აგრეთვე ითვალისწინებენ სანქციებს დაუდევრობით ჩადენილ ქმედებებზე. ამ დროს ასევე გათვალისწინებულია შესაბამისი დანაშაულის ხასიათი და ის სირთულეები, რომლებიც დაკავშირებულია დაუდევრობის წინასწარგანზრახულობის დამტკიცებასთან.

(v) ფოლკლორულ ნაწარმოებთა დაცვის განხორციელება

8.148. ფოლკლორულ ნაწარმოებთა ნებადართული გამოყენება. რაც შეეხება ფოლკლორულ ნაწარმოებთა გამოყენებაზე ნებართვის გამცემ უფლებამოსილ ორგანოს, ტიპურ დებულებებში ლაპარაკია მონაცვლეობით „კომპეტენტურ ორგანოებზე" და „შესაბამის საზოგადოებაზე", რათა არ იყოს გამოყენებული ტერმინი „მფლობელი". დებულებებში არ განიხილება ფოლკლორული ნაწარმოებების მესაკუთრეობის საკითხები, რადგან ისინი სხვადასხვა ქვეყანაში სხვადასხვაგვარად არის დარეგულირებული. ზოგიერთ ქვეყანაში ფოლკლორული ნაწარმოებები განიხილება, როგორც ერის საკუთრება. რიგ ქვეყნებში ტრადიციული მხატრული მემკვიდრეობის მფლობელობის შეგრძნება შეიძლება უფრო ძლიერი იყოს თავად შესაბამის თემურ გაერთიანებებში. საკითხი, თუ ვისი პრეროგატივა უნდა იყოს ნებართვის გაცემა ფოლკლორული ნაწარმოების გამოყენებაზე, მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული მფლობელობასთან დაკავშირებულ ვითარებაზე და აუცილებლად განიცდის ვარირებას ამა თუ იმ ქვეყანაში მოქმედი კანონმდებლობის მიხედვით. ქვეყნებში, სადაც აბორიგენები, ან სხვა ტრადიციული გაერთიანებები აღიარებული არიან ფოლკლორული ნაწარმოებების სრულუფლებიან განმკარგავ მესაკუთრეებად და სადაც თემური გაერთიანებები საკმარისად ორგანიზებული არიან მათი

კუთვნილი ფოლკლორული ნაწარმოებების გამოყენების მართვისათვის, ასეთი გამოყენება შეიძლება გახდეს თვით ამ გაერთიანების ნებართვის საგანი. ამგვარი ნებართვა მომხმარებელზე გაიცემა ავტორის მიერ გაცემული ნებართვის მსგავსად, როგორც წესი, სრულუფლებიანი მასშტაბით. სხვა ქვეყნებში, სადაც თემური გაერთიანების ტრადიციული მხატვრული მემკვიდრეობა ძირითადად ითვლება მთელი ერის კულტურული მემკვიდრეობის ნაწილად, ან სადაც შესაბამისი გაერთიანებები არ არიან მზად სათანადოდ განახორციელონ თავიანთი ფოლკლორული ნაწარმოებების გამოყენების მართვა, შეიძლება დაინიშნონ „კომპეტენტური ორგანოები", რომლებიც გასცემენ ამ სახის ნებართვებს საჯარო სამართლით გათვალისწინებულ გადაწყვეტილებათა სახით.

8.149. ზედამხედველობის განმახორციელებელი ორგანოები. ტიპური დებულებების მე-9 ნაწილი ითვალისწინებს კომპეტენტური ორგანოს დანიშვნას, თუ კანონმდებლები ამჯობინებენ ამ ალტერნატივას. ამავე ნაწილით, თუ ეს საჭირო გახდა, გათვალისწინებულია „საზედამხედველო ორგანოს" დანიშვნა ალტერნატიულად შეთავაზებული ზოგიერთი მომდევნო დებულების მიღების გამო, ასეთ ორგანოს მიერ განსახორციელებელ საქმიანობასთან დაკავშირებით.

8.150. ტიპურ დებულებებთან შესაბამისად კომპეტენტური ორგანო (მისი შექმნის შემთხვევაში) გასცემს ნებართვებს ხალხური შემოქმედების ნაწარმოებთა გამოყენების გარკვეულ სახეობებზე, იღებს განაცხადებს ასეთი ნებართვის გაცემის თაობაზე, გამოაქვს მათზე გადაწყვეტილებები და ნებართვის გაცემის შემთხვევაში ადგენს და აგროვებს შესაბამის საფასურებს, როცა ამას კანონი ითვალისწინებს.

8.151. რაც შეეხება ზედამხედველობის განმახორციელებელ ორგანოს, ტიპური დებულებები ითვალისწინებენ კანონმდებლობაში ისეთი ნორმების შეტანის შესაძლებლობას, რომლის მიხედვითაც აღნიშნული ორგანო ადგენს ან იწონებს გამოყენების ნებართვაზე გადასახდელი საფასურების ტარიფს (დებულებებში იმის მითითების გარეშე, თუ ვინ შეიტანს ასეთ შემთხვევაში წინადადებებს ტარიფების ოდენობის შესახებ, თუმცა ტიპური დებულებების შემმუშავებელ ექსპერტთა აზრით ეს უნდა გააკეთოს კომპეტენტურმა ორგანომ) (ნაწილი მე-10). ამასთან, კონტროლის განმახორციელებელი ორგანოს გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს აპელაციის წესით სასამართლოში (ნაწილი მე-11, პარაგრაფი 1).

8.152. თუ რომელი ორგანო ან ორგანოები იქნებიან დანიშნული მოცემულ ქვეყანაში, დიდად იქნება დამოკიდებული ამ ქვეყანაში არსებულ სამართლებრივ სისტემაზე. შესაძლო გადაწყვეტილებაა, რომ ტიპურ დებულებებში გათვალისწინებულ ფუნქციათა განსახორციელებლად შეიქმნას სპეციალური ორგანო, ხოლო ზედამხედველობის განმახორციელებელ ორგანოდ, მაგალითად, დაინიშნოს კულტურის სამინისტრო. რაც შეეხება კომპეტენტურ ორგანოს, იგი შეიძლება იყოს კულტურის სამინისტრო, ფოლკლორის საკითხებთან დაკავშირებული ნებისმიერი საზოგადოებრივი ორგანიზაცია, ავტორთა საზოგადოება ან მსგავსი დაწესებულება. კიდევ ერთ შესაძლებლობას წარმოადგენს შესაბამისი თემური გაერთიანების წარმომადგენლობითი ორგანოს ჩამოყალიბება, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ამა თუ იმ მიზეზის გამო კანონმდებლები ამჯობინებენ არ ცნონ თვით გაერთიანების უფლებამოსილება ფოლკლორულ ნაწარმოებთა გამოყენებაზე ნებართვის გაცემაზე.

8.153. მეტად სასარგებლო და ლოგიკური იქნება, რომ ქვეყნის სხვადასხვა ფოლკლორულ ამგვარ გაერთიანებათა წარმომადგენლებმა მონაწილეობა მიიღონ კომპეტენტური ორგანოების მუშაობაში და შეასრულონ მასში მნიშვნელოვანი როლი. უფრო მეტიც, ასეთი ორგანოს ან ორგანოების მუშაობაში მონაწილეობის მიღება შეუძლიათ, აგრეთვე, კულტურული და ეთნოგრაფიული დაწესებულებების (მუზეუმების ჩათვლით) წარმომადგენლებს, რომლებსაც გააჩნიათ გამოცდილება ფოლკლორის დაცვის გარკვეულ ასპექტებში.

8.154. თუ კანონმდებლები გადაწყვეტენ, რომ თავად თემურ გაერთიანებას აქვს უფლება ნება დართოს, ან აკრძალოს საკუთარი ფოლკლორული ნაწარმოებების გამოყენება, რომლებზეც ასეთი ნებართვის გაცემა გათვალისწინებულია, მაშინ ასეთი გაერთიანება გამოდის შესაბამის ნაწარმოებთა მფლობელად და შეუძლია თავისუფლად განკარგოს ისინი. ამ შემთხვევაში გაერთიანების მიერ საკუთარი უფლებების განხორციელებას არ გააკონტროლებს არცერთი ორგანო. მაგრამ ექსპერტები მივიდნენ იმ დასკვნამდე, რომ თუ კანონმდებლები გადაწყვეტენ, რომ ნებართვას გასცემს არა თვით გაერთიანება, არამედ მისი წარმომადგენლობითი ორგანო, მაშინ ეს უკანასკნელი გამოვა კომპეტენტური ორგანოს სახით, რომელიც მოქმედებს ტიპურ დებულებებში გათვალისწინებული პროცედურული წესების შესაბამისად.

8.155. ნებართვის გაცემის პროცედურა. რაც შეეხება ნებართვის გაცემის პროცედურას, ტიპური დებულებების ნაწილიდან (10 (1) გამომდინარეობს, რომ ნებართვის გაცემას წინ უნდა უძღოდეს კომპეტენტურ ორგანოში „განაცხადის" წარდგენა. განაცხადი ნებართვის გაცემაზე შეიძლება იყოს როგორც „ინდივიდუალური", ასევე „კოლექტიური". პირველი შეაქვთ ერთჯერადი ნებართვის გასაცემად, მეორე კი მიეცემა ტრადიციულ ზნე-ჩვეულებათა ისეთ მომხმარებლებს, როგორიცაა კულტურული დაწესებულებები, თეატრები, საბალეტო კოლექტივები, აგრეთვე რადიო და ტელემაუწყებლობის ორგანიზაციები. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში ეროვნულ კანონმდებლებს შეუძლიათ, აგრეთვე, განიხილონ სავალდებულო (არა ნებაყოფლობითი) ლიცენზირების სისტემათა გამოყენების შესაძლებლობა, რომლებიც შეიძლება არსებობს ქვეყანაში საავტორო უფლებებით დაცული ნაწარმოებების გამოყენებასთან დაკავშირებით, სპეციალური ყურადღების გამახვილებით სამაუწყებლო ორგანიზაციების და საკაბელო სისტემების მიერ ფოლკლორულ ნაწარმოებთა გამოყენების გარკვეული სახეობების მიმართ.

8.156. ანაზღაურება. ტიპური დებულებების (ნაწილი 10, პარაგრაფი 2) მიხედვით დასაშვებია, მაგრამ არა სავალდებულო, საფასურების შეგროვება ნებართვების გაცემისას. სავარაუდოა, რომ ფიქსირებული საფასურებისას ნებართვა ძალაშია მხოლოდ საფასურის გადახდის შემდეგ. მაგრამ ნებართვა შეიძლება გაიცეს უფასოდაც. ასეთ შემთხვევაშიც კი ნებართვის გაცემა სავსებით გამართლებულია, რადგან მას შეუძლია ხელი შეუშალოს ისეთ გამოყენებას, რომელიც დაამახინჯებს ფოლკლორულ ნაწარმოებებს ან სხვაგვარად შელახავს მათ ღირსებას. იქ სადაც საფასურები მოქმედებენ, მათი ოდენობა უნდა დაფიქსირდეს, როგორც ზემოთ იყო მითითებული, მაკონტროლებელი ორგანოების მიერ დადგენილი ან მოწონებული ტარიფების შესაბამისად.

8.157. ტიპური დებულებების მე-10 ნაწილის ამავე პარაგრაფში აგრეთვე საუბარია იმაზე, თუ რა მიზნისთვის უნდა იქნეს გამოყენებული საფასურების გადახდის შედეგად

შემოსული სახსრები: ეროვნული კულტურის ხელშეწყობა, ეროვნული კულტურული მემკვიდრეობის დაცვა ან, მეორე მხრივ, ეროვნული ფოლკლორის მხარდაჭერა. ბუნებრივია, ეროვნული ფოლკლორი ეროვნული კულტურის ნაწილს წარმოადგენს, მაგრამ ეროვნული კულტურა უფრო ფართო პირთა წრეს მოიცავს, ვიდრე ეროვნული ფოლკლორი. ყოველ შემთხვევაში, მიზანშეწონილია კანონმდებლობით განმტკიცდეს, რომ კომპეტენტური ორგანოს მიერ შეგროვილი საფასურების გარკვეული პროცენტი გადაეცეს გაერთიანებას, რომლის ფოლკლორული ნაწარმოებების გამოყენებისთვის იყო ის გადახდილი. ამავე დადგენილებას შეუძლია გაითვალისწინოს კომპეტენტური ორგანოს მიერ ამგვარად მიღებული სახსრების ნაწილის დატოვება საკუთარი ადმინისტრაციული დანახარჯების დასაფარად. კომპეტენტური ორგანოს არარსებობის შემთხვევაში, როცა ნებართვის გაცემა და საფასურების შეგროვება ხორციელდება გაერთიანების მიერ უშუალოდ და დამოუკიდებლად, ბუნებრივია, რომ ამგვარად აკრეფილი სახსრების გამოყენების საკითხი ასევე უნდა გადაწყვიტოს საზოგადოებამ დამოუკიდებლად. სახელმწიფოს, თავის მხრივ, შეუძლია დაბეგროს ამგვარი შემოსავალი ან დააწესოს სხვა გადასახადები, ან საერთოდ თავი შეიკავოს ასეთი სახის დაბეგვრისაგან.

(vi) სანქციები

8.158. სასჯელის ორ ძირითად სახეობას წარმოადგენს ჯარიმა და დაპატიმრება. თუ რომელი ამ სანქციათაგან იქნება გამოყენებული, სხვა რა სასჯელი იქნება გათვალისწინებული, სანქციები გამოყენებული იქნება ცალ-ცალკე თუ ერთმანეთთან კავშირში – ყველაფერი ეს დამოკიდებულია დანაშაულის ხასიათზე, დასაცავი ინტერესების მნიშვნელობაზე და ამ ქვეყანაში მსგავს სამართალდარღვევებთან დაკავშირებით უკვე მიღებულ გადაწყვეტილებებზე. ჯარიმის ან პატიმრობის ვადის მინიმალური და მაქსიმალური ოდენობა ასევე დამოკიდებულია თითოეულ ქვეყანაში მოქმედ პრაქტიკაზე. აქედან გამომდინარე, ტიპური დებულებები არ ითვალისწინებენ კონკრეტულ სასჯელს; ისინი იფარგლებიან მხოლოდ სასჯელის დაწესების მოთხოვნით, ტოვებენ რა ეროვნული კანონმდებლობის კომპეტენციაში სასჯელის ფორმებისა და ზომების განსაზღვრას.

8.159. რაც შეეხება კონფისკაციას და სხვა მსგავს ქმედებას, ტიპობრივი დებულებები შეიცავენ უფრო კონკრეტულ წინადადებებს. მე-7 ნაწილში საუბარია სამართალდარღვევებზე, როგორც ობიექტებთან, ასევე მათი რეალიზაციიდან მიღებულ შემოსავლებთან მიმართებაში.

(d) ფოლკლორის რეგიონული და საერთაშორისო დაცვა

8.160. ტიპური დებულებები მოწოდებულია შეამზადოს ნიადაგი სუბრეგიონული, რეგიონული და საერთაშორისო დაცვისათვის. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ფოლკლორული ნაწარმოებების დაცვის უზრუნველყოფა უკანონო კომერციალიზაციისა და წარმოშობის ქვეყნის ფარგლებს გარეთ შესაძლო დამახინჯებისაგან. ფოლკლორული ნაწარმოებების რეგიონალური და საერთაშორისო დაცვა ემსახურება ფოლკლორული ნაწარმოებების დაცვას უკანონო გამოყენებისგან საზღვარგარეთ. მეორე მხრივ, ფოლკლორულ ნაწარმოებთა დაცვის ეროვნული კანონმდებლობა ქმნის, აგრეთვე, ადგილობრივი გაერთიანებების ფოლკლორული ნაწარმოებების დაცვის აუცილებელ საფუძველს. ეროვნული რეჟიმის პრინციპის შესაბამისად მათი გამოყენების სფეროს სათანადო გაფართოებით,

შესაძლებელია ეროვნული კანონმდებლობის დებულებები საფუძვლად დაედოს რეგიონალურ და საერთაშორისო დაცვის სისტემას.

8.161. ამ პროცესების ხელშეწყობის მიზნით, ტიპური დებულებები უცხოური წარმოშობის ფოლკლორულ ნაწარმოებებთან დაკავშირებით ითვალისწინებენ ეროვნული კანონმდებლობის დებულებების გამოყენებას ნაცვალგების ან საერთაშორისო ხელშეკრულებების საფუძველზე (ნაწილი 14). ზოგჯერ, ორი, ან მეტი ქვეყნის ნაცვალგების მიღწევა, რომლებსაც უკვე გააჩნიათ ეროვნული ფოლკლორის დაცვის კანონმდებლობა, უფრო იოლია, ვიდრე ურთიერთდაცვა საერთაშორისო ხელშეკრულებების დადებისა და რატიფიკაციის გზით. თუმცა, რიგი ექსპერტებისა ხაზსგასმით აღნიშნავენ, რომ საერთაშორისო დონის ღონისძიებები წარმოადგენენ ამა თუ იმ ქვეყნის ფოლკლორული ნაწარმოებების დაცვის სფეროს გაფართოების აუცილებელ საშუალებას საზღვარგარეთ. აქედან გამომდინარე, ასეთი დაცვის მაქსიმალურად ბევრ ქვეყანაში უზრუნველყოფისათვის, მიზანშეწონილია მრავალმხრივი ხელშეკრულებების დადება, რომლებიც დაფუძნებულია ფოლკლორული ნაწარმოებების დაცვის ეროვნულ კანონებზე. ამ კონტექსტში, აგრეთვე, საჭიროა განხილულ იქნეს კულტურულ ან სხვა შესაბამის საკითხებზე არსებული სამთავრობათაშორისო შეთანხმებების განვითარების შესაძლებლობები, ისე რომ მათ მიერ მოცული იქნეს ფოლკლორულ ნაწარმოებთა ურთიერთდაცვის საკითხებიც.

ლიტერატურა:

International Bureau of WIPO, Protection of Expressions of Folklore, GIC/UK/CNR/VI/12

თავი 9
სასაქონლო ნიშნები

A. შესავალი

B. განსაზღვრებები
- (a) სასაქონლო ნიშნები
- (b) მომსახურების ნიშნები
- (c) კოლექტიური და სასერტიფიკაციო ნიშნები

C. აღნიშვნები, რომლებიც შეიძლება გამოყენებულ იქნენ როგორც სასაქონლო ნიშნები

D. დაცვისუნარიანობის კრიტერიუმი
- (a) განმასხვავებლობის მოთხოვნა
- (b) რეგისტრაციაზე უარის თქმის სხვა საფუძვლები – საზოგადოების ინტერესები

E. სასაქონლო ნიშანზე უფლებების დაცვა

F. მოთხოვნები გამოყენებაზე
- (a) სავალდებულო გამოყენების აუცილებლობა
- (b) პრაქტიკული გამოყენების მოთხოვნები
- (c) გამოუყენებლობის შედეგები
- (d) სასაქონლო ნიშნების სათანადო გამოყენება

G. სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაცია
- (a) შესავალი
- (b) განაცხადი რეგისტრაციაზე
- (c) ექსპერტიზა
- (d) უარი რეგისტრაციაზე
- (e) რეგისტრაციის თარიღი
- (f) მოქმედების ვადა და მისი გაგრძელება
- (g) პუბლიკაცია და რეესტრის მონაცემების ხელმისაწვდომობა

H. სასაქონლო ნიშნის რეესტრიდან ამოღება
- (a) რეესტრიდან ამოღება რეგისტრაციის ვადის გაუგრძელებლობის გამო
- (b) რეესტრიდან ამოღება რეგისტრირებული მფლობელის მოთხოვნით

(c) რეესტრიდან ამოღება გამოუყენებლობის გამო
(d) ბათილად ცნობა
(e) განმასხვავებლობადაკარგული ნიშნის რეესტრიდან ამოღება

I. სასაქონლო ნიშნების რეგისტრაციის შედეგად წარმოქმნილი უფლებები
(a) სასაქონლო ნიშნის გამოყენების უფლება
(b) სხვების მიერ ნიშნის გამოყენების აკრძალვის უფლება
(c) განსაკუთრებული უფლების შეზღუდვა საზოგადოებრივი ინტერესებით
(d) სასამართლო დაცვის საშუალებები სასაქონლო ნიშანზე უფლებების დარღვევისას

J. სასაქონლო ნიშნების მეკობრეობა, კონტრაფაქცია და ეტიკეტებისა და შეფუთვის იმიტაცია
(a) სასაქონლო ნიშნის მეკობრეობა
(b) კონტრაფაქცია
(c) ეტიკეტის და შეფუთვის იმიტაცია

K. მფლობელობის შეცვლა
(a) მფლობელობის შეცვლის მიზეზები
(b) მფლობელობის ნებაყოფლობითი შეცვლა: უფლებების დათმობა
(c) ჩანაწერის შეტანა მფლობელის შეცვლის თაობაზე
(d) ფორმალობები

L. სასაქონლო ნიშანზე ლიცენზიის გაცემა
(a) ლიცენზიის გაცემის მნიშვნელობა
(b) ძირითადი კონცეფცია: კონტროლი მფლობელის მხრივ
(c) ფორმალური მოთხოვნები
(d) ლიცენზიატის შეზღუდვები

M. საფირმო სახელწოდებები
(a) სამართლებრივი პირობები
(b) სამართლებრივი დაცვა

თავი 9
სასაქონლო ნიშნები

A. შესავალი

9.1. სასაქონლო ნიშნები ჯერ კიდევ ძველ სამყაროში არსებობდა. მაშინაც კი, როდესაც ადამიანები თვითონ აწარმოებდნენ მათთვის სჭირო საქონელს ან, უფრო ხშირად, იძენდნენ მას ადგილობრივი ხელოსნებისაგან. მეწარმეები, რომლებსაც გააჩნდათ საქმისადმი შემოქმედებითი მიდგომის უნარი, თავიანთი საქონლისათვის პოულობდნენ გასაღების ბაზრებს მათი ადგილსამყოფლიდან საკმაოდ მოშორებითაც კი. ჯერ კიდევ 3000 წლის წინ ინდოელ ხელოსნებს ჩვეულებად ჰქონდათ საკუთარი ხელმოწერის აღბეჭდვა ირანში გასაგზავნ მხატვრულ ქმნილებებზე. ჩინელი მრეწველები ასაღებდნენ საქონელს ხმელთაშუა ზღვის რაიონში 2000 და მეტი წლის წინ საკუთარი დამღის გამოსახულებით, ერთ დროს კი იხმარებოდა ათასამდე სხვადასხვა რომაული სამეთუნეო დამღა, ქარხნის დამღის, Fortis-ის ჩათვლით, რომელიც იმდენად ცნობილი გახდა, რომ მას ბაძავდნენ და იყენებდნენ ფალსიფიცირების მიზნით. ვაჭრობასა და მრეწველობაში საქონლის განსასხვავებლად ნიშნების გამოყენება ასევე გავრცელდა რამდენიმე ასწლეულის წინ, შუა საუკუნეებში, ვაჭრობის აყვავების ხანაში. მაგრამ ამ ნიშნების ეკონომიკური მნიშვნელობა ჯერ კიდევ შეზღუდული რჩებოდა.

9.2. მნიშვნელოვანი როლი დაეკისრა სასაქონლო ნიშნებს ინდუსტრიალიზაციის ეპოქაში და ამ დროიდან მოყოლებული წარმოადგენენ მნიშვნელოვან ფაქტორს თანამედროვე მსოფლიოსათვის საერთაშორისო ვაჭრობასა და საბაზრო ეკონომიკაში. ინდუსტრიალიზაცია და საბაზრო ეკონომიკის სისტემის განვითარება საშუალებას აძლევს მრეწველებსა და ვაჭრებს, რომლებიც კონკურენციას უწევენ ერთმანეთს, შესთავაზონ მომხმარებლებს ერთი და იმავე კატეგორიის სხვადასხვაგვარი საქონელი. მათ ხშირად არ გააჩნიათ მომხმარებლისათვის შესამჩნევი აშკარა განმასხვავებელი ნიშნები, მაგრამ, როგორც წესი, ისინი განსხვავდებიან ხარისხით, ფასით და სხვა მახასიათებლებით. ცხადია, რომ მომხმარებლისთვის აუცილებელია ორიენტირი, რომელიც მისცემს მას ალტერნატივების განხილვისა და კონკურენტულ საქონელს შორის სწორი არჩევანის გაკეთების საშუალებას. მაშასადამე, საქონელს უნდა ჰქონდეს სახელი და სწორედ სასაქონლო ნიშანი წარმოადგენს ბაზარზე საქონლის სახელდების საშუალებას.

9.3. საწარმოებს სასაქონლო ნიშნები ესაჭიროებათ, აგრეთვე, საკუთარი პროდუქციის ინდივიდუალიზაციისათვის, რათა მიიქციონ მომხმარებლების ყურადღება და ურთიერთობა ჰქონდეთ მათთან. ამგვარად, სასაქონლო ნიშნები ემსახურება თავის მფლობელს საქონლის რეკლამირებისა და გასაღების საქმეში, ხოლო საზოგადოდ ეკონომიკას – ვაჭრობის სრულყოფაში.

9.4. სასაქონლო ნიშნები საშუალებას აძლევს მომხმარებლებს, გააკეთონ არჩევანი ბაზარში არსებულ სხვადასხვაგვარ საქონელს შორის; სასაქონლო ნიშნები უბიძგებენ თა-

ვის მფლობელებს, შეინარჩუნონ და გააუმჯობესონ ხარისხი საქონლისა, რომელიც იყიდება მათი სასაქონლო ნიშნით, რათა გაამართლონ მომხმარებელთა იმედები. ბაზარზე, სადაც არის არჩევის საშუალება, ერთხელ გაწბილებული მომხმარებელი ხელახლა აღარ შეიძენს იმავე საქონელს. ხოლო ის, ვინც კმაყოფილი დარჩა შენაძენით, შემდგომში სასაქონლო ნიშანზე დაყრდნობით გადაწყვეტს საქონლის შეძენას. ასე უფასებენ სასაქონლო ნიშნები შრომას მეწარმეებს, რომლებიც მუდმივად სთავაზობენ მომხმარებელს მაღალხარისხოვან საქონელს, რაც, საბოლოო ჯამში, სტიმულს აძლევს ეკონომიკურ პროგრესს.

B. განსაზღვრებები

(a) სასაქონლო ნიშნები

9.5. „სასაქონლო ნიშანი შეიძლება იყოს ნებისმიერი აღნიშვნა, რომელიც ახდენს კონკრეტული საწარმოს საქონლის ინდივიდუალიზებას და განასხვავებს მას კონკურენტების საქონლისაგან". ეს განსაზღვრა შეიცავს ორ ასპექტს, რომლებსაც ზოგჯერ მოიხსენიებენ როგორც სასაქონლო ნიშნის სხვადასხვა ფუნქციას, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ეს ფუნქციები ურთიერთდამოკიდებულია და პრაქტიკული მიზნით ყოველთვის ერთად უნდა იქნეს მოხსენიებული.

9.6. საქონლის ინდივიდუალიზების მიზნით სასაქონლო ნიშანმა მომხმარებელს უნდა მიუთითოს მისი წარმოშობის წყაროზე. ეს არ ნიშნავს, რომ იგი უნდა შეიცავდეს ინფორმაციას კონკრეტული საქონლის ნამდვილი მეწარმეს ან იმ პირის შესახებ, ვინც მას ასაღებს: სინამდვილეში მომხმარებელმა ხშირად არც იცის მეწარმის სახელი, მით უფრო – ამ საქონლის დამამზადებელი საწარმოს გეოგრაფიული ადგილმდებარეობა. სასაქონლო ნიშნისთვის სულაც არ არის აუცილებელი, შეასრულოს საქონლის წარმოშობაზე პირდაპირი მითითების ფუნქცია. საკმარისია, რომ მომხმარებელი ენდოს თუნდაც მისთვის უცნობ მოცემულ საწარმოს, რომელიც პასუხისმგებელია სასაქონლო ნიშნით გაყიდულ საქონელზე.

9.7. წარმოშობაზე მითითების ზემოაღწერილი ფუნქცია გულისხმობს, რომ სასაქონლო ნიშანს შესწევს უნარი, განასხვაოს ერთი საწარმოს საქონელი სხვა საწარმოთა საქონლისაგან. სასაქონლო ნიშანი მხოლოდ მაშინ ასრულებს წარმოშობაზე მინიშნების ფუნქციას, როდესაც იგი შესაძლებლობას აძლევს მომხმარებელს, განასხვაოს ამ ნიშნით შეთავაზებული საქონელი სხვა საწარმოთა საქონლისაგან, რომელსაც სთავაზობს ბაზარი. აქედან ჩანს, რომ განმასხვავებელი ფუნქცია და წარმოშობაზე მინიშნების ფუნქცია არ შეიძლება გაიყოს. პრაქტიკაში ნებისმიერ პირს შეუძლია დაეყრდნოს სასაქონლო ნიშნის განმასხვავებელ ფუნქციას და განსაზღვროს იგი, როგორც „აღნიშვნა, რომელიც საჭიროა, რათა ერთი საწარმოს საქონელი განვასხვაოთ სხვა საწარმოთა საქონლისაგან."

9.8. ეს არის მიდგომა, რომელიც განსაზღვრულია ისმო-ს 1967წ. ტიპური კანონის 1(1) ნაწილით განვითარებადი ქვეყნებისათვის ნიშნების, საფირმო სახელწოდებებისა და არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ აქტის შესაბამისად („ტიპური კანონი").

(b) მომსახურების ნიშნები

9.9. თანამედროვე კომერციულ საქმიანობაში მომხმარებლები აწყდებიან არა მხოლოდ ყველანაირი ტიპის საქონლის მდიდარ ასორტიმენტს, არამედ მომსახურებათა მზარდ ნაირსახეობას, რასაც სულ უფრო ხშირად სთავაზობენ ეროვნული თუ საერთაშორისო მასშტაბით. სწორედ ამიტომ არის საჭირო აღნიშვნები, რომლებიც საშუალებას აძლევენ მომხმარებლებს, გააკეთონ არჩევანი მომსახურების გამწევ სხვადასხვა ორგანიზაციას შორის, როგორიცაა, მაგალითად, დაზღვევის კომპანიები, ავტომობილების გაქირავების ფირმები, ავიახაზები და ა.შ. ასეთ აღნიშვნებს უწოდებენ მომსახურების ნიშნებს. ისინი ასრულებენ ძირითადად წარმოშობაზე მითითების იმავე ფუნქციას და ისეთსავე განმასხვავებელ ფუნქციას მომსახურების მიმართ, რასაც სასაქონლო ნიშნები – საქონლის მიმართ. საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ არსებობს მომსახურების ნიშნების დაცვის აუცილებლობა ისევე, როგორც სასაქონლო ნიშნებისა; თანამედროვე კანონმდებლობა სასაქონლო ნიშნების სფეროში მომსახურების ნიშნებს ისეთსავე დაცვას ანიჭებს, როგორც ნიშნებს, რომლებიც ახდენენ საქონლის იდენტიფიცირებას.

9.10. იმის გამო, რომ მომსახურების ნიშნები წარმოადგენს აღნიშვნებს, რომლებიც თავისი ხასიათით ძალიან ჰგვანან სასაქონლო ნიშნებს, მათ შეიძლება მივუყენოთ ერთნაირი კრიტერიუმები, რის გამოც არსებული კანონმდებლობა სასაქონლო ნიშნების შესახებ დამატებით მოიცავს მომსახურების ნიშნების დაცვასაც და შესაბამისად, უბრალოდ ითვალისწინებს მომსახურების ნიშნების მიმართ, mutatis mutandis, სასაქონლო ნიშნების დაცვის შესახებ დებულებათა გამოყენებას.

9.11. ზემოთ მოყვანილი პრინციპიდან გამომდინარეობს, რომ მომსახურების ნიშნების რეგისტრირება, რეგისტრაციის ვადის გაგრძელება და გაუქმება შესაძლებელია მოხდეს იმავე გზით, როგორითაც სასაქონლო ნიშნებისათვის. უფრო მეტიც, მათზე უფლებების დათმობა და ლიცენზიის გაცემაც იმავე პირობებით მოხდება. ამიტომ წესები, რომლებიც შემუშავებულია სასაქონლო ნიშნებისათვის, გამოიყენება მომსახურების ნიშნებისთვისაც.

(c) კოლექტიური და სასერტიფიკაციო ნიშნები

9.12. სასაქონლო ნიშნები, ჩვეულებრივ, მიუთითებს ინდივიდუალურ საწარმოებზე, როგორც მარკირებული საქონლისა და მომსახურების წარმოშობაზე. ზოგიერთი ქვეყანა ითვალისწინებს კოლექტიური და სასერტიფიკაციო ნიშნების რეგისტრაციას, რაც მიუთითებს ასეთი ნიშნით მოსარგებლე საწარმოთა ურთიერთკავშირზე ან დადგენილ სტანდარტზე, რომელსაც აკმაყოფილებს ამ ნიშნით გამოშვებული საქონელი.

9.13. ქვემოთ მოყვანილია ამ საკითხებთან დაკავშირებული ეროვნული კანონმდებლობის დებულებებისათვის დამახასიათებელი საერთო ნიშნები.

(i) კოლექტიური ნიშნები

9.14. კოლექტიურ ნიშანს შეიძლება ფლობდეს ასოციაცია, რომელიც თვითონ არ სარგებლობს ამ ნიშნით, მაგრამ რომლის წევრებსაც შეუძლიათ გამოიყენონ იგი; ჩვეულებრივ, ასოციაციას ქმნიან იმ მიზნით, რომ მისმა წევრებმა უზრუნველყონ ხარისხის გარკვეული სტანდარტების დაცვა; წევრებს შეუძლიათ ისარგებლონ კოლექტი-

ური ნიშნით, თუ ისინი იცავენ კოლექტიური ნიშნის გამოყენების შესახებ წესდების პირობებს. ამგვარად, კოლექტიური ნიშნის დანიშნულებაა, ინფორმაცია მიაწოდოს საზოგადოებას საქონლის ზოგიერთი განსაკუთრებული თვისების შესახებ, რომლისთვისაც გამოიყენება კოლექტიური ნიშანი. საწარმოს, რომელსაც მინიჭებული აქვს კოლექტიური ნიშნით სარგებლობის უფლება, შეუძლია საკუთარი სასაქონლო ნიშნის გამოყენებაც.

9.15. წესდება, რომელიც ეხება კოლექტიური ნიშნის გამოყენებას, ჩვეულებრივ, უნდა დაერთოს განაცხადს კოლექტიური ნიშნის რეგისტრაციაზე და წესდებაში ნებისმიერი ცვლილების შესახებ ეცნობოს სამრეწველო საკუთრების უწყებას. რამდენიმე ქვეყანაში (მაგალითად, გერმანიაში, ფინეთში, ნორვეგიაში, შვედეთსა და შვეიცარიაში) კოლექტიური ნიშნის რეგისტრაცია შეიძლება გაუქმდეს, თუ ასეთი ნიშანი გამოიყენება წესდების დებულებათა მოთხოვნების საწინააღმდეგოდ ან ისე, რომ შეცდომაში შეჰყავს საზოგადოება. ამიტომ კოლექტიური ნიშნები ასრულებენ მნიშვნელოვან როლს მომხმარებელთა შეცდომაში შესაძლო შეყვანისაგან დასაცავად.

9.16. პარიზის კონვენციის მე-7bis მუხლი შეიცავს დებულებებს კოლექტიური ნიშნების შესახებ. ეს დებულებები, კერძოდ, სავალდებულოს ხდიან კოლექტიური ნიშნის სარეგისტრაციოდ მიღებას და დაცვას ყველა წევრ-ქვეყანაში, რომელიც განსხვავებულია კოლექტიური ნიშნის მფლობელი ასოციაციის დამაარსებელი ქვეყნისაგან. ეს ნიშნავს, რომ უარი არ შეიძლება ეთქვას დაცვაზე, თუ აღნიშნული ასოციაცია დაარსებული არ არის იმ ქვეყნის კანონმდებლობის შესაბამისად, რომელშიც მოითხოვება დაცვა. მეორე მხრივ, კონვენციაში ცხადადაა მოცემული ყოველი წევრი-ქვეყნის უფლება, განსაზღვროს დაცვის საკუთარი პირობები და, თუ კოლექტიური ნიშანი ეწინააღმდეგება საზოგადოების ინტერესებს, უარი თქვას დაცვაზე.

(ii) სასერტიფიკაციო ნიშნები

9.17. სასერტიფიკაციო ნიშანი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მხოლოდ სტანდარტების შესაბამისად. კოლექტიურ ნიშნებსა და სასერტიფიკაციო ნიშნებს შორის ძირითადი განსხვავება ისაა, რომ პირველით შეუძლიათ ისარგებლონ მხოლოდ გარკვეულმა საწარმოებმა, მაგალითად, იმ კოლექტივის წევრებმა, რომელიც ფლობს კოლექტიურ ნიშანს, მაშინ, როდესაც მეორით სარგებლობა შეუძლია ნებისმიერ პირს, რომელიც იცავს დადგენილ სტანდარტებს. ამგვარად, კოლექტიური ნიშნით მოსარგებლენი თითქოს ქმნიან „კლუბს" მაშინ, როცა სასერტიფიკაციო ნიშნის მიმართ გამოიყენება ღია კარის პრინციპი.

9.18. სასერტიფიკაციო ნიშნის რეგისტრაციის მნიშვნელოვან პირობაა ის, რომ პირი, რომელიც მოითხოვს რეგისტრაციას, „იყოს კომპეტენტური, დაადასტუროს" ამა თუ იმ საქონლის ხარისხი. ამიტომ სასერტიფიკაციო ნიშნის მფლობელი უნდა იყოს პასუხისმგებელი იმ პროდუქციაზე, რომლისთვისაც იხმარება სასერტიფიკაციო ნიშანი. ეს საზოგადოების შეცდომაში შეყვანისაგან დაცვის მნიშვნელოვან გარანტიას წარმოადგენს.

c.19. „სასერტიფიკაციო ნიშნის" განსაზღვრა ერთნაირი არ არის ყველა ქვეყანაში. Mაგალითად, აშშ-ში სასერტიფიკაციო ნიშნის ხმარება შეუძლია არა ნებისმიერ იურიდიულ პირს, რომელიც იცავს დადგენილ სტანდარტებს, არამედ მხოლოდ იმ საწარმოებს, რომლებსაც აქვთ სასერტიფიკაციო ნიშნის მფლობელის მიერ გაცე-

მული უფლებამოსილება ამ ნიშნის გამოყენებისათვის. Mაშასადამე, აშშ-ში სასერტიფიკაციო ნიშანსა და კოლექტიურ ნიშანს შორის განსხვავება ნაკლებადაა გამოხატული, ვიდრე სხვა ქვეყნებში; ეს ეხება მხოლოდ ამ ორი ნიშნის დანიშნულებას: სასერტიფიკაციო ნიშანი მიუთითებს საქონლის ან მომსახურების გარკვეულ სტანდარტებზე, ხოლო კოლექტიური ნიშანი — მის მოსარგებლეთა მიკუთვნებაზე კონკრეტული ორგანიზაციისადმი.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Intreduction to Trademark Law & Practice (second edition), WIPO Pub. # 653(E) (1993)

International Bureau of WIPO, Comparative Trademark Law, BTMC/1, BTMC/4 Rev., BTMC/6

C. აღნიშვნები, რომლებიც შეიძლება გამოყენებულ იქნენ როგორც სასაქონლო ნიშნები

9.20. სასაქონლო ნიშნის დანიშნულებიდან გამომდინარეობს, რომ არსებითად ნებისმიერი აღნიშვნა, რომლის მიზანია ერთი საქონლის მეორისგან განსხვავება, შეიძლება იყოს სასაქონლო ნიშანი. ამიტომ კანონმდებლობა სასაქონლო ნიშნის სფეროში არ უნდა ეცადოს სარეგისტრაციოდ დასაშვებ აღნიშვნათა ამომწურავი ნუსხის დადგენას. ამის გამო მაგალითისათვის მოყვანილი სასაქონლო ნიშნების სარეგისტრაციოდ დასაშვებ სახეობათა ჩამონათვალი არ შეიძლება იყოს ამომწურავი. სასაქონლო ნიშანთა ნაირსახეობის შეზღუდვა უნდა მოხდეს მხოლოდ პრაქტიკული მოსაზრებებით, როგორიცაა, მაგალითად, მოქმედი რეესტრის არსებობისა და რეგისტრირებულ სასაქონლო ნიშანთა გამოქვეყნების აუცილებლობა.

9.21. თუ ჩვენ მკაცრად დავიცავთ პრინციპს, რომ აღნიშვნის მიზანია, განასხვაოს ერთი საწარმოს საქონელი სხვა საწარმოთა საქონლისაგან, მაშინ შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ აღნიშვნათა შემდეგი სახეობები და კატეგორიები:

(i) სიტყვები

მოცემული კატეგორია შეიცავს საწარმოთა სახელწოდებებს, პიროვნებათა გვარს, სახელს, გეოგრაფიულ სახელებს და სხვა ნებისმიერ სიტყვებსა და სიტყვათა ერთობლიობას იმისგან დამოუკიდებლად, იქნებიან ისინი შეთხზული თუ არა, და, აგრეთვე, სარეკლამო ლოზუნგებს.

(ii) ასოები და ციფრები

ამ კატეგორიას მიეკუთვნება ერთი ან მეტი ასო, ერთი ან მეტი ციფრი ან მათი ნებისმიერი კომბინაცია.

(iii) გამოსახულება

ეს კატეგორია შეიცავს ფანტაზიურ გამოსახულებებს, ნახატებსა და სიმბოლოებს და, აგრეთვე, საქონლისა და ტარის ორგანზომილებიან გამოსახულებას.

(iv) **ზემოთ მოყვანილი** (i), (ii) და (iii) პუნქტებიდან ნებისმიერი ელემენტების კომბინაცია, ლოგოტიპებისა და ეტიკეტების ჩათვლით.

(v) ფერადი ნიშნები

მოცემული კატეგორია შეიცავს სიტყვებს, გამოსახულებებს და ფერებში შესრულებულ მათ ნებისმიერ კომბინაციას, აგრეთვე, ფერთა შეხამებას და თავისთავად ფერს.

(vi) მოცულობითი ნიშნები

მოცულობითი ნიშნების ტიპურ კატეგორიას წარმოადგენს საქონლის ან მისი შეფუთვის ფორმა. მიუხედავად ამისა, სხვა მოცულობით ნიშნებს, როგორიცაა, მაგალითად, სამსხივიანი ვარსკვლავი „მერსედესის" ავტომანქანებზე, შეუძლია შეასრულოს სასაქონლო ნიშნის როლი.

(vii) ბგერითი ნიშნები

შეიძლება განვასხვაოთ ბგერითი ნიშნების ორი ტიპური კატეგორია, სახელდობრ ის, რაც შეიძლება ჩაიწეროს მუსიკალური ნოტებით ან სხვა სიმბოლოებით, და სხვა სახის ბგერითი ნიშნები (მაგალითად, ლომის ღრიალი).

(viii) ყნოსვითი ნიშნები

წარმოვიდგინოთ, რომ კომპანია ყიდის თავის საქონელს (მაგალითად, საწერ ქაღალდს), რომელსაც გააჩნია არომატული სურნელება და მომხმარებელი ეჩვევა მის გამორჩევას სუნის მიხედვით.

(ix) სხვა (უხილავი) აღნიშვნები

ასეთია, მაგალითად, აღნიშვნები, რომლებიც შეიცნობა ხელის შეხებით.

9.22. როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, ქვეყნებს შეუძლიათ დააწესონ რეგისტრაციის შეზღუდვები პრაქტიკული მიზნებიდან გამომდინარე. ქვეყანათა უმრავლესობა მხოლოდ ისეთ აღნიშვნებს მიიჩნევს დასაშვებად, რომელთა შესრულება შესაძლებელია გრაფიკულად, რადგან მხოლოდ ისინი შეიძლება იყოს ფიზიკურად რეგისტრირებული და გამოქვეყნებული სასაქონლო ნიშნების ბიულეტენებში სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციის შესახებ საზოგადოების ინფორმირების მიზნით.

9.23. რიგი ქვეყნებისა უშვებს მოცულობითი სასაქონლო ნიშნების რეგისტრაციას და ავალდებულებს განმცხადებელს უშუალოდ ნიშნის ან მისი ორგანზომილებიანი გამოსახულების (სურათი, ფოტოგრაფია ან სხვა ნებისმიერი გამოსახულება, რომელიც შეიძლება იყოს დაბეჭდილი) ან აღწერილობის (ან ორივეს) წარდგენას. მაგრამ ყოველთვის არ არის ცხადი, თუ კერძოდ, რა არის დაცული მოცულობითი ნიშნის რეგისტრაციით.

9.24. ანალოგიურ პრობლემას ვხვდებით ბგერით აღნიშვნებთან დაკავშირებით. ნოტების მიმდევრობა, რა თქმა უნდა, შეიძლება რეგისტრირებულ იქნეს როგორც გამოსახულებითი ნიშანი, მაგრამ ეს რეგისტრაცია, ჩვეულებრივ, დაცვას არ ანიჭებს ნამდვილ მუსიკალურ ფრაზებს, რომლებიც გამოსახულია ნოტებით. სინამდვილეში, ნოტების მიმ-

დევრობის რეგისტრაციით იგი დაცულია მხოლოდ მსგავსი გამოსახულებების უნებართვო გამოყენებისაგან. ამავე დროს ბგერითი ნიშნები, ნამდვილად შეიძლება გამოვიყენოთ სასაქონლო ნიშანად. აშშ-ში, მაგალითად, ნებადართულია ბგერითი ნიშნების რეგისტრაცია. პრაქტიკაში ეს ნიშნავს იმას, რომ ბგერა უნდა ჩაიწეროს კასეტაზე, ხოლო კასეტა სარეგისტრაციოდ წარედგინოს აშშ-ს პატენტებისა და სასაქონლო ნიშნების უწყებას.

9.25. ამერიკის შეერთებული შტატები ერთადერთი ქვეყანაა, რომელმაც ახლახან მიღებული გადაწყვეტილებით აღიარა ყნოსვითი ნიშნის რეგისტრაციის შესაძლებლობა (საკერავ ძაფებსა და საქარგავ მკედს აქვთ ცოცხალი ყვავილის არომატი, რომელიც გვაგონებს პლუმერიის სურნელებას).

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Intreduction to Trademark Law & Practice (second edition), WIPO Pub. # 653(E) (1993)

D. დაცვისუნარიანობის კრიტერიუმი

9.26. აღნიშვნა რომ სასაქონლო ნიშანი გახდეს, მან უნდა დააკმაყოფილოს პირობები, რომლებიც საკმაოდ სტანდარტულია მთელ მსოფლიოში.

9.27. ძირითადად უნდა განვასხვაოთ პირობათა ორი სხვადასხვა ტიპი.

9.28. პირობათა პირველი ტიპი ეხება სასაქონლო ნიშნის ძირითად დანიშნულებას, სახელდობრ, მის ფუნქციას, განასხვაოს ერთი საწარმოს საქონელი ან მომსახურება მეორე საწარმოს საქონლის ან მომსახურებისაგან. ამ ფუნქციის თანახმად, სასაქონლო ნიშანს უნდა ჰქონდეს განმასხვავებლობა, ანუ შესწევდეს სხვადასხვა საქონლის განსხვავების უნარი.

9.29. პირობათა მეორე ტიპი ეხება სასაქონლო ნიშნის შესაძლო უარყოფით ზემოქმედებას, თუ მას აქვს შეცდომაში შეყვანის ხასიათი ან თუ არღვევს საზოგადოებრივ წესრიგსა და მორალს.

9.30. პირობათა ეს ორი ტიპი, პრაქტიკულად, სასაქონლო ნიშნების შესახებ ყველა ეროვნულ კანონშია წარმოდგენილი. ისინი გარკვევითაა გადმოცემული პარიზის კონვენციის 6ქუინქუიეს B მუხლში, რომელშიც აღნიშნულია, რომ რეგისტრაციისას სასაქონლო ნიშნებს, რომლებიც სარგებლობენ დაცვით 6 ქუინქუიეს A მუხლის თანახმად, უარი ეთქვათ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ „მათ არ გააჩნიათ არანაირი განმასხვავებლობა ან, თუ „ისინი ეწინააღმდეგებიან მორალს ან საზოგადოებრივ წესრიგს და, განსაკუთრებით მაშინ, თუ შეუძლიათ საზოგადოების შეცდომაში შეყვანა".

(a) განმასხვავებლობის მოთხოვნა

9.31. ჩვენ ვნახეთ, რომ სასაქონლო ნიშნის მიზანია, განასხვაოს ერთი საწარმოს საქონელი მეორე საწარმოს საქონლისაგან; ამიტომ აღნიშვნას უნდა გააჩნდეს განმასხვავებლობა, რათა იგი ფუნქციონირებდეს როგორც სასაქონლო ნიშანი. აღნიშვნა, რო-

მელსაც არ გააჩნია განმასხვავებლობა, ვერ დაეხმარება მომხმარებელს მისი გემოვნების შესატყვისი საქონლის იდენტიფიცირებაში. სიტყვა „ვაშლი" ("apple") ან ვაშლის გამოსახულება არ შეიძლება რეგისტრირებულ იქნეს ვაშლისათვის, მაგრამ მას მაღალი განმასხვავებლობა აქვს კომპიუტერისთვის. ეს გვიჩვენებს, რომ განმასხვავებლობა შეფასებული უნდა იქნეს იმ საქონელთან მიმართებაში, რომლისთვისაც გამოიყენება სასაქონლო ნიშანი.

9.32. იმის განსაზღვრა, გააჩნია თუ არა სასაქონლო ნიშანს განმასხვავებლობა, დამოკიდებულია მომხმარებელთა ან, თუნდაც, იმ პირთა გათვითცნობიერებულობაზე, ვისთვისაც არის იგი გამიზნული. მაგრამ ძალიან ხშირად, სარეგისტრაციოდ შეტანამდე აღნიშვნა არ გამოიყენება და ამიტომ შეიძლება დაისვას მხოლოდ ასეთი კითხვა: „შესწევს კი აღნიშვნას უნარი განასხვაოს საქონელი, რომლისთვისაც უნდა იქნეს გამოყენებული?"

9.33. დაბოლოს, უნდა ითქვას, რომ აღნიშვნას იმ შემთხვევაში გააჩნია განმასხვავებლობა საქონლისათვის, რომლისთვისაც იგი უნდა იქნეს გამოყენებული, თუკი იმ პირთა მიერ, ვისთვისაც ეს აღნიშვნა არის გამიზნული, იგი აღიარებულია კონკრეტულ კომერციულ წყაროზე მიმანიშნებელ აღნიშვნად ან შესაძლებელია აღიარებული იქნეს ასეთად.

9.34. აღნიშვნის განმასხვავებლობა არ არის აბსოლუტური და უცვლელი ფაქტორი. იგი, უბრალოდ, დამოკიდებულია გარკვეულ გარემოებებზე. იმისდა მიხედვით, თუ რას მოიმოქმედებს ნიშნით მოსარგებლე ან მესამე პირი, შესაძლებელია ნიშნისათვის განმასხვავებლობის შეძენა, გაზრდა და დაკარგვაც კი. ისეთი გარემოებები, როგორიცაა აღნიშვნის (შესაძლოა ხანგრძლივი და ინტენსიური) გამოყენება, მხედველობაში მიიღება იმ შემთხვევაში, როდესაც ექსპერტი ვარაუდობს, რომ აღნიშვნას არ გააჩნია საჭირო განმასხვავებლობა, ანუ, თუ იგი თავისთავად მოკლებულია განმასხვავებლობას.

9.35. უდავოა, რომ არსებობს განმასხვავებლობის სხვადასხვა ხარისხი. ამიტომ განსასაზღვრია, თუ რამდენად მაღალი განმასხვავებლობა უნდა გააჩნდეს აღნიშვნას, რომ იგი დაექვემდებაროს რეგისტრაციას იმისგან დამოუკიდებლად, ხდებოდა თუ არა მისი გამოყენება. ამასთან დაკავშირებით განასხვავებენ ნიშანთა ზოგიერთ ტიპურ კატეგორიას.

9.36. ე. წ. ფანტაზიური ანუ შეთხზული სასაქონლო ნიშნები, რომლებსაც არ გააჩნია აზრობრივი მნიშვნელობა. ასეთი მაღალი განმასხვავებლობის სასაქონლო ნიშნის ცნობილი მაგალითია „KODAK"-ი.

9.37. ასეთი სასაქონლო ნიშნები არ სარგებლობს დიდი პოპულარობით მარკეტინგის სისტემაში დასაქმებულ ადამიანებს შორის, რადგან ისინი მოითხოვენ დიდ ხარჯებს რეკლამისათვის, რათა ცნობილი გახდნენ მომხმარებლისათვის, თუმცა მათ, თავისთავად, ძალიან ძლიერი სამართლებრივი დაცვა გააჩნიათ.

9.38. მაღალი განმასხვავებლობა შეიძლება გააჩნდეს, აგრეთვე, საყოველთაოდ მიღებულ სიტყვებს სასაუბრო ენიდან, თუ მათ აქვთ ფანტაზიური მნიშვნელობა იმ საქონლისათვის, რომლის მოსანიშნადაც გამოიყენებიან. იგივე შეიძლება ითქვას შესაბამის გამოსახულებით ნიშნებზე. მაგალითად, ცნობილი სასაქონლო ნიშანი „CAMEL" (აქლემი) სიგარეტისათვის (და, აგრეთვე, მისი ცნობილი გამოსახულებითი ნიშანი) და ზემოხსენებული ნიშანი „APPLE" (როგორც სიტყვა, ასევე გამოსახულება) კომპიუტერებისათვის.

9.39. ცხადია, „CAMEL" და „APPLE" – აშკარად არ არის მოგონილი სიტყვები, მაგრამ მათ დღემდე მაღალი განმასხვავებლობა გააჩნიათ იმ საქონლისათვის, რომლისთვისაც გამოიყენებიან.

9.40. მარკეტინგის სისტემაში დაკავებულ ადამიანებს, როგორც წესი, მოსწონთ ის ნიშნები, რომლებიც მომხმარებლის ცნობიერებაში ასე თუ ისე იწვევს სწორ ასოციაციას საქონელთან. ამიტომ ისინი ამჯობინებენ, მეტნაკლებად აღწერილობით ტერმინებს. თუ აღნიშვნა მხოლოდ აღწერილობითია, იგი კარგავს თავის განმასხვავებლობას და არ შეიძლება რეგისტრირებული იქნეს როგორც სასაქონლო ნიშანი. მაგრამ არ არის აუცილებელი, რომ ყველა აღნიშვნამ, რომელსაც აზრობრივი დატვირთვაც გააჩნია და არც თვითნებურადაა გამოყენებული, დაკარგოს განმასხვავებლობა. არსებობს აღნიშვნათა შუალედური კატეგორია, რომლებიც ასოციურად მიანიშნებენ შესაბამის საქონელზე, აგრეთვე, მის ხასიათზე, ხარისხზე, წარმოშობაზე ან მის ნებისმიერ სხვა თვისებაზე ისე, რომ, ფაქტობრივად, არ არიან აღწერილობითნი. ასეთი ნიშნები ექვემდებარება რეგისტრაციას. პრაქტიკაში გადამწყვეტ მნიშვნელობას იძენს ის, თუ როგორია სასაქონლო ნიშანი საქონელისათვის, რომლისთვისაც იგი გამოიყენება: ასოციაციის გამომწვევი თუ აღწერილობითი. ეს საკითხი უნდა გადაწყდეს ქვეყნის ადგილობრივი კანონმდებლობისა და სასამართლო პრაქტიკის შესაბამისად და, აგრეთვე, კონკრეტულ შემთხვევასთან დაკავშირებული ყველა გარემოების გათვალისწინებით. თუ ექსპერტი ეჭვობს ან დარწმუნებულია იმაში, რომ ტერმინი უფრო აღწერილობითია, ვიდრე ასოციაციური, მან უნდა განიხილოს – არის თუ არა ტერმინი (თუ არის, რამდენად) მეტად აღწერილობითი, ვიდრე ასოციაციური. მან, აგრეთვე, უნდა განიხილოს, გამოიყენებოდა თუ არა უკვე ტერმინი (და თუ გამოიყენებოდა, რამდენად ინტენსიურად) განმცხადებლის მიერ. დაბოლოს, შეიძლება ითქვას, რომ აღწერილობითი ტერმინი განმასხვავებლობის მქონეა ამა თუ იმ საქონლისათვის, თუ მან შეიძინა მეორადი მნიშვნელობა, ე. ი. თუ პირი, ვისთვისაც იგი არის გამიზნული, დაასკვნის, რომ ამ ტერმინით მონიშნული საქონელი, წარმოშობილია კონკრეტული კომერციული წყაროდან.

9.41. იმ შემთხვევაში, თუ საეჭვო გახდა – ტერმინი აღწერილობითია თუ ასოციაციური, მისი რეგისტრაციისათვის შეიძლება საკმარისი აღმოჩნდეს ის ფაქტი, რომ ნიშანი გამოიყენებოდა კომერციულ საქმიანობაში გარკვეული დროის მანძილზე.

9.42. მაგრამ რაც უფრო აღწერილობითია ტერმინი, მით უფრო ძნელია მისი მეორადი მნიშვნელობის დამტკიცება და მომხმარებელთა მით უფრო მეტი პროცენტის გათვითცნობიერებულობა იქნება საჭირო.

(i) განმასხვავებლობის ნაკლებობა

9.43. თუ აღნიშვნას არ გააჩნია განმასხვავებლობა, მას არ შეუძლია ფუნქციონირება როგორც სასაქონლო ნიშანს, ამიტომ რეგისტრაციაზე უარი უნდა ეთქვას. რაკი ეს გარემოება წარმოადგენს რეგისტრაციაზე უარის თქმის საფუძველს, განმცხადებელს, ჩვეულებრივ, არ სჭირდება განმასხვავებლობის დამტკიცება. განმასხვავებლობის არასაკმარისობის დამტკიცება ექსპერტის მოვალეობაა და იმ შემთხვევაში, თუ მას მხოლოდ ეჭვი გააჩნია, სასაქონლო ნიშანი რეგისტრირებული უნდა იქნეს. სასაქონლო ნიშნების შესახებ ზოგიერთი კანონი, როგორიცაა, 1938წ. ბრიტანული კანონი სასაქონლო

ნიშნების შესახებ (და იმ ქვეყნების კანონმდებლობები, რომლებიც ბრიტანული მიდგომის მიმდევრები არიან), მტკიცების ტვირთს განმცხადებელს აკისრებს, რათა მან აჩვენოს, რომ მისი ნიშანი იმსახურებს რეგისტრაციას. ასეთი პრაქტიკა მკაცრად უნდა იქნეს მიჩნეული, ზოგჯერ იგი ხელს უშლის ისეთი ნიშნების რეგისტრაციას, რომლებსაც აშკარად შესწევთ უნარი, განასხვაონ თავისი მფლობელის საქონელი. თუმცა, თანამედროვე ტენდენციის მიხედვით, როგორც ეს ასახულია ევროსაბჭოს ჰარმონიზაციის შესახებ დირექტივის მე-3 მუხლსა და, აგრეთვე, ტიპურ კანონში, ცალსახად მოითხოვება, რომ განიმარტოს განმასხვავებლობის არასაკმარისობა, როგორც სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციის შესახებ განაცხადზე უარის თქმის საფუძველი.

9.44. როგორია კრიტერიუმები, რომლებიც განსაზღვრავენ სასაქონლო ნიშნის განმასხვავებლობის არასაკმარისობის გამო მის რეგისტრაციაზე უარის თქმის საფუძვლებს?

(ii) გვარეობითი ტერმინები

9.45. აღნიშვნა გვარეობითია, თუ ის განსაზღვრავს კატეგორიას ან სახეობას, რომელსაც მიეკუთვნება საქონელი. როგორც ვაჭრობისათვის, ასევე, მომხმარებლისათვის მნიშვნელობა აქვს იმას, რომ არავის მიეცეს გვარეობითი ტერმინების მონოპოლიზების უფლება.

9.46. გვარეობითი ტერმინების მაგალითებია „ავეჯი" (ზოგადად ავეჯისათვის და, აგრეთვე, მაგიდების, სკამებისათვის და ა.შ.) და „სკამი" (სკამებისათვის). სხვა მაგალითი შეიძლება იყოს – „სასმელები," „ყავა", „უნალექო ყავა", რაც გვიჩვენებს, რომ არსებობს საქონლის უფრო ფართო და უფრო ვიწრო კატეგორიები და ჯგუფები, რომლებსაც საერთო აქვთ ის, რომ უფრო ფართო ტერმინი, რომელიც მიმდევრობით გამოიყენება დანარჩენის აღწერის მიზნით, გვარეობითია.

9.47. ამ აღნიშვნებს საერთოდ არ გააჩნია განმასხვავებლობა და ზოგიერთი იურისდიქცია იმ აზრისაა, რომ, რაოდენ ფართო გამოყენებაც არ უნდა ჰქონდეთ მათ, და რომ შეეძლოთ კიდეც მეორადი მნიშვნელობის შეძენა, მათი რეგისტრაცია მაინც შეუძლებელია, რადგან, თუ მხედველობაში მივიღებთ ვაჭრობაში ამ აღნიშვნებით ფართოდ სარგებლობის აუცილებლობას, მათი მონოპოლიზება არ შეიძლება. ამ მიზეზთა გამო დელის უმაღლესმა სასამართლომ (ინდოეთი, 1972წ.) უარი თქვა სასაქონლო ნიშნის – JANTA-ს რეგისტრაციაზე, რადგან ჰინდის ენაზე ეს სიტყვა „იაფს" ნიშნავს.

(iii) აღწერილობითი აღნიშვნები

9.48. აღწერილობითი აღნიშვნები ისეთი აღნიშვნებია, რომლებიც გამოიყენება ვაჭრობაში იმ საქონლის სახეობაზე, ხარისხზე, დანიშნულებაზე, ღირებულებაზე, წარმოშობის ადგილზე, დამზადების დროზე ან რაიმე სხვა მახასიათებელზე მისათითებლად, რომლისთვისაც უნდა იქნეს გამოყენებული ან უკვე გამოყენებულია სასაქონლო ნიშანი.

9.49. განმასხვავებლობის მქონე აღნიშვნის ზემოთ მოყვანილი განსაზღვრების თანახმად, გამოყენებულმა ტესტმა უნდა დაადგინოს, შესაძლებელია თუ არა, რომ მომხმარებლებმა აღნიშვნა მიიჩნიონ საქონლის წარმოშობაზე მითითებად (განმასხვავებლობის მქონე აღნიშვნა), თუ უფრო მოსალოდნელია, რომ აღიქვან იგი საქონლის თვისებებზე ან მის გეოგრაფიულ წარმოშობაზე მითითებად (აღწერილობითი აღნიშვნა). ამ

შემთხვევაში ტერმინი „მომხმარებელი" გამოიყენება როგორც შემოკლება, რომელიც გულისხმობს კონკრეტულ შემთხვევაში განსახილველ შესაბამის წრეებს, სახელდობრ იმათ, ვისთვისაც გამიზნულია ეს აღნიშვნა (ზოგ შემთხვევაში იმათაც, ვისაც მეტნაკლებად ეხება იგი).

9.50. ამიტომ ის ფაქტი, რომ სხვა კომერსანტებს გააჩნიათ ამ ტერმინით კეთილსინდისიერად სარგებლობის კანონიერი ინტერესი, შეიძლება გამოყენებულ იქნეს როგორც დამატებითი საფუძველი იმის გადასაწყვეტად, აღიქვამენ მომხმარებლები აღნიშვნას წარმოშობაზე თუ საქონლის მახასიათებლებზე მითითებად. მაგრამ, თავისთავად, იგი არ უნდა იქნეს გამოყენებული ტერმინის სასაქონლო ნიშნად რეგისტრაციაზე უარის თქმის საფუძვლად, თუკი გაურკვეველია, მიიჩნევენ მომხმარებლები ამ ტერმინს აღწერილობითად თუ არა.

(iv) სხვა აღნიშვნები, რომლებსაც აკლია განმასხვავებლობა

9.51. ნიშნებს შეიძლება აკლდეს განმასხვავებლობა სხვა მიზეზებითაც. მაგალითად, თუ ნიშანი მისი სისადავის, წმინდა გამოსახულებითობის ან ორნამენტულობის გამო სრულებითაც ვერ იქცევს ყურადღებას, როგორც საქონლის წარმოშობაზე მიმთითებელი, და უფრო შეთავაზებული საქონლის შეფუთვის თვალსაჩინო ნაწილად აღიქმება.

9.52. რაც შეეხება სიტყვებს, შეიძლება მაგალითად მოვიყვანოთ შედარებით გრძელი სარეკლამო ლოზუნგები, რომელიც სთავაზობს მომხმარებელს საქონელს და რომლებიც ძნელად აღიქმება მომხმარებლის მიერ, როგორც მითითება საქონლის წარმოშობაზე მაშინაც კი, როდესაც ისინი წარწერილია საქონლის შეფუთვაზე.

9.53. პრაქტიკაში უფლებამოსილ ორგანოებს საქმე აქვთ ზოგიერთ სხვა ტიპურ კატეგორიასა თუ შემთხვევასთან, რომლებიც მრავალი ქვეყნის კანონმდებლობაში მკაფიოდ არის ჩამოთვლილი როგორც უარის თქმის საფუძველი; ისინი განხილულია ქვემოთ.

(v) მითითება გეოგრაფიულ წარმოშობაზე

9.54. გეოგრაფიულ წარმოშობაზე (საქონლის წარმოშობის წყაროს განსაზღვრის თვალსაზრისით) მითითებებს განმასხვავებლობა ძირითადად არ გააჩნია. ისინი მომხმარებელში იწვევენ იმ გეოგრაფიულ სახელთა ასოციაციას, რომლებიც მიუთითებენ ან საქონლის ან მისი დამზადებისათვის საჭირო ინგრედიენტების წარმოების ადგილზე ან, ფაქტობრივ გარემოებათა მიხედვით, საქონლის იმ თვისებებზე, რომლებიც დაკავშირებულია მის წარმოშობასთან.

9.55. მოხსენიებულმა გეოგრაფიულმა ადგილმდებარეობამ მომხმარებელში ამგვარი ასოციაცია რომ გამოიწვიოს, ცხადია, პირველ რიგში, მისთვის ცოტათი მაინც ცნობილი უნდა იყოს. ამიტომ აღნიშვნები, რომლებიც მიუთითებენ პრაქტიკულად უცნობ ადგილებზე, განმასხვავებელი აღნიშვნებია. განმასხვავებელია, აგრეთვე, აღნიშვნები, რომლებიც მიუთითებენ იმ რაიონებზე, სადაც შესაბამისი საქონლის წარმოებას არავინ ელოდება.

9.56. მომხმარებლისთვის ცნობილიც რომ იყოს გეოგრაფიული რაიონი, აღნიშვნა, რომელიც მასზე მიუთითებს, შეიძლება იყოს ან გახდეს განმასხვავებელი აღნიშვნა, თუ

საქმიანობის იმავე სფეროში არ არის არც ერთი სხვა მრეწველი ან მოვაჭრე და მომავალშიც იქ კონკურენტი საწარმოს დაფუძნების არავითარი შანსი არ არსებობს.

9.57. ხანგრძლივი და ინტენსიური გამოყენების გამო გეოგრაფიული დასახელება ასევე შეიძლება ასოცირდებოდეს გარკვეულ საწარმოსთან იმდენად, რომ იგი განმასხვავებლობის მქონე გახდეს მისთვის, როგორც სასაქონლო ნიშანი, მაშინაც კი, თუ კონკურენტები უკვე არსებობენ ან დამკვიდრდებიან იქ მომავალში.

(vi) ასოები, ციფრები და მარტივი გეომეტრიული ფიგურები

9.58. ეს აღნიშვნები, ჩვეულებრივ, არაგანმასხვავებელ აღნიშვნებად მიიჩნევა და ამიტომ არ ექვემდებარება რეგისტრაციას. ზოგიერთი კანონმდებლობა სასაქონლო ნიშნის შესახებ (მაგალითად, გერმანული) სპეციალურადაც კი გამორიცხავს მათ რეგისტრაციიდან ან იღებს მათ სარეგისტრაციოდ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ არის, სულ ცოტა, სამი ასოს და/ან ციფრის კომბინაცია მაინც, ან, ასოების შემთხვევაში, მათი წარმოთქმადი თანმიმდევრობა.

9.59. ცხადია, რომ მომხმარებლები, ჩვეულებრივ, ასოებს, ციფრებს ან მარტივ გეომეტრიულ ფიგურებს საქონლის წარმოშობაზე მითითებად არ მიიჩნევენ. მიუხედავად ამისა, ასოები, ციფრები და მათი კომბინაციები გამოყენების შედეგად შეიძლება იქცეს განმასხვავებლობის მქონე ნიშნებად და, როგორც ზემოთ იყო ნათქვამი, სხვა მოვაჭრეთა ე. წ. კანონიერი ინტერესი მათი კეთილსინდისიერად გამოყენებისადმი არ უნდა გახდეს არანაირი საფუძველი უარის სათქმელად.

9.60. უფრო მეტიც, ასოები და ციფრები ყოველგვარი გამოყენების გარეშეც შეიძლება რეგისტრირებულ იქნეს, თუ ისინი გამოყენებულია ფანტაზიურ გამოსახულებით ნიშანში.

(vii) უცხოური შრიფტი და ტრანსლიტერაცია

9.61. წარმოვიდგინოთ ნიშნის გამოყენება ტაის შრიფტის სახით ინდოეთში ან შრილანკაში, ჩინური იეროგლიფების ხმარება შვეიცარიაში, სინგალური ასოების – აშშ-ში ან იაპონური დამწერლობისა (კატაკანა, კანდი) – ნებისმიერ ადგილას იაპონიის გარდა. რიგითი მომხმარებლების უმრავლესობისათვის ეს ნიშნები მხოლოდ ფანტაზიური გამოსახულებებია. მაშასადამე, მათ გააჩნიათ განმასხვავებლობა იმ შემთხვევათა გამოკლებით, როდესაც აღნიშვნას აქვს მხოლოდ ორნამენტული ეფექტი მისი გრაფიკული შესრულების გამო.

9.62. იმის გამო, რომ ამ ნიშნებს გააჩნია განმასხვავებლობა, ისინი ძირითადად ექვემდებარებიან რეგისტრაციას, თუმცა ექსპერტს შეუძლია, მოითხოვოს თარგმანი (მათი მნიშვნელობის აღწერა) ადგილობრივ ენაზე.

(viii) ფერები

9.63. ფერთა შეხამებით ან ფერში შესრულებული სიტყვებისა და/ან გამოსახულებათა გამოყენება, ჩვეულებრივ, აძლიერებს მათ განმასხვავებლობას. ამიტომ უფრო ადვილია ასეთ აღნიშვნებზე განაცხადის რეგისტრაცია იმ ფერთა დაცვის მოთხოვნით, რომლებიც ნაჩვენებია ან აღწერილია განაცხადში. პირველი ფერადი სასაქონლო ნიშანი, რომელიც რეგისტრირებულ იქნა გაერთიანებულ სამეფოში 1876წ. (და რომელიც დღემდე რეესტრშია), იყო წითელი ფერის სამკუთხედი (მარტივი გეომეტრიული ფიგურა). მაგრამ ასეთ

შემთხვევაში დაცვა იზღუდება იმ ფაქტობრივი ფერებით, რომლებშიც რეგისტრირებული იქნა ნიშანი. ამიტომ ისეთი გამოსახულებები, რომლებიც შეიძლება ჩაითვალოს რეგისტრირებული სასაქონლო ნიშნებისადმი იმდენად მსგავსად, რომ გამოიწვიოს მასთან აღრევა, შავ-თეთრ ფერშიც რომ იყოს შესრულებული, შეიძლება გასცდეს დაცვის ფარგლებს განსხვავებულ ფერთა გამოყენების გამო. რადგან შავ-თეთრ ფერში შესრულებული აღნიშვნები დაცულია ისეთი მსგავსი ნიშნების რეგისტრაციისა და გამოყენებისაგან, რომლებმაც ფერების გარეშეც შეიძლება გამოიწვიოს აღრევა, და რადგან ასეთი რეგისტრირებული ნიშნების მფლობელებს შეუძლიათ გამოიყენონ ისინი ნებისმიერ ფერში, საყოველთაო პრაქტიკა აჩვენებს, რომ ფერებში შესრულებული აღნიშვნების რეგისტრაცია აზრს კარგავს. მეორე მხრივ, გარკვეული ფერი ან ფერთა შეხამება შეიძლება იყოს სასაქონლო ნიშნის მნიშვნელოვანი ელემენტი, რომელსაც მუდმივად იყენებს მისი მფლობელი და რომელიც, ამის გამო, შეიძლება გახდეს კონკურენტების მხრიდან ფალსიფიკაციის საგანი. ეს გვიჩვენებს, რომ სასაქონლო ნიშნის მფლობელს შეიძლება რეალური ინტერესი გაუჩნდეს თავისი ნიშნის იმ განმასხვავებელ ფერებში რეგისტრაციისა, რომელშიც იგი გამოიყენებოდა, მიუხედავად იმისა, რომ ეს ნიშანი შავ-თეთრ შესრულებაშიც შეიძლებოდა ყოფილიყო საკმაო განმასხვავებლობის მქონე სარეგისტრაციოდ. ასეთი ნიშნის დაცვის მოცულობის შეზღუდვის ზემოაღნიშნული საფრთხის შემცირების მიზნით მის მფლობელს შეუძლია ნიშნის რეგისტრაცია როგორც შავ-თეთრ შესრულებაში, ასევე ფაქტობრივად გამოყენებულ ფერად შესრულებაშიც.

6.64. რეგისტრაციას დაქვემდებარებული სასაქონლო ნიშანი შეიძლება იყოს ნიშანი, რომელიც შედგება მხოლოდ ფერთა შეხამებისაგან. ასეთი ნიშნები ჩამოთვლილია ტიპური კანონის 1(2) განყოფილებაში როგორც რეგისტრაციას დაქვემდებარებული ნიშნების მაგალითები. იმის დადგენა, ჩაითვალოს თუ არა ფერთა შეხამება, თავისთავად, განმასხვავებლობის მქონე ნიშნად, თუ, რაც უფრო სავარაუდოა, -- აღწერილობით ნიშნად, რომელიც გამოყენების მეშვეობით შეიძენს განმასხვავებლობას, ცალკეული ქვეყნის პრაქტიკის საგანია.

(ix) სახელები და გვარები

9.65. სასაქონლო ნიშნებად შეიძლება დარეგისტრირდეს კომპანიების და საფირმო სახელწოდებები გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც ისინი შეცდომაში შემყვანი ან განმასხვავებლობის არმქონე ნიშნებია.

9.66. ფართოდ გავრცელებული გვარები, ჩვეულებრივ, არ ექვემდებარება რეგისტრაციას, რადგან მათ არ გააჩნია განმასხვავებლობა. რაც შეეხება ნაკლებად გავრცელებულ გვარებს, საჭიროა განისაზღვროს, ხომ არა აქვთ მათ სხვა მნიშვნელობა სალაპარაკო ენაში, რომელიც ცნობილია მომხმარებელთა დიდი უმრავლესობისათვის. თუ არსებობს ასეთი მნიშვნელობა, მაშინ აღნიშვნა ექვემდებარება რეგისტრაციას იმ პირობით, რომ ეს მნიშვნელობა არ არის აღწერილობითი იმ საქონლისათვის, რომლისთვისაც უნდა იქნეს გამოყენებული ეს ნიშანი.

(b) <u>რეგისტრაციაზე უარის თქმის სხვა საფუძვლები – საზოგადოების ინტერესები</u>

(i) შეცდომაში შეყვანა

9.67. სასაქონლო ნიშნები, რომლებსაც შეუძლია შეცდომაში შეიყვანოს მომხმარებელი საქონლის ხასიათის, ხარისხის ან ნებისმიერი სხვა მახასიათებლის ან მისი გეოგრაფიული წარმოშობის მიმართ, საზოგადოების ინტერესებიდან გამომდინარე, არ რეგისტრდება.

9.68. მოცემულ შემთხვევაში ტარდება ტესტი თვით სასაქონლო ნიშნისათვის დამახასიათებელი სიყალბის დადგენაზე, როდესაც ის ასოცირდება საქონელთან, რომლისთვისაცაა იგი განკუთვნილი. ეს ტესტი მკვეთრად უნდა განვასხვაოთ იმ ტესტისგან, რომელიც ეხება მომხმარებლისთვის აღრევის საფრთხის საკითხს იდენტურ ან ერთგვაროვან საქონელზე ერთი და იმავე ან მსგავსი სასაქონლო ნიშნების გამოყენებისას.

9.69. ფანტაზიური ან საქონლისათვის ნებისმიერად შერჩეული ნიშნები მართლაც არ შეიძლება შეცდომაში შემყვანი იყოს. მიუხედავად ამისა, აღწერილობითი მნიშვნელობის სასაქონლო ნიშნები მაშინაც კი, როცა ისინი მიმანიშნებელი ან ასოციაციური ხასიათისაა და ამდენად განმასხვავებლობა გააჩნია, მაინც შეიძლება აღმოჩნდეს შეცდომაში შემყვანი. ამიტომ ასეთი სასაქონლო ნიშნები შესწავლილი უნდა იქნეს ორი კუთხით: პირველი — მათ უნდა გააჩნდეთ განმასხვავებლობა და მეორე – ისინი არ უნდა იყვნენ შეცდომაში შემყვანი.

9.70. როგორც წესი, რაც უფრო მაღალია განმასხვავებლობა, მით უფრო იოლად შეიყვანს მომხმარებელს შეცდომაში სასაქონლო ნიშანი, თუ იგი არ გამოიყენება აღწერილი მახასიათებლების მქონე საქონელზე.

(ii) მითითება გეოგრაფიულ წარმოშობაზე

9.71. აღნიშვნები, რომლებიც აღწერენ გეოგრაფიულ წარმოშობას, ან მიუთითებენ მასზე, შეცდომაში შემყვანია იმ პროდუქტისათვის, რომელიც არ არის წარმოშობილი აღწერილი ან მითითებული რაიონიდან. ასეთ შემთხვევებში მომხმარებელი შეცდომაში იქნება შეყვანილი, თუ მითითება გეოგრაფიულ წარმოშობაზე უქმნის მას არასწორ შთაბეჭდილებას.

9.72. ეს სწორია, განსაკუთრებით, მაშინ, როცა რეგიონს ან ადგილმდებარეობას გააჩნია კარგი კომერციული რეპუტაცია. ასეთი აღნიშვნების ცნობილი მაგალითებია „Champagne" („შამპანიური") და „Swiss Chocolate" („შვეიცარული შოკოლადი").

9.73. გეოგრაფიულ წარმოშობაზე პირდაპირი მითითების ასეთი შემთხვევები შედარებით იშვიათია პრაქტიკაში. უფრო ხშირად გვხვდება არაპირდაპირი მითითებები და ასეთი შემთხვევები უფრო პრობლემატურია. შოკოლადის სასაქონლო ნიშნისთვის ცნობილ შვეიცარულ მთაზე მითითება მომხმარებლებს ისევე შეიყვანდა შეცდომაში, როგორც ეს შეეძლო ტიპური ალპური ლანდშაფტის ამსახველ გამოსახულებით ნიშანს.

9.74. მართლაც, გარკვეულ ვითარებაში უცხო სიტყვების გამოყენებაც კი შეიძლება იყოს შეცდომაში შემყვანი კონკრეტულ გეოგრაფიულ რაიონზე რაიმე მითითების გარეშე. უკვე იმ ფაქტს, რომ სიტყვა აღებულია კონკრეტული უცხო ენიდან, შეუძლია შეუქმნას მომხმარებელს ისეთი შთაბეჭდილება, თითქოს საქონელი შემოსულია იმ ქვეყნიდან, სა-

დაც ამ ენაზე ლაპარაკობენ. ამიტომ მომხმარებელი შეცდომაში იქნება შეყვანილი, თუ ამ ან სხვა ქვეყანას გააჩნია კარგი კომერციული რეპუტაცია ამა თუ იმ საქონელთან მიმართებაში.

9.75. მაგრამ საჭიროა მხედველობაში მივიღოთ, რომ ინგლისური ენა, გარდა იმისა, რომ მასზე მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში ლაპარაკობენ, არის აგრეთვე მარკეტინგის თანამედროვე საერთაშორისო ენა, რის გამოც მრავალ სასაქონლო ნიშანს აქვს ინგლისურენოვანი წარწერაც, რაც სრულებით არ არის კავშირში ამ ნიშნით მარკირებული საქონლის გეოგრაფიულ წარმოშობასთან. მომხმარებლები, როგორც წესი, სწორად აცნობიერებენ ამ ფაქტს.

(iii) შეცდომაში ნაწილობრივი შეყვანა

9.76. ჩვენ ვნახეთ, რომ საკითხი იმის შესახებ, არის თუ არა სასაქონლო ნიშანი თავისი არსით შეცდომაში შემყვანი, უნდა განიხილებოდეს იმ საქონელთან კავშირში, რომლისთვისაც შედგენილია განაცხადი. ამიტომ, თანდართულ ნუსხაში ჩამოთვლილი საქონლის მიმართ ნიშანს ზოგისთვის შეიძლება გააჩნდეს განმასხვავებლობა, ზოგისთვის იყოს აღწერილობითი და/ან შეცდომაში შემყვანი დანარჩენისათვის. ასეთ შემთხვევებში ექსპერტი მოითხოვს საქონლის ნუსხის შეზღუდვას. ზოგ ქვეყანაში, თუ განმცხადებელი არ ეთანხმება ასეთ შეზღუდვას, ექსპერტი უარს ეუბნება მთელ განაცხადზე. სხვა ქვეყნებში იგი ღებულობს განაცხადს მხოლოდ იმ საქონელზე, რომლისთვისაც, მისი აზრით, ნიშანს გააჩნია განმასხვავებლობა და უარს ეუბნება სხვა საქონლის მიმართ.

(iv) ნიშნები, რომლებიც ეწინააღმდეგება მორალს ან საზოგადოებრივ წესრიგს

9.77. კანონმდებლობები სასაქონლო ნიშნების შესახებ, ჩვეულებრივ, უარს ამბობენ ისეთი ნიშნების რეგისტრაციაზე, რომლებიც ეწინააღმდეგება მორალს ან საზოგადოებრივ წესრიგს. ტიპურ კანონში უარის თქმის ეს საფუძველი შეტანილია მე-5(1)(ე) ნაწილში და მაგალითად მოყვანილია სახელმწიფო ორგანოთა ან აკრძალულ პოლიტიკურ პარტიათა შეურაცხმყოფელი გამოსახულებები და ემბლემები.

(v) სახელმწიფოს, საზოგადოებრივი დაწესებულებების ან საერთაშორისო ორგანიზაციებისათვის განკუთვნილი ნიშნები

9.78. საკუთარი ინტერესებიდან გამომდინარე, ქვეყანა, ჩვეულებრივ, იცავს თავის ეროვნულ დროშას, თავის ოფიციალურ სახელწოდებას და ოფიციალურ დაწესებულებათა დასახელებებს. გარდა ამისა, ქვეყნები, პარიზის კონვენციის 6 ტერ მუხლის თანახმად, ვალდებულნი არიან, დაიცვან, აგრეთვე, სხვა წევრი-ქვეყნებისა და საერთაშორისო სამთავრობათშორისო ორგანიზაციების (როგორიცაა, მაგალითად, გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია) ემბლემები.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Intreduction to Trademark Law & Practice (second edition), WIPO Pub. # 653(E) (1993)

International Bureau of WIPO, Comparative Trademark Law I, BTMC/4

E. სასაქონლო ნიშანზე უფლებების დაცვა

9.79. სასაქონლო ნიშნის დაცვა შეიძლება გამოყენების ან რეგისტრაციის საფუძველზე. ორივე მიდგომა ისტორიულად ჩამოყალიბდა, მაგრამ ამჟამად სასაქონლო ნიშნების დაცვის სისტემები, როგორც წესი, ორივე მიდგომის ელემენტებს აერთიანებს. პარიზის კონვენცია ავალდებულებს შეთანხმების მონაწილე ქვეყნებს, აწარმოონ სასაქონლო ნიშნების რეესტრი. 2000 წლის 14 იანვრის მონაცემებით პარიზის კონვენციის წევრი ქვეყნების რაოდენობამ 157-ს მიაღწია. დღეს თითქმის ყველა მათგანი აწარმოებს სასაქონლო ნიშნების რეესტრს და მხოლოდ რეგისტრაცია იძლევა სასაქონლო ნიშნების სრულყოფილი დაცვის სათანადო გარანტიას.

9.80. გამოყენება ჯერ კიდევ ასრულებს მნიშვნელოვან როლს, უწინარეს ყოვლისა, იმ ქვეყნებში, სადაც სასაქონლო ნიშნების დაცვა ტრადიციულად დამყარებულია გამოყენებაზე, სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაცია უბრალოდ ადასტურებს გამოყენების გზით შეძენილ უფლებას სასაქონლო ნიშანზე. მაშასადამე, სასაქონლო ნიშნების პრიორიტეტთან დაკავშირებულ დავაში უპირატესობა ეძლევა ამ ნიშნის პირველ გამომყენებელს და არა იმას, ვინც პირველმა გაატარა სასაქონლო ნიშანი რეგისტრაციაში.

9.81. ასეთი მიდგომა აირჩიეს ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა, ფილიპინებმა, ინდონეზიამ და ყველა იმ ქვეყანამ, რომლებსაც აქვთ ტრადიციული ბრიტანული მოდელის მიხედვით აგებული სამართლებრივი სისტემა. გარდა ამისა, გამოყენება მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს რეგისტრაციის პროცედურის მრავალ სხვა ასპექტზე და, აგრეთვე, რეგისტრირებული სასაქონლო ნიშნის დაცვაზე.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Intreduction to Trademark Law & Practice (second edition), WIPO Pub. # 653(E) (1993)

F. მოთხოვნები გამოყენებაზე

(a) სავალდებულო გამოყენების აუცილებლობა

9.82. სასაქონლო ნიშნების დაცვა თვითმიზანი არ არის. კანონმდებლობები სასაქონლო ნიშნის სფეროში, როგორც წესი, არ მოითხოვენ გამოყენებას როგორც პირობას სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციაზე განაცხადის ან ფაქტობრივი რეგისტრაციისათვის, სასაქონლო ნიშნების დაცვის საბოლოო მიზანია, განასხვაოს საქონელი, რომელზეც გამოყენებულია სასაქონლო ნიშანი, სხვა საქონლისაგან. ამიტომ არავითარი ეკონომიკური მნიშვნელობა არა აქვს რეგისტრაციის გზით სასაქონლო ნიშნების დაცვას მათი აუცილებლად გამოყენების დავალდებულების გარეშე. სასაქონლო ნიშნები, რომელთა გა-

მოყენება არ ხდება, ხელოვნურ დაბრკოლებას წარმოადგენს ახალი ნიშნების რეგისტრაციისათვის. ამასთან დაკავშირებით სასურველია, გადავხედოთ ისმოს სტატისტიკას. სტატისტიკის თანახმად, 83 ქვეყნიდან, რომლებმაც 1990წ. წარადგინეს ანგარიში ისმოში, სარეგისტრაციოდ შეტანილი იყო, დაახლოებით, 1,2 მილიონამდე განაცხადი სასაქონლო ნიშანზე, მაშინ როცა რეგისტრირებული სასაქონლო ნიშნების საერთო რაოდენობა 63 ქვეყანაში (გარდა, დაახლოებით, იმ 170 უწყებისა, რომლებიც აწარმოებენ სასაქონლო ნიშნების რეგისტრაციას დაცვის მინიჭებით 200-მდე ქვეყანაში) შეადგენს 6,5 მილიონზე მეტს. სწორედ ამიტომ არსებობს უპირობო საჭიროება იმისა, რომ კანონმდებლობა სასაქონლო ნიშნის სფეროში ითვალისწინებდეს მათ სავალდებულო გამოყენებას.

9.83. ამავე დროს სასაქონლო ნიშნების მფლობელებს რეგისტრაციის შემდეგ ესაჭიროებათ შეღავათიანი პერიოდი, სანამ ძალაში შევა აუცილებელი გამოყენების ვალდებულება. ეს განსაკუთრებით აქტუალურია მრავალი კომპანიისათვის, რომლებიც ჩაბმულნი არიან საერთაშორისო ვაჭრობაში. ჩვეულებრივ, მათ არ შეუძლიათ გამოუშვან ბაზარზე ახალი საქონელი ერთდროულად მრავალ ქვეყანაში. რათა თავიდან იქნეს აცილებული ახალ სასაქონლო ნიშანზე საკუთარი უფლებების დარღვევები, რომელთა საფიძველზეც კონკურენტებს შეუძლიათ მიიღონ სარგებელი, მათ იმთავითვე უნდა იზრუნონ ახალი სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციაზე ყველა ქვეყანაში, სადაც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ეს ნიშანი მომავალში. ცხადია, რომ ნიშნის გამოყენების მოთხოვნათა დასაცავად, კანონმდებლობით გათვალისწინებული გონივრული შეღავათიანი პერიოდის გარეშე, საერთაშორისო ბაზარზე აქტიურად მომუშავე კომპანიები დიდ სიძნელეებს წააწყდებოდნენ. მართლაც, თავის ქვეყნებშიც კი კომპანიებს ხშირად რამდენიმე წელი სჭირდებათ ახალი საქონლით ბაზარზე გასასვლელად. ეს განსაკუთრებით იმ კომპანიებს ეხება, რომლებიც აწარმოებენ ფარმაცევტულ საქონელს, რადგან ამ საქონელმა უნდა გაიაროს კლინიკური შემოწმება და მოწონებულ იქნეს ჯანმრთელობის დაცვის ორგანოების მიერ.

9.84. კანონმდებლობა სასაქონლო ნიშნების შესახებ, რომელიც ითვალისწინებს ამ ნიშნების გამოყენების აუცილებლობას, იძლევა შეღავათიან პერიოდს, რაც ზოგჯერ სამ, უფრო ხშირად კი ხუთ წელს შეადგენს.

(b) <u>პრაქტიკული გამოყენების მოთხოვნები</u>

9.85. პრინციპულად სასაქონლო ნიშანი უნდა გამოიყენებოდეს იმ ქვეყანაში, სადაცაა იგი რეგისტრირებული. გამოყენება უნდა განხორციელდეს საქონელთან კავშირში. როგორც წესი, სასაქონლო ნიშანი დაიტანება საქონელზე ან მის შეფუთვაზე. ზოგიერთი საქონლის შემთხვევაში (ბენზინი და ა.შ.) საკმარისია ნიშნის გამოყენება თანმხლებ დოკუმენტებზე ან რეკლამაში.

9.86. ნიშნის გამოყენება უნდა მოხდეს საჯაროდ, ე. ი. საქონელი უნდა გამოიტანონ გასაყიდად ნორმალური კომერციული არხების საშუალებით. ეს არ ნიშნავს, რომ ისინი ნებისმიერ ადგილას უნდა საღდებოდეს. საკმარისია, მაგალითად, თუ საქონელი იყიდება განსაზღვრულ სპეციალიზებულ მაღაზიებში შეზღუდული რაოდენობის ბაზრებზე ან ზოგი სპეციალური კომერციული არხის საშუალებით (მაგალითად, საზოგადოებრივი კვების მომსახურების რესტორნებში). მაგრამ საკმარისი არ არის სასაქონლო ნიშნის გამოყენება

მხოლოდ იმ საქონელზე, რომელიც საღდება სასაქონლო ნიშნის მფლობელი კომპანიის მაღაზიაში ან რესტორანში, სადაც ეს საქონელი ხელმისაწვდომია მხოლოდ მისი თანამშრომლებისათვის.

9.87. მარტოოდენ რეკლამაში გამოყენება საკმარისი იქნება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ რეკლამა გამიზნულია მომავალი გაყიდვისათვის და დაწყებულია ბაზარზე საქონლის რეალიზაციის პროცესი.

9.88. გამოყენება უნდა იყოს ნამდვილი; სიმბოლური გამოყენება საკმარისი არ არის. მარკეტინგული ტესტები, თუ ისინი განხორციელებულია იმის განსასაზღვრავად, თუ როგორ იქნება მიღებული საქონელი მომხმარებლის მიერ (და არა მხოლოდ სასაქონლო ნიშნის დაცვის უზრუნველყოფის განზრახვით), მიჩნეულ უნდა იქნეს ნამდვილ გამოყენებად, ისევე, როგორც ფარმაცევტული საქონლის კლინიკური გამოკვლევების ჩატარება.

9.89. იმისათვის, რომ უზრუნველყოფილი იქნეს რეგისტრირებული სასაქონლო ნიშნის დაცვა, იგი უნდა გამოიყენებოდეს იმ საქონლის ჩამონათვალიდან ერთ-ერთისთვის მაინც, რომლისთვისაც არის რეგისტრირებული. ასეთი გამოყენება უნდა უზრუნველყოფდეს რეგისტრირებულ საქონლის ნუსხაში ჩამოთვლილი ყველა საქონლის დაცვას, რომლებიც იმ საქონლის მსგავსია, რომელზეც იქნა გამოყენებული სასაქონლო ნიშანი. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, გამოყენების ვალდებულების შედეგის ზედმეტად შესუსტების თავიდან ასაცილებლად შეიძლება უფრო შორს წასვლა, თუ ერთი საქონლისათვის ნიშნის გამოყენება უზრუნველყოფს რეგისტრაციის დაცვას მთელი კლასისათვის (ტიპური კანონი, ნაწილი 30(4)), ან ყველა საქონლისთვის, რომლებისთვისაც რეგისტრირებულია სასაქონლო ნიშანი, და რომელსაც შეუძლია გადაფაროს რამდენიმე კლასი.

9.90. ძირითადად სასაქონლო ნიშანი უნდა გამოიყენებოდეს ისე, როგორც ის არის რეგისტრირებული. მაგრამ პარიზის კონვენციის მე-6ჩ(2) მუხლი ითვალისწინებს, რომ „სასაქონლო ნიშნის გამოყენება მისი მფლობელის მიერ ისეთი სახით, რომელიც რეგისტრირებულისაგან განსხვავდება მხოლოდ ცალკეული ელემენტებით, რომლებიც არ ცვლიან ნიშნის იმ ფორმის განმასხვავებელ ხასიათს, რა სახითაც იყო იგი რეგისტრირებული, არ იწვევს რეგისტრაციის ბათილად ცნობას და არ ამცირებს ნიშნისთვის მინიჭებულ დაცვას". იგივეა გათვალისწინებული ტიპური კანონის 30(3) ნაწილში.

9.91. სიტყვიერი ნიშნები იხმარება შრიფტის ნებისმიერი ფორმის ან ფერის გამოყენებით და დამატებით ელემენტებთან (საფირმო სახელწოდება, აღწერილობითი ტერმინები) მათი კომბინაციით იმ პირობით, რომ რეგისტრირებული ნიშანი ინარჩუნებს თავის განმასხვავებელ ხასიათს. თუ სიტყვიერი ნიშანი და გამოსახულებითი ნიშანი რეგისტრირებულია ცალ-ცალკე, მაგრამ ყოველთვის ერთად გამოიყენება, ასეთი გამოყენება საკმარისია ორივე რეგისტრირებული სასაქონლო ნიშნის დაცვისათვის.

9.92. ქვეყნების უმრავლესობის ეროვნული კანონმდებლობა უშვებს გამოყენებას, რომელსაც ახორციელებს თვით სასაქონლო ნიშნის მფლობელი ან მესამე პირი მფლობელის თანხმობით. ზოგჯერ ასეთი გამოყენება მესამე პირთა მიერ სათანადოდაა გაფორმებული. თუ კანონი სასაქონლო ნიშნის შესახებ მოითხოვს ოფიციალურად გაფორმებულ შეთანხმებას, და თუ შეთანხმება იურიდიულად ბათილია არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონის ან სხვა ნორმების თანახმად (როგორიცაა, მაგალითად, სურსათისა და

სამკურნალო პრეპარატების წარმოების წესები), საკმარისი უნდა იყოს ის, რომ მესამე პირი ქმედითად და ნამდვილად იყოს უფლებამოსილი, სასაქონლო ნიშნის მფლობელის სახელით გამოიყენოს სასაქონლო ნიშანი იმისგან დამოუკიდებლად, არის თუ არა შეთანხმება იურიდიული ძალის მქონე.

(c) გამოუყენებლობის შედეგები

9.93. გაუმართლებელი გამოუყენებლობის ძირითად შედეგს წარმოადგენს ის, რომ რეგისტრაცია შეიძლება გაუქმდეს კანონიერი ინტერესის მქონე პირის შუამდგომლობით. უფრო მეტიც, არსებობს ტენდენცია, რომლის თანახმადაც რეგისტრირებული მფლობელისგან მოითხოვება, დაამტკიცოს გამოყენების ფაქტი, რადგან დაინტერესებული მესამე პირისათვის ძალიან ძნელია გამოუყენებლობის ფაქტის დამტკიცება. მტკიცების ვალდებულების ტვირთის ასეთი გადატანა რეგისტრირებულ მფლობელზე სრულიად გამართლებულია რეესტრის „ბალასტისაგან" განთავისუფლების ინტერესებიდან გამომდინარე.

9.94. მტკიცების ვალდებულების ტვირთი აწევს სასაქონლო ნიშნის მფლობელს არა მხოლოდ რეგისტრაციის გაუქმების აქტთან დაკავშირებულ სასამართლო წარმოებაში, არამედ ყველა სხვა საქმის წარმოებაში (გაპროტესტების პროცედურა, სარჩელი სამართალდარღვევის თაობაზე), რომელშიც მფლობელს ბრალი დაედება გამოუყენებელ სასაქონლო ნიშანზე მისი უფლებიდან გამორჩენის მიღებაში.

9.95. მაგრამ სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციის ვადის გაგრძელებისთვის გამოყენების ფაქტის დამამტკიცებელი რაიმე საბუთი საჭირო არ არის. ამან შეიძლება შექმნას ადმინისტრაციული გართულებანი, რაც ზედმეტია იმის გათვალისწინებით, რომ დაინტერესებულ პირს ნებისმიერ დროს შეუძლია განახორციელოს შესაბამისი ქმედება გამოუყენებელი სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციის წინააღმდეგ.

9.96. გამოუყენებლობას ყოველთვის არ მივყავართ სასაქონლო ნიშანზე უფლების ბათილად ცნობამდე. გამოუყენებლობის გამართლება შესაძლებელია დაუძლეველი ან ნებისმიერი სხვა გარემოების არსებობისას, რომელიც წარმოიშვა არა ნიშნის მფლობელის მიზეზით ან დაუდევრობით; ასეთია, მაგალითად, საიმპორტო შეზღუდვები ან განსაკუთრებული პირობები, რომლებსაც ქვეყნის ფარგლებში მოქმედი სპეციალური კანონი არეგულირებს.

(d) სასაქონლო ნიშნების სათანადო გამოყენება

9.97. გამოუყენებლობამ შეიძლება გამოიწვიოს სასაქონლო ნიშნებზე უფლების დაკარგვა. იგივე შედეგი შეიძლება ჰქონდეს სასაქონლო ნიშნის არასწორ გამოყენებასაც. ნიშანი შეიძლება გახდეს რეესტრიდან ამოღების ობიექტი, თუ რეგისტრირებულმა მფლობელმა დაუშვა მისი გვარეობითად გადაქცევა ერთი ან მეტი საქონლის ან მომსახურეობისათვის, რომლებისთვისაც რეგისტრირებული იყო ნიშანი, ან ასეთი ქმედების პროვოცირება გააკეთა, რის გამოც კომერციულ წრეებსა და საზოგადოებაში მისი, როგორც ნიშნის, მნიშვნელობა დაიკარგა.

9.98. ნიშნის გვარეობითად გადაქცევის მიზეზი, როგორც წესი, შეიძლება იყოს ორი ფაქტორი, სახელდობრ: მფლობელის მიერ მისი არასათანადოდ გამოყენება, რაც ნიშნის

გვარეობით ტერმინად გადაქცევის პროვოცირებას ახდენს, და მესამე პირთა მიერ არასათანადოდ გამოყენება, რაც დაუშვა მფლობელმა.

9.99. იმისათვის, რომ თავი ავარიდოთ არასათანადოდ გამოყენებას, სასაქონლო ნიშნის მფლობელ კომპანიაში ნებისმიერმა პირმა, რომელიც დაკავებულია სასაქონლო ნიშნის რეკლამირებით ან ფართო საზოგადოებისათვის მისი გაცნობით, უნდა დაიცვას ზოგიერთი წესი.

9.100. ძირითადი წესი ისაა, რომ სასაქონლო ნიშანი არ უნდა გამოიყენებოდეს პროდუქციის დასახელებად ან მის ნაცვლად. პროდუქციის დასახელების, როგორც სასაქონლო ნიშნის დამატების, სისტემატური გამოყენების გზით მფლობელი აშკარად ინფორმაციას აწვდის მომხმარებელს იმის თაობაზე, რომ ამ ნიშნით ხდება ისეთი სპეციფიკური საქონლის იდენტიფიკაცია, რომელიც წარმოადგენს ერთ-ერთს საქონლის გარკვეული კატეგორიის ჯგუფიდან. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, თუ სასაქონლო ნიშნის მფლობელმა დაამუშავა სრულიად ახალი პროდუქტი, რომელიც თავდაპირველად ერთადერთია მოცემულ ჯგუფში. ისეთი სასაქონლო ნიშნები, როგორიცაა FRIGIDARE (სახელწოდება, რომელიც გამოიყენება მაცივრების ზოგიერთი ტიპისთვის), CELLOPHANE (ცელოფანი) და LINOLEUM (ლინოლეუმი), იქცა გვარეობით ტერმინებად, რადგან თითოეული მათგანი იყო ერთადერთი თავის ჯგუფში, ხოლო მფლობელებმა არ მისცეს ამ ჯგუფს არავითარი დამატებითი სახელწოდება. როდესაც 1938 წელს დაამზადეს სწრაფად მოსამზადებელი ყავა, ე. წ. უნალექო ყავა, მისი შემქმნელი კომპანიის მიერ ბაზარზე რეალიზებული პირველი საქონლის სახელწოდება იყო NESCAFE. მაგრამ თავიდანვე მის ეტიკეტზე კომპანია სისტემატურად იყენებდა პროდუქტის დასახელებას, ისეთს, როგორიცაა „სწრაფად მოსამზადებელი ყავა" ან „უნალექო ყავა".

9.101. მეორე მნიშვნელოვანი წესი იმაში მდგომარეობს, რომ სასაქონლო ნიშნები ყოველთვის უნდა გამოიყენებოდეს როგორც თვისობრივი (ნამდვილი) ზედსართავი სახელები და არასოდეს – როგორც არსებითი სახელი; სხვაგვარად რომ ვთქვათ, სასაქონლო ნიშანი არ უნდა იხმარებოდეს არტიკლით, კუთვნილებით ბრუნვაში და მრავლობით რიცხვში. არასწორი იქნებოდა გვეთქვა – NESCAFE's ფლავოურ (NESCAFE-ს სუნი) ან three NESCAFES, ნაცვლად – three varieties of NESCAFE-ისა (სამი ჯიშის NESCAFE).

9.102. გარდა ამისა, ყოველთვის მიზანშეწონილია სასაქონლო ნიშნის წინა პლანზე წამოწევა, ე. ი. საქმის ისე წაყვანა, რომ ნიშანი გამოირჩეოდეს თავისი გარემოცვაში.

9.103. დაბოლოს, სასაქონლო ნიშანზე შეიძლება იყოს გამაფრთხილებელი აღნიშვნა, რომ იგი წარმოადგენს რეგისტრირებულ სასაქონლო ნიშანს. მხოლოდ ზოგიერთი კანონმდებლობა ითვალისწინებს ასეთ მითითებას, ხოლო მათი გამოყენება საქონელზე პარიზის კონვენციის 5 D მუხლით სავალდებულო არ არის. აშშ-ში სასაქონლო ნიშნების შესახებ კანონით დაშვებულია გრძელი წარწერის (ისეთის, როგორიცაა „რეგისტრირებულია აშშ-ს პატენტებისა და სასაქონლო ნიშნების უწყებაში") შეცვლა სიმბოლოთი ®. წლების მანძილზე ეს სიმბოლო გავრცელდა მთელ მსოფლიოში და გახდა საყოველთაოდ მიღებული რეგისტრირებული სასაქონლო ნიშნების სიმბოლო. მისი გამოყენება მიღებულია სასაქონლო ნიშნებისათვის, როგორც კონკურენტების გაფრთხილება, არ წამოიწყონ ისეთი ქმედებები, რომლებიც დაარღვევდნენ ნიშნის მფლობელის უფლებებს.

9.104. მაგრამ საკმარისი არ არის უბრალოდ ამ წესების დაცვა; სასაქონლო ნიშნის მფლობელმა ისიც უნდა უზრუნველყოს, რომ მესამე მხარეებმა და საზოგადოებამ არ გამოიყენოს მისი ნიშანი უფლებამოსილების გარეშე. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რომ სასაქონლო ნიშანი არ გამოიყენებოდეს როგორც პროდუქტის დასახელება, ან პროდუქტის დასახელების ნაცვლად, ლექსიკონებში, ოფიციალურ გამოცემებში, ჟურნალებში და ა.შ.

9.105. პროდუქტის დასასახელებლად მომხმარებლები ცდილობენ, ისარგებლონ საყოველთაოდ ცნობილი ნიშნებით. ბევრი მომხმარებელი მთელ მსოფლიოში უნალექო ყავას NESCAFE-ს უწოდებს. სასაქონლო ნიშნის მფლობელი უნდა ამაყობდეს ასეთი გამოყენებით, რამეთუ ის მისი ნიშნის ძალის მაჩვენებელია, მაგრამ რაც უფრო ცნობილია ნიშანი, მით უფრო მეტია მისი გვარეობით ტერმინად გადაქცევის საშიშროება. სწორედ ამიტომ, ასეთ შემთხვევებში მნიშვნელოვანია, რომ კომპანიებმა, თავის მხრივ, გაატარონ სათანადო გამოყენების ზუსტი პოლიტიკა და ჩაერიონ მესამე პირთა (გარდა მომხმარებლებისა) საქმეებში ნიშნის არასწორად გამოყენების შემთხვევაში. კანონმდებლობისა და პრაქტიკის საყოველთაოდ მიღებული წესების შესაბამისად სასაქონლო ნიშნის გვარეობით ტერმინად გადაქცევა ხდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა კომერციული წრეები და მთლიანად საზოგადოება შეეჩვივნენ აღნიშვნის, როგორც გვარეობითი ტერმინის, გამოყენებას. მაგალითად, სასაქონლო ნიშნის – NESCAFE-ს მფლობელები ტრადიციულად ატარებდნენ ზუსტ პოლიტიკას, რის შედეგადაც ეს სასაქონლო ნიშანი, რომელიც მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილთაგანია, დარჩა ძლიერი დაცვის მქონე სასაქონლო ნიშნად მიუხედავად მრავალი მომხმარებლის ჩვეულებისა – უნალექო ყავას უწოდოს NESCAFE. ასეთი სახის კიდევ ერთი მაგალითია სასაქონლო ნიშანი – COCA-COLA, მსოფლიოში ყველაზე ცნობილი სასაქონლო ნიშანი, რომელიც ინარჩუნებს ძლიერ დაცვას.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Intreduction to Trademark Law & Practice (second edition), WIPO Pub. # 653(E) (1993)

G. სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაცია

(a) შესავალი

9.106. განაცხადი სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციაზე შეტანილი უნდა იქნეს სახელმწიფო ხელისუფლების კომპეტენტურ ორგანოში, რომელიც მრავალ ქვეყანაში არის ორგანო, რომელიც უფლებამოსილია განიხილოს განაცხადი პატენტზე. ჩვეულებრივ, მას უწოდებენ „სამრეწველო საკუთრების უწყებას" ან „პატენტებისა და სასაქონლო ნიშნების უწყებას" ან „სასაქონლო ნიშნების უწყებას".

9.107. უწყების ამოცანები განსაზღვრულია შესაბამისი კანონით, რომელიც შევსებულია წესებითა და ადმინისტრაციული ინსტრუქციებით. ჩვეულებრივ, ეს კანონი შეიცავს ვრცელ დებულებებს მოთხოვნების შესახებ – განაცხადისადმი და მისი განხილვის პროცედურისადმი უწყების მიერ ნიშნის რეგისტრაციაზე თანხმობის ან უარის თქმის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებამდე, და, აგრეთვე, დებულებებს ნებისმიერი სხვა დამატებითი პროცედურის შესახებ, რომლებიც ეხება სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციას.

(b) განაცხადი რეგისტრაციაზე

9.108. საზოგადოდ, განაცხადისათვის ქვეყნები ითვალისწინებენ გარკვეული სახის ბლანკს და ამ ბლანკით სარგებლობა ზოგიერთ მათგანში სავალდებულოა. განაცხადის ბლანკში შეტანილია განმცხადებლის სახელი და გვარი. უცხოელებმა ან უნდა მიუთითონ მიმოწერის მისამართი მოცემულ ქვეყანაში ან გამოიყენონ წარმომადგენელი, რომელსაც გააჩნია განმცხადებლის მიერ ხელმოწერილი მინდობილობა. ხშირად ითვალისწინებენ დამატებით ფორმალურ მოთხოვნებს, როგორიცაა, მაგალითად, სახელმწიფო ნოტარიუსის მიერ ხელმოწერილი დამოწმება და ლეგალიზაცია.

9.109. სარეგისტრაციოდ შეტანილი ნიშანი წარდგენილი უნდა იყოს განაცხადის ბლანკზე ან მის დანართში. თუ ნიშანი რეგისტრირებული უნდა იყოს ფერში, საჭიროა მოთხოვნა შესაბამისი ფერის დაცვაზე და ნიშნის ფერადი ნიმუშის ან ფერის (ფერების) აღწერილობის წარდგენა.

9.110. თუ სარეგისტრაციოდ შეტანილია მოცულობითი ნიშანი, მაშინ საჭიროა ნიშნის დაცვის მოთხოვნა მისი სამგანზომილებიანი ფორმით. გარდა ამისა, ნიშანი გრაფიკულად ისე უნდა იყოს შესრულებული, რომ შესაძლებელი გახდეს მისი რეპროდუცირება ორი მიზნით: უნდა იყოს მისი რეესტრში შეტანის შესაძლებლობა (მიუხედავად ფორმისა, რომლითაც ხდება რეგისტრაცია, იქნება ეს ნიშნების შეტანა წიგნში, კატალოგის შედგენა თუ კომპიუტერიზებულ სისტემაში შეტანა), ხოლო საპრიორიტეტო უფლებების მფლობელებს უნდა შეეძლოთ ცნობების მიღება სასაქონლო ნიშანზე განაცხადის შესახებ (რომელთა პუბლიკაცია სასაქონლო ნიშნების ბიულეტენში, ჩვეულებრივ, უზრუნველყოფილია).

9.111. განმცხადებელმა, აგრეთვე, უნდა ჩამოთვალოს საქონელი, რომლისთვისაც უნდა მოხდეს ნიშნის რეგისტრაცია. სასაქონლო ნიშნების კანონმდებლობა, ჩვეულებრივ, ითვალისწინებს საქონლის კლასიფიცირებას რეგისტრაციის მიზნით. ზოგ ქვეყანაში საჭიროა ყოველი კლასისათვის ცალკე განაცხადის შეტანა, მაშინ, როდესაც სხვა ქვეყნებში ერთი განაცხადი საკმარისია რამდენიმე კლასისთვის.

9.112. საერთაშორისო ვაჭრობისათვის მნიშვნელოვან ხელშეკრულებას წარმოადგენს ნიცის შეთანხმება ნიშნების რეგისტრაციის მიზნით საქონლისა და მომსახურების საერთაშორისო კლასიფიკაციის შესახებ, რომელიც აფუძნებს საქონლისა და მომსახურების კლასიფიკაციას სასაქონლო ნიშნების რეგისტრაციის მიზნით. 1996 წ. 1 ოქტომბრისათვის ამ შეთანხმების მონაწილე იყო 47 ქვეყანა, ამერიკის შეერთებული შტატების ჩათვლით.

9.113. დაბოლოს, სასაქონლო ნიშნის სარეგისტრაციოდ საჭიროა ერთი ან მეტი საფასურის გადახდა. ქვეყანას შეუძლია დააწესოს ერთი საერთო ან რამდენიმე ცალკეული სა-

ფასური (საგანაცხადო საფასური, საფასური საქონლის ჩამონათვალის ყოველ კლასზე, ექსპერტიზაზე, რეგისტრაციის საფასური და ა.შ.). ორივე სისტემას გააჩნია უპირატესობაც და ნაკლიც. ერთი მხრივ, უფრო იოლი და ეფექტურია ერთადერთი საერთო საფასურის აღება. მეორე მხრივ, ამას შეიძლება მოჰყვეს გამოუსწორებელი შედეგი განმცხადებლისთვის, თუ იგი მოისურვებს განაცხადის მთლიანად ან ნაწილობრივ გამოთხოვას რეგისტრაციის პროცედურის განმავლობაში (მაგალითად, უპირატესი უფლების მფლობელის მიერ შეტანილი პროტესტის საფუძველზე ან მოხელე—რეგისტრატორის მხრივ მოთხოვნის დაკმაყოფილების შეუძლებლობის გამო). ასეთ შემთხვევებში გათვალისწინებული უნდა იქნეს გადახდილი საფასურის ნაწილობრივი დაბრუნება მაინც.

(c) ექსპერტიზა

(i) ფორმალური ექსპერტიზა

9.114. როგორც წესი, ქვეყნები იღებენ განაცხადს სასაქონლო ნიშნების რეგისტრაციაში გატარების თაობაზე, თუ ის აკმაყოფილებს ფორმალურ მოთხოვნებს.

(ii) არსობრივი ექსპერტიზა

9.115. ქვეყანათა უმრავლესობა ატარებს სასაქონლო ნიშნებზე განაცხადის არსობრივ ექსპერტიზას საზოგადოებისა და კონკურენტების ინტერესებიდან გამომდინარე.

9.116. მკაფიოდ უნდა განვასხვაოთ უარის მოტივის ორი სახეობა.

9.117. სასაქონლო ნიშნებმა უნდა გაიარონ ექსპერტიზა უარის თქმის აბსოლუტურ, ობიექტურ საფუძველზე, ე. ი. იმაზე, არის თუ არა ნიშანი საკმაო განმასხვავებლობის მქონე, არა შეცდომაში შემყვანი, არა- ამორალური და ა.შ. ასეთი ექსპერტიზა განსაკუთრებით სასურველია მომხმარებელთა უფლებების დაცვის ინტერესებიდან გამომდინარე, თუმცა კონკურენტებისთვის და მთლიანად ვაჭრობისთვის მეტად მნიშვნელოვანია, რომ ვერავინ შეძლოს აღწერილობითი ან გვარეობითი ტერმინის მონოპოლიზება მარტივი ადმინისტრაციული აქტის გზით.

9.118. მრავალი ქვეყნის კანონმდებლობა ითვალისწინებს, აგრეთვე, ექსპერტიზას უარის თქმის შედარებით საფუძველზე, ე. ი. იმაზე, არის თუ არა განცხადებული უფლებები იმ ადრინდელი უფლებების იდენტური ან მსგავსი, რომლებიც უკვე იყო განცხადებული ან მინიჭებული იდენტურ ან მსგავს საქონელზე. ასეთი ექსპერტიზის ჩატარება შეიძლება ან ეხ ოფფიციო და/ან გაპროტესტების პროცედურის საფუძველზე.

9.119. შეიძლება აღინიშნოს სამი ტიპური მიდგომა საერთაშორისო მასშტაბით:

9.120. პირველია ბრიტანული სისტემა, რომელიც ითვალისწინებს უწყების მიერ ჩატარებულ ექსპერტიზას უარის თქმის აბსოლუტურ და შედარებით საფუძველზე და, აგრეთვე, გაპროტესტების პროცედურის საფუძველზე. ევროპაში ამ სისტემას იყენებენ ისეთი ქვეყნები, როგორიცაა პორტუგალია, ესპანეთი და ჩრდილოეთი ევროპის ქვეყნები.

9.121. მეორე მიდგომის შესაბამისად, უწყება ატარებს ექსპერტიზას უარის თქმის მხოლოდ აბსოლუტურ საფუძველზე, კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს გაპროტესტების არავითარ პროცედურას და ადრინდელი უფლების მფლობელს უტოვებს შესაძლებლობას, წარადგინოს სარჩელი უფრო ახალი ნიშნის რეგისტრაციის გაუქმებაზე ან ასეთი

ნიშნის გამოყენებით წარმოქმნილ სამართალდარღვევაზე. ეს სისტემა გამოიყენებოდა საფრანგეთისა და შვეიცარიის სასაქონლო ნიშნების ძველი კანონების შესაბამისად (ორივე ქვეყანამ თავის ახალ კანონებში შეიტანა გაპროტესტების პროცედურები).

9.122. მესამე სისტემა გერმანულია; იგი ითვალისწინებს უწყების მიერ ჩასატარებელ ექსპერტიზას უარის თქმის აბსოლუტურ საფუძველზე და, აგრეთვე, ადმინისტრაციული წესით გაპროტესტების პროცედურას, რომლის შესაბამისად უპირატესი უფლებების მფლობელს შეუძლია გააპროტესტოს განაცხადი, რომელიც არღვევს სასაქონლო ნიშანზე მის უფლებებს, გამარტივებული და არა ძვირადღირებული პროცედურის მეშვეობით. ეს სისტემა წარმოადგენს კომპრომისს ზემოხსენებულ უფრო უკიდურეს სისტემებს შორის და შეესაბამება თანამედროვე ტენდენციას, რომელიც ასახულია ევროგაერთიანების სასაქონლო ნიშნების შემოთავაზებულ სისტემაში.

9.123. მთლიანობაში მრეწველობა ამჯობინებს ასეთ სისტემას, რადგან იგი ნაკლებ დროს მოითხოვს და ბევრად უფრო მოქნილია. იმის გათვალისწინებით, რომ მთელი მსოფლიოს ქვეყნების რეესტრებში სასაქონლო ნიშნების დიდი რაოდენობა არის რეგისტრირებული, რეგისტრაციის შესახებ განაცხადის შეტანამდე ან, რაც უფრო არსებითია, მისი გამოყენების დაწყებამდე მიზანშეწონილია წინასწარი ძიების ჩატარება ადრინდელი უფლების მქონე სასაქონლო ნიშნების მიმართ. ასეთ ძიებას ბევრი განმცხადებელი რეგულარულად ატარებს, ხოლო კომპანიებს, სულ მცირე, დაწესებული აქვთ მეთვალყურეობა თავიანთ ყველაზე მნიშვნელოვან რეგისტრირებულ სასაქონლო ნიშნებზე საკუთარი რწმუნებულების ან ერთ-ერთი საერთაშორისო სამეთვალყურეო სამსახურის მეშვეობით, რათა ინფორმირებულნი იყვნენ პოტენციურად კონფლიქტური მსგავსი ნიშნების რეგისტრაციაზე შეტანილი განაცხადების შესახებ.

9.124. სტანდარტები, რომლებსაც იყენებენ ექსპერტები ექსპერტიზის ჩატარებისას იმის თაობაზე, უარყოფილი უნდა იყოს თუ არა სასაქონლო ნიშანზე განაცხადი ადრინდელი მსგავსი უფლებების არსებობის საფუძველზე, ძირითადად იგივეა, რაც გამოიყენება გაპროტესტების პროცედურისას ან მოსამართლის მიერ სამართალწარმოებაში სამართალდარღვევის ფაქტებზე (თუმცა უკანასკნელ შემთხვევაშიც დამატებით როლს შეასრულებენ სამართალდარღვევის ფაქტობრივი გარემოებანი.)

9.125. იმის გამო, რომ რეგისტრირებული ნიშნის მფლობელის ერთ-ერთი ძირითადი უფლება ისაა, რომ დაბრკოლება შეუქმნას სხვებს თავისი ნიშნის იდენტური ან აღრევის დონემდე მსგავსი ნიშნის გამოყენებაში, უფრო საჭიროდ გვეჩვენება სასაქონლო ნიშნების მსგავსების ყველა ასპექტის განხილვა მეექვსე თავში, რომელიც ეხება სასაქონლო ნიშნების რეგისტრაციის შედეგად წარმოშობილ უფლებებს.

(d) უარი რეგისტრაციაზე

9.126. განაცხადის რეგისტრაციაზე სრული ან ნაწილობრივი უარის შესახებ გადაწყვეტილების გამოტანამდე უწყებამ უნდა მისცეს განმცხადებელს თავისი შენიშვნების გაკეთების საშუალება.

9.127. განაცხადის რეგისტრაციაზე სრული ან ნაწილობრივი უარის შესახებ გადაწყვეტილება ღია უნდა იყოს აპელაციისათვის. ქვეყნის სამართლებრივი სისტემის მიხედვით

აპელაციის შეტანა შეიძლება მარეგისტრირებელ დაწესებულებაში, ადმინისტრაციულ სააპელაციო პალატაში ან სასამართლოში.

(e) რეგისტრაციის თარიღი

9.128. განაცხადის რეგისტრაცის შემდეგ უწყება გასცემს მოწმობას მფლობელზე. მფლობელის განსაკუთრებული უფლებები წარმოიქმნება რეგისტრაციის თარიღიდან. მაგრამ უფლების პრიორიტეტის თარიღად ითვლება რეგისტრაციაზე განაცხადის შეტანის თარიღი. თუმცა განაცხადი, ჩვეულებრივ, არ წარმოადგენს უფრო გვიანი უფლების დარღვევის თაობაზე სარჩელის შეტანის საკმარის საფუძველს, იგი უტყუარი საფუძველია გაპროტესტების პროცედურისათვის. ფრიად მნიშვნელოვანია, რომ რეგისტრაციაზე განაცხადის შეტანის თარიღი გადამწყვეტი ფაქტორი იქნება უფრო გვიანდელ სასამართლო განხილვისას. დროის პერიოდი, რომელიც გრძელდება განაცხადის შეტანიდან მის რეგისტრაციამდე, მნიშვნელოვნად ცვალებადობს და, ზოგ შემთხვევაში, შეიძლება ძალიან ხანგრძლივი იყოს. გვიან შეტანილი განაცხადი სხვადასხვა მიზეზის გამო შეიძლება უფრო ჩქარა მივიდეს რეგისტრაციამდე (მაგალითად, თუ ადრე შეტანილი განაცხადი უარყო ექსპერტმა და ბოლოს და ბოლოს დააკმაყოფილა სააპელაციო საჩივარი). ცხადია, რომ ადრე შეტანილი განაცხადის მფლობელს უნდა გააჩნდეს უპირატესობა გვიან შეტანილი განაცხადის მფლობელთან შედარებით.

9.129. გარდა ამისა, განმცხადებელს შეუძლია გამოითხოვოს თავისი ეროვნული რეგისტრაციის პრიორიტეტი პარიზის კონვენციის მე-4 მუხლის თანახმად, თუ განაცხადი უცხო ქვეყანაში გაკეთებულია პირველი განაცხადის შეტანის თარიღიდან ექვსი თვის გასვლამდე.

(f) მოქმედების ვადა და მისი გაგრძელება

9.130. იმის გამო, რომ სასაქონლო ნიშანზე უფლება, მისი გამოყენების თვალსაზრისით, არ არის მონოპოლიური, მისი მოქმედების ვადის შეზღუდვის არანაირი აუცილებლობა არ არსებობს. ადმინისტრაციულ მიზეზთა გამო სასაქონლო ნიშნების კანონმდებლობა, როგორც წესი, ითვალისწინებს მოქმედების ვადას, მაგრამ არსებობს რეგისტრაციის ვადის გაგრძელების შესაძლებლობა მისი მოქმედების ვადის ამოწურვის შემდეგ.

9.131. ასეთი ვადების დადგენის ერთ-ერთი მიზეზია ის, რომ უწყებას შეუძლია გადაახდევინოს საფასური რეგისტრაციის ვადის გაგრძელებაზე, რაც წარმოადგენს შემოსავლის სასურველ წყაროს. გარდა ამისა, სასაქონლო ნიშნების რეგისტრაცია მოქმედების ვადის არარსებობის შემთხვევაში მიგვიყვანდა ისეთი სასაქონლო ნიშნების რეგისტრაციათა არასასურველ რაოდენობამდე, რომლებიც უკვე აღარ წარმოადგენენ არავითარ ინტერესს მათი მფლობელისათვის. გამოუყენებელი ნიშნების რეესტრიდან ამოღებაც რომ ყოფილიყო შესაძლებელი, ასეთი პროცედურა ყოველთვის არ იქნებოდა წარმატებული, თანაც იქნებოდა ძვირადღირებული და დაინტერესებულ მხარეს დიდ დროს წაართმევდა.

9.132. მაშასადამე, რეგისტრაციის ვადის გაგრძელებისა და ამ გაგრძელებაზე საფასურის გადახდის პირობა აძლევს სასაქონლო ნიშნის მფლობელს საშუალებას, მოიფიქროს, ღირს თუ არა რეგისტრაციის ვადის კიდევ ერთხელ გაგრძელება, რადგან შესაძლებელია,

სასაქონლო ნიშანმა შეიცვალა თავისი გრაფიკული ფორმა ან უკვე აღარ გამოიყენება. ამ მიზეზით საფასური ვადის გაგრძელებაზე არ უნდა იყოს ძალიან დაბალი; იგი უფრო მაღალიც კი შეიძლება იყოს, ვიდრე თავდაპირველი სარეგისტრაციო საფასური. მაგრამ უნდა ვერიდოთ, მეტისმეტად მაღალ საფასურსაც. ნებისმიერ შემთხვევაში ვადის გაგრძელება უნდა ხორციელდებოდეს უბრალოდ საფასურის გადახდით, ნიშანზე უარისათვის აბსოლუტური ან შედარებითი საფუძვლების მიხედვით რაიმე ახალი ექსპერტიზის ჩატარების გარეშე. რა თქმა უნდა, მფლობელს უნდა მიეცეს შესაძლებლობა, გააკეთოს საქონლის ნუსხის ნებაყოფილობითი შეზღუდვა თავდაპირველ რეგისტრაციასთან შედარებით, მით უმეტეს, თუ ამით მას საფასურის სიდიდის შემცირება შეუძლია.

(g) პუბლიკაცია და რეესტრის მონაცემების ხელმისაწვდომობა

9.133. უპირატესი უფლებების მფლობელისა და საზოგადოებისათვის ფრიად მნიშვნელოვანია, რომ რეესტრში შეტანილი მთელი რელევანტური ინფორმაცია, რომელიც ეხება განაცხადს, რეგისტრაციას, რეგისტრაციის ვადის გაგრძელებას და გვარის, სახელისა და მფლობელის შეცვლას, იბეჭდებოდეს ოფიციალურ ბიულეტენში. ეს საშუალებას მისცემს უპირატესი უფლებების მფლობელებს, მიიღონ საჭირო ზომები, გაპროტესტების პროცედურის (თუ ეს გათვალისწინებულია კანონმდებლობით) ან გაუქმებაზე სარჩელის შეტანის ჩათვლით. განაცხადსა და რეგისტრაციასთან დაკავშირებული ინფორმაცია უნდა შეიცავდეს ყველა მნიშვნელოვან მონაცემს, ისეთს, როგორიცაა განმცხადებლის სახელი და მისამართი, ნიშნის გამოსახულება, კლასიფიცირების სისტემის შესაბამისად დაჯგუფებული საქონლის ჩამონათვალი, მოთხოვნილი ფერების მითითება, თუ ნიშანი მოცულობითია, მასზე მითითება და, რომელიმე სხვა ნიშნის პრიორიტეტის მოთხოვნის შემთხვევაში (პარიზის კონვენცია, 4 მუხლი), აღნიშნულზე მითითება.

9.134. გარდა ამისა, ნიშნების რეესტრი საყოველთაოდ ხელმისაწვდომი უნდა იყოს. იმისთვის, რომ უპირატესი უფლებების მფლობელები სათანადოდ იყვნენ ინფორმირებულნი, საჭიროა რეესტრი შეიცავდეს უახლეს ინფორმაციას, სახელდობრ, ყველა რეგისტრირებულ მონაცემს არა მხოლოდ რეგისტრაციის თაობაზე, არამედ განხილვაში მყოფ განაცხადთა შინაარსის შესახებ, იმისდა მიუხედავად, თუ ინფორმაციის რა ტიპის მატარებელზეა შენახული ასეთი მონაცემები.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Intreduction to Trademark Law & Practice (second edition), WIPO Pub. # 653(E) (1993)

H. სასაქონლო ნიშნის რეესტრიდან ამოღება

9.135. სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციის გაუქმება სერიოზული საკითხია მისი მფლობელისათვის, რადგან ამით იგი კარგავს რეგისტრაციის საფუძველზე ნიშანზე მიღებულ უფლებებს. მიუხედავად ამისა, არსებობს რიგი მიზეზებისა, რის გამოც სასაქონლო ნიშანი შეიძლება ამოღებულ იქნეს რეესტრიდან.

(a) რეესტრიდან ამოღება რეგისტრაციის ვადის გაუგრძელებლობის გამო

9.136. ზემოთ ნაჩვენები იყო, რომ ადმინისტრაციული მოსაზრებებიდან გამომდინარე სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაცია ხდება მხოლოდ დროის გარკვეული პერიოდით. ამ პერიოდის ამოწურვის შემდეგ სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციის ვადა შეიძლება გაგრძელდეს, რის გამოც საჭიროა ვადის გაგრძელებაზე საფასურის გადახდა. თუ მფლობელი ვერ ახერხებს თავისი სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციის ვადის გაგრძელებას და, უფრო კონკრეტულად, ვერ ახერხებს ვადის გაგრძელებაზე საფასურის გადახდას, ეს გამოიწვევს სასაქონლო ნიშნის ამოღებას რეესტრიდან. მარეგისტრირებელი დაწესებულებები, როგორც წესი, იძლევიან შეღავათიან პერიოდს ვადის გაგრძელებაზე საფასურის გადასახდელად (ჩვეულებრივ, დამატებითი თანხის გადახდით).

9.137. თუ კანონმდებლობით ნებადართულია სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციის ვადის გაგრძელება მხოლოდ საქონლის ნაწილისათვის (როგორც რეესტრიდან „ბალასტის" მოცილების საშუალება), ეს იწვევს სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციის ნაწილობრივ გაუქმებას — დარჩენილი ნაწილისათვის კი იგი გრძელდება.

(b) რეესტრიდან ამოღება რეგისტრირებული მფლობელის მოთხოვნით

9.138. რეგისტრირებულ მფლობელს შეუძლია, აგრეთვე, ნებისმიერ დროს თვითონვე თქვას უარი თავის რეგისტრაციაზე ყველა ან ზოგიერთი საქონლისათვის, რომლებისთვისაც რეგისტრირებულია ნიშანი. ამიტომ რეგისტრირებული მფლობელის თხოვნით კომპეტენტური ორგანო მთლიანად ან ნაწილობრივ ამოიღებს ნიშანს რეესტრიდან.

(c) რეესტრიდან ამოღება გამოუყენებლობის გამო

9.139. თუ სასაქონლო ნიშნის მფლობელი ვერ ახერხებს თავისი ნიშნის გამოყენებას კანონით გათვალისწინებულ შეღავათიან ვადაში,^ მაშინ ნებისმიერ დაინტერესებულ მხარეს შეუძლია მოითხოვოს მისი გაუქმება. თუ მფლობელს არ გააჩნია გამოუყენებლობის საპატიო მიზეზები, მაშინ რეგისტრაციის გაუქმება ხდება სასამართლოს გადაწყვეტილებით. მაგრამ თუ მფლობელს შეუძლია დაამტკიცოს გამოყენება ან მოიყვანოს გამოუყენებლობის საპატიო მიზეზები მხოლოდ რეგისტრირებული საქონლის ნაწილისათვის, სასამართლოს გამოაქვს გადაწყვეტილება ნაწილობრივ გაუქმებაზე. ნაწილობრივი გაუქმება ვრცელდება ყველა საქონელზე, რომელთა მიმართაც არ მტკიცდება გამოყენება, ან იმათზე მაინც, რომლებიც რეგისტრირებული მფლობელის მიერ გამოყენებული საქონლის მსგავსი არ არის.

9.140. ეს არ ნიშნავს, რომ რეგისტრირებული მფლობელის უფლებები მკაცრად შეიზღუდება მხოლოდ იმ საქონლით, რომლისთვისაც გამოყენებული იყო სასაქონლო ნიშანი. კიდეც რომ გაუქმდეს რეგისტრაცია ყველა საქონლისათვის ერთადერთი საქონლის გარდა, რომლის მიმართაც რეგისტრირებულ მფლობელს შეუძლია დაამტკიცოს გამოყენება, მას ჯერ კიდევ ძალუძს დაიცვას თავისი განსაკუთრებული უფლება რეგისტრირებულ სასაქონლო ნიშანზე კონკურენტის მიერ იდენტური ან აღრევის დონემდე მსგავსი სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციისა და გამოყენებისაგან ყველა საქონლისათვის, რომელიც იმ საქონლის იდენტური ან მსგავსია, რომლისთვისაც მისი სასაქონლო ნიშანი რეგისტრირებულია და გამოიყენება.

(d) ბათილად ცნობა

9.141. თუ სასაქონლო ნიშანი შედგება იმ აღნიშვნისაგან, რომელიც არ უნდა იყოს რეგისტრირებული, ნებისმიერი დაინტერესებული პირის შუამდგომლობით სასამართლოს შეუძლია, ცნოს იგი ბათილად. სასაქონლო ნიშნების კანონმდებლობა ზოგჯერ ამ მიზნისთვის ითვალისწინებს, აგრეთვე, ეხ ოფფიციო პროცედურას. ასეთი განცხადების შედეგად სასაქონლო ნიშანი ამოიღება რეესტრიდან.

9.142. თუ არსებობს სასაქონლო ნიშნის ბათილად ცნობის საფუძველი რეგისტრირებული საქონლის ჩამონათვალიდან ზოგიერთის მიმართ, რეგისტრაცია ბათილად იქნება ცნობილი მხოლოდ ამ საქონლისათვის.

9.143. ჩვეულებრივ, რეესტრიდან ამოღება ხდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ სასაქონლო ნიშნის ბათილად ცნობისთვის უკვე არსებობდა საფუძველი იმ მომენტისთვის, როდესაც სასაქონლო ნიშანი იყო რეგისტრირებული. უფრო მეტიც, სასაქონლო ნიშანი კიდეც რომ არ ყოფილიყო რეგისტრირებული განმასხვავებლობის ნაკლებობის გამო, მისი გაუქმება გამოირიცხება, თუ იგი გამოყენების შედეგად გახდა განმასხვავებლობის მქონე.

9.144. მაგრამ ასეთ შეძენილ განმასხვავებლობას არ შეუძლია სასაქონლო ნიშნის რეესტრიდან ამოღების აცილება, თუ იგი შედგება გვარეობითი ან შეცდომაში შემყვანი ტერმინებისაგან. გარდა ამისა, შეიძლება ადგილი ჰქონდეს განსაკუთრებულ შემთხვევას, რომლის დროსაც შეცდომაში შემყვანი მნიშვნელობა, რომელიც თავდაპირველად აბრკოლებდა სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციას, დროთა განმავლობაში დაიკარგა.

(e) განმასხვავებლობადაკარგული ნიშნის რეესტრიდან ამოღება

9.145. თუ რეგისტრირებულმა მფლობელმა დაუშვა ნიშნის გვარეობით სახელად გადაქცევა ერთი ან მეტი საქონლისა თუ მომსახურებისთვის, რომლებისთვისაც ნიშანია რეგისტრირებული, ან გააკეთა ამის პროვოცირება, ნიშანი ხდება რეესტრიდან ამოღების ობიექტი. ასეთ საფუძველზე ნიშნის ამოღებას ექსპროპრიაციის ეფექტი აქვს, ამიტომ ის შეიძლება დაწესდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ შესაბამისი კომერციული წრეები, მომხმარებლები და მთელი საზოგადოება მიეჩვივნენ ნიშნის გვარეობით სახელად გამოყენებას იმ პროდუქტისათვის, რომლის იდენტიფიკაციასაც ახდენდა ეს ნიშანი. ასეთ პირობებში ნიშანი მთლიანად კარგავს თავის, როგორც სასაქონლო ნიშნის, მნიშვნელობას და ამიტომ შეიძლება ამოღებულ იქნეს რეესტრიდან.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Intreduction to Trademark Law & Practice (second edition), WIPO Pub. # 653(E) (1993)

I. სასაქონლო ნიშნების რეგისტრაციის შედეგად წარმოქმნილი უფლებები

9.146. რეგისტრირებულ მფლობელს გააჩნია სასაქონლო ნიშნის გამოყენების განსაკუთრებული უფლება. სასაქონლო ნიშნებზე უფლებათა სპეციფიკური არსის ეს მოკლე განსაზღვრება შეიცავს ორ მომენტს: სასაქონლო ნიშნის გამოყენების უფლებას და უფლებას, არ დაუშვას სხვათა მიერ მისი გამოყენება.

(a) სასაქონლო ნიშნის გამოყენების უფლება

9.147. გამოყენებაზე აბსოლუტურ უფლებას, რომელიც ეკუთვნის სასაქონლო ნიშნის მფლობელს, ცნობს მრავალი ქვეყნის კანონმდებლობა სასაქონლო ნიშნის შესახებ. მართლაც, არალოგიკური იქნებოდა ნიშნის მფლობელისთვის ასეთი აბსოლუტური უფლების არმინიჭება, მით უმეტეს, თუ ნიშნის გამოყენება სავალდებულოა. რა თქმა უნდა, გამოყენების უფლება სხვა კანონთა სფეროს განეკუთვნება და მისი დაცვა ხდება ისევე, როგორც კანონით გათვალისწინებული ნებისმიერი სხვა უფლებისა. ის, რაც ნებადართულია სასაქონლო ნიშნების შესაბამისად, შეიძლება აკრძალული იყოს კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობით ან საჯარო აქტით.

9.148. რას ნიშნავს გამოყენების უფლება? უწინარეს ყოვლისა, ის ნიშნავს, ნიშნის მფლობელის უფლებას, დაიტანოს იგი საქონელზე, ტარაზე, შეფუთვაზე, ეტიკეტზე და ა.შ. ან გამოიყენოს ნებისმიერი სახით იმ საქონლის მიმართ, რომლისთვისაც იგი არის რეგისტრირებული.

9.149. გამოყენების უფლება ნიშნავს, აგრეთვე, სასაქონლო ნიშნის მატარებელი პროდუქციის საბაზრო ბრუნვაში შეტანის უფლებას.

9.150. მნიშვნელოვანია სასაქონლო ნიშნის გამოყენების უფლებიდან გამომდინარე ამ ორი უფლების ერთიმეორისაგან განსხვავება.

9.151. როდესაც სასაქონლო ნიშნის მფლობელი პროდუქციას თავისი სასაქონლო ნიშნით შეიტანს საბაზრო ბრუნვაში, მას არ შეუძლია აკრძალოს პროდუქციის შემდგომი გაყიდვა კომერციული საქმიანობის განხორციელებისას. ეს არის ე. წ. სასაქონლო ნიშანზე უფლებათა ამოწურვის პრინციპის არსი. ზოგიერთი ქვეყანა არ უშვებს იმ პროდუქციის პარალელური იმპორტის გაპროტესტებას, რომლითაც ვაჭრობს უცხო ქვეყანაში სასაქონლო ნიშნის მფლობელი ან მესამე პირი მისი თანხმობით. ზოგი ქვეყანა კი უშვებს ასეთი პარალელური იმპორტის გაპროტესტებას, სახელდობრ, უფლებების ტერიტორიული პრინციპის გამოყენებით. ისეთ ქვეყნებში, როგორიცაა გაერთიანებული სამეფო და შვეიცარია, გადაწყვეტილება იმის თაობაზე, შეუძლია თუ არა სასაქონლო ნიშნის მფლობელს, გააპროტესტოს პარალელური იმპორტი, გამოაქვთ იმის მიხედვით, შესაძლებელია თუ არა მომხმარებლების შეცდომაში შეყვანა იმპორტირებული საქონლის თვისებებით ან ხარისხით.

9.152. საქონლის პარალელური იმპორტის ამ განსაკუთრებული ასპექტის გარდა, რომელიც საქონლის უცხო ქვეყანაში პირველად გაყიდვის უფლებასთანაა დაკავშირებული, სასაქონლო ნიშნებზე უფლებათა ამოწურვის პრინციპი აშკარად გამოიყენება ქვეყნის შიგნითაც. მაგრამ ეს ის პრინციპია, რომელიც გამოიყენება მხოლოდ იმ უფლებაზე, რო-

მელიც წარმოადგენს მოცემული სასაქონლო ნიშნის მატარებელი პროდუქციის ბაზარზე პირველად შეტანის უფლებას. მფლობელის განსაკუთრებული უფლება კი – მოათავსოს სასაქონლო ნიშანი საქონელსა და მის შეფუთვაზე, ტარაზე, ეტიკეტზე და ა.შ., კვლავ არსებობს. მაშასადამე, მფლობელს შეუძლია გააპროტესტოს ამ უფლების დარღვევის ფაქტები, ისეთი, როგორიცაა საქონლის ხელახლა შეფუთვა, რომელზეც დატანილი იქნება სასაქონლო ნიშანი, საქონელზე მისი ნიშნის გაუქმება ან გადაკეთება და მისი ნიშნით საქონლის შემდგომი გაყიდვა. საქონლის შეცვლას და მის გაყიდვას იმავე ნიშნით იგივე ეფექტი აქვს, რაც ნიშნის მოთავსებას საქონელზე, ანუ მომხმარებელს ექმნება შთაბეჭდილება, თითქოს სასაქონლო ნიშნის მფლობელი ასაღებს თავის ნამდვილ საქონელს საკუთარი ნიშნით. თუ ეს ასე არ არის, სასაქონლო ნიშნის მფლობელს აქვს ჩარევის უფლება.

9.153. დაბოლოს, იმ უფლებათა კრებულში, რომლებსაც მოიცავს სასაქონლო ნიშნების გამოყენების უფლება, მესამე უფლებას წარმოადგენს სასაქონლო ნიშნის მფლობელის უფლება – გამოიყენოს თავისი ნიშანი რეკლამაში, საქმიან ქაღალდებსა და სხვა დოკუმენტებში.

(b) <u>სხვების მიერ ნიშნის გამოყენების აკრძალვის უფლება</u>

9.154. ნიშნების ძირითადი ფუნქციიდან – თავისი მფლობელის საქონელი განასხვაოს სხვა მფლობელის საქონლისაგან – გამოდის, რომ მფლობელს უნდა შესწევდეს უნარი, გააპროტესტოს აღრევის დონემდე მსგავსი ნიშნების გამოყენება, რათა არ დაუშვას მომხმარებლებისა და მთელი საზოგადოების შეცდომაში შეყვანა. ამაშია განსაკუთრებული უფლების არსი, რომელიც სასაქონლო ნიშნის მფლობელს რეგისტრაციით ენიჭება. მას უნდა შეეძლოს, გააპროტესტოს თავისი სასაქონლო ნიშნის ნებისმიერი გამოყენება მესამე პირთა მიერ იმ საქონლის მიმართ, რომლისთვისაცაა იგი დაცული, ნიშნის მოთავსება ასეთ საქონელზე, მისი გამოყენება საქონელთან დაკავშირებით და საქონლის აღნიშნული ნიშნით გასაყიდად შეთავაზება, ან ნიშნის გამოყენება რეკლამაში, საქმიან ქაღალდებზე ან სხვა სახის ნებისმიერ დოკუმენტზე. გარდა ამისა, იმის გამო, რომ მომხმარებლები დაცული უნდა იყვნენ ნიშანთა აღრევისაგან, დაცვა, საზოგადოდ, ვრცელდება მსგავსი საქონლისათვის მსგავსი სასაქონლო ნიშნების გამოყენებაზე, თუ ასეთ გამოყენებას შეუძლია გამოიწვიოს აღრევა.

9.155. მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ სასაქონლო ნიშნის მფლობელს არ შეუძლია უპირობოდ გააპროტესტოს საკუთარი სასაქონლო ნიშნის ან მისი მსგავსი ნიშნის გამოყენება იმ საქონელზე, რომლისთვისაც რეგისტრირებულია მისი სასაქონლო ნიშანი, ან მსგავს საქონელზე. მისი სასაქონლო ნიშანი დაცული უნდა იყოს ყველა იმ საქონლისათვის, რომელიც მითითებულია რეგისტრაციის დროს. ასეთი დაცვა ავტომატურად მოქმედებს ყველა რეგისტრირებული საქონლისათვის მოსარგებლის შეღავათიანი პერიოდის მანძილზე, რომელიც, ჩვეულებრივ, დადგენილია კანონით. ამ პერიოდის გასვლის შემდეგ დაცვის მოცულობა იმდენად უნდა შემცირდეს, რომ დარჩეს მხოლოდ საქონელი, რომლისთვისაც ფაქტობრივად გამოიყენება ნიშანი, და მისი მსგავსი საქონელი. ნებისმიერი საქონელი, რომლისთვისაც რეგისტრირებულია სასაქონლო ნიშანი, მაგრამ რომლისთვისაც ის არ გამოიყენება, სამართლებრივი თვალსაზრისით უკვე ველარ იქნება საკმარისი

საფუძველი სასაქონლო ნიშნებზე განსაკუთრებული უფლებების გაცხადებისათვის. ქვეყანაში არსებული პროცედურული სისტემის მიხედვით, სასაქონლო ნიშნის მფლობელს შეუძლია დაეყრდნოს ამ ფორმალურ უფლებებს იმ საქონელზე, რომლისთვისაც რეგისტრირებულია სასაქონლო ნიშანი, მაგრამ რომელიც არ გამოიყენება; იგი, შესაძლოა, წააწყდეს წინააღმდეგობას, რომელიც მიიყვანს მის სასაქონლო ნიშანს ნაწილობრივ გაუქმებამდე გამოუყენებლობის მიზეზით.

9.156. სასაქონლო ნიშნის მფლობელის განსაკუთრებული უფლებები შეიძლება განხორციელდეს სამართალდარღვევასთან დაკავშირებული სარჩელით. უფლება სასაქონლო ნიშანზე დარღვეულია, თუ იმავე ან მსგავსი ნიშნების გამოყენების შედეგად იდენტურ ან მსგავს საქონელზე არსებობს საზოგადოების შეცდომაში შეყვანის რისკი ან ალბათობა. ტესტი, რომელიც გამოიყენება სამართალდარღვევაზე სარჩელის განხილვისას, უფრო ვიწროა, ვიდრე ის, რომელიც გამოიყენება ადმინისტრაციული წესით (ექსპერტიზა ეხ ოფფიციო, გაპროტესტების პროცედურა). ტესტი არ არის ჰიპოთეზური, იგი უნდა ასახავდეს სამართალდარღვევის ფაქტის რეალობას ბაზარზე. მაშასადამე, სასამართლომ უნდა განიხილოს, თუ ფაქტობრივად როგორ იყენებს დამრღვევი სასაქონლო ნიშანს; განხილვისას უფლებების დარღვევით ნიშნის გამოყენების მასშტაბებიც შეიძლება მნიშვნელოვანი ფაქტორი იყოს.

9.157. მრავალი ქვეყნის კანონმდებლობა არა მხოლოდ ითვალისწინებს სარჩელის შესაძლებლობას სამართალდარღვევასთან დაკავშირებით, არამედ სთავაზობს ადმინისტრაციული წესით გაპროტესტების პროცედურას აღრევის დონემდე მსგავსი სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციაზე განაცხადის საწინააღმდეგოდ. ამ შემთხვევაში ტესტი ბევრად უფრო ფართოა, რადგან საჭიროა აღრევის შესაძლებლობის დაშვება, რომელსაც შეიძლება ადგილი ჰქონდეს ნებისმიერი გამოყენებისას, რომელსაც განახორციელებს განმცხადებელი, თუ მისი ნიშანი რეგისტრირებული იქნება. სინამდვილეში ეს ტესტი ისეთივეა, როგორსაც იყენებს უწყება ექსპერტიზის ჩატარებისას მესამე პირთა უპირატესი უფლების მიმართ. მაგრამ ამ შემთხვევაში გაპროტესტების პროცედურებში ასეთი ფართო ტესტის გამოყენებისათვის მეტი საფუძველია, რადგან სწორედ უფლების მფლობელი აპროტესტებს განაცხადს და ამით იჩენს დაინტერესებას დაიცვას საკუთარი უფლება აღრევამდე მსგავსი სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციისგან.

9.158. იმ საკითხთან ერთად, არის თუ არა სასაქონლო ნიშანი განმასხვავებლობის მქონე, სასაქონლო ნიშნის პრაქტიკული დაცვის ქვაკუთხედს წარმოადგენს საკითხი იმის შესახებ, არის თუ არა მოცემული სასაქონლო ნიშანი უფრო ადრინდელი უფლების მქონე სასაქონლო ნიშანთან აღრევამდე მსგავსი.

(i) საქონლის მსგავსება

9.159. სასაქონლო ნიშნების რეგისტრაცია ტარდება საქონლისათვის გარკვეულ კლასებში, რომლებიც დადგენილია წმინდა ადმინისტრაციული მიზნით. ამიტომ საქონლის კლასიფიკაცია ვერ იქნება მთავარი არგუმენტი მსგავსების საკითხის გადაწყვეტისას. ზოგჯერ ერთ კლასში ჩამოთვლილია აბსოლუტურად განსხვავებული საქონელი (მაგალითად, კომპიუტერები, სათვალეები, ცეცხლსაქრობი და ტელეფონები (კლასი 9)),

მაშინ როცა ერთგვაროვანი საქონელი შეიძლება სხვადასხვა კლასში შედიოდეს (საწებავი ნივთიერებები შეიძლება აღმოჩნდნენ კლასებში 1, 3, 5 და 16).

9.160. საქონლის ერთგვაროვნების შესამოწმებელი ტესტი დამყარებულია ვარაუდზე, რომ გამოიყენება იდენტური ნიშნები. ძალიან განსხვავებული საქონლისათვის ნაკლებად მოსალოდნელია, რომ იდენტური ნიშნების შემთხვევაშიც კი ადგილი ჰქონდეს აღრევას წარმოშობასთან დაკავშირებით. როგორც წესი, საქონელი ერთგვაროვანია, თუ იდენტური ნიშნით მათი გაყიდვისას მომხმარებლები ჩათვლიან, რომ ისინი წარმოებულია ერთი და იმავე წყაროდან. მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული საქმის ყველა გარემოება, საქონლის ხასიათის ჩათვლით, მიზანი, რისთვისაც ის გამოიყენება, და კომერციული არხები, რომელთა მეშვეობითაც ხდება მათი რეალიზება ბაზარზე, მაგრამ განსაკუთრებით, საქონლის ჩვეული წარმოშობა და გაყიდვის პუნქტი.

9.161. რაც შეეხება უკანასკნელ კრიტერიუმს, პრობლემა მდგომარეობს იმაში, რომ თანამედროვე სუპერმარკეტებში, აფთიაქებსა და უნივერსალურ მაღაზიებში ერთად იყიდება ყველა სახის საქონელი, და ამიტომ გაყიდვის ჩვეული პუნქტი ნაკლებად გამოდგება იმისთვის, რომ ერთი და იმავე წყაროდან შემოტანილი საქონელი მომხმარებლის მიერ განიხილებოდეს როგორც საქონელი, რომელიც მიღებულია ჩვეული წყაროდან. და მაინც, კრიტერიუმი ძალაში რჩება ბევრ შემთხვევაში, როდესაც საქონელი იყიდება მხოლოდ ან, გამონაკლისის სახით, როგორც წესი, სპეციალიზებულ მაღაზიებში. ასეთ შემთხვევაში მომხმარებლებმა შეიძლება დაიჯერონ საქონლის წარმოშობის იდენტურობა, თუ ერთიც და მეორეც იყიდება ერთსა და იმავე სპეციალიზებულ მაღაზიაში, და უარყონ ერთი და იგივე წარმოშობა, თუ ისინი, ჩვეულებრივ, არ იყიდება ერთსა და იმავე სპეციალიზებულ მაღაზიაში.

9.162. თუ სხვადასხვა საქონელი დამზადებულია ერთი ტიპის საწარმოთა მიერ, ან, თუ მომხმარებლებს სჯერათ, რომ მათ, ჩვეულებრივ, ერთი საწარმო ამზადებს, მაშინ ეს საქონელი, ჩვეულებრივ, საერთო წარმოშობის მქონე საქონლად ჩაითვლება.

9.163 სხვა ასპექტია საქონლის დანიშნულება და შედგენილობა. თუ სხვადასხვა საქონელი დამზადებულია მეტწილად ერთი და იმავე მასალისაგან, როგორც წესი, მათ განიხილავენ როგორც ერთგვაროვანს, მაშინაც კი, თუ ისინი სხვადასხვა მიზნისათვის გამოიყენება. მაგრამ ნედლეული და სამრეწველო საქონელი, რომელიც დამზადებულია ნედლეულისაგან, ჩვეულებრივ, ერთგვაროვანი არ არის, რადგან, მეტწილად, მათი რეალიზაცია ბაზარზე ერთი და იმავე წარმოების მიერ არ ხდება.

9.164. გარემოებათა მიხედვით კონკრეტულ შემთხვევაში საქონლის ერთგვაროვნება განისაზღვრება ზემოხსენებული ასპექტებიდან ერთის ან მეტის მიხედვით, მაგრამ, როგორც წესი, ყველა მათგანი უნდა იყოს მიღებული მხედველობაში.

(ii) სასაქონლო ნიშნების მსგავსება

9.165. სასაქონლო ნიშნები შეიძლება მეტნაკლებად ემსგავსებოდნენ ერთმანეთს. მსგავსებაზე შესამოწმებელი ტესტი, ცხადია, გულისხმობს იმის დადგენას, არის თუ არა ნიშნები აღრევამდე მსგავსი. სასაქონლო ნიშანი ადრინდელი ნიშნის აღრევამდე მსგავსია, თუ იგი გამოიყენება ერთგვაროვანი საქონლისათვის და ისე ჰგავს ადრინდელ ნიშანს, რომ არსებობს მომხმარებლის შეცდომაში შეყვანის შესაძლებლობა საქონლის წარმოშობას-

თან დაკავშირებით. თუ მომხმარებელს შეიძლება აერიოს საქონელი, მაშინ სასაქონლო ნიშნის განმასხვავებლობის ფუნქცია არ მუშაობს და მომხმარებელმა შეიძლება ვერ იყიდოს მისთვის სასურველი საქონელი. ეს ცუდია მომხმარებლისთვის, მაგრამ ასევე ცუდია სასაქონლო ნიშნის მფლობელისთვის, რომელიც კარგავს გაყიდვის შესაძლებლობას.

9.166. არ არის აუცილებელი, საქმე გვქონდეს დამრღვევის მხრიდან აღრევის განზრახვასთან ან ფაქტობრივ აღრევასთან. თვით აღრევის შესაძლებლობის არსებობა არის მსგავსების შესაფასებელი ტესტი და ეს ერთადერთი გზაა სისტემის ფუნქციონირებისაკენ.

9.167. რა თქმა უნდა, ისეთი ფრაზა, როგორიცაა „მომხმარებლის (ან საზოგადოების) აღრევის შესაძლებლობა", უნდა განიმარტოს. მომხმარებელი არსებობს როგორც აბსტრაქტული ცნება, ხოლო საზოგადოების, როგორც ასეთის, აღრევა არ შეიძლება. აღრევა ყოველთვის წარმოიშობა, ან მისი წარმოშობის შესაძლებლობა ჩნდება, მხოლოდ საზოგადოების ნაწილში. ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა იყოს განსაზღვრული, თუ რას წარმოადგენს საზოგადოების ესა თუ ის ნაწილი, რომლის გათვალისწინებაცაა საჭიროა, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ვისთვის არის სინამდვილეში განკუთვნილი ან რომელ მომხმარებლამდე მიდის სასაქონლო ნიშანი.

9.168. იმის გამო, რომ პრაქტიკულად ძალიან ძნელია მუშაობა აღრევის დონემდე მსგავსობის ზოგადი განსაზღვრებით, საჭიროა შემუშავდეს გარკვეული წესები, რომლებიც კონკრეტულ შემთხვევაში დაგვეხმარება იმის განსაზღვრაში, არსებობს თუ არა, ორი ნიშნის მსგავსების გამო მათი აღრევის შესაძლებლობა.

9.169. ყველაზე მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ მომხმარებელს არ შეუძლია გვერდიგვერდ შეადაროს სასაქონლო ნიშნები ერთმანეთს. ის, როგორც წესი, ყალბ ნიშანს აწყდება მაღაზიაში, სადაც ვერ ხედავს საქონელს იმ ნიშნით, რომელსაც იცნობს და მეტნაკლებად ზუსტად იხსენებს. ყალბი ნიშნით შეთავაზებულ საქონელს იგი მიიჩნევს მისთვის სასურველ ნამდვილ საქონლად. აქ გასათვალისწინებელია ის, რომ საშუალო მყიდველს აქვს ასევე საშუალო მეხსიერება და მისთვის საკმარისია დაეჭვდეს, არის თუ არა მისთვის ცნობილი სასაქონლო ნიშანი, რომელსაც იგი წააწყდა.

9.170. რაკი საშუალო მომხმარებელი, როგორც წესი, თვალის ერთი გადავლებით, ვერ ხედავს განსხვავებას ნიშნებს შორის, რომელთა ამოცნობასაც ნიშანსა და ამ ნიშნით შემოთავაზებული საქონლის უფრო გულმოდგინედ შესწავლის შემთხვევაში შეძლებდა, ამიტომ პირველი შთაბეჭდილება, რომელიც მას შეექმნება, მცდარი იქნება. ეს განსაკუთრებით ეხება მასობრივი მოხმარების საქონელს, რომელიც იყიდება თვითმომსახურების მაღაზიებში.

9.171. ამასთან, აღრევის მსხვერპლნი ხდებიან გამოუცდელი, ნაკლებად განათლებული მომხმარებლები და ბავშვები. ეჭვგარეშეა, რომ რთული და ძვირადღირებული აგრეგატის, ავტომანქანის ან საფრენი აპარატის მყიდველი უფრო ყურადღებიანი იქნება, ვიდრე თვითმომსახურების მაღაზიის მომხმარებელი. ამიტომ საქმიანობის ამ სფეროებში ძალიან მსგავსი სასაქონლო ნიშნების თანაარსებობა შესაძლებელია, რაც, ალბათ, მასობრივი მოხმარების საქონლის შემთხვევაში იოლად გამოიწვევდა აღრევას.

9.172. მეორე საინტერესო მაგალითი იმისა, თუ როგორ გავლენას ახდენს საქონელთა კატეგორია აღრევის დონემდე მსგავსების შემოწმებაზე, ეხება ფარმაცევტული საქონლის სფეროს. ექიმის რეცეპტით გამოწერილ სამკურნალო საშუალებებს მომხმარებელი, ჩვეულებრივ, ყიდულობს განათლებულ ფარმაცევტებთან, რომელთა შეცდომაში შეყვანა სხვადასხვა დანიშნულების სამკურნალო პრეპარატებისათვის გამოყენებული მსგავსი ნიშნებით ნაკლებად მოსალოდნელია. მსგავსების შემოწმება ამ შემთხვევაში უფრო ნაყოფიერი შეიძლება იყოს. რაც შეეხება დახლქვემოდან გაყიდულ სამკურნალო საშუალებებს, აქ საწინააღმდეგო ვითარება გვაქვს. იმ სერიოზული შედეგების გათვალისწინებით, რაც მოუმზადებელი მომხმარებლისათვის ყალბი საქონლის შეძენას შეიძლება მოჰყვეს, მსგავსების შემოწმება განსაკუთრებით მკაცრად უნდა მოხდეს.

9.173. სასაქონლო ნიშნების მსგავსების შემოწმებისას მეორე მნიშვნელოვანი მომენტია ის, რომ ისინი უნდა შედარდეს მთლიანობაში და რომ უფრო დიდი მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს შეცდომაში შემყვან საერთო ელემენტებს საშუალო მომხმარებლისთვის შეუმჩნეველი განსხვავებების გამოყოფის გარეშე. მიუხედავად ამ ძირითადი წესისა, – შედარდეს სასაქონლო ნიშნები მთლიანობაში და არ დაიყოს იგი ნაწილებად, მთავარი მაინც აღნიშვნათა სტრუქტურაა. საერთო თავსართი, როგორც წესი, უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე საერთო ბოლოსართი, თუ ორი აღნიშვნა ძალიან მსგავსია ან იდენტურია სიტყვის თავში, მაშინ მათი აღრევის ალბათობა უფრო მაღალია, ვიდრე იმ შემთხვევაში, თუ მსგავსება მათ დაბოლოებაშია. გრძელ სიტყვებს აღრევის მეტი ალბათობა აქვს, ვიდრე მოკლე სიტყვებს (სხვადასხვა საწყისი ასოებით).

9.174. მესამე მნიშვნელოვანი მომენტი ისაა, რომ მაღალი განმასხვავებლობის მქონე ნიშნების (მოგონილი ან ფანტაზიური ნიშნების) აღრევა უფრო ადვილია, ვიდრე ასოციაციური მნიშვნელობის მქონე ნიშნებისა იმ საქონელის მიმართ, რომლისთვისაც ისინია რეგისტრირებული.

9.175. იგივე შეიძლება ითქვას იმ შემთხვევაშიც, თუ ნიშანი შეიცავს მაღალი განმასხვავებლობის მქონე ნაწილს (სიტყვიერი ნიშნის ნაწილი ან ერთ-ერთი იმ რამდენიმე სიტყვიდან, რომლებიც ქმნიან ნიშანს) და ეს მაღალი განმასხვავებლობის მქონე ელემენტი ზუსტად ან თითქმის ზუსტად მეორდება უფლებების დამრღვევ ნიშანზე. მეორე მხრივ, თუ ორი აღნიშვნის საერთო ელემენტი აღწერილობითია, მომხმარებლის ყურადღება, ჩვეულებრივ, გადატანილია ნიშნის დანარჩენ ნაწილზე.

9.176. საერთო ელემენტის მქონე სასაქონლო ნიშნების შედარებისას უნდა დადგინდეს, აგრეთვე, არსებობს თუ არა რეესტრში საერთო ელემენტის მქონე სხვა ისეთი სასაქონლო ნიშნები, რომლებიც სხვადასხვა მფლობელის მიერ გამოიყენება. თუ ასეა, მაშინ მომხმარებელი მიეჩვევა ამ ელემენტის გამოყენებას სხვადასხვა მფლობელის მიერ და ყურადღებას აღარ მიაქცევს მას, როგორც ნიშნის განმასხვავებელ ელემენტს.

9.177. მაგრამ სულ სხვა სიტუაციაა იმ შემთხვევაში, თუ ყველა ნიშანი, რომელსაც გააჩნია ასეთი საერთო ელემენტი (როგორც წესი, თავსართი ან ბოლოსართი), რეგისტრირებულია და გამოიყენება ერთი და იმავე მფლობელის მიერ (ან მისი თანხმობით). აქ საქმე გვაქვს სერიული ნიშნის განსაკუთრებულ შემთხვევასთან, როდესაც მომხმარებლები შეიძლება შეეჩვიონ ნიშანთა სერიის ასოცირებას საერთო წარმოშობასთან, და ნების-

მიერი ახალი სასაქონლო ნიშნის მიმართ იგივეს დაშვება გადაიქცევა ტენდენციად. მაგრამ ის უბრალო ფაქტი, რომ ვიღაც იყენებს საერთოელემენტიანი სასაქონლო ნიშნების სერიას, თავისთავად საკმარისი არ არის იმისათვის, რომ გამოირიცხოს კონკურენტის მიერ იმავე ელემენტის გამოყენება იმავე ნიშნის შემადგენელ ნაწილად, რომელიც მთლიანობაში სრულიად განსხვავებულია. ასეთი საერთო ელემენტის გამოყენება მხოლოდ მაშინ შეიძლება ჩაითვალოს დარღვევად, როდესაც მომხმარებლის მიერ ნამდვილად არის აღიარებული ნიშნების სერიის საერთო ელემენტი, რომელსაც იყენებს რეგისტრირებული მფლობელი იმ საქონლის წარმოშობაზე მითითების მიზნით, რომელიც მონიშნულია ამ ელემენტის შემცველი სხვადასხვა ნიშნით.

9.178. მეოთხე მნიშვნელოვან მომენტს წარმოადგენს ის, რომ აღრევა შეიძლება მოხდეს დაწერის, წარმოთქმისა და ნიშნის მნიშვნელობის მსგავსების გამო და რომ მათ შორის ერთ-ერთის მსგავსებაც საკმარისია დარღვევისათვის, თუ მას შეცდომაში შეჰყავს საზოგადოება.

9.179. რაც შეეხება მსგავსებას დაწერილობაში, აქ დიდ როლს ასრულებს სასაქონლო ნიშნის გრაფიკული გამოსახულება. ფონეტიკური მსგავსებისას მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ სხვადასხვა სახით დაწერილი სასაქონლო ნიშნების წარმოთქმა შეიძლება ერთნაირად და მხოლოდ წარმოთქმა მიიღება მხედველობაში ზეპირი ურთიერთობისას. შესაძლებელიც რომ იყოს დაწერილობაში მსგავსების არიდება მეტად განსხვავებული გრაფიკული გამოსახულებების გამოყენებით, ამას არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს, როდესაც ორ სასაქონლო ნიშანს მხოლოდ სმენით აღიქვამენ.

9.180. მნიშვნელობათა მსგავსებამ შეიძლება გამოიწვიოს აღრევა, თუ ორივე სასაქონლო ნიშანი გადმოსცემს ერთსა და იმავე იდეას („DREAMLAND" – „ოცნებათა სამეფო" და „SLUMBERLAND" – „ძილის ქვეყანა" – ლეიბებისათვის) და პირიქით, სრულიად განსხვავებულმა მნიშვნელობამ შეიძლება მოსპოს აღრევის შესაძლებლობა ორ ნიშანს შორის, რომლებიც, ჩვეულებრივ, ჩაითვლებოდა აღრევის დონემდე მსგავსად.

9.181. ზემოჩამოთვლილი წესებისაგან დამოუკიდებლად, საჭიროა ზოგიერთი განსაკუთრებული ასპექტის გათვალისწინება გამოსახულებითი ნიშნების მიმართ.

9.182. წმინდა ფანტაზიური გრაფიკული ნიშნებისათვის გადამწყვეტია შთაბეჭდილება, რომელსაც ახდენს ორი ნიშანი.

9.183. კომბინირებული ნიშნებისათვის, ჩვეულებრივ, საკმარისია სიტყვიერი ნაწილის მსგავსება, რადგანაც მსგავსება წარმოთქმაში სასაქონლო ნიშანზე უფლებათა დარღვევის საფუძველია. მსგავსებამ გამოსახულებათა ნაწილში აღრევამდე შეიძლება მიგვიყვანოს მხოლოდ მაშინ, როდესაც გამოსახულებითი ნაწილი ნიშნის განმასხვავებელი ელემენტია. გარდა ამისა, კომბინირებული ნიშნების შემთხვევაში ორი ნიშნის სიტყვიერ ნაწილში ნებისმიერი მსგავსება თვალშისაცემი იქნება, თუ ნიშნის გამოსახულებითი ნაწილებიც მსგავსია. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ შეუძლებელია სიტყვების აღრევა დაწერაში ან წარმოთქმაში, გამოსახულებითი ელემენტების მსგავსებამ შეიძლება ნიშნები აღრევის დონემდე მსგავსი გახადოს.

9.184. განსაკუთრებულ შემთხვევას წარმოადგენს გამოსახულება, რომელიც შეიძლება დაასახელო სიტყვით. ვარსკვლავის გამოსახულება, როგორც წესი, აღინიშნება სიტყვით

„ვარსკვლავი" და ამიტომ იქნება მსოფლიოში ცნობილი ნიშნის „STAR" (ვარსკვლავი) მსგავსი აღრევის დონემდე. ლომის ან ვეფხვის გამოსახულებები ასევე იქნებოდა აღრევის დონემდე მსგავსი მსოფლიოში ცნობილი ნიშნებისა — „LION" (ლომი) და „TEGER" (ვეფხვი). სულ სხვა სიტუაციაა ორი გამოსახულებითი ნიშნის შედარებისას, როცა ორივე მათგანი ახასიათებს ცხოველს. პრეცედენტული სამართალი, ჩვეულებრივ, მერყეობს ცხოველის როგორც ასეთის, გამოსახულებაზე მონოპოლიის მინიჭების საკითხში. მაგალითად, ვეფხვის, ლომის, ან ძროხის (ძროხის ბევრი გამოსახულება არსებობს, რომლებიც რეგისტრირებულია რძის პროდუქტებისათვის) ორი გამოსახულება საკმაოდ მსგავსი უნდა იყოს იმისათვის, რომ მათი აღრევა მოხდეს. ამგვარად, მით უმეტეს, ხომ არ უნდა აიკრძალოს შესაბამისი აღნიშვნის, როგორც სასაქონლო ნიშნის, გამოყენება და ხომ არ უნდა ჰქონდეთ მსოფლიოში ცნობილი ნიშნის — „TIGER" (ვეფხვი) მფლობელთ გამოსახულებით ნიშნებში ვეფხვის ყველა შესაძლო გრაფიკული გამოსახულების გაპროტესტების შესაძლებლობა? დაცვის შეზღუდვასთან დაკავშირებული ნებისმიერი შესაძლო პრობლემის თავიდან ასაცილებლად გამოსახულებითი ნიშნის მფლობელმაც უნდა უზრუნველყოს სასაქონლო ნიშნის დაცვა იმ ცხოველის სახელწოდებისთვისაც, რომელიც გამოსახულია მის ნიშანზე.

(iii) გამოყენებისა და გამოუყენებლობის გავლენა

9.185. აღრევას ბაზარზე შეიძლება ადგილი ჰქონდეს მხოლოდ ნიშნის მსგავს საქონელზე ფაქტობრივი გამოყენების შედეგად. მაგრამ აღრევის თავიდან ასაცილებლად მაინც საჭიროა, რომ სასაქონლო ნიშნების დაცვის სისტემა შესაძლებლობას აძლევდეს სასაქონლო ნიშნის მფლობელს, გააპროტესტოს განაცხადი სასაქონლო ნიშნის ისეთ რეგისტრაციაზე, რომელიც უბრალოდ ნიშნის გამოყენების განზრახვაზეა დაფუძნებული.

9.186. იმავე მიზნით ბევრი კანონმდებლობა სასაქონლო ნიშნის სფეროში რეგისტრირებული სასაქონლო ნიშნის მფლობელს ნებას რთავს, გააპროტესტოს განაცხადის შეტანა ოპოზიციის პროცედურით და შეიტანოს სარჩელი გამოყენებასთან დაკავშირებული სამართალდარღვევების წინააღმდეგ ისეთი საქონლის მსგავს ნიშნებთან მიმართებაში, რომელიც არსებული რეგისტრაციით გათვალისწინებული ყველა საქონლის იდენტური ან მსგავსიც კია, იმისგან დამოუკიდებლად, ხდება თუ არა ამ უკანასკნელთა გამოყენება. ამიტომ მოპასუხემ, რომელსაც აქვს ინფორმაცია სრული ან ნაწილობრივი გამოუყენებლობის შესახებ, უნდა შეიტანოს საპირისპირო სარჩელი ამ გამოუყენებლობის საფუძველზე სასაქონლო ნიშნის არსებული რეგისტრაციის ნაწილობრივი ან სრული გაუქმების მოთხოვნით.

9.187. უფრო თანამედროვე კონცეფციები ნებას რთავს სასაქონლო ნიშნის მფლობელს, ხუთწლიანი შეღავათიანი პერიოდის გასვლის შემდეგ, გააპროტესტოს ოპოზიციის პროცედურით ან აღძრას საქმე სასამართლოში რეგისტრაციაზე განაცხადის ან იდენტური ან მსგავსი ნიშნის ისეთ საქონელზე გამოყენების წინააღმდეგ, რომელიც მხოლოდ იმ საქონლის იდენტური და მსგავსია, რომელზედაც მფლობელი ფაქტობრივად იყენებს მათ. თუ მფლობელი არ იყენებს თავის სასაქონლო ნიშანს, მას პროტესტზე უარი ეთქმის, ხოლო თუ იგი იყენებს ნიშანს ერთ ან რამდენიმე საქონელზე, რომლებისთვისაც რეგისტრირებულია, აღრევის დონემდე მსგავსების შესამოწმებელ ტესტში მხოლოდ ის

საქონელი მიიღება მხედველობაში, რომლებზედაც ზემოაღნიშნული ნიშანი გამოიყენება. გამოყენების მტკიცების ტვირთი გაპროტესტების პროცედურაში აწვება უფლების მფლობელს.

9.188. ბევრი კანონი ასევე ნებას რთავს მოპასუხეს სამართალდარღვევათა შესახებ სასამართლო საქმეში განაცხადოს სასაქონლო ნიშნის გამოუყენებლობა, რაზედაც დაფუძნებულია სარჩელი, და მფლობელს მხოლოდ მაშინ შეუძლია მიაღწიოს წარმატებას სასამართლო პროცესში მისი უფლებების დარღვევის ფაქტის გამო, თუ იგი შეძლებს თავისი ნიშნის გამოყენების დამტკიცებას.

9.189. თუ უფლების დამრღვევი სასაქონლო ნიშანი გამოიყენება, მისი გამოყენების დონეს შეუძლია გავლენა იქონიოს აღრევამდე მსგავსების შესამოწმებელ ტესტზე. ინტენსიური გამოყენება ამაღლებს ნიშნის განმასხვავებლობას, ხოლო საყოველთაოდ ცნობილ ნიშნებთან აღრევა უფრო მოსალოდნელია, მაშინაც კი, თუ ნიშნების მსგავსება ნაკლებად აშკარაა ან საქონელი, რომლისთვისაც გამოყენებულია ნიშნები, ნაკლებად მსგავსია.

(iv) დაცვა აღრევის დონემდე მსგავსების ფარგლებს გარეთ

9.190. ზოგიერთ ქვეყანაში საყოველთაო ან მსოფლიოში ცნობილ მაღალი რეპუტაციის მქონე ნიშნებს მინიჭებული აქვთ დაცვა, რომელიც სცილდება საქონელთა აღრევამდე მსგავსების ფარგლებს. ასეთი გაფართოებული დაცვა მიენიჭება მხოლოდ მაშინ, როდესაც ერთი და იმავე ან თითქმის იდენტური ნიშნის გამოყენება სხვა არამსგავსი საქონლისათვის ზიანს მიაყენებს მის განსხვავებულობას ან მის რეპუტაციას. აუცილებელი არ არის, რომ გაფართოებულმა დაცვამ გადაფაროს ყველანაირი საქონელი. შეიძლება მოხდეს ისე, რომ საყოველთაოდ ცნობილი ნიშნის იდენტური ნიშნის გამოყენებამ, გაუმართლებელი ზიანი მიაყენოს გარკვეული კატეგორიის საქონელს მაშინ, როდესაც იგივე გამოყენება სრულიად არამსგავს საქონელზე შეიძლება არც ყოფილიყო საყოველთაოდ ცნობილი ნიშნის რეგისტრირებული მფლობელის ინტერესების საწინააღმდეგო. გადაწყვეტილება უნდა განისაზღვროს კონკრეტული შემთხვევის ყველა გარემოების გათვალისწინებით, ისეთ გარემოებათა ჩათვლით, როგორიცაა ნიშნის რეპუტაციის დონე, საქონლის სახეობა, რომლისთვისაც ნიშანი გამოიყენება დამრღვევის მიერ, ხერხი, რომლითაც ის წარადგენს თავის საქონელს, და სხვ.

9.191. ამჟამად ქვეყნების უმრავლესობა იყენებს მაღალი რეპუტაციის საყოველთაოდ ცნობილი ნიშნებისათვის ისეთი დაცვის მინიჭების პრაქტიკას, რომელიც სცილდება საქონელთა მსგავსების ფარგლებს. თუმცა რეპუტაცია თავისთავად, რა თქმა უნდა, საკმარისი არ არის. უფრო ფართო დაცვა გამართლებულია მხოლოდ მაშინ, როდესაც სათანადო მიზეზის გარეშე ნიშნის გამოყენება გამოიწვევდა სასაქონლო ნიშნის განმასხვავებელი ხასიათიდან ან რეპუტაციიდან უპატიოსნო ხერხებით გამორჩენის მიღებას ან ზიანს მიაყენებდა მას.

(c) განსაკუთრებული უფლების შეზღუდვა საზოგადოებრივი ინტერესებით

9.192. ისევე, როგორც მფლობელის უფლება, გამოიყენოს მისი სასაქონლო ნიშანი, შეიძლება შეიზღუდოს სხვა უფლებებით, მისი უფლება – აკრძალოს მესამე პირების მიერ მისი ნიშნის გამოყენება, – შეიძლება შეზღუდულ იქნეს სხვა პირთა კანონიერი ინტერესე-

ბით. ტიპური კანონის მე-19 ნაწილი ითვალისწინებს, რომ „ნიშნის რეგისტრაცია მის რეგისტრირებულ მფლობელს არ ანიჭებს უფლებას, აღკვეთოს მათი სახელების, მისამართების, ფსევდონიმების, გეოგრაფიული დასახელებების მესამე პირთა მიერ კეთილსინდისიერი გამოყენება ან მათი საქონლის ან მომსახურების სახეობის, ხარისხის, რაოდენობის, დანიშნულების, ღირებულების, წარმოშობის ადგილის, დამზადების ან მიწოდების დროის ზუსტი მითითებები, ვინაიდან ასეთი გამოყენება შემოისაზღვრება, უბრალოდ, იდენტიფიკაციის ან ინფორმაციის მიზნებით და არ შეუძლია შეიყვანოს საზოგადოება შეცდომაში საქონლის ან მომსახურების წარმოშობის შესახებ." ანალოგიური დებულება გვხვდება ბევრ კანონმდებლობაში სასაქონლო ნიშნების შესახებ.

9.193. სასაქონლო ნიშნის მფლობელს ასევე არ შეუძლია, ხელი შეუშალოს არაკონკურენტი მესამე პირების მიერ, მისი სასაქონლო ნიშნის მითითებას ისეთ მოქმედებათა მეშვეობით, როგორიცაა ნიშნის შეტანა ნუსხაში, რომელსაც შეიცავს სასაქონლო ნიშნების ცნობარები ან ლექსიკონები, ან მისი გამოყენება საგაზეთო სტატიებში, წიგნებში ან სხვა პუბლიკაციებში.

9.194. იმის გამო, რომ სასაქონლო ნიშნის მფლობელს გააჩნია გამართლებული ინტერესი, არ დაუშვას მისი ნიშნის გვარეობით ცნებად გადაქცევა, ზოგიერთ შემთხვევაში მას შეუძლია მოითხოვოს მისი სწორი გამოყენება. ზოგი კანონმდებლობა ცნობს სასაქონლო ნიშნის მფლობელის უფლებას ლექსიკონში გამოქვეყნებული მისი ნიშნის იდენტიფიკაციაზე, როგორც ასეთზე; თუ სასაქონლო ნიშანი ლექსიკონში მოხსენიებულია იმის აღნიშვნის გარეშე, რომ იგი წარმოადგენს სასაქონლო ნიშანს, მფლობელს აქვს უფლება, მოითხოვოს შესწორების შეტანა ლექსიკონის შემდგომ გამოცემაში.

(d) სასამართლო დაცვის საშუალებები სასაქონლო ნიშანზე უფლებების დარღვევისას

9.195. წარმატებით დამთავრებული სასამართლო საქმის შედეგად იკრძალება აღრევის დონემდე მსგავსი ნიშნის გამოყენება. თუ დამრღვევი ნიშანი რეგისტრირებულია, მაშინ უქმდება სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაცია.

9.196. სასაქონლო ნიშნის მფლობელს, პრინციპში, შეუძლია მოითხოვოს ზიანის ანაზღაურებაც. მაგრამ სასაქონლო ნიშანთან დაკავშირებულ სამართალდარღვევათა საქმეებში ძნელია ზიანის დამტკიცება, და ამიტომ უფლებების დაცვის ასეთი საშუალებები არ არის დიდად გავრცელებული პრაქტიკაში.

9.197. კონტრაფაქციის შემთხვევებში სიტუაცია, რა თქმა უნდა, სხვანაირია, რაზედაც ქვემოთ გვექნება ლაპარაკი.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Intreduction to Trademark Law & Practice (second edition), WIPO Pub. # 653(E) (1993)

J. სასაქონლო ნიშნების მეკობრეობა, კონტრაფაქცია და ეტიკეტებისა და შეფუთვის იმიტაცია

(a) სასაქონლო ნიშნის მეკობრეობა

9.198. სასაქონლო ნიშნის მეკობრეობა ნიშნავს, როგორც წესი, უცხო ქვეყნის ისეთი საყოველთაოდ ცნობილი სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციას ან გამოყენებას, რომელიც რეგისტრირებული არ არის ქვეყანაში (ან ძალადაკარგულია გამოუყენებლობის გამო).

9.199. პარიზის კონვენციის მე-6 ბის მუხლი ითვალისწინებს, რომ საყოველთაოდ ცნობილ სასაქონლო ნიშანს უნდა მიენიჭოს დაცვა იმ შემთხვევაშიც, როცა ის რეგისტრირებული არ არის ქვეყანაში. ეს ნორმა წარმოადგენს საყოველთაოდ ცნობილი ნიშნების სამართალდარღვევისაგან დაცვის მნიშვნელოვან საფუძველს. მაგრამ მე-6 ბის მუხლის მოქმედება მაინც შეზღუდულია იდენტური ან მსგავსი საქონლით. ხშირად საყოველთაოდ ცნობილი სასაქონლო ნიშნების მეკობრეები იყენებენ მათ სრულიად სხვადასხვა საქონელზე ან მომსახურებაზე. უფრო მეტიც, ზოგჯერ სასამართლო მოითხოვს, რომ სასაქონლო ნიშანი საყოველთაოდ ცნობილი იყოს ქვეყანაში და უარყოფენ დაცვას მაშინაც კი, როცა სასაქონლო ნიშნის ნამდვილ მფლობელს შეუძლია დაამტკიცოს, რომ იგი საყოველთაოდ ცნობილია საერთაშორისო დონეზე მრავალ ქვეყანაში. ამიტომ საჭიროა უფრო სრულყოფილი დაცვა სასაქონლო ნიშნების მეკობრეობისაგან.

(b) კონტრაფაქცია

(i) რა არის კონტრაფაქცია?

9.200. კონტრაფაქცია, უწინარეს ყოვლისა, საქონლის გაყალბებაა. გაყალბებული საქონელი არა მხოლოდ იდენტურია ამ ტერმინის ზოგადი გაგებით (ვთქვათ, ჩანთისა ზოგადად), ის ჭეშმარიტი მრეწველის ან მოვაჭრის მიერ შექმნილი და შეთავაზებული საქონლის შთაბეჭდილებასაც ქმნის (მაგალითად, ჩანთა „LOUIS VUITTON").

9.201. ცხადია, ასეთი გაყალბებული საქონლის შეთავაზებას მხოლოდ მაშინ აქვს აზრი, როდესაც ნამდვილი საქონელი კარგადაა ცნობილი მომხმარებლისათვის. აქედან გამომდინარე, გაყალბებული საქონელი ხშირად მიეკუთვნება ფუფუნების საგნების კატეგორიას და დართული აქვს საყოველთაოდ ცნობილი სასაქონლო ნიშანი. მაგრამ სინამდვილეში ეს მხოლოდ დამთხვევაა: ყალბი შეიძლება იყოს მასობრივი მოხმარების საქონელიც კი, ან ისეთი საქონელი, რომელიც არ იყიდება სასაქონლო ნიშნით, მაგრამ რომლებიც დაცულია ინტელექტუალური საკუთრების სხვა უფლებებით, როგორიცაა საავტორო უფლება ან სამრეწველო ნიმუშების დაცვა. ისინი შეიძლება ცნობილი იყოს, აგრეთვე, მხოლოდ სპეციალური მომხმარებლების მცირე ჯგუფისთვის – მაგალითად, მუხრუჭი, რომელიც გამოიყენება ავტომობილებისათვის ან ავიაციაში, ან პესტიციდები, რომლებიც ცნობილია სოფლის მეურნეობის მუშაკებისათვის. ამავე დროს ეს მაგალითები გვიჩვენებს, თუ რაოდენ საშიში შეიძლება იყოს ყალბი საქონლის გამოყენება (ერთხელ ყალბი პესტიციდების გამოყენებამ მთლიანად გაანადგურა ხორბლის წლიური მოსავალი აფრიკის დიდ რეგიონში.)

9.202. გაყალბებული საქონლის ყველაზე ტიპური და ფართოდ ცნობილი მაგალითებია გაყალბებული ჩანთები „LOUIS VUITTON", გაყალბებული საათები „ROLEX", „CARTIER"

და სხვა ძვირფასი საათები, გაყალბებული სპორტული ფეხსაცმელი „PUMA" და „REEBOK", გაყალბებული სპორტული მაისურები „LACOSTE" და ა.შ. გაყალბებული ჩანთების „LOUIS VUITTON" და საათების „ROLEX" გასაღება აჭარბებს ნამდვილი საქონლის გაყიდვის მოცულობას. ეს გვიჩვენებს, რომ კონტრაფაქცია წარმოადგენს მსოფლიო მნიშვნელობის ეკონომიკურ მოვლენას. ფაქტობრივად, გაყალბებული საქონლის მსოფლიო გასაღება შეფასებულია მსოფლიო ვაჭრობის დაახლოებით 5%-მდე და ეს ციფრი იზრდება. საჭიროა იმ ფაქტის აღიარება, რომ კონტრაფაქცია არის ეკონომიკური დანაშაული, რომელიც შეიძლება ქურდობას შედარდეს. ყალბისმქმნელნი არა მხოლოდ ატყუებენ მომხმარებელს, არამედ რეპუტაციას ულახავენ ჭეშმარიტ მწარმოებელს, გარდა იმისა, რომ ისინი არავითარ გადასახადს არ უხდიან სახელმწიფოს.

(ii) სამართლებრივი დაცვა კონტრაფაქციისაგან

9.203. გაყალბებულ საქონელს, როგორც წესი, დართული აქვს სასაქონლო ნიშანი, თუმცა, ეს არ არის აუცილებელი პირობა და მას ყოველთვის არა აქვს ადგილი პრაქტიკაში. ეს გარემოება იძლევა საშუალებას, კონტრაფაქცია განვიხილოთ როგორც სასაქონლო ნიშანზე უფლების დარღვევის გამო სასამართლო საქმის აღძვრის საფუძველი, რაც ჩვეულებრივ, უფრო იოლი საქმეა, ვიდრე თავდაცვის მიზნით შეებრძოლო ინტელექტუალური საკუთრების უფლებების სხვა დარღვევას. უფრო ხშირად კონტრაფაქცია შეიძლება განვიხილოთ როგორც სასაქონლო ნიშანზე უფლებათა სერიოზული დარღვევის სპეციფიკური მაგალითი, რომელიც გამორჩეულია იმით, რომ სასაქონლო ნიშნების კანონმდებლობის შესაბამისად სასამართლო საქმეების გადაწყვეტა იურიდიულად უფრო მარტივია, რადგან, ჩვეულებრივ, სასაქონლო ნიშანი და საქონელი იდენტური ან თითქმის იდენტურია. მაგრამ იმის გამო, რომ კონტრაფაქცია წარმოადგენს ეკონომიკურად სერიოზულ და მნიშვნელოვან პრობლემას, სასაქონლო ნიშნების კანონმდებლობის შესაბამისად დაწესებული სამართლებრივი დაცვის საშუალებები, ხშირად საკმარისი არაა იმისათვის, რომ გამოყენებული იქნეს როგორც ეფექტური სამართლებრივი სანქცია. ეს პრობლემა, უწინარეს ყოვლისა, ეხება კანონის აღსრულების იძულების სამ სფეროს, რომელთაგან ყველას არსებითი მნიშვნელობა აქვს კონტრაფაქციასთან წარმატებითი ბრძოლისათვის.

9.204. კანონმდებლობებმა შეიძლება გაითვალისწინონ სისხლის სამართლის მკაცრი სანქციები თავისუფლების აღკვეთის ჩათვლით. სასაქონლო უფლებათა სფეროში კანონმდებლობათა უმრავლესობა ითვალისწინებს სისხლის სამართლის სანქციებს სასაქონლო ნიშნებზე უფლებათა დარღვევის გამო, მაგრამ ისინი დიდი ხნის წინაა სამოქმედოდ შემოღებული და სასაქონლო ნიშნებზე უფლებების დარღვევის თაობაზე „ჩვეულებრივი" სასამართლო საქმეებისთვისაც კი დაკარგული აქვთ რეალობა. ყალბისმქმნელები იხდიან ჯარიმას საკუთარი ჯიბიდან, ასე რომ, თავისუფლების აღკვეთის შემთხვევები იშვიათია.

9.205. საჭიროა გადაუდებელი და შორს მიმავალი ღონისძიებები. ყალბისმქმნელები არ აწარმოებენ თავის საქმეებს ჩვეულ მისამართზე, ხოლო სასამართლო დევნის შემთხვევაში ისინი ცდილობენ მიიმალონ. მათი გამოვლენა ხშირად მხოლოდ ხანგრძლივი და გულმოდგინე გამოკვლევის შედეგად ხდება. ამიტომ აქტუალურია წინასწარი ღონისძიებების

შემოღების მოთხოვნილება, ისეთის, როგორიცაა დროებითი სასამართლო აკრძალვები (გაერთიანებულ სამეფოში ფრიად სასარგებლო ღონისძიებად ითვლება ე. წ. ენტონი პილერის დადგენილება). ასეთი წინასწარი ღონისძიებების წყალობით შეიძლება გაყალბებული საქონლის კონფისკაცია, ხოლო მისი მფლობელი პირი ვალდებული იქნება, მიაწოდოს ინფორმაცია სასაქონლო ნიშნის ნამდვილ მფლობელს ამ საქონლის წარმოშობის შესახებ.

9.206. იმის გამო, რომ კონტრაფაქცია წარმოადგენს მოვლენას საერთაშორისო ვაჭრობის სფეროში, საჭიროა, რომ საბაჟო უწყებებს მიეცეს უფლება, თავიანთი ქვეყნების საზღვარზე შეამოწმონ საქონელი და მოახდინონ გაყალბებული საქონლის კონფისკაცია ამ საქონელზე მოთავსებული სასაქონლო ნიშნის მფლობელის მოთხოვნით.

(c) ეტიკეტის და შეფუთვის იმიტაცია

9.207. ამ ნაწილში განხილული შემთხვევები სასაქონლო ნიშნებზე უფლებათა ჩვეულებრივ დარღვევებსა და კონტრაფაქციას შორის დევს (ზოგჯერ ძალიან უახლოვდება კონტრაფაქციას). როგორც კანტრაფაქციის შემთხვევაში, კონკურენტუნარიანი საქონლის მარკირება და შეფუთვა გაყალბებულია, მაგრამ ამ შემთხვევაში გაყალბება არ ქმნის ნამდვილის შთაბეჭდილებას. თუ ნამდვილ საქონელსა და გაყალბებულს გვერდიგვერდ მოვათავსებთ (თუმცა მომხმარებლები იშვიათად იქცევიან ასე), განვასხვავებთ მათ ურთიერთისაგან. ჩვეულებრივ, ყალბისმქმნელი ნამდვილი საქონლის დამამზადებლის ზურგს არ არის ამოფარებული, იგი თავისი სახელით ვაჭრობს, თითქოს, დამნაშავე კი არა, კონკურენტია, რომელიც იყენებს არაკეთილსინდისიერ მეთოდებს.

9.208. ყალბისმქმნელი იმის მაგივრად, რომ საკუთარი ძალებით დაამუშაოს ეტიკეტი და შესაფუთი, რომლებიც იმიჯს უქმნიან საქონელს, ცდილობს ისარგებლოს კონკურენტუნარიანი საქონლის რეპუტაციით და თავის საქონელს გარეგნულად იმდენად ამსგავსებს მას, რომ ბაზარზე ხდება აღრევა.

9.209. ხშირად ყალბისმქმნელი იყენებს სასაქონლო ნიშანს (საქონლის დასახელების მნიშვნელობით), რომელიც მისი კონკურენტის სასაქონლო ნიშნის მსგავსია აღრევის დონემდე. ასეთ შემთხვევაში იგი სასაქონლო ნიშნის უფლებას არღვევს.

9.210. რიგ შემთხვევებში სიტყვიერი ნიშანი, რომელსაც იყენებს ყალბისმქმნელი, რაღაც ზომით (მაგრამ არა აღრევის დონემდე) მსგავსია მისი კონკურენტის ნიშნისა, თუმცა, შეიძლება იყოს მისგან სრულიად განსხვავებულიც. ასეთ სიტუაციაში აღრევა ბაზარზე წარმოიშობა მხოლოდ ან უმთავრესად ფერების ან გრაფიკული ელემენტების გამოყენების შედეგად, რომლებიც იდენტურია ან ძალიან ემსგავსება კონკურენტის ეტიკეტზე ან შეფუთვაზე არსებულ ელემენტებს. ეტიკეტებსა და შეფუთვას იშვიათად ატარებენ რეგისტრაციაში როგორც სასაქონლო ნიშნებს, რაც იმას ნიშნავს, რომ კანონმდებლობა სასაქონლო ნიშნების თაობაზე არავითარ საფუძველს არ იძლევა ასეთ შემთხვევებში ჩარევისათვის. ისინი განხილული უნდა იქნეს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის კანონმდებლობის ნორმათა შესაბამისად.

9.211. საყოველთაოდ მიღებულია, რომ რომელიმე პირის მიერ თავისი საქონლის კონკურენტის საქონლად გასაღება ითვლება უკანონოდ (არაკეთილსინდისიერ

კონკურენციად). ეს პირობა, ჩვეულებრივ, სრულდება მაშინ, თუ საქონლის ეტიკეტი ან შეფუთვა აღრევის დონემდე მსგავსია კონკურენტის საქონლის ეტიკეტისა და შეფუთვისა.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Intreduction to Trademark Law & Practice (second edition), WIPO Pub. # 653(E) (1993)

K. მფლობელობის შეცვლა

(a) მფლობელობის შეცვლის მიზეზები

9.212. სასაქონლო ნიშნის მფლობელი შეიძლება შეიცვალოს სხვადასხვა მიზეზით და სხვადასხვა გზით.

9.213. სასაქონლო ნიშანზე უფლება, ფიზიკური პირის გარდაცვალების შემდეგ, შეიძლება გადავიდეს მის მემკვიდრეზე. ასეთი ცვლილება საკუთრების უფლებაში შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ სასაქონლო ნიშნების კანონმდებლობას დაშვებული აქვს კერძო საკუთრება სასაქონლო ნიშნებზე. ანალოგიურად, სასაქონლო ნიშანი შეიძლება გადაეცეს ახალ მფლობელს ბანკროტობის შემთხვევაში. საკუთრების უფლებაში მეორე ავტომატური ცვლილება შეიძლება მოხდეს ორი კომპანიის გაერთიანების შედეგად. მაგრამ არავითარ ავტომატურ ცვლილებას არა აქვს ადგილი ბაზარზე აქციათა შესყიდვის ან კომპანიის გარკვეული კაპიტალის, მათ შორის ინტელექტუალური საკუთრების, შეძენის გზით კომპანიის შთანთქმის შემთხვევაში.

(b) მფლობელობის ნებაყოფლობითი შეცვლა: უფლებების დათმობა

9.214. უფლებების დათმობა საკუთრების უფლებაში ცვლილების ყველაზე გავრცელებული ფორმაა. ჩვეულებრივ, (მაგრამ არა გარდუვლად) იგი წარმოადგენს შესყიდვაზე კონტრაქტის ნაწილს, რის შედეგადაც შეიძლება გაიყიდოს გარკვეული თანხის ფასად.

9.215. ზოგიერთი ქვეყნის კანონმდებლობა უშვებს სასაქონლო ნიშნების დათმობას მხოლოდ ნიშანთან დაკავშირებულ არამატერიალურ აქტივთან – გუდვილთან ერთად. როგორც მტკიცდება, მომხმარებლები ეჩვევიან საქონელს, რომელიც საღდება გარკვეული სასაქონლო ნიშნით, ასე რომ საწარმოს ან საწარმოს ნაწილის გადაცემა, რომელიც იყენებს ამ ნიშანს, შეცდომაში შეიყვანდა მომხმარებელს. მიუხედავად ამისა, არსებობს სასაქონლო ნიშნების თავისუფალი დათმობის აშკარა ტენდენცია. უფრო ხშირად სასაქონლო ნიშნები, რომელთა დათმობა გუდვილის გარეშე მოხდა, მრავალი წლის განმავლობაში არ გამოიყენება. გარდა ამისა, ხშირად კომპანიებს გააჩნიათ რთული სამართლებრივი სისტემა და, როდესაც ერთი კომპანია შთანთქავს მეორეს, შეიძლება ისე მოხდეს, რომ სასაქონლო ნიშნები გადაეცეს ახალ სათავო კომპანიას, მაშინ როცა საწარმოები, რომლებიც ამზადებენ პროდუქციას და ვაჭრობენ ამ სასაქონლო ნიშნით, რჩება შთანთქმული კომპანიების საკუთრებაში. სანამ სათავო კომპანიისა და სასაქონლო ნიშნის ახალი მფლობელი გარანტიას იძლევა, რომ გადაცემული სასაქონლო ნიშნით გასაღებული

პროდუქციის ხარისხი დარჩება სათანადო დონეზე, მომხმარებელი არ იქნება შეყვანილი შეცდომაში.

9.216. ამიტომ აბსოლუტურად არ არის საჭირო სასაქონლო ნიშნების დათმობის დაკავშირება მათ შესაბამის გუდვილთან. საკმარისია, და ამავე დროს აუცილებელიც, იმის გარანტიის მიცემა, რომ მომხმარებლები დაცული იქნებიან მოტყუებისგან. ასეთი მიდგომა ნიშანდობლივია ტიპური კანონის 21 თავისთვის, რომლის (1) პუნქტი უშვებს სასაქონლო ნიშნების რეგისტრაციების ან მათზე განაცხადების დათმობას, მიუხედავად იმისა, ხდება ნიშნის გამომყენებელი საწარმოს მთლიანი თუ ნაწილობრივი გადაცემა. იმავე კანონის (2) პუნქტი ითვალისწინებს იმას, რომ ასეთი დათმობა ბათილია, თუ მის მიზანს ან ქმედებებს შეუძლია საზოგადოების შეცდომაში შეყვანა. საჭიროა დავამატოთ, რომ რეალურ ცხოვრებაში ასეთი შემთხვევები იშვიათია, განსაკუთრებით მაშინ, როცა ხდება სასაქონლო ნიშნების რეგისტრაციის მთლიანად დათმობა.

9.217. უფრო პრობლემატურია ნაწილობრივი დათმობები. იმისათვის, რომ მსგავს შემთხვევებში აცილებული იქნეს აღრევა, კანონმდებლობა სასაქონლო ნიშნების სფეროში ზოგჯერ უშვებს უფლების გადაცემას მხოლოდ იმ შემთხვევებში, როდესაც ჩამოთვლილი საქონელი არ არის იმ საქონლის მსგავსი, რომლებიც რჩება ადრინდელ მფლობელს. ამგვარად, შეიძლება ცალსახად ავიცილოთ აღრევა, რადგან ორი სასაქონლო ნიშანი შეიძლება თავიდანვე სხვადასხვა მფლობელების მიერ იქნეს რეგისტრირებული.

(c) <u>ჩანაწერის შეტანა მფლობელის შეცვლის თაობაზე</u>

9.218. პრინციპში, სასაქონლო ნიშნის მფლობელობის შეცვლა ძალაში შედის ამაზე ყოველგვარი ჩანაწერების შეტანის გარეშე. ეს აშკარაა უცხოელი მფლობელის გარდაცვალების, ბანკროტობის ან საწარმოთა შერწყმის შემთხვევაში. ჩანაწერის შეტანა (თუნდაც ინტერ პარტეს), პრინციპში არ მოითხოვება დათმობის გზით მფლობელის უფლებების ნებაყოფლობითი ცვლილების ძალაში შესვლისთვისაც კი. ამის მიუხედავად, კანონმდებლობები სასაქონლო ნიშნების შესახებ, როგორც წესი, მაინც ითვალისწინებს მფლობელის ცვლილების შესახებ ჩანაწერის შეტანას ორი მიზეზით:

1. ახალ მფლობელს არ შეუძლია სათანადოდ განახორციელოს თავისი უფლებები სასაქონლო ნიშნებზე, თუ იგი არ არის რეგისტრირებული მფლობელი;
2. პრინციპში, გადაცემა მესამე პირთათვის არ აღძრავს ვალდებულებებს, სანამ ის რეგისტრირებული არ იქნება.

9.219. ეს პრინციპი არ შეიძლება გამოყენებული იქნეს შეუზღუდავად: თუ ახალმა მფლობელმა შეასრულა ყველა საჭირო ფორმალობა, ე. ი. თუ მან საჭირო დოკუმენტები წარუდგინა უწყებას მფლობელობის ცვლილების სარეგისტრაციოდ, მას უნდა შეეძლოს ზომების მიღება თავისი სასაქონლო ნიშნის დარღვევებისაგან დასაცავად. ზოგჯერ ჩანაწერების შეტანის პროცედურა ძალიან ხანგრძლივია, გარკვეული დოკუმენტების შედგენას მოითხოვს და ზოგიერთი კანონმდებლობა არ უშვებს ჩანაწერების შეტანას განხილვაში მყოფი განაცხადისათვის. ასეთ შემთხვევაში ახალი მფლობელი შესაძლოა მთლიანად ბლოკირებული აღმოჩნდეს, რამდენადაც ძველი მფლობელი შეიძლება აღარ არსებობდეს ან არც იყოს დაინტერესებული იმოქმედოს მის ყოფილ ნიშანზე უფლებების დარღვევის წინააღმდეგ.

9.220. კანონმდებლობა სასაქონლო ნიშნების შესახებ ძირითადად ითვალისწინებს იმას, რომ რეესტრი უარს ამბობს უფლების დათმობის რეგისტრაციაზე, როდესაც, მისი აზრით, შესაძლებელია მომხმარებლის შეცდომაში შეყვანა.

9.221. თუ უფლების დათმობას მართლა შეჰყავს მომხმარებელი შეცდომაში, მას თავისთავად არ გააჩნია იურიდიული ძალა და ამიტომ სამართლებრივი თვალსაზრისით არ შეიძლება მისი რეგისტრაცია. მაგრამ რეგისტრატორმა არ უნდა თქვას უარი დათმობათა რეგისტრაციაზე, თუ, მისი აზრით, მომხმარებლისთვის აღრევის მხოლოდ საშიშროება იარსებებს. ცხადია, რომ ასეთი შემთხვევები დამოკიდებულია ფაქტობრივ გარემოებებზე, რომლებიც სცილდება იმ ფარგლებს, რაც რეგისტრატორმა შეიძლება იცოდეს განაცხადის მასალებიდან, მაგალითად, თუ როგორ გამოიყენებს ახალი მფლობელი სასაქონლო ნიშანს, მართლა იქნება თუ არა მომხმარებელი შეცდომაში შეყვანილი და ა.შ. ეს კი იმას მოწმობს, რომ დათმობა არ იწვევს მომხმარებელთა შეცდომაში შეყვანას.

9.222. ნაწილობრივი გადაცემისაგან განსხვავდება სიტუაცია, რომლის დროსაც რამდენიმე სასაქონლო ნიშნის მფლობელი თმობს ზოგიერთს, რომლებიც, სასაქონლო ნიშნების მსგავსების შემოწმებაზე ტესტის გამოყენების შემთხვევაში, შეიძლება ჩაითვალოს აღრევამდე მსგავსად.

9.223. ასეთ შემთხვევაში დათმობა მართლაც არ გამოიწვევს მომხმარებლის შეცდომაში შეყვანას. იქნება თუ არ იქნება მომხმარებელი შეცდომაში შეყვანილი, ეს დამოკიდებულია მხოლოდ იმაზე, თუ როგორ გამოიყენებს ახალი მფლობელი სასაქონლო ნიშანს, რომელიც მას დაუთმეს, და, აგრეთვე, იმაზე, თუ როგორ გამოიყენებს ადრინდელი მფლობელი სასაქონლო ნიშანს, რომლის მფლობელიც ის ჯერ კიდევ არის. მხარეებს დათმობის დროს, ჩვეულებრივ, საკუთარი ინტერესებიდან გამომდინარე შეაქვთ დათმობის ხელშეკრულებაში დებულებები, რომლებიც არეგულირებენ ორივე სასაქონლო ნიშნის მომავალ გამოყენებას ისე, რომ თავიდან იქნეს აცილებული მომხმარებლების აღრევა. ასეთ შემთხვევაში რეგისტრატორს არ უნდა ჰქონდეს უფლება, უარი უთხრას დათმობის რეგისტრაციაზე და საქმე უნდა გაირჩეს სასამართლოს მიერ.

9.224. თუ უფლებათა დათმობა, რომელსაც არ გააჩნია იურიდიული ძალა იმის გამო, რომ მას არსებითად შეცდომაში შეჰყავს საზოგადოება, ან ნებისმიერი სხვა კანონიერი მიზეზით, რომელიც ცდება სასაქონლო ნიშნების შესახებ კანონის ფარგლებს, მაინც იყო რეგისტრირებული, წამოიჭრება საკითხი, თუ რა შედეგი მოსდევს ასეთ რეგისტრაციას.

9.225. დათმობის ბათილობას არ მივყავართ თვითონ სასაქონლო ნიშანზე უფლებათა ბათილობამდე. მაგრამ უფლებები სასაქონლო ნიშანზე რჩება უფლების დამთმობს, ყოფილ მფლობელს. ეს ნიშნავს იმას, რომ სასაქონლო ნიშნის ნებისმიერი გამოყენება ახლად რეგისტრირებული მფლობელის მიერ სინამდვილეში არ არის გამოყენება და სასაქონლო ნიშნის გამოყენების შეღავათიანი პერიოდის გასვლის შემდეგ ეს უკანასკნელი ექვემდებარება გაუქმებას. ცხადია, უფლებათა დამთმობს ანუ სასაქონლო ნიშნის ყოფილ მფლობელს, რომელიც რეალურად დარჩა მფლობელად, ფაქტობრივად, შეეძლო მისი გამოყენება, მაგრამ საეჭვოა, რომ ასე გაეკეთებინა, რადგან მხარეებმა, ჩვეულებრივ, არ იციან დათმობის იურიდიული ბათილობის შესახებ.

(d) ფორმალობები

9.226. სამართლებრივი უსაფრთხოების ინტერესებიდან გამომდინარე დათმობა უნდა დადასტურდეს წერილობითი სახით. დათმობის რეგისტრაციაზე განაცხადი ასევე წერილობით უნდა გაფორმდეს უფლების დამთმობის ან უფლების მიმღების მიერ. თუ მიმართავს უფლების დამთმობი, საკმარისია მის მიერ ან მისი უფლებამონაცვლის მიერ ხელმოწერილი უბრალო წერილობითი შუამდგომლობა. მეორეს მხრივ, თუ საკუთრების უფლებაში ცვლილების შეტანის შესახებ შუამდგომლობს უფლების მიმღები ან სასაქონლო ნიშნის ნებისმიერი სხვა ახალი მფლობელი, როგორც წესი, მოითხოვება, რომ შუამდგომლობას თან ახლდეს დამამტკიცებელი საბუთები (უფლებათა დამთმობის მიერ ხელმოწერილი ხელშეკრულება დათმობის შესახებ ან საკუთრების უფლებაში ნებისმიერი სხვა ცვლილების დამამტკიცებელი საბუთები). მაგრამ ასეთ შემთხვევებშიც საკმარისი უნდა იყოს უბრალოდ საკუთრების უფლებაში ცვლილებების შესახებ შუამდგომლობაზე ხელის მოწერა სასაქონლო ნიშნის ახალი მფლობელის ან მისი უფლებამონაცვლის მიერ ყოველგვარი დამოწმების, ლეგალიზაციის ან სხვა რაიმე დადასტურების გარეშე.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Intreduction to Trademark Law & Practice (second edition), WIPO Pub. # 653(E) (1993)

L. სასაქონლო ნიშანზე ლიცენზიის გაცემა

(a) ლიცენზიის გაცემის მნიშვნელობა

9.227. სასაქონლო ნიშნების მფლობელებისათვის მიღებულ პრაქტიკას წარმოადგენს მესამე პირთათვის ლიცენზიის გაცემა თავისი სასაქონლო ნიშნების გამოყენებაზე ქვეყნის იმ რაიონის ფარგლებში, სადაც ისინი ახორციელებენ თავის სავაჭრო-სამრეწველო საქმიანობას. მაგრამ სასაქონლო ნიშნების გამოყენებაზე ლიცენზიის გაცემის ძირითადი მნიშვნელობა მდგომარეობს იმ სარგებლიანობაში, რომელიც მას მოაქვს საერთაშორისო საქმიან ურთიერთობებში. მართლაც, ლიცენზირება ძირითადი საშუალებაა, რომლის დახმარებითაც ადგილობრივი საწარმოები იყენებენ უცხო ქვეყნების სასაქონლო ნიშნებს. ასეთი სალიცენზიო შეთანხმებები ფართოდ არის გავრცელებული სხვადასხვა განვითარებული ქვეყნის წარმომადგენელ პარტნიორებს შორის, რომელთაგან ორივეს აქვს საწარმოები განვითარებად ქვეყნებში, ან – განვითარებული ქვეყნის წარმომადგენელ ლიცენზიარსა და განვითარებადი ქვეყნის წარმომადგენელ ლიცენზიატს შორის.

9.228. მაგრამ ყველაზე მნიშვნელოვანი როლი, რომელსაც ისინი ასრულებენ, მდგომარეობს განვითარებული ქვეყნის წარმომადგენელ ლიცენზიარსა და განვითარებადი ქვეყნის წარმომადგენელ ლიცენზიატებს შორის ურთიერთობებში. ასეთ სიტუაციაში ისინი წარმოადგენენ არა უბრალოდ ჩვეულებრივ ლიცენზიებს სასაქონლო ნიშნის გამოყენებაზე, არამედ საერთო ხელშეკრულებებს, რომლებიც შეიცავენ პატენტებზე, სასაქონლო ნიშნებზე, ნოუ-ჰაუზე უფლებებისა და ინტელექტუალური საკუთრების სხვა

უფლებების ლიცენზირებას, აგრეთვე, ტექნიკურ დახმარებას, რომელსაც უწევენ ლიცენზიატს. ეს შეთანხმებები გადამწყვეტია განვითარებადი ქვეყნების ეკონომიკურ წინსვლაში და, ჩვეულებრივ, ხასიათდება ტექნოლოგიის გადაცემით, სამუშაო ადგილების შექმნით და ადგილობრივი ნედლეულის გამოყენებით. მათი რეგლამენტირება ხშირად ხდება ადგილობრივი კანონმდებლობის სპეციალური დებულებებით, რომლებიც ითვალისწინებენ შეთანხმების შემოწმებას ან დამტკიცებას ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოს მიერ, როგორიცაა, მაგალითად, სამინისტრო, რომელიც პასუხს აგებს ტექნოლოგიათა გადაცემაზე.

9.229. იმ ზომით, რა ზომითაც ასეთი საერთო შეთანხმებები სასაქონლო ნიშნებით სარგებლობის უფლებას ანიჭებენ ლიცენზიარს, ისინი უნდა შეესაბამებოდნენ ლიცენზირების შესაბამის დებულებებს, რომელსაც შეიცავს ლიცენზიატის ქვეყნის კანონმდებლობა სასაქონლო ნიშნების შესახებ (ზემოხსენებული სპეციალური დებულებების გამოყენებაც რომ იყოს შესაძლებელი). სასაქონლო ნიშნების შესახებ ბევრი კანონმდებლობა შეიცავს სასაქონლო ნიშნებზე უფლებათა ლიცენზირების პირობებს. სასაქონლო ნიშნის გამოყენებაზე ლიცენზიის გაცემის საერთო სახელმძღვანელო პრინციპები განპირობებულია სალიცენზიო ხელშეკრულების დებულებებით და არ არის დამოკიდებული სხვა ქვეყანაში მის ფლობაზე ან ტექნოლოგიის გადაცემის ასპექტებზე.

(b) ძირითადი კონცეფცია: კონტროლი მფლობელის მხრივ

9.230. სასაქონლო ნიშნების კანონმდებლობით სასაქონლო ნიშნის გამოყენებაზე ლიცენზიის გაცემის შესაძლებლობა თითქოსდა წინააღმდეგობაშია სასაქონლო ნიშნების ძირითად ფუნქციასთან – საქონლის წარმოშობაზე მითითებასთან, რადგან საქონელი, რომელიც შეთავაზებულია სასაქონლო ნიშნით, შემდეგ წარმოშობით დაკავშირებულია ლიცენზიატთან და არა რეგისტრირებულ მფლობელთან. ამიტომ, იმისათვის, რომ სასაქონლო ნიშნის ფუნქციის – წარმოშობაზე მითითების – განხორციელების უნარი გარანტირებული იყოს მფლობელისათვის, აუცილებელი და საკმარისია ლიცენზიატის მიერ ნიშნის გამოყენებაზე კონტროლის დაწესება, განსაკუთრებით, საქონლის (ლიცენზიარის მიერ დადგენილი ხარისხის სტანდარტების შესაბამისად) და ბაზარზე მისი გასაღების პირობების მიმართ. თუ ასეთი კონტროლი ეფექტურია, სასაქონლო ნიშნის რეგისტრირებულ მფლობელს არ სჭირდება ნიშნის გამოყენება. ლიცენზიატის მიერ ნიშნის გამოყენება შეიძლება ჩაითვალოს ლიცენზიარის მიერ ამ ნიშნის გამოყენებად სასაქონლო ნიშნის დაცვის ყველანაირი მიზნით. უფრო კონკრეტულად ეს ნიშნავს იმას, რომ სასაქონლო ნიშანზე შედავება გამოუყენებლობის დაბრალების გამო არ შეიძლება და თვითონ ლიცენზიატს არ შეუძლია ნიშნის საკუთრების უფლებაზე პრეტენზიის განცხადება.

9.231. ტიპური კანონი ასევე შეიცავს დებულებებს შეზღუდვის საგანგებო პირობების გარკვეული სახეობების შესახებ, რომლებიც არ უნდა იქნეს დაშვებული სალიცენზიო შეთანხმებებში. ფრიად მნიშვნელოვანია, რომ ასეთი საგანგებო პირობები უნდა განიხილებოდეს სალიცენზიო შეთანხმებათა საერთო კონტექსტში, იმისდა მიხედვით, ეხებიან ისინი იმ პარტნიორებს შორის ურთიერთობებს, რომელთა საწარმოები განლაგებულია - განვითარებულ ქვეყნებში, თუ – განვითარებადი ქვეყნების ლიცენზიატებთან დადებულ შეთანხმებებს ტექნოლოგიათა გადაცემის შესახებ. მაგრამ ადგილობრივ დონეზე ასეთი

დებულებები არ უნდა შედიოდეს კანონმდებლობაში სასაქონლო ნიშნების შესახებ, რომლის მიზანია ნიშნების დაცვის უზრუნველყოფა, რათა მათ მფლობელებსა და მომხმარებლებს მიეცეთ საშუალება, განასხვაონ თავიანთი საქონელი კონკურენტის საქონლისაგან. ყველა სხვა მიზანი, როგორიცაა, მაგალითად, ანტიმონოპოლიური მოსაზრებანი, კონტროლი უცხოური კაპიტალის განვითარებაზე და ა.შ., რეგლამენტირებული უნდა იყოს სხვა კანონებში, რომლებიც გამოიყენება ყველა სალიცენზიო შეთანხმების მიმართ იმისდა მიუხედავად, შეიცავენ თუ არა ისინი დებულებებს ნიშნების ლიცენზირების შესახებ. როგორც ირკვევა, ქვეყანათა დიდი უმრავლესობის კანონმდებლობა სასაქონლო ნიშნების შესახებ არ შეიცავს ასეთ დებულებებს.

(c) ფორმალური მოთხოვნები

9.232. სასაქონლო ნიშნების დაცვის სისტემა, ძირითადად, არ უყენებს არავითარ ფორმალურ მოთხოვნებს სასაქონლო ნიშნების ლიცენზირებას. ერთადერთი მნიშვნელოვანი მომენტი, რომელიც დამახასიათებელია ამ სისტემისათვის, არის ის, რომ მფლობელი ახორციელებს ეფექტურ კონტროლს ლიცენზიატზე. ამ ნორმის მნიშვნელობა საყოველთაოდ მიღებულია, თუმცა, სასაქონლო ნიშნების შესახებ მხოლოდ რამდენიმე კანონი ითვალისწინებს თავის დებულებებში კონტროლს სასაქონლო ნიშნების ლიცენზირებაზე (მაგალითად, ამერიკის შეერთებულ შტატებში და შრი–ლანკაში). მართლაც, წერილობითი შეთანხმების არსებობა, რომელიც სასაქონლო ნიშნების რეესტრშიც კი შეიძლება იყოს შეტანილი, და რომელიც შეიძლება შეიცავდეს კონტროლის თაობაზე დებულებების ყველა ტიპს, აზრს კარგავს, თუ კანონით გათვალისწინებული არ არის განუხორციელებელი კონტროლის სამართლებრივი შედეგები. მიუხედავად ამისა, ბევრი კანონი სასაქონლო ნიშნების შესახებ მოითხოვს ლიცენზიის სავალდებულო რეგისტრაციას, და ხშირად რეგისტრატორი შეისწავლის ლიცენზიარის მიერ ლიცენზიატისათვის წაყენებულ პირობებს.

9.233. მრავალი კანონი, განსაკუთრებით ევროპაში, უშვებს სალიცენზიო შეთანხმების ზეპირად დადების საკმრისობას, მაგრამ სამართლებრივი უსაფრთხოების თვალსაზრისით, უფრო გამართლებულია დებულება, რომ ლიცენზია სასაქონლო ნიშნის გამოყენებაზე გაფორმებული იყოს წერილობით. ხოლო სასაქონლო ნიშნების მფლობელთათვის მისაღებია, რომ ლიცენზია რეგისტრირებულ იქნეს, რათა სავალდებულო გახდეს მესამე პირებისათვის. მიუღებელია, ლიცენზიატის მიერ ნიშნის გამოყენებაზე ლიცენზიის რეგისტრაცია ჩაითვალოს ლიცენზიარის მიერ ნიშნის გამოყენებად.

9.234. სასაქონლო ნიშნების ლიცენზირებისადმი ფორმალურ მოთხოვნათა განსაკუთრებულ სახესხვაობას წარმოადგენს რეგისტრირებულ მოსარგებლეთა შესახებ შეთანხმებათა ბრიტანული სისტემა. თუ ასეთი შეთანხმება რეგისტრირებულია, სასაქონლო ნიშნის გამოყენება რეგისტრირებული მოსარგებლის მიერ ითვლება სასაქონლო ნიშნის გამოყენებად მისი მფლობელის მიერ. მაგრამ მოქმედი სალიცენზიო შეთანხმება, რომელიც ექვემდებარება რეგისტრაციას, არ არეგულირებს კომერციულ ურთიერთობებს მხარეთა შორის; კანონით გათვალისწინებულია შეთანხმების ფორმის გამარტივებული სახე გარკვეული პირობების მოთხოვნით, რომლებიც უნდა იქნეს შესრულებული, სანამ რეგისტრატორი ცნობს შეთანხმებას რეგისტრირებულ მოსარგებლეთა შესახებ. იმის

გამო, რომ რეესტრი ღიაა გასაცნობად, ჩვეულებრივ, რეგისტრირებულია მხარეთა არა სრული შეთანხმება, არამედ მისი გამარტივებული ფორმა.

(d) ლიცენზიატის შეზღუდვები

9.235. ჩვეულებრივ, ლიცენზიატისთვის ნებადართული არ არის ლიცენზიის გადაცემა ან სუბლიცენზიის მიცემა, მაგრამ ასეთი უფლებები, რა თქმა უნდა, შეიძლება გათვალისწინებული იყოს შეთანხმებაში.

9.236. ლიცენზიები შეიძლება იყოს განსაკუთრებული და მარტივი.

9.237. განსაკუთრებული ლიცენზიის გაცემის შემთხვევაში სასაქონლო ნიშნის მფლობელს არა აქვს უფლება, მოცემულ ტერიტორიაზე ლიცენზია გასცეს რომელიმე სხვა პირზე, გარდა ლიცენზიატისა. მას თვითონაც არა აქვს ნიშნის გამოყენების უფლება.

9.238. რა თქმა უნდა, მარტივი ლიცენზიის შემთხვევაში მფლობელს შეუძლია თვითონ ისარგებლოს ნიშნით და მისი სარგებლობის ნება დართოს სხვებსაც. მრავლობითი ლიცენზირების შემთხვევაში საჭიროა ხარისხის ძალიან მკაცრი კონტროლი მომხმარებელთა ინტერესებიდან გამომდინარე.

9.239. ხელშეკრულებები განსაკუთრებული და მარტივი ლიცენზიების გაცემის თაობაზე შეიძლება დადებულ იქნეს ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე ან მის ნაწილზე, და მათ შეუძლიათ მოიცვან ყველა ან მხოლოდ ზოგიერთი იმ საქონლიდან, რომლისთვისაც რეგისტრირებულია სასაქონლო ნიშანი. უფლებათა გადაცემაზე დადებული ხელშეკრულებებისგან განსხვავებით, მოცემულ შემთხვევაში არ არის აღრევის არავითარი საშიშროება, თუ სასაქონლო ნიშნის მფლობელი ახორციელებს ხარისხის ეფექტურ კონტროლს.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Intreduction to Trademark Law & Practice (second edition), WIPO Pub. # 653(E) (1993)

M. საფირმო სახელწოდებები

9.240. საწარმოს შეუძლია გამოიყენოს ერთი, რამდენიმე ან მრავალი სხვადასხვა ნიშანი იმისათვის, რათა განასხვაოს თავისი საქონელი და მომსახურება თავისი კონკურენტების საქონლისა და მომსახურებისაგან. მიუხედავად ამისა, მათაც სჭირდებათ განასხვაონ თავისი საწარმო სხვა საწარმოებისაგან. ამისათვის ისინი სარგებლობენ საფირმო სახელწოდებით.

9.241. საფირმო სახელწოდებებს, სასაქონლო ნიშნებსა და მომსახურების ნიშნებს შორის საერთო ისაა, რომ ისინი ასრულებენ განმასხვავებელ ფუნქციას. მაგრამ სასაქონლო ნიშნებისა და მომსახურების ნიშნებისაგან განსხვავებით, საფირმო სახელწოდებები განასხვავებენ ერთ საწარმოს მეორისაგან იმ საქონლისა და მომსახურების მიუხედავად, რომელთა რეალიზებას ან შეთავაზებას ახდენს ეს საწარმო.

(a) სამართლებრივი პირობები

9.242. როგორც წესი, ქვეყნები აწესებენ პირობებს, რომლებსაც უნდა აკმაყოფილებდეს საფირმო სახელწოდებები, რათა მოხდეს მათი რეგისტრაცია საწარმოთა სახელწოდების რეესტრში (რომელიც შეიძლება არსებობდეს ეროვნულ დონეზე, მაგრამ უფრო ხშირად იწარმოება რეგიონულ და ადგილობრივ დონეზეც კი). მითითებული უნდა იყოს საწარმოს ხასიათი (მაგალითად, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საწარმოებისათვის შპს – აბრევიატურის გამოყენებით), ხშირად მიეთითება, აგრეთვე, სავაჭრო-სამრეწველო საქმიანობის მიზანი. ჩვეულებრივ, საფირმო სახელწოდებები საკმაოდ გრძელია და ამის გამო კომპანიაზე მითითების მიზნით მათი გამოყენება ყოველდღიურ საქმიანობაში არაპრაქტიკულია.

243. ამიტომ კომპანიები იყენებენ მოკლე საფირმო ნიშანს ან ფირმის იდენტიფიკატორის რაიმე სხვა ტიპს სათანადოდ რეგისტრირებული სრული საფირმო სახელწოდების დამატებით.

9.244. რეგისტრაციისა და შემდგომი გამოყენების პირობებისთვის, ჩვეულებრივ, მოითხოვება, რომ საფირმო სახელწოდება განმასხვავებლობის მქონე იყოს.

(b) სამართლებრივი დაცვა

9.245. თუ საფირმო სახელწოდება ან საფირმო ნიშანი განმასხვავებლობის მქონეა, იგი დაცულია გამოყენების საფუძველზე, მიუხედავად იმისა, რეგისტრირებულია თუ არა. განმასხვავებლობის არქონის შემთხვევაში, მას შეუძლია მიიღოს დაცვა გამოყენების შედეგად განმასხვავებლობის შეძენის შემდეგ. მოცემულ კონტექსტში განმასხვავებლობა ნიშნავს, რომ მომხმარებელი ცნობს სახელწოდებას როგორც სპეციფიკურ კომერციულ წყაროზე მითითებას.

9.246. საფირმო სახელწოდებას ან საფირმო ნიშანს დაცვა მიეცემა ასევე სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციის გზით. ჩვეულებრივ, შეიძლება როგორც სრული საფირმო სახელწოდების, ასევე მოკლე საფირმო ნიშნის რეგისტრირება. ასეთი რეგისტრაციის უზრუნველყოფის მიზნით საჭიროა საფირმო სახელწოდების, როგორც სასაქონლო ნიშნის, ფაქტობრივად გამოყენება. ამ პირობის შესრულებისათვის, ჩვეულებრივ, საკმარისი არ არის ეტიკეტზე ან შესაფუთზე საწარმოო ან სავაჭრო ფირმის სრული მისამართის წვრილი შრიფტით მითითება, როგორც ამას მოითხოვს მარკირების წესი. ამიტომ პრაქტიკული მიზნით უფრო შესაფერისი და საყოველთაოდ მიღებული ხერხია შემოკლებული საფირმო ნიშნის, როგორც სასაქონლო ნიშნის, რეგისტრაცია, მით უფრო, რომ ხშირად ეს ნიშანი იმავდროულად წარმოადგენს ფირმის მნიშვნელოვან სასაქონლო ნიშანს (ე. წ. „House Mark").

9.247. საწარმოებს შეუძლიათ თავისი საფირმო სახელწოდებებისა და საფირმო ნიშნების, როგორც სასაქონლო ნიშნების, რეგისტრაცია და ხშირად მათ იყენებენ არა მხოლოდ იმისათვის, რომ განასხვაონ თავისი საწარმო, არამედ იმისთვისაც, რომ განასხვაონ საქონელი და მომსახურება, რომელსაც ისინი სთავაზობენ (და, როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, ეს აუცილებელიცაა გამოყენების ვალდებულების გამო, თუ სახელწოდება რეგისტრირებულია როგორც სასაქონლო ნიშანი).

9.248. ამიტომ გარდუვალია კოლიზიების წარმოშობა საფირმო სახელწოდებებს, საფირმო ნიშნებსა და სასაქონლო ნიშნებს შორის. თუ საფირმო სახელწოდება ან საფირმო ნიშანი გამოიყენება როგორც სასაქონლო ნიშანი (იმისდა მიუხედავად, რეგისტრირებულია იგი თუ არა), პრიორიტეტის ზოგადი წესები და ნიშნებით შეთავაზებული საქონლისა და მომსახურების წარმოშობის მიმართ აღრევისაგან მომხმარებელთა დაცვის ნორმები განსაზღვრავენ მსგავს სასაქონლო ნიშნებთან ნებისმიერი კოლიზიის შედეგს.

9.249. მაშინაც კი თუ საქონლისა და მომსახურების მიმართ საწარმო იყენებს საფირმო სახელწოდებას ან საფირმო ნიშანს, როგორც ასეთს (სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, არა როგორც სასაქონლო ნიშანს), საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ ადრე რეგისტრირებულ სასაქონლო ნიშანზე უფლებები ირღვევა, თუ საფირმო ნიშანს ან საფირმო სახელწოდებას შეუძლია შექმნას აღრევა საქონლის ან მომსახურების წარმოშობის მიმართ, რომლებსაც საწარმო სთავაზობს თავისი სახელწოდებით. და პირიქით, სასაქონლო ნიშნის, მომსახურების ნიშნის ან კოლექტიური ნიშნის გამოყენებამ შეიძლება ანალოგიურად დაარღვიოს საფირმო ნიშნის ან საფირმო სახელწოდების (რეგისტრირებულის ან არარეგისტრირებულის) ადრინდელი უფლება.

ლიტერატურა:

International Bureau of WIPO, Introduction to Trademark Law & Practice (second edition), WIPO Pub Pub. No. 653(E) (1993)

თავი 10
სამრეწველო ნიმუშები

A. შესავალი

B. სამრეწველო ნიმუშების სამართლებრივი დაცვის ევოლუცია

C. სამრეწველო ნიმუშის სამართლებრივი დაცვა
(a) დაცვის საგნის განსაზღვრება
(b) სიახლე ან ორიგინალობა

D. უფლებები სამრეწველო ნიმუშზე
(a) უფლებების მინიჭება
(b) უფლებების მოპოვება
(c) უფლებათა არსი
(d) უფლებების მოქმედების ვადა

E. კავშირი საავტორო უფლებებთან

თავი 10
სამრეწველო ნიმუშები

A. შესავალი

10.1. არაპროფესიული ან ზოგადი თვალსაზრისით სამრეწველო ნიმუში წარმოადგენს მასობრივი წარმოების საგანთა ფორმისა და ორნამენტული გარეგანი სახის შექმნასთან დაკავშირებული შემოქმედებითი საქმიანობის შედეგს, რომელიც მისაწვდომი ფასების ფარგლებში აკმაყოფილებს პოტენციურ მომხმარებელთა მოთხოვნილებებს როგორც საგნის გარეგანი მიმზიდველობით, ასევე თავისი ფუნქციური დანიშნულების ეფექტურად შესრულების უნარით. იურიდიული თვალსაზრისით, სამრეწველო ნიმუში მიუთითებს უფლებაზე, რომელსაც რეგისტრაციის სისტემის საფუძველზე მრავალი ქვეყანა იძლევა შემოქმედებითი საქმიანობის შედეგად მიღებული სამრეწველო ნაკეთობის ან პროდუქტის ორიგინალური ორნამენტული და არაფუნქციური თავისებურებების დაცვის მიზნით.

10.2. გარეგნული მიმზიდველობა წარმოადგენს ერთ-ერთ იმ ფაქტორთაგანს, რომელიც გავლენას ახდენს მომხმარებელზე გადაწყვეტილების მიღებისას – უპირატესობა მიანიჭოს ერთ პროდუქტს მეორესთან შედარებით, განსაკუთრებით იმ შემთხვევებში, როცა ბაზარზე ერთნაირი ფუნქციური დანიშნულების მქონე პროდუქტების ფართო ასორტიმენტია. ასეთ შემთხვევებში, როდესაც სხვადასხვა მეწარმის მიერ შეთავაზებული პროდუქტების ტექნიკური მახასიათებლები შედარებით ერთნაირია, ესთეტიკური მიმზიდველობა, რა თქმა უნდა, ფასის გათვალისწინებით, განსაზღვრავს მომხმარებლის არჩევანს. ამგვარად, სამრეწველო ნიმუშების სამართლებრივი დაცვა ემსახურება იმ მნიშვნელოვანი განმასხვავებელი თვისების დაცვას, რომლის წყალობითაც მეწარმეები აღწევენ წარმატებას ბაზარზე. შედეგად, სამართლებრივი დაცვა, ანაზღაურებს რა სამრეწველო ნიმუშის შესაქმნელად გაწეულ შემოქმედებით შრომას, ემსახურება სახსრების ინვესტირების სტიმულირებას პროდუქციის გარეგანი სახის გაუმჯობესებასთან დაკავშირებული საქმიანობის სფეროში.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, The Main Objects of Industrial Property: Inventions, Industrial Designs, Marks, WIPO/ LIC/WL6/91/1

B. სამრეწველო ნიმუშების სამართლებრივი დაცვის ევოლუცია

10.3. ისტორიულად სამრეწველო ნიმუშების სამართლებრივი დაცვა მჭიდროდ უკავშირდება ინდუსტრიალიზაციასა და მასობრივი წარმოების ტექნოლოგიას. გაერთი-

ანებულ სამეფოში პირველი კანონი, რომელიც სამრეწველო ნიმუშებს სამართლებრივ დაცვას ანიჭებდა, იყო 1787 წლის კანონი სელის, ბამბის, მიტკლისა და მუსლინის ქსოვილთა დაჩითვისა და მოხატულობის თაობაზე. იგი სამართლებრივ დაცვას ანიჭებდა ორი თვის ვადით „ნებისმიერ პირს, რომელიც გამოიგონებდა, მოხატავდა ან დაჩითავდა ქსოვილს, ან უქმნიდა პირობებს სხვებს, გამოეგონათ, მოეხატათ ან დაეჩითათ ქსოვილი და გამხდარიყვნენ სელის, ბამბის, მიტკლისა და მუსლინის ქსოვილთა დაჩითვის ნებისმიერი ახალი და ორიგინალური ნიმუშის ან ნიმუშების მფლობელი". ამით აღიარებული იყო სამრეწველო ნიმუშის წვლილი და მნიშვნელობა განვითარებად საფეიქრო მრეწველობაში.

10.4. ამ პირველი კანონის მოქმედება, რომელიც ეხებოდა მრეწველობის ვიწრო დარგს, მალე, 1798 წელს, გაფართოვდა სკულპტურულ ნაწარმოებებზე საავტორო უფლების შესახებ კანონით, რომელიც ანიჭებდა სამართლებრივ დაცვას „ადამიანთა და ცხოველთა ფიგურების" ახალ მოდელებს, ასლებს ან ყალიბებს. ფაიფურისა და კერამიკული მრეწველობის მნიშვნელობა და მრეწველობის ამ დარგებში სამრეწველო ნიმუშების არსებითი როლის შემდგომი აღიარება მოხდა 1840 წელს ამ კანონით დადგენილი სამართლებრივი დაცვის განვრცობით ნებისმიერი ისეთი ობიექტის ახალ მოდელზე, ასლზე ან ყალიბზე, „რომელიც წარმოადგენდა სკულპტურული შემოქმედების შედეგს".

10.5. ინდუსტრიალიზაციის გაფართოებისა და პროდუქციის დამზადებასთან დაკავშირებულ უმეტეს დარგებში მასობრივი წარმოების მეთოდების შესაძლო გამოყენების მზარდმა აღიარებამ გამოიწვია სამრეწველო ნიმუშების სამართლებრივი დაცვის მოქმედების თანდათანობითი გავრცელება სხვა სფეროებზე, ვიდრე იგი არ იქნა განმტკიცებული სამრეწველო ნიმუშების შესახებ 1842 წლის კანონით. ამ კანონმა გაავრცელა დაცვის მოქმედება „ნებისმიერ ახალ და ორიგინალურ სამრეწველო ნიმუშზე, რომელიც გამოიყენებოდა სამრეწველო ნაკეთობის ან მასალის (ხელოვნურის ან ნატურალურის, ან ნაწილობრივ ხელოვნურის ან ნაწილობრივ ნატურალურის) ორნამენტული – თუ სამრეწველო ნაკეთობის ან მასალის ქარგის, ფორმის ან კონფიგურაციის ან მათი ორნამენტული გაფორმებისთვის, ან ნებისმიერი ორი ან მეტი ასეთი მიზნისათვის იმისგან დამოუკიდებლად, თუ რა ხერხით – ბეჭდვით, ღებვით, ქარგვით, მოწვნით, კერვით, დაყალიბებით, მოდელირებით, ამოტვიფვრვით, გრავირებით, ამოჭმით და ა.შ. – მოხდებოდა სამრეწველო ნიმუშის გამოყენება, იქნებოდა იგი შესრულებული ხელით, მექანიკურად თუ ქიმიურად ამ საშუალებების ცალ-ცალკე თუ ერთობლივი გამოყენებით". ამით სამრეწველო ნიმუში აღიარებულ იქნა ყველანაირი წარმოებისა და დამმუშავებელი მრეწველობის ძირითად ელემენტად.

10.6. სამრეწველო ნიმუშების სამართლებრივი დაცვის გარკვეულად მსგავს ევოლუციას ჰქონდა ადგილი საფრანგეთში. 1793 წლის კანონი ლიტერატურული და მხატვრული საკუთრების დაცვის შესახებ, განსაზღვრულ შემთხვევებში გამოიყენებოდა სამრეწველო ნიმუშების სამართლებრივი დაცვის მიზნით. კერძოდ, საფეიქრო მრეწველობის განვითარებას მალე, 1806 წელს, მოჰყვა იმ სპეციალური კანონის ძალაში შესვლა, რომელიც ეხებოდა სამრეწველო ნიმუშებს. 1806 წლის 18 მარტის კანონმა ლიონში დააფუძნა სპეციალური საბჭო (შემთანხმებელი კომისია ანუ **Conseil de prud'homnus**), რომელიც პასუხისმგებელი იყო სამრეწველო ნიმუშების დეპოზიტების მიღებაზე და მრეწველებს შორის სამრეწველო ნიმუშებთან დაკავშირებული დავების დარეგულირებაზე. თუმცა,

დეპონირებისა და რეგულირების სისტემა თავდაპირველად განკუთვნილი იყო ლიონის მრეწველობის, კერძოდ, აბრეშუმის მწარმოებელი დარგებისათვის, სპეციალური საბჭოს მიერ იგი გავრცელდა სხვა ქალაქებშიც და სასამართლო გადაწყვეტილებების საფუძველზე აღნიშნული სისტემა გავრცელდა ორ- და სამგანზომილებიან სამრეწველო ნიმუშებზე სამეწარმეო საქმიანობის ყველა სფეროში.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, The Main Objects of Industrial Property: Inventions, Industrial Designs, Marks, WIPO/ LIC/WL6/91/1

C. სამრეწველო ნიმუშის სამართლებრივი დაცვა

10.7 სამრეწველო ნიმუშების დაცვის სამართლებრივი სისტემის შექმნა, ისევე, როგორც ყველა სახის ინტელექტუალური საკუთრების სამართლებრივი დაცვით უზრუნველყოფა, ინტერესთა ბალანსის დამყარებას მოითხოვს. ერთი მხრივ, არსებობს ქმედითი და ეფექტური დაცვის უზრუნველყოფის საჭიროება, რათა კანონმა შეასრულოს თავისი ფუნქცია – ხელი შეუწყოს წარმოებაში სახვითი ხელოვნების ელემენტების გამოყენების სტიმულირებას. მეორე მხრივ, საჭიროა იმის გარანტია, რომ კანონმა გააფართოოს დაცვა იმაზე მეტად, ვიდრე ეს შემოქმედებითი საქმიანობის გასაწევად აუცილებელი სტიმულისთვისაა საჭირო, რათა მინიმალური დაბრკოლებები შეუქმნას არსებული სამრეწველო ნიმუშების თავისუფალ გამოყენებას. ამ ბალანსის დამყარება მოითხოვს რიგი საკითხების ყურადღებით განხილვას. აქედან ყველაზე მნიშვნელოვანია:

(i) დაცვის საგნის განსაზღვრება;
(ii) უფლებები, რომლებიც გამოიყენება დაცვის საგნის მფლობელის მიერ;
(iii) ასეთ უფლებათა მოქმედების ვადა;
(iv) ასეთი უფლებების მინიჭება;
(v) ასეთი უფლებების მოპოვების პროცედურა.

(a) დაცვის საგნის განსაზღვრება

(i) ნიმუში როგორც კონცეფცია ან იდეა

10.8. სამრეწველო ნიმუშების სამართლებრივი დაცვის საგანია არა ნაკეთობები ან პროდუქტები, არამედ დიზაინი, რომელიც გამოყენებული ან განსახიერებულია ასეთ ნაკეთობებში ან პროდუქტებში. ასე, მაგალითად, ადრეულ ბრიტანულ სასამართლო საქმეში Dover V. Nurnberger Celluloid Waren Fabrik Gebruder Wolff, 27 RPC 498,503 per Bruckley LJ აღნიშნული იყო: „სამრეწველო ნიმუშები არის ... კონცეფცია, იდეა ან შესაძლო ვარიანტი იმ ფორმის, ნახატის, პროექტის ან კომპოზიციის შესახებ, რომელიც შეიძლება გამოყენებული იქნეს ნაკეთობის ხელით, მექანიკურად ან ქიმიურად დამუშავების საშუალებით. ეს არის კონცეფცია, იდეა ან რაიმე შესაძლო ვარიანტი და არა უშუალოდ ნაკეთობა, რომელიც წარმოადგენს ისეთ საგანს, რომლის რეგისტრაციაც

შესაძლებელია... ეს არის კონცეფცია ფორმისა და ორნამენტის შესახებ, რომელიც გამოიყენება ფიზიკურ სხეულთან მიმართებაში".

10.9. აბსტრაქტულ კონცეფციაზე ან იდეაზე, როგორც სამრეწველო ნიმუშების სამართლებრივი დაცვის ობიექტზე, აქცენტირება ერთი შეხედვით, შეიძლება აკადემიურ მიდგომად მოგვეჩვენოს. მაგრამ ის ხაზს უსვამს სამრეწველო ნიმუშების დაცვის მოცულობის მნიშვნელოვან და გამიზნულ შეზღუდვას. სამრეწველო ნიმუშების სამართლებრივი დაცვა არ გამოიყენება ნაკეთობებისა და პროდუქტების მიმართ იმგვარად, რომ სამრეწველო ნიმუშის მფლობელს მიენიჭოს განსაკუთრებული უფლება უშუალოდ ნაკეთობათა ან პროდუქტების კომერციულ ექსპლოატაციაზე. უფრო ზუსტად, სამრეწველო ნიმუშის სამართლებრივი დაცვა გამოიყენება მხოლოდ იმ ნაკეთობათა ან პროდუქტების მიმართ, რომლებშიც განსახიერებული ან რეპროდუცირებულია დაცული ნიმუში. მასასადამე, სამართლებრივი დაცვა დაბრკოლებას არ უქმნის სხვა მეწარმეებს, აწარმოონ ან ივაჭრონ ანალოგიური ნაკეთობებით, რომელთა გამოყენება იმავე დანიშნულებით ხდება იმ პირობით, რომ ეს ანალოგიური ნაკეთობები არ განასახიერებენ დაცულ სამრეწველო ნიმუშებს და არ ახდენენ მათ რეპროდუცირებას.

10.10. კონცეფცია ან იდეა, რომელიც შეადგენს სამრეწველო ნიმუშს, შეიძლება იყოს ის, რისი გამოსახვაც შესაძლებელია ორგანზომილებიანი ან სამგანზომილებიანი ფორმით. სამრეწველო ნიმუშის განსაზღვრება, რომელიც გამოიყენება, მაგალითად, გაერთიანებული სამეფოს რეგისტრირებული სამრეწველო ნიმუშების შესახებ 1949 წლის კანონში, მიუთითებს „ფორმის, კონფიგურაციის, მოხატულობის ან ორნამენტის თავისებურებებზე" (ნაწილი 1). საყოველთაოდ მიღებულია, რომ ამ განსაზღვრებაში სიტყვები – „ფორმა" და „კონფიგურაცია" სინონიმებია, და, რომ ორივე სიტყვა აღნიშნავს ფორმას, რომელშიც განხორციელებულია ნაკეთობა, ან, სხვანაირად რომ ვთქვათ, გულისხმობს რაიმე სამგანზომილებიან საგანს. ასევე ითვლება, რომ სიტყვები – „მოხატულობა" და „ორნამენტი", აგრეთვე, სინონიმებია, და, რომ ორივე სიტყვა მიეკუთვნება რაიმე ტვიფრულს, ამოკვეთილს (ამოჭრილს) ან მოთავსებულს ნაკეთობაზე მისი დეკორატიული გაფორმების მიზნით, ან, სხვანაირად რომ ვთქვათ, გულისხმობს რაიმე ორგანზომილებიან საგანს.

10.11. გაერთიანებული სამეფოს 1988 წლის კანონი საავტორო უფლების, სამრეწველო ნიმუშებისა და პატენტების შესახებ ითვალისწინებს „უფლებას სამრეწველო ნიმუშებზე". განსაზღვრებით სამრეწველო ნიმუში შეხებაშია „მთლიანი ნაკეთობის ან მისი ნაწილის, ფორმის ან კონფიგურაციის (შიდა ან გარე) ნებისმიერ ასპექტთან (ნაწილი 213 (2)).

10.12. ანალოგიური მიდგომა, რომელიც ყურადღებას ამახვილებს როგორც ორგანზომილებიან, ისე სამგანზომილებიან სამრეწველო ნიმუშებზე, შეიძლება მოინახოს სხვა ქვეყნების კანონმდებლობაშიც. ასე, მაგალითად, იაპონიის კანონი სამრეწველო ნიმუშების შესახებ (1959 წლის 13 აპრილის №125 კანონი შესწორებით) „სამრეწველო ნიმუშს" განიხილავს როგორც „ნაკეთობაში გამოყენებულ ფორმას, მოხატულობას ან ფერს ან მათ კომბინაციას", ხოლო საფრანგეთისა და იტალიის კანონები განიხილავენ სამრეწველო ნიმუშს როგორც მოხატულობას ან თარგს (**dessins** – ორგანზომილებიანი), აგრეთვე – როგორც მოდელს (**modeles** – სამგანზომილებიანი).

(ii) გამოყენება ან განსახიერება ნაკეთობაში

10.13. მაშინ, როდესაც სამრეწველო ნიმუშების სამართლებრივი დაცვის ობიექტი, არსებითად, აბსტრაქტული კონცეფციაა, სამრეწველო ნიმუშების დაცვის ერთ-ერთ ძირითად მიზანს წარმოადგენს წარმოებაში დიზაინის გამოყენების სტიმულირება. შესაბამისად, სამრეწველო ნიმუშების შესახებ კანონმდებლობის დამახასიათებელი თავისებურება ის არის, რომ ნიმუშს შეიძლება მიენიჭოს სამართლებრივი დაცვა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ნიმუშის გამოყენება შესაძლებელია მრეწველობაში ან იმ ნაკეთობათა მიმართ, რომლებსაც ფართო მასშტაბით აწარმოებენ.

10.14. სამრეწველო ნიმუშად დაცვისათვის ყოფითი საგნების მიმართ მისი გამოყენების აუცილებლობის პირობა წარმოადგენს ერთ-ერთ ძირითად პრინციპს, რაც განასხვავებს სამრეწველო ნიმუშების დაცვის მიზნებს საავტორო უფლებათა დაცვისაგან, რადგან ამ უკანასკნელ შემთხვევაში საქმე გვაქვს მხოლოდ ესთეტიკურ ნაწარმოებებთან. ეს პირობა სხვადასხვა კანონში სხვადასხვაგვარად არის გამოხატული. განვითარებადი ქვეყნებისათვის ისმო-ს ტიპური კანონი სამრეწველო ნიმუშების შესახებ (შემდგომში „ისმო-ს ტიპური კანონი") იცავს სამრეწველო ნიმუშებს იმდენად, რამდენადაც ისინი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს როგორც სამრეწველო ან ხელოსნური წარმოების გზით დამზადებული ნაკეთობის გაფორმება. სამრეწველო ნიმუშების შესახებ იაპონიის კანონი ანალოგიურად ავრცელებს დაცვის მოქმედებას სამრეწველო ნიმუშებზე, „რომლებიც შეიძლება გამოიყენონ სამრეწველო წარმოებაში" (3(1) მუხლი).

10.15. გაერთიანებული სამეფოს 1949 წლის კანონში რეგისტრირებული სამრეწველო ნიმუშების შესახებ გამოყენებადობის მოთხოვნა გამოხატულია პირობაში, რომ „სამრეწველო ნიმუში ნაკეთობაში უნდა გამოიყენებოდეს რაიმე სამრეწველო ხერხით ან საშუალებებით (1(3) ნაწილი). ეს ფორმულირება გააკრიტიკეს, როგორც არასაკმარისი იმისათვის, რომ შეესაბამებოდეს მოცულობითი ნიმუშების შემთხვევას, რომლებიც კი არ „გამოიყენებიან" ნაკეთობაში, არამედ განსახიერებულნი არიან ნაკეთობაში ან ადგენენ მის ფორმას ან კონფიგურაციას.

10.16. იტალიის კანონი (1940 წლის 25 აგვისტოს №1411 მეფის დეკრეტი) მოითხოვს, რომ სამრეწველო ნიმუშს შესწევდეს უნარი, შექმნას სამრეწველო ნაკეთობის სპეციალური ორნამენტული იერსახე (ნაწილი 5). შვეციის კანონი (1970 წლის კანონი სამრეწველო ნიმუშების დაცვის შესახებ) განსაზღვრავს „სამრეწველო ნიმუშს", როგორც პროტოტიპს, რომელშიც განსახიერებულია ნაკეთობის გარეგანი ფორმა (ნაწილი 1).

(iii) სამრეწველო ნიმუშის შეფასება მისი გარეგანი სახის მიხედვით

10.17. სამრეწველო ნიმუშების სამართლებრივი დაცვის პირობა, ჩვეულებრივ, მდგომარეობს იმაში, რომ სამრეწველო ნიმუშს, რომელიც გამოიყენება ან განსახიერებულია ნაკეთობაში, უნდა ჰქონდეს ვიზუალურად შეფასებადი გარეგანი სახე. ასე, მაგალითად, ისმო-ს ტიპური კანონი მოიხსენიებს სამრეწველო ნიმუშებს, როგორც ნიმუშებს, რომლებიც სამრეწველო ან ხელოსნური წარმოების ნაკეთობას აძლევენ განსაკუთრებულ გარეგან სახეს" (2(1) მუხლი); სამრეწველო ნიმუშების შესახებ იაპონიის კანონი ერთად მოიხსენიებს სამრეწველო ნიმუშებს, „რომლებიც ახდენს ესთეტიკურ შთაბეჭდილებას მხედველობითი გრძნობის ორგანოზე" (მუხლი 2(1)); რეგისტრირებული სამრეწველო ნიშნების

შესახებ გაერთიანებული სამეფოს 1949 წლის კანონი მიუთითებს „თავისებურებებზე, რომლებიც მზა ნაკეთობაში იქცევს ყურადღებას და ფასდება მხოლოდ მხედველობით" (1(3) ნაწილი). იტალიისა და შვეიცარიის კანონები მიუთითებენ შესაბამისად ნაკეთობათა ან საგანთა იერსახესა და გარეგან სახეზე (იხ. ზემოთ). ამ მოთხოვნების მიზანია, ხაზი გაესვას იმას, რომ სამრეწველო ნიმუშების სამართლებრივი დაცვა დაკავშირებულია მხოლოდ ნაკეთობათა გარეგან სახესთან ანუ იერსახესთან და არა მათ ფუნქციურ დანიშნულებასთან.

(iv) ფუნქციური დანიშნულებით განპირობებული ფორმის სამრეწველო ნიმუშების გამორიცხვა

10.18. სამრეწველო ნიმუშებისათვის დაცვის მიკუთვნება მხოლოდ ნაკეთობის გარეგანი სახის (ფორმის) გამო, აშკარად გამომდინარეობს, აგრეთვე, მოთხოვნიდან, რომელიც, ჩვეულებრივ, დამახასიათებელია სამრეწველო ნიმუშების შესახებ კანონმდებლობისათვის. ამ მოთხოვნის შესაბამისად, სამრეწველო ნიმუშები, რომლებიც განპირობებულია მხოლოდ ფუნქციით, რომელიც უნდა შეასრულოს ნაკეთობამ, ამოიღება სამართლებრივი დაცვიდან. ამ მხრივ ისმო-ს ტიპური კანონი ითვალისწინებს, რომ დაცვა არ ვრცელდება „არანაირ სამრეწველო ნიმუშზე, რომლის გარეგანი ფორმა ემსახურება მხოლოდ ტექნიკური შედეგის მიღწევას" (2(2) ნაწილი). შვეიცარიის კანონი (1990 წლის კანონი სამრეწველო ნიმუშების შესახებ) ითვალისწინებს, რომ სამრეწველო ნიმუშის დაცვა არ ვრცელდება იმ ნაკეთობის დამუშავების პროცესებზე, ტექნიკურ შედეგებზე ან გამოყენებაზე, რომელშიც განსახიერებულია სამრეწველო ნიმუში (მე-3 მუხლი).

10.19. გაერთიანებული სამეფოს 1949 წლის კანონი რეგისტრირებული ნიმუშების შესახებ ითვალისწინებს, რომ ტერმინი „სამრეწველო ნიმუში" არ შეიცავს „იმ კონსტრუქციის შექმნის მეთოდებს ან პრინციპებს, ან იმ ფორმის ან კონფიგურაციის ნიშან-თვისებებს, რომლებიც ნაკარნახევია მხოლოდ ფუნქციით, რაც უნდა შეასრულოს ნაკეთობამ, რომელსაც გააჩნია ხსენებული ფორმა ან კონფიგურაცია" (1(3) ნაწილი). საფრანგეთის კანონის მე-2 ნაწილისა და იტალიის კანონის მე-8 ნაწილის თანახმად, დაცვიდან ამოიღება ნებისმიერი ფორმა ან კონფიგურაცია, რომელიც არსებული საპატენტო კანონის შესაბამისად შეიძლება შეადგენდეს პატენტუნარიან გამოგონებებს.

10.20. ზემოთ ხსენებულ ძირითად მიზანს ემსახურება დაცვიდან ისეთი სამრეწველო ნიმუშების ამოღება, რომელთა ფორმა განისაზღვრება მხოლოდ ნაკეთობათა მიერ შესასრულებელი ფუნქციით. ბევრი ნაკეთობა, რომლისთვისაც გამოიყენება სამრეწველო ნიმუშები, თავისთავად არ არის ახალი და მას დიდი რაოდენობით ამზადებს სხვადასხვა მწარმოებელი. მაგალითად, ქამრები, ფეხსაცმლები, ხრახნები, დგუშის რგოლები – შეიძლება დაამზადოს ასობით სხვადასხვა მწარმოებელმა და ყველა ნაკეთობა ცალკეული კლასის ფარგლებში განკუთვნილია ერთი და იმავე ფუნქციის შესასრულებლად. თუ ერთი რომელიმე ასეთი ნაკეთობის, მაგალითად, ჭანჭიკის დიზაინი განპირობებული იქნებოდა უბრალოდ ჭანჭიკის მიერ შესასრულებელი ფუნქციით, მაშინ ასეთი სამრეწველო ნიმუშის სამართლებრივი დაცვა გამოიწვევდა ყველა სხვა მწარმოებლის გამოთიშვას იმ ნაკეთობათა დამზადებისაგან, რომლებიც განკუთვნილია იმავე ფუნქციის შესასრულებლად. ასეთი გამოთიშვა გაუმართლებელია, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა საპატენტო დაცვის მკაცრი სტანდარტების მიხედვით სამრეწველო ნიმუშს გააჩნია საკმარისი სიახლე და სა-

გამომგონებლო დონე. ამიტომ სამრეწველო ნიმუშები, რომლებიც ნაკარნახევია მხოლოდ ფუნქციური დანიშნულებით, მიეკუთვნება საპატენტო კანონისათვის დამახასიათებელ სფეროს და არა კანონს სამრეწველო ნიმუშების შესახებ, რომელიც დაკავშირებულია მხოლოდ მხედველობით აღქმასა და გარეგან სახესთან.

10.21. ვინაიდან სამრეწველო ნიმუშის შესახებ ზოგიერთი თეორიული მოსაზრების შესაბამისად, ფორმა უნდა გამომდინარეობდეს ფუნქციური დანიშნულებიდან, ხშირად ამბობენ, რომ მხოლოდ ფუნქციური დანიშნულებით ნაკარნახევი სამრეწველო ნიმუშების დაცვაზე უარს შეიძლება მოჰყვეს სამართლებრივი დაცვიდან მათი მეტისმეტად დიდი რაოდენობით ამოღება. მაგრამ პრაქტიკაში ასეთი საფრთხე უსაფუძვლოა, რადგან ამოღება ემუქრება მხოლოდ იმ ნიმუშებს, რომლებიც აუცილებელია სასურველი ფუნქციური დანიშნულების მისაღწევად. რეალურად გარკვეული ფუნქციური დანიშნულების მისაღწევად არსებობს მრავალი გზა. ამიტომ სამრეწველო ნიმუში ამოიღება დაცვიდან მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ შეუძლებელი იქნებოდა გარკვეული ფუნქციური დანიშნულების განხორციელება სამრეწველო ნიმუშში ცვლილების შეტანის შემდეგ. მაშასადამე, საკითხი მდგომარეობს იმაში, არის თუ არა სამრეწველო ნიმუში, რომლისთვისაც მოითხოვება დაცვა, ერთადერთი გადაწყვეტა სავარაუდო ფუნქციური დანიშნულებისათვის.

(b) <u>სიახლე ან ორიგინალობა</u>

10.22. ყველა კანონი სამრეწველო ნიმუშის შესახებ შეიცავს პირობას, რომელიც მდგომარეობს იმაში, რომ დაცვა რეგისტრაციის გზით ენიჭება მხოლოდ იმ სამრეწველო ნიმუშებს, რომლებიც ახალი და, როგორც ხშირად ამბობენ, ორიგინალურია. სამრეწველო ნიმუშის სიახლე ის ძირითადი ფაქტორია, რომლის გამოც მისი ავტორი ღებულობს ანაზღაურებას სამრეწველო ნიმუშის რეგისტრაციიდან გამომდინარე სამართლებრივი დაცვის ხარჯზე.

10.23. მაშინ, როდესაც სიახლის პირობა გვხვდება ყველა კანონში, სიახლის ხასიათი, რომელიც საჭიროა როგორც დაცვისუნარიანობის პირობა, განსხვავდება სხვადასხვა ქვეყნის კანონმდებლობაში. ზოგჯერ მოითხოვება, რომ სიახლე იყოს აბსოლუტური ანუ უნივერსალური, რაც იმას ნიშნავს, რომ სარეგისტრაციოდ წარდგენილი სამრეწველო ნიმუში უნდა იყოს ახალი ყველა სხვა სამრეწველო ნიმუშთან შედარებით, რომლებიც ოდესმე შექმნილა მთელ მსოფლიოში და გახსნილა ნივთიერი ან სიტყვიერი საშუალებებით. მეორე მხრივ, ზოგჯერ მოითხოვება პირობითი სიახლის სტანდარტი. ამ შემთხვევაში პირობა შეიძლება ეხებოდეს დროს, რაც ნიშნავს, რომ სიახლე შეფასებულია იმ სამრეწველო ნიმუშების მიმართ, რომლებიც გამოქვეყნებული იყო დროის შეზღუდული წინა პერიოდის მანძილზე; ან შეიძლება პირობა ეხებოდეს ტერიტორიას, რაც ნიშნავს, რომ სიახლე შეფასებულია ყველა იმ სამრეწველო ნიმუშის მიმართ, რომლებიც გამოქვეყნებული იყო იმ ტერიტორიის ფარგლებში, რომელიც იმყოფება შესაბამისი იურისდიქციის ქვეშ, და არა მთელ მსოფლიოში; ან შეიძლება პირობა ეხებოდეს გამოსახვის საშუალებებს, რაც ნიშნავს, რომ სიახლე შეფასებულია წერილობითი ან ნივთიერი გახსნის მიმართ მთელ მსოფლიოში და ზეპირი გახსნის მიმართ იმ ტერიტორიის ფარგლებში, რომელიც იმყოფება შესაბამისი იურისდიქციის ქვეშ.

10.24. უნივერსალური უპირობო სიახლის სტანდარტის ფართო გამოყენების მოსაზრების არგუმენტია ის, რომ რეგისტრაციიდან გამომდინარე განსაკუთრებული უფლებები სამრეწველო ნიმუშის ავტორს უნდა მიენიჭოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მან შექმნა რალაც ისეთი, რაც მართლა ახალია და, მაშასადამე, იმსახურებს განსაკუთრებულ უფლებათა მიღებას. პირობითი სიახლის სტანდარტის ფართო გამოყენების მოსაზრების არგუმენტი მდგომარეობს იმაში, რომ სამრეწველო ნიმუშის რეგისტრაციის ერთ-ერთი მიზანია, ხელი შეუწყოს ახალი ნიმუშის წარმოებას შესაბამისი იურისდიქციის ქვეშ მყოფი ტერიტორიის ფარგლებში, რათა ამ ტერიტორიის ფარგლებში რეგისტრირებულ ახალ სამრეწველო ნიმუშს არ ჩამოერთვას სამართლებრივი დაცვა იმის საფუძველზე, რომ სადღაც გამოქვეყნდა სამრეწველო ნიმუში, რომელიც არ იყო შემოტანილი მისი ავტორის მიერ ამ იურისდიქციის ქვეშ მყოფ ტერიტორიაზე. მაგრამ საჭიროა აღინიშნოს შემდეგი: პირობითი სიახლის სტანდარტიდან უეჭველად არ გამომდინარეობს, რომ ნებისმიერ პირს შეეძლო მიეღო იურიდიულად მოქმედი უფლებები ამ იურისდიქციის ქვეშ მყოფი ტერიტორიის ფარგლებში მხოლოდ იმ სამრეწველო ნიმუშის რეგისტრაციის ხარჯზე, რომელიც ნახა საზღვარგარეთ და, უბრალოდ, მიბაძა, რადგან სამრეწველო ნიმუშების შესახებ კანონში ხშირადაა პირობა, რომ განმცხადებელი უნდა იყოს სამრეწველო ნიმუშის ავტორი.

D. უფლებები სამრეწველო ნიმუშზე

10.25. სათანადოდ რეგისტრირებული სამრეწველო ნიმუშის მფლობელებისათვის მინიჭებული უფლებები კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს სამრეწველო ნიმუშების შესახებ კანონმდებლობის არსებით მიზანს, ხელი შეუწყოს დიზაინის ელემენტების გამოყენებასა და დაცვას სამრეწველო ნაკეთობებისათვის. ასე, მაგალითად, თუ საავტორო უფლება ანიჭებს ავტორს ნაწარმოების ასლის გადაღების აკრძალვის უფლებას, კანონმდებლობა სამრეწველო ნიმუშების სფეროში ანიჭებს მფლობელს განსაკუთრებულ უფლებას, აკრძალოს სამრეწველო ნიმუშის უკანონო გამოყენება სამრეწველო ნაკეთობებში.

(a) უფლებების მინიჭება

10.26. სამრეწველო ნიმუშის დაცვაზე უფლება ეკუთვნის სამრეწველო ნიმუშის შემქმნელს (ან ავტორს, ან გამომგონებელს). ამ პრინციპის იურიდიული მოქმედების მიმართ წარმოიშობა ორი სადავო საკითხი, რომლებიც ხშირად კანონმდებლობის სპეციალურ დებულებათა საგანია.

10.27. ჯერ ერთი, არსებობს საკითხი სამართლებრივი დაცვის მინიჭების თაობაზე სამრეწველო ნიმუშისათვის, რომელიც შექმნილია მუშაკის ან მოიჯარის მიერ აღებული ვალდებულების შესაბამისად. ასეთ შემთხვევაში კანონი, ჩვეულებრივ, ითვალისწინებს, რომ უფლება სამრეწველო ნიმუშის დაცვაზე ეკუთვნის სამუშაოს მიმცემს ან შემკვეთს. სამართლის ასეთი ნორმის საფუძველს წარმოადგენს ის, რომ სამრეწველო ნიმუშის შექმნა შედის მოვალეობაში, რომლის შესრულებისთვისაც მუშაკს უხდიან ჯამაგირს, ასე, რომ ამ მუშაკმა დამატებით უნდა მოითხოვოს საკუთარი შემოქმედებითი საქმიანობის კომპენსაცია ანაზღაურების არსებული დონის, პასუხისმგებლობისა და ქირავნობის სხვა პირობების შესაბამისად. ანალოგიურად, მოიჯარის მუშაობის შემთხვევაში მას უხდიან

თანხას იმ სამრეწველო ნიმუშის დამზადებისთვის, რომელსაც შემდგომ გამოიყენებს შემკვეთი.

10.28. ბევრი თანამედროვე სამრეწველო ნიმუში დამუშავებულია კომპიუტერის მეშვეობით. ისმის კითხვა – ვინ უნდა ჩაითვალოს სამრეწველო ნიმუშისათვის კომპიუტერის დახმარებით შექმნილი იმ დიზაინის ავტორად ან შემქმნელად, რომელსაც მიენიჭება სამართლებრივი დაცვა. ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად გამოიყენება მიდგომა, რომელიც კომპიუტერს განიხილავს როგორც ერთ-ერთ შესაძლო ინსტრუმენტს, რომლითაც სარგებლობს დიზაინერი ნიმუშის დამზადების პროცესში. ამის საფუძველზე პირი, რომელიც იყენებს კომპიუტერის შესაძლებლობებს სამრეწველო ნიმუშის დასამზადებლად, მიჩნეული იქნება სამრეწველო ნიმუშის ავტორად. შესაბამისი დებულება არის საავტორო უფლებების, სამრეწველო ნიმუშებისა და პატენტების შესახებ გაერთიანებული სამეფოს 1988 წლის კანონის 214(2)-ე ნაწილში, რომელიც ითვალისწინებს, რომ „კომპიუტერის მეშვეობით სამრეწველო ნიმუშის შექმნის შემთხვევაში პირი, რომელმაც ჩაატარა დიზაინის შესაქმნელად აუცილებელი მოსამზადებელი სამუშაოები, უნდა ჩაითვალოს ამ სამრეწველო ნიმუშის ავტორად".

(b) უფლებების მოპოვება

(i) რეგისტრაცია

10.29. სამრეწველო ნიმუშების სამართლებრივი დაცვა, ჩვეულებრივ, რეგისტრაციის საფუძველზე მიენიჭება. ყველაზე უფრო ფართოდ გავრცელებული ექსპერტიზის სისტემა ითვალისწინებს სამრეწველო ნიმუშის რეგისტრაციაზე განაცხადის მხოლოდ ფორმალურ ექსპერტიზას. ამ სისტემის შესაბამისად, განაცხადის ექსპერტიზა ტარდება იმის შესამოწმებლად, რომ იგი აკმაყოფილებს ყოველ ფორმალურ მოთხოვნას განაცხადის მიმართ, რომლებსაც ადგენს შესაბამისი კანონი (მაგალითად, მოცემულია თუ არა განაცხადში სამრეწველო ნიმუშის გამოსახულებათა ან თვით ნიმუშების საჭირო რაოდენობა). მაგრამ არანაირი ძიება არ ტარდება იმის დასადგენად, პასუხობს თუ არა სარეგისტრაციოდ წარდგენილი სამრეწველო ნიმუში, სიახლის ან ორიგინალობის არსებით კრიტერიუმს.

10.30. საკანონმდებლო სისტემის მიხედვით, რომელიც მხოლოდ ფორმალური ექსპერტიზის ჩატარებას მოითხოვს, სიახლის შეფასების ტვირთი იმ დაინტერესებულ პირებზე გადადის, რომლებსაც განზრახული აქვთ, გამოიყენონ ან უკვე იყენებენ მოცემულ ან არსებითად მის მსგავს სამრეწველო ნიმუშს ბაზარზე. ნებისმიერ პირს, რომელიც დაინტერესებულია ასეთი სამრეწველო ნიმუშის გამოყენებით, შესაძლებლობა ექნება ან გააპროტესტოს იმ ნიმუშის რეგისტრაცია, რომელზედაც შეტანილი იყო განაცხადი, თუ შესაბამისი კანონი ითვალისწინებს გაპროტესტების პროცედურას, ან აღძრას სასამართლო საქმე ამ, მისი მტკიცებით, უკანონო რეგისტრაციის გაუქმების თაობაზე. ამგვარად, ასეთი მიდგომა იძლევა სამრეწველო ნიმუშის რეგისტრაციის სისტემის შენარჩუნების ადმინისტრაციული ტვირთის შემსუბუქების საშუალებას. იგი იძლევა, აგრეთვე, სამრეწველო ნიმუშთა სიახლის მიმართ არსობრივი ექსპერტიზის ჩასატარებლად საკმარისი საძიებო ფონდის შენახვასთან დაკავშირებული პრობლემების მოხსნის საშუალებას. ძალიან ხშირად ასეთი საძიებო ფონდის შენახვა თითქმის შეუძლებელია, რადგან

უპირობო სიახლის მოთხოვნის საფუძველზე საჭირო იქნებოდა ყველა იმ სამრეწველო ნიმუშის ჩართვა ძიებაში, რომლებიც შექმნილი იყო ნებისმიერ დროს მსოფლიოს ნებისმიერ კუთხეში სამრეწველო ნიმუშების რეგისტრაციის დაწყების დღიდან.

10.31. ექსპერტიზის ალტერნატული სისტემა ითვალისწინებს ძველი სამრეწველო ნიმუშების მიმართ ძიებას და იმის შემოწმებას, აკმაყოფილებს თუ არა სარეგისტრაციოდ წარდგენილი სამრეწველო ნიმუში სიახლის მოთხოვნილ პირობას. ასეთი სისტემა საჭიროებს საძიებო ფონდის შენახვასა და კვალიფიციურ მუშაკთა საკმაო რაოდენობას არსობრივი ექსპერტიზის ჩასატარებლად.

(ii) შექმნა და დაფიქსირება

10.32. ზოგიერთი კანონმდებლობის შესაბამისად, სამრეწველო ნიმუშზე უფლება შეიძლება მოპოვებული იქნეს, აგრეთვე, სამრეწველო ნიმუშის შექმნის ფაქტის საფუძველზე და შესაბამის დოკუმენტში მისი დაფიქსირებით ან ნაკეთობაში განხორციელებით. ამ შემთხვევაში სამრეწველო ნიმუშზე განსაკუთრებული უფლებების მოსაპოვებლად რეგისტრაციის არავითარი ფორმალური პროცედურა არ მოითხოვება. დაცვის ასეთი სისტემის მაგალითად შეიძლება მოვიყვანოთ სამრეწველო ნიმუშების შესახებ საფრანგეთის კანონი და „სამრეწველო ნიმუშის კანონი", რომელიც საავტორო უფლებების, სამრეწველო ნიმუშებისა და პატენტების შესახებ გაერთიანებული სამეფოს 1988 წლის კანონის ნაწილია.

<u>ლიტერატურა</u>

International Bureau of WIPO, <u>The Main Objects of Industrial Property: Inventions, Industrial Designs, Marks</u>, WIPO/ LIC/WL6/91/1

(c) <u>უფლებათა არსი</u>

10.33. სხვა პირებისათვის სამრეწველო ნიმუშის გამოყენების აკრძალვის განსაკუთრებული უფლება, ჩვეულებრივ, მოიცავს უფლებით სამრეწველო ან კომერციული მიზნით განხორციელებული შემდეგი ქმედებების აკრძალვის უფლებას:

(1) ისეთ ნაკეთობათა დამზადება, რომლებშიც გამოიყენება ან განსახიერებულია სამრეწველო ნიმუში;

(2) ისეთ ნაკეთობათა იმპორტი, რომლებშიც გამოიყენება ან განსახიერებულია სამრეწველო ნიმუში;

(3) ნებისმიერ ასეთ ნაკეთობათა გაყიდვა, გაქირავება ან გასაყიდად შეთავაზება.

10.34. ზოგიერთ კანონმდებლობაში მფლობელის განსაკუთრებული უფლებები ასევე ვრცელდება სხვა პირის მიერ ნებისმიერ ისეთ ნაკეთობათა მარაგის საწყობში შენახვის აკრძალვაზე, რომლებშიც გამოიყენება ან განსახიერებულია სამრეწველო ნიმუში (იხ. მაგალითად, ისმო-ს ტიპური კანონის 21(1)(C) ნაწილი). თუმცა, ზოგჯერ ეს უფლება განსაკუთრებულად ითვლება იმ გაგებით, რომ იგი ეხება მხოლოდ მოსამზადებელ ქმედებას; მეორე მხრივ, ეს უფლება ხშირად განკუთვნილია მფლობელის უფლებათა განხორ-

ციელების გასაადვილებლად, რადგან ხშირად უფრო ადვილია აღმოაჩინო კონტრაფაქციულ ნაკეთობათა მარაგის განლაგების ადგილი, ვიდრე წაასწრო პირს ასეთ ნაკეთობათა გაყიდვის ან გასაყიდად შეთავაზების დროს.

10.35. საავტორო უფლების საპირისპიროდ, სადაც უფლების დაცვის საგანი არის ნაწარმოები, რომელიც შექმნილია ავტორის მიერ (და ამის გამო, როგორც უფლების დაცვის საგანი, განისაზღვრება ავტორის მიერ), სამრეწველო ნიმუშის მფლობელის უფლებათა დაცვის საგანი განსაზღვრულია რეგისტრირებული სამრეწველო ნიმუშით. მაგრამ, ჩვეულებრივ, გათვალისწინებულია, რომ მფლობელის უფლებები ვრცელდება არა მხოლოდ ზუსტად ისეთივე რეგისტრირებული სამრეწველო ნიმუშის უნებართვო გამოყენებაზე, არამედ ნებისმიერი ისეთი სამრეწველო ნიმუშების უნებართვო გამოყენებაზეც, რომლებიც რეგისტრირებული ნიმუშისაგან მხოლოდ არაარსებითი ნიშნებით განსხვავდება.

(d) უფლებების მოქმედების ვადა

10.36. სამრეწველო ნიმუშზე უფლებათა მოქმედების ვადა იცვლება ქვეყნების მიხედვით. ჩვეულებრივი მაქსიმალური ვადა 10-დან 25 წლამდე ფარგლებშია და იგი ხშირად იყოფა მცირე ვადებად, რომლებიც საჭიროა რეგისტრაციის ვადის გაგრძელებისათვის. დაცვის შედარებით მცირე პერიოდი შეიძლება აიხსნას სამრეწველო ნიმუშების კავშირით მოდის საერთო სტილთან, რომელიც ხანმოკლე მოწონებით ან წარმატებით ხასიათდება, განსაკუთრებით, მოდის გამოვლენის ისეთ სფეროებში, როგორიცაა ტანსაცმელი ან ფეხსაცმელი.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, The Main Objects of Industrial Property: Inventions, Industrial Designs, Marks, WIPO/ LIC/WL6/91/1

E. კავშირი საავტორო უფლებებთან

10.37. იმ ობიექტებზე, რომლებზეც ვრცელდება დაცვა სამრეწველო ნიმუშის შესახებ კანონის შესაბამისად, შესაძლოა, აგრეთვე, გავრცელდეს დაცვა საავტორო უფლების შესახებ კანონის საფუძველზე. ამგვარად, სამრეწველო ნიმუშების შესახებ კანონმდებლობა დაკავშირებულია როგორც საავტორო უფლებების, ისე სამრეწველო საკუთრების სამართალთან. დავუშვათ, რომ კონკრეტულ სამრეწველო ნიმუშში განხორციელებულია ელემენტები ან ნიშნები, რომელსაც იცავს როგორც კანონმდებლობა საავტორო უფლებათა შესახებ, ისე კანონმდებლობა სამრეწველო ნიმუშების შესახებ. შეუძლია თუ არა ასეთ შემთხვევაში სამრეწველო ნიმუშის შემქმნელს, მოითხოვოს დაცვა ერთობლივად ან ერთდროულად ორივე კანონმდებლობით. როგორც ტიპური კანონის 1 ნაწილის (2) მუხლი ითვალისწინებს, დაცვა ამ კანონით არ გამორიცხავს სამართლის სხვა სფეროში დაცვას, განსაკუთრებით, საავტორო უფლების შესახებ კანონით. ეს იმას ნიშნავს, რომ დაცვა შეიძლება იყოს ერთობლივი. ერთობლივი დაცვა ნიშნავს, რომ სამრეწველო ნიმუში

დაცულია ერთდროულად და შეთანხმებულად ორივე კანონით იმ გაგებით, რომ სამრეწველო ნიმუშის შემქმნელს შეუძლია მოითხოვოს ერთ-ერთი ან ორივე კანონის (საავტორო უფლების შესახებ კანონისა და სამრეწველო ნიმუშის შესახებ კანონის) დაცვის ნორმათა გამოყენება თავისი ნების მიხედვით. ეს, აგრეთვე, ნიშნავს, რომ, თუ მან ვერ მოახერხა, მიეღო ობიექტის დაცვის უფლება სამრეწველო ნიმუშების შესახებ კანონით (ვინაიდან ვერ მოახდინა სამრეწველო ნიმუშის რეგისტრაცია) მას შეუძლია მოითხოვოს ამ ობიექტის დაცვა საავტორო უფლებების შესახებ კანონით, რაც შესაძლებელია ყოველგვარი ფორმალობის დაცვის გარეშე. დაბოლოს, ეს ნიშნავს, რომ სამრეწველო ნიმუშის რეგისტრაციის ვადის გასვლისას მის შემქმნელს ჯერ კიდევ შეიძლება ჰქონდეს დაცვა საავტორო უფლების კანონით.

10.38. მაგრამ საჭიროა იმის აღნიშვნა, რომ ერთობლივი დაცვა უნდა განვასხვავოთ დაცვის „თანაარსებობისაგან". დაცვის თანაარსებობა ნიშნავს, რომ შემქმნელს შეუძლია, აირჩიოს დაცვა ან სამრეწველო ნიმუშების შესახებ კანონით ან საავტორო უფლებების შესახებ კანონით. თუ მან აირჩია ერთი კანონი, აღარ შეუძლია, მოითხოვოს მეორე კანონის გამოყენება. თუ შემქმნელმა რეგისტრაციაში გაატარა სამრეწველო ნიმუში, მაშინ ასეთი რეგისტრაციის ვადის ამოწურვის შემთხვევაში მას აღარ შეუძლია, მოითხოვოს დაცვა საავტორო უფლების შესახებ კანონის შესაბამისად, სამრეწველო ნიმუშის კონკრეტული გამოყენებისთვისაც კი.

10.39. ერთობლივი დაცვის სისტემა სამრეწველო ნიმუშებისა და საავტორო უფლებების შესახებ კანონების თანახმად არსებობს საფრანგეთსა და გერმანიაში. ხოლო ორივე კანონის ძალით დაცვის თანაარსებობის სისტემა გაბატონებულია სხვა ქვეყნების უმრავლესობაში.

10.40. განსხვავება საავტორო უფლების შესახებ კანონის ნორმებით დაცვასა და სამრეწველო ნიმუშების შესახებ კანონის შესაბამისად დაცვას შორის მდგომარეობს შემდეგში:

(1) დაცვა სამრეწველო ნიმუშების შესახებ კანონის შესაბამისად კარგავს ძალას, თუ სამრეწველო ნიმუში არ არის რეგისტრირებული განმცხადებლის მიერ მის გამოქვეყნებამდე ან საჯარო გამოყენებამდე ნებისმიერ ადგილას ან, თუნდაც, იმ ქვეყანაში, სადაც მოითხოვება დაცვა. საავტორო უფლება უმეტეს ქვეყნებში არსებობს ფორმალური მოთხოვნების გარეშე. რეგისტრაცია არ არის სავალდებულო;

(2) სამრეწველო ნიმუშების დაცვა, როგორც წესი, ენიჭება მოკლე ვადით – 3, 5, 10 ან 15 წლით. საავტორო უფლებათა მოქმედების ვადა უმეტეს ქვეყნებში გრძელდება ავტორის სიცოცხლის მანძილზე და 50 წელი მისი სიკვდილის შემდეგ.

(3) სამრეწველო ნიმუშის რეგისტრაციით მინიჭებული უფლება არის აბსოლუტური უფლება იმ გაგებით, რომ დარღვევას ადგილი აქვს იმის მიუხედავად, იყო თუ არა წინასწარ განზრახული კოპირება. დარღვევას ადგილი აქვს მაშინაც, თუ დამრღვევი მოქმედებდა დამოუკიდებლად და არაფერი იცოდა რეგისტრირებული სამრეწველო ნიმუშის შესახებ. საავტორო უფლების შესახებ კანონის შესაბამისად დარღვევას ადგილი აქვს მხოლოდ იმ ნაწარ-

მოების რეპროდუცირების შემთხვევაში, რომლის მიმართაც არსებობს საავტორო უფლება.

ლიტერატურა

T. Zongshun, "Industriel Designe", 10 Intellectual Property in Azia and the Pacific.

თავი 11
გეოგრაფიული აღნიშვნა

A. შესავალი

B. გეოგრაფიულ აღნიშვნათა დაცვა ეროვნულ დონეზე
(a) დაცვის სპეციალური სახეები
(b) კოლექტიური ნიშნების ან სასერტიფიკაციო ნიშნების რეგისტრაცია
(c) კანონმდებლობა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ

C. გეოგრაფიულ აღნიშვნათა დაცვა საერთაშორისო დონეზე მრავალმხრივი ხელშეკრულებების მეშვეობით
(a) პარიზის კონვენცია სამრეწველო საკუთრების დაცვის შესახებ
(b) მადრიდის შეთანხმება საქონელზე ყალბი ან შეცდომაში შემყვანი წარმოშობის აღნიშვნების აღკვეთის შესახებ
(c) ლისაბონის შეთანხმება ადგილწარმოშობის დასახელებების დაცვისა და მათი საერთაშორისო რეგისტრაციის შესახებ

D. გეოგრაფიულ აღნიშვნათა დაცვა საერთაშორისო დონეზე ორმხრივ შეთანხმებათა დებულებების საფუძველზე

თავი 11
გეოგრაფიული აღნიშვნა

A. შესავალი

11.1. „Champagne", „Cognacs", „Rroquefort", „Chianti", „Pilsen", „Porto", „Shefbield", „Havana", „Tequila", „Darjeeling" – კარგად ცნობილი იმ სახელწოდებათა ზოგიერთი მაგალითია, რომლებსაც მთელ მსოფლიოში ასოციაციით უკავშირებენ გარკვეული ხასიათისა და ხარისხის პროდუქტებს. ყველა ამ სახელწოდების საერთო დამახასიათებელ ნიშანს წარმოადგენს ის, რომ ყოველი მათგანი მიუთითებს არსებული ადგილების, ქალაქების, რეგიონების ან ქვეყნების გეოგრაფიულ სახელწოდებაზე. მაგრამ დღეს, როცა გვესმის „Champagne", უმალ წარმოვიდგენთ ცქრიალა ღვინოს და არა საფრანგეთის რაიონს, „Cognacs"-ს ასოციაციით ვუკავშირებთ მუხის კასრებში დავარგებულ ალკოჰოლურ სასმელს (eau de vie) და არა საფრანგეთის პატარა ქალაქს, „Chianti" გვაფიქრებინებს წითელ იტალიურ ღვინოზე და არა ფლორენციის სამხრეთით მდებარე რაიონზე, „Pilsen" გაგვახსენებს ლუდს და არა ქალაქს ჩეხეთის რესპუბლიკაში, ხოლო „Tequila" – კაქტუსიდან გამოხდილ სპირტიან სასმელს და არა ხალისკოს შტატის (მექსიკა) ქალაქს.

11.2. ეს მაგალითები გვიჩვენებს, რომ გეოგრაფიულმა აღნიშვნებმა შეუძლება შეიძინონ მაღალი რეპუტაცია და გახდნენ ძვირადღირებული კომერციული აქტივები. სწორედ ამ მიზეზით ისინი ხშირად ხდებიან უკანონო მითვისების, კონტრაფაქციის ან გაყალბების ობიექტი და ძალზე სასურველია მათი დაცვა, როგორც ეროვნულ, ისე საერთაშორისო დონეზე.

11.3. სამრეწველო ნიმუშების შესახებ კანონის გარდა, ალბათ, არ არსებობს ინტელექტუალური საკუთრების შესახებ არანაირი კატეგორიის კანონი, სადაც დაცვის ცნების ისეთ მრავალფეროვნებას შეიძლება შეხვდეთ, როგორსაც ვხვდებით გეოგრაფიული აღნიშვნების სფეროში. ეს შეიძლება საუკეთესოდ იყოს დემონსტრირებული თვით ტერმინით „გეოგრაფიული აღნიშვნა", რომელიც შედარებით ახალია და არც ისე დიდი ხნის წინ გაჩნდა საერთაშორისო მოლაპარაკებებში.

11.4. პარიზის კონვენცია სამრეწველო საკუთრების დაცვის შესახებ არ შეიცავს გეოგრაფიული აღნიშვნის ცნებას. 1 მუხლის მე-(2) პუნქტი წარმოშობის აღნიშვნასა და ადგილწარმოშობის დასახელებას განსაზღვრავს inter alia, როგორც სამრეწველო საკუთრების ობიექტს. ეს არის ტერმინოლოგია, რომელიც ტრადიციულად გამოიყენებოდა და ჯერ კიდევ ოფიციალურად გამოიყენება ისმოს მიერ ადმინისტრირებად კონვენციებსა და შეთანხმებებში. ამ ტერმინოლოგიის მიხედვით, წარმოშობის აღნიშვნასა და ადგილწარმოშობის დასახელებას შორის განსხვავება შემდეგშია: „წარმოშობის აღნიშვნა" გულისხმობს ნებისმიერ გამოთქმას ან აღნიშვნას, რომელიც მიუთითებს, რომ პროდუქტი ან მომსახურება წარმოშობილია ქვეყანაში, რეგიონში ან კონკრეტულ მხარეში, მაშინ როცა „ადგილწარმოშობის დასახელება" ნიშნავს ქვეყნის, რაიონის ან კონკრეტული

მხარის გეოგრაფიულ სახელს, რომელიც გამოიყენება აქედან წარმოშობილი იმ პროდუქტის მოსანიშნად, რომლის ხარისხის მახასიათებლები განპირობებულია მხოლოდ ან არსებითად ამ გეოგრაფიული გარემოთი, ბუნებრივი ან ადამიანის ფაქტორის, ან ერთდროულად როგორც ბუნებრივი, ისე ადამიანის ფაქტორების ჩათვლით.

11.5. მნიშვნელოვანია, ხაზი გაესვას განსხვავებას წარმოშობის აღნიშვნებსა და ადგილწარმოშობის დასახელებებს შორის. სახელდობრ, იმ პირობას, რომ პროდუქტს, რომელიც აღნიშნულია ადგილწარმოშობის დასახელებით, უნდა გააჩნდეს განსაკუთრებული ხარისხი და თვისებები, რომლებიც განსაზღვრულია გეოგრაფიული გარემოთი, ბუნებრივი პირობებისა და ადამიანის ფაქტორის ჩათვლით. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ადგილწარმოშობის დასახელების გამოყენება მოითხოვს თვისობრივ კავშირს პროდუქტსა და მისი დამზადების ადგილს შორის. ეს თვისობრივი კავშირი ვლინდება საქონლის გარკვეულ მახასიათებლებში, რომლებიც შეიძლება განსაზღვრული იყოს მხოლოდ ან არსებითად მისი გეოგრაფიული წარმოშობით, მაგალითად, კლიმატით, ნიადაგით ან დამზადების ტრადიციული ხერხით. მეორე მხრივ, მოცემულ პროდუქტზე წარმოშობის აღნიშვნის გამოსაყენებლად უბრალოდ მოითხოვება პირობა, რომ ეს პროდუქტი წარმოშობილია იმ მხარეში, რომელზეც მიუთითებს ეს წარმოშობის აღნიშვნა. ადგილწარმოშობის დასახელება შეიძლება განისაზღვროს როგორც წარმოშობის აღნიშვნის სპეციალური სახეობა. ტერმინი „წარმოშობის აღნიშვნა" მისი ტრადიციული გამოყენების მიხედვით, მოიცავს ყველა ადგილწარმოშობის დასახელებას, მაგრამ ძირითადად იგი გამოიყენება უფრო ისეთი წარმოშობის აღნიშვნებისათვის, რომლებიც არ ითვლება ადგილწარმოშობის დასახელებად.

11.6. ტერმინი „გეოგრაფიული აღნიშვნა" შერჩეულ იქნა ისმო-ს ახალი ხელშეკრულების ობიექტის აღსაწერად იმ სახელებისა და სიმბოლოების საერთაშორისო დაცვის მიზნით, რომლებიც მიუთითებენ მოცემული პროდუქტის გარკვეულ გეოგრაფიულ წარმოშობაზე. ამასთან დაკავშირებით, ტერმინი განკუთვნილია მისი მაქსიმალურად შესაძლო ფართო გაგებით გამოსაყენებლად. იგი მოიცავს სახელებისა და აღნიშვნების დაცვის ყველა არსებულ საშუალებას იმისგან დამოუკიდებლად, მიუთითებენ თუ არა ისინი, რომ მოცემული პროდუქტის თვისებები განსაზღვრულია მისი გეოგრაფიული წარმოშობით (ადგილწარმოშობის დასახელება), ან, უბრალოდ, მიუთითებენ საქონლის წარმოშობის ადგილს (წარმოშობის აღნიშვნა). ეს განსაზღვრა მოიცავს, აგრეთვე, სიმბოლოებსაც, რადგან გეოგრაფიულ აღნიშვნებს შეადგენენ არა მხოლოდ სახელები, როგორიცაა ქალაქის, რეგიონის ან ქვეყნის სახელები („პირდაპირი გეოგრაფიული აღნიშვნები"), არამედ სიმბოლოებიც. ასეთ სიმბოლოები მიუთითებენ საქონლის წარმოშობაზე მისი წარმოშობის ადგილის პირდაპირი დასახელების გარეშე. ასეთი არაპირდაპირი გეოგრაფიული აღნიშვნების მაგალითებია ეიფელის კოშკის გამოსახულება პარიზისათვის, მატერჰორნის – შვეიცარიისათვის ან ტაუერის ხიდისა – ლონდონისათვის.

11.7. მეორე მხრივ, ტერმინი „გეოგრაფიული აღნიშვნა" ასევე გამოიყენება 1992 წ. 14 ივნისის №2081/92 EEC რეგლამენტში „სოფლის მეურნეობის პროდუქტებისა და სურსათის გეოგრაფიული აღნიშვნებისა და ადგილწარმოშობის დასახელებათა დაცვის შესახებ" და შეთანხმებაში ვაჭრობასთან დაკავშირებული ინტელექტუალური საკუთრების ასპექტების შესახებ (შეთანხმება TRIPS). ორივე ტექსტში ეს ტერმინი გამოიყენება პრო-

დუქტებისათვის, რომელთა ხარისხი და თვისებები განისაზღვრება მისი გეოგრაფიული წარმოშობით – მიდგომა, რომელიც ძალიან ჰგავს ადგილწარმოშობის დასახელებაზე დამყარებულ დაცვის სახეობას. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, წარმოშობის „უბრალო" მითითება არ მიეკუთვნება გეოგრაფიული აღნიშვნის სპეციფიკურ ცნებას, რომელიც გამოიყენება ამ ორ იურიდიულ ტექსტში. მიუხედავად ამისა, ამ ნაშრომში ეს ტერმინი გეოგრაფიული აღნიშვნების დაცვის ყველა არსებული ფორმის გათვალისწინების მიზნით ყველაზე ფართო გაგებით იქნება გამოყენებული.

11.8. როდესაც გეოგრაფიულ აღნიშვნებს განვიხილავთ როგორც კომერციაში გამოყენებულ განმასხვავებელი აღნიშვნების სპეციალურ სახეობასა და აქედან გამომდინარე, როგორც ინტელექტუალური საკუთრების განსაკუთრებულ კატეგორიას, მნიშვნელოვანია განვასხვავოთ ისინი სასაქონლო ნიშნებისაგან: თუ სასაქონლო ნიშანი ახდენს იმ საწარმოს იდენტიფიკაციას, რომელიც ბაზარს სთავაზობს გარკვეულ საქონელს ან მომსახურებას, გეოგრაფიული აღნიშვნა მიუთითებს იმ გეოგრაფიულ რაიონზე, სადაც განლაგებულია ერთი ან რამდენიმე საწარმო, რომელიც აწარმოებს იმ გარკვეული სახეობის პროდუქციას, რომლისთვისაც გამოიყენება გეოგრაფიული აღნიშვნა. ამგვარად, არ არსებობს გეოგრაფიული აღნიშვნის არანაირი „მფლობელი" იმ გაგებით, რომ ერთ პირს ან საწარმოს შეუძლია აუკრძალოს სხვა პირს ან საწარმოს გეოგრაფიული აღნიშვნის გამოყენება, მაგრამ როგორც თითოეულ, ისე ყველა საწარმოს, რომელიც განლაგებულია გეოგრაფიული აღნიშვნის შესაბამის რაიონში, უფლება აქვს, გამოიყენოს მოცემული გეოგრაფიული აღნიშვნა პროდუქტისათვის, რომელიც წარმოშობილია აღნიშნულ რაიონში, მაგრამ შეიძლება უნდა აკმაყოფილებდეს ხარისხისადმი გარკვეულ მოთხოვნებს, რომლებიც დაწესებულია, მაგალითად, ადგილწარმოშობის დასახელებათა გამოყენების მარეგულირებელ ადმინისტრაციულ დადგენილებებში.

11.9. ვიდრე განვიხილავთ გეოგრაფიულ აღნიშვნათა დაცვის სხვადასხვა ფორმებს, სასარგებლოა, მოკლედ განვმარტოთ, თუ რა იგულისხმება გეოგრაფიულ აღნიშვნათა „დაცვაში". უწინარეს ყოვლისა, დაცვა გულისხმობს უფლებას აუკრძალონ არაუფლებამოსილ პირებს, გამოიყენონ გეოგრაფიული აღნიშვნები პროდუქტისათვის, რომელიც ან არ არის წარმოშობილი აღნიშნული გეოგრაფიული ადგილიდან, ან არ პასუხობს ხარისხის დაწესებულ სტანდარტებს. მეორე ასპექტი, რომელიც ეხება დაცვის პრობლემას, არის გეოგრაფიულ აღნიშვნათა გვარეობით ცნებად გადაქცევისაგან დაცვის საკითხი. როგორც კი გეოგრაფიული აღნიშვნა გადაიქცევა გვარეობით ცნებად, იგი კარგავს განმასხვავებლობას და, მაშასადამე, კარგავს დაცვას. საერთაშორისო შეთანხმების არარსებობის პირობებში საკითხი იმის შესახებ, არის თუ არა გეოგრაფიული აღნიშვნა გვარეობითი ცნება, უნდა გადაწყვიტოს ეროვნულმა კანონმდებლობამ. ისეც ხდება, რომ გეოგრაფიული სახელები ერთ ქვეყანაში განიხილება როგორც გეოგრაფიული აღნიშვნა და დაცულია სათანადოდ, მაშინ როდესაც მეორე ქვეყანაში იგი ითვლება გვარეობით ან ნახევრად გვარეობით ცნებად. გეოგრაფიული სახელებისადმი განსხვავებული მიდგომის საყოველთაოდ ცნობილ მაგალითებს წარმოადგენს ფრანგული დასახელებები „Champagne" და „Chablis", რომელთა გამოყენება საფრანგეთში დაშვებულია მხოლოდ იმ პროდუქტისათვის, რომლებიც წარმოშობილია განსაზღვრული გეოგრაფიული რაიონიდან და დამზადებულია ხარისხის გარკვეული სტანდარტების შესაბამისად, მაშინ როდესაც, მა-

გალითად, ამერიკის შეერთებულ შტატებში ისინი განიხილება ნახევრად გვარეობით ცნებად და ამიტომ მათი გამოყენება შეიძლება იმ ღვინოებისთვისაც, რომლებიც არ არიან წარმოშობილნი საფრანგეთიდან. დაცვის ეს ასპექტი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია გეოგრაფიულ აღნიშვნათა საერთაშორისო დაცვის კონტექსტში და მასთან გვაქვს საქმე, მაგალითად, ადგილწარმოშობის დასახელებათა დაცვისა და მათი საერთაშორისო რეგისტრაციის შესახებ ლისაბონის შეთანხმებით.

B. გეოგრაფიულ აღნიშვნათა დაცვა ეროვნულ დონეზე

11.10. რაც შეეხება გეოგრაფიულ აღნიშვნათა ეროვნულ დონეზე დაცვის სხვადასხვა ფორმას, აქ შეიძლება გამოვყოთ სამი ძირითადი კატეგორია. პირველი კატეგორია შეიცავს დაცვის ყველანაირ შესაძლებლობას, რომელიც არ ემყარება იმ კომპეტენტური ორგანოს მიერ გამოტანილ გადაწყვეტილებას, რომელიც განახორციელებს კონკრეტული გეოგრაფიული აღნიშვნის მიმართ დაცვას; მაგრამ წარმოადგენს საკანონმდებლო დებულებათა ან სასამართლო პრაქტიკის დადგენილი პრინციპების პირდაპირი გამოყენების შედეგს. მეორე კატეგორია გეოგრაფიულ აღნიშვნათა დაცვას კოლექტიური ნიშნების (სასოფლო-სამეურნეო ეტიკეტების ჩათვლით) ან სასერტიფიკაციო ნიშნების (ან საგარანტიო ნიშნების) რეგისტრაციის გზით ახორციელებს. მესამე კატეგორია შეიცავს გეოგრაფიულ აღნიშვნათა დაცვის სპეციალურ სახეობებს, რომლებიც სახელმწიფო ხელისუფლების იმ კომპეტენტური ორგანოს მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილების შედეგს წარმოადგენენ, რომელიც ახორციელებს დაცვას. ეს კატეგორია, კერძოდ, შეიცავს ადგილწარმოშობის დასახელებათა დაცვას, იქნება იგი განხორციელებული სამრეწველო საკუთრების უწყებაში რეგისტრაციის შედეგად, როგორც ეს ხდება რუსეთის ახალი კანონმდებლობის შესაბამისად, თუ დეკრეტების მიღების საფუძველზე, რაც პრაქტიკულად დამკვიდრდა საფრანგეთში 1919 წელს ადგილწარმოშობის დასახელებათა შესახებ სპეციალური კანონის მიღების შემდეგ. ეს კატეგორია შეიცავს, აგრეთვე, დაცვას, რომელიც ხორციელდება „სოფლის მეურნეობის პროდუქტებისა და სურსათის ადგილწარმოშობის დასახელებათა და გეოგრაფიულ აღნიშვნათა დაცვის შესახებ" EEC №2081/92 რეგლამენტის შესაბამისად და ღვინის შესახებ Eსხვადასხვა EEC რეგლამენტის შესაბამისად (მაგალითად, „სპეციფიკურ რეგიონებში წარმოებული მაღალხარისხიანი ღვინოების შესახებ" (EEC №823/87 რეგლამენტი ცვლილებებით EEC №2043/89 წესის თანახმად) და „vins de pays" („ადგილობრივი ღვინოები") (EEC №2393/89 რეგლამენტი)).

(a) დაცვის სპეციალური სახეები

11.11. უკვე გასული ასწლეულის დასაწყისში მიიჩნეოდა, რომ წარმოშობის აღნიშვნის დაცვისათვის მხოლოდ ყალბი ან შეცდომაში შემყვანი აღნიშვნების გამოყენების აღკვეთა არ არის საკმარისი. გარდა ამისა, საჭირო გახდა წარმოების ადგილობრივი, ტრადიციული ხერხების დაცვა და წახალისება. პირველად საფრანგეთში შევიდა ძალაში საკანონმდებლო აქტი, რომელიც ითვალისწინებდა გეოგრაფიულ აღნიშვნათა დაცვას სამრეწველო საკუთრების დაცვის სპეციალური სახეების, სახელდობრ, ადგილწარმოშობის დასახელების მეშვეობით.

11.12. საფრანგეთის 1919 წლის 6 მაისის კანონმა ცნო ადგილწარმოშობის დასახელებათა არსებობა და დაადგინა პირობები მათ დასაცავად. ამ კანონის შესაბამისად, ადგილწარმოშობის დასახელებას შეადგენს ქვეყნის, რეგიონის ან ადგილის სახელი, რომელიც გამოიყენება აქედან წარმოშობილი იმ პროდუქტის მოსანიშნად, რომლის ხარისხი და თვისებები განპირობებულია ამ გეოგრაფიული გარემოთი, როგორც ბუნებრივი, ისე ადამიანის ფაქტორის ჩათვლით. ეს ნიშნავს, რომ დაცვის ეს სპეციალური სახე ვრცელდება მხოლოდ ისეთ პროდუქტზე, რომელიც წარმოშობილია სპეციფიკურ მხარეში და რომლის განსაკუთრებული თვისებები განპირობებულია წარმოშობის ადგილით. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, დადგენილი უნდა იყოს პროდუქტის თვისებების კავშირი მისი წარმოშობის ადგილთან, ე.ი. იმ ბუნებრივ პირობებსა და ადამიანის ფაქტორთან, რომლებიც ახასიათებს მხოლოდ შესაბამის გეოგრაფიულ რეგიონს. იმის საგარანტიოდ, რომ პროდუქტს განსაკუთრებული ხარისხი გააჩნია, კომპეტენტური ორგანოების მიერ შექმნილი იქნა კონტროლის მექანიზმი და რეგულარულად ტარდება ხარისხის კონტროლი. ადგილწარმოშობის დასახელებით მხოლოდ ხარისხის სტანდარტების შესაბამის პროდუქტების დაცვა ხდება. თავდაპირველად ადგილწარმოშობის დასახელება ეხებოდა მხოლოდ ღვინოებსა და სპირტიან სასმელებს, მაგრამ მოგვიანებით ადგილწარმოშობის დასახელების ცნება გავრცელდა სხვა პროდუქტებზეც, როგორიცაა: რძის ნაწარმი (უმთავრესად ყველი და კარაქი), შინაური ფრინველის ხორცი და მცენარეული წარმოშობის პროდუქტები.

11.13. ფრანგულ ადგილწარმოშობის დასახელებათა დაცვის სისტემის წარმატებით ფუნქციონირების გამო, ასეთივე ან მსგავსი სისტემა შემოღებული იქნა სხვა ქვეყნებშიც, უმთავრესად ღვინისა და სპირტიანი სასმელებისათვის. იმ შთაბეჭდილების საწინააღმდეგოდ, რომელსაც ქმნის პარიზის კონვენციის 1(2) მუხლში სიტყვა „ან", მიგვაჩნია, რომ ადგილწარმოშობის დასახელება წარმოადგენს წარმოშობის აღნიშვნის სპეციალურ სახეს. სხვანაირად რომ ვთქვათ, ყველა ადგილწარმოშობის დასახელება წარმოადგენს წარმოშობის აღნიშვნას, მაგრამ ყველა წარმოშობის აღნიშვნა არ წარმოადგენს ადგილწარმოშობის დასახელებას.

(b) კოლექტიური ნიშნების ან სასერტიფიკაციო ნიშნების რეგისტრაცია

11.14. მოცემული გეოგრაფიული აღნიშვნის დაცვა შეიძლება ემყარებოდეს არა მხოლოდ საჯარო ან ადმინისტრაციულ აქტს, იგი შეიძლება კერძო ინიციატივის შედეგიც იყოს. რაც შეეხება უკანასკნელ მიდგომას, კოლექტიური ნიშნები ან სასერტიფიკაციო ნიშნები უზრუნველყოფენ გეოგრაფიულ აღნიშვნათა დაცვის ისეთ საშუალებებს, რომლებიც დაკავშირებულნი არ არიან სპეციალურ კანონმდებლობასთან ან სასამართლოსთან. საკანონმდებლო ან სასამართლო ღონისძიებებისაგან დამოუკიდებლად. კოლექტიური ნიშნისა და სასერტიფიკაციო ნიშნის (ან ზოგ ქვეყანაში საგარანტიო ნიშნის) ცნებები სხვადასხვაა სხვადასხვა ქვეყანაში. მოქმედი ეროვნული კანონმდებლობის მიხედვით კოლექტიური ნიშანი ან სასერტიფიკაციო ნიშანი შეიძლება გამოდგეს საქონლის ან მომსახურების წარმოშობის აღსანიშნავად, inter alia, და ამიტომ გარკვეულწილად გამოსადეგია გეოგრაფიული აღნიშვნის დაცვისათვისაც.

11.15. კოლექტიური ნიშანი წარმოადგენს ნიშანს, რომლის გამოყენება ნებადართულია მხოლოდ კოლექტიური ორგანიზაციის წევრებისათვის. ასეთი ორგანიზაცია შეიძლება

იყოს მეწარმეთა, მრეწველთა ან მოვაჭრეთა ასოციაცია ან კოოპერატივი. კოლექტიურ ნიშანს ფლობს ასოციაცია, რომელიც ამ ნიშნით სარგებლობის ნებას რთავს მხოლოდ თავის წევრებს. ასოციაცია შეიძლება იყოს ადგილობრივი ან უცხოური. კოლექტიური ნიშანი აღნიშნავს, რომ პირი, რომელიც იყენებს მას თავისი საქონლის ან მომსახურებისათვის, არის კოლექტიური ნიშნის მფლობელი ასოციაციის წევრი. ჩვეულებრივ, კოლექტიური ნიშნის გამოყენება დარეგულირებულია წესდებით, რომელიც რეგისტრაციაზე განაცხადთან ერთად უნდა იქნეს წარდგენილი სამრეწველო საკუთრების უწყებაში. იმ საკითხის გადაწყვეტა, შეიძლება თუ არა გეოგრაფიული აღნიშვნა რეგისტრირებული იყოს როგორც კოლექტიური ნიშანი, მთლიანადაა დამოკიდებული კონკრეტულ ეროვნულ კანონმდებლობაზე. ზოგ ეროვნულ კანონმდებლობაში სასაქონლო ნიშნების შესახებ გეოგრაფიული აღნიშვნის კოლექტიურ ნიშნად რეგისტრაციას გამორიცხავს, თუმცა, უკანასკნელ დროს ზოგიერთმა ქვეყანამ ეს აკრძალვა გააუქმა.

11.16. როგორც კი გეოგრაფიული აღნიშვნა რეგისტრირებული იქნება კოლექტიური ნიშნის სახით, მის მფლობელ ასოციაციას უფლება აქვს, აუკრძალოს მისი გამოყენება პირებს, რომლებიც არ არიან ასოციაციის წევრები. მაგრამ უფრო ადრინდელ უფლებასთან კონფლიქტის შემთხვევაში ასოციაციის წევრებს შეიძლება ჩამოერთვათ კოლექტიური ნიშნის გამოყენების უფლება. უფრო მეტიც, გეოგრაფიული აღნიშვნის, როგორც კოლექტიური ნიშნის, რეგისტრაცია ვერ შეუშლის ხელს მის გვარეობით ცნებად **per se** (თავისთავად) გადაქცევას. გარდა ამისა, ზოგი ქვეყნის კანონმდებლობაში შეტანილია გამოყენების მკაცრი პირობა, რომლითაც შესაძლებელია კოლექტიური ნიშნის რეგისტრაციის გაუქმება, თუ იგი უწყვეტად არ გამოიყენება.

11.17. კოლექტიური ნიშნებისაგან განსხვავებით, სასერტიფიკაციო ნიშნებსა და საგარანტიო ნიშნებს ფლობს არა კოლექტიური ორგანიზაცია, როგორიცაა, მაგალითად, მეწარმეთა ასოციაცია, არამედ სერტიფიკატის გამცემი ოფიციალური ორგანო, რომელიც გასცემს მოწმობას. ასეთი ორგანო შეიძლება იყოს ადგილობრივი საბჭო ან ასოციაცია, რომლებიც არ არიან დაკავებულნი ამა თუ იმ პროდუქტის წარმოებით ან ვაჭრობით. უკანასკნელი გარემოება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რადგან სწორედ სასერტიფიკაციო ნიშნის მფლობელია ვალდებული, დაადასტუროს, რომ სასერტიფიკაციო ნიშნის მქონე საქონელი სათანადო ხარისხისაა. სასერტიფიკაციო ნიშანი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს იმისათვის, რომ **inter alia** დაადასტუროს საქონლის ან მომსახურების წარმოშობა. განაცხადს სასერტიფიკაციო ნიშნის რეგისტრაციაზე თან უნდა ახლდეს წესდება, რომლის მიხედვითაც რეგლამენტირებულია სასერტიფიკაციო ნიშნის გამოყენება. რაც შეეხება გეოგრაფიული აღნიშვნების სასერტიფიკაციო ნიშნებად ან საგარანტიო ნიშნებად რეგისტრაციის შესაძლებლობას, აქ იგივე პრინციპი გამოიყენება, რაც კოლექტიური ნიშნებისათვის.

11.18. იმ შემთხვევაში, თუ გეოგრაფიული აღნიშვნა რეგისტრირებულია როგორც სასერტიფიკაციო ნიშანი ან საგარანტიო ნიშანი, ჩვეულებრივ, იგი შეიძლება გამოიყენოს ნებისმიერმა პირმა, რომლის საქონელი აკმაყოფილებს წესდებაში დადგენილ პირობებს. მაგრამ სარგებლობის ასეთი უფლება არ შეიძლება არსებობდეს უფრო ადრინდელ უფლებასთან კონფლიქტის შემთხვევაში. რეგისტრირებული სასერტიფიკაციო ნიშნის ან საგარანტიო ნიშნის მფლობელ ორგანიზაციას უფლება აქვს, აუკრძალოს ამ ნიშნის გამო-

ყენება პირებს, რომელთა საქონელი არ აკმაყოფილებს წესდებაში დადგენილ პირობებს. საზოგადოდ, გეოგრაფიული აღნიშვნის, როგორც სასერტიფიკაციო ნიშნის ან საგარანტიო ნიშნის, დაცვა რეგისტრაციის გზით იმ დაცვის ეკვივალენტურია, რომელიც ენიჭება გეოგრაფიულ აღნიშვნას კოლექტიურ ნიშნად რეგისტრაციის დროს.

11.19. დაცული გეოგრაფიული აღნიშვნის სპეციალურ ფორმას, რომელიც მოგვაგონებს კოლექტიური ნიშნის ცნებას, წარმოადგენს ფრანგული „სასოფლო-სამეურნეო ეტიკეტი" (label agricole). იგი რეგლამენტირებულია სასოფლო-სამეურნეო ეტიკეტების შესახებ 1983 წლის ივნისის თვის ბრძანებულების 1991 წლის ბოლო რედაქციით და შეიძლება გამოყენებული იქნეს სოფლის მეურნეობის პროდუქტებისათვის. სასოფლო-სამეურნეო ეტიკეტი წარმოადგენს კოლექტიურ ნიშანს, რომელიც ადასტურებს, რომ მოცემულ საკვებ ან არასაკვებ დაუმუშავებელ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტს (როგორიცაა მარცვლეულის თესლი) გააჩნია სხვა მსგავსი პროდუქტისაგან განსხვავებული სპეციფიკური მახასიათებლების კომბინაცია და ხარისხის მაღალი დონე. სასოფლო-სამეურნეო ეტიკეტი შეიძლება იყოს ეროვნული (ცნობილია როგორც „წითელი ეტიკეტი") ან რეგიონული, ამასთან, უკანასკნელი მიუთითებს თვისებებზე, რომლებიც სპეციფიკურია, ტრადიციულია ან დამახასიათებელია განსაზღვრული რეგიონისათვის. სასოფლო-სამეურნეო ეტიკეტით დაცვას არ ექვემდებარება პროდუქტები, რომლებთან დაკავშირებითაც რეგისტრირებულია ადგილწარმოშობის დასახელება და, აგრეთვე, ღვინის ზოგიერთი სახეობა (იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ისინი არ სარგებლობენ ადგილწარმოშობის დასახელებით). სასოფლო-სამეურნეო ეტიკეტის რეგისტრაცია ხდება იმ პირის სახელზე, რომელიც აკონტროლებს მის გამოყენებას. დეკრეტის მოქმედება არ იფარგლება ფრანგული პროდუქტებით, მაგრამ დღემდე იგი ძალიან იშვიათად გამოიყენება უცხოური პროდუქტებისათვის (უცხოური პროდუქტის მაგალითია ეტიკეტი „შოტლანდიური ორაგული").

(c) კანონმდებლობა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ

11.20. გარკვეული გეოგრაფიული აღნიშვნის გამოყენებამ საქონლის ან მომსახურებისთვის, რომელიც არ არის წარმოშობილი შესაბამის რეგიონში, შეიძლება შეცდომაში შეიყვანოს მომხმარებელი და, აქედან გამომდინარე, მოატყუოს იგი. გარდა ამისა, ასეთი გამოყენება შეიძლება გახდეს იმ პირის გუდვილის უკანონო მითვისების საფუძველი, რომელსაც მართლა აქვს გეოგრაფიული აღნიშვნის გამოყენების უფლება. არაკეთილსინდისიერ კონკურენციასთან დაკავშირებული სარჩელი, რომელიც ეროვნულ კანონმდებლობაზე დამოკიდებულებით ეფუძნება სასამართლო გადაეყვეტილებების მიხედვით ინტერპრეტირებულ საკანონმდებლო დებულებებს ან საერთო კანონს, შეიძლება აღიძრას, რათა ხელი შეუშალოს კონკურენტებს ვაჭრობაში მიმართონ შეცდომაში შემყვან ამგვარ პრაქტიკას.

11.21. თუმცა არაკეთილსინდისიერ კონკურენციასთან დაკავშირებული შედეგიანი სასამართლო დევნის პირობები განსხვავდება სხვადასხვა ქვეყანაში, საყოველთაოდ მიღებულად შეიძლება ჩაითვალოს შემდეგი ძირითადი პრინციპები. იმისათვის, რომ გეოგრაფიული აღნიშვნა დაცვისუნარიანი იყოს, მან უნდა შეიძინოს გარკვეული რეპუტაცია ან გუდვილი. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, საქონლის პოტენციურმა მყიდველმა გეოგრაფიული

აღნიშვნა ასოციაციით უნდა დაუკავშიროს საქონლის ან მომსახურების წარმოშობის ადგილს. გარდა ამისა, ასეთი სარჩელისათვის მოითხოვება, რომ გეოგრაფიული აღნიშვნის გამოყენება საქონლისა და მომსახურებისათვის, რომლებიც წარმოშობილნი არ არიან შესაბამის გეოგრაფიულ რაიონში, უნდა განიხილებოდეს როგორც შეცდომაში შემყვანი ქმედება, რის გამოც მომხმარებელი ტყუვდება საქონლის ან მომსახურების წარმოშობის ნამდვილი ადგილის მიმართ. ზოგიერთი ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად მოითხოვება შეცდომაში შეყვანის ასეთი ქმედებით მიყენებული ზიანის ან ზიანის მიყენების შესაძლებლობის დამტკიცება.

11.22. მაშინ, როდესაც საყოველთადაა აღიარებული პრინციპი, რომლის თანახმადაც შეცდომაში შემყვანი გეოგრაფიული აღნიშვნის გამოყენება შეიძლება გახდეს არაკეთილსინდისიერ კონკურენციასთან დაკავშირებული სარჩელის საფუძველი, ასეთი სარჩელის შედეგი წინასწარ განუსაზღვრელია. კერძოდ, დონე, რომელსაც უნდა მიაღწიოს მოცემული გეოგრაფიული აღნიშვნის მიერ შეძენილმა რეპუტაციამ სხვადასხვა ქვეყანაში შეიძლება სხვადასხვა იყოს. შეიძლება მოითხოვებოდეს, რომ გეოგრაფიული აღნიშვნა უნდა გამოიყენებოდეს ვაჭრობაში განსაზღვრული დროის განმავლობაში, და, რომ შესაბამის მომხმარებელთა ცნობიერებაში შეიქმნას ასოციაციური კავშირი, ერთი მხრივ, გეოგრაფიულ აღნიშვნასა და, მეორე მხრივ, საქონლისა და მომსახურების წარმოშობის ადგილს შორის. ამიტომ გეოგრაფიული აღნიშვნა, რომელსაც ჯერ კიდევ არა აქვს მოპოვებული რეპუტაცია ბაზარზე, შეიძლება ვერ იქნეს დაცული კონკურენტების მიერ შეცდომაში შემყვანი გამოყენებისაგან არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის სასამართლო დევნის საფუძველზე. გარდა ამისა, გეოგრაფიულმა აღნიშვნამ, რომელიც არ გამოიყენებოდა განსაზღვრული დროის განმავლობაში, შეიძლება დაკარგოს თავისი რეპუტაცია და ამიტომ ვეღარ იქნეს დაცული არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის სასამართლო დევნის საფუძველზე. არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტებისაგან დაცვის არსებობა არ უშლის ხელს გეოგრაფიული აღნიშვნის გვარეობით ცნებად გადაქცევას. გეოგრაფიული აღნიშვნები, რომლებიც გვარეობით ცნებად იქცნენ ცალკეულ ქვეყანაში, კარგავენ თავის განმასხვავებლობას და აღარ არიან დაცვისუნარიანნი ამ ქვეყანაში.

C. გეოგრაფიულ აღნიშვნათა დაცვა საერთაშორისო დონეზე მრავალმხრივი ხელშეკრულებების მეშვეობით

11.23. გეოგრაფიულ აღნიშვნათა დაცვის მარეგულირებელ დებულებებს ისმო-ს მიერ ადმინისტრირებული სამი მრავალმხრივი ხელშეკრულება შეიცავს. ესენია: პარიზის კონვენცია სამრეწველო საკუთრების დაცვის შესახებ, 1991 წლის მადრიდის შეთანხმება ყალბი ან შეცდომაში შემყვანი წარმოშობის აღნიშვნების აღკვეთის შესახებ, რომელიც უკანასკნელად გადასინჯული იყო 1967 წელს (შემდეგში – "მადრიდის შეთანხმება"), და ლისაბონის შეთანხმება ადგილწარმოშობის დასახელებათა დაცვისა და მათი საერთაშორისო რეგისტრაციის შესახებ (შემდეგში – „ლისაბონის შეთანხმება").

(a) პარიზის კონვენცია სამრეწველო საკუთრების დაცვის შესახებ

11.24. პარიზის კონვენციის რამდენიმე დებულება ეხება კონკრეტულად წარმოშობის აღნიშვნას ან ადგილწარმოშობის დასახელებას: 1(2) მუხლში სამრეწველო საკუთრების დაცვის ობიექტებს შორის მოხსენიებულია „წარმოშობის აღნიშვნა" და „ადგილწარმოშობის დასახელება"; მე-9 მუხლი ითვალისწინებს ზოგიერთ სანქციას, რომლებიც გამოიყენება, inter alia, სხვა სანქციებთან ერთად ყალბი აღნიშვნების პირდაპირი ან არაპირდაპირი ხმარების შემთხვევაში; მე-10 მუხლი ეხება წარმოშობის აღნიშვნის დაცვას და მე-10ter მუხლი განამტკიცებს მე-9 და მე-10 მუხლების დებულებებს.

11.25. 1(2) მუხლი სხვა ობიექტებთან ერთად ითვალისწინებს „წარმოშობის აღნიშვნის" და „ადგილწარმოშობის დასახელების", როგორც სამრეწველო საკუთრების ობიექტების, დაცვას. წარმოშობის აღნიშვნის დაცვის უზრუნველყოფა კონკრეტულად გათვალისწინებულია მე-10 მუხლში, მაგრამ პარიზის კონვენციაში არ არის ადგილწარმოშობის დასახელებათა დაცვის მარეგულირებელი სპეციალური დებულებები. მიუხედავად ამისა, მე-9, მე-10, და მე-10ter მუხლები გამოიყენება ადგილწარმოშობის დასახელებისათვის, რადგან ყოველი ადგილწარმოშობის დასახელება, განსაზღვრის მიხედვით, წარმოადგენს წარმოშობის აღნიშვნას.

11.26. მე-10(1) მუხლი არის პარიზის კონვენციის ძირითადი დებულება წარმოშობის აღნიშვნის შესახებ. იგი უზრუნველყოფს მე-9 მუხლით სასაქონლო ნიშნებისა და საფირმო სახელწოდებების საქონელზე უკანონოდ გამოყენების საწინააღმდეგოდ დაწესებული სანქციების გატარებას ნებისმიერი საქონლის „ყალბი წარმოშობის აღნიშვნის" მითითებისთვის. ეს ნიშნავს, რომ არ შეიძლება გამოყენებული იქნეს არავითარი წარმოშობის აღნიშვნა, რომელიც მიუთითებს ისეთ გეოგრაფიულ ადგილზე, საიდანაც არ არის წარმოშობილი მოცემული საქონელი. დებულების გამოიყენებისათვის არ არის აუცილებელი, რომ ყალბი აღნიშვნა უშუალოდ დატანილი იქნეს საქონელზე, ვინაიდან როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი (მაგალითად, რეკლამაში) გამოყენება ექვემდებარება ასეთ სანქციას. მაგრამ მე-10(1) მუხლი არ გამოიყენება ისეთი აღნიშვნების მიმართ, რომლებიც არაა ყალბი, მაგრამ შეუძლიათ შეცდომაში შეიყვანონ მთლიანად საზოგადოება ან გარკვეული ქვეყნის საზოგადოება მაინც. მაგალითად, თუ სხვადასხვა ქვეყანაში რამდენიმე გეოგრაფიულ რაიონს ერთნაირი დასახელება აქვს, მაგრამ ამ რაიონებიდან მხოლოდ ერთია საერთაშორისო დონეზე ცნობილი კონკრეტული საქონლის მიმართ, ამ დასახელების გამოყენება იმ საქონელთან დაკავშირებით, რომელიც წარმოშობილია სხვა ადგილიდან, შეიძლება შეცდომაში შემყვანი იყოს, მაგრამ არ დაექვემდებაროს სანქციას.

11.27. რაც შეეხება სანქციებს საქონლის ყალბი წარმოშობის აღნიშვნის გამოყენების შემთხვევაში, მე-9 მუხლი აწესებს პრინციპს, რომელიც იმაში მდგომარეობს, რომ ასეთ საქონელს დაედოს ყადაღა მისი იმპორტის დროს, ან აიკრძალოს მისი იმპორტი, ან ყადაღა დაედოს მას ქვეყნის შიგნით; თუ მოცემულ ქვეყანაში არ არის დაშვებული ასეთი სანქციები, მაშინ უნდა იქნეს გამოყენებული ამ შემთხვევისათვის კანონმდებლობით გათვალისწინებული ქმედებები და საშუალებები.

11.28. მე-9(3) და მე-10(2) მუხლები განსაზღვრავს, თუ ვის შეუძლია იმპორტზე ყადაღის დადების მოთხოვნა ან სხვა სანქციების მიყენება – პროკურორს, სხვა ნებისმიერ კომპე-

ტენტურ ორგანოს თუ ნებისმიერ დაინტერესებულ მხარეს. მე-10(2) მუხლი ადგენს, თუ რა იგულისხმება „დაინტერესებულ მხარეში" და განსაზღვრავს, რომ „ნებისმიერი მეწარმე, მრეწველი ან ვაჭარი – იქნება იგი ფიზიკური თუ იურიდიული პირი, რომელიც დაკავებულია მოცემული საქონლის დამზადებით, გამოშვებით ან გასაღებით და რომლის საქმეც დაფუძნებულია ისეთ ადგილზე, რომელიც ყალბ წარმოშობის ადგილად არის მითითებული, ან რეგიონში, სადაც ეს ადგილია განლაგებული, ქვეყანაში, რომელიც ყალბად არის მითითებული, ან ქვეყანაში, სადაც ყალბი წარმოშობის აღნიშვნები გამოიყენება, ყველა შემთხვევაში განიხილება როგორც დაინტერესებული მხარე".

11.29. მე-10bis მუხლი ეხება დაცვას არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან და უზრუნველყოფს აღრევის გამომწვევ, ყალბ ან შეცდომაში შემყვან გეოგრაფიულ აღნიშვნათა გამოყენებისაგან დაცვის საფუძველს. მე-10bis მუხლი ავალდებულებს პარიზის კავშირის ქვეყნებს, უზრუნველყონ ეფექტური დაცვა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან, ზოგადად განსაზღვრავს, თუ რა ითვლება არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტად და შეიცავს ქმედებათა არაამომწურავ სამი სახის ნუსხას, რომლებიც, კერძოდ, ექვემდებარებიან აკრძალვას.

10.30. მე-10ter მუხლი დაკავშირებულია იმავე საკითხებთან იმდენად, რამდენადაც იგი კავშირის სახელმწიფოებს ავალდებულებს, უზრუნველყონ, ერთი მხრივ, შესაბამისი კანონიერი საშუალებები და, მეორე მხრივ, ნება დართონ დაინტერესებული მრეწველების, მეწარმეების ან ვაჭართა კავშირებსა და გაერთიანებებს, გარკვეული პირობების გათვალისწინებით განახორციელონ ქმედებები ყალბი წარმოშობის აღნიშვნის აღკვეთის მიზნით.

11.31. წარმოშობის აღნიშვნის მიმართ პარიზის კონვენციის მიერ მინიჭებული დაცვის მთავარი უპირატესობა დაცვის იმ ტერიტორიაზე გავრცელების გაფართოებაში მდგომარეობს, რომელსაც პარიზის კავშირის წევრი-ქვეყნები მოიცავს. 1996 წლის 1 ოქტომბრისათვის წევრი-ქვეყნების რიცხვმა 140-ს მიაღწია. მეორე მხრივ, ისეთი აღნიშვნების საკითხი, რომლებიც წარმოშობის ქვეყნისაგან განსხვავებულ ქვეყნებში წარმოადგენენ პროდუქტის გვარეობით დასახელებებს, არ განიხილება პარიზის კონვენციის მიხედვით, ასე რომ, პარიზის კავშირის წევრი-სახელმწიფოები შეიძლება სრულიად თავისუფალნი იყვნენ ამ მხრივ. დაბოლოს, სანქციებს, რომლებიც სპეციალურადაა მოხსენიებული პარიზის კონვენციის ტექსტში, ყოველთვის არა აქვს სავალდებულო ხასიათი და გამოიყენება მხოლოდ ყალბი, მაგრამ არა შეცდომაში შემყვანი, წარმოშობის აღნიშვნებისათვის.

(b) <u>მადრიდის შეთანხმება საქონელზე ყალბი ან შეცდომაში შემყვანი წარმოშობის აღნიშვნების აღკვეთის შესახებ</u>

11.32. მადრიდის შეთანხმება საქონელზე ყალბ ან შეცდომაში შემყვან წარმოშობის აღნიშვნათა აღკვეთის შესახებ წარმოადგენს სპეციალურ შეთანხმებას პარიზის კავშირის ფარგლებში. შეთანხმება მიმართულია არა მხოლოდ ყალბ, არამედ საქონელზე შეცდომაში შემყვან წარმოშობის აღნიშვნათა აღსაკვეთად.

11.33. მადრიდის შეთანხმების 1(1) მუხლი ითვალისწინებს, რომ ნებისმიერ საქონელს, რომელიც ატარებს ყალბ ან შეცდომაში შემყვან აღნიშვნას, რომელიც პირდაპირ ან

არაპირდაპირ მიუთითებს მადრიდის შეთანხმების მონაწილე ერთ-ერთ ქვეყანაზე ან ასეთ ქვეყანაში მდებარე ადგილზე, როგორც წარმოშობის ქვეყანაზე ან ადგილზე, უნდა დაედოს ყადაღა მადრიდის შეთანხმების ნებისმიერ მონაწილე ქვეყანაში იმპორტის განხორციელებისას.

11.34. პირველი და მე-2 მუხლების სხვა პუნქტები ადგენს, თუ როგორ შემთხვევებში და როგორი სახით შეიძლება იქნეს მოთხოვნილი და განხორციელებული ასეთი ყადაღის დადება ან მსგავსი საშუალება. მუხლებში აშკარად არ არის გამოხატული დებულება იმის თაობაზე, რომ კერძო პირებს შეუძლიათ უშუალოდ მოითხოვონ ყადაღის დადება. ამგვარად, მონაწილე სახელმწიფოებს შეუძლიათ კანონმდებლობით დაავალდებულონ ასეთი პირები, მიმართონ პროკურატურას ან სხვა კომპეტენტურ ორგანოს.

11.35. მე-3 მუხლი ნებას რთავს გამყიდველს, აღნიშნოს თავისი სახელი ან მისამართი იმ ქვეყნიდან შემოტანილ საქონელზე, რომელიც არ წარმოადგენს ქვეყანას, სადაც ხდება გაყიდვა. მაგრამ ასეთ შემთხვევაში ავალდებულებს მას, რომ მის სახელსა და მისამართს თან ახლდეს დამზადების ან წარმოების ქვეყნის ან ადგილის ზუსტი, თვალსაჩინოდ გამოხატული მითითება ან რაიმე სხვა აღნიშვნა, რომელიც საკმარისი იქნება საქონლის ჭეშმარიტი წარმოშობის მიმართ ნებისმიერი შეცდომის თავიდან ასაცილებლად.

11.36. მე-3bis მუხლი ავალდებულებს მადრიდის შეთანხმების მონაწილე ქვეყნებს, აკრძალონ ნებისმიერი საქონლის გაყიდვასთან, დემონსტრირებასთან ან გასაყიდად შეთავაზებასთან დაკავშირებული ყველანაირი აღნიშვნის გამოყენება, რომლითაც შეუძლიათ შეცდომაში შეიყვანონ საზოგადოება საქონლის წარმოშობის მიმართ.

11.37. მე-4 მუხლი ითვალისწინებს, რომ თითოეული ქვეყნის სასამართლომ თვითონ უნდა განსაზღვროს, გვარეობითი ხასიათის გამო რომელი დასახელებები არ ექვემდებარება მადრიდის შეთანხმების დებულებებს. ამ დებულებით მოცემული არ ვრცელდება მხოლოდ ყურძნის პროდუქციის წარმოების რეგიონულ დასახელებებზე. ეს პირობა არსებითად ზღუდავს მადრიდის შეთანხმების გამოყენების სფეროს, მიუხედავად მნიშვნელოვანი გამონაკლისისა, რომელიც დაწესებულია ყურძნის პროდუქტების წარმოშობასთან დაკავშირებული რეგიონული დასახელებებისათვის, რომელთათვისაც დაცვა უპირობოა.

11.38. 1996 წლის 1 ოქტომბრის ვითარებით საქონელზე ყალბი ან შეცდომაში შემყვან წარმოშობის აღნიშვნათა აღკვეთის შესახებ მადრიდის შეთანხმების მონაწილე იყო 31 სახელმწიფო: ალჟირი, ბულგარეთი, ბრაზილია, უნგრეთი, გერმანია, დომინიკელთა რესპუბლიკა, ეგვიპტე, ისრაელი, ირლანდია, ესპანეთი, იტალია, კუბა, ლიბანი, ლიხტენშტაინი, მაროკო, მონაკო, ახალი ზელანდია, პოლონეთი, პორტუგალია, სან-მარინო, სირია, სლოვაკია, დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთი ირლანდიის გაერთიანებული სამეფო, ტუნისი, თურქეთი, საფრანგეთი, ჩეხეთის რესპუბლიკა, შვეიცარია, შვედეთი, შრი-ლანკა, იაპონია.

(c) ლისაბონის შეთანხმება ადგილწარმოშობის დასახელებების დაცვისა და მათი საერთაშორისო რეგისტრაციის შესახებ

11.39. ადგილწარმოშობის დასახელებათა დაცვისა და მათი საერთაშორისო რეგისტრაციის შესახებ ლისაბონის შეთანხმების შეზღუდული გეოგრაფიული სივრცე განპირობებულია შეთანხმების არსებითი დებულებების სპეციფიკური ხასიათით.

11.40. მე-2(1) მუხლი შეიცავს განსაზღვრას, რომლის შესაბამისად ადგილწარმოშობის დასახელება ნიშნავს „ქვეყნის, რეგიონის ან ადგილის გეოგრაფიულ სახელს, რომელიც გამოიყენება იქ წარმოშობილი ისეთი პროდუქტის მოსანიშნად, რომლის ხარისხი და მახასიათებლები განპირობებულია მხოლოდ ან არსებითად გეოგრაფიული გარემოთი, ბუნებრივი და ადამიანის ფაქტორების ჩათვლით". გამოდის, რომ ლისაბონის შეთანხმების საშუალებით შეიძლება დაცული იქნეს მხოლოდ ის სახელები, რომლებიც შეესაბამება ამ განსაზღვრას. პროდუქტის წარმოშობის უბრალო აღნიშვნები (რომლებიც შეიძლება გამოყენებული იყოს ისეთი პროდუქტებისთვის, რომელთა მახასიათებლები გეოგრაფიული გარემოს შედეგი არ არის) არ მიეკუთვნება შეთანხმების მოქმედების სფეროს. ეს შეზღუდვა ხელს უშლის შეთანხმებასთან იმ ქვეყნების მიერთებას, რომლებისთვისაც ცნობილი არ არის ადგილწარმოშობის დასახელების ცნება.

11.41. განსაზღვრის პირველი ელემენტია ის, რომ ადგილწარმოშობის დასახელება უნდა იყოს ქვეყნის, რეგიონის ან ადგილის გეოგრაფიული სახელი. განსაზღვრის მეორე ელემენტს წარმოადგენს ის, რომ ადგილწარმოშობის დასახელება გამოყენებული უნდა იქნეს ისეთი პროდუქტის მოსანიშნად, რომელიც წარმოშობილია მოხსენიებული ქვეყნიდან, რეგიონიდან ან ადგილიდან. განსაზღვრის მესამე ელემენტს წარმოადგენს ის, რომ პროდუქტსა და გეოგრაფიულ ადგილმდებარეობას შორის უნდა არსებობდეს თვისობრივი კავშირი: „ხარისხი და მახასიათებლები" განპირობებული უნდა იყოს მხოლოდ ან არსებითად გეოგრაფიული გარემოთი. თუ თვისობრივი კავშირი არასაკმარისია, ე.ი. თუ ხარისხობრივი მახასიათებლები გეოგრაფიული გარემოთი განპირობებულია არა არსებითად, არამედ უმნიშვნელოდ, დასახელება არის არა ადგილწარმოშობის დასახელების, არამედ, უბრალოდ წარმოშობის აღნიშვნა. რაც შეეხება გეოგრაფიულ გარემოს, ის შეიცავს ბუნებრივ ფაქტორს, როგორიცაა ნიადაგი ან კლიმატი და ადამიანის ფაქტორს, როგორიცაა ამა თუ იმ გეოგრაფიულ რაიონში ჩამოყალიბებული მეწარმეთა სპეციალური პროფესიული ტრადიციები.

11.42. მიუხედავათ იმისა, რომ მე-2(1) მუხლში მოცემულია ადგილწარმოშობის დასახელებების ფართო განსაზღვრა, მას გააჩნია სერიოზული ნაკლი იმ ქვეყნებისათვის, რომელთა ტოპონიმებს, ჩვეულებრივ, სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ან ხელნაკეთობისათვის კი არ იყენებენ, არამედ სამრეწველო ნაწარმისათვის. სირთულე წარმოიშობა იმასთან დაკავშირებით, რომ მე-2(1) მუხლი მოითხოვს გეოგრაფიულ გარემოსა და პროდუქტს შორის თვისებრივი კავშირის არსებობას მაშინაც, მხოლოდ ადამიანის ფაქტორი რომ ყოფილიყო საკმარისი. ეს კავშირი, რომელიც შეიძლება სამრეწველო ნაწარმის წარმოების საწყის ეტაპზე არსებულიყო, შემდეგში წესების მკაცრად დაუცველობის გამო მისი არსებობის დამტკიცება შეიძლება ძნელი გახდეს. უფრო მეტიც, შეიძლება მოხდეს წარმოების ტრადიციებისა და დახელოვნებული პერსონალის ტრადიციების

გადაადგილება ერთი გეოგრაფიული რეგიონიდან მეორეში, განსაკუთრებით, ადამიანური რესურსების მზარდი მიგრაციის გამო, რასაც ადგილი აქვს მსოფლიოს ყველა კუთხეში.

11.43 1(2) მუხლი ითვალისწინებს, რომ ლისაბონის შეთანხმების მონაწილე ქვეყნები ვალდებულებას იღებენ, შეთანხმების პირობების შესაბამისად, თავის ტერიტორიაზე დაიცვან ლისაბონის შეთანხმების სხვა მონაწილე ქვეყნების პროდუქტის ადგილწარმოშობის დასახელებები, რომლებიც ასეთად აღიარებული და დაცულია წარმოშობის ქვეყანაში და რეგისტრირებულია ისმო-ს საერთაშორისო ბიუროში. ამიტომ, ლისაბონის შეთანხმების მიხედვით დაცვისათვის, ადგილწარმოშობის დასახელება უნდა აკმაყოფილებდეს ორ პირობას. პირველი პირობა მდგომარეობს იმაში, რომ ადგილწარმოშობის დასახელება უნდა იქნეს აღიარებული და ექვემდებარებოდეს ასეთად დაცვას წარმოშობის ქვეყანაში (უკანასკნელი განსაზღვრულია მე-2(2) მუხლში). ეს პირობა ნიშნავს, რომ ამა თუ იმ ქვეყნისთვის საკმარისი არ არის მისი ადგილწარმოშობის დასახელების დაცვა ჩვეულებრივი გზით. თითოეული ადგილწარმოშობის დასახელება უნდა სარგებლობდეს სპეციალური ოფიციალური აქტიდან (საკანონმდებლო ან ადმინისტრაციული დებულება, ან სასამართლო გადაწყვეტილება, ან რეგისტრაცია) გამომდინარე განსაკუთრებული და ზუსტად განსაზღვრული დაცვით. ასეთი ოფიციალური აქტი მოითხოვება იმიტომ, რომ განსაზღვრული უნდა იყოს დაცვის ობიექტის სპეციფიკური ელემენტები (გეოგრაფიული ადგილმდებარეობა, ადგილწარმოშობის დასახელების კანონიერი მოსარგებლე, პროდუქტის ბუნება). ლისაბონის შეთანხმების შესაბამისი ინსტრუქციის 1 პუნქტის მიხედვით, ეს ელემენტები მითითებული უნდა იყოს საერთაშორისო რეგისტრაციაზე განაცხადში.

11.44. 1(2) მუხლით დადგენილი მეორე პირობა მდგომარეობს იმაში, რომ ადგილწარმოშობის დასახელება რეგისტრირებული უნდა იყოს ისმოს საერთაშორისო ბიუროში. თავად შეთანხმების მე-5 და მე-7 მუხლებსა და ინსტრუქციაში განმარტებულია საერთაშორისო რეგისტრაციის პროცედურა.

11.45. მე-2(2) მუხლში განსაზღვრულია წარმოშობის ქვეყანა, როგორც „ქვეყანა, რომლის სახელი ან ქვეყანა, რომელში მდებარე რეგიონის ან ადგილის სახელი შეადგენს ადგილწარმოშობის დასახელებას, რომელმაც შეუქმნა პროდუქტს მისი რეპუტაცია".

11.46. მე-5(1) მუხლი და ლისაბონის შეთანხმების შესაბამისად გამოცემული ინსტრუქციის შესატყვისი დებულებები განსაზღვრავენ საერთაშორისო რეგისტრაციის პროცედურას. საერთაშორისო რეგისტრაცია მოთხოვნილი უნდა იქნეს წარმოშობის ქვეყნის კომპეტენტური უწყების მიერ და არ შეიძლება მისი მოითხოვნა დაინტერესებულ მხარეთა მიერ. მაგრამ ეროვნული უწყება მოითხოვს საერთაშორისო რეგისტრაციას არა თავისი საკუთარი სახელით, არამედ „ნებისმიერი, საჯარო თუ კერძო, ფიზიკური ან იურიდიული პირის სახელით, რომელსაც ადგილწარმოშობის დასახელებით სარგებლობის უფლება (titulaire du droit d'user) გააჩნია შესაბამისი ეროვნული კანონმდებლობის მიხედვით. ისმოს საერთაშორისო ბიუროს განაცხადის არსობრივი ექსპერტიზის ჩატარების არავითარი უფლებამოსილება არ გააჩნია; მას მხოლოდ ფორმალური ექსპერტიზის ჩატარება შეუძლია. ლისაბონის შეთანხმების მე-5(2) მუხლის თანახმად, საერთაშორისო ბიურო შეუფერხებლად აცნობებს რეგისტრაციის შესახებ ლისაბონის შეთანხმების წევრი-ქვეყნების უწყებებს და თავის პერიოდულ ბიულეტენში Les Appellations d'origine (ინსტრუქციის მე-7 პუნქტი) აქვეყნებს ცნობებს რეგისტრაციის შესახებ. 1997 წლის იანვრი-

სათვის ასეთი სახით რეგისტრირებულია ადგილწარმოშობის 730 დასახელება ლისაბონის შეთანხმების შესაბამისად, საიდანაც 717 ჯერ კიდევ მოქმედი იყო ამ თარიღისათვის.

11.47. მე-5 მუხლის მე-(3)-დან მე-(5)-მდე პუნქტების შესაბამისად, ლისაბონის შეთანხმების ნებისმიერი მონაწილე სახელმწიფოს უწყებას შეუძლია რეგისტრაციის შესახებ შეტყობინების მიღების თარიღიდან ერთი წლის განმავლობაში განაცხადოს იმის შესახებ, რომ მას არ შეუძლია უზრუნველყოს მოცემული დასახელების დაცვა. ხსენებული ვადის გარდა, უფლება აკრძალვაზე შეზღუდულია მხოლოდ ერთი პირობით – უნდა იყოს მითითებული უარის მოტივები. ლისაბონის შეთანხმებით ამგვარად მითითებული მოტივები არ იზღუდება; ფაქტობრივად, ეს აძლევს ყველა ქვეყანას უფლებამოსილებას, რომ საკუთარი შეხედულებისამებრ მიანიჭოს დაცვა ან უარი უთხრას დაცვის მინიჭებაზე რეგისტრირებულ ადგილწარმოშობის დასახელებას. ყველა ქვეყანაში, რომელიც არ აკეთებს განაცხადს უარის თქმის შესახებ, ადგილწარმოშობის რეგისტრირებული დასახელება სარგებლობს დაცვით. მაგრამ, თუ მესამე მხარე იყენებდა დასახელებას მოცემულ ქვეყანაში რეგისტრაციის შესახებ უწყების მიერ შეტყობინების მიღებამდე, ამ ქვეყნის უწყებას შეუძლია, ლისაბონის შეთანხმების მე-5(6) მუხლის შესაბამისად მისცეს მას მაქსიმუმ ორი წელი, რომლის განმავლობაშიც უნდა შეწყდეს ასეთი გამოყენება.

11.48. საერთაშორისო რეგისტრაციით მინიჭებული დაცვა შეზღუდული არ არის დროში. მე-6 მუხლი ითვალისწინებს, რომ დასახელება, რომელიც სარგებლობს სამართლებრივი დაცვით, არ შეიძლება ჩაითვალოს გვარეობითად გადაქცეულ ცნებად, ვიდრე წარმოშობის ქვეყანაში იგი დაცულია როგორც საქონლის ადგილწარმოშობის დასახელება. მე-7 მუხლი ითვალისწინებს, რომ რეგისტრაცია არ საჭიროებს გაგრძელებას და მოითხოვს ერთ გადასახადს. საერთაშორისო რეგისტრაცია ძალას კარგავს მხოლოდ ორ შემთხვევაში: როდესაც რეგისტრირებული დასახელება გადაიქცევა გვარეობით ცნებად წარმოშობის ქვეყანაში, ან, როცა საერთაშორისო რეგისტრაცია გაუქმდება საერთაშორისო ბიუროს მიერ წარმოშობის ქვეყნის უწყების შუამდგომლობით.

11.49. იმ დაცვის შინაარსი, რომელიც ენიჭება ლისაბონის შეთანხმების შესაბამისად რეგისტრირებული ადგილწარმოშობის დასახელებას, შეთანხმების მე-3 მუხლის თანახმად, მეტად ფართოა. აკრძალულია ადგილწარმოშობის დასახელების ნებისმიერი არამართლზომიერი მითვისება ან იმიტაცია მაშინაც კი, თუ მითითებულია პროდუქტის ნამდვილი წარმოშობა ან თუ ადგილწარმოშობის დასახელება გამოიყენება თარგმნილი ფორმით, ან მას ახლავს ისეთი ტერმინები, როგორიცაა „სახეობა", „ტიპი", „დამზადებული", „იმიტაცია" ან სხვა მსგავსი.

11.50. ლისაბონის შეთანხმების შესაბამისად რეგისტრირებული ადგილწარმოშობის დასახელების სამართლებრივი დაცვის აღსრულებასთან დაკავშირებით, მე-8 მუხლი მიუთითებს ეროვნულ კანონმდებლობაზე. იგი აზუსტებს, რომ სამართლებრივი ქმედებების განხორციელების უფლება ეკუთვნის კომპეტენტურ უწყებას და პროკურორს, ერთი მხრივ, და ნებისმიერ დაინტერესებულ მხარეს, იქნება ეს ფიზიკური თუ იურიდიული, საჯარო თუ კერძო პირი, მეორე მხრივ. პარიზის კონვენციითა და მადრიდის შეთანხმებით (მე-4 მუხლი) დადგენილ ნებისმიერ სანქციებთან ერთად გამოიყენება ყველა სანქცია, რომელიც გათვალისწინებულია ეროვნული კანონმდებლობით, იქნება ეს სამოქალაქო (ამკრძალავი ნორმები, რომლებიც ზღუდავს ან კრძალავს უკანონო ქმედებებს, ზარალის

ანაზღაურებასთან დაკავშირებული სასამართლო დევნა და ა.შ.), სისხლის სამართლებრივი თუ ადმინისტრაციული. მაგრამ ლისაბონის შეთანხმება არ აწესებს სტანდარტს სანქციების მიმართ, რომლებსაც ითვალისწინებენ შეთანხმების მონაწილე ქვეყნები.

11.51. 1996 წლის 1 ოქტომბრისათვის ადგილწარმოშობის დასახელებათა დაცვისა და მათი საერთაშორისო რეგისტრაციის შესახებ ლისაბონის შეთანხმების მონაწილე იყო შემდეგი 17 სახელმწიფო: ალჟირი, ბულგარეთი, ბურკინა-ფასო, უნგრეთი, გაბონი, ჰაიტი, ისრაელი, იტალია, კონგო, კუბა, მექსიკა, პორტუგალია, სლოვაკია, ტოგო, ტუნისი, საფრანგეთი და ჩეხეთის რესპუბლიკა.

D. გეოგრაფიულ აღნიშვნათა დაცვა საერთაშორისო დონეზე ორმხრივ შეთანხმებათა დებულებების საფუძველზე

11.52. გეოგრაფიულ აღნიშვნათა საერთაშორისო დაცვის კიდევ ერთი შესაძლებლობა მდგომარეობს ორ სახელმწიფოს შორის ორმხრივი შეთანხმებების დადებაში. რიგმა ქვეყნებმა დადეს ასეთი შეთანხმება. მაგალითად შეიძლება მოვიყვანოთ 1960 წლის 8 მარტის შეთანხმება გერმანიასა და საფრანგეთს შორის წარმოშობის აღნიშვნების, ადგილწარმოშობის დასახელებათა და სხვა გეოგრაფიულ აღნიშვნათა დაცვის შესახებ (იხ. ჟურნალი „Industial property", სექტემბერი, 1974 წ., გვ. 373). როგორც წესი, ასეთი ორმხრივი შეთანხმებები შედგება გეოგრაფიულ აღნიშვნათა ნუსხებისაგან, რომლებსაც ადგენენ ხელშეკრულების დამდები მხარეები, და ვალდებულებებისაგან – დაიცვან შესაბამისი ხელშეკრულების დამდები მხარის გეოგრაფიული აღნიშვნები. ჩვეულებრივ, შეთანხმებაში მითითებულია, აგრეთვე, მინიჭებული დაცვის სახეობა. რიგმა ქვეყნებმა უკვე დადეს ამგვარი შეთანხმება. ორმხრივი შეთანხმებები მთლიანობაში სასარგებლოა, მაგრამ მათ არ შეუძლიათ გეოგრაფიულ აღნიშვნათა საერთაშორისო დაცვის პრობლემის ეფექტურად გადაჭრა მოლაპარაკებების მრავალრიცხოვნობისა და აქედან გამომდინარე, სტანდარტების გარდაუვალ განსხვავებათა გამო.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Protection and Registration of Geographical Indications (including Appellations of Origin) on the National and International Level; The Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of Origin and their International Registration, OMPI/ACAD/S/94/8 (Spanish only)

თავი 12
დაცვა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან

A. შესავალი

B. დაცვის აუცილებლობა

C. დაცვის სამართლებრივი საფუძველი
(a) არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის განვითარება
(b) საერთაშორისო დაცვა: სამრეწველო საკუთრების დაცვის შესახებ პარიზის კონვენციის მე-10bis მუხლი
(c) ეროვნული დაცვა: არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობისადმი სამი მთავარი მიდგომა
(d) სასამართლო პრაქტიკის როლი

D. არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტები
(a) ზოგადი განსაზღვრა
(b) არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტების სახეობები
(c) ქმედებები, რომლებიც იწვევენ აღრევას
(d) შეცდომაში შეყვანა
(e) კონკურენტების დისკრედიტაცია
(f) კომერციული საიდუმლოების დარღვევა
(g) დაუმსახურებელი უპირატესობის მოპოვება სხვათა მიღწევების ხარჯზე („თავისუფალი თარეში" – „Free Riding")
(h) შედარებითი რეკლამა
(i) არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის სხვა ქმედებები

თავი 12
დაცვა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან

A. შესავალი

12.1. არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან დაცვა, როგორც სამრეწველო საკუთრების დაცვის შემადგენელი ნაწილი, დაახლოებით, ერთი საუკუნის წინ იყო აღიარებული. ეს მოხდა 1900 წელს ბრიუსელის დიპლომატიურ კონფერენციაზე, რომელიც ეხებოდა სამრეწველო საკუთრების დაცვის შესახებ პარიზის კონვენციის (შემდგომში – „პარიზის კონვენცია") გადასინჯვას, როდესაც ეს აღიარება პირველად აისახა კონვენციის ტექსტში 10bis მუხლის შეტანით. ბრიუსელის დიპლომატიურ კონფერენციაზე მიღებულ თავდაპირველ ვარიანტში ეს მუხლი ასე იყო ჩამოყალიბებული: „კონვენციის მონაწილე ქვეყნების მოქალაქენი (მუხლები 2 და 3) კავშირის ყველა ქვეყანაში სარგებლობენ არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან ისეთივე დაცვით, როგორიც ენიჭებათ კავშირში მონაწილე ქვეყნების მოქალაქეებს". რამდენიმე მომდევნო კონფერენციაზე გადასინჯვის შედეგად მუხლის ბოლო რედაქცია [პარიზის კონვენციის სტოკჰოლმის აქტი (1967 წ.)] ამგვარია:

(1) კავშირის ქვეყნები ვალდებულნი არიან, უზრუნველყონ ასეთი ქვეყნების მოქალაქეები არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან ეფექტური დაცვით.

(2) კონკურენციის ნებისმიერი აქტი, რომელიც ეწინააღმდეგება მეწარმეობისა და ვაჭრობის სფეროში მიღებული პატიოსანი საქმიანობის წესებს, შეადგენს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტს.

(3) კერძოდ, იკრძალება:

1. ყველა ისეთი ხასიათის ქმედება, რომელსაც შეუძლია რაიმე გზით გამოიწვიოს აღრევა კონკურენტის დაწესებულების, საქონლის ან სამეწარმეო ან კომერციული საქმიანობის მიმართ.
2. კომერციული საქმიანობისას ისეთი ხასიათის ცრუ განცხადებების გაკეთება, რაც კონკურენტის დაწესებულების, საქონლის ან სამეწარმეო ან კომერციული საქმიანობის დისკრედიტაციას იწვევს.
3. ისეთი მითითებების ან განცხადებების გაკეთება, რომელთა კომერციულ საქმიანობაში გამოყენებამ შეიძლება შეცდომაში შეიყვანოს საზოგადოება საქონლის სახეობის, დამზადების ხერხის, მახასიათებლების, ვარგისიანობის ან რაოდენობის მიმართ".

12.2. ერთი შეხედვით შეიძლება მოგვეჩვენოს, რომ ძირეული განსხვავება არსებობს, ერთი მხრივ, სამრეწველო საკუთრების ობიექტების – გამოგონების, სამრეწველო ნიმუშების, სასაქონლო ნიშნების და ა.შ. სახით – დაცვასა და, მეორე მხრივ, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტებისაგან დაცვას შორის. მაშინ, როცა სამრეწველო საკუთრებაზე უფლებები, როგორიცაა პატენტები, განაცხადის საფუძველზე გაიცემა

სამრეწველო საკუთრების უწყებების მიერ და განცხადებულ დაცვის ობიექტზე ანიჭებენ განსაკუთრებულ უფლებებს, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან დაცვა დაფუძნებულია უფლებათა არა ამგვარ მინიჭებაზე, არამედ დებულებების სახით კანონში დაფიქსირებულ ან სამართლის საერთო პრინციპით აღიარებულ მოსაზრებაზე, რომ ქმედებები, რომლებიც ეწინააღმდეგება პატიოსანი საქმიანობის პრაქტიკას, უნდა აიკრძალოს. მიუხედავად ამისა, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ზოგი შემთხვევის განხილვისას დაცვის ამ ორ სახეობას შორის კავშირი აშკარა ხდება. მაგალითად, ბევრ ქვეყანაში არარეგისტრირებული სასაქონლო ნიშნის უნებართვო გამოყენება განიხილება როგორც არაკანონიერი იმ ზოგადი პრინციპების საფუძველზე, რომლებიც მიეკუთვნება არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან დაცვის სფეროს (რიგ ქვეყნებში ასეთ უნებართვო გამოყენებას უწოდებენ „passing off"). არსებობს ასეთი სახის სხვა მაგალითი გამოგონებათა სფეროდან: თუ გამოგონება არ არის გახსნილი საზოგადოებისთვის და ითვლება კომერციულ საიდუმლოებად, მესამე პირთა მიერ კომერციულ საიდუმლოებასთან დაკავშირებული ზოგიერთი ქმედების უნებართვო განხორციელება შეიძლება იყოს უკანონო. მართლაც, ზოგი ქმედების განხორციელება გამოგონების მიმართ, რომელიც გახსნილი იყო საზოგადოებისათვის, მაგრამ არ იყო დაპატენტებული ან რომელზედაც ამოიწურა პატენტის მოქმედების ვადა, რიგ სპეციფიკურ შემთხვევებში ასევე შეიძლება უკანონო იყოს (როგორც „მონური იმიტაციის" („slavich imitation") აქტი).

12.3. ზემოთ მოყვანილი მაგალითები გვიჩვენებს, რომ არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან დაცვა ეფექტურად ავსებს სამრეწველო საკუთრებაზე უფლებათა დაცვას, მაგალითად, პატენტებისა და რეგისტრირებული სასაქონლო ნიშნების დაცვას, იმ შემთხვევაში, როცა გამოგონება ან ნიშანი არ არის დაცული ასეთი უფლებებით. რა თქმა უნდა, არსებობს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის სხვა შემთხვევები. მაგალითად, პარიზის კონვენციის მე-10bis (3) 2 მუხლში მოხსენიებული შემთხვევა, სახელდობრ, კონკურენტის მადისკრედიტებელი ცრუ განცხადებები კომერციული საქმიანობისას, როდესაც არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან დაცვა არ ასრულებს ასეთ შემავსებელ ფუნქციას. ეს არის იმ ფაქტის შედეგი, რომ არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ცნება მოიცავს მრავალ სხვადასხვა ქმედებას, რაც განხილული იქნება ქვემოთ მოყვანილ ანალიზში.

ლიტერატურა

International Bureau of VIPO, Protection Against Unfair Competention ,WIPO Pub.№ 725(E) (1994).

B. დაცვის აუცილებლობა

12.4. ბოლო წლებში განვითარებული პოლიტიკური მოვლენების შედეგად რიგი ქვეყნებისა ამჟამად იმყოფება საბაზრო ეკონომიკის სისტემაზე გადასვლის პროცესში, რომელიც უშვებს როგორც სამრეწველო, ისე კომერციულ საწარმოებს შორის თავისუფალ კონკურენციას კანონით დადგენილი გარკვეული შეზღუდვების ფარგლებში. მოვლენათა

ასეთ განვითარებას ადგილი აქვს არა მხოლოდ ცენტრალური და აღმოსავლეთი ევროპის ქვეყნებში, არამედ რიგ განვითარებად ქვეყნებშიც. საწარმოებს შორის თავისუფალი კონკურენცია განიხილება როგორც ეკონომიკაში მოთხოვნასა და მიწოდებას შორის წონასწორობის უზრუნველყოფისა და მომხმარებელთა და მთლიანად ეკონომიკის ინტერესების დაკმაყოფილების საუკეთესო საშუალება. მაგრამ იქ, სადაც არსებობს კონკურენცია, შესაძლებელია ადგილი ჰქონდეს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტებს. ეს მოვლენა შეიმჩნევა ყველა ქვეყანაში და ყველა დროში არსებული პოლიტიკური ან სოციალური სისტემისაგან დამოუკიდებლად.

12.5. კონკურენციას ეკონომიკაში ზოგჯერ ადარებენ სპორტულ შეჯიბრებას, რადგან ორივე შემთხვევაში უნდა გაიმარჯვოს უკეთესმა. ეკონომიკურ შეჯიბრში გამარჯვებული იქნება ის საწარმო, რომელიც მომხმარებელს უზრუნველყოფს ყველაზე სასარგებლო და ეფექტური პროდუქციით ან ყველაზე ეკონომიური და მომხმარებლისათვის ხელსაყრელი და მისაღები პირობების მქონე მომსახურებით. მაგრამ ასეთი შედეგი შეიძლება მიღწეული იქნეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ყველა მონაწილე ითამაშებს გარკვეული ძირითადი წესების დაცვით; მაგრამ როგორც სპორტში, შეიძლება ვინმეს აქაც სძლიოს ცდუნებამ და უგულებელყოს ეს წესები. ეკონომიკური შეჯიბრის ძირითადი წესების დარღვევამ შეიძლება სხვადასხვა ფორმა მიიღოს – დაწყებული ისეთი დარღვევებით, რომლებიც არავის აყენებს ზიანს (რაც შეიძლება ჩაიდინოს ყველაზე პატიოსანმა და ფრთხილმა მეწარმემაც კი), დამთავრებული ბოროტი განზრახვით ჩადენილი დარღვევით, რომლის მიზანია კონკურენტებისათვის ზიანის მიყენება ან მომხმარებელთა შეცდომაში შეყვანა. ასეთი დარღვევები შეიძლება გამოიხატოს ცალკეულ კონკურენტზე პირდაპირ თავდასხმაში, აგრეთვე, „არბიტრის" თვალთმაქცურ მოტყუებაში, ვის როლსაც ეკონომიკურ შეჯიბრებაში, ჩვეულებრივ, მომხმარებელი ასრულებს. მაგრამ, როგორი ფორმაც არ უნდა მიიღოს ასეთმა დარღვევებმა, მათი შეძლებისდაგვარად დროული და ეფექტური აღკვეთა პატიოსანი მეწარმის, მომხმარებლისა და მთლიანად საზოგადოების ინტერესებს ემსახურება.

12.6. გამოცდილებამ აჩვენა, რომ ნაკლებად საიმედოა კეთილსინდისიერი კონკურენციის მიღწევა მხოლოდ საბაზრო მექანიზმების მოქმედების ხარჯზე. თეორიულად, მომხმარებელს, რომელიც ეკონომიკურ თამაშში არბიტრის როლში გამოდის, შეეძლო ზეგავლენა მოეხდინა უპატიოსნო მწარმოებელზე მისი საქონლის ან მომსახურების უგულებელყოფით და პატიოსანი კონკურენტების საქონლისა და მომსახურებისათვის უპირატესობის მინიჭებით. მაგრამ რეალობაში სხვაგვარადაა საქმე. ეკონომიკური სიტუაციის გართულებასთან ერთად მომხმარებელს სულ უფრო ნაკლები შესაძლებლობა ეძლევა, რომ იმოქმედოს როგორც არბიტრმა. ხშირად მას უნარი არ შესწევს დამოუკიდებლად გაერკვეს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტებში და ჰქონდეს მათზე ადექვატური რეაგირება. მართლაც, სწორედ მომხმარებელი და, მასთან ერთად, პატიოსანი კონკურენტი საჭიროებენ დაცვას არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან.

12.7. ზოგჯერ არაკეთილსინდისიერ კონკურენციასთან ბრძოლის ერთ-ერთ საშუალებად ასახელებენ თვითრეგულირებას, მაგრამ პრაქტიკით არ დასტურდება, რომ იგი უზრუნველყოფს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან საკმარის დაცვას. ეჭვგარეშეა, რომ საწარმოთა ასოციაციების მეშვეობით თვითრეგულირებას შეუძლია ითამაშოს

მნიშვნელოვანი როლი პატიოსანი საქმიანი პრაქტიკის უზრუნველყოფაში. თუ თვითრეგულირება კარგად არის განვითარებული და ფართოდ გავრცელებული, მას შეუძლია უფრო სწრაფად, ეფექტურად და ნაკლები დანახარჯებითაც კი იმოქმედოს, ვიდრე ნებისმიერმა სასამართლო სისტემამ. მაგრამ თვითრეგულირების წარმატება ან წარუმატებლობა დამოკიდებულია ეკონომიკური თამაშის ყველა მონაწილის მიერ წესების განუხრელ დაცვაზე.

12.8. არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ეფექტური აღკვეთის მიზნით თვითრეგულირება, ზოგიერთ სფეროში მაინც, უნდა მოხდეს უფლებების განხორციელების უზრუნველმყოფი სისტემით. მხოლოდ ასეთი სისტემით შეიძლება პატიოსანი მეწარმის უზრუნველყოფა ისეთი პირობებით, როდესაც მისი წარმატების შანსი საკუთარ ძალისხმევაზე იქნება დამოკიდებული, და მომხმარებლის უზრუნველყოფა ისეთი შესაძლებლობით, რომ გააკეთოს ოპტიმალური არჩევანი, რათა დაიცვას მისი შეზღუდული რესურსები ზედმეტი ხარჯებისაგან. გარდა ამისა, ასეთი სისტემა არის გარანტია გაუმჯობესებული საბაზრო გამჭვირვალობისა და მაქსიმალური ეკონომიკური კეთილდღეობის მისაღწევად.

12.9. ნორმები, რომლებიც ეხება არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღკვეთას და საქმიანობის შემზღუდველი პრაქტიკის აკრძალვას (ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობა), ურთიერთდაკავშირებულია და ორივეს მიზანია საბაზრო ეკონომიკის ეფექტური ფუნქციონირების უზრუნველყოფა. თუმცა, ამის მიღწევა სხვადასხვა გზით ხდება: ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობა იცავს კონკურენციის თავისუფლებას, არ უშვებს შეზღუდვებს ეკონომიკაში და ეკონომიკური ძალაუფლების ბოროტად გამოყენებას მაშინ, როდესაც კანონმდებლობა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ იძულებულს ხდის ყველა მონაწილეს, დაიცვას თამაშის ერთნაირი წესები, რითაც უზრუნველყოფს კეთილსინდისიერ ბრძოლას კონკურენტებს შორის. მიუხედავად ამ განსხვავებისა, ზემოაღნიშნული კანონები თანაბრად მნიშვნელოვანია და ურთიერთს ავსებს. ქვეყნებს, რომლებიც ქმნიან საბაზრო ეკონომიკის სისტემას, ესაჭიროებათ ანტიმონოპოლური კანონმდებლობა, მაგრამ კეთილსინდისიერი კონკურენციის უზრუნველსაყოფად არ შეიძლება დაყრდნობა მხოლოდ ანტიმონოპოლიურ კანონზე. ამის მიღწევა შესაძლებელია მხოლოდ განსაზღვრული ნორმების შემოღებით, რაც უზრუნველყოფს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან დაცვას.

12.10. კანონები სამრეწველო საკუთრების სფეროში, რომლებიც არეგულირებენ გამოგონებების, სამრეწველო ნიმუშების, სასაქონლო ნიშნების, საფირმო სახელწოდებების, გეოგრაფიული აღნიშვნების და ა.შ. დაცვას, არ არის საკმარისად ყოვლისმომცველი, რათა ბაზარზე პატიოსანი ქცევა უზრუნველყოს. უეჭველია ის ფაქტი, რომ სამრეწველო საკუთრების უფლებათა დაცვა შედის არა მხოლოდ მათი მფლობელების, არამედ მომხმარებელთა და მთლიანად საზოგადოების ინტერესებში და, ამრიგად, ემსახურება, აგრეთვე, კონკურენციაში კეთილსინდისიერების უზრუნველყოფის მიზანს. კერძოდ, კონკურენტული პროდუქტისათვის სასაქონლო ნიშნის შესაბამისი უნებართვო გამოყენება წარმოადგენს არა მხოლოდ სასაქონლო ნიშნის მფლობელის რეპუტაციის არამართლზომიერ გამოყენებას, არამედ მომხმარებელთა შეცდომაში შეყვანას პროდუქტის კომერციული წარმოშობის მიმართ (და, მაშასადამე, მისი თვისებების მიმართაც). ამგვარად, შეიძლება იმის მტკიცება, რომ კანონმდებლობა სასაქონლო ნიშნების შესახებ

წარმოადგენს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის უფრო ფართო სფეროს შემადგენელ ნაწილს, და, რომ სასაქონლო ნიშნების დაცვის უზრუნველყოფა ხელს უწყობს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ისეთი აქტების თავიდან აცილებას, როგორიცაა, კერძოდ, სხვისი სასაქონლო ნიშნების უნებართვო გამოყენება (Passing off), განმასხვავებლობის შესუსტება და რეკლამის შედეგების გაუფასურება. იგივე, შედარებით ნაკლები ზომით, ეხება სამრეწველო საკუთრების სხვა უფლებებსაც, როგორიცაა პატენტები, რომლებიც იცავენ გამომგონებლებს მათი შემოქმედებითი ძალისხმევის ნაყოფის არამართლზომიერი გამოყენებისაგან.

12.11. მაგრამ, მიუხედავად მიზანთა ასეთი ერთობისა, ბაზარზე პატიოსანი თამაშის უზრუნველყოფა არ შეიძლება მხოლოდ სამრეწველო საკუთრების უფლებათა დაცვის ხარჯზე. არაკეთილსინდისიერ ქმედებათა ფართო სპექტრი, როგორიცაა, მაგალითად, შეცდომაში შემყვანი რეკლამა ან კომერციული საიდუმლოების დარღვევა, ჩვეულებრივ, არ რეგულირდება კონკრეტული კანონებით სამრეწველო საკუთრების სფეროში. ამრიგად, კანონმდებლობა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ საჭიროა სამრეწველო საკუთრების შესახებ კანონმდებლობათა შესავსებად ან ისეთი დაცვის მისანიჭებლად, რისი უზრუნველყოფაც არც ერთ ამ კანონს არ შეუძლია. ამ ფუნქციის შესასრულებლად კანონმდებლობა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ უნდა იყოს მოქნილი, ხოლო დაცვა ამ კანონმდებლობის ფარგლებში არ უნდა იყოს დამოკიდებული რაიმე ფორმალობაზე, მაგალითად, რეგისტრაციაზე. კერძოდ, კანონმდებლობა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ ადვილად უნდა მოერგოს ბაზარზე ქცევის ნებისმიერ ახალ ფორმას. ასეთი მოქნილობა სულაც არ გამოიწვევს მისი პროგნოზირების შეუძლებლობას. რა თქმა უნდა, კანონმდებლობა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ არასდროს იქნება ისეთივე კონკრენტული, როგორც კანონმდებლობა პატენტებისა და სასაქონლო ნიშნების შესახებ, მაგრამ მრავალი ქვეყნის გამოცდილებამ აჩვენა, რომ შესაძლებელია არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის ეფექტური და მოქნილი სისტემის შექმნა და, ამასთან, საკმარისი პროგნოზირების უზრუნველყოფა.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Protection Against Anfair Competention, WIPO Pub, №725(E) (1994).

C. დაცვის სამართლებრივი საფუძველი

(a) არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის განვითარება

12.12. საბაზრო ეკონომიკის სისტემაზე გადასულმა ყველა ქვეყანამ შეიმუშავა საქმიანობის არაკეთილსინდისიერი პრაქტიკისაგან დაცვის გარკვეული ფორმები. თუმცა, ამისათვის მათ საკმაოდ განსხვავებული მიდგომა აირჩიეს. მაშინ, როდესაც სამრეწველო

საკუთრების კანონმდებლობის სხვა სფეროებში, მაგალითად, პატენტების, სამრეწველო ნიმუშებისა და სასაქონლო ნიშნების შესახებ კანონებში, ჩვეულებრივ, მიღებულია, რომ ყველაზე კარგ დაცვას უზრუნველყოფს კონკრეტული და ყოვლისმომცველი საკანონმდებლო აქტები. არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღკვეთის სამართლებრივ ბაზას შეიძლება შეადგენდეს როგორც სამოქალაქო სამართალდარღვევათა საერთო ნორმები, ისე სპეციალური საკანონმდებლო აქტის დეტალური წესები. მიდგომებში ასეთ განსხვავებას ხშირად წმინდა ისტორიული ახსნა აქვს.

12.13. არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონის კონცეფცია პირველად გაჩნდა საფრანგეთში, დაახლოებით, 1850 წელს. მიუხედავად იმისა, რომ იმ დროს არ არსებობდა არაპატიოსანი საქმიანობის არანაირი კონკრეტული აკრძალვა, საფრანგეთის სასამართლოებმა შეძლეს შეექმნათ არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან დაცვის ყოვლისმომცველი და ეფექტური სამართლებრივი სისტემა საფრანგეთის სამოქალაქო კოდექსის 1382-ე მუხლის ზოგადი დებულების საფუძველზე, რომელიც ითვალისწინებდა ზიანის სავალდებულო ანაზღაურებას მართლსაწინააღმდეგო მოქმედებათა ჩადენის შემთხვევაში. რამდენადაც კონკურენტების დაცვის პრობლემა დღესაც არსებობს, პრინციპები, რომლებიც შემუშავებული იყო სასამართლო გადაწყვეტილებებში საფრანგეთის სამოქალაქო კოდექსის 1382-ე მუხლის საფუძველზე, კვლავაც რჩება საფრანგეთში არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან სასამართლო დაცვის მთავარ საფუძვლად. მომხმარებელთა დასაცავად ჯერ კიდევ 1905 წ. ამოქმედდა კანონი პროდუქციის გასაღებისას ჩადენილ თაღლითობასთან ბრძოლის შესახებ; მას შემდეგ იგი შეივსო საკანონმდებლო აქტებისა და დეკრეტების მნიშვნელოვანი რაოდენობით (მათ შორის, ე.წ. „როიეს კანონით" („Loi Royer") (1973), რომელიც კრძალავს შეცდომაში შემყვან რეკლამას) და კანონებით მომხმარებელთა ინფორმაციით უზრუნველყოფის შესახებ (1978, 1989 წ.წ.).

12.14. სხვაგვარად განვითარდა სიტუაცია გერმანიაში. იმის გამო, რომ სასამართლოები უარს ამბობდნენ არაკეთილსინდისიერ საქმიანობასთან დაკავშირებულ საქმეებზე სამოქალაქო კოდექსის ნორმების გავრცელებაზე, აუცილებელი გახდა ამ საკითხთან დაკავშირებული სპეციალური კანონმდებლობის ამოქმედება. შედეგად, 1909 წელს მიღებული იქნა „კანონი არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღკვეთის შესახებ", რომელიც დღემდე რჩება არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტების აღკვეთის საქმეში მთავარ საფუძვლად. კანონი შეიცავს ორ ზოგად დებულებას უპატიოსნო და შეცდომაში შემყვანი კომერციული საქმიანობის შესახებ და მათთან ერთად სპეციალურ დებულებებს, მაგალითად, კომერციული საიდუმლოების დაცვის შესახებ. უფრო მეტიც, იგი თითქმის მხოლოდ კერძო პირთა სარჩელზეა დამყარებული, რაც სასამართლო სარჩელის აღძვრის შესაძლებლობას აძლევს კონკურენტებს, მომხმარებლებსა და მეწარმეთა ორგანიზაციებს. გერმანულმა სასამართლოებმა განსაკუთრებით კანონის 1 და 3 მუხლებში შემავალ ამ ორ ზოგად დებულებაზე დაყრდნობით, შეიმუშავა ვაჭრობაში არაკეთილსინდისიერი პრაქტიკის აღმკვეთი ყოვლისმომცველი სისტემა, რომლის მიზანია არა მხოლოდ კონკურენტების, არამედ მომხმარებლებისა და მთლიანად საზოგადოების დაცვა.

12.15. სხვადასხვა იურისდიქციის მქონე ქვეყნებისაგან (ინგლისი, შოტლანდია, უელსი და ჩრდილოეთი ირლანდია) შემდგარი გაერთიანებული სამეფოს კანონმდებლობა სხვა გზით წავიდა. მან აირჩია მიდგომა, რომელიც ემყარებოდა საერთო სამართალსა და

სამართლიანობას და არ შეიმუშავა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან დაცვის სპეციალური სამართლებრივი რეჟიმი. ტრადიციულად, ლიბერალური მიდგომა ისეთ საერთო ნორმათა ამოქმედების სურვილს სპობდა, რომლებიც „კეთილსინდისიერებისა" და „არაკეთილსინდისიერების" სუბიექტური გაგების შესაძლებლობას უშვებდა. ის ფაქტი, რომ 1824 წლიდან სხვისი სახელის გამოყენება (Passing off) სამოქალაქო სამართალდარღვევადაა აღიარებული, კონკურენტებისათვის საკმარის დაცვად ითვლება. შედეგად, სამოქალაქო კანონმდებლობის დაცვის საშუალებები კონკურენტებისათვის წინანდებურად დაიყვანება ცალკეულ სასამართლო საქმეზე, რომელიც განიხილება სამოქალაქო სამართალდარღვევათა არაკოდიფიცირებული პრინციპების საფუძველზე, კერძოდ, ითვალისწინებს დაცვას სხვისი სახელის გამოყენებისაგან, ცილისწამების ან კონფიდენციალური საიდუმლოების გახმაურებისგან. მეორე მხრივ, დებულებები მომხმარებელთა შეცდომაში შემყვანი ქმედებისაგან დაცვის შესახებ მიღებული იყო ჯერ კიდევ 1862 წ. შემდეგ იგი თანდათანობით შეივსო მთელი რიგი დამოუკიდებელი ნორმატიული აქტებით მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სფეროში, როგორიცაა, მაგალითად, 1968 წლის კანონი კომერციული საქმიანობის შესახებ, 1973 წლის კანონი კეთილსინდისიერი ვაჭრობის შესახებ, 1971 და 1975 წლების კანონები საქონლისა და მომსახურების რეკლამირებისა და 1987 წლის კანონი მომხმარებელთა ინტერესების დაცვის შესახებ. 1984 წლის EC დირექტივის შესრულების მიზნით 1988 წ. მიღებული იყო დებულებები შეცდომაში შემყვანი რეკლამის კონტროლის შესახებ. გარდა ამისა, აღიარებულია თვითრეგულირების რიგი წესების მოქმედება რეკლამის სფეროში.

12.16. ისევე, როგორც გაერთიანებულ სამეფოში, ამერიკის შეერთებულ შტატებში კანონმდებლობა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ განვითარდა სასამართლო გადაწყვეტილებების საფუძველზე, განსაკუთრებით, საერთო სამართლის იმ ნორმის საფუძველზე, რომელიც სხვისი სახელის გამოყენებით გამოწვეულ სამოქალაქო სამართალდარღვევას (Passing-off) ეხება. ისევე, როგორც გაერთიანებულ სამეფოში, აშშ-შიც არ იყო და არც არის არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის სამოქალაქო სამართალდარღვევათა ყოვლისმომცველი საერთო სამართლის არანაირი ნორმები. მიუხედავად ამისა, შტატებს შორის ვაჭრობაში საკუთარი პროდუქტის შესახებ ცრუ განცხადებების საწინააღმდეგო შეზღუდული სამართლებრივი ნორმები მაინც იქნა გათვალისწინებული იყო 1946 წლიდან, სასაქონლო ნიშნების შესახებ კანონის (ლენხემის კანონის) 43 (a) მუხლის სასაქონლო ნიშნების დაცვის შესახებ დებულებათა საფუძველზე. 1988 წ. ეს ნორმა გაფართოვდა, რათა მოეცვა სხვა პირთა საქონლის ან მომსახურების შესახებ ცრუ ან შეცდომაში შემყვანი განცხადებებიც. გარდა ამისა, 1914 წელს შეიქმნა ფედერალური სააგენტო – ვაჭრობის ფედერალური კომისია (ვფკ), რომელსაც გააჩნდა შტატებს შორის ვაჭრობაში არაკეთილსინდისიერი ან შეცდომაში შემყვანი ქმედებების სასამართლო დევნის ფართო უფლებამოსილება. მაგრამ ვფკ-ს შესახებ კანონის 5 (a) მუხლი სასამართლო დევნის ნებას არ აძლევს დაზარალებულ კონკურენტებს ან მომხმარებლებს, მაშინ, როდესაც არაკეთილსინდისიერი საქმიანი პრაქტიკის წინააღმდეგ მიმართული საკანონმდებლო აქტები (ჩვეულებრივ, შექმნილი ვფკ-ს შესახებ კანონის საფუძველზე), რომლებიც მიიღო ყველა შტატმა XX საუკუნის მეორე ნახევარში, ხშირად აძლევს დაინტერესე-

ბულ მხარეებს შესაძლებლობას, მიმართონ სასამართლოს თავიანთი უფლებების დასაცავად.

12.17. ზემომოყვანილი მაგალითები გვიჩვენებს რაოდენ სხვადასხვა გზით განვითარდა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობა სხვადასხვა ქვეყანაში. უკანასკნელ დროს მრავალმა ქვეყანამ მიიღო სპეციალური კანონმდებლობა ამ საკითხთან დაკავშირებით ან შეცვალა ადრე მოქმედი კანონები არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ. ამ სფეროში ახალ საკანონმდებლო ინიციატივათა შორის შეიძლება აღინიშნოს 1986 წელს შვეიცარიაში მიღებული კანონი არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღკვეთის შესახებ, რომელიც შეიცავს ფართო ზოგად ნორმებს და დეტალურ წესებს, რომლებიც არეგულირებენ სპეციფიკურ ურთიერთობებს ბაზარზე, მაგალითად, მონურ იმიტაციას (Slavish imitation). 1990 წელს უნგრეთმა მიიღო კანონი არაკეთილსინდისიერი კომერციული პრაქტიკის აღკვეთის შესახებ, რომლითაც რეგულირდება არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისა და ანტიმონოპოლიური პოლიტიკის საკითხები; 1991 წლის ესპანეთის კანონი არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ შეიცავს დეტალურ ნორმებს მომხმარებლებისა და კონკურენტების საზიანო პრაქტიკის მიმართ; დაბოლოს, 1991 წელს ბელგიამ მიიღო კანონი კომერციული პრაქტიკისა და მომხმარებელთა ინტერესების დაცვის შესახებ, რომელშიც განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა მომხმარებლის დაცვის პრობლემას.

(b) საერთაშორისო დაცვა: სამრეწველო საკუთრების დაცვის შესახებ პარიზის კონვენციის მე-10bis მუხლი

12.18. პარიზის კონვენციის 1(2) მუხლი არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღკვეთას მოიხსენიებს სამრეწველო საკუთრების დაცვის სხვა ობიექტებთან ერთად, როგორიცაა გამოგონებები, სასარგებლო მოდელები, სამრეწველო ნიმუშები, სასაქონლო ნიშნები, საფირმო სახელწოდებები და წარმოშობის აღნიშვნები და ადგილწარმოშობის დასახელებები, ხოლო მე-10bis მუხლი შეიცავს მკაფიოდ ჩამოყალიბებულ დებულებას არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღკვეთის შესახებ. ამგვარად, პარიზის კონვენციის მონაწილე ასზე მეტ ქვეყანაში არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის დაცვის საკანონმდებლო ბაზას წარმოადგენს არა მხოლოდ ეროვნული კანონმდებლობა, არამედ საერთაშორისო სამართლის ნორმებიც.

12.19. პარიზის კონვენციის მე-10bis (1) მუხლის თანახმად, კავშირის ქვეყნები ვალდებულნი არიან, უზრუნველყონ არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან ეფექტური დაცვა. კონვენციის მე-10ter მუხლი, გარდა ამისა, ითვალისწინებს ვალდებულებას, უზრუნველყოს „დაცვის სათანადო საშუალებები". კერძოდ, გატარებული უნდა იქნეს ღონისძიებები, რომლებიც დაინტერესებული მრეწველების, მეწარმეების, პროდუსერების ან ვაჭრების კავშირებსა და გაერთიანებებს შესაძლებლობას მისცემს, იმოქმედონ სასამართლო ან ადმინისტრაციული ორგანოების მეშვეობით იმ პირობით, რომ ეს არ ეწინააღმდეგება შესაბამისი ქვეყნის კანონებს და არ სცილდება ეროვნული ასოციაციებისათვის ჩვეულებრივ მინიჭებულ უფლებათა ფარგლებს.

12.20. პარიზის კონვენციის მე-10bis (2) მუხლი არაკეთილსინდისიერ კონკურენციას განსაზღვრავს როგორც კონკურენციის ყველანაირ აქტს, რომელიც ეწინააღმდეგება პატიო-

სანი ქცევის წესებს მეწარმეობასა და კომერციაში. ასეთი განმარტება შესაძლებლობას აძლევს ეროვნულ სასამართლოებსა და ადმინისტრაციულ ორგანოებს, საკუთარი შეხედულებისამებრ განსაზღვრონ „კომერციული პატიოსნების" ცნება. პარიზის კავშირის ქვეყნებს გააჩნიათ, აგრეთვე, შესაძლებლობა, გაითვალისწინონ ზოგიერთი ქმედებისაგან დაცვა იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც მხარეები არ არიან ერთმანეთის კონკურენტები.

12.21. პარიზის კონვენციის მე-10bis (3) მუხლი იძლევა იმ „კერძო" შემთხვევათა სამ მაგალითს, რომლებიც ექვემდებარება აკრძალვას. ეს მაგალითები განხილული უნდა იქნეს არა როგორც ამომწურავი, არამედ როგორც მინიმალური დაცვა, რომლის უზრუნველყოფაც ყველა წევრი-სახელმწიფოს ვალდებულებას შეადგენს. პირველი ორი – აღრევა და ცრუ მტკიცებები – შეიძლება განვიხილოთ როგორც კონკურენციის შესახებ კანონის, კერძოდ, კონკურენტების დაცვის მარეგულირებელი სამართლის „ტრადიციული" სფეროს კუთვნილება. მესამე მაგალითი – შეცდომაში შეყვანა, რომელიც ითვალისწინებს როგორც კონკურენტების, ისე მომხმარებლების ინტერესებს, დამატებული იყო 1958 წ. კონვენციის გადასინჯვის თაობაზე გამართულ ლისაბონის კონფერენციაზე.

12.22. პარიზის კონვენცია მე-10bis და მე-10ter მუხლების გარდა შეიცავს რიგ დებულებებს, რომლებიც არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტებისაგან დაცვასთან უფრო ფართო გაგებით არიან დაკავშირებულნი, განსაკუთრებით, სასაქონლო ნიშნებსა და საფირმო სახელწოდებებთან მიმართებაში. მაგალითად, მე-6^{sexies} და მე-8 მუხლები უზრუნველყოფენ, შესაბამისად, მომსახურების ნიშნებისა და საფირმო სახელწოდებების დაცვას. მე-10bis (3) მუხლის ნორმა, რომელიც არ ითვალისწინებს უშუალოდ საქონლის გეოგრაფიული წარმოშობის შესახებ აღნიშვნის დაცვას, ამ უკანასკნელზე ვრცელდება მე-10 და მე-9 მუხლების საფუძველზე. პარიზის კონვენციის ფარგლებში დადებული სპეციალური შეთანხმებები, კერძოდ, მადრიდის შეთანხმება საქონელზე ყალბი ან შეცდომაში შემყვანი წარმოშობის აღნიშვნების აკრძალვის შესახებ და ლისაბონის შეთანხმება ადგილწარმოშობის დასახელებების დაცვისა და მათი საერთაშორისო რეგისტრაციის შესახებ, ორმხრივ ხელშეკრულებებთან ერთად, სპეციალურად გეოგრაფიულ აღნიშვნათა საერთაშორისო დაცვისათვისაა გათვალისწინებული.

(c) ეროვნული დაცვა: არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობისადმი სამი მთავარი მიდგომა

12.23. პარიზის კონვენციის მე-10bis (1) მუხლის შესაბამისად პარიზის კავშირის წევრი – ქვეყნები ვალდებულნი არიან, უზრუნველყონ არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან ეფექტური დაცვა. თუმცა, ისინი არ არიან ვალდებულნი, მიიღონ სპეციალური კანონმდებლობა ამისათვის, მაგრამ მათ, თუნდაც არსებული კანონმდებლობის საფუძველზე, უნდა უზრუნველყონ ეფექტური დაცვა ყველა აქტისგან, „რომელიც ეწინააღმდეგება კომერციული საქმიანობის პატიოსან წესებს", და, განსაკუთრებით, საქმიანობის ისეთი სახეობებისაგან, რომლებიც აღნიშნულია მე-10bis (3) მუხლში. შეიძლება გამოვყოთ სამი ძირითადი მიდგომა ზემოაღნიშნულ სახელშეკრულებო ვალდებულებათა შესრულებისადმი.

მუხლი 9

(1) ყველა ისეთი საქონელი, რომელიც უკანონოდ ატარებს სასაქონლო ნიშანს ან საფირმო სახელწოდებას, ექვემდებარება ყადაღას კავშირის იმ ქვეყნებში იმპორტისას, სადაც ეს ნიშანი ან საფირმო სახელწოდება სარგებლობს კანონიერი დაცვის უფლებით.

(2) ასევე ხდება ყადაღის დადება იმ ქვეყანაში, სადაც მოხდა უკანონო ნიშანდება, ან იმ ქვეყანაში, სადაც საქონელი იქნა იმპორტირებული.

(3) ყადაღის დადება ხდება პროკურორის ან სხვა ნებისმიერი კომპეტენტური ორგანოს ან დაინტერესებული მხარის, იქნება ის ფიზიკური თუ იურიდიული პირი, მოთხოვნით ყოველი ქვეყნის შინაგანი კანონმდებლობის შესაბამისად.

(4) უფლებამოსილი პირები ვალდებულნი არ არიან, დაადონ ყადაღა საქონელს ტრანზიტის შემთხვევაში.

(5) თუ ქვეყნის კანონმდებლობა არ უშვებს ყადაღის დადებას იმპორტისას, ყადაღა შეიძლება შეიცვალოს იმპორტის აკრძალვით ან ყადაღის დადებით ქვეყნის შიგნით.

(6) თუ ქვეყნის კანონმდებლობა არ უშვებს არც ყადაღის დადებას იმპორტირებისას, არც იმპორტის აკრძალვას, არც ქვეყნის შიგნით ყადაღის დადებას, მაშინ კანონმდებლობაში შესაბამისი ცვლილებების შეტანამდე, ეს ზომები იცვლება ისეთი ქმედებებითა და საშუალებებით, რომლითაც შეიძლება ისარგებლონ მოცემული ქვეყნის კანონის საფუძველზე მისმა მოქალაქეებმა.

მუხლი 10

(1) წინა მუხლის დებულებები ვრცელდება საქონლის წარმოშობის ან მისი მწარმოებლის, მეწარმის ან მოვაჭრე პირის შესახებ ყალბი აღნიშვნის პირდაპირი ან არაპირდაპირი გამოყენების შემთხვევაში.

(2) დაინტერესებულ მხარედ მიიჩნევა ნებისმიერი მწარმოებელი, მეწარმე ან მოვაჭრე, იქნება იგი იურიდიული თუ ფიზიკური პირი, რომელიც აწარმოებს, ამზადებს ან ასაღებს პროდუქტს, ადგილზე, რომელიც ყალბად არის მითითებული პროდუქტის წარმოშობის აღნიშვნად, ან რეგიონში, სადაც ეს ადგილი მდებარეობს, ან ყალბად მითითებულ ქვეყანაში, ან ქვეყანაში, სადაც გამოყენებულია ყალბი წარმოშობის აღნიშვნა."

(i) სპეციალურ კანონმდებლობაზე დამყარებული დაცვა

12.24. ზოგიერთმა ქვეყანამ აამოქმედა სპეციალური კანონები ან სპეციალური დებულებები უფრო ფართო კანონების ფარგლებში, რომლებიც, ზოგჯერ ზოგადი ხასიათის საკანონმდებლო აქტების დებულებებთან ერთად (როგორიცაა სამოქალაქო კოდექსი) ეხება არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან დაცვის საკითხებს. ასეთი აქტები ითვალისწინებს სამოქალაქო ან სისხლის სამართლის სანქციებს და შეიცავს ფართო ზოგად დებულებებს (ხშირად პარიზის კონვენციის მე-10bis (2) მუხლის მიხედვით), რომლებიც შევსებულია დეტალური წესებით არაკეთილსინდისიერი კომერციული საქმიანობის კონკრეტული ფორმების შესახებ. ისინი, როგორც წესი, ითვალისწინებენ სამოქალაქო, ხოლო ზოგიერთ განსაკუთრებულ შემთხვევაში სისხლის სამართლის სანქციებსაც.

მიუხედავად იმისა, რომ ამ ქვეყნებიდან მრავალმა აამოქმედა დამატებითი კანონები იმ ქმედებათა მიმართ, რომლებიც დაკავშირებულია ზოგიერთ საქონელთან (კვების პროდუქტები, წამლები და ა.შ.), მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებთან (ტელეხედვა) ან მარკეტინგულ საქმიანობასთან (საჩუქრები, ჯილდო), კანონი არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ მაინც რჩება დაცვის მთავარ სამართლებრივ ბაზად ასეთი სახის საკანონმდებლო აქტებში. ხშირად დაცვის მოცულობა გაფართოებულიც კი იყო იმ დაშვებით, რომ ნებისმიერი სხვა კანონის დარღვევა შეიძლება განიხილებოდეს როგორც არაკეთილსინდისიერი კომერციული საქმიანობა, რადგან კანონმორჩილ მეტოქესთან კონკურენციაში ეს იძლევა დაუმსახურებელ უპირატესობას. ზოგიერთ ქვეყანაში კონკურენციის შესახებ სპეციალური კანონის კონცეფცია იქცა ბაზარზე ქცევის შესახებ უფრო ზოგადი კანონის მიღების ან ანტიმონოპოლიურ კანონმდებლობასთან მისი დაკავშირების აუცილებლობის მოსაზრებად, რაც ისეთი საკანონმდებლო აქტების ამოქმედებით უნდა მომხდარიყო, რომლებიც შეხებაში იქნებოდნენ როგორც თვით კონკურენციის ინსტიტუტთან, ასევე კონკურენციის კეთილსინდისიერებასთან.

(ii) დაცვა, რომელიც დამყარებულია ზოგად სამოქალაქო სამართალდარღვევათა შესახებ კანონმდებლობებზე და/ან „სხვისი სახელის გამოყენებისა" და კომერციული საიდუმლოების შესახებ კანონებზე

12.25.^სამოქალაქო – სამართლებრივი ტრადიციების მქონე ქვეყნების ჯგუფში, რომლებიც მისდევენ პატიოსანი ბიზნესმენის ინტერესების დაცვის პრინციპს, ასეთ დაცვას, ჩვეულებრივ, ანიჭებენ ზოგად სამოქალაქო სამართალდარღვევათა შესახებ კანონმდებლობის შესაბამისად. ქვეყნების მეორე ჯგუფში, რომელიც მისდევს საერთო სამართლის ტრადიციებს, სხვისი სახელის გამოყენებასა და კომერციული საიდუმლოების დარღვევასთან დაკავშირებით სასამართლოების მიერ (თავდაპირველად მაინც) განხილული საქმეები რჩება კონკურენტების დაცვის მთავარ სამართლებრივ საფუძვლად. რიგმა ქვეყნებმა, რომლებიც შედიან ორივე ზემოაღნიშნულ ჯგუფში, მომხმარებელთა ინტერესების დაცვის სფეროში დამატებით მიიღო ცალკეული კანონები, რომლებითაც არეგულირებენ ბაზარზე არასასურველი ქცევის შემთხვევებს, როგორიცაა შეცდომაში შემყვანი რეკლამა, ფასების შედარება, ლატარიები, თამაშები და პრიზები; ასეთი კანონები არსებითად დამოუკიდებელია სამოქალაქო სამართლის ან საერთო სამართლის პრინციპების ფარგლებში კონკურენტების დაცვის საკითხებისაგან.

(iii) ზემოაღნიშნული ორი მიდგომის კომბინაცია

12.26. პარიზის კონვენციის მონაწილე ქვეყნების უმრავლესობა, ისინიც კი, რომლებიც თავდაპირველად, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის საკითხების დარეგულირებას ზოგად სამოქალაქო სამართალდარღვევათა შესახებ კანონმდებლობის მეშვეობით ცდილობდნენ, სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი პრინციპების, პრეცედენტული სამართლისა და სპეციალური კანონების კომბინაციას ითვალისწინებენ. ფედერალური სტრუქტურის მქონე მრავალ ქვეყანაში საკანონმდებლო ხელისუფლების გაყოფამ ფედერაციასა და მასში შემავალ ფედერალურ სუბიექტებს შორის გამოიწვია დაცვის სხვადასხვა ფორმის კიდევ უფრო რთული კომბინაცია. ზოგიერთ ასეთ ქვეყანაში ფედერალურ საკანონმდებლო ხელისუფლებას არანაირი იურისდიქცია არ გააჩნია არაკეთილსინდისიერი კონ-

კურენციის რეგულირების სფეროში, რადგან იგი განიხილება როგორც შტატის საერთო სამართლის სამოქალაქო სამართალდარღვევა. იმ შემთხვევაში, როდესაც ასეთ სახელმწიფოებში დაცვას ანიჭებენ შტატები, როგორც წესი, ამ დაცვის მექანიზმი უკეთესადაა დამუშავებული, ვიდრე მაშინ, როდესაც ეს ხდება ფედერალურ დონეზე. ამერიკის შეერთებულ შტატებში, კერძოდ, საერთო სამართლის საშუალებათა შეზღუდული შესაძლებლობები არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან დასაცავად თავიდან გაზრდილი იქნა ფედერალური დონის ადმინისტრაციული ორგანოს შექმნით (ვაჭრობის ფედერალური კომისია – ვფკ), ხოლო მოგვიანებით, სასაქონლო ნიშნების შესახებ ფედერალური კანონის (ლენჰემის კანონი) დებულების (მუხლი 43(a)) შეცდომაში შემყვან რეკლამასთან დაკავშირებული ქმედებების ფართო ნაირსახეობებზე განვრცობის გზით. მაგრამ ყველაზე პროგრესული რეგულირება მოხერხდა სხვადასხვა შტატის მიერ აშშ-ში მიღებული ნორმატიული აქტებით, როგორიცაა „კანონები ბიზნესის შესახებ", „ვფკ-ს მცირე კანონები", „კანონები მომხმარებელთა დაცვის შესახებ" და სხვა.

(d) სასამართლო პრაქტიკის როლი

12.27. მიუხედავად ზემოაღნიშნული სხვადასხვა მიდგომისა, ყველა ქვეყანა, რომელმაც შემოიღო არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან ეფექტური დაცვა, დიდ ყურადღებას აქცევს კანონთა აღსრულებას და, როგორც წესი, სასამართლოებს მოქმედებათა მნიშვნელოვან თავისუფლებას ანიჭებს. არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის ეფექტურობა დიდად არის დამოკიდებული სასამართლო ხელისუფლების საქმიანობაზე. სამოქალაქო სამართალდარღვევათა შესახებ ზოგად დებულებაში მოცემული მოკლე ფორმულირება შეიძლება იყოს საკმარისი საფუძველი არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის საკითხებთან დაკავშირებული ეფექტური სამართლებრივი სისტემის განვითარებისათვის, მაშინ, როდესაც ყველაზე შთამბეჭდავად დაწერილ საკანონმდებლო აქტს შეუძლია მიგვიყვანოს არასასურველ შედეგებამდე. ბუნებრივია, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ არაკეთილსინდისიერი კომერციული საქმიანობის რეგულირების ნათელი და დეტალური წესები უსარგებლოა: ბოლოს და ბოლოს მას გამაფრთხილებელი გავლენა მაინც ექნება ბაზარზე ქცევის მიმართ; მაგრამ სასამართლოების მიერ ასეთი რეგულირების წესების აქტიური რეალიზაციის გარეშე მათ შედეგი არ ექნებათ. კონკურენციის მუდმივად ცვალებად სამყაროში ყველაზე წინდახედულ კანონმდებელსაც კი არ შეუძლია, განჭვრიტოს მომავალში ბაზარზე არაკეთილსინდისიერი ქცევის ყველა შესაძლო ფორმა და უნდა დაეყრდნოს სასამართლოების მიერ კანონის განმარტებას. ამიტომ, მრავალმა ქვეყანამ ბაზარზე გაბატონებული პრაქტიკის ზოგიერთი სახეობის წინააღმდეგ მიმართული თავისი კონკრეტული ნორმები შეავსო საერთო დებულებებით, რომლებიც ნებას აძლევს სასამართლოებს, არააკეთილსინდისიერი კომერციული საქმიანობის ახალი ფორმები შეიტანონ ზოგად სისტემაში.

D. არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტები

(a) ზოგადი განსაზღვრა

12.28. პარიზის კონვენციის მე-10bis (2) მუხლის თანახმად, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტად ჩაითვლება „კონკურენციის ნებისმიერი აქტი, რომელიც ეწინააღმდეგება პატიოსანი ქცევის წესებს". მრავალმა ქვეყანამ, რომელთაც აქვთ სპეციალური კანონები არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ, მიიღო ასეთივე ან მსგავსი განსაზღვრებანი თავის ზოგად ნორმებში და იყენებს ისეთ ტერმინებს, როგორიცაა – „პატიოსანი ვაჭრობის პრაქტიკა" (ბელგია, ლუქსემბურგი), „კეთილსინდისიერების პრინციპი" (ესპანეთი და შვეიცარია), „პროფესიული კორექტულობა" (იტალია) და „ზნეობრიობა" (გერმანია, საბერძნეთი, პოლონეთი). სპეციალური კანონმდებლობის არარსებობისას სასამართლოების მიერ კეთილსინდისიერი კონკურენცია განისაზღვრა როგორც „პატიოსანი და კეთილსინდისიერი კომერციული საქმიანობის პრინციპები" ან „საბაზრო ურთიერთობების მორალური ნორმები" (აშშ).

12.29. აშკარაა, რომ არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის განსაზღვრა როგორც აქტებისა, რომლებიც ეწინააღმდეგება „პატიოსანი ვაჭრობის პრაქტიკას", „კეთილსინდისიერებას" და ა.შ., არ აწესებს ქცევის მკაცრ საყოველთაოდ მიღებულ სტანდარტებს, ვინაიდან გამოყენებული ტერმინების მნიშვნელობა საკმაოდ ბუნდოვანია. კონკურენციაში „კეთილსინდისიერების" ან „პატიოსნების" ნორმა სხვა არაფერია, თუ არა საზოგადოების სოციოლოგიური, ეკონომიკური და მორალურ-ეთიკური პრინციპების ასახვა, რომლებიც შეიძლება განსხვავებული იყოს სხვადასხვა ქვეყანაში (ზოგჯერ ქვეყნის შიგნითაც). ეს სტანდარტები შეიძლება შეიცვალოს დროის მიხედვითაც. გარდა ამისა, მუდმივად ჩნდება არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტების ახალი სახეობები, რადგან ამ სფეროში გამომგონებლობას აშკარად არანაირი ზღვარი არ გააჩნია. კონკურენციის ყველა არსებული და მომავალი აქტების ერთ, ყოვლისმომცველ ისეთ განსაზღვრებაში მოქცევის ნებისმიერ მცდელობას, რომელიც ერთდროულად განსაზღვრავდა ყველა აკრძალულ ქცევას, იქნებოდა საკმაოდ მოქნილი და ექნებოდა საბაზრო პრაქტიკის ახალ სახეობებთან შეგუების უნარი, დღემდე არ გამოუღია შედეგი.

12.30. მაგრამ ეს სულაც არ ნიშნავს, რომ არ შეიძლება არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ცნების ზოგადი განსაზღვრების შემუშავება, და, რომ ყველაზე კარგი იქნება ბაზარზე არაკეთილსინდისიერი ქცევის კონკრეტული მაგალითების ჩამოთვლა. ამის საპირისპიროდ არსებობს რიგი ასპექტებისა, რომლებიც ნათლად ადგენენ, თუ საქმიანობის რომელი სახეა „კეთილსინდისიერი" და რომელი – „არაკეთილსინდისიერი".

12.31. საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ კომერციული ქცევის ზოგი სახეობა ყოველთვის (ან, როგორც პარიზის კონვენციის მე-10bis (3) მუხლი მიაკუთვნებს მას „კერძო" შემთხვევას) არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტია. ამ აქტებიდან ყველაზე ცნობილია ის ქმედებები, რომლებიც შეცდომაში შემყვანი აღნიშვნების გამოყენებაში მდგომარეობს და იწვევს აღრევას ან დისკრედიტაციას. არაკეთილსინდისიერი კომერციული ქცევის ყველაზე მნიშვნელოვანი (მაგრამ არა ამომწურავი) ამ მაგალითების საერთო ნიშანია მეწარმის მცდელობა, მისი პროდუქციისა და მომსახურების ხარისხისა და ფასის თვალსაზრისით წარმატებული იყოს კონკურენციაში არა საკუთარ მიღწევებზე დაყ-

რდნობით, არამედ, უფრო მეტად, სხვისი საქმიანობიდან დაუმსახურებელი უპირატესობის მიღებით ან მომხმარებელთა მოთხოვნილებებზე ყალბი ან შეცდომაში შემყვანი განცხადებების მეშვეობით. ამგვარად, კონკურენციის კეთილსინდისიერების თვალსაზრისით, ასეთი მეთოდების გამოყენების პრაქტიკა იმთავითვე საეჭვოა.

12.32 კიდევ ერთი მოსაზრებაა აღსანიშნავი სუბიექტურობასთან დაკავშირებით, რომელიც გააჩნია არაკეთილსინდისიერ ქმედებას. ერთი შეხედვით, ცნება „პატიოსნება" მიეკუთვნება ზნეობრივი სტანდარტების სფეროს და იგი უეჭველად მოიცავს რაღაც სახის სამართლებრივ-ეთიკურ სტანდარტსაც. მაგრამ იგი უნდა განვასხვაოთ საკითხისაგან, შეიძლება თუ არა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ქმედება დადგინდეს ბრალის, არაკეთილსინდისიერების ან დაუდევრობის არარსებობის შემთხვევაში. იქ, სადაც კანონმდებლობა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ განვითარდა ზოგად სამოქალაქო სამართალდარღვევათა შესახებ დებულებების საფუძველზე, „არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის სამოქალაქო სამართალდარღვევის" დადგენა ხდება ზოგიერთი ისეთი სუბიექტური ელემენტის არსებობისას, როგორიცაა „ბრალი" ან „არაკეთილსინდისიერება". თუმცა, პრაქტიკაში ბრალის ან არაკეთილსინდისიერების ელემენტის არსებობას სასამართლო ხშირად გულისხმობს. ამგვარად, ასეთი სუბიექტური ელემენტები არსებითი არ არის კონკურენციის პირობებში კეთილსინდისიერების ცნების განსაზღვრისათვის. მართლაც, ზოგიერთი გამონაკლისის გარდა, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტის დასადგენად უპირატესად ობიექტური მიდგომა გამოიყენება; ხოლო სუბიექტური პირობები შეიძლება რელევანტური იყოს სასჯელის ზომის დადგენისას. ზოგჯერ ასეთი ობიექტური მიდგომა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის კანონისადმი ნათლად არის ასახული კანონმდებლობაში. მაგალითად, ესპანეთის 1991 წლის კანონში გამოყენებულია გამოთქმა „ნებისმიერი აქტი, რომელიც ეწინააღმდეგება კეთილსინდისიერებას ობიექტური გაგებით".

12.33. ბაზარზე „არაკეთილსინდისიერების" განსაზღვრისათვის ყველაზე მნიშვნელოვანი მახასიათებელი თვით არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონის მიზნიდან გამომდინარეობს. დასაწყისში შექმნილი კანონი არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ მიზნად პატიოსანი ბიზნესმენის დაცვას ისახავდა. შემდგომში აღიარებულ იქნა, რომ არანაკლებ მნიშვნელოვანია მომხმარებლის ინტერესების დაცვა. უფრო მეტიც, ზოგიერთ ქვეყანაში განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმო მთლიანად საზოგადოებისა და, კერძოდ, თავისუფალი კონკურენციისადმი მისი ინტერესის დაცვას. არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის სფეროში სამართალის თანამედროვე ნორმები ემსახურება სამმაგ მიზანს, კერძოდ: კონკურენტების ინტერესების დაცვას, მომხმარებელთა ინტერესების დაცვასა და, მთლიანად საზოგადოების ინტერესებიდან გამომდინარე, კონკურენციის შენარჩუნებას. შვეიცარიის 1986 წლისა და ესპანეთის 1991 წლის კანონებში ნათქვამია, რომ არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ სამართლის ნორმების მიზანია კეთილსინდისიერი და ჯანსაღი კონკურენციის უზრუნველყოფა ყველა დაინტერესებული მხარის სასარგებლოდ. პრაქტიკაში ეს ნიშნავს, რომ არაკეთილსინდისიერი კონკურენცია უნდა განისაზღვროს, ფუნქციურადაც, კერძოდ, საბაზრო ოპერაციებში მონაწილე ყველა მხარის ინტერესების გათვალისწინებით.

12.34. ერთ-ერთ ასეთ, ყოველთვის „დაინტერესებულ" მხარეს წარმოადგენს პატიოსანი ბიზნესმენი. ვინაიდან თავდაპირველად სამართალის ნორმები არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ შეიქმნა პატიოსანი ბიზნესმენის დასაცავად, ლოგიკურია, რომ ბიზნესმენის ქცევის ნორმები გახდა ამოსავალი წერტილი. ამგვარად, ქცევა, რომელიც ყველა ბიზნესმენის მიერ მიჩნეულია არაწესიერად, არ შეიძლება, ჩაითვალოს კონკურენციის „კეთილსინდისიერ" აქტად.

12.35. მეორე მხრივ, ზოგი ქცევა, რომელიც საყოველთაოდ მიღებულია კომერციული საქმიანობის ერთ რომელიმე სფეროში, შეიძლება საბაზრო ოპერაციების სხვა მონაწილეთა მიერ განიხილებოდეს როგორც „არაწესიერი". ასეთ შემთხვევებში აუცილებელია ქცევის არსებული ნორმების გარკვეული ეთიკური კორექტირება. ეთიკური ნორმა, კერძოდ, გვიკარნახებს, რომ არ უნდა მოხდეს მომხმარებელთა ინტერესების შესუსტება, მაგალითად, უტყუარობის (რასაც ეყრდნობა მომხმარებელი თავის გადაწყვეტილებებში) პრინციპებისადმი უპატივცემულობით, მომხმარებელთა წაქეზებით ანტისოციალური ან სოციალურად საზიანო ქცევისკენაც კი, ან მათ პირად ცხოვრებაში შეჭრით.

12.36. უფრო მეტიც, შეიძლება ზოგ ქცევას, რომელსაც, ერთი შეხედვით, არც სხვა მეწარმისათვის, არც მომხმარებლისათვის ზიანი არ მოაქვს, არასასურველი შედეგი მოჰყვეს მთლიანად ეკონომიკაში. მაგალითად, ხანგრძლივი დროის განმავლობაში საქონლის დემპინგურ ფასებში გაყიდვამ შეიძლება მოსპოს მცირე და საშუალო ბიზნესი, რაც უარყოფითად იმოქმედებს თავისუფალ კონკურენციაზე. თუ ეს ეკონომიკური ასპექტები გათვალისწინებულია არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონში, ასეთი ქცევა ხშირად აშკარად კვალიფიცირდება, როგორც „არაკეთილსინდისიერი".

12.37. საქმიანობაში „პატიოსნების" განმარტებისას მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ყველა ზემოაღნიშნული ფაქტორი. პრაქტიკაში არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის კონცეფცია თანდათანობით მივიდა ინტერესთა ბალანსამდე. „კეთილსინდისიერებისა" და „არაკეთილსინდისიერების" შეფასებაში განსხვავება ზოგადად იმით აიხსნება, რომ ზემოთ ჩამოთვლილ ფაქტორებს განსხვავებული მნიშვნელობები ენიჭება. მაგალითად, ბაზარზე ქცევის ზოგი კონკრეტული სახეობა შეიძლება სხვადასხვაგვარად განიხილებოდეს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ ტრადიციული კანონმდებლობის მქონე ქვეყნებში, სადაც წინანდებურად ყურადღების ცენტრშია პატიოსანი კონკურენტის დაცვა, და ქვეყნებში, სადაც განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა მომხმარებელთა და მთლიანად საზოგადოების ინტერესების დაცვას.

12.38. ამასთანავე, ფართოდაა გავრცელებული მოსაზრება, რომ მაინც არსებობს ქცევის გარკვეული სახეები, რომლებიც ყოველთვის იქნება შეუთავსებელი კონკურენციაში კეთილსინდისიერების ცნებასთან. ასეთი შემთხვევები ვრცლად არის განხილული ქვემოთ.

(b) <u>არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტების სახეობები</u>

12.39. არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტების კლასიფიცირება შესაძლებელია მოხდეს სხვადასხვა გზით იმისდა მიხედვით, თუ რა კრიტერიუმებია გამოყენებული, ან მოცემული აქტის ან ქცევის ფორმის რა ასპექტს ეთმობა განსაკუთრებული ყურადღება.

აქტი, რომელიც მიჩნეულია როგორც „არაკეთილსინდისიერი", ხშირად ჩადენილია რთულ გარემოებებში, რომლებიც მოქმედ ან ფართოდ გავრცელებულ ნორმათა საფუძველზე თხოულობენ ყურადღებით განხილვასა და შეფასებას. აქტი შეიძლება არაკეთილსინდისიერად იქნეს მიჩნეული რამდენიმე თვალსაზრისით მის დასახასიათებლად შერჩეული მიდგომის მიხედვით. აქედან გამომდინარე, ერთი და იგივე აქტი შეიძლება ეკუთვნოდეს ორ ან რამდენიმე სახეობასაც კი. ამგვარად, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტების არავითარი სისტემატიზაცია ან კლასიფიკაცია არ იძლევა გამოყენებული კონცეფციებისა და კატეგორიების გარკვეული ხარისხით ურთიერთგადაფარვის თავიდან აცილების საშუალებას.

12.40. არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტების სახეობებად დაყოფისა და მათი განხილვის გაადვილების მიზნით წინამდებარე გამოკვლევაში შეიძლება გამოვყოთ არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტების ორი ფართო ჯგუფი, სახელდობრ, აქტები, რომლებიც მიეკუთვნებიან პარიზის კონვენციის მე-10bis მუხლში პირდაპირ მითითებულ სახეობებს, და აქტები, რომლებიც პირდაპირ არ არის მითითებული მე-10bis მუხლში.

12.41. მე-10bis (3) მუხლი შეიცავს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტების არაამომწურავ ნუსხას, რომელშიც შედის ასეთი აქტების სამი სახეობა, სახელდობრ, ქმედებები, რომლებსაც შეუძლიათ აღრევის გამოწვევა; ქმედებები, რომლებიც სახელს უტეხენ კონკურენტს; და ქმედებები, რომლებსაც შეუძლიათ საზოგადოების შეცდომაში შეყვანა. პირველ რიგში განვიხილავთ ქმედებებს, რომლებსაც შეუძლიათ გამოიწვიონ აღრევა ან საზოგადოების შეცდომაში შეყვანა იმის გამო, რომ ისინი მსგავსია და ზოგჯერ ემთხვევა კიდეც ერთმანეთს, შემდეგ კი – კონკურენტების დისკრედიტაციასთან დაკავშირებულ აქტებს.

12.42. არსებობს ქმედებათა მთელი რიგი, რომლებიც არ არის აღნიშნული პარიზის კონვენციის მე-10bis მუხლში, თუმცა სასამართლოების მიერ აღიარებულია როგორც არაკეთილსინდისიერი საქმიანობა და თანდათანობით იქცნენ საკანონმდებლო დებულებათა ობიექტად. ამასთან დაკავშირებით, განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის თაობაზე კანონებში სპეციალურ დებულებათა შეტანის საფუძველზე კომერციული საიდუმლოების დაცვის ტენდენცია და, აგრეთვე, შედარებითი რეკლამის საქმიანობის მართვის შესახებ დებულებათა მუდმივი განვითარება. გარდა ამისა, მიუხედავად სამრეწველო საკუთრებაზე განსაკუთრებული უფლებების არსებობისა, სულ უფრო ხშირად ხდება კონკურენტების მიერ სხვისი მიღწევების არამართლზომიერი მითვისებისაგან („მიტაცება" – „misappropriation" ან „თავისუფალი თარეში" – „free riding") დაცვის უზრუნველყოფის აუცილებლობის აღიარება იმ პირობით, რომ ასეთი ქმედებები, საქმის გარემოებათა გათვალისწინებით, არაკეთილსინდისიერ აქტად ჩაითვლება.

(c) <u>ქმედებები, რომლებიც იწვევენ აღრევას</u>

(i) ზოგადი გარემოებები, რომლის დროსაც ადგილი აქვს აღრევას

12.43. პარიზის კონვენციის მე-10bis (3) მუხლი ავალდებულებს მონაწილე ქვეყნებს, აკრძალონ ყველა ქმედება, რომელსაც ამა თუ იმ ხერხით შეუძლია კონკურენტის საწარმოს, პროდუქციის ან სამეწარმეო ან სავაჭრო საქმიანობის მიმართ აღრევის გამოწვევა.

მე-10bis (3)1 მუხლის მოქმედების სფერო მეტად ფართოა, რადგან იგი მოიცავს ნებისმიერ ქმედებას კომერციულ საქმიანობაში ისეთი ქმედების ჩათვლით, რომელიც ეხება ბიზნესმენის მიერ გამოყენებულ სასაქონლო ნიშანს, აღნიშვნას, ეტიკეტს, დეკიზს, შეფუთვას, საქონლის ფორმას ან ფერს, ან მის განმასხვავებელ ნებისმიერ სხვა ნიშანს. ამგვარად, აკრძალვას ექვემდებარება არა მხოლოდ აღრევა საქონლის, მომსახურების ან კომერციული საქმიანობის განმასხვავებელი აღნიშვნების მიმართ, არამედ აღრევა თვით საქონლის გარეგანი სახისა და მომსახურების გაწევის ხერხების მიმართაც. მაგალითად, იტალიის სამოქალაქო კოდექსის 2598(1) მუხლი პირდაპირ ითვალისწინებს, რომ ნებისმიერი პირი, რომელიც იყენებს სახელწოდებებს ან განმასხვავებელ ნიშნებს, რომლებსაც შეუძლიათ გამოიწვიონ აღრევა ისეთ სახელწოდებებთან ან განმასხვავებელ ნიშნებთან, რომლებზედაც უფლება ეკუთვნის სხვა პირს, ან ახდენს კონკურენტის პროდუქტის მონურ იმიტაციას (slavish imitation) ან ნებისმიერი სხვა ხერხით იწვევს აღრევას კონკურენტის სახელწოდების, ნიშნების, პროდუქციის ან საქმიანობის მიმართ, ჩადის არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტს. ანალოგიურად, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ ესპანეთის კანონის მე-6 მუხლის საფუძველზე ნებისმიერი ქმედება, რომელსაც შეუძლია გამოიწვიოს აღრევა სხვა პირის მოღვაწეობის, მიღწევების ან ბიზნესის მიმართ, მომხმარებლებში კომერციული წყაროს მიმართ ასოციაციის აღძვრის შესაძლებლობის ჩათვლით, განიხილება როგორც არაკეთილსინდისიერი ქმედება. საერთო სამართლის ტრადიციების მქონე ქვეყნებში „სხვისი სახელის გამოყენების" (passing off) კონცეფცია საკმაოდ ფართოა იმისთვის, რომ უზრუნველყოს ყველა სახის აღნიშვნის, მითითების, პროდუქტებისა და სხვა ობიექტების დაცვა აღრევისაგან.

12.44. პარიზის კონვენციის მე-10bis (3) მუხლის მიხედვით, აღრევის გამოწვევის „განზრახვა" არაარსებითია იმის დასადგენად, არის თუ არა ასეთი აქტი არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტი. მაგრამ იმიტატორის მხრივ ბოროტი განზრახვის არსებობა შეიძლება გახდეს სანქციების გამოყენების საფუძველი. გარდა ამისა, არაკეთილსინდისიერ კონკურენციასთან დაკავშირებით სარჩელის შესატანად აუცილებელი არ არის აღრევის ფაქტის დადგენა; ხშირად საკმარისია აღრევის შესაძლებლობის არსებობა. დაბოლოს, აღრევისაგან დაცვა უზრუნველყოფილია დროში რაიმე შეზღუდვების გარეშე. იგი მოქმედებს მანამ, სანამ იარსებებს აღრევის შესაძლებლობა, მაგრამ იმ პირობით, რომ შესაბამის ბაზარზე კონკურენცია არ ჩაიხშობა და შენარჩუნებული იქნება იმ მითითებათა გამოყენების საკმარისი თავისუფლება, რომლებიც არ იწვევენ სხვა საქონელთან, მომსახურებასა და წარმოებასთან აღრევას. მაგრამ, როგორც კი საბაზრო ბრუნვაში მყოფი ობიექტი გვარეობითი ან საყოველთაოდ ცნობილი ხდება, იგი კარგავს თავის ორიგინალობას ან განმასხვავებლობას და აღრევის შესაძლებლობის განსაზღვრა უფრო ძნელდება.

12.45. ხშირად აღრევას ადგილი აქვს ორ მთავარ სფეროში. ეს არის კომერციული წარმოშობის მითითება, ერთი მხრივ, და საქონლის გარეგანი სახე – მეორე მხრივ. მიუხედავად ამისა, ეს ხელს არ უშლის და არ ზღუდავს სხვა ატრიბუტბების ან მიღწევების დაცვას აღრევისაგან.

(ii) აღრევის სახეობები

12.46. აღრევის დადგენა შესაძლებელია სხვადასხვა ხერხით. აღრევის ყველაზე ელემენტარულ სახეობასთან საქმე გვაქვს მაშინ, როდესაც მსგავსი ნიშანი იმდენად ჰგავს დაცულ ნიშანს, რომ ამას შეუძლია გამოიწვიოს აღრევა მნიშვნელოვანი რაოდენობის საშუალო მომხმარებლებში საქონლის ან მომსახურების კომერციული წყაროს მიმართ. აღრევის განსაზღვრისას ხშირად განიხილავენ ისეთ ფაქტორებს, როგორიცაა დაცული ნიშნის განმასხვავებლობის ხარისხი, მისი მფლობელის საქმიანობის მასშტაბები და რეპუტაცია, მომხმარებელთა ინფორმირების დონე და, რა თქმა უნდა, სასაქონლო ნიშნებისა და საქონლის ან მომსახურების მსგავსება. მრავალ ქვეყანაში აღრევის ცნება არ დაიყვანება მხოლოდ უბრალო აღრევამდე საქონლის და მომსახურების კომერციული წყაროს მიმართ, არამედ ვრცელდება აღრევათა იმ შემთხვევებზეც, რომლებიც ერთი და იმავე სასაქონლო ნიშნის ან მსგავსი სასაქონლო ნიშნების ორ მოსარგებლეს შორის მჭიდრო საქმიანი კავშირის არსებობის, ე.ი. ერთი საწარმოს მეორესთან მიერთების შთაბეჭდილებას ქმნის. მაგრამ იდენტური ან მსგავსი ნიშნის გამოყენება ერთმანეთთან აშკარად დაუკავშირებელ ან აბსოლუტურად განსხვავებულ საქონელზე, ჩვეულებრივ, არ ექვემდებარება აღრევისაგან დაცვას, ვინაიდან საქონლის ან მომსახურების აშკარა განსხვავება მომხმარებელს უქმნის შთაბეჭდილებას მათი განსხვავებული წარმოშობისა და მოსარგებლეთა შორის კონკრეტული საქმიანი კავშირის არარსებობის შესახებ.

12.47. აღრევის მესამე სახეობას, რომელზედაც მიუთითებს ამერიკის შეერთებული შტატების ლენჰემის კანონის 43-ე (a) და კომერციული საქმიანობის შესახებ ავსტრალიის კანონის 53-ე მუხლები, უწოდებენ სპონსორობის მიმართ აღრევას. ასეთი სახის აღრევის შემთხვევაში მომხმარებლები მიიჩნევენ, რომ საქონელსა და მომსახურებას სხვადასხვა წარმოშობა აქვს, და, რომ ორ საწარმოს შორის არ არის ისეთი აქტიური და ხანგრძლივი საქმიანი ურთიერთობები, რომლებმაც შეიძლება გამოიწვიოს აღრევა ერთი საწარმოს მეორესთან მიერთების შთაბეჭდილების შექმნის საფუძველზე. მიუხედავად ამისა, მომხმარებელმა, რომელიც ითვალისწინებს ნიშანთა მსგავსებას, იმ პროდუქტებისა და მომსახურების სახეობას, რომლებისთვისაც გამოყენებულია ნიშანი, და იმას, თუ როგორ აკეთებს ამას მეორე მოსარგებლე, შეიძლება ივარაუდოს, რომ მეორე მოსარგებლის მიერ დაცული ნიშნის გამოყენება ხდება შეთანხმების საფუძველზე, რომელიც მას გარკვეული დროით აძლევს ამ ნიშნის გამოყენების უფლებას. აღრევის ასეთ ტიპს შეიძლება ადგილი ჰქონდეს, მაგალითად, იმ შემთხვევებში, როდესაც მესამე პირი დეკორატიული მიზნით იყენებს ნიშანს (ნებართვის გარეშე) თავის საქონელზე. მაგრამ, წარმოშობის მიმართ და ერთი საწარმოს მეორესთან მიერთების შთაბეჭდილებით გამოწვეული აღრევისაგან განსხვავებით, აღრევის მოცემულ, მესამე სახეობას არ გააჩნია სასაქონლო ნიშნების შესახებ კანონმდებლობის ფარგლებში დაცვის სრულად ჩამოყალიბებული საფუძვლების მქონე ისეთივე სტატუსი, როგორიც აქვს სხვა სახეობებს, რადგან მისი ზუსტი იურიდიული ფარგლები ჯერ კიდევ განსაზღვრის პროცესშია.

12.48. აღრევის ასეთი კონცეფცია შეიძლება მიესადაგოს ე.წ. „სარეკლამო" („publicity") უფლებებს, რომლებიც დაკავშირებულია კულტურის, მასობრივი ინფორმაციის ან სპორტის ცნობილი მოღვაწეების სახელებთან, და, აგრეთვე, ლიტერატურისა და ხელოვნების ნაწარმოებთა გმირების „კომერციული მიზნით გამოყენებაზე" („merchandising") უფლე-

ბებს. ეს უფლებები ეხება მარკეტინგის შედარებით ახალ მეთოდებს, როდესაც საწარმო განსაზღვრული დროით იღებს „ლიცენზიას" გარკვეული მოღვაწეების ან გმირების სახელების ან გარეგნული იერსახის გამოყენებით მათი პოპულარობისა და რეპუტაციით სარგებლობაზე, რათა უზრუნველყოს „ლიცენზიატთა" საქონელზე ან მომსახურებაზე მომხმარებელთა მოთხოვნის სტიმულირება. მომხმარებლები, როგორც წესი, შეცდომაში იქნებიან შეყვანილნი საქონელზე ან მომსახურებაზე ცნობილი მოღვაწის ან გმირის სახელის ან გარეგნული სახის გამოყენებით; ისინი მიიჩნევენ, რომ თვით ცნობილმა მოღვაწემ ან გმირზე უფლებების მფლობელმა, ნება დართო თავისი ან გმირის სახელის ან სახის გამოსახულების გამოყენებაზე, რომლებიც შეიძლება რეგისტრირებული ნიშნებიც იყოს.

(iii) აღნიშვნასთან დაკავშირებული აღრევა

12.49. აღრევის საგანი შეიძლება იყოს ნებისმიერი ნიშანი, სიმბოლო ან გამოსახულება, რომელიც აწვდის მომხმარებელს ინფორმაციას საქონლის ან მომსახურების გარკვეული კომერციული წყაროს შესახებ მაშინაც კი, თუ წარმოშობის წყაროს სახელწოდება უცნობია. მაშასადამე, აღნიშვნა შეიძლება იყოს ორგანზომილებიანი ან სამგანზომილებიანი ნიშნები, ეტიკეტები, ლოზუნგები, შეფუთვა, ფერები ან მელოდიები, მაგრამ არა მხოლოდ ესენი. აღნიშვნების მიმართ აღრევისგან დაცვა უკვე შესაძლებელია სასაქონლო ნიშნების, მომსახურების ნიშნებისა და საფირმო სახელწოდებების შესახებ სპეციალური კანონების მიხედვით. მაგრამ ეს დაცვა ხშირად სხვადასხვა სახით არის შეზღუდული. შეზღუდვები შეიძლება ეხებოდეს სპეციალური კანონის გამოყენებადობას გარკვეული სახის აღნიშვნებისათვის ან დაცვის ზუსტ ფარგლებს. ამგვარად, თუ სპეციალური კანონმდებლობა არ იძლევა აღრევისაგან სრული დაცვის შესაძლებლობას, ჯერ კიდევ საჭირო იქნება დაცვის უზრუნველყოფა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონის საფუძველზე. ეს ეხება პარიზის კონვენციის მე-6[bis] მუხლის შესაბამისად საყოველთაოდ ცნობილი სასაქონლო ნიშნების მიმართ აღრევისაგან დაცვასაც.

12.50. სასაქონლო ნიშნების შესახებ კანონმდებლობა საზოგადოდ შეზღუდულია აღნიშვნათა გარკვეული სახეობებით. ზოგიერთ ქვეყანაში, მაგალითად, კანონმდებლობა სასაქონლო ნიშნების შესახებ არ ვრცელდება ლიტერატურულ ნაწარმოებთა სახელწოდებებზე ან ფილმების დასახელებებზე, პროდუქტის გარეგან სახეზე, მაღაზიების ინტერიერზე, ფერებზე ან ფერთა კომბინაციებზე ან საქონლის მორთულობაზე. რაც შეეხება მომსახურების ნიშნებს, ქვეყანათა უმრავლესობას აქვს ასეთი ნიშნების სასაქონლო ნიშნების მსგავსად რეგისტრაციის სისტემები, ხოლო ქვეყნებში, რომლებსაც არ გააჩნიათ ასეთი სისტემა, დაცვისათვის არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღმკვეთი ნორმების გამოყენება არის საჭირო. ამასთან, იმ ქვეყნებშიც კი, სადაც სამგანზომილებიანი სასაქონლო ნიშნები აღიარებულია და ხდება მათი რეგისტრაცია, გარკვეული ფორმები შეიძლება ამოღებულ იქნეს დაცვის სფეროდან. ასე, მაგალითად, ევროგაერთიანების (EC) დირექტივა სასაქონლო ნიშნების შესახებ კანონმდებლობათა დაახლოების თაობაზე პირდაპირ იღებს დაცვიდან საქონლის ისეთ ფორმას, რომელიც განპირობებულია მხოლოდ მისი ბუნებით, გარეგნულ სახეს, რომელიც მხოლოდ ტექნიკური ან სამრეწველო დანიშნულებით არის განპირობებული, და კონფიგურაცია, რომელიც სძენს საქონელს მის არსებით ღირებულებას. ანალოგიურ შედეგამდე მივყავართ „ფუნქციურობის" დო-

ქტრინის გამოყენებას, რომელმაც განსაკუთრებული განვითარება ჰპოვა ამერიკის შეერთებულ შტატებში.

12.51. გარდა ამისა, კანონმდებლობა სასაქონლო ნიშნების შესახებ ზოგჯერ ითვალისწინებს მხოლოდ იმ ნიშნების დაცვას, რომლებიც შესაბამისად რეგისტრირებული იყო მოცემულ ქვეყანაში. ამასთან დაკავშირებით, პარიზის კონვენციის მე-6bis მუხლი გამონაკლისს აკეთებს საყოველთაოდ ცნობილი სასაქონლო ნიშნებისათვის, რომლებსაც არ სჭირდება რეგისტრაცია იმ ნიშნებთან შესაძლო აღრევისაგან დაცვის მიზნით, რომლებიც წარმოადგენენ საყოველთაოდ ცნობილი ნიშნების ასლებს ან იმიტაციას და გამოიყენებიან იდენტური ან მსგავსი პროდუქტების მიმართ. ამასთან, უნდა აღინიშნოს, რომ სასაქონლო ნიშანი შეიძლება საყოველთაოდ ცნობილი იყოს ქვეყანაში მის რეგისტრაციამდე ან გამოყენებამდეც კი, მაგალითად, რეკლამის მოქმედების შედეგად ან სხვა ქვეყნებში მისი რეპუტაციის გამო.

12.52. კანონმდებლობას არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ შეუძლია უზრუნველყოს ისეთი აღნიშვნებისა და ნიშნების მიმართ აღრევისაგან დაცვა, რომელთა დაცვა არ ხდება სასაქონლო ნიშნების შესახებ კანონის ფარგლებში. მაგრამ აღნიშვნათა დაცვის შესაძლებლობა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის ფარგლებში ნაწილობრივ დამოკიდებული იქნება იმ მოსაზრებებზე, რის გამოც სპეციალური კანონმდებლობის მიხედვით არარეგისტრირებულ აღნიშვნებს დაცვა არ გააჩნია. თუ სპეციალური კანონმდებლობა პრინციპში ითვალისწინებს აღნიშვნის დაცვას, მაგრამ ეს აღნიშვნა არ აკმაყოფილებს მის არსებით მოთხოვნებს, დაცვის დაბალანსებული სისტემის პირობებში არალოგიკური იქნებოდა ამ აღნიშვნისათვის არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის შესაბამისად დაცვის იმავე დონის მინიჭება, რომლის მიღებაც მას შეეძლო სპეციალური კანონის საფუძველზე. მიუხედავად ამისა, აღრევისაგან დაცვა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის ფარგლებში უნდა მიენიჭოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც აღნიშვნას ან ნიშანს, რომელიც ექვემდებარება დაცვას, გააჩნია საკმარისი განმასხვავებლობა, რათა შესაძლებელი იყოს მოცემული ბიზნესმენის პროდუქტების, მომსახურების ან საქმიანობის სხვა სახეობების გარჩევა სხვა ბიზნესმენების ასეთივე ან მსგავსი საქმიანობისაგან. მაგრამ ნიშანთა რეგისტრაციის სისტემის სტიმულირების მიზნით არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ ზოგიერთი კანონი მოითხოვს არარეგისტრირებული აღნიშვნების დაცვისათვის განმასხვავებლობის მინიმალურზე მეტ დონეს. მაგალითად, კორეის რესპუბლიკის არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღკვეთის შესახებ კანონის მე-2(1) მუხლი მოითხოვს, რომ აღნიშვნა იყოს „ფართოდ ცნობილი", რასაც რიგ შემთხვევებში შეუძლია ფაქტობრივი დაცვის მოქმედება ერთ კონკრეტულ რეგიონამდე დაიყვანოს.

12.53. იმ აღნიშვნის განმასხვავებლობის ხარისხი, რომელიც არ არის დაცული სასაქონლო ნიშნების შესახებ კანონის ფარგლებში, ფასდება იმავე კრიტერიუმებით, რომლებიც გამოიყენება რეგისტრირებული ნიშნების მიმართ, მათ შორის, აღნიშვნის არსით და გარეგანი სახით, აგრეთვე, იდენტური ან მსგავს საქმიანობასთან დაკავშირებული სხვა აღნიშვნების მიმართ მისი ორიგინალურობით. მაგრამ განმასხვავებლობის არარსებობის შემთხვევაშიც კი (მაგალითად, კონკრეტული საქონლის ან მომსახურებისთვის მითითების აღწერილობითი ხასიათის გამო) იგი შეიძლება დაცული იყოს, თუ მან შეიძინა „განმასხ-

ვავებლობა" გამოყენების გზით", ან მიიღო მეორადი მნიშვნელობა ქვეყანაში, სადაც მოითხოვება დაცვა. მეორადი მნიშვნელობა გულისხმობს, რომ ნიშანს ბაზარზე მისი ხანგრძლივი და განსაკუთრებული გამოყენების შედეგად მომხმარებელთა მნიშვნელოვანი რაოდენობა იცნობს და ამ ნიშნით აღნიშნულ საქონელს კონკრეტულ კომერციულ წყაროს უკავშირებს. გერმანიაში, მაგალითად, სასაქონლო ნიშანი „4711", რომელსაც ხმარობენ სუნამოსათვის, მიჩნეული იყო საკმაო განმასხვავებლობის მქონედ იმის გამო, რომ საზოგადოება ამ ნიშანს ასოციაციით უკავშირებდა წარმოშობის განსაზღვრულ წყაროს. პრაქტიკაში მეორადი მნიშვნელობის ხარისხი განისაზღვრება საქონლისა და მომსახურების ბაზრით და ამ საქონლისა და მომსახურების მიმართ აღნიშვნის აღწერილობითობის დონით. საკმარისი განმასხვავებლობის მისაღწევად მეორადი მნიშვნელობის დონე (ან მომხმარებელთა პროცენტული წილი) იცვლება სასამართლოების პრაქტიკის მიხედვით. ზოგ ქვეყანაში საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვა ან ბაზარზე მომხმარებელთა რეაქციის შესწავლის შედეგები ხშირად იძლევა იმ ემპირიულ მონაცემებს, რომელთა მეშვეობითაც შესაძლებელია მეორადი მნიშვნელობის ხარისხის განსაზღვრა, მაშინ, როდესაც სხვა ქვეყნებში სასამართლოებს თვითონ გამოაქვთ გადაწყვეტილება აღნიშვნების განმასხვავებლობის საკმარისობის შესახებ.

12.54. მეორადი მნიშვნელობის დასადგენად ტარდება ანალიზი, აგრეთვე, იმ აღნიშვნათა მიმართ, რომლებიც სასაქონლო ნიშნების შესახებ კანონმდებლობით პირდაპირ გამოირიცხებიან დაცვის სფეროდან. მაგალითად, საქონლის კონფიგურაციამ ან ფორმამ, რომლებიც სასაქონლო ნიშნის შესახებ კანონმდებლობათა დაახლოებასთან დაკავშირებული EC დირექტივის შესაბამისად ამოღებულია დაცვიდან, შეიძლება შეიძინოს მეორადი მნიშვნელობა მომხმარებელთა შორის კონკრეტულ ბაზარზე. ასეთ შემთხვევაში აღრევისაგან დაცვა გამართლებულია, რადგან მომხმარებლებს შეუძლიათ შეცდომით გადაწყვიტონ, რომ ასეთივე კონფიგურაციის სხვა საქონელი დამზადებულია პირველი მეწარმის მიერ. ამასთან, ყოველთვის ადვილი არ არის მეორადი მნიშვნელობის საჭირო დონის დადგენა, რადგან მომხმარებელმა საქონლის კონკრეტული კონფიგურაცია უნდა აღიაროს როგორც მითითება კონკრეტულ წყაროზე. თუ აღნიშვნა ამოღებულია სპეციალური კანონმდებლობის გავრცელების სფეროდან როგორც ისეთი ობიექტი, რომელსაც უარი უნდა ეთქვას დაცვაზე, მაგალითად, იმ შემთხვევაში, როცა მას აქვს წმინდა აღწერილობითი ხასიათი, სავსებით შესაძლებელია, რომ მას უარი ეთქვას დაცვაზე არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის საფუძველზეც.

12.55. სასაქონლო ნიშნების შესახებ კანონმდებლობის ფარგლებში დაცვის მოცულობის შეზღუდვას შეიძლება შედეგად მოჰყვეს აღნიშვნების აღრევისაგან დაცვის უზრუნველყოფა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის საფუძველზე. თუმცა სასაქონლო ნიშნების შესახებ კანონმდებლობა, როგორც წესი, რეგისტრირებულ სასაქონლო ნიშნებს ანიჭებს დაცვას პოტენციურად აღრევის გამომწვევი ნებისმიერი გამოყენებისაგან, შესაძლებელია ჯერ კიდევ არსებობდეს განსხვავება აღრევისაგან დაცვის ზუსტ ფარგლებთან დაკავშირებით. მაგალითად, დაცვა ერთნაირი ან მსგავსი ნიშნის გამოყენებისაგან შეიძლება შეიზღუდოს მხოლოდ იმ საქონელით ან მომსახურებით, რომლებისთვისაც რეგისტრირებულია ეს ნიშანი. თუ რაიმე ნიშანი, რომელიც რეგისტრირებული სასაქონლო ნიშნის იდენტური ან მსგავსია, გამოიყენება სხვა საქონლის ან

მომსახურებისათვის და ასეთმა გამოყენებამ შეიძლება გამოიწვიოს აღრევა, დაცვა შესაძლებელი იქნებოდა მხოლოდ არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის მიხედვით ან სხვისი სახელის გამოყენების ("Passing off") პრინციპების საფუძველზე. ჩვეულებრივ, სასაქონლო ნიშნების დაცვა იდენტური ან მსგავსი ნიშნების გამოყენებისაგან ხდება არა მხოლოდ ერთნაირი საქონლის ან მომსახურებისათვის, არამედ მსგავსი საქონლისა და მომსახურებისთვისაც. დაცვის ასეთი ტიპი დამყარებულია პრინციპზე, რომელსაც ზოგჯერ „სპეციალიზაციის პრინციპს" უწოდებენ, რადგან დაცვა დაკავშირებულია სასაქონლო ნიშნის უპირველეს ფუნქციასთან, განასხვაოს ერთი საწარმოს საქონელი კონკურენტებისა და საბაზრო ოპერაციათა სხვა მონაწილეების საქონლისაგან. ამგვარად, თუ სასაქონლო ნიშნის დაცვა შეუძლებელია იმის გამო, რომ საქონელი ან მომსახურება განიხილება როგორც არამსგავსი (თუმცა წარმოშობის მიმართ აღრევა ფაქტობრივად შესაძლებელია), აღრევისაგან დაცვის მოთხოვნა შეიძლება არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის მიხედვით მოხდეს. მაგრამ სასაქონლო ნიშნების შესახებ ზოგიერთ კანონში აღრევის ალბათობა განიხილება, როგორც დაცვის განსაკუთრებული კრიტერიუმი იმის საფუძველზე, რომ საქონლის ან მომსახურებების მსგავსება არის არა გადამწყვეტი, არამედ მხოლოდ ერთ-ერთი განმსაზღვრელი ფაქტორი. სამართლებრივი დაცვის ასეთი სახეობა მოიცავს აღრევის ყველა სახეობას.

12.56. კრიტერიუმები, რომლებიც გამოიყენება აღნიშვნათა მსგავსების დასადგენად, ზოგიერთი უმნიშვნელო განსხვავების გამოკლებით, ერთნაირია მთელ მსოფლიოში. განმსაზღვრელ ფაქტორებად გვევლინება ნიშნების გამოსახულების, ჟღერადობისა და არსის (ან სიტყვიერი თარგმანის) საერთო ელემენტები, მაგრამ გადამწყვეტია ერთიანი შთაბეჭდილება, რომელსაც ახდენს იგი მომხმარებელზე მოცემულ საქონელთან ან მომსახურებასთან მიმართებაში. მასობრივი მოხმარების საქონლის შემთხვევაში საშუალო მომხმარებელი ნაკლებ ყურადღებას აქცევს ნიშნების ინდივიდუალურ ელემენტებს. იმის გამო, რომ ორი ნიშანი, როგორც წესი, არ განიხილება გვერდიგვერდ დეტალურად, პრაქტიკაში აღნიშვნებს შორის მსგავსება უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე განსხვავება. სხვადასხვა საქონლისა ან მომსახურების მსგავსება მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია იმაზე, განიხილავს თუ არა მომხმარებელი მათ როგორც ერთი და იმავე წარმოშობის წყაროს მქონე საქონელს ან მომსახურებას. ამასთან, სულაც არ არის აუცილებელი, რომ ისინი ფუნქციურად ურთიერთშემცვლელნი ან კონკურენტულნი იყვნენ.

12.57. აღრევისაგან დაცვა ზოგჯერ მეტად შეზღუდულია ე.წ. საყოველთაოდ ცნობილი ნიშნებისა და, კერძოდ, მაღალი რეპუტაციის მქონე ნიშნებისათვის. პარიზის კონვენციის მე-6bis მუხლი ავალდებულებს წევრ-ქვეყნებს, განახორციელონ ამ ქვეყნებში საყოველთაოდ ცნობილი სასაქონლო ნიშნების დაცვა მსგავსი სასაქონლო ნიშნების პოტენციურად აღრევის გამომწვევი ნებისმიერი გამოყენებისაგან, მაგრამ ეს ვალდებულება მოქმედებს მხოლოდ იდენტური ან მსგავსი საქონლის მიმართ. რიგ შემთხვევებში საყოველთაოდ ცნობილი ნიშნების უნებართვო გამოყენებას განსხვავებული საქონლის ან მომსახურებისათვის შეუძლია მაინც გამოიწვიოს აღრევა მომხმარებლებში. მაგალითად, თუ ნიშანი გამოიყენება ფართო ასორტიმენტის პროდუქციისათვის, ხდებოდა მისი აქტიური რეკლამირება და საყოველთაოდ ცნობილია მფლობელის განსაკუთრებული რეპუტაციის

წყალობით, მომხმარებლები ასეთ ნიშანს დაუკავშირებენ გარკვეულ წარმოშობასა და ხარისხს, და არა კონკრეტულ საქონელს ან მომსახურებას. ასეთმა ასოციაციამაც შეიძლება გამოიწვიოს აღრევა. მე-6bis მუხლი არ ავალდებულებს წევრ-ქვეყნებს გაფართოებული დაცვის მინიჭებას, მაგრამ ასეთ შემთხვევებში შეიძლება გამოყენებულ იქნეს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონი. პარიზის კონვენციის მე-6bis მუხლის შინაარსის გასათვალისწინებლად საკითხი იმის შესახებ, არის თუ არა ნიშანი „საყოველთაოდ ცნობილი" მოცემულ ქვეყანაში, ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში უნდა გადაწყდეს კონკრეტული გარემოების გათვალისწინებით. როგორც წესი, გარკვეულ დროსა და ადგილზე სასაქონლო ნიშნის ცნობილობა ეფუძნება დაინტერესებულ კომერციულ წრეებსა და მომხმარებელთა ჯგუფებს შორის მის რეპუტაციასა და იმიჯს. გარდა ამისა, ხშირად მხედველობაში იღებენ ისეთ ფაქტორებს, როგორიცაა ნიშნის დამახასიათებელი განმასხვავებლობა, მოცემულ ქვეყანაში გამოყენების ხანგრძლივობა, რეკლამის მოცულობა და სხვა ცნობები მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში და დამკვიდრებული ასოციაციური კავშირი კონკრეტულ საქონელთან ან მომსახურებასთან.

12.58. სასაქონლო ნიშნების შესახებ კანონმდებლობის მიხედვით მსგავსი ნიშნების გამოყენებად მიიჩნევა მისი გამოყენება უშუალოდ სასაქონლო ნიშნის ანუ როგორც მითითება საქონლისა და მომსახურების წარმოშიბის კომერციულ წყაროზე. მაგალითად, გამოყენება გაფორმების მიზნით, როგორიცაა ნიშნის გამოყენება სარეკლამო მასალებზე ან უბრალოდ ნაკეთობის (მაგ. კალმისტრის ან საფერფლის) მოსართავად ან რაიმე პროდუქტის (მაგ. ქალის საყურის) კონფიგურაციისათვის სასაქონლო ნიშნის ფორმის გამოყენება ყოველთვის არ შედის სასაქონლო ნიშნების შესახებ კანონმდებლობით გათვალისწინებული დაცვის ფარგლებში. მაგრამ ასეთი გამოყენებისაგან დაცვა შეიძლება განხორციელდეს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის ფარგლებში. სასაქონლო ნიშნების შესახებ ისეთი კანონის მაგალითად, რომელიც ამ თვალსაზრისით უზრუნველყოფს ფართო დაცვას, შეიძლება მოვიყვანოთ 1971 წ. ბენილუქსის ერთიანი კანონი სასაქონლო ნიშნების შესახებ, რომელიც იძლევა ფორმულირებას დაცვისუნარიანი სასაქონლო ნიშნების ფართო განსაზღვრებას და უზრუნველყოფს დაცვას სხვა პირთა მიერ იდენტური ან მსგავსი სასაქონლო ნიშნების ნებისმიერი სახის გამოყენებისაგან იმის ჯეროვანი დასაბუთების გარეშე, რომ მათ შეუძლიათ ზიანის მიყენება სასაქონლო ნიშნის მფლობელისათვის.

12.59. კომერსანტებზე ან ბიზნესმენებზე მითითებების უნებართვო გამოყენებისაგან დაცვის ანალოგიურ შეზღუდვებს შეიძლება შევხვდეთ საფირმო სახელწოდებების დაცვის სფეროში. საფირმო სახელწოდებები ეხმარება მომხმარებლებს, გააიგივონ ან განასხვაონ ერთი საწარმო და მისი კომერციული საქმიანობა სხვა საწარმოებისა და მათი კომერციული საქმიანობისაგან. პარიზის კონვენციის მე-8 მუხლი ავალდებულებს საფირმო სახელწოდებების დაცვას პარიზის კავშირის ყველა ქვეყანაში და, ამასთან, არ იძლევა არავითარ ახსნა-განმარტებას მისი დაცვის ხერხებისა და სახეობების შესახებ. მიუხედავად ამისა, საფირმო სახელწოდებები დაცული უნდა იყოს განაცხადის სავალდებულო შეტანისა და რეგისტრაციის გარეშე. ბევრი ქვეყანა უკვე იცავს საფირმო სახელწოდებებს აღრევის საშიშროებისაგან. საფირმო სახელწოდებების დაცვა ხორციელდება როგორც სპეციალური კანონის, ისე არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონის, სამო-

ქალაქო კოდექსის, მეწარმეთა შესახებ კანონის ან სავაჭრო სამართლის სპეციალურ დებულებათა საფუძველზე. როგორც ზოგადი წესი, დაინტერესებულ საწარმოთა შორის პირდაპირი კონკურენტული დამოკიდებულება არ არის გადამწყვეტი, მაგრამ მნიშვნელოვანია, იმის განსაზღვრისათვის, შეიძლება თუ არა ერთნაირი ან მსგავსი საფირმო სახელწოდების გამოყენებამ მომხმარებელში გამოიწვიოს აღრევა საწარმოების ან მათი ურთიერთდამოკიდებულების მიმართ. ზოგჯერ ადრინდელი საფირმო სახელწოდების გამოყენებისაგან დაცვა სცილდება კონკრეტული სფეროს ფარგლებს და სასამართლოები ხშირად მხედველობაში იღებენ ისეთ ფაქტორებს, როგორიცაა კომერციული პრაქტიკა ან საწარმოს საქმიანობისა და საქონლის ასორტიმენტის გაფართოების შესაძლებლობა. ამგვარად, აღრევისაგან საფირმო სახელწოდებების დაცვის სფერო ზოგჯერ უფრო ფართოა, ვიდრე სასაქონლო ნიშნების დაცვის სფერო სასაქონლო ნიშნების შესახებ კანონმდებლობის მიხედვით.

(iv) აღრევა პროდუქტის ფორმის მიმართ

12.60. მომხმარებელში აღრევა შეიძლება გამოიწვიოს პროდუქტის ფორმამაც. თუ პროდუქტის ფორმა ისე კარგადაა ცნობილი, რომ მომხმარებლები მას კონკრეტულ კომერციულ წარმოშობას უკავშირებენ (მაგალითად, „კოკა-კოლას" ბოთლი), იგი შეიძლება განიხილებოდეს როგორც დაცული აღნიშვნა.

12.61. უნდა აღინიშნოს, აგრეთვე, რომ რიგ ქვეყნებში არსებობს სპეციალური კანონმდებლობა სამრეწველო ნიმუშების დასაცავად, რომელიც ავსებს ან ენაცვლება ე.წ. „გამოყენებითი ხელოვნების" ნაწარმოებთა საავტორო უფლების ფარგლებში დაცვას. ასეთი კანონმდებლობა, ჩვეულებრივ, კრძალავს ერთნაირი ან მსგავსი პროდუქტებისათვის ერთნაირი ან მსგავსი გარეგანი სახის გამოყენებას. მაგრამ, ისევე, როგორც სასაქონლო ნიშნების შესახებ კანონმდებლობის შემთხვევაში, სამრეწველო ნიმუშების დაცვას სპეციალური კანონების საფუძველზე ასევე გააჩნია სხვადასხვა შეზღუდვა, რომლებიც მნიშვნელოვნად განსხვავებულია ქვეყნების მიხედვით. ასეთი შეზღუდვები შეიძლება ეხებოდეს როგორც სამრეწველო ნიმუშების შესახებ კანონის ზოგად გამოყენებას პროდუქტების ზოგი გარეგანი სახის მიმართ, ისე დაცვის ზუსტ ფარგლებს, რომელსაც ანიჭებს სპეციალური კანონმდებლობა. თუ, მაგალითად, ნაკეთობის ზედაპირის მორთულობა დაცულია, როგორც სამრეწველო ნიმუში, მხოლოდ იმ პროდუქტების მიმართ, რომლებისთვისაც იგი იყო რეგისტრირებული, ნიმუშის დაცვა კოპირებისაგან (სხვა პროდუქტებზე დეკორატიული მიზნით გამოსაყენებლად) შეიძლება უზრუნველყოფილი იყოს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის ფარგლებში, თუკი კოპირებული ნიმუში შეცდომაში შემყვანია ან იწვევს აღრევას კომერციული წარმოშობის მიმართ.

12.62. უშუალოდ პროდუქტების აღრევისაგან დაცვასთან დაკავშირებული არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონების მოთხოვნათა უმრავლესობა დადგენილია საპრეცედენტო სამართლის საფუძველზე, რაც ხშირად ხორციელდება „მონური იმიტაციის" (slavish imitation) მითითებით. ამასთან, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ამ სახეობასთან დაკავშირებით ხშირად ამტკიცებენ, რომ თავისუფალი ბაზრისათვის დამახასიათებელი პრინციპები ეკონომიკური საქმიანობის სუბიექტებს აძლევს დიზაინის ან პროდუქტების სხვა ფორმის, გარეგანი სახის ან ვიზუალური მახასიათებლების კოპირე-

ბის ნებას, თუ ისინი არ არის დაცული სპეციალური კანონმდებლობით, მაგალითად, კანონებით პატენტების, საავტორო უფლების, სამრეწველო ნიმუშების ან სასაქონლო ნიშნების შესახებ. ამ სპეციალური კანონებიდან ზოგი პირდაპირ გამორიცხავს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის კანონმდებლობის საფუძველზე ისეთი დამრღვევი ქმედებებისაგან დაცვას, რომლებიც პირდაპირ მოცულია სპეციალური საკანონმდებლო აქტით, მაგალითად, თუ მოცემული დიზაინი შეიძლება დაცული ყოფილიყო ასეთი კანონმდებლობით. სამრეწველო ნიმუშების შესახებ 1975 წლის ბენილუქსის ერთიანი კანონის მე-14(5) მუხლი, მაგალითად, გამორიცხავს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონის მიხედვით სასამართლო დევნას დაცვისუნარიანი სამრეწველო ნიმუშების მიმართ, რომლებიც შეიძლებოდა დაქვემდებარებოდნენ დაცვას სათანადო რეგისტრაციის შემთხვევაში. ამგვარად, პროდუქტის ფორმის მიმართ აღრევის მხოლოდ საშიშროება არ კმარა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფაქტის დასადგენად, როდესაც სამრეწველო ნიმუშის დაცვის უზრუნველყოფა შესაძლებელია სპეციალური კანონის საფუძველზე, რომელიც ითვალისწინებს პროდუქტის იმიტაციისაგან დაცვასაც. მეორე მხრივ, პროდუქტის ფორმის მიმართ აღრევის საშიშროება შეიძლება საკმარისი იყოს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის საფუძველზე დაცვის მისაღებად, თუ დიზაინი, მიუხედავად გარკვეული ორიგინალობისა, არ შეიძლება ყოფილიყო რეგისტრირებული იმის გამო, რომ არ აკმაყოფილებდა შესაბამისი კანონის სხვა მოთხოვნებს, ან, თუ განაცხადი შეტანილია, მაგრამ რეგისტრაცია ჯერ არ შემდგარა.

12.63. იმ შემთხვევაში, როდესაც პროდუქტის დიზაინი, ფორმა ან სხვა არაფუნქციური მახასიათებელი მომხმარებლების მიერ მნიშვნელოვანწილად უკავშირდება გარკვეულ წყაროს ან წარმოშობას, აღრევის საშიშროება პროდუქტის წარმოშობის მიმართ, როგორც წესი, განიხილება როგორც არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტი. იმის დადგენა აქვს თუ არა აღრევას ადგილი იმიტაციის შემთხვევაში უნდა განისაზღვროს იმავე ფაქტორებზე დაყრდნობით, რაზედაც ადრე იყო გამახვილებული ყურადღება აღნიშვნების აღრევასთან დაკავშირებით, ანუ იმ საკითხის შესწავლის საფუძველზე, შეიძინა თუ არა საკმარისი მეორადი მნიშვნელობა პროდუქტის დამახასიათებელმა თავისებურებებმა და ასეთ შემთხვევაში გადაწყვეტილების მიღება უნდა მოხდეს შესაბამისი დიზაინების მსგავსების საფუძველზე. ზოგიერთ ქვეყანაში მიაჩნიათ, რომ აღრევის საშიშროება წარმოშობის მიმართ შეიძლება შემცირდეს დამატებითი აღნიშვნების ხარჯზე, მაგალითად, კარგად დასანახი წარწერის გამოყენებით, რომელიც გამორიცხავს იმის დაშვების შესაძლებლობას, რომ მოცემული პროდუქტი ან მომსახურება დაკავშირებულია გარკვეულ წარმოშობასთან. მაგრამ ასეთი აღნიშვნა იშვიათად მიიჩნევა, როგორც საკმარისი აღრევის რისკის შესამცირებლად.

12.64. სასაქონლო ნიშნების შესახებ კანონს ასევე შეუძლია უზრუნველყოს აღრევისაგან დაცვა პროდუქტის კომერციული წარმოშობის მხრივ, თუ იგი ითვალისწინებს სამგანზომილებიანი ნიშნების ან პროდუქტის გაფორმების დაცვას. მაგრამ, თუ პროდუქტის გარეგანი სახე რეგისტრირებული არ არის როგორც ნიშანი, ან, თუ სასაქონლო ნიშნების შესახებ კანონის ფარგლებში დაცვის სფეროდან ამოღებულია კონკრეტული ფორმები, პროდუქტის ფორმის მიმართ აღრევისაგან დაცვა შეიძლება უზრუნველყოფილ

იქნეს ზემოაღნიშნული პრინციპების საფუძველზე არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის თაობაზე დებულებათა გამოყენებით.

(d) <u>შეცდომაში შეყვანა</u>

(i) ზოგადი დებულებები

12.65. ზოგადი ფორმით შეცდომაში შეყვანა განისაზღვრება, როგორც კონკურენტის პროდუქტებზე ან მომსახურებაზე ცრუ შთაბეჭდილების შექმნის მიზნით ჩადენილი ქმედება. ეს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის, მართლაც, ყველაზე გავრცელებული და არცთუ უვნებელი ფორმაა. შეცდომაში შეყვანას შეუძლია გამოიწვიოს სერიოზული შედეგები: მომხმარებელი, რომელიც ეყრდნობა არასწორ ინფორმაციას, შეიძლება დაზარალდეს ფინანსურად (ან უფრო სერიოზულად). პატიოსანი კონკურენტი კარგავს თავის კლიენტებს. ამასთან, მცირდება ბაზრის პროგნოზირება, რაც ნეგატიურ გავლენას ახდენს მთლიანად ეკონომიკაზე და ეკონომიკურ კეთილდღეობაზე.

12.66. იმის გამო, რომ სისწორე სავსებით სამართლიანად განიხილება როგორც პატიოსანი კომერციული პრაქტიკის ერთ-ერთი ძირთადი პრინციპი, არსებობს საერთო აზრი იმის შესახებ, რომ მოტყუების აკრძალვა არის კონკურენციაში კეთილსინდისიერების ფუძემდებლური კრიტერიუმი. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, პარიზის კონვენციის 10bis (3) მუხლის თანახმად, ნებისმიერი მითითება ან მტკიცება, რომლის გამოყენებასაც შეუძლია შეცდომაში შეყვანა, უნდა „კერძოდ" განიხილებოდეს როგორც პატიოსანი ქცევის საწინააღმდეგო.

12.67. ყოველივე ამის გამო პარიზის კავშირის წევრ-სახელმწიფოთა უმრავლესობამ თავის სამართლებრივ სისტემებში შეიტანა (ან მიიღო კიდეც სპეციალური კანონი ამ საკითხის შესახებ) ისეთი ქმედებების ან პრაქტიკის აკრძალვა, რომლებსაც შეუძლიათ შეცდომაში შეყვანა. გარდა ამისა, სასამართლოებმა შეიმუშავეს ვრცელი საპრეცედენტო სამართალი შეცდომაში შეყვანის საკითხებთან დაკავშირებით. იმ ქვეყნებშიც კი, სადაც უკანასკნელ დრომდე მოტყუებისაგან დაცვა ნაკლებად საიმედო იყო, ისახება საკითხისადმი უფრო მკაცრი დამოკიდებულების ტენდენცია. მაგრამ ეფექტურ იურიდიულ გადაწყვეტათა ძებნის პროცესში ქვეყნები ირჩევდნენ სრულიად სხვადასხვა გზას. ეს განსხვავება, კერძოდ, გამოწვეულია იმ ფაქტით, რომ შეცდომაში შემყვანი ქმედებები, უწინარეს ყოვლისა, მიმართულია მომხმარებლისა და არა პირდაპირ კონკურენტისაკენ. იმ შემთხვევებში, როცა მომხმარებლის დაცვა მიეკუთვნება სისხლის სამართლის სფეროს, პრაქტიკული სამართალაღსრულება გადადის სახელმწიფო ორგანოების გამგებლობაში. მაგრამ იმ ქვეყნების უმრავლესობამ, რომლებმაც მიიღეს სპეციალური კანონმდებლობა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ, შეიტანეს მასში დებულება, რომელიც კრძალავს შეცდომაში შეყვანას, და, ამგვარად, აირჩიეს ამ საკითხისადმი სამოქალაქო-სამართლებრივი მიდგომა.

12.68. თუმცა მთლიანობაში ნორმები, რომლებიც არეგულირებენ შეცდომაში შეყვანას, საკმაოდ არაერთმნიშვნელოვანია, ქვეყნების უმრავლესობა განასხვავებს შეცდომაში „ჩვეულებრივ" შეყვანას, რაც შეიძლება ჩადენილი იყოს სავსებით კეთილსინდისიერად, და შეცდომაში შეყვანის განსაკუთრებულ შემთხვევებს, რომლებსაც შეიძლება ჰქონდეთ მეტად სერიოზული შედეგი. შეცდომაში შეყვანის ყველაზე სერიოზული შემთხვევებისათ-

ვის, როგორიცაა ბოროტი განზრახვით შეცდომაში შეყვანა ან მოტყუება ჯანმრთელობის დაცვის ან ფარმაცევტიკის სფეროში – ბევრმა ქვეყანამ სამოქალაქო სამართლებრივი სანქციების დამატებით სისხლისსამართლებრივი სასჯელი შემოიღო. გარდა ამისა, ზოგი განსაკუთრებული შემთხვევა, რომელიც შეიცავს მოტყუების პოტენციურ შესაძლებლობას, მაგალითად, საქონლის გაყიდვა, რომელსაც თან ახლავს პრიზების ან სარეკლამო საჩუქრების გადაცემა, ფასდაკლებით გაყიდვა და სამგზავრო ვაჭრობა, ხშირად ხდება დეტალური რეგლამენტაციის ობიექტი. უფრო მეტი შეზღუდვებია დაწესებული თვითრეგულირების ინსტიტუციებით, რომლებმაც ზოგ ქვეყანაში შეცდომაში შეყვანისაგან დაცვის მაღალ დონეს მიაღწიეს.

12.69. შეცდომაში შემყვანი მოქმედებებისაგან ზოგიერთ ქვეყანაში არსებული დაცვა გარკვეულწილად საერთაშორისო შეთანხმების შედეგია. ვაჭრობისა და მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების, მაგალითად, ტელევიზიის ინტერნაციონალიზაციასთან დაკავშირებით შეცდომაში შემყვანი ქმედებები და პრაქტიკა, განსაკუთრებით რეკლამის სფეროში, იშვიათად შემოიფარგლება მხოლოდ ამა თუ იმ ქვეყნის საზღვრებით. ეროვნული კანონების განსხვავება გამოიხატება არა მხოლოდ მომხმარებელთა დაცვის სხვადასხვა ხარისხში, არამედ გავლენას ახდენს საქონლისა და მომსახურების თავისუფალ გადაადგილებაზე. საერთო ეკონომიკურ ბაზარში შემავალი ქვეყნები განსაკუთრებით არიან დაინტერესებულნი შეცდომაში შემყვან ქმედებათა შესახებ ეროვნული კანონების ჰარმონიზაციით. მაგალითად, ევროპის გაერთიანებამ 1984 წელს მიიღო დირექტივა შეცდომაში შემყვანი რეკლამის შესახებ მინიმალური ობიექტური კრიტერიუმის განსაზღვრის მიზნით, რომელიც საშუალებას იძლევა დადგინდეს, არის თუ არა რეკლამა შეცდომაში შემყვანი. შეთანხმების გარკვეული დონე მიღწეული იყო სკანდინავიისა და აფრიკის ქვეყნებშიც.

(ii) შეცდომაში შეყვანის ცნება

12.70. საყოველთაოდაა აღიარებული, რომ შეცდომაში შეყვანის ცნება არ იზღუდება მომხმარებლისათვის ყალბი წარმოდგენის შემქმნელი ცრუ განცხადებებით ან მტკიცებებით. საკმარისია ისიც, რომ მითითებას (როგორც პარიზის კონვენციის 10bis (3) 3 მუხლითაა გათვალისწინებული) შეუძლია შეცდომაში შეყვანა. სწორი განცხადებებიც კი შეიძლება განხილული იყოს როგორც ცრუ. მაგალითად, ბევრ ქვეყანაში აკრძალულია ქიმიური ნივთიერებების შერევა პურში და მრავალ ქვეყანაში სარეკლამო განცხადება იმის თაობაზე, რომ პურის ზოგიერთი სახეობა „წარმოებულია ქიმიური ნივთიერებათა დამატების გარეშე", ექვემდებარება სასამართლო განხილვას, როგორც ცრუ, რადგან ასეთი რეკლამა, თუმცა იგი არსებითად მართალია, ქმნის შეცდომაში შემყვან შთაბეჭდილებას, თითქოს რეკლამირებული ფაქტი ექსტრაორდინარულია.

12.71. გარდა ამისა, სულაც არ არის აუცილებელი, რომ რეკლამირებული პროდუქტი ობიექტურად ცუდი ხარისხისა იყოს, საკმარისია ისიც, რომ მითითებას ან მტკიცებას ჰქონდეს მომხმარებლისთვის მიმზიდველობის ძალა. მაგალითად, თუ მომხმარებლები უპირატესობას ანიჭებენ ადგილობრივი წარმოების საქონელს, იმის დეკლარირება, რომ იმპორტული საქონელი ადგილობრივია, კვალიფიცირებული უნდა იყოს, როგორც შეცდომაში შეყვანა, იმპორტული საქონელი უკეთესიც რომ იყოს ხარისხის თვალსაზრისით.

12.72. საყოველთაოდ მიღებულია, რომ სიცრუე უნდა შეფასდეს ადრესატის რეაქციის და არა ავტორთა განზრახვის მიხედვით. მაგრამ ასეთი რეაქციის შეფასება შეიძლება სხვადასხვა ხერხით ქვეყნის, ადრესატის (მომხმარებლის თუ მოვაჭრის), აგრეთვე, საქონლის ან მომსახურების სახეობის მიხედვით. ამ საკითხის გადაწყვეტას პარიზის კონვენცია (ისევე, როგორც EC დირექტივა შეცდომაში შემყვანი რეკლამის შესახებ) მონაწილე-სახელმწიფოებს ანდობს. გამოსაყენებელი კრიტერიუმების მიმართ აზრთა სხვადასხვაობა არის ქვემოთ მოყვანილ კითხვებზე განსხვავებული პასუხების შედეგი:

(1) მიმართულია თუ არა შეცდომაში შემყვან ქმედებათა აკრძალვა საშუალო მომხმარებლის ან (აგრეთვე) ნაკლებად ინფორმირებული და ნაკლებად კრიტიკულად განწყობილი მომხმარებლის დასაცავად?

(2) როგორ განისაზღვრება საზოგადოების რეაქცია – ემპირიული გზით თუ მოსამართლის მიერ გაკეთებული ყოვლისმომცველი შეფასების საფუძველზე?

(3) პირთა რა სავარაუდო რაოდენობის შეცდომაში შეყვანაა საჭირო იმისათვის, რომ განცხადება შეცდომაში შემყვანად იქნეს აღიარებული?

12.73. რიგ ქვეყნებში შესაბამისი ნორმები ემყარება საშუალო მომხმარებლის ცნებას. იმ შემთხვევებში, როდესაც სასამართლო გადაწყვეტილება მიიღება მოსამართლეთა საკუთარი გამოცდილებიდან გამომდინარე, თვლიან, რომ საშუალო მომხმარებელი საკმაოდ ინფორმირებული და ჭკვიანია და ბევრ სახიფათო შემთხვევაში შეუძლია დაიცვას თავი მოტყუებისაგან. ასეთ ქვეყნებში თამასა საკმაოდ მაღლაა აწეული, თუმცა, ხშირად ხაზს უსვამენ, რომ შეცდომაში შეყვანის ფაქტის დასადგენად საკმარისია „ადრესატთა არა უმნიშვნელო ნაწილი", ძირითადი ტენდენცია მდგომარეობს იმაში, რომ ორიენტაცია აღებული იქნეს საშუალო მომხმარებელზე.

12.74. გერმანიაში, პირიქით, ორიენტირია ნაკლებად განათლებული და არაკრიტიკულად განწყობილი მომხმარებელი, რომლის შეცდომაში შეყვანა უფრო ადვილია ცრუ განცხადებებით. ხშირად შეცდომაში შეყვანის ფაქტს ემპირიული მეთოდებით, ძირითადად, მომხმარებელთა გამოკითხვის გზით ამტკიცებენ და თამასა მეტად დაბალ დონეზეა დაყენებული (მომხმარებელთა 10-15%-სათვის).

(iii) შეცდომაში შემყვანი განცხადებების გაკეთება

12.75. იმის გამო, რომ შეცდომაში შემყვან მთავარ სფეროს ვაჭრობაში რეკლამა წარმოადგენს, ქვეყნების უმრავლესობა, რომლებსაც ამ საკითხთან დაკავშირებით გააჩნიათ სპეციალური კანონმდებლობა განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს შეცდომაში შემყვანი რეკლამის საკითხებს. სხვა ქვეყნებმა პარიზის კონვენციის 10bis (3) მუხლის მსგავსად, „მითითებების ან განცხადებების" უფრო ფართო ცნება აირჩიეს. მაგრამ ქვეყნებში, რომლებმაც მიიღეს ზოგადი ხასიათის დებულებები არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ, ასეთი განსხვავება მინიმალურია, რადგან საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ ნებისმიერი შეცდომაში შემყვანი ქმედება, გარდა რეკლამასთან დაკავშირებული ქმედებებისა, „პატიოსან სავაჭრო საქმიანობასთან" შეუთავსებელია და, მაშასადამე, შეიძლება შეფასდეს ამ ზოგად დებულებათა საფუძველზე.

12.76. გარდა ამისა, მიღებულია, რომ კონკურენტულ ხერხებს, რომლებიც გამოიყენება დაუსაბუთებელი მტკიცების, აღნიშვნის ან საქონლის პრეზენტაციის მიზნით, არა აქვთ არსებითი მნიშვნელობა. იგივე შეიძლება ითქვას შეტყობინების ფორმაზეც. აქ მხედველობაში მიიღება კომუნიკაციის ნებისმიერი საშუალება – წერილობითი, ზეპირი და სიმბოლურიც კი, რაც შეიძლება გაკეთდეს სასაქონლო ნიშნების, ეტიკეტების, ბროშურების, რადიორეკლამის, სატელევიზიო სარეკლამო რგოლების, პლაკატების და ა.შ. ფორმით. საზოგადოდ შეცდომაში შეყვანა დამოკიდებულია მხოლოდ ადრესატზე მტკიცების ზემოქმედებასა და არა ხერხზე, რომლითაც იგი იყო შესრულებული.

12.77. იმისთვის, რომ შეტყობინება მიაკუთვნონ შეცდომაში შემყვან ქმედებას, აუცილებელი არ არის, რომ იგი შეიცავდეს „ინფორმაციას" ამ ტერმინის ნატურალური, ობიექტური გაგებით. მეორე მხრივ, შეცდომაში შეყვანის კონცეფცია შემოსაზღვრულია ისეთი აღნიშვნებით, რომლებსაც შეუძლიათ მცდარი წარმოდგენა შეუქმნან მომხმარებელთა ნაწილს. გარდა ამისა, დაუსაბუთებელ მტკიცებას, აღნიშვნას ან საქონლის პრეზენტაციას შეუძლია შექმნას გარკვეული სახის კონკრეტული შთაბეჭდილება, რომელიც შეიძლება იყოს მართალი ან მცდარი. „არაობიექტური" ან მიმანიშნებელი რეკლამა, რომელიც პროდუქტის მიმართ ბუნდოვან დადებით ემოციებს აღძრავს, არ მიეკუთვნება შეცდომაში შემყვან ქმედებებს. თუ ზოგიერთ ქვეყანაში რეკლამით შეთავაზების გარკვეული სახეობები აკრძალულია, ეს გამომდინარეობს არა შეცდომაში შეყვანის შესახებ დებულებებიდან, არამედ დაკავშირებულია პატიოსანი სავაჭრო საქმიანობის შესახებ ზოგად ნორმებთან.

12.78. არ არის აუცილებელი შეცდომაში შემყვან ინფორმაციას მტკიცებითი ხასიათი ჰქონდეს: ნახევრად სიმართლე იმავე დროს ნახევრად ტყუილიცაა. მაგალითად, თუ ხდება იმის მტკიცება, რომ გარკვეული ხარისხის პურის ნაჭერი შეიცავს ნაკლებ კალორიებს, ვიდრე სხვები, მაშინაც კი, როცა ეს მხოლოდ ნაჭრის მცირე ზომით აიხსნება, ასეთი ინფორმაციის მიუწოდებლობას შეუძლია შექმნას ისეთივე ძლიერი მცდარი შთაბეჭდილება, როგორსაც შექმნიდა პირდაპირი განცხადება. შედეგად, გარკვეულ ქვეყნებში შესაბამისი ფაქტების გაუვრცელებლობა აშკარად მოიხსენიება კანონმდებლობაში როგორც შეცდომაში შემყვანი საქმიანობა ან აღიარებულია ასეთად სასამართლო პრაქტიკის საფუძველზე. მაგრამ ინფორმაციის გაუვრცელებლობა არ შეიძლება ყოველთვის გაუთანაბრდეს პოზიტიურ მტკიცებას. ვინაიდან ბიზნესმენს არ გააჩნია ზოგადი ვალდებულება, გაამჟღავნოს ინფორმაცია მის მიერ შეთავაზებული პროდუქტის არასახარბიელო მახასიათებლების შესახებ, მოტყუებას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ საზოგადოება სრული ინფორმაციის არარსებობის გამო ელოდება, რომ პროდუქტს გარკვეული თვისებები გააჩნია.

(iv) გაზვიადება

12.79. შეცდომაში შეყვანის სხვადასხვა კონცეფციათა შედეგები ყველაზე ნათლად შეიძლება დავინახოთ გაზვიადების შესახებ საკითხის განხილვისას. თუმცა აშკარა გაზვიადება ყველა ქვეყანაში არ კვალიფიცირდება, როგორც შეცდომაში შეყვანა (მაშინაც კი, თუ პირდაპირ ჩანს, რომ იგი არაზუსტია), რადგან ის შეიძლება უბრალოდ გაგებული იქნეს როგორც „საკუთარი საქონლის შექება". კითხვაზე, თუ რა არის უბრალოდ „უსაფუძვლო ტრაბახი" ან „ფაქტების გაბერვა" და რა შეიძლება იქნეს მიღებული მხედველო-

ბაში სერიოზულად, სხვადასხვა ქვეყანა სხვადასხვა პასუხს იძლევა. ზოგ ქვეყანაში (მაგ. გერმანიაში) ამოსავალი პრინციპია ის, რომ საზოგადოება სერიოზულად აღიქვამს ყველა სარეკლამო მტკიცებას, განსაკუთრებით ისეთს, რომელშიც საქონელი წარმოდგენილია როგორც უნიკალური („საუკეთესო", „პირველხარისხოვანი" და ა.შ.) და, აქედან გამომდინარე, ძალიან მკაცრი კრიტერიუმები გამოიყენება. სხვა ქვეყნებს (მაგალითად, ამერიკის შეერთებული შტატები და იტალია) უკავიათ დიამეტრულად საწინააღმდეგო პოზიცია და ტოლერანტულნი არიან ზოგადად ფორმულირებული მინიშნებების მიმართ, კერძოდ, საქონლის უნიკალურობის შესახებ მტკიცების მიმართ. ამერიკის შეერთებულ შტატებში, მაგალითად, სასამართლოები, როგორც წესი, საქმეებში ერევიან მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც საქონელი, რომელიც რეკლამირებულია როგორც საუკეთესო, სინამდვილეში დაბალი ხარისხისა აღმოჩნდება.

(v) შეცდომაში შეყვანის საგანი

12.80. ცრუ განცხადება შეიძლება შეეხოს ბიზნესის ყველა შესაბამის ასპექტს. შეცდომაში შეყვანის აკრძალვა, პრინციპში, ფორმულირებული უნდა იყოს საკმაოდ ფართოდ, რათა მოიცვას შეცდომაში შეყვანის ყველა შესაძლო ახალი ფორმა, რომელთა გათვალისწინება კანონმდებელმა ვერ შეძლო. მეორე მხრივ, სასამართლოებმა უნდა შესძლონ საკანონმდებლო დებულებების სახელმძღვანელოდ გამოყენება. ქვეყნებში, რომლებიც უპირატესად სამოქალაქო სამართლის მიდგომას იყენებენ, კანონი ხშირად პირდაპირ მიუთითებს, თუ რომელი ქმედებებია, „კერძოდ", შეცდომაში შემყვანი, ამასთან, სასამართლოებს უტოვებს თავისუფლებას, გაითვალისწინოს შეცდომაში შეყვანის სხვა სახეები. ჩვეულებრივ, კანონმდებლობაში, როგორც მინიმუმი, შეაქვთ იგივე მაგალითები, რომლებსაც შეიცავს პარიზის კონვენციის მე-10bis (3) 3 მუხლი, სახელდობრ, „საქონლის სახეობა, დამზადების ხერხი, მახასიათებლები, ვარგისიანობა ან რაოდენობა". ხშირად ამას ემატება მომსახურებისა და გეოგრაფიული წარმოშობის ადგილის მითითება. ზოგიერთ ახლახან მიღებულ კანონში არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ შეიძლება შეგვხვდეს შეცდომაში შეყვანის „თანამედროვე" მაგალითები. შეცდომაში შემყვანი რეკლამის შესახებ საბერძნეთის დეკრეტში, მაგალითად, პირდაპირაა მითითება ამა თუ იმ პროდუქტის ინდოსამენტში არსებულ შეცდომაში შემყვან მტკიცებებსა და პრესაში პუბლიკაციების სახით სხვისი სახელის გამოყენებით რეკლამის გაკეთებაზე. იგივე შეიძლება ითქვას ბელგიის შესახებაც. უნგრეთში, სხვასთან ერთად იკრძალება ნებისმიერი შეცდომაში შემყვანი მითითება გარემო პირობების შესახებ. რიგ სხვა ქვეყნებში კანონები (აგრეთვე, EC დირექტივა შეცდომაში შემყვანი რეკლამის შესახებ) კრძალავს შეცდომაში შემყვან ინფორმაციას რეკლამის მიმცემ პიროვნებასთან დაკავშირებით. ეს ფაქტი საინტერესოა იმითაც, რომ, პიროვნების იდენტიფიცირებაში შეცდომები (თუმცა ისინი, ცხადია, მოიცავენ მოტყუებასაც), ჩვეულებრივ, განიხილება, როგორც აღრევა (ან სხვისი სახელის გამოყენება), რომლებიც უმთავრესად მოცულია სასაქონლო ნიშნებისა და საფირმო სახელწოდებების შესახებ სპეციალური კანონებით. ხოლო კომერციული წარმოშობის არასწორი მითითების განხილვა შეცდომაში შემყვან ქმედებად იძლევა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონით გათვალისწინებული სპეციალური პროცედურების გამოყენების საშუალებას. მაგალითად, მომხმარებელთა გაერთიანებებს შეუძლიათ, იჩივლონ სასამართლოში შეცდომაში შემყვანი სასაქონლო ნიშნების გამო-

ყენების გამო მაშინაც კი, თუ კანონი სასაქონლო ნიშნების თაობაზე არ ითვალისწინებს სასამართლო დევნის შესაძლებლობას სასაქონლო ნიშნის მფლობელის მიერ.

12.81. მიუხედავად ამისა, შეცდომაში შემყვან ქმედებათა მაგალითების ისეთი ნუსხის გამოყენება, რომელიც შევსებულია ზოგადი ნორმებით, შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც გამოიყენება სანქციები სამოქალაქო სამართლის სფეროდან. სისხლის სამართის კანონმდებლობით აკრძალული ქმედებები, როგორც წესი, შედარებით კონკრეტულად არის ჩამოთვლილი, თუმცა პრაქტიკაში ეს განსხვავება შემსუბუქებულია იმ ფაქტით, რომ კონკრეტულად აკრძალულ ქმედებათა ჩამონათვალი, ჩვეულებრივ, სავსებით ამომწურავია.

(vi) სუბიექტური პირობები

12.82. ყველაზე ფრთხილ ბიზნესმენსაც კი შეუძლია გააკეთოს განცხადება, რომელიც ისე არ იქნება გაგებული საზოგადოების მიერ, როგორც მოელოდა. ამგვარად, შეცდომაში შემყვან განცხადებებს, განსაკუთრებით რეკლამაში, ყოველთვის არ აკეთებენ არაკეთილსინდისიერი განზრახვით. მაგრამ მომხმარებელთა და კონკურენტ ბიზნესმენთა ინტერესებიდან გამომდინარე, კონკურენციაში ტყუილი უნდა აღიკვეთოს მაშინაც კი, როცა რეკლამის მიმცემს არ მიუძღვის ამაში ბრალი. მაგალითად, EC დირექტივა შეცდომაში შემყვანი რეკლამის შესახებ ავალდებულებს წევრ-სახელმწიფოებს, უზრუნველყონ შეცდომაში შემყვანი რეკლამის აღკვეთა მაშინაც კი, როდესაც „არ არის დანაკარგის ან ზიანის მიყენების მტკიცებულებანი ან არ არსებობს რეკლამის მიმცემთა მხრივ წინასწარი განზრახვა ან დაუდევრობა". ის ქვეყნები, რომლებიც არაკეთილსინდისიერ კონკურენციასთან ბრძოლის საკითხებში სამოქალაქო-სამართლებრივ მიდგომას ამჯობინებენ, ჩვეულებრივ, აწყდებიან ასეთი სახის უმნიშვნელო სირთულეებს, მაგრამ იმ ქვეყნებში, სადაც შეცდომაში შემყვანი ქმედებები ძირითადად სისხლის სამართლის ნორმებითაა რეგულირებული, თეორიულად მაინც მოითხოვება ზოგიერთი სუბიექტური ელემენტის არსებობა. მტკიცებულების წარდგენის სირთულის გამო ასეთი „სუბიექტურობის კონცეფცია"ქმნის დაბრკოლებას. ამიტომ პრაქტიკაში სასამართლოები სულ უფრო იშვიათად მოითხოვენ „წინასწარგანზრახულობის" მტკიცებულების წარდგენას. ამ სფეროში ყველაზე ნათელი მაგალითია საფრანგეთი, სადაც შეცდომაში შემყვანი რეკლამის (სისხლის სამართლებრივი) აკრძალვა როიეს კანონის 44-ე მუხლში თეორიულად ჯერ კიდევ მოითხოვს „ბოროტი განზრახვის" ელემენტის არსებობას, მაგრამ ეს მოთხოვნა პირველებმა სწორედ საფრანგეთის სასამართლოებმა დაიყვანეს ჯერ ფაქტების უბრალო ცოდნამდე, ხოლო შემდეგ – გაცნობიერების პრეზუმპციამდეც.

12.83. შეცდომაში შემყვან განცხადებათა აღკვეთის ეს, უპირველეს ყოვლისა, ობიექტური მიდგომა, ცხადია, შემოიფარგლება შეწყვეტა-შეჩერების ქმედებებით (და, შესაძლოა, სასამართლო გადაწყვეტილების გამოქვეყნებით). ყველა ქვეყანაში სასამართლო სარჩელი ზიანის ანაზღაურების შესახებ შეიძლება მხოლოდ მაშინ დაკმაყოფილდეს, თუ, სულ მცირე, ადგილი აქვს დაუდევრობას. წინასწარგანზრახულობის ფაქტი ან ბოროტი განზრახვის არსებობაც კი მოითხოვება სამართალდარღვევათა შემთხვევების სისხლის სამართლის დანაშაულად მიჩნევისათვის. მაგალითად, საკვები პროდუქტების, ან სამკურნალო პრეპარატების სფეროში.

(vii) მტკიცებულების მოპოვების ტვირთი

12.84. შეცდომაში შემყვანი რეკლამის შემთხვევაში პირველხარისხოვანი მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ ვინ უნდა წარადგინოს მტკიცებულება განცხადების სიზუსტის ან შეცდომაში შეყვანის ალბათობის შესახებ. საპროცესო ნორმათა ზოგადი პრინციპების თანახმად, ბევრ ქვეყანაში მტკიცებულების მოპოვების ტვირთი ეკისრება მოსარჩელეს (ან სახელმწიფო ბრალმდებელს, ან ხელისუფლების ადმინისტრაციული ორგანოს წარმომადგენელს). მაგრამ შეცდომაში შემყვან ქმედებათა სფეროში, განსაკუთრებით, შეცდომაში შემყვანი რეკლამის შემთხვევაში, დასაშვებია გამონაკლისი ამ წესიდან. მაგალითად, EC დირექტივა შეცდომაში შემყვანი რეკლამის შესახებ ავალდებულებს წევრ-ქვეყნებს, მოითხოვონ რეკლამის მიმცემისაგან მოყვანილი მონაცემების სიზუსტის მტკიცებულება, თუ „ასეთი მოთხოვნის აუცილებლობა გაჩნდება შესაბამის კონკრეტულ გარემოებათა საფუძველზე". ზოგიერთი ქვეყანა უფრო შორსაც კი წავიდა და მტკიცებულების მოპოვების ტვირთი დააკისრა მოსარჩელეს ან დაავალდებულა რეკლამის მიმცემი, წარადგინოს „გონივრული მტკიცებულებები" ყველა რეკლამირებული განცხადებისათვის.

(e) კონკურენტების დისკრედიტაცია

(i) ზოგადი დებულებები

12.85. დისკრედიტაცია (ანუ დამცირება), ჩვეულებრივ, განისაზღვრება როგორც კონკურენტთან დაკავშირებული კომერციული გუდვილის შემლახავი ნებისმიერი ცრუ მტკიცება. შეცდომაში შეყვანის მსგავსად დისკრედიტაცია არის მომხმარებელთა გადაბირების მცდელობა არაზუსტი ინფორმაციის გავრცელების გზით. მაგრამ, შეცდომაში შეყვანის შემთხვევებისგან განსხვავებით, აქ საქმე გვაქვს არა საკუთარ საქონელთან დაკავშირებულ ყალბ ან შეცდომაში შემყვან განცხადებებთან, არამედ კონკურენტსა, ამ კონკურენტის პროდუქციასა ან მომსახურებასთან დაკავშირებულ ცილისწამებასთან. ამგვარად, დისკრედიტაცია ყოველთვის პირდაპირ არის მიმართული კონკრეტული ბიზნესმენის ან ბიზნესმენთა კონკრეტული კატეგორიის წინააღმდეგ, მაგრამ ასეთი სახის ქმედებებს ყოველთვის მოჰყვება ამ მიზნისაგან შორს მიმავალი შედეგი. იმის გამო, რომ ინფორმაცია კონკურენტის ან მისი საქონლის შესახებ არაზუსტია, შეიძლება მომხმარებელიც დაზარალდეს.

12.86. პარიზის კონვენციის მე-10bis (3) 2 მუხლი ავალდებულებს წევრ-სახელმწიფოებს, აკრძალონ ყველა „ისეთი ხასიათის ყალბი განცხადებების გაკეთება ვაჭრობისას, რომლებიც დისკრედიტაციას უწევენ კონკურენტის დაწესებულებას, საქონელს, სამრეწველო ან კომერციულ საქმიანობას". მსგავსი დებულება შეიძლება მოიძებნოს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ მრავალ ეროვნულ კანონმდებლობაში. მაგრამ, ასეთი პირდაპირი აკრძალვის გარეშეც კი საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ კონკურენციაში დისკრედიტაცია შეუთავსებელია „კეთილსინდისიერების" ცნებასთან. იმ ქვეყნებში, სადაც არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის მარეგულირებელი სამართალი განვითარდა სამოქალაქო სამართალდარღვევათა ზოგადი ნორმების საფუძველზე, დისკრედიტაცია განიხილება როგორც არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ერთ-ერთი „კლასიკური" ფორმა. საერთო სამართლის ყველა ქვეყანაში დამცირება ან დისკრედიტაცია, მიჩნეულია სამოქალაქო სამართალდარღვევად; გარდა ამისა, ამ ქვეყნებიდან ზოგიერთმა ახლახან

შექმნა საკანონმდებლო საფუძველი ამ სფეროს მოსაწესრიგებლად. იმის გამო, რომ დისკრედიტაციისაგან პირველ რიგში კონკრეტული ბიზნესმენი ზარალდება, ჩვეულებრივ, უპირატესობა სამოქალაქო-სამართლებრივ სანქციებს (აკრძალვა ან ზიანის ანაზღაურება) ენიჭება. მაგრამ უფრო სერიოზულ შემთხვევებში, განსაკუთრებით, თუ ადგილი აქვს წინასწარ ან ბოროტად განზრახულ ცილისწამებას, შესაძლებელია გამოყენებულ იქნეს სისხლისსამართლებრივი სანქციები, ხშირად სისხლის სამართლის კოდექსის საფუძველზე.

(ii) მითითება კონკრეტულ კონკურენტზე

12.87. როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, დისკრედიტაცია თავისი ბუნებით მიმართულია კონკრეტული ბიზნესმენის ან ბიზნესმენთა კონკრეტული კატეგორიის წინააღმდეგ. ამასთან, აუცილებელი არ არის ადრესატის დასახელება; საკმარისია, რომ ადვილად მოხდეს მისი იდენტიფიცირება. ამის მიღწევა შეიძლება საწარმოს მოხსენიებით, რომელიც „მდებარეობს X – პუნქტში" ან სპეციფიკური საბაზრო სიტუაციის გამოყენების მეშვეობით, მაგალითად, მხოლოდ ერთი კონკურენტის არსებობისას.

12.88. ხშირად ასეთი ხასიათის თავდასხმის ობიექტს კონკურენტი წარმოადგენს. პარიზის კონვენციის მე-10bis (3) 2 მუხლის თანახმად, ბევრ ქვეყანაში დამცირებისაგან არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ დებულებით დაცვა შემოიფარგლება შემთხვევებით, როდესაც, როგორც მინიმუმი, არსებობს გარკვეული სახის კონკურენტული დამოკიდებულებანი მოსარჩელესა და მოპასუხეს შორის. ზოგ ქვეყანაში, პირიქით, კონკურენტულ დამოკიდებულებათა არსებობის მოთხოვნა მთლიანად იყო გაუქმებული, რამაც უზრუნველყო შედარებით უფრო ფართო მიდგომა დისკრედიტაციის საკითხისადმი: არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის თაობაზე დებულებების მოქმედება ვრცელდება არა მხოლოდ კონკურენტებზე, არამედ მომხმარებელთა გაერთიანებებზე ან მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებზე, თუ მათ ეკუთვნით კონკრეტული ბიზნესმენის დამამცირებელი განცხადებები.

(iii) თავდასხმის საგანი

12.89. პარიზის კონვენციის მე-10bis (3) 2 მუხლი ცილისწამების შესაძლო ობიექტად ასახელებს კონკურენტის საწარმოს, საქონელსა და სამრეწველო სამეწარმეო ან კომერციულ საქმიანობას. მაგრამ აუცილებელია ნებისმიერი სახის დამამცირებელი შენიშვნების აკრძალვა, რომელთაც შეუძლიათ ზიანი მიაყენონ მეწარმის გუდვილს. ზიანის მიყენების გზას მნიშვნელობა არა აქვს. საქმიანობის რეპუტაცია შეიძლება შეილახოს ნებისმიერი მინიშნებებით საწარმოს ან მისი საქონლის, ფასების, მუშაკების, კრედიტუნარიანობის, კვალიფიკაციისა და სხვ. მიმართ. ეს შეიძლება, აგრეთვე, მოხდეს მეწარმის პიროვნების შესახებ, მაგალითად, მისი რასობრივი კუთვნილების, ეროვნების, რელიგიის ან მისი პოლიტიკური შეხედულებების შესახებ გამონათქვამის შედეგად. ზოგიერთ ქვეყანაში ეს ე.წ. „პიროვნებაზე გამონათქვამი", რომელსაც არაფერი საერთო არა აქვს კომერციულ საქმიანობასთან, პირდაპირ არის აკრძალული როგორც დამამცირებელი, ხოლო სხვა ქვეყნებში იგი უკანონოდ ითვლება არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ ზოგად დებულებათა საფუძველზე.

(iv) განზრახვა ან ფაქტობრივი ზიანი

12.90. გამონათქვამები კონკურენტის მისამართით, რომლებიც მოქმედებს მის კომერციულ გუდვილზე, შეიძლება გაკეთებული იყოს პატიოსნად, თუ პირი, რომელიც აკეთებს ასეთ განცხადებებს, დარწმუნებულია, რომ სიმართლეს ამბობს. ამიტომ დისკრედიტაციისაგან დაცვის ეფექტურობა, ჩვეულებრივ, არ მოითხოვს ფაქტობრივი ზიანის ან წინასწარგანზრახულობის რაიმე მტკიცებულებების არსებობას. ზოგიერთ ქვეყანაში (მაგალითად, ამერიკის შეერთებულ შტატებში) საერთო სამართლის ნორმები ისეთ სამოქალაქო სამართალდარღვევათა შემთხვევაში, როგორიცაა დამცირება, თეორიულად მაინც მოითხოვს ბოროტი განზრახვის ან ზიანის მიყენების მტკიცებულებას. თუმცა ამერიკის შეერთებული შტატების სასამართლოებმა თანდათან შეამსუბუქეს ეს მოთხოვნები, ასეთი კონცეფცია ჯერ კიდევ ზედმეტად ვიწროა, რამაც გამოიწვია ისეთი საკანონმდებლო დებულებების ძალაში შესვლა, რომლებიც ითვალისწინებენ დამცირებისაგან სამართლებრივი დაცვის საშუალებებს ზიანის მიყენების ან განზრახვის არსებობის შესახებ მტკიცებულებათა წარდგენის გარეშე (იხ. ლენხემის კანონის 43 (a) ნაწილი).

(v) ფაქტების მტკიცება

12.91. არსებობს სხვადასხვა აზრი იმის შესახებ, დაყვანილი უნდა იქნეს თუ არა დისკრედიტაცია მხოლოდ ფაქტების მტკიცებაზე. ზოგიერთ ქვეყანაში კანონით დადგენილი დისკრედიტაციის ცნება საკმაოდ ფართოა და მოსაზრების გამოცხადებასაც მოიცავს. სხვა ქვეყნებში სასამართლოებმა ის მაინც ცნეს, რომ ამ სახის მტკიცებებზე ვრცელდება უპატიოსნო კომერციული საქმიანობის წინააღმდეგ მიმართულ ზოგად დებულებათა მოქმედება. არსებობს ქვეყნების კიდევ სხვა ჯგუფი, სადაც დისკრედიტაციის დადგენა დამოკიდებულია ძირითადად ფაქტების მტკიცებაზე.

(vi) ყალბი განცხადებები

12.92. საკითხი იმის შესახებ, შეუძლება თუ არა კერძო მოსაზრებამ მოახდინოს დისკრედიტაცია, უნდა განიხილებოდეს სხვა საკითხთან კავშირში, სახელდობრ: უნდა გავრცელდეს თუ არა დაცვა სწორი მტკიცებების შემთხვევაზეც. პარიზის კონვენციის მე-10bis (3) 2 მუხლი ეხება ყალბ მტკიცებებს. მიუხედავად ამისა, ბევრი ქვეყანა უფრო შორს წავიდა და აღიარა, რომ სწორი, მაგრამ კონკურენტის დისკრედიტაციის გამომწვევი შენიშვნები, ექვემდებარება აკრძალვას ან პირდაპირ, როგორც დისკრედიტაციის აქტი, ან იმის გამო, რომ პატიოსანი სავაჭრო საქმიანობის ზოგადი ნორმების დარღვევას მაინც წარმოადგენს. ამგვარად, ნებისმიერი შენიშვნა კონკურენტის მისამართით, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ იგი არსებითად სამართლიანია, განიხილება როგორც არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტი, იმ პირობით, თუ ასეთი „შეტევა" ზომაგადასულია ან გამოყენებული გამოთქმები შეურაცხმყოფელი ხასიათისაა. მეორე მხრივ, ზოგიერთი ქვეყანა დისკრედიტაციის ცნებას შემოსაზღვრავს არაზუსტი ან თუნდაც შეცდომაში შემყვანი მტკიცებებით მაინც. აშშ-ში, მაგალითად, სწორი, მაგრამ დამამცირებელი მტკიცებები, არ განიხილება არც საერთო სამართლის სამოქალაქო სამართალდარღვევის ფარგლებში და არც ლენხემის კანონის 43 (a) ნაწილის ან კომერციული საქმიანობის შესახებ შტატების კანონებით.

12.93. ამ საკითხისადმი დამოკიდებულებაში სხვადასხვა მიდგომა აიხსნება „კომერციული ღირსების" შეფასებაში არსებული განსხვავებებით. ქვეყნებში, სადაც

არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობა ინდივიდუალური ბიზნესმენის კომერციული რეპუტაციის დაცვას ეფუძნება, როგორც ამას კონტინენტური ევროპის ქვეყნებში აქვს ადგილი, არსებობს „ბიზნესმენის დამამცირებელი სპეციფიკური სამოქალაქო სამართალდარღვევა", რომლის მიმართ, პრინციპში, გამოიყენება მნიშვნელოვნად უფრო მკაცრი წესები, ვიდრე კონკურენციის გარეთ არსებულ სფეროში გაკეთებული შეურაცხმყოფელი მტკიცებების მიმართ იმის გამო, რომ აუცილებელია ისეთი კონსტიტუციური გარანტიების გათვალისწინება, როგორიცაა, მაგალითად, სიტყვის თავისუფლება. სხვა ქვეყნებში, განსაკუთრებით იქ, სადაც არ არსებობს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან დაცვის ყოვლისმომცველი სისტემა, დამოკიდებულება ზუსტად საწინააღმდეგოა: მიღებულია, რომ კონკურენციის ინტერესებიდან გამომდინარე, ინდივიდუალურ კონკურენტებზე შეტევები გარდუვალია და საჭიროა მათი ფართოდ დაშვება, მაგრამ ეს არ ეხება ისეთ შეტევებს, რომლებიც ყალბ ფაქტებს ეყრდნობა. ასეთ ქვეყნებში, ჩვეულებრივ, მოსარჩელის კისერზეა განცხადების სიყალბის მტკიცებულების მოპოვების ტვირთი (რაც ზოგჯერ გამორიცხავს სარჩელის აღძვრის შესაძლებლობას).

(f) კომერციული საიდუმლოების დარღვევა

(i) ზოგადი დებულებები

12.94. კონკურენტუნარიანობა სამრეწველო და/ან კომერციულ სფეროში, ჩვეულებრივ, დამოკიდებულია ტექნიკური სიახლისა და თანმხლები ნოუ-ჰაუს არსებობაზე. მაგრამ ასეთი სიახლეები და ნოუ-ჰაუ ყოველთვის არ შეიძლება დაცული იქნეს საპატენტო უფლებით. ჯერ ერთი, პატენტები გაიცემა მხოლოდ ტექნოლოგიის სფეროში გამოგონებაზე და არ შეიძლება გაიცეს, მაგალითად, საქმიანობის მართვის ახალ მიღწევებზე და ა.შ. უფრო მეტიც, ზოგიერთ ტექნიკურ აღმოჩენას ან ინფორმაციას, რომლებიც კონკრეტულ მეწარმეს უზრუნველყოფენ ღირებული კომერციული ხასიათის უპირატესობით, შეიძლება აკლდეს ის სიახლე ან საგამომგონებლო დონე, რაც მოითხოვება მისი პატენტუნარიანობისათვის. გარდა ამისა, განაცხადის განხილვის პროცესში, ვიდრე საზოგადოებისათვის განაცხადში მოცემული ინფორმაცია არ არის გახსნილი, განმცხადებელი, ალბათ, დაცული უნდა იყოს სხვა პირის მიერ ამ ინფორმაციის ნებისმიერი არამართლზომიერი გახსნისაგან მიუხედავად იმისა, საბოლოოდ გაიცემა თუ არა ამ განაცხადის საფუძველზე პატენტი. თუმცა, პარიზის კონვენცია არ ეხება კომერციული საიდუმლოების საკითხებს, საზოგადოდ არამართლზომიერი გახსნისაგან მისი დაცვის აუცილებლობა აღიარებულია. მფლობელის გარდა ნებისმიერი სხვა პირის მიერ ფასეული კონფიდენციალური ინფორმაციის უნებართვო გამოყენება განიხილება როგორც იმ კომერციული ღირებულებათა უკანონო მითვისება, რომელიც შექმნილია მფლობელის მიერ და შედეგად იგი დაკარგავს თავის კონკურენტულ და ეკონომიკურ უპირატესობებს, როგორც კი ეს ინფორმაცია გამოყენებული ან გახსნილი იქნება სხვა პირთა მიერ.

12.95. კომერციული საიდუმლოების დაცვა უნებართვო გამოყენებისა და გახსნისაგან ხორციელდება სხვადასხვა სამართლებრივი საშუალებების მეშვეობით. ზოგიერთ ქვეყანას კომერციული საიდუმლოების დამცავი განსაკუთრებული დებულებები შეტანილი აქვს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ სპეციალურ კანონში ან სხვა საკანონ-

მდებლო აქტებში. სხვა ქვეყნები საიდუმლოების დაცვას განიხილავენ სამოქალაქო სამართალდარღვევის ფარგლებში. დანარჩენ ქვეყანებში კი ძალაშია შესული სისხლის სამართლის, ადმინისტრაციული, კომერციული ან სამოქალაქო სამართლის დებულებები, რომლებიც კრძალავს კომერციული საიდუმლოების არასანქცირებულ გამოყენებას ან გახსნას. მაგრამ სისხლის სამართლის დებულებებს არ გააჩნია დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა, რადგან, ჩვეულებრივ, ასეთ შემთხვევებში აუცილებლად მოითხოვება ინფორმაციის კონფიდენციალური ხასიათის შესახებ ცოდნისა და ბოროტი განზრახვით ჩადენილი ან მოტყუებითი ქმედებების არსებობის დამტკიცება. ამასთან კომერციული საიდუმლოების გახსნა, სისხლისსამართლებრივი დარღვევაც რომ იყოს, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტსაც წარმოადგენს. გარდა ამისა, იმის გამო, რომ მუშაკები, კონსულტანტები, დამოუკიდებელი მენარდეები და კომპანიონები ხშირად ფლობენ კომერციულ საიდუმლოებას, ყოველ სასამართლო პროცესს კონკრეტულ გარემოებათა მიხედვით შეიძლება მიესადაგოს სამოქალაქო სამართლის სხვადასხვა ნორმა ქირავნობის ხელშეკრულებებისა და ზოგადი სახელშეკრულებო სამართლის მიხედვით. დაბოლოს, არ არის უჩვეულო ზემოხსენებულ საშუალებათა სხვადასხვა კომბინაციის გამოყენება. კომერციული საიდუმლოების დარღვევა შეიძლება იყოს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტიც, სამოქალაქო სამართალდარღვევაც, სისხლის სამართლის დანაშაულიც. მეორე მხრივ, იმ შემთხვევებში, როდესაც კონფიდენციალური ინფორმაციის მიღების მიზნით არაკონკურენტები აშინებენ ან ზეწოლას ახდენენ საწარმოს წარმომადგენლებზე ან მუშაკებზე, ან ნებისმიერი სხვა ხერხით ზემოქმედებენ მათზე ან სხვა პირებზე, რომლებიც ფლობენ საიდუმლოებას, მხოლოდ სამოქალაქო პასუხისმგებლობის ნორმები გამოიყენება.

(ii) რომელი ინფორმაცია შეიძლება იყოს კომერციული საიდუმლოება?

12.96. თუმცა კომერციული საიდუმლოების სამართლებრივი განსაზღვრება იშვიათად არსებობს, ზოგიერთი ქვეყანა (საფრანგეთის მაგალითის მიხედვით) განასხვავებს წარმოების (ანუ ინდუსტრიულ) საიდუმლოებას და კომერციულ საიდუმლოებას, რასაც შეიძლება მოჰყვეს სხვადასხვა შედეგები სისხლის სამართლის კანონის გამოყენების თვალსაზრისით. საიდუმლო ინფორმაციის პირველ კატეგორიას გააჩნია უაღრესად ტექნიკური ხასიათი და შეიცავს წარმოების მეთოდებს, ქიმიურ ფორმულებს, ნახაზებს ან საცდელ ნიმუშებს. ასეთი ტიპის ინფორმაცია შეიძლება წარმოადგენდეს პატენტუნარიან გამოგონებას, მაგრამ, საზოგადოდ, პატენტუნარიანობა და, კერძოდ, სიახლე, საპატენტო სამართლის თვალსაზრისით, არ წარმოადგენს საიდუმლოების დაცვის პირობას. კომერციულ საიდუმლოებას წარმოადგენს გასაღებისა და გავრცელების მეთოდები, კონტრაქტების ფორმები, ბიზნეს-გეგმები, ფასების შესახებ შეთანხმებათა დეტალები, ცნობები მომხმარებელთა შესახებ, სარეკლამო სტრატეგია და მიმწოდებლების ან დამკვეთთა სიები. ჩვეულებრივ, კომერციული საიდუმლოების შინაარსი განმარტებულია საკმაოდ ფართოდ, და საბოლოო განსაზღვრება, თუ როგორი სახის ინფორმაცია შეიძლება იყოს საიდუმლო, დამოკიდებულია ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაზე. ასე, მაგალითად, იაპონიის კანონი არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღკვეთის შესახებ კომერციულ საიდუმლოებას განსაზღვრავს როგორც ნებისმიერ ინფორმაციას, რომელიც ეხება წარმოების ან გასაღების მეთოდებს, ან როგორც ნებისმიერ სხვა ინფორმაციას

ტექნოლოგიის ან ბიზნესის შესახებ, რომელიც არ არის ცნობილი საზოგადოებისათვის. მსგავსი განმარტება გვხვდება კომერციული საიდუმლოების შესახებ აშშ-ს ერთიან კანონში, რომელიც მიიღო თითქმის 20-მა შტატმა.

12.97. არსებობს რიგი სხვადასხვა კრიტერიუმებისა იმის განსასაზღვრად, თუ რომელი ინფორმაცია წარმოადგენს კომერციულ საიდუმლოებას: რამდენად ცნობილია მოცემული ინფორმაცია საზოგადოებისათვის ან ვაჭრობის ან მრეწველობის მოცემულ სფეროში, რა ძალისხმევა იქნა გამოყენებული და რა ხარჯები იქნა გაწეული კომერსანტის მიერ კონფიდენციალური ინფორმაციის შემუშავებისას, რა ღირებულება აქვს ასეთ ინფორმაციას კონკრეტული კომერსანტისა და მისი კონკურენტებისათვის, რა ზომებია მიღებული ინფორმაციის საიდუმლოობის შენახვის უზრუნველსაყოფად და რამდენად იოლი ან რთულია სხვა პირების მიერ ამ ინფორმაციის დაშვებული გზით მოპოვება. სუბიექტური თვალსაზრისით, ნებისმიერ კომერსანტს უნდა ჰქონდეს დიდი ინტერესი, კომერციული საიდუმლოების სახით შეინახოს გარკვეული ინფორმაცია. თუმცა ეს სახელშეკრულებო ვალდებულებებით არ არის აუცილებელი, მან უნდა გამოავლინოს ინტერესი, ჰქონდეს საიდუმლო ინფორმაცია. ხშირად მოითხოვება სპეციალური ზომების მიღება ინფორმაციის საიდუმლოობის შესანარჩუნებლად. ინფორმაციის კონფიდენციალურად მიწოდების ფაქტი ყოველთვის არ იქნება საკმარისი. ზოგ ქვეყანაში (მაგ. აშშ-სა და იაპონიაში) ინფორმაციის მფლობელის მიერ გამოყენებული ძალისხმევა მისი საიდუმლოების შენახვის მიზნით სასამართლოების მიერ განიხილება როგორც უმთავრესი მნიშვნელობის ფაქტი იმის განსაზღვრისათვის, არსებობს თუ არა კომერციული საიდუმლოება საერთოდ.

12.98. ობიექტური თვალსაზრისით, ინფორმაცია შეიძლება განხილული იქნეს როგორც კომერციული საიდუმლოება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც იგი ცნობილია მხოლოდ პირთა განსაზღვრული ჯგუფისათვის, ანუ იგი საერთოდ არ უნდა იყოს ცნობილი ამ სფეროში მოღვაწე ექსპერტების ან კონკურენტებისათვის. პატენტზე განაცხადიც შეიძლება განხილული იქნეს როგორც კომერციული საიდუმლოება მანამ, ვიდრე იგი საპატენტო უწყების მიერ არ იქნება გამოქვეყნებული. ამგვარად, საჯაროდ გამოყენებული ან ნებისმიერი სხვა ადვილად მისაწვდომი ინფორმაცია არ შეიძლება განიხილებოდეს როგორც საიდუმლო. მაგალითად, კომერციული საიდუმლოების გამოყენება ან გახსნა პირის მიერ, რომელმაც მიიღო ინფორმაცია კანონიერი კომერციული გარიგების ფარგლებში და იმ პირობით, რომ მისი მხრიდან არ იყო დაშვებული დაუდევრობა, არ განიხილება როგორც არაკეთილსინდისიერი ქმედება. ამასთან, საიდუმლოება არ შეიძლება აბსოლუტური იყოს, რადგან ყოველთვის არსებობს სხვა პირთა მიერ დამოუკიდებელი გზით ინფორმაციის გაგების შესაძლებლობა. კომერციული პარტნიორები, აგრეთვე, შეიძლება ფლობდნენ ინფორმაციას და ამით არ დაირღვეს მისი კონფიდენციალობა, თუ აშკარაა, რომ საიდუმლოება კვლავაც უნდა იქნეს შენარჩუნებული. იმის განსაზღვრისათვის, გააჩნია თუ არა ინფორმაციას კონფიდენციალობის საკმარისი ხარისხი, რათა წარმოადგენდეს დაცულ კომერციულ საიდუმლოებას, უნდა დადგინდეს შემდეგი: შეიცავს თუ არა იგი ელემენტებს, რომლებიც არ არის კონფიდენციალური მათი ცალკე განხილვის შემთხვევაში? საჭიროა თუ არა, რომ მომსახურეები ეფექტური მუშაობისათვის აუცილებლად ფლობდნენ ამ ინფორმაციას? ინფორმაცია ცნობილია მხოლოდ ხელმძღვანელებისათვის თუ უფრო დაბალი დონის მუშაკებისათვისაც? და მაინც, ყვე-

ლაზე მყარი მტკიცება არის ინფორმაციის მკაცრი კონფიდენციალური ხასიათი და მისი საიდუმლოების შენახვის სახელშეკრულებო ვალდებულება.

(iii) ინფორმაციის გამოყენება და გახსნა (ყოფილი) მუშაკების მიერ

12.99. იმ ქვეყნებშიც კი, სადაც არსებობს სპეციალური დებულებები საიდუმლოების არამართლზომიერი ან არაკეთილსინდისიერი გახსნის შესახებ, ქირავნობის ხელშეკრულებებს შეუძლია გააძლიეროს და შეავსოს კომერციული საიდუმლოების დაცვა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონის ან სამოქალაქო სამართალდარღვევათა შესახებ ნორმების საფუძველზე. საზოგადოდ მიღებულია, რომ მუშაკებს აქვთ უფლება, ხელფასის მიღების მიზნით გამოიყენონ მუშაობის ძველ ადგილზე მიღებული ყველა ჩვევა, გამოცდილება და ცოდნა მაშინაც კი, თუ ყოველივე ეს კომერციული საიდუმლოების ფლობის შედეგადაა მიღებული. მაგრამ მუშაკმა უნდა გამოიჩინოს კეთილსინდისიერება სამუშაოს მიმცემის მიმართ მასთან მუშაობის პერიოდში და, აგრეთვე, სამუშაოდან დათხოვნის შემდეგ არ გამოიყენოს და არ გაავრცელოს კონფიდენციალური ინფორმაცია იმ საქმეებთან დაკავშირებით, რომლებსაც იგი გაეცნო მუშაობის პერიოდში. მაგალითად, სამრეწველო საკუთრების ხელშეწყობისა და დაცვის შესახებ 1991 წ. მექსიკის კანონის 85-ე მუხლის საფუძველზე ნებისმიერმა პირმა, რომელსაც თავისი მუშაობის, სამსახურის, ფუნქციების ან თანამდებობის, მისი პროფესიული მოვალეობის შესრულების ან საქმიანი ურთიერთობების გამო ჰქონდა შეხება კომერციულ საიდუმლოსთან და გაფრთხილებული იყო ამ ინფორმაციის საიდუმლოდ შენახვის აუცილებლობის შესახებ, თავი უნდა შეიკავოს მისი გახსნისაგან დასაბუთებული მიზეზების გარეშე და საიდუმლო ინფორმაციის მფლობელის ან უფლებამოსილი მოსარგებლის თანხმობის გარეშე. ამრიგად, ბევრ შემთხვევაში ინფორმაციის გამოყენება ან გახსნა იქნება ქირავნობის ხელშეკრულების ვალდებულებათა დარღვევა (ყოფილი) მუშაკის მხრივ იმ შემთხვევაში, თუ ასეთი ინფორმაცია უნდა ყოფილიყო საიდუმლოდ შენახული. მაგრამ ხშირად ძნელია იმის განსაზღვრა, თუ სად უნდა გატარდეს ზღვარი მუშაობის პერიოდში კანონიერი გზით მიღებული ჩვევების, ცოდნისა და გამოცდილების გამოყენებასა და ყოფილი სამუშაოს მიმცემის სამეწარმეო ან კომერციული საიდუმლოების აკრძალულ გამოყენებას ან გახსნას შორის. აშკარაა, რომ იმ შემთხვევებში, როდესაც მუშაკის ქცევა არის ქურდობის, მიტაცების, სამეწარმეო შპიონაჟის ან კონკურენტთან მორიგების ტოლფასი, საქმე გვაქვს კონფიდენციალობის წინასწარი განზრახვით დარღვევასთან.

12.100. შრომითი ხელშეკრულებები ხშირად შეიცავს სპეციალურ დებულებებს, რომლებიც კრძალავენ საქმიანი ან კომერციული საიდუმლოების გახმაურებას, მაგრამ ეს დებულებები, კონკურენციისაგან თავშეკავების ვალდებულებების მსგავსად, არ უნდა იყოს მომავალში მუშაკის პროფესიული შესაძლებლობების იმდენად დამაბრკოლებელი, რომ გამოიწვიოს კომერციული საქმიანობის მეტისმეტი შეზღუდვა. სამსახურებრივი ურთიერთობების შესაბამისი ვალდებულებები განისაზღვრება სისხლის, სამოქალაქო და შრომის სამართლის საფუძველზე. ასე მაგალითად, ნიდერლანდის სისხლის სამართლის კოდექსის 237-ე მუხლით კომერსანტის კომერციული საიდუმლოების გახსნა თავისივე მუშაკის მიერ კვალიფიცირებულია როგორც სამართალდარღვევა, ხოლო იტალიის სამოქალაქო კოდექსის 2622-ე მუხლი კრძალავს კომერციული საიდუმლოების გახსნას ნებისმიერი სახის კომპანიის დირექტორების, გენერალური მენეჯერების, აუდიტორების მიერ.

ასეთი დებულებები არსებითად მნიშვნელოვანია იმ შემთხვევაში, როდესაც მუშაკი არ არის შეზღუდული საიდუმლოს შენახვის სახელშეკრულებო ვალდებულებით, შეინახოს საიდუმლოება, ან, როდესაც ყოფილი მუშაკი სარგებლობს ინფორმაციით არაკონკურენციული საქმიანობისათვის. თუ ყოფილი მუშაკი შეიძლება ჩაითვალოს ყოფილი სამუშაოს მიმცემის კონკურენტად (მაგალითად, როდესაც მან შექმნა საკუთარი საწარმო საქმიანობის იმავე სფეროში), მაშინ კონფიდენციალური ინფორმაციის გახსნა, ჩვეულებრივ, წარმოადგენს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტს. აშკარაა, რომ, მაგალითად, ყოფილი სამუშაოს მიმცემის კლიენტების გადაბირება თავის მხარეზე კვალიფიცირებული იქნება როგორც არაკეთილსინდისიერება, განსაკუთრებით მაშინ, თუ მუშაკმა ბოროტად გამოიყენა დამკვეთების სიები ან შინაგანი საქმიანი დოკუმენტაცია უფრო ხელსაყრელი წინადადებების მოსამზადებლად. შეიძლება, აგრეთვე, ადგილი ჰქონდეს კონფიდენციალური ინფორმაციის არამართლზომიერ გამოყენებას, თუ დამკვეთებთან დაკავშირებული სამუშაოს მიმცემის საქმიანობის შესახებ სპეციალური ინფორმაცია გამოიყენება ამ დამკვეთების გადასაბირებლად, რათა აწარმოონ საქმიანობა სხვა პირთან პარტნიორობით.

(iv) ინფორმაციის გამოყენება და გახსნა კონკურენტების მიერ

12.101. კონკურენტები, როგორც წესი, ძალიან დაინტერესებულნი არიან სხვისი კომერციული საიდუმლოების გაგებით. მაგრამ იმის გათვალისწინებით, რომ კომერციული საიდუმლოება თავისთავად არ არის ისეთი ობიექტის სრული ეკვივალენტი, რომელზეც ვრცელდება სამრეწველო საკუთრების შესახებ კანონით დადგენილი განსაკუთრებული უფლებები, კონკურენტების მიერ სხვისი კომერციული საიდუმლოების გამოყენების ან გახსნის ფაქტის არაკეთილსინდისიერების განსაზღვრა ამ ინფორმაციის მოსაპოვებლად გამოყენებული საშუალებების საფუძველზე ხდება. მაგალითად, იაპონიის კანონში არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აკრძალვის შესახებ პირდაპირაა ნათქვამი, რომ კომერციული საიდუმლოების დაცვასთან დაკავშირებული წესები არ გამოიყენება, თუ კომერციული საიდუმლოება მიღებულია კანონიერი კომერციული საქმიანობის ფარგლებში იმ პირობით, რომ საიდუმლო ინფორმაციის მომპოვებელმა პირმა არ გამოიყენა ამისათვის უპატიოსნო საშუალებები ან თავისი დაუდევრობით არ თქვა უარი ასეთი უპატიოსნო საშულებების გამოყენებაზე. ამგვარად, კონკურენტებს, რომლებმაც საიდუმლო ინფორმაციის მიღების მიზნით ზემოქმედება კი არ მოახდინეს თავისი კონკურენტის ყოფილ მუშაკზე ან კომპანიონზე, არამედ უბრალოდ ისარგებლეს მათ შორის კონტრაქტის დარღვევით, იშვიათად მოეთხოვებათ პასუხისმგებლობა. კონკურენტის მიერ იმისი გაცნობიერება, რომ საიდუმლოების გახსნა ყოფილი მუშაკის ან კომპანიონის მიერ ხელშეკრულების დარღვევა იქნება, პასუხისმგებლობის განსაზღვრისას წინასწარი განზრახვის მინიმალურ დონედ მიიჩნევა. მექსიკის კანონი, მაგალითად, სამართალდარღვევად თვლის მესამე პირის მიერ გახსნილი კომერციული საიდუმლოების გამოყენებას, როდესაც პირმა, რომელსაც გაუმხილეს საიდუმლოება, იცოდა, რომ მესამე პირს არ ჰქონდა მისი გახსნის უფლება. ნებისმიერ შემთხვევაში დაუშვებელია კონკურენტის მოურიდებელი ჩარევა სხვა პირთა სახელშეკრულებო ვალდებულებებში. თუ, მაგალითად, მოცემულმა პირმა მოისყიდა (ან რაიმე სხვა უკანონო გზით დაარწმუნა) კონკურენტის

(ყოფილი) მუშაკი კომერციული საიდუმლოების გახსნის მიზნით, იგი პასუხისმგებელი იქნება არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის გამო.

12.102. არსებობს მრავალი სიტუაცია, როდესაც ყველაფერი დამოკიდებულია შემთხვევის კონკრეტულ გარემოებებზე. მაგალითად, როდესაც მოხდება ისეთი კომერციული საიდუმლოების გამოყენება, რომელიც ორ კონკურენტს შორის ადრე არსებული საქმიანი ურთიერთობების ნაწილი იყო, ის, რომ ნოუ-ჰაუ უნდა ყოფილიყო საიდუმლოდ დაცული, თავისთავად არ გულისხმობს, რომ კონკურენტის მიერ საიდუმლოს გამოყენება ყოველთვის ჩაითვლება არაკეთილსინდისიერ ქმედებად. მეორე მხრივ, კომერციული საიდუმლოების გამოყენებასთან დაკავშირებული სახელშეკრულებო დებულებების შესაძლო არარსებობა არ გამორიცხავს არაკეთილსინდისიერ ქმედებას. თუ მუშაკის ან ყოფილი მუშაკის მიერ კომერციული საიდუმლოების გახსნა კონკურენტის მიერ წინასწარი განზრახვით იყო პროვოცირებული, მაშინ ჩაითვლება, რომ კონკურენტი ჩადის სასარჩელო სამართალდარღვევას, თუ მას ასეთი ინფორმაციის მიღების მომენტისათვის შეეძლო სცოდნოდა ან ევარაუდა, რომ მისი გახმაურება წარმოადგენს სახელშეკრულებო ვალდებულებათა დარღვევას. ხშირად მოსამსახურის მიერ კომერციული საიდუმლოების გახსნის პროვოცირება ხდება მუშაკის შეცდენით უკანონო გადაბირების სეპარატულ აქტთან ერთად, რაც არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონის დარღვევად განიხილება.

(g) დაუმსახურებელი უპირატესობის მოპოვება სხვათა მიღწევების ხარჯზე („თავისუფალი თარეში" – „Free Riding")

(i) ზოგადი დებულებები

12.103. გარდა აღრევის შესაძლებლობისა, არსებობს გარემოებანი, რომელთა მართვა შეიძლება სხვადასხვა შესაბამისი მოსაზრებით, რომლებიც დაკავშირებულია აღნიშვნების, პროდუქტებისა და სხვა საბაზრო დანიშნულებით შექმნილი საგნების იმიტაციასთან. მსგავს შემთხვევებს განეკუთვნება ქმედება, რომლის მიზანია სხვა პირის იმ მიღწევათა საფუძველზე დაუმსახურებელი სარგებლის მიღება, ან ე.წ. „თავისუფალი თარეში" (Free Riding") არამართლზომიერი გამოყენება, რომლებიც აღიარებულია მომხმარებლებისა და საბაზრო ოპერაციებში მონაწილე სხვა მხარეთა – დილერების, საცალო და საბითუმო მოვაჭრეებისა და მიმწოდებლების მიერ. ასეთი მიღწევები ხშირად ეხება გარკვეულ აღნიშვნას ან პროდუქტს, მაგრამ მათ შეიძლება, აგრეთვე, გააჩნდეთ წმინდა ტექნიკური ხასიათიც.

12.104. ასეთ შემთხვევებში დაცვა დამოკიდებულია მთელ რიგ მოთხოვნებზე, რომლებიც განსხვავებულია ქვეყანების მიხედვით. კონკურენციის აქტის არაკეთილსინდისიერების დადგენა ხდება არა მხოლოდ იმის საფუძველზე, რომ აშკარად აქვს ადგილი კონკურენტის კუთვნილი აღნიშვნის ან მისი პროდუქტის კომერციული წარმატების ან ტექნიკური მიღწევის გამოყენებას ამ მიღწევების მახასიათებლების არსებითად შეცვლისაკენ მიმართული რაიმე სათანადო ძალისხმევის გარეშე, არამედ არსებული ბიზნესის რეპუტაციისათვის ზიანის შესაძლო მიყენების რისკის საფუძველზეც. როგორც მინიმალური მოთხოვნა, აღნიშვნას ან პროდუქტს უნდა გააჩნდეს განმასხვავებლობა (რაც შეიძლება არ იყოს საკმარისი სპეციალური კანონმდებლობის საფუძველზე დაცვის საჭირო დონის

უზრუნველსაყოფად). რადგანაც დაცვის ფარგლები შეიძლება დამოკიდებული იყოს განმასხვავებლობის ხარისხზე, აბსოლუტურად ტრივიალური აღნიშვნები ან პროდუქტები, როგორც წესი, არ ექვემდებარება უბრალო იმიტაციისაგან დაცვას.

12.105. წმინდა სისტემატიზაციის თვალსაზრისით ცნებას – „თავისუფალი თარეში" – აქვს ბევრი საერთო ნიშანი ცნებებთან, რომლებიც დაკავშირებულია აღრევის გამოწვევასა და შეცდომაში შეყვანასთან. სხვის კომერციულ მიღწევებზე თავისუფალი თარეში შეიძლება განისაზღვროს როგორც ნებისმიერი ქმედება, რომელსაც ახორციელებს კონკურენტი ან საბაზრო ურთიერთობების სხვა მონაწილე სხვა პირის სამრეწველო ან კომერციული მიღწევების საკუთარი კომერციული მიზნით გამოყენების განზრახვით ისე, რომ არ შეიტანოს არსებითი ცვლილებები ორიგინალურ მიღწევაში. ამ თვალსაზრისით, „თავისუფალი თარეში" იმიტაციის გზით ყველაზე ფართოდ გავრცელებულ ფორმას წარმოადგენს. მაგრამ თავისუფალი ბაზრის პრინციპების მიხედვით, სხვისი მიღწევის გამოყენება ან „მითვისება" არაკეთილსინდისიერებად განიხილება მხოლოდ განსაკუთრებულ გარემოებებში. თავის მხრივ, ქმედება, რომელიც იწვევს აღრევას ან შეცდომაში შეყვანას როგორც წესი, გულისხმობს „თავისუფალ თარეშს" სხვა პირის მიღწევებზე და საზოგადოდ მიჩნეულია არაკეთილსინდისიერ ქმედებად.

12.106. იმ შემთხვევაში, როდესაც სხვისი კომერციული მიღწევების გამოყენება ხდება აღრევის გამოწვევის გარეშე არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან დაცვის აუცილებლობის შეფასებისას, ხშირად აცხადებენ, რომ სხვისი მიღწევების უბრალო გამოყენება შეთავსებადია თავისუფალი კონკურენციის პრინციპებთან. ამგვარად, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ დებულებების მიხედვით დაცვა არ შეიძლება უბრალოდ იქნეს მიჩნეული იმ საიმედო დაცვის ალტერნატიულ გზად, რომელიც შესაძლებელი იქნებოდა სამრეწველო საკუთრების შესახებ სპეციალური კანონების მოთხოვნებიდან გამომდინარე. ისევე, როგორც შესაბამის ბაზარზე ეკონომიკური ინტერესების გარკვეული დაბალანსება მიღწეული იქნა პატენტების, სამრეწველო ნიმუშების, სასაქონლო ნიშნების და სხვ. შესახებ სპეციალური კანონმდებლობის მიღების გზით, ასევე უნდა მოხდეს ასეთი დაბალანსების გათვალისწინება არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის გამოყენების დროსაც. როგორც ზოგადი წესი, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ დებულებათა საფუძველზე დაცვა არ დაიშვება იმ შემთხვევაში, თუ კოპირებული ან მითვისებული მიღწევა დაცულია სამრეწველო საკუთრების შესახებ სპეციალური კანონებით, და, როდესაც დაცვის სახეობა, რომელიც მოიაზრება არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ დებულებათა ფარგლებში, შეიძლებოდა, გარკვეული ვადით მაინც, მიღწეული ყოფილიყო ამ სპეციალური კანონის საფუძველზე ("უპირატესი უფლების" პრინციპი).

12.107. როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, დაცვა, როგორც ასეთი, უნდა მოითხოვებოდეს იმ შემთხვევაში, როდესაც სპეციალური კანონმდებლობის დებულებები არ მოიცავს კონკრეტული დარღვევის სახეს, მაგალითად, თუ კანონი არ გამოიყენება განსაზღვრულ ვადაზე ადრინდელ მიღწევათა მიმართ, ან, თუ სპეციალური კანონი არ არის საკმაოდ ფართო, რათა უზრუნველყოს კონკრეტული შემთხვევის შესაბამისი დაცვა. სამრეწველო საკუთრების შესახებ ზოგიერთი კანონი პირდაპირ უზრუნველყოფს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ დებულებათა საფუძველზე იმ მიღწევების დაცვას, რომლე-

ბიც არ ექვემდებარება დაცვას სპეციალური კანონმდებლობის ფარგლებში. სამრეწველო საკუთრების შესახებ სხვა კანონები პირდაპირ გამორიცხავს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის საფუძველზე დამატებითი დაცვის შესაძლებლობას გამოგონებების, აღნიშვნების, სასაქონლო ნიშნების ან პროდუქტის ფორმისათვის, რომლებიც ექვემდებარება დაცვას ასეთი კანონების ფარგლებში. მაგრამ მაინც ყოველთვის ნათელი არ არის, თუ ფაქტობრივად ინტერესთა როგორ ბალანსს უზრუნველყოფს კანონმდებლობა სპეციალური კანონის მიღების გზით. კანონების კომენტარებიც კი არ იძლევა ამომწურავ პასუხს ამ კითხვაზე. ამგვარად, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის საფუძველზე „თავისუფალი თარეშისაგან" დაცვის მინიჭებისადმი საერთო მიდგომა არის ის, რომ დაცვის მინიჭება მხოლოდ ისეთ განსაკუთრებულ შემთხვევებში ხდება, რომლებიც გარკვეულწილად უნდა განსხვავდებოდნენ იმ გარემოებებისაგან, რომელთა დროსაც დაცვა სპეციალური კანონმდებლობის შესაბამისად მიენიჭება. ასეთ გარემოებათა განსაზღვრა ხშირად შესაძლებელია მხოლოდ „ყოვლისმომცველი" დებულების ფარგლებში და ამიტომ, ჩვეულებრივ, მას ადგენენ პრეცედენტული სამართალით. მრავალ ქვეყანაში უკვე აღიარებულია განსაკუთრებული გარემოებანი, რომელთა შედეგად ადგილი ექნება არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტს, „თავისუფალი თარეშის" შემდეგი სახეობებისათვის: სასაქონლო ნიშნის განმასხვავებლობის ან რეკლამით შეძენილი პოპულარობის შესუსტება, სხვისი რეპუტაციის მითვისება, მონური იმიტაცია და ე.წ. „პარაზიტული ქმედებები". ყველა ეს შემთხვევა განხილულია შემდგომ პუნქტებში.

(ii) სასაქონლო ნიშნის განმასხვავებლობის ან რეკლამით შეძენილი პოპულარობის შესუსტება

12.108. საზოგადოდ, როდესაც სასაქონლო ნიშნის უნებართვო გამოყენება განსხვავებული საქონლისა ან მომსახურებისათვის არ იწვევს აღრევას, ადგილი არა აქვს არც სასაქონლო ნიშნებზე ან მომსახურების ნიშნებზე უფლებების დარღვევას და არც არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტს. ეს გამომდინარეობს სასაქონლო ნიშნების კანონში არსებული „განმასხვავებლობის პრინციპიდან", რაც სასაქონლო ნიშნებისა და მომსახურების ნიშნების განმასხვავებლობის ფუნქციის შედეგია. მიუხედავად ამისა, ზოგიერთ ქვეყანაში, მაგალითად, კანადაში, ევროპის თანამეგობრობის წევრ-ქვეყნებში (სასაქონლო ნიშნების შესახებ ეროვნულ კანონმდებლობათა დაახლოების შესახებ EC დირექტივის მიხედვით), აგრეთვე, ამერიკის შეერთებული შტატების რამდენიმე შტატში ცნობილად აღიარებულ სასაქონლო ნიშნებს მათი განმასხვავებლობის ან რეკლამით შეძენილი პოპულარობის შესუსტების საწინააღმდეგოდ დამატებითი დაცვა ენიჭება. „შესუსტება" გულისხმობს სასაქონლო ნიშნის უნარის შემცირებას ან თანდათანობით დაქვეითებას, რომლითაც იგი მომხმარებელთა შორის ან საერთოდ საზოგადოებაში კონკრეტულ წარმოშობასთან სწრაფ ასოციაციას იწვევს. ვინაიდან იდენტური ან მსგავსი ნიშნების გამოყენება აბსოლუტურად განსხვავებული საქონლის ან მომსახურებისათვის გარდუვალად იწვევს შესუსტებას, გონივრულია, ვიფიქროთ, რომ ნიშნები, რომლებმაც მოიპოვეს გარკვეული პოპულარობა, დაცული უნდა იქნენ საბაზრო საქმიანობის სხვა მონაწილეთა აშკარა მისწრაფებისაგან, საკუთარი მიზნებისათვის გამოიყენონ ასეთი ნიშნის გარკვეული „უნიკალურობა". ნიშნის მფლობელისათვის არსებითი ზიანის მიყენების

ალბათობა განპირობებულია იმით, რომ ნიშანმა შეიძლება დაკარგოს გარკვეულ პროდუქტთან უკვე დამკვიდრებული ასოციაციური კავშირის გამოწვევის უნარი. კონკრეტული ნიშნის აღიარების საჭირო ხარისხს განსაზღვრავს საზოგადოების ან მომხმარებელთა შესაბამისი ჯგუფი. იმ შემთხვევაში, როდესაც სასაქონლო ნიშანი ეხება მომხმარებელთა შეზღუდულ ჯგუფზე ორიენტირებულ საქონელს, მას უკეთესი შანსი აქვს აღიარების საჭირო ხარისხის მისაღწევად, ვიდრე ფართო მოხმარების საქონელს. მაგრამ ისეთი კრიტერიუმი, როგორიცაა აღიარების საჭირო ხარისხი, მეტად განსხვავებულია სხვადასხვა ქვეყანაში.

(iii) სხვისი რეპუტაციის გამოყენება

12.109. უკანონო მითვისების კიდევ ერთ სახეობას, რომელიც უკანასკნელ წლებში აღიარებულ იქნა როგორც პატიოსანი საქმიანობის საწინააღმდეგო, სხვა სამრეწველო ან კომერციულ საწარმოთა რეპუტაციით ან ეკონომიკურ მიღწევათა „პრესტიჟით" არაკეთილსინდისიერი სარგებლობა წარმოადგენს. ასეთი მიდგომა განსაკუთრებით ესადაგება საყოველთაოდ ცნობილი აღნიშვნების მითვისებას. მაგალითად, თუ გაყალბების გარეშე მარკირებული პროდუქტის ან მომსახურების ხარისხი მომხმარებელს უბიძგებს, რომ მოცემული სასაქონლო ნიშანი ასოციაციით დაუკავშიროს გარკვეულ წარმოშობას ან პროდუქტის ხარისხის დონეს, მისი უნებართვო გამოყენება სხვა საქონლის ან მომსახურებისათვის, თუმცა იგი არ იწვევს აღრევას წარმოშობის წყაროს მიმართ, შეიძლება განხილულ იქნეს როგორც უკანონო მითვისება. ასეთი მიდგომა შეიძლება, აგრეთვე, პროდუქტის გარეგანი სახის მიმართ, მაგრამ ამ შემთხვევაში აღიარებული უნდა იქნეს, რომ გარეგანი სახე მიუთითებს ხარისხის, რეპუტაციის ან პრესტიჟის გარკვეულ დონეზე. მაგრამ სხვადასხვა ქვეყანას სხვადასხვა მიდგომა გააჩნია ამგვარი უკანონო მითვისების მიმართ. მაგალითად, მაშინ, როცა საფრანგეთში სხვისი ნიშნის, ან პროდუქტის პრესტიჟის მითვისება, ჩვეულებრივ, განიხილება როგორც არაკეთილსინდისიერი ქმედება, ესპანეთში უკანონო მითვისების ასეთი სახეობა პირდაპირ იკრძალება ყოველგვარი წინაპირობის გარეშე არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აკრძალვის შესახებ 1991 წ. კანონის მე-12 მუხლით. მესამე პირის მიერ მითვისების დასაშვებად გერმანიაში მოითხოვება, რომ ნიშნის მეორადი გამოყენება არ იყოს შესაძლებელი არანაირი მოსაზრებით. ამერიკის შეერთებულ შტატებში არ არსებობს პრინციპული ხასიათის წინააღმდეგობა მითვისებასთან დაკავშირებით, თუ არ არსებობს აღრევის შესაძლებლობა, მაგალითად, „სპონსორობის" შემთხვევაში, როდესაც მხედველობაში მიიღება სასაქონლო ნიშნის პრესტიჟი.

12.110. სხვისი სასაქონლო ნიშნის ან მომსახურების ნიშნის უპირატესობის მითვისება შეიძლება ხდებოდეს მეტ-ნაკლებად ფარული ფორმით. მაგალითად, კონკურენტს შეუძლია გამოიყენოს მთლიანობაში მსგავსი, მაგრამ შესამჩნევად განსხვავებული სასაქონლო ნიშანი, რომელშიც შეგნებულად არის გამოყენებული პირველი სასაქონლო ნიშნისათვის დამახასიათებელი და კარგად ცნობილი ელემენტები. გარდა ამისა, მას შეუძლია გამოიყენოს ეს ნიშანი საკუთარი საქონლის რეკლამირებაში, რათა მასზე გადაიტანოს საყოველთაოდ ცნობილი ნიშნის პრესტიჟი ან გამოიყენოს სხვისი ნიშანი განმარტებითი გამოთქმებით – „მოდელის მიხედვით", „ტიპის მიხედვით", „სტილში" და ა.შ. (თუმცა უნდა აღვნიშნოთ, რომ ზოგ ქვეყანაში დაშვებულია სიტყვის – „გამოდგება" ან სხვა ანალოგიურ

გამოთქმათა გამოყენება სათადარიგო ნაწილებისა და აქსესუარების მიმართ). ამასთან დაკავშირებით აუცილებელი არ არის, რომ კომერსანტი იყოს ნიშნის მფლობელის პირდაპირი კონკურენტი, ვიდრე იარსებებს ნიშნის ან შესაბამისი საქმიანობის განსაკუთრებული პრესტიჟისა ან რეპუტაციისათვის ზიანის მიყენების შესაძლებლობა.

(iv) მონური იმიტაცია

12.111. მონური იმიტაციის, როგორც არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ცალკე აქტის, ცნება ევროპის რამდენიმე ქვეყანაში შემუშავდა. არაკეთილსინდისიერი „თავისუფალი თარეშის" ეს ფორმა, ჩვეულებრივ, განიხილება როგორც გამონაკლისი საერთო წესებიდან, რომელთა შესაბამისად შესაძლებელია ისეთი საქონლის ან აღნიშვნების თავისუფალი გამოყენება, რომლებიც არ არიან დაცვისუნარიანნი, რომელთა დაცვის მოქმედების ვადა სპეციალური კანონის მიხედვით ამოიწურა, ან რომელთა მიმართ არ არსებობს წარმოშობის თვალსაზრისით აღრევის შესაძლებლობა. აღრევის შესაძლებლობის არარსებობისას შემთხვევის სპეციფიკურმა გარემოებებმა უნდა გამოააშკარაოს ასეთი აქტის არაკეთილსინდისიერად მიჩნევის რაიმე განსაკუთრებული მახასიათებელი. ჩვეულებრივ, აქტის არაკეთილსინდისიერება იმაში გამოიხატება, რომ იმიტატორს არ სჭირდება ძიება, ინვესტირება, შემოქმედებითი ძალისხმევა და ხარჯები; იგი უბრალოდ ახდენს სხვისი მიღწევის კოპირებას, მიუხედავად იმისა, რომ არსებობდა კონკურენციის სხვა ეფექტური საშუალებები. იმიტირებულ პროდუქტებს ან აღნიშვნებს ამასთან უნდა გააჩნდეს გარკვეული განმასხვავებლობა, რომელიც არ უნდა გამომდინარეობდეს მხოლოდ იმ ტექნიკური მახასიათებლებიდან, რომელიც აუცილებელია პროდუქტის სათანადოდ ფუნქციონირებისათვის, არამედ უნდა უკავშირდებოდეს მის ესთეტიკურ ან დეკორატიულ ნიშან-თვისებებს, რომლებიც უშვებენ საკმაო თავისუფლებას სხვადასხვა ფორმისა და დიზაინის გამოყენების თვალსაზისით.

12.112. მაგრამ მონური იმიტაციის ყველა კრიტერიუმი ერთნაირი არ არის ყველა ქვეყანაში. იმის გარდა, რომ ზოგ შემთხვევაში განმსაზღვრელ გარემოებებთან ერთად ხდება ისეთი ცნებების გათვალისწინება, როგორიცაა: პოპულარობის შესუსტება, რეპუტაციის უკანონო მითვისება ან „პარაზიტული კონკურენცია", ხშირად აქტის არაკეთილსინდისიერების განსაზღვრისათვის სავალდებულოა ყურადღება გამახვილდეს მკვეთრ განსხვავებაზე, რომელიც არსებობს კონკურენტის მიერ თავისი მიღწევის შესამუშავებლად, ბაზარზე ამ მიღწევის დასანერგად და გარკვეული კომერციული წარმატების ან აღიარების მოსაპოვებლად გაწეულ ძალისხმევასა და იმიტატორის მიერ ასეთი მიღწევის კოპირებისა და გამოყენებისათვის გაწეულ ძალისხმევას შორის. როგორც საკანონმდებლო დებულების მაგალითი, რომელიც ასეთი სახის არაკანონიერი მითვისების აღსაკვეთად არის მიმართული, შეიძლება მოვიტანოთ არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღკვეთის შესახებ შვეიცარიის კანონის მე-5(c) მუხლი, რომლის თანახმადაც არაკეთილსინდისიერ ქმედებად განსაკუთრებულად მიიჩნევა ბაზარზე პოპულარობის მისაღწევად სხვის მიერ გაწეული შრომის მზა შედეგის მითვისებისა და სარგებლობის ნებისმიერი აქტი, თუ იგი ჩადენილია რეპროდუცირების ტექნიკური საშუალებების გამოყენების გზით და მისი მიმთვისებლის მხრიდან რაიმე შესაბამისი ძალისხმევის გარეშე. მსგავსი დებულება გვხვდება არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ ესპანეთის კანონის მე-11 (2) მუხლში, რომელიც მესამე პირის მიღწევათა კოპირებას განიხილავს

როგორც არაკეთილსინდისიერ აქტს, თუ დაუმსახურებელი უპირატესობა მიიღება სხვა პირის გუდვილის ან ძალისხმევის ხარჯზე.

12.113. მონური იმიტაციის აქტები უნდა განვასხვაოთ ე. წ. „უკუღმა კონსტრუირების" აქტისაგან. ასეთი ქმედებები, როგორც წესი, მდგომარეობს პროდუქტის ან ნივთიერების შემადგენელ ნაწილებად დაშლის ან შემადგენელ ელემენტებად დაყოფის გზით შესწავლის ან ანალიზის საფუძველზე მისი სტრუქტურის, შემადგენლობის ან ფუნქციონირების გარკვევაში, რათა მოხდეს მისი დამზადების ან კონსტრუირების ხერხის განსაზღვრა შემდგომში ამ პროდუქტის ან ნივთიერების გაუმჯობესებული ვარიანტის წარმოების მიზნით. უკუღმა კონსტრუირების ასეთი პრაქტიკა ფართოდ არის გავრცელებული მრეწველობაში კონკურენტის პროდუქტის შექმნის ტექნოლოგიის შესწავლასთან, მისი კონკურენტუნარიანი (გაუმჯობესებული ან განსხვავებული, მაგრამ ეკვივალენტური) პროდუქტის შემდგომ წარმოებასთან დაკავშირებით. ფაქტობრივად, ეს არის კონკურენციის ნორმალური განხორციელების ნაწილი თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკის პირობებში, რაც, თავის მხრივ, ეფუძნება უფრო ფართო სახელმწიფოებრივ პოლიტიკას. მაშასადამე, უკუღმა კონსტრუირების პრაქტიკა თავისთავად არ არის არაკეთილსინდისიერი. მაგრამ უკუღმა კონსტრუირების გზით მიღებული პროდუქტი ან სხვა შედეგი გარკვეულ პირობებში შეიძლება სამრეწველო საკუთრების უფლებათა დარღვევად იქნეს მიჩნეული. მაგალითად, კონკურენტის მიერ უკუღმა კონსტრუირების წესით დამზადებული პროდუქტი ხვდება მოქმედი პატენტის გამოგონების ფორმულის დაცვის ფარგლებში (როდესაც სათნადო ეკვივალენტობის პრინციპი მიიღება მხედველობაში), ადგილი აქვს პატენტზე უფლების დარღვევას. თუ პატენტზე უფლება არ იყო დარღვეული, მაგრამ ორიგინალური პროდუქტის იმიტაციის ხერხი არაპატიოსანი ან არაკეთილსინდისიერია (იმის მიუხედავად, ჰქონდა თუ არა ადგილი უკუღმა კონსტრუირებას), ასეთი ქმედებები, როგორც არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის გამოვლენა, სასამართლო დევნის ობიექტია.

(v) პარაზიტული ქმედებები

12.114. ზოგიერთ ქვეყანაში აღიარებულია არაკეთილსინდისიერი თავისუფალი თარეშის კიდევ ერთი სახეობა – „პარაზიტობის აქტები". ამ ცნებას ბევრი საერთო აქვს მონური იმიტაციის კონცეფციასთან. ამ შემთხვევაში სხვისი მიღწევების უბრალო იმიტაცია განიხილება როგორც თავისუფალი საბაზრო სისტემის განუყოფელი ნაწილი, მაგრამ განსაკუთრებულ გარემოებაში ასეთი იმიტაცია შეიძლება გახდეს არაკეთილსინდისიერი. მაგალითად, მოცემული პროდუქტის იმიტაცია, რომელიც არ არის განსაკუთრებულად ახალი ან ორიგინალური, შეიძლება ნებადართული ყოფილიყო, მაგრამ როგორც კი მასში განხორციელებული მიღწევა აღიარებული იქნება სიახლედ ან ძლიერ მიმზიდველი გახდება მომხმარებლისათვის, იმიტატორს მისი ქმედების პატიოსნებაზე პრეტენზიის ნაკლები საფუძველი ექნება. ის, რაც ბალანსს აშკარად იმიტატორის საწინააღმდეგოდ არღვევს, არის მის მიერ ჩვეულებრივი გზით ერთი რომელიმე კონკრეტული კონკურენტის მიღწევების სისტემატური და მეთოდური მითვისება. გარდა ამისა, კონკურენტის მოღვაწეობის სახესთან დაკავშირებულ ზოგიერთ გარემოებას, შეუძლია გამოავლინოს მისი არაკეთილსინდისიერება; მაგალითად, კონკურენტისათვის ნიმუშების შეკვეთა მისი პროდუქტის უფრო ადვილი და სისტემატური იმიტაციის მიზნით, განიხილება როგორც არაკეთილსინდისიერება, პარაზიტობა. ზოგი ქვეყანა ასეთ შემთხვევაში ირჩევს მოქნილ

მიდგომას, კერძოდ, სასამართლო აკრძალვის გამოყენების სფეროსა და, აგრეთვე, გარკვეულ გარემოებებთან დაკავშირებით დაცვის დროითი შეზღუდვების დადგენის გზით. მაგალითად,. საინოვაციო ხარჯების ამორტიზაცია შეიძლება განიხილებოდეს, როგორც იმიტაციის კეთილსინდისიერებისა თუ არაკეთილსინდისიერების განსაზღვრის შესაბამისი ფაქტორი. ამის შედეგად დაცვა მიენიჭება მხოლოდ იდენტური იმიტაციის შემთხვევაში და მხოლოდ მნიშვნელოვნად უფრო ხანმოკლე ვადით, ვიდრე სამრეწველო საკუთრების შესახებ სპეციალური კანონებით არის გათვალისწინებული. მაგრამ საჭიროა აღინიშნოს, რომ ზოგიერთ ქვეყანაში (მაგალითად აშშ-ში) სხვა პირის პროდუქტის უბრალო კოპირება (მაშინაც კი, როცა გამოყენება სისტემატურია ან ხდება კონკრეტული კონკურენტის მიმართ) არ განიხილება როგორც არაკეთილსინდისიერი აქტი, გარდა ისეთი შემთხვევებისა, როცა ადგილი აქვს იმ არაფუნქციური ნიშან-თვისებების კოპირებას, რომლებსაც გააჩნიათ განმასხვავებლობა, ან რომლებმაც შეიძინეს მეორადი მნიშვნელობა.

(h) <u>შედარებითი რეკლამა</u>

(i) განსაზღვრება

12.115. მართალი, მაგრამ მადისკრედიტებელი, განცხადებებისადმი განსხვავებული დამოკიდებულება ყველაზე უკეთ ჩანს შედარებითი რეკლამის შესახებ საკითხის განხილვისას. შედარებითი რეკლამა ორი სახეობისაა: სხვისი პროდუქტის პოზიტიურად მოხსენიება (მტკიცება, რომ მისი პროდუქტი ისევე კარგია, როგორც სხვისი), ან ნეგატიური მითითება (მტკიცებით, რომ მისი პროდუქტი უკეთესია სხვის პროდუქტზე). პირველ შემთხვევაში, როდესაც კონკურენტის საქონელი, როგორც წესი, საყოველთაოდ ცნობილია, მთავარი საკითხი მდგომარეობს სხვისი გუდვილის (რეპუტაციის) უკანონო გამოყენების შესაძლებლობაში. მეორე შემთხვევაში, როდესაც კონკურენტის პროდუქტი გაკრიტიკებულია, წამოიჭრება დამცირების საკითხი. მაგრამ შედარების ორივე ფორმა მოიცავს (უნებართვო) მითითებას კონკურენტზე, რომელიც ან სახელითაა მოხსენიებული, ან ლოგიკურად ამოცნობადია მომხმარებლების მიერ.

(ii) საერთო ხასიათის შეზღუდვები: „შეცდომაში შემყვანი" და „მადისკრედიტებელი" შედარებები

12.116. თავისთავად იგულისხმება, რომ შედარებითი რეკლამის დროს დაცული უნდა იყოს შეზღუდვები, რომლებიც მოქმედებენ რეკლამის ყველა სახეობის მიმართ. კერძოდ, ის არ უნდა იყოს შეცდომაში შემყვანი და დამამცირებელი. შედარებები, რომლებიც დამყარებულია ცრუ ან შეცდომაში შემყვან განცხადებებზე საკუთარი პროდუქტის ან ცრუ განცხადებებზე კონკურენტის პროდუქტის მიმართ, აკრძალულია ყველა ქვეყანაში.

12.117. ამასთან უნდა გვახსოვდეს, რომ არსებობს განსხვავება „შეცდომაში შეყვანისა" და, განსაკუთრებით, „დისკრედიტაციის" ცნებების შეფასებაში. როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, ზოგიერთ ქვეყანაში ითვლება, რომ ,უპირატესობის ან უნიკალურობის შესახებ განცხადება (მაგალითად, „საუკეთესო" და სხვ.) შეცდომაში შემყვანია, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც ეს შეიძლება მართალი აღმოჩნდეს, სხვა ქვეყნებში კი ასეთი განცხადებები განიხილება როგორც უვნებელი გაზვიადება. უფრო დიდი მნიშვნელობა აქვს განსხვავებებს „დისკრედიტაციისა" და უკანონო „მითვისების" ცნებათა შეფასებაში.

ქვეყნებში, სადაც არსებობს საკმაოდ ლიბერალური დამოკიდებულება მართალი, მაგრამ მაინც მადისკრედიტებელი განცხადებებისადმი, შედარებითი რეკლამა, როგორც წესი, დაშვებულია. ვიდრე განცხადებაში მოყვანილი ფაქტები სინამდვილეს შეესაბამება, სასამართლო ინსტანციები საქმეში არ ერევა მაშინაც კი, თუ კონკურენტზე ან მის პროდუქტზე მითითება აშკარად მადისკრედიტებელი ხასიათისა იქნება ან ადგილი ექნება მისი გუდვილის გამოყენებას. ქვეყნებში, სადაც ტრადიციულად განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევენ „პატიოსანი" მეწარმისა და მისი რეპუტაციის დაცვას, შედარებითი რეკლამა ან აკრძალულია, ან ძლიერად მაინც არის შეზღუდული. ზოგჯერ თვითონ კონკურენტის მოხსენიების უბრალო ფაქტი მისი ნების საწინააღმდეგოდ განიხილება როგორც დისკრედიტაციის, და, მაშასადამე, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აქტი. იმ წესის შესაბამისად, რომლის თანახმადაც „პატიოსან მეწარმეს უფლება აქვს, სხვებს აუკრძალოს მასზე ლაპარაკი მაშინაც კი, როდესაც ნათქვამი სინამდვილეს შეესაბამება", ზოგიერთი ქვეყნის კანონმდებლობა პირდაპირაც კი კრძალავს ნებისმიერ შედარებას, რომლებშიც საჭიროების გარეშეა ნახსენები კონკურენტი. იმავე საფუძველზე სხვა ქვეყნების სასამართლოები ცნობენ, რომ შედარებითი რეკლამა მეტ-ნაკლებად ეწინააღმდეგება პატიოსანი სავაჭრო საქმიანობის წესებს (და მაშასადამე, ეწინააღმდეგება არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონის ზოგად დებულებებს). თუმცა, ზოგჯერ ხაზს უსვამენ იმას, რომ სიმართლის შემცველი შედარება შეიძლება სასარგებლოც იყოს მომხმარებლისათვის. სასამართლო თეორია და საერთო სამართლის პრაქტიკა შედარებით რეკლამას უშვებს მხოლოდ გარკვეულ, მეტად სპეციფიკურ გარემოებებში; მაგალითად, თუ იგი პირდაპირ მოითხოვება მომხმარებლის მიერ, თუ გამოიყენება რეკლამის მიმცემის უფლების უკანონო ხელყოფის საპასუხოდ ან აუცილებელია გარკვეული სისტემის ან ახალი ტექნოლოგიის ზოგადი განმარტებისათვის.

(iii) ობიექტური შედარების დაშვებისაკენ მიმართული ტენდენცია

12.118. მიუხედავად ამისა, უკანასკნელ წლებში შედარებითი რეკლამისადმი ასეთი ნეგატიური დამოკიდებულება შეიცვალა. თანდათან მოხდა იმ ფაქტის აღიარება, რომ შესაბამისი ფაქტების ობიექტურ შედარებებს შეუძლიათ არა მხოლოდ შეამცირონ მომხმარებლის მიერ ინფორმაციის მოსაპოვებლად გაწეული ხარჯები, არამედ დადებითი ზეგავლენა მოახდინონ ეკონომიკაზე ბაზრის გამჭვირვალობის გაუმჯობესებით. იმ ქვეყნების სასამართლოებმა, სადაც შედარებითი რეკლამა ტრადიციულად განიხილებოდა როგორც მადისკრედიტებელი, თანდათან შეასუსტეს კონკურენტის შესახებ ინფორმაციის შემცველი ყველა განცხადების აკრძალვის სიმკაცრე. საფრანგეთში, მაგალითად, ფასების შედარება დაშვებულია, თუ ეს ინფორმაცია ეყრდნობა ჭეშმარიტ, საქმესთან დაკავშირებულ და საკმარის მასალას. უფრო მნიშვნელოვანია ის, რომ არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ ახლახან მიღებული კანონებით არაპირდაპირ მაინც არის დაშვებული შედარებითი რეკლამა. ევროგაერთიანების (EC) დონეზე შემოთავაზებული იყო ახალი დირექტივა, რომელიც ავალდებულებდა EC წევრ-სახელმწიფოებს, დაეშვათ ობიექტური შედარებითი რეკლამა. მთლიანობაში შეიძლება ლაპარაკი მეტად აშკარა ტენდენციის არსებობის შესახებ ობიექტური შედარებითი რეკლამის დაშვების სასარგებლოდ.

(iv) შედარებითი რეკლამის განსაკუთრებული საფრთხე

12.119. მეორე მხრივ, არ შეიძლება იმ ფაქტის უარყოფა, რომ შედარებითი რეკლამის მეშვეობით ბევრად უფრო ადვილია შეცდომაში შეყვანა ან დისკრედიტაცია, ვიდრე სხვა სახის რეკლამების უმეტესობის მეშვეობით. მაგალითად, თუ შედარება ემყარება უადგილო (ან რეალურად არაშედარებად) ასპექტებს, ან, თუ საერთო შთაბეჭდილება შეცდომაში შემყვანია. ასეთი პოტენციური საფრთხე მოითხოვს სპეციალურ გარანტიებს ბოროტად გამოყენებისაგან დასაცავად. ქვეყნებში, რომლებიც უშვებენ შედარებით რეკლამას, განსაკუთრებით ხაზგასმულია ის ფაქტი, რომ ობიექტური განცხადებებიც კი აუცილებლობის გარეშე არ უნდა იყოს დამამცირებელი, ან, რომ არ უნდა ხდებოდეს არაშედარებადი ფაქტების შედარება. შედარებითი რეკლამის შესახებ დირექტივისათვის 1991 წელს შემუშავებული EC ნინადადება უფრო შორს მიდის და პირდაპირ მოითხოვს, რომ მოხდეს მხოლოდ შესაბამისი, ჭეშმარიტი და შემოწმებადი მახასიათებლების შედარება, რათა საერთო შთაბეჭდილება არ იყოს შეცდომაში შემყვანი, რომ შესადარებელ პროდუქტებს შორის არ იყოს აღრევის არანაირი საშიშროება, და რომ არანაირად არ მოხდეს კონკურენტისა და მისი პროდუქტის დამცირება ან დისკრედიტაცია. უფრო მეტიც, რეკლამის მიმცემს შეიძლება მოეთხოვოს ნებისმიერი იმ ფაქტის დამტკიცება, რომელიც მიმოხილვაში გამოყენებული იქნება შედარებითი რეკლამისათვის.

(v) შედარებითი რეკლამა და კანონი სასაქონლო ნიშნების შესახებ

12.120. ძალიან ხშირად შედარება შეუძლებელია იმ გარკვეული სასაქონლო ნიშნის მოხსენიების გარეშე, რომელიც მიუთითებს კონკრეტულ პროდუქტზე, მომსახურებაზე ან საწარმოზე. ამ შემთხვევებში მხედველობაში უნდა იყოს მიღებული არა მხოლოდ კანონები არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის სფეროში, არამედ სასაქონლო ნიშნების შესახებ კანონმდებლობაც.

12.121. ქვეყნებში, სადაც სასაქონლო ნიშნები დაცულია როგორც მხოლოდ მითითება პროდუქტის ან მომსახურების წარმოშობაზე, სასაქონლო ნიშნის გამოყენება შედარებით რეკლამაში შეიძლება არ მოექცეს სასაქონლო ნიშნების შესახებ კანონმდებლობის მოქმედების სფეროში. მაგრამ არსებობს ქვეყნები, სადაც სხვისი სასაქონლო ნიშნის გამოყენება შედარებით რეკლამაში შეიძლება განხილულ იქნეს როგორც სასაქონლო ნიშნებზე უფლებების დარღვევა. მაგალითად, სასაქონლო ნიშნების შესახებ ბენილუქსის ქვეყნების ერთიანი კანონის მე-13 A მუხლი იცავს სასაქონლო ნიშნის „სარეკლამო ღირებულებას" პოტენციურად საზიანო გარემოებებში ნებისმიერი გამოყენებისაგან (რაც შედარებით რეკლამაში შეიძლება, აგრეთვე, გამოიხატოს არასასურველი მოხსენიების სახით). სასაქონლო ნიშნების შესახებ კანადის კანონი მთლიანობაში იცავს სასაქონლო ნიშნის გუდვილს, ხოლო სასაქონლო ნიშნების შესახებ გაერთიანებული სამეფოს თანამედროვე კანონმდებლობა პრინციპულად კრძალავს სხვის სასაქონლო ნიშანზე ნებისმიერ მითითებას. ამერიკის შეერთებულ შტატებშიც კი, სადაც შედარებითი რეკლამა, ჩვეულებრივ, ნებადართულია, მრავალ შტატში ამოქმედებული ე.წ. „შესუსტების აღკვეთის შესახებ კანონები" თეორიულად შეიძლება გამოყენებული იყოს შედარებით რეკლამაში სხვა პირთა კუთვნილი სასაქონლო ნიშნებით სარგებლობის მიმართ ვინაიდან, აღრევის შესაძლებლობის არსებობისაგან დამოუკიდებლად, ისინი სასაქონლო ნიშანს ანიჭებენ დაცვას ნებისმიერი ქმედებებისაგან, რომლებსაც შეუძლიათ ზიანი მიაყენონ ნიშნის საქმიან რეპუ-

ტაციას ან შეასუსტონ მისი განმასხვავებლობა. მაგრამ ეს კანონები ჯერჯერობით არ არის გამოყენებული ჭეშმარიტი შედარებითი რეკლამის მიმართ, რაც, როგორც ჩანს, აიხსნება შესაბამისი კონსტიტუციური პრინციპების არსებობით. საყურადღებოა, რომ შედარებითი რეკლამის შესახებ EC დირექტივის მიღების თაობაზე წინადადების თანახმად რეკლამის ასეთი სახეობა ნებადართულია იმ პირობით, რომ იგი, კერძოდ, არ გამოიწვევს აღრევას რეკლამის მიმცემისა და კონკურენტის ნიშნებს შორის და არ მოახდენს კონკურენტის ნიშნის დისკრედიტაციას, არ გამოიწვევს მისი სახელის გატეხას ან არ გამოავლენს მისდამი უპატივცემლობას.

(vi) მესამე პირთა მიერ ჩატარებული შედარებები

12.122. ბევრ ქვეყანაში პროდუქციის მარკეტინგული შესწავლა ხორციელდება მომხმარებელთა ორგანიზაციების და/ან კერძო ან საზოგადოებრივი ინსტიტუტების მიერ, მაგალითად, პრესის, ტელევიზიისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებებით. ჩვეულებრივ, ასეთ შემთხვევებში წამოიჭრება ორი კითხვა: არის თუ არა ეს ორგანიზაციები პასუხისმგებელი არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონის მიხედვით და შეიძლება თუ არა მათი კვლევის შედეგების გამოყენება რეკლამაში?

12.123. ქვეყნებში, სადაც კანონით აღარ მოითხოვება კონკურენტული ურთიერთობა მოსარჩელესა და მოპასუხეს შორის, დებულებები არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ ასეთ ორგანიზაციებზეც ვრცელდება. სხვა ქვეყნებში პროდუქციის „არაკეთილსინდისიერი" კვლევები, რაც უარყოფითად მოქმედებს ბიზნესის რეპუტაციაზე, უწინარეს ყოვლისა, სამოქალაქო სამართალდარღვევათა შესახებ საერთო დებულებათა მოქმედებას ექვემდებარება.

12.124. როგორც ჩანს, არ არსებობს არანაირი საერთო შეთანხმება იმის თაობაზე, თუ როგორ და რა პირობებში შეუძლია რეკლამის მიმცემს, გამოიყენოს ასეთი გამოკვლევის შედეგები. ზოგიერთ ქვეყანაში (მაგ. გერმანიაში), სადაც შედარებითი რეკლამა საერთოდ არ არის დაშვებული, ასეთი სახის არაპირდაპირი შედარება, პრინციპში, კანონიერად ითვლება. სხვა ქვეყნებში (მაგ. ბელგიაში) კონკურენტებს პირდაპირ უკრძალავენ იმ გამოკვლევის შედეგების დამოწმებას, რომელიც ჩაატარა მომხმარებელთა ორგანიზაციებმა, ხოლო ზოგ ქვეყანაში (მაგ. შვეიცარიაში) ასეთი სახის დამოწმება მკაცრად შეზღუდულია. შედარებითი რეკლამის შესახებ EC დირექტივისათვის შემუშავებული წინადადება ითვალისწინებს მესამე პირების მიერ ჩატარებულ გამოკვლევათა შედეგების გამოყენებას მხოლოდ ამ გამოკვლევის ჩამტარებელი პირის უშუალო თანხმობით. წინააღმდეგ შემთხვევაში, რეკლამის მიმცემი პასუხისმგებელი იქნება ასეთ გამოკვლევებზე დამყარებულ ნებისმიერ სარეკლამო განცხადებაზე.

(l) არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის სხვა ქმედებები

(i) ზოგადი დებულებები

12.125. როგორც ადრე იყო აღნიშნული, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონები ასახავს საზოგადოების სოციოლოგიურ, ეკონომიკურ და ეთიკურ კონცეფციებს. გარდა უკვე განხილულ ქმედებათა სპეციფიკური კატეგორიებისა, რომლებიც ზოგადად განიხილება როგორც არაკეთილსინდისიერი კონკურენცია, არსებობს ქმედე-

ბები და საქმიანობები, რომლებზეც ერთ ქვეყანაში შეიძლება ვრცელდებოდეს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონი, მაგრამ არ არის აუცილებელი, იგივეს ჰქონდეს ადგილი მეორეშიც. ქვემოთ მოყვანილ პუნქტებში მსჯელობის საგანია ის ასპექტები, რომლებსაც ქვეყანათა უმრავლესობა განიხილავს (თუმცა შესაძლოა სხვადასხვა დონით) როგორც „პატიოსანი სავაჭრო საქმიანობის წესების" საწინააღმდეგოს, და, რომლებიც პირდაპირ იკრძალება ან სპეციალური კანონმდებლობით, ან, უფრო ხშირად, ექცევა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ზოგადი დებულებებისა და სხვა სპეციალური კანონების, დეკრეტებისა და ა.შ. მოქმედების სფეროში. საჭიროა აღინიშნოს, რომ ქვემოთ მოყვანილ პუნქტებში მოცემულია მხოლოდ ცალკეული მაგალითები და არა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ყველა სახეობის ამომწურავი ნუსხა.

(ii) თავის მომაბეზრებელი რეკლამა, შიშის გრძნობის გამოყენება, მეტისმეტი ფსიქოლოგიური ზეწოლა და სხვა

12.126. კონკურენციის შესახებ თანამედროვე კანონმდებლობის მიზანია დაიცვას ყველა ის პირი, ვისაც შეხება აქვს არაკეთილსინდისიერ საბაზრო საქმიანობასთან. როგორც შედეგი, მომხმარებელზე „მეტისმეტი" ზემოქმედება (ან ასეთი ზემოქმედების მცდელობა) შეიძლება განხილულ იქნეს როგორც პატიოსანი კონკურენციის წესების საწინააღმდეგო ქმედება. მაგრამ პრაქტიკაში ძნელია იმის განსაზღვრა, თუ მომხმარებლის მიმართ რა კრიტერიუმების საფუძველზე უნდა იქნეს კვალიფიცირებული ესა თუ ის ქმედება როგორც „მეტისმეტი". ვინაიდან ნებისმიერი მარკეტინგული ან სარეკლამო საქმიანობის ნამდვილი მიზანი არის მომხმარებელზე სასურველი ზეგავლენის მოხდენა, „მეტისმეტი" ზემოქმედების დროს უნდა მოხდეს დასაშვები ზემოქმედების გარკვეულ ზღვარს გადაცდენა. ასეთი ვითარება ხშირად იქმნება შემთხვევებში, როცა სხვადასხვა სარეკლამო მეთოდების გამოყენების გზით ხდება მომხმარებლის მანიპულირება, ან შეჭრა მის პირად ცხოვრებაში.

12.127. მაგალითად, ბევრ ქვეყანაში მომხმარებლისთვის საფასურის გადახდის მოთხოვნით ისეთი საქონლის მიწოდება, რომელიც მას არ შეუკვეთია, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა იგი პირდაპირ უარს არ იტყვის საქონელზე ან დააბრუნებს მას, განიხილება როგორც არაკეთილსინდისიერი კონკურენცია, რადგანაც ასეთი მოქმედება გათვლილია იმაზე, რომ მომხმარებელს ხშირად ავიწყდება საქონლის დაბრუნება ან თავს ვალდებულად თვლის, შეიძინოს იგი. ამასთან, ბევრ ქვეყანაში დაშვებულია შეკვეთის გარეშე სახლში მიტანით ვაჭრობა („კარდაკარ სიარულით გაყიდვა"), ვიდრე ადგილი არ ექნება მომხმარებლის მოტყუებას და მასზე მეტისმეტ ფსიქოლოგიურ ზეწოლას. შეკვეთის გარეშე სატელეფონო შეთავაზების შესახებ სხვადასხვა აზრი არსებობს: მაშინ, როცა ზოგ ქვეყანაში ასეთი აქტი თავისი არსით განიხილება როგორც მომხმარებლის პირად ცხოვრებაში შეჭრა, უმრავლეს ქვეყნებში ეს დაშვებულია, იმდენად, რამდენადაც მწირია მომხმარებლის გამოცდილება და არ ხდება მისი ცხოვრების სიმყუდროვის დარღვევა. იგივე შეიძლება ითქვას შეკვეთის გარეშე სარეკლამო მასალების დაგზავნის შესახებაც.

12.128. გარდა ამისა, ბევრ ქვეყანაში არაკეთილსინდისიერ ქმედებად განიხილება მომხმარებლის ცრუმორწმუნეობის, ნდობის, შიშის ან მოწყალების გრძნობის ბოროტად გამოყენება. მაგალითად, რეკლამა, რომელიც იყენებს ხანდაზმული ადამიანების შიშს, მომავალში არ აღმოჩნდნენ მოხუცებულთა სახლში, ან აუცილებლობის გარეშე ამახვილებს მათ

ყურადღებას სიკვდილის ან ჯანმრთელობის პრობლემებზე, შეიძლება განხილულ იქნეს პატიოსანი სავაჭრო საქმიანობის საწინააღმდეგო აქტად. იგივე შეიძლება ვთქვათ ზოგიერთი ისეთი განსაკუთრებული სიტუაციის კომერციული მიზნით გამოყენების შესახებ, რომელშიც მომხმარებელი ძალზე უსუსურია, მაგალითად, როცა საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევებში მოყოლილ ადამიანებს დაჟინებით სთავაზობენ მანქანის საჭირო ადგილზე გადატანას, ან, როდესაც დამკრძალავი ბიურო მიცვალებულის ნათესავებს მომაბეზრებლად სთავაზობს თავის მომსახურებას. გარდა ამისა, ბევრ ქვეყანაში მიღებულია სპეციალური უსაფრთხოების ზომები ბავშვების გამოუცდელობის ბოროტად გამოყენების წინააღმდეგ.

12.129. გარდა ამ განსაკუთრებული შემთხვევებისა, რომლებიც ხშირად რეგულირდება სპეციალური კანონებით, ზოგიერთი ქვეყნების სასამართლოებმა გამოყვეს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ ზოგად დებულებებს დაქვემდებარებულ შემთხვევათა ჯგუფი, რომელიც შეიძლება განსაზღვრული იქნეს როგორც „ფსიქოლოგიური ზეწოლა მყიდველზე" ან „გადამეტებული ცდუნება". ეს შემთხვევები უმთავრესად თავს იჩენს სპეციალურ მარკეტინგულ საქმიანობასთან დაკავშირებით, მაგალითად, დამატებითი საქონლის უსასყიდლოდ გადაცემის ან ფასდაკლების შეთავაზებისა და ლატარიის ჩატარების სახით.

(iii) გასაღების ხელშეწყობა: პრიზები, საჩუქრები, ლატარია და ა.შ.

12.130. ახალი კლიენტების მიზიდვის ფართოდ გამოყენებულ მეთოდებს მიეკუთვნება პრიზების, საჩუქრების გადაცემა და სტიმულირების სხვა ფორმები, როგორიცაა კონკურსების, ლატარიის ან თამაშების ჩატარება. ვაჭრობის ასეთი ხელშეწყობა შეიძლება იყოს გასაღების ახალი და ეფექტური არხი და, მაშასადამე, სტიმულს აძლევდეს კონკურენციის განვითარებას. მეორე მხრივ, ყოველივე ამას შეუძლია, მოადუნოს მომხმარებლის ყურადღება საქონლის ან მომსახურების რეალური თვისებების მიმართ და ამით მიიტყუოს იგი ისეთი საქონლის შესაძენად, რომელიც მას არ სჭირდება ან ფასთან შედარებით დაბალი ღირებულებისაა. ეს განსაკუთრებით ეხება მარკეტინგის ისეთ მეთოდებს, როგორიცაა თამაშები, ლატარია, კონკურსები, როდესაც სარეკლამო მიზნით გამოიყენება მომხმარებლის მიდრეკილება აზარტული თამაშებისადმი. ასეთი მეთოდების უმეტესი ნაწილი, ასე თუ ისე, რეგლამენტირებულია, ზოგჯერ კი პირდაპირ აკრძალულიც. გარდა ამისა, ისინი ექვემდებარებიან თვითრეგულირებად საშუალებებს. მაგრამ კითხვაზე, თუ, კერძოდ, რომელი ქმედება უნდა განიხილებოდეს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის გამოვლენად, არ არსებობს საბოლოოდ შეთანხმებული და ერთმნიშვნელოვანი პასუხი. მაგალითად, პრიზების გაცემა ან რაიმე ფასდაკლება, ან საქონლის ყიდვასთან დაკავშირებულ სხვა უპირატესობათა შეთავაზება პრინციპულად იკრძალება ერთ ქვეყანაში, ნებადართულია მეორეში და მეტ-ნაკლებად მკაცრად რეგულირებულია – მესამეში. ლატარია, სადაც პრიზის მიღება მხოლოდ შემთხვევითობაზეა დამოკიდებული, ძირითადად აკრძალულია, თუ ის დაკავშირებულია საქონლის ყიდვასთან, და სხვა შემთხვევებში მკაცრად შეზღუდულია. კონკურსები, რომელთა შედეგი რამდენადმე მონაწილის ნიჭით არის განპირობებული, ძირითადად დასაშვებად განიხილება იმ პირობით, რომ არანაირ მოტყუებას არ ექნება ადგილი და მომხმარებელზე არ იქნება ზეწოლა საქონლის შესაძენად. მეორე მხრივ, გაყიდვა „პირამიდის" პრინციპით და სხვა მსგავსი მეთოდები

ხშირად განიხილება როგორც შეცდომაში შემყვანი, და, მაშასადამე, იკრძალება (ზოგჯერ სისხლისსამართლებრივი დასჯის სანქციითაც) ან, როგორც მინიმუმი, მკაცრად იზღუდება, მაშინ როცა ტოტალიზატორი ხშირად კანონითაა ნებადართული.

12.131. მთლიანობაში შეიძლება ვთქვათ, რომ ქვეყანათა უმრავლესობის სასამართლოები, იმ ქვეყნებისაც კი, სადაც ნებადართულია გასაღების სტიმულირების ზემოთ აღწერილი მეთოდები, განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობენ ფაქტობრივად არსებულ პირობებს, რომელშიც განხორციელებულია გაყიდვის პროცესი: თუ მომხმარებელი განიცდის ფსიქოლოგიურ ან რაიმე სხვა ზეწოლას, რათა აიძულონ საქონლის შეძენა, თუ გაიცემა მეტისმეტად ძვირფასი და, მითუმეტეს, მაცდუნებელი პრიზები, მაშინ ვაჭრობის სხვაგვარად ნებადართული მეთოდიც კი შეიძლება განიხილებოდეს როგორც „პატიოსანი სავაჭრო საქმიანობის წესების" საწინააღმდეგო.

(iv) კომერციული საქმიანობის დაბრკოლება

12.132. ბოლოს უნდა მოვიხსენიოთ ზოგი ქმედება, რომელსაც შეუძლია კონკურენტის კომერციული საქმიანობისათვის ხელის შეშლა ან დაბრკოლების შექმნა პირდაპირი თუ არაპირდაპირი გზით. ამის მაგალითი შეიძლება იყოს კომერციული საქმიანობისათვის რეალური დაბრკოლების შექმნა კონკრეტულ ბაზარზე, რაც, ჩვეულებრივ, არაკეთილსინდისიერ ქცევად განიხილება. მეორე მაგალითი შეიძლება იყოს უალკოჰოლო სასმელების ჩამოსასხმელად მეორადი გამოყენებისათვის განკუთვნილი ბოთლის ტარის წინასწარგანზრახული განადგურება მწარმოებლის მიერ ბაზარზე პროდუქციის მიწოდების უზრუნველყოფის შესაძლებლობათა შესუსტების მიზნით. სხვა (არაპირდაპირი) დაბრკოლება ხშირად ექვემდებარება ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის მიხედვით კონტროლს, მაგრამ ზოგ შემთხვევაში დამატებითი დაცვა არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონით არის შესაძლებელი. დისკრიმინაცია, ბოიკოტირება და დემპინგი არის დაბრკოლებები, რომლებიც ტრადიციულად მოცულია ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის დებულებებით, მაგრამ ეს არ გამორიცხავს არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ კანონების გამოყენების შესაძლებლობას იმ შემთხვევებში მაინც, როდესაც ასეთი ქმედებები ჩადენილია ერთეული მასშტაბით. მაგალითად, კონკურენტების კომერციულ საქმიანობაში დაუსაბუთებელი ჩარევა, საქონლის გაყიდვა უაზროდ დაბალ (მაგალითად, თვითღირებულებაზე დაბალ ფასებში) ან ფიქსირებული საცალო ფასების დაწესება არის ქმედებები, რომლებსაც იაპონიის კეთილსინდისიერი ვაჭრობის კომისია განიხილავს როგორც იაპონიის ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობით აკრძალულს, მაგრამ რომლებიც თეორიულად შეიძლება განხილულ იქნეს, აგრეთვე, როგორც არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ფორმები. ზოგიერთ ქვეყანაში კანონი არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის შესახებ პირდაპირ კრძალავს გაყიდვას თვითღირებულებაზე დაბალ ფასებში ან „განსაკუთრებულად დაბალი მოგების ზღვარზე". გაერთიანებულ სამეფოში, ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და ზოგ სხვა ქვეყანაში „გამღლეტი ფასჩამოყალიბება" კონკურენტისათვის ზიანის მიყენების მიზნით შეიძლება აკრძალულ იქნეს კონკურენციის შესახებ კანონების საფუძველზე.

12.133. ასეთი არაკეთილსინდისიერი პრაქტიკის სხვა სახეობებია კონკურენტის კლიენტების გადაბირება ან კონკურენტის მუშაკების ან აგენტების იძულება, დაარღვიონ ქირავნობის ხელშეკრულება ან გაწყვიტონ მასთან ურთიერთობა. როგორც ადრე იყო აღ-

ნიშნული, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის გამოვლინების ასეთ სახეს ხშირად თან სდევს კომერციული საიდუმლოების დარღვევა, მაგრამ იგი შეიძლება თავისთავად იყოს არაკეთილსინდისიერი აქტი. კონკურენტის მუშაკების ან კლიენტებისათვის უფრო ხელსაყრელი წინადადებების შეთავაზების გზით უბრალო წაქეზება, შეიცვალოს მიმწოდებელი ან სამუშაოს მიმცემი, ახასიათებს თავისუფალ კონკურენციას და, მაშასადამე, არ შეიძლება განხილულ იქნეს როგორც არაკეთილსინდისიერება. მაგრამ ისეთი ხერხის გამოყენება, როგორიცაა კლიენტების, აგენტების ან მუშაკების მოსყიდვა ან მოტყუება, წაქეზება კონკურენციის გაწევაზე უარის შესახებ მოქმედი ვალდებულების დასარღვევად, აგრეთვე, რომელიმე კონკურენტის მუშაკების სისტემატური გადაბირება მისთვის ზიანის მიყენების მიზნით, განიხილება როგორც არაკეთილსინდისიერი ქმედება.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Protection Against Unfair Competetion, Wipo Pub. N 725(E) (1994)

თავი 13
ფრენჩაიზინგი

A. შესავალი
(a) ფრენჩაიზინგის ცნების მოკლე განმარტება
(b) ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულების მაგალითი

B. საცალო გაყიდვის შესახებ შეთანხმების, სტანდარტული სალიცენზიო შეთანხმებისა და ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულების შედარებითი დახასიათება
(a) შეთანხმება საცალო გაყიდვის შესახებ
(b) სტანდარტული სალიცენზიო შეთანხმება
(c) ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულება
(d) სხვადასხვა ტიპის შეთანხმებათა შედარება

C. ფრენჩაიზის ტიპები

D. ფრენჩაიზინგის განხორციელების სტრუქტურული ფორმები
(a) საწარმოთა ფრენჩაიზინგი
(b) ტერიტორიული ფრენჩაიზი

E. ფრენჩაიზის ხელშეკრულების ტიპობრივი დებულებები
(a) უფლებამფლობელის უფლებები და მოვალეობები
(b) უფლებამოსარგებლის უფლებები და მოვალეობები
(c) სხვადასხვა დებულებები

თავი 13
ფრენჩაიზინგი

A. შესავალი

(a) ფრენჩაიზინგის ცნების მოკლე განმარტება

13.1. თუ ტერმინი „ფრენჩაიზინგი“ არაფერს ეუბნება მომხმარებელთა უმრავლესობას, სამაგიეროდ, მათთვის, როგორც წესი, ნაცნობია ფრენჩაიზინგული საქმიანობის პრაქტიკული შედეგები. ფრენჩაიზინგის ფართოდ ცნობილი მაგალითებია, „სწრაფი კვების“ რესტორნები, როგორიცაა „მაკდონალდსი“, სასტუმროები, მაგალითად, „ჰოლიდეი ინი“, ან კოსმეტიკური საქონლის საცალო გაყიდვის მაღაზიები, როგორიცაა „ივ როშე“. ამასთან, ფრენჩაიზინგის პრაქტიკა გამოიყენება სამეწარმეო საქმიანობის ისეთ განსხვავებულ სფეროებში, როგორიცაა ტანსაცმლის გაქირავება ოფიციალური ღონისძიებებისათვის, ავტომობილების დიაგნოსტიკა და რემონტი, საგადასახადო დეკლარაციებისა და ანგარიშების შედგენა, გაზონების მოვლა, სწავლება გახანგრძლივებულ დღის სკოლებში ან სტომატოლოგიური მომსახურების გაწევა. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ასეთი პრაქტიკის გამოყენება შეიძლება ნებისმიერი სახის ეკონომიკურ საქმიანობაში, რომლისთვისაც უნდა შემუშავდეს საქონლის წარმოების, დამუშავების და/ან გაყიდვის ან მომსახურების გაწევის სისტემა. სწორედ ასეთ სისტემას წარმოადგენს ფრენჩაიზინგი.

13.2. განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში საქონლისა და მომსახურების გაყიდვის მოცულობა ფრენჩაიზინგის მეშვეობით მნიშვნელოვნად გაიზარდა 1950-იანი წლების დასაწყისიდან. მართლაც, შეფასებათა თანახმად, ამერიკის შეერთებულ შტატებში საცალო სავაჭრო ოპერაციათა მოცულობის მესამედზე მეტი დოლარებში მოდის საწარმოებზე, რომლებიც მოქმედებენ ფრენჩაიზინგის პრინციპით. ავსტრალიაში ფრენჩაიზინგის პირობებში მოქმედ „სწრაფი კვების“ საწარმოთა წილი ამ ბაზარზე გაყიდვების საერთო მოცულობაში შეადგენს 90 პროცენტს. როგორც ცნობილია, ფრენჩაიზინგის პრაქტიკა გამოიყენება მსოფლიოს 70-ზე მეტ ქვეყანაში.

13.3. ფრენჩაიზინგის ესოდენ სწრაფი ზრდა და წარმატებული განვითარება აიხსნება რამდენიმე ფაქტორით, რომელთაგან ყველაზე არსებითი, შესაძლოა არის ის, რომ ფრენჩაიზინგი აერთიანებს ერთი მხრივ, უფლებამფლობელის სიღრმისეულ ცოდნასა და საწარმოო პოტენციალს და მეორე მხრივ, მეწარმის, ანუ უფლებამოსარგებლის საქმიან სულისკვეთებას. იგი იძლევა უფლებამოსარგებლეთა რაოდენობის გაფართოების შესაძლებლობას საბაზრო პირობების შესაბამისად. ამგვარად, შესაძლებელია მსხვილი და სტაბილური ორგანიზაციის ჩამოყალიბება, რომელიც მცირე მეწარმეობის სულისკვეთებით არის მოტივირებული და ამოქმედებული.

13.4. იურიდიული თვალსაზრისით, ფრენჩაიზინგი ეფუძნება სახელშეკრულებო სამართლის ნორმებს და, ამდენად, ფუნქციონირებისათვის არ საჭიროებს განსაკუთრე-

ბულ მარეგულირებელ და საკანონმდებლო სტრუქტურებს. ამიტომ მიზანშეწონილია იმთავითვე იმის ხაზგასმა, რომ ფრენჩაიზინგის წარმატებით ფუნქციონირებისათვის ნებისმიერი ეკონომიკური სისტემის ფარგლებში არ არის საჭირო ფრენჩაიზინგის სპეციფიკური რეგულირება. მაგრამ ზოგიერთი ქვეყნის მთავრობამ საჭიროდ ჩათვალა კანონების მიღება ფრენჩაიზინგთა რეგულირებისთვის. მიუხედავად ამისა, მეტისმეტად მკაცრ რეგულირებას შეიძლება ნეგატიური გავლენა ჰქონდეს ინვესტირებაზე ამ სფეროში.

13.5. იმისდა მიუხედავად, არსებობს თუ არა ამგვარი სამთავრობო რეგულირება, ყველაზე საიმედო დაცვა შესაძლო ბოროტად გამოყენებისგან, ისევე როგორც კომერციული საქმიანობის ყველა სხვა სახეობაში, არის პოტენციურ უფლებამოსარგებლეთა და მათი პროფესიონალ მრჩეველთა ცოდნა იმისა, თუ რას წარმოადგენს და როგორ ფუნქციონირებს ფრენჩაიზინგი. შესაბამისად, ამ თავის მიზანია მოგვცეს ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულების სტრუქტურისა და ხასიათის მოკლე ზოგადი მიმოხილვა და, კერძოდ, დაეხმაროს პოტენციურ უფლებამოსარგებლეთ უკეთესათ გაიგონ, თუ რა არის ფრენჩაიზინგი და უკეთ დაიცვან საკუთარი ინტერესები, რაც ხელს შეუწყობს ფრენჩაიზინგის მიერ დადებითი როლის შესრულებას ეკონომიკაში.

13.6. ფრენჩაიზინგი რთული ობიექტია და კონკრეტული ხელშეკრულების დადებამდე მიზანშეწონილია სარგებლობა იმ პროფესიონალთა კომპეტენტური რეკომენდაციებით, რომელთაც გააჩნიათ სოლიდური გამოცდილება ფრენჩაიზინგის სფეროში საქმიანი, ფინანსური და იურიდიული ასპექტების თვალსაზრისით. მოცემული თავი არ უნდა განიხილებოდეს, როგორც ასეთი სახის რეკომენდაციების შემცვლელი.

(b) ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულების მაგალითი

13.7. იმისათვის, რომ ფრენჩაიზინგის თემაზე მსჯელობა უფრო ნათელი გახდეს, მოცემულ თავში დროდადრო გამოიყენება წარმოსახვითი ფრენჩაიზინგის მაგალითი. მაგალითის სახით წარმოსახვით ფრენჩაიზინგად აღებულია იტალიური რესტორანი, რომელიც ფუნქციონირებს სახელწოდებით „ვესპუჩი“. სახელწოდება „ვესპუჩი“ – სასაქონლო ნიშანია (როგორც საქონლის, ასევე მომსახურების) და, აგრეთვე, არის რესტორნების საფირმო სახელწოდება, რომლითაც მოქმედებს მოსარგებლე, ხოლო კომპანიას, რომელიც სთავაზობს ასეთ ფრენჩაიზს (უფლებამფლობელი), ეწოდება „ვესპუჩი ინკორპორეიტიდ“.

13.8. კომპანია „ვესპუჩი ინკორპორეიტიდმა“ შეიმუშავა საკვები პროდუქტების მომზადებისა და გაყიდვის საკუთარი სისტემა, რომლის მეშვეობით მისი პროდუქცია იყიდება დიდი მოცულობით და ერთიანი მანერით. მოცემული სისტემა შეიცავს სხვადასხვაგვარ ფაქტორებს, რომელთა შერწყმით აიხსნება „ვესპუჩის“ რესტორნების წარმატება, მათ შორის: საჭმლის მომზადების რეცეპტები და მეთოდები, რაც ხელს უწყობს სტაბილური ხარისხის პროდუქციის გამოშვებას, მოხერხებული ადგილის შერჩევა რესტორნების მშენებლობისათვის, რესტორნის თანამშრომლების უნიფორმის დიზაინი, შენობათა არქიტექტურა და ფასების დაფის დიზაინი, ხარისხიანი პროდუქტების წყარო, შეფუთვის დიზაინი, კონტროლი საჭმლის მოსამზადებლად გამოსაყენებელ ინგრედიენტთა შეთავსებაზე, აგრეთვე, მართვისა და ანგარიშგების სისტემის კონტროლი.

13.9. კომპანია „ვესპუჩი ინკორპორეიტიდი“ ამუშავებდა მოცემულ სისტემას მრავალი წლის მანძილზე. სათანადო შედეგის მიღწევა არ იყო ადვილი, ვინაიდან ვიდრე შეიქმნებოდა სისტემა, რომელიც კომპანიას შეეძლო შეეთავაზებინა უფლებამოსარგებლეთათვის, ადგილი ჰქონდა წარუმატებელი ექსპერიმენტების მთელ სერიას.

13.10. „ვესპუჩი ინკორპორეიტედი“ გადასცემს თავის ცოდნას მოსარგებლეთ იმისათვის, რომ დაეხმაროს მათ ახალი საქმის წამოწყებაში. ამგვარად, მოსარგებლეს, რომელიც ხსნის რესტორან „ვესპუჩის“, შესაძლებლობა ეძლევა თავის სასარგებლოდ გამოიყენოს „ვესპუჩი ინკორპორეიტიდის“ გამოცდილება. კიდეც რომ არ ჰქონოდა ადგილობრივ უფლებამოსარგებლეს ადრე სარესტორანო მომსახურების ორგანიზების გამოცდილება, თუ ის მიჰყვება „ვესპუჩი ინკორპორეიტიდის“ სისტემას, მას გაუჩნდება მეტი შესაძლებლობა წარმატებული ბიზნესის ორგანიზებისათვის. უფლებამფლობელის ხელმძღვანელობის გარეშე რესტორნის ადგილობრივი მფლობელი გარდაუვლად დაუშვებს სერიოზულ შეცდომებს, რაც შეიძლება გახდეს მისი საწარმოს კრახის მიზეზი. უფრო მეტიც, „ვესპუჩი ინკორპორეიტიდი“ ინარჩუნებს უფლებას განახორციელოს საკონტროლო-სამეთვალყურეო ფუნქციები, რომლებიც ეხება ადგილობრივი უფლებამოსარგებლის მიერ რესტორან „ვესპუჩის“ ფუნქციონირების ორგანიზებას. ამ უფლების შენარჩუნების წყალობით, „ვესპუჩი ინკორპორეიტიდი“ დარწმუნებული იქნება, რომ ადგილობრივი რესტორნის „ვესპუჩის“ მუშაობა ორგანიზებულია სათანადო დონეზე, რითაც შენარჩუნებულია „ვესპუჩის“ სასაქონლო ნიშნისა და საფირმო სახელწოდების გუდვილი და ამდენად როგორც ადგილობრივი რესტორნის, ისე ამ რესტორანთა მთელი სისტემის ფასი საზოგადოების თვალში არ დაეცემა.

13.11. „ვესპუჩი ინკორპორეიტიდი“ ასწავლის ადგილობრივ უფლებამოსარგებლეს რესტორნის ორგანიზებას და მის მართვას ფინანსური ანაზღაურების სანაცვლოდ (კომპანია „ვესპუჩი ინკორპორეიტიდისთვის“). „ვესპუჩი ინკორპორეიტიდი“ ამ ანაზღაურებას იღებს ადგილობრივი უფლებამოსარგებლისაგან გადასახადის ფორმით. ასეთ გადასახადში შეიძლება შედიოდეს საავანსო გადასახადი „ფულის წინასწარ გადახდის“ პრინციპით, და სხვადასხვა სახის პერიოდული გადასახადი, რომლის ოდენობა განისაზღვრება, მაგალითად, პროცენტის საფუძველზე უფლებამოსარგებლის გაყიდვათა საერთო მოცულობიდან. შეიძლება გათვალისწინებული იქნეს აგრეთვე, გადასახადი ნატურალური ფორმით. გარდა ამისა, შეთანხმების ხასიათის მიხედვით, შეიძლება გაითვალისწინონ უფლებამოსარგებლის ვალდებულება გადაიხადოს კიდევ ზოგიერთი სხვა გადასახადი, მაგალითად, განსაკუთრებული სანელებლებისათვის, მოწყობილობის იჯარისათვის (მაგალითად: ღუმელი, პროდუქტების დასაჭრელი მანქანები და ა.შ.), მასალებისა და სხვადასხვა საგნების შესაძენად, რომლებიც აუცილებელია მისი საწარმოსათვის.

B. <u>საცალო გაყიდვის შესახებ შეთანხმების, სტანდარტული სალიცენზიო შეთანხმებისა და ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულების შედარებითი დახასიათება</u>

13.12. სამეწარმეო გარიგებები შეიძლება დაიდოს სხვადასხვა ფორმით, რომელთაგან ერთ-ერთია შეთანხმება ფრენჩაიზინგის შესახებ. ფრენჩაიზინგის შესახებ შეთანხმების

არსის გასაგებად, შესაძლოა, სასარგებლო იყოს ჯერ ორი სხვა ტიპის სამეწარმეო შეთანხმების განხილვა, რომლებიც, თუმცა განსხვავდებიან ფრენჩაიზინგისაგან, მაგრამ აქვთ საერთო მნიშვნელოვანი მახასიათებლები. ესაა შეთანხმება საცალო გაყიდვის შესახებ და სტანდარტული სალიცენზიო შეთანხმება.

(a) შეთანხმება საცალო გაყიდვის შესახებ

13.13. შეთანხმება საცალო გაყიდვის შესახებ რეგულირებულია სამოქალაქო და კომერციული სამართლის ტრადიციული პრინციპებით, როგორიცაა სახელშეკრულებო სამართლის პრინციპები. მწარმოებელი, ან დისტრიბუტორი, იღებს მოგებას თავისი პროდუქციის მიყიდვით საცალო გამყიდველისათვის საკმაოდ მაღალ ფასებში.

13.14. შეთანხმება საცალო გაყიდვის შესახებ გულისხმობს ერთ მხარეს, რომელიც ახორციელებს პროდუქციის წარმოებას და (ან) დისტრიბუციას და მეორე მხარეს, რომელიც ახორციელებს მის საცალო გაყიდვას. გამყიდველი შეიძლება იყოს, როგორც მწარმოებლის აგენტი, ასევე დამოუკიდებელი მოვაჭრე, რომელიც ყიდულობს საქონელს გადაყიდვის მიზნით. იმ შემთხვევაში, თუ გამყიდველი დამოუკიდებელი მოვაჭრეა, ის, შესაძლოა, მოქმედებდეს „დისტრიბუციის", ანუ გაყიდვის შესახებ შეთანხმების საფუძველზე, რომელიც მან დადო საქონლის მწარმოებელთან, ან მიმწოდებელთან. თუ ასეთი გაყიდვა განსაკუთრებულია, მოვაჭრე შეიძლება დარწმუნებული იყოს, რომ მწარმოებელს, ან დისტრიბუტორს საქმე ექნება მხოლოდ მასთან მოცემული საქონლის გაყიდვასთან დაკავშირებით ხელშეკრულებაში მითითებულ გარკვეულ ტერიტორიაზე (მაგალითად, პროვინციაში, რეგიონში, ან მთელ ქვეყანაში). როგორც წესი, ექსკლუზიურ გამყიდველს აქვს უფლება განაცხადოს თავისი განსაკუთრებული ურთიერთობების შესახებ მწარმოებელთან, ან დისტრიბუტორთან და გამოიყენოს მისი სასაქონლო ნიშნები და სახელწოდებები აღნიშნული საქონლის რეკლამისა და გაყიდვის მიზნით.

13.15. მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს განსაკუთრებული გაყიდვის პრაქტიკა, შეთანხმებები გაყიდვის შესახებ, როგორც წესი, არ არის ექსკლუზიური. ამ თვალსაზრისით შეთანხმება ფრენჩაიზინგის შესახებ შეიძლება უფრო მიმზიდველი აღმოჩნდეს.

(b) სტანდარტული სალიცენზიო შეთანხმება

13.16. ყველაზე გამარტივებული სახით სტანდარტული სალიცენზიო შეთანხმება – ეს ისეთი შეთანხმებაა, რომლის შესაბამისად ერთი პირი (ლიცენზიარი), რომელსაც აქვს სხვა პირის მიმართ ინტელექტუალური შრომის გარკვეული შედეგების (მაგალითად, გამოგონების ან ნიმუშების) ან განმასხვავებელი ნიშნების (მაგალითად, სასაქონლო ნიშნების და საფირმო სახელწოდებების) კომერციული ექსპლუატაციის, ან გამოყენების აკრძალვის უფლება, უთანხმდება მეორე პირს (ლიცენზიატს), რომ არ გამოიყენებს ამ უფლებას მის მიმართ განსაზღვრული საფასურის სანაცვლოდ, შესაძლოა, ლიცენზიარის მხრივ კონტროლის პირობით ასეთ კომერციულ ექსპლუატაციასა თუ გამოყენებაზეც. სასაქონლო, ან სხვა განმასხვავებელ ნიშნებთან დაკავშირებული სალიცენზიო შეთანხმების შემთხვევაში ლიცენზიარი, როგორც წესი, არ განახორციელებს ლიცენზიატის კონტროლს იმაზე მეტად, ვიდრე ეს საჭიროა მისი სასაქონლო ნიშნის საქონელის გამოყენე-

ბით გასაყიდი, ან გაწეული მომსახურების სათანადო ხარისხისა და/ან გარკვეულ კონკრეტულ მახასიათებელთა არსებობაში დასარწმუნებლად.

13.17. დავუშვათ, რომ კომპანია სახელწოდებით „საკანცელარიო საქონელი ინკორპორეიტიდ“ (კიდევ ერთი მოგონილი მაგალითი) ფლობს უფლებას სასაქონლო ნიშანზე საქონლის გარკვეული სახეობისათვის, როგორიცაა სასაქონლო ნიშანი „FLUMEL“ ავტოკალამზე. „საკანცელარიო საქონელი ინკორპორეიტიდმა“ ნება დართო მეორე კომპანიას აწარმოოს და გაყიდოს ავტოკალამი სასაქონლო ნიშნით – „FLUMEL“, გარკვეული საფასურის სანაცვლოდ ყოველ ასეთ წარმოებულ ავტოკალამზე. როგორც წესი, „საკანცელარიო საქონელი ინკორპორეიტიდი“ ინარჩუნებს უფლებას შეამოწმოს, რომ ასეთი ავტოკალამი აკმაყოფილებს ხარისხის სტანდარტებს, რაც საჭიროა სასაქონლო ნიშნის „FLUMEL“-ს გუდვილის შესანარჩუნებლად. მან შეიძლება შეინარჩუნოს, აგრეთვე, უფლება გააკონტროლოს, თუ როგორაა ფაქტობრივად გამოსახული ავტოკალამზე, ეტიკეტსა და საფუთავზე სასაქონლო ნიშანი, და აგრეთვე, როგორ წარუდგენს საქონელს ლიცენზიანტი საზოგადოებას.

(c) <u>ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულება</u>

13.18. მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს ფრენჩაიზინგის სხვადასხვა განსაზღვრა, პრაქტიკული საქმიანობის ეს სახეობა შეიძლება დახასიათდეს როგორც შეთანხმება, რომლის მეშვეობით ერთი პირი (უფლებამფლობელი), რომელმაც შეიმუშავა სისტემა სამეწარმეო საქმიანობის გარკვეული სახეობის განხორციელებისათვის, ნებას რთავს მეორე პირს (უფლებამოსარგებლეს) გამოიყენოს ეს სისტემა უფლებამფლობელის მითითებების შესაბამისად და გარკვეული ანაზღაურების სანაცვლოდ. ასეთ ურთიერთობებს საკმაოდ ხანგრძლივი ხასიათი აქვს. უფლებამოსარგებლე მოქმედებს იმ სტანდარტებისა და პრაქტიკის შესაბამისად, რომლებიც დაწესებულია უფლებამფლობელის მიერ და რომლებსაც იგი აკონტროლებს, ამ უკანასკნელის გამუდმებული დახმარებით და ხელშეწყობით.

13.19. ამგვარად, შეთანხმება ფრენჩაიზინგის შესახებ გულისხმობს <u>სისტემის</u> არსებობას, რომლის ექსპლუატაციის ნებას უფლებამფლობელი აძლევს უფლებამოსარგებლეს, ე.ი. გასცემს ერთგვარ ლიცენზიას მასზე. მას შეიძლება ეწოდოს ფრენჩაიზის სისტემა, ან უბრალოდ „სისტემა“. ფრენჩაიზის სისტემა წარმოადგენს პაკეტს, რომელიც შეიცავს ინტელექტუალური საკუთრების უფლებებს. ეს უფლებები ეხება ერთ ან მეტ სასაქონლო ნიშანს, საფირმო სახელწოდებას, სამრეწველო ნიმუშს, გამოგონებასა და საავტორო უფლებებით დაცულ ნაწარმოებებს, მათთან დაკავშირებულ ნოუ-ჰაუსა და წარმოების საიდუმლოებასთან ერთად, რაც განკუთვნილია გამოსაყენებლად საქონლის გაყიდვის მიზნით, ან მომსახურების გასაწევად საბოლოო მომხმარებლისათვის.

13.20. ფაქტორები, ჩვეულებრივ დამახასიათებელი ფრენჩაიზისათვის, შემდეგია:

13.21. <u>ლიცენზია სისტემის გამოყენებაზე</u>. შეთანხმებული გადასახადის სანაცვლოდ უფლებამოსარგებლეს ეძლევა ნებართვა ფრენჩაიზის სისტემის გამოყენებაზე. ფაქტობრივად, მას ეძლევა ლიცენზია უფლებამფლობელის სისტემის გამოყენებაზე თავის სამეწარმეო საქმიანობის განხორციელებისათვის. თუ ფრენჩაიზის სისტემის გამოყენება

ნავარაუდევია გარკვეულ ადგილას, მაგალითად, რესტორანში ან მაღაზიაში, მაშინ ასეთ რესტორნებს, ან მაღაზიებს უწოდებენ „ფრენჩაიზულ ერთეულს“.

13.22. მუდმივი ინტერაქტიური ურთიერთობა. ურთიერთობები ფრენჩაიზინგის მონაწილეთა შორის რეგულარული ხასიათისაა, ვინაიდან შეიცავს ფრენჩაიზული პროდუქციის მრავალგზის გაყიდვას (ან ფრენჩაიზული მომსახურების გაწევას) ხანგრძლივი პერიოდის მანძილზე. ამასთან უფლებამფლობელი მუდმივად ეხმარება უფლებამოსარგებლეს ფრენჩაიზული ერთეულის შექმნაში, შენახვასა და რეკლამაში. ასეთი ხელშეწყობა შეიცავს შესაბამის ინფორმაციას იმისდა მიხედვით, თუ უფლებამფლობელი როგორ ავითარებს ფრენჩაიზული საწარმოს მართვის ახალ ან უფრო სრულყოფილ მეთოდებს. უფლებამოსარგებლე, თავის მხრივ, ვალდებულია მუდმივად უხადოს საფასური უფლებამფლობელს ფრენჩაიზული სისტემით სარგებლობისთვის, ან გადაუხადოს უფლებამფლობელს კომპენსაცია მუდმივი მმართველობითი მომსახურების გაწევისათვის.

13.23. უფლებამფლობელის უფლება დააწესოს ბიზნესის მართვის გარკვეული წესი. უფლებამოსარგებლე თანხმდება შეასრულოს უფლებამფლობელის მითითებები, რომლებიც ადგენენ სისტემის ფუნქციონირების წესს. ასეთი მითითებები შეიცავს ხარისხის კონტროლს, სისტემის დაცვას, ტერიტორიულ შეზღუდვებს, საექსპლუატაციო დეტალებს და, აგრეთვე, სხვა დებულებებს, რომლებიც დაკავშირებულია უფლებამოსარგებლის მიერ ფრენჩაიზის განხორციელებასთან.

(d) სხვადასხვა ტიპის შეთანხმებათა შედარება

13.24. ზემოთ მოყვანილი იყო ფრენჩაიზის ტიპური ხელშეკრულების სამი განმასხვავებელი მახასიათებელი: ლიცენზია ერთგვაროვანი სისტემის გამოყენების უფლებაზე, ურთიერთობათა რეგულარული და ინტერაქტიული ხასიათი და მუშაობის დადგენილი წესის დაცვა. ამ განმასხვავებელი ნიშან-თვისებების გამოყენება შეიძლება ფრენჩაიზის ხელშეკრულების შესადარებლად საცალო გაყიდვის შეთანხმებასა და სტანდარტულ სალიცენზიო შეთანხმებასთან. პრაქტიკაში ფრენჩაიზის ხელშეკრულებებს შეუძლიათ მიიღონ „ჰიბრიდული“ ფორმაც – ისესხონ ცალკეული ნიშან-თვისებები ორი ან მეტი სხვა ტიპის კონტრაქტიდან. უფრო მეტიც, მეწარმეებს, რომლებიც მზად არიან დადონ ფრენჩაიზის ხელშეკრულება, როგორც წესი, ბევრად უფრო ნაკლებად აწუხებთ მისი ზუსტი იურიდიული ფორმა, ვიდრე გარიგების საქმიანი ასპექტები.

(i) ლიცენზიის გაცემა ფრენჩაიზის სისტემის გამოყენებაზე

13.25. ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულების ღერძს წარმოადგენს ლიცენზია ფრენჩაიზის სისტემის გამოყენების უფლებაზე, რომელსაც უფლებამფლობელი აძლევს უფლებამოსარგებლეს. ეს არის მეტად მნიშვნელოვანი პირობა იმისათვის, რომ უფლებამოსარგებლემ შეძლოს განახორციელოს თავისი სამეწარმეო საქმიანობა უფლებამფლობელის მიერ შემუშავებული წესით. ფრენჩაიზინგისაგან განსხვავებით, შეთანხმება საცალო გაყიდვის შესახებ გულისხმობს საქონლის ჩვეულებრივ გაყიდვას და არ მოითხოვს ლიცენზიის აუცილებელ გაცემას.

13.26. ამ მხრივ, განსხვავება ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულებასა და სტანდარტულ სალიცენზიო შეთანხმებას შორის ნაკლებად შესამჩნევია. როგორც უკვე აღვნიშნეთ,

ფრენჩაიზინგი არის სტანდარტული სალიცენზიო შეთანხმების გართულებული ფორმა და ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულება გულისხმობს მეტს, ვიდრე ინტელექტუალურ საკუთრებაზე ერთი ან მეტი უფლების, მაგალითად სასაქონლო ნიშნის, უბრალო ლიცენზირებაა, ვინაიდან ის არის ლიცენზია სისტემის გამოყენებაზე, რომელიც შეიცავს, მაგრამ არ არის ლი-მიტირებული, მხოლოდ უფლებებით ინტელექტუალურ საკუთრებაზე. მართლაც, ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულების შესაბამისად, უფლებამოსარგებლე ახორციელებს მეტს, ვიდრე საქონლის უბრალო გაყიდვა ან მომსახურების გაწევაა სხვისი საფირმო ნიშნით, თუმცა თვითონ იგი შესაძლოა საერთოდ არაფერს აწარმოებდეს. ფრენჩაიზინგი გულისხმობს მეტს, რთავს რა უფლებამოსარგებლეს ნებას აწარმოოს და გაყიდოს საქონელი, ან გაწიოს მომსახურება, როგორც უფრო ფართო სისტემის შემადგენელმა ნაწილმა.

13.27. მაგალითად, კომპანია „საკანცელარიო საქონელი ინკორპორეიტიდის“ მიერ ლიცენზიის გაცემა სასაქონლო ნიშნის „FLUMEL“-ის მატარებელი ავტოკალმების წარმოებასა და გაყიდვაზე შეიძლება განხილული იქნეს როგორც სტანდარტული სალიცენზიო შეთანხმება. ამასთან ერთად, თუ კომპანია „საკანცელარიო საქონელი ინკორპორეიტიდი“ გადაწყვეტს შექმნას სისტემა, რომელიც შეიცავს მაღაზიების შესაბამის სექციათა ინტერიერის გაფორმებისა და მარკეტინგის ტექნოლოგიას თავისი ავტოკალმების გასაყიდად და ნებას მისცემს ვინმეს გამოიყენოს ასეთი სისტემა „FLUMEL“ ავტოკალმების გასაყიდად, მაშინ ეს იქნება უკვე ფრენჩაიზინგი.

13.28. საცალო გაყიდვის შესახებ შეთანხმების შემთხვევაში, ერთი მხარე აწარმოებს საქონელს და გადასცემს მეორე მხარეს ფასში, რომელიც შეიცავს მის, ე.ი. მწარმოებლის, მოგებას, ხოლო მეორე მხარე შემდეგ გადაყიდის ამ საქონელს უფრო მაღალ ფასში და ამით გამოიმუშავებს საკუთარ მოგებას. ტიპურ, კლასიკურ სიტუაციაში, ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულების დადებისას უფლებამფლობელი განუმარტავს ყოველ უფლებამოსარგებლეს, თუ როგორ უნდა გამოიყენოს მან თავისი სისტემა, და სანაცვლოდ იღებს უფლებამოსარგებლის შემოსავლიდან ნაწილს, მაგალითად, პროცენტს პროდუქციის გაყიდვიდან. დამატებით უფლებამფლობელს შეუძლია უზრუნველყოს თავისთვის შემოსავალი საქონლის მიყიდვის გზით უფლებამოსარგებლისათვის, რომელიც ხდება უფლებამფლობელის მუდმივი „კლიენტი“, თანხმდება რა შეიძინოს მისგან გარკვეული საქონელი, რომელიც საჭიროა ფრენჩაიზის განსახორციელებლად.

(ii) ურთიერთობის რეგულარული და ინტერაქტიული ხასიათი

13.29. საცალო გაყიდვის შესახებ შეთანხმების შემთხვევაში მწარმოებელი და გამყიდველი, როგორც წესი, არ არიან ერთმანეთზე დამოკიდებულნი. სტანდარტული სალიცენზიო და ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულებისას მხარეები დამოუკიდებელნი არიან, მაგრამ აქვთ მჭიდრო საქმიანი ურთიერთობა, რომელიც განსაზღვრულია შესაბამისად სალიცენზიო შეთანხმებისა და ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულების პირობებით. თითოეული მხარის შემოსავალი დამოკიდებულია ორივე მხარის გაერთიანებულ ძალისხმევაზე. რაც უფრო წარმატებულად იმუშავებს ლიცენზიატის ან უფლებამოსარგებლის საწარმო, მით უფრო დიდი იქნება ორივე მხარის შემოსავალი.

13.30. ამასთან ერთად, სტანდარტული სალიცენზიო შეთანხმებისაგან განსხვავებით, ფრენჩაიზის უფლებამოსარგებლის წარმატება დამოკიდებულია, აგრეთვე, უფლებამ-

ფლობელის უნარზე შექმნას მომგებიანი სისტემა, შეასწავლოს უფლებამოსარგებლეს ამ სისტემით სარგებლობა, მუდმივად გააუმჯობესოს და განავითაროს იგი, უხელმძღვანელოს და გააკონტროლოს უფლებამოსარგებლე და დაეხმაროს მას ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულების მოქმედების მთელი ვადის განმავლობაში, რათა გაზარდოს წარმატების შესაძლებლობა. ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულებისას, ურთიერთობათა მუდმივი ხასიათი, განაპირობებს უფლებამფლობელის მიერ ფრენჩაიზის სისტემის უწყვეტ განვითარებას და უფლებამოსარგებლისათვის ამ განვითარების შედეგების გადაცემას.

(iii) მუშაობის დაწესებული მეთოდის დაცვა

13.31. საცალო გაყიდვის შესახებ შეთანხმების შემთხვევაში საქონლის ბითუმად მოვაჭრე არ აკონტროლებს თუ რა საშუალებებით მიჰყიდის მყიდველი მის საქონელს საბოლოო მომხმარებელს. სალიცენზიო შეთანხმების შემთხვევაში, რომელიც ანიჭებს ლიცენზიატს ლიცენზიარის სასაქონლო ნიშნით სარგებლობის უფლებას, სასაქონლო ნიშნის მფლობელი, როგორც წესი, ინარჩუნებს მოცემული ლიცენზიის შესაბამისად წარმოებული საქონლის ან გაწეული მომსახურების ხარისხის კონტროლის განხორციელების შესაძლებლობას. ასეთი შესაძლებლობა ლიცენზიარისათვის არის გარანტია იმისა, რომ იგი ყოველთვის შეძლებს აარიდოს ნებისმიერი ზიანი სასაქონლო ნიშნის ან საფირმო სახელწოდების გუდვილს, რაც შეიძლება გამოწვეული იყოს ლიცენზიის შესაბამისად წარმოებული საქონლის, ან გაწეული მომსახურების ხარისხის დაწევით, ან არასტაბილურობით. ნიშნებთან დაკავშირებით, ზოგიერთი ქვეყნის სამართლებრივი სისტემები მოითხოვს სალიცენზიო შეთანხმებებში იმ სათანადო დებულებების გათვალისწინებას, რომელთა მიხედვით ლიცენზიარმა უნდა განახორციელოს საქონლის ან მომსახურების კონტროლი. ასეთ დებულებებს, მრავალი ქვეყნის სამართლებრივი სისტემების თანახმად, პრინციპული მნიშვნელობა აქვს ლიცენზირებულ ნიშნებზე უფლებათა დაცვის უზრუნველყოფისა და ამ უფლებათა დაკარგვის თავიდან აცილებისათვის.

13.32. რაც შეეხება ფრენჩაიზის ხელშეკრულებას, უფლებამფლობელი არა მხოლოდ ახორციელებს კონტროლს უფლებამოსარგებლის მიერ კონკრეტული უფლებების გამოყენებაზე, მაგალითად, როგორიცაა უფლება სასაქონლო ნიშანზე, არამედ ადგენს წესს, რომლის მეშვეობით ხორციელდება და რეგულირდება ფრენჩაიზის სისტემის ძირითადი ასპექტები. ამრიგად, უფლებამფლობელი უფრო მეტ გავლენას ახდენს უფლებამოსარგებლეზე, ვიდრე ლიცენზიარი ლიცენზიატზე.

C. ფრენჩაიზის ტიპები

13.33. ამ თავში განხილულია ფრენჩაიზის მხოლოდ ერთი საერთო კატეგორია, რომელიც შეიძლება დახასიათდეს როგორც ბიზნესის ფორმატის ფრენჩაიზი. ეს ფართო კატეგორია, რა თქმა უნდა, შეიცავს მთელ რიგ ვარიანტებს. ასეთი ვარიანტები შეიძლება განპირობებული იყოს განსხვავებებით ფრენჩაიზის სისტემის ხასიათში, გაცემული ლიცენზიის მოცულობითა და შინაარსით, მხარეთა შორის რეგულარული ურთიერთობების ხასიათით, აგრეთვე, უფლებამფლობელის მიერ ფრენჩაიზის განხორციელების წესის კონტროლის მოცულობითა და ხარისხით.

13.34. ბიზნესის ფორმატის ფრენჩაიზინგი ხასიათდება უფლებამფლობელსა და უფლებამოსარგებლეს შორის რეგულარული საქმიანი ურთიერთობებით, რომლებიც ვრცელდება არა მხოლოდ პროდუქციაზე, მომსახურებასა და სასაქონლო ნიშანზე, არამედ ბიზნესის მთლიან ფორმატზე – მარკეტინგის სტრატეგიასა და დაგეგმვაზე, საწარმოო ინსტრუქციებსა და სტანდარტებზე, ხარისხის კონტროლსა და რეგულარული ორმხრივი კავშირის შენარჩუნებაზე.

13.35. ფრენჩაიზინგის შესაძლებლობათა უკეთ გასაგებად სასარგებლოა ბიზნესის ფორმატის ფრენჩაიზის ძირითადი ტიპების მოკლე აღწერა. ფრენჩაიზის სხვადასხვა კატეგორიათა გამოყოფა ფუნქციონალური დატვირთვის მიხედვით, იძლევა მათი სამი ძირითადი ტიპის გამოვლენის საშუალებას: საწარმოო ფრენჩაიზი, დისტრიბუციის ფრენჩაიზი და მომსახურების გაწევის ფრენჩაიზი. ფრენჩაიზინგის კატეგორიზაცია შეიძლება განხორციელდეს უფლებამფლობელსა და უფლებამოსარგებლეს შორის შესაძლო ურთიერთობათა მიხედვითაც. ისინი მსგავსია ისეთი ურთიერთობებისა, როგორიც არსებობს მწარმოებელსა და ბითუმად გამყიდველს შორის, მწარმოებელსა და საცალო გამყიდველს შორის, ბითუმად და საცალო გამყიდველებს შორის და მომსახურების გამწევ საწარმოსა და საცალო გამყიდველს შორის.

13.36. საწარმოო ფრენჩაიზის შემთხვევაში, რომელსაც ზოგჯერ უწოდებენ „მწარმოებელ“ ფრენჩაიზს, უფლებამფლობელი აწვდის მწარმოებელს ძირითად კომპონენტებს ან სთავაზობს თავის ტექნიკურ ცოდნასა და გამოცდილებას. უფლებამფლობელი ნებას რთავს უფლებამოსარგებლეს აწარმოოს და გაყიდოს პროდუქცია უფლებამფლობელის ნიშნით. ცალკეულ შემთხვევებში უფლებამოსარგებლეზე შეიძლება შემდგომში გაიცეს ლიცენზიები უფლებამფლობელის სავაჭრო საიდუმლოების, ან დაპატენტებული ტექნოლოგიების გამოყენების კომერციული მიზნით. ამის გარდა უფლებამფლობელმა შეიძლება უზრუნველყოს უფლებამოსარგებლე ტრეინინგით და/ან ინფორმაციით, რომელიც დაკავშირებულია პროდუქციის მარკეტინგთან, გაყიდვასა და მომსახურებასთან. ასეთი ტიპის ფრენჩაიზი ფართოდაა გავრცელებული, მაგალითად, სარესტორანო მომსახურების სისტემასა და „სწრაფი კვების“ საწარმოებში.

13.37. მომსახურებასთან დაკავშირებული ფრენჩაიზის შემთხვევაში უფლებამფლობელი შეიმუშავებს გარკვეული სახეობის მომსახურებას, რომელსაც უფლებამოსარგებლე გაუწევს თავის კლიენტებს ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულების შესაბამისად. მომსახურების სფეროში ფრენჩაიზის მაგალითს წარმოადგენს მომსახურების უზრუნველყოფა ავტომობილების დიაგნოსტიკისა და რემონტის სფეროში, ან მომსახურების გაწევა საკრედიტო ბარათების მეშვეობით.

13.38. დისტრიბუციის ფრენჩაიზის შემთხვევაში უფლებამფლობელი (ან ვინმე სხვა, რომელიც მოქმედებს მისი სახელით) აწარმოებს პროდუქციას და მიჰყიდის მას უფლებამოსარგებლეს. უფლებამოსარგებლე ამ პროდუქციას უფლებამფლობელის საფირმო სახელწოდებით მიჰყიდის თავის კლიენტებს შესაბამის გეოგრაფიულ რეგიონებში. მაგალითად, ავტომობილის საწვავის, კოსმეტიკის, ან საყოფაცხოვრებო ელექტრონიკის გაყიდვა შეიძლება განხორციელდეს ფრენჩაიზის მეშვეობით.

D. ფრენჩაიზინგის განხორციელების სტრუქტურული ფორმები

13.39. ფრენჩაიზის ხელშეკრულების ტიპურ დებულებათა განხილვამდე, უნდა გაშუქდეს ფრენჩაიზინგის ფორმათა სტრუქტურიზაციის გზები. სანიმუშო სტრუქტურული ფორმები მოყვანილია აქ მხოლოდ ილუსტრაციისათვის და პრეტენზია არა აქვს ფრენჩაიზინგის ორგანიზების საშუალებათა ამომწურავ ჩამონათვალზე.

13.40. უფლებამფლობელს შეუძლია შეიმუშაოს ფრენჩაიზინგის პროგრამა რამდენიმე გზით. მაგალითად, მას შეუძლია დადოს ფრენჩაიზის ხელშეკრულება პირდაპირ ერთ ან რამდენიმე უფლებამოსარგებლესთან. ფრენჩაიზის ხელშეკრულება შეიძლება, აგრეთვე, შეიცავდეს შეთანხმებას ფრენჩაიზის განითარების შესახებ, რომლის შესაბამისად, უფლებამოსარგებლე კისრულობს გახსნას რამდენიმე თავისი ფილიალი, ან სავაჭრო წერტი. უფლებამფლობელმა შეიძლება ისურვოს ე.წ. „მასტერ ფრენჩაიზის ხელშეკრულების" დადება, რომლის თანახმად ხელშეკრულების მეორე მხარე, ანუ „მასტერ უფლებამოსარგებლე", კისრულობს გასცეს ფრენჩაიზები რიგ მეორად უფლებამოსარგებლეებზე.

13.41. არჩევანი ფრენჩაიზინგის სხვადასხვაგვარ შესაძლო სტრუქტურულ ფორმებს შორის უმთავრესად დამოკიდებულია უფლებამფლობელისა და უფლებამოსარგებლის კონკრეტულ მატერიალურ მდგომარეობასა და ფრენჩაიზის ხასიათზე. მხედველობაში მიღებული უნდა იქნეს რამდენიმე ფაქტორი, მათ შორის:

(1) მიზეზები, რომლებითაც ხელმძღვანელობს უფლებამფლობელი ფრენჩაიზინგისას;
(2) უფლებამფლობელის რესურსები;
(3) „მასტერ უფლებამოსარგებლის", ან ფრენჩაიზის განვითარებაზე პასუხისმგებელი მხარის საწარმოს მასშტაბები და რესურსები, და აგრეთვე,
(4) ბაზრის ხასიათი, რომლის მომსახურებაცაა ნავარაუდევი (მისი ადგილმდებარეობის ჩათვლით – არის ის საზღვარგარეთის, თუ შიდა უფლებამფლობელის ამ ბაზრით დაინტერესების ხარისხის გათვალისწინებით).

(a) საწარმოთა ფრენჩაიზინგი

13.42. საწარმოთა ფრენჩაიზინგი წარმოადგენს ფრენჩაიზის განხორციელების ყველაზე პირდაპირ ფორმას, ვინაიდან გულისხმობს პირდაპირ დამოკიდებულებას უფლებამფლობელსა და უფლებამოსარგებლეს შორის. ასეთ შემთხვევაში უფლებამფლობელი დებს ფრენჩაიზის ხელშეკრულებას უშუალოდ უფლებამოსარგებლესთან.

13.43. შიდა ფრენჩაიზის შემთხვევაში, როდესაც უფლებამფლობელი და უფლებამოსარგებლე იმყოფებიან ერთსა და იმავე ქვეყანაში, საწარმოთა ფრენჩაიზინგი წარმოადგენს ყველაზე ხშირად გამოყენებულ სტრუქტურას. იგი ეხმარება უფლებამფლობელს, რაც შეიძლება მეტი ეფექტურობით შექმნას თავის საწარმოთა „ასლები", ახალი სტრუქტურების (როგორიცაა ფილიალები, ან ერთობლივი საწარმოები) შექმნის გარეშე.

13.44. ამასთან ერთად, საერთაშორისო გარიგებების დადებისას, ე.ი. სიტუაციაში, როდესაც უფლებამფლობელი და უფლებამოსარგებლე სხვადასხვა ქვეყანაში იმყოფე-

ბიან, საწარმოთა ფრენჩაიზინგი გამოიყენება გაცილებით იშვიათად. ლინგვისტური, კულტურული, კომერციული, პოლიტიკური და ეკონომიკური განსხვავებანი ქვეყნებს შორის, რომლებშიც იმყოფებიან უფლებამფლობელი და უფლებამოსარგებლე, როგორც წესი, კარნახობს სხვადასხვა მიდგომას ამ ქვეყნებში ფრენჩაიზინგის განხორციელებისადმი. უფლებამფლობელმა შეიძლება აღმოაჩინოს, რომ უფლებამოსარგებლის ქვეყანაში ფრენჩაიზინგის მიმართ სხვაგვარი მიდგომის გამო, მისთვის აუცილებელია ადგილზე ყოფნა პირველადი, ანუ „მასტერ“ უფლებამფლობელის სახით, ან რამდენიმე ფრენჩაიზის საწარმოს შექმნა ადგილობრივი ფილიალის, ან ერთობლივი საწარმოს მეშვეობით.

13.45. უფლებამფლობელის ადგილზე ყოფნის უზრუნველყოფის ალტერნატივას წარმოადგენს საკუთარი საორგანიზაციო სტრუქტურის ფარგლებში სპეციალური საექსპერტო ჯგუფის შექმნა, რომელიც მისცემდა მას ფრენჩაიზის ადაპტირების საშუალებას ყოველი ადგილობრივი ბაზრის მოთხოვნილებებისადმი, სადაც ის აპირებს მოქმედებას. თუმცა ეს მიდგომა უზრუნველყოფს უფლებამფლობელის მაქსიმალურ კონტროლს ფრენჩაიზის განხორციელების საშუალებებზე, მას მივყავართ დამატებითი ადმინისტრაციული დატვირთვისა და შესაბამისად, სხვა ქვეყნებში საქმიანობისთვის საჭირო დანახარჯების არსებით გაზრდამდე. ამით მნიშვნელოვანწილად ფრენჩაიზინგის ერთერთი ძირითად უპირატესობა კნინდება — საზღვარგარეთ საქმიან ოპერაციათა განვითარებისათვის რესურსების გამოყოფის აუცილებლობის თავიდან აცილება.

(b) ტერიტორიული ფრენჩაიზი

13.46. ფრენჩაიზის ხელშეკრულებები, რომლებიც ორიენტირებულია მნიშვნელოვანი გეოგრაფიული რაიონების, ან ტერიტორიების მომსახურებაზე, რამდენიმე საწარმოს, ან მაღაზიის ერთდროულად ან თანმიმდევრულად შექმნის გზით განსაზღვრული დროის განმავლობაში, შეიძლება დავახასიათოთ როგორც „ტერიტორიული ფრენჩაიზინგი“. არსებობს მათი შექმნის ორი ფორმა: „შეთანხმება ფრენჩაიზის განვითარების შესახებ“ და პირველადი, ანუ „მასტერ ფრენჩაიზის ხელშეკრულება“, რომელთა გაერთიანება შეიძლება კომბინირებული ფორმით. ქვემოთ მოყვანილია განმარტებები ამ ორი ფორმის შესახებ.

13.47. ფრენჩაიზის ხელშეკრულების სტრუქტურის ტიპის შერჩევაზე შეიძლება გავლენა მოახდინოს უფლებამოსარგებლის სამართლებრივმა სტატუსმა. უნდა მოვიხსენიოთ ორი ორგანიზაციული ფორმა, კერძოდ, საერთაშორისო ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულების დადებასთან დაკავშირებით: ფილიალი და ერთობლივი საწარმო. მიუხედავად ამისა, საჭიროა აღინიშნოს, რომ ფრენჩაიზის ხელშეკრულებისას შეიძლება გამოყენებული იყოს სამართლებრივი ორგანიზების, ან კორპორაციული ფორმის ნებისმიერი საშუალება, ბიზნესთან დაკავშირებული მოსაზრება ან/და გამოსაყენებული კანონმდებლობის მიხედვით (კერძოდ, საგადასახადო და შრომითი კანონმდებლობა, კანონები უცხოური ინვესტიციებისა და კონკურენციის შესახებ).

13.48. საერთაშორისო ფრენჩაიზინგის პირობებში, როდესაც ადგილობრივი „მასტერ“ უფლებამოსარგებლე არის უფლებამფლობელის ფილიალი, უკანასკნელს ეძლევა უფლებამოსარგებლეთა ქსელის უშუალო კონტროლის საშუალება და იმავდროულად იგი უზრუნველყოფს აუცილებელი ოდენობის ადგილობრივ წვლილს. ასეთი ფილიალი

შესაძლოა დაარსებული იყოს როგორც ადგილობრივი კომპანია ქვეყანაში, სადაც უფლებამფლობელი ვარაუდობს გაშალოს თავისი საქმიანობა. ეს ფილიალი შემდეგ დაიწყებს მოქმედებას როგორც უფლებამფლობელი და გასცემს ფრენჩაიზებს ერთ, ან მეტ ადგილობრივ უფლებამოსარგებლეზე.

13.49. ფილიალისაგან განსხვავებით, ერთობლივი საწარმო წარმოადგენს ორი ცალკეული კომპანიის კავშირის ფორმას. ეს კომპანიები თანახმანი არიან იმოქმედონ ერთობლივად გარკვეული კონკრეტული მიზნის მისაღწევად და, როგორც წესი, ქმნიან ცალკე იურიდიულ პირს. ერთობლივი საწარმოს კონკრეტული ფორმა, ე.ი. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, შესაქმნელი იურიდიული პირის ტიპი, განისაზღვრება ერთობლივი საწარმოს მონაწილეთა სურვილისა და ადგილობრივი კანონმდებლობის მიხედვით. უფლებამფლობელი აქტიურ მონაწილეობას იღებს ერთობლივი საწარმოს საქმიანობაში ფრენჩაიზის რეალიზაციის მიზნით. ერთობლივი საწარმოს შექმნა ზოგჯერ შეიძლება წარმოადგენდეს დამატებით გარანტიას ინტელექტუალურ საკუთრებაზე უფლებათა მფლობელისთვის, ვინაიდან უფლებამფლობელის მონაწილეობა ერთობლივი საწარმოს მართვაში საშუალებას აძლევს მას გააკონტროლოს ფრენჩაიზის სისტემის გამოყენება უფლებამოსარგებლეთა მიერ.

13.50. პრობლემა, რომელიც დამახასიათებელია მხოლოდ ერთობლივ საწარმოთათვის, – არის უფლებამფლობელის ურთიერთობა ერთობლივი საწარმოს პარტნიორთან. როგორც წესი, პარტნიორი ადგილობრივი ფიზიკური ან იურიდიული პირია, რომელიც შერჩეულია უფლებამფლობელის მიერ როგორც პარტნიორი მისი ადგილობრივი ტრადიციების ცოდნისა და მეწარმეობის გამოცდილების გამო. ასეთი გამოცდილება მეტად მნიშვნელოვანია ფრენჩაიზის ადაპტაციისათვის ადგილობრივი მოთხოვნილებებისა და გემოვნებისადმი, რომ არაფერი ვთქვათ, ადგილობრივი სამეწარმეო ან სამართლებრივი საკითხების გადაწყვეტის აუცილებლობაზე. თუმცა უფლებამფლობელმა თავის პარტნიორთან ერთად უნდა მიიღოს მონაწილეობა ერთობლივი საწარმოს მართვაში.

(i) შეთანხმება ფრენჩაიზის განვითარების შესახებ

13.51. შეთანხმება ფრენჩაიზის განვითარების შესახებ ამყარებს უშუალო კავშირს უფლებამფლობელსა და უფლებამოსარგებლეს შორის, რომელმაც უნდა გახსნას რამდენიმე საწარმო და უზრუნველყოს მათი ფუნქციონირება. ასეთი ფრენჩაიზი შეიცავს „შეთანხმებას განვითარების შესახებ“, რომლის მიხედვით უფლებამოსარგებლემ უნდა უზრუნველყოს ფრენჩაიზის განვითარება განსაზღვრულ ტერიტორიაზე რამდენიმე საწარმოს, ან სავაჭრო წერტის შექმნის გზით, რომლებიც, როგორც წესი, მისი პირდაპირი კუთვნილება იქნება. ამ შემთხვევაში უფლებამოსარგებლე არ გასცემს სუბ-ფრენჩაიზებს მესამე პირებზე.

13.52. ასეთი ტიპის შეთანხმებები, ჩვეულებრივ, ითვალისწინებენ დროის გრაფიკს ფრენჩაიზის საწარმოთა შექმნისა და განვითარებისათვის შეთანხმებულ ტერიტორიაზე. ცალკეულ საწარმოებს, რომლებსაც ხსნის უფლებამოსარგებლე მოცემული ტიპის ფრენჩაიზის ფარგლებში, არ გააჩნია დამოუკიდებელი იურიდიული სტატუსი და შეიძლება იყოს უფლებამოსარგებლის საწარმოს ქვედანაყოფი, ან განყოფილება.

(ii) პირველადი, ანუ „მასტერ“ ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულება

13.53. პირველადი ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულების დადებისას უფლებამფლობელი გადასცემს სხვა პირს, რომელსაც, ჩვეულებრივ, უწოდებენ „მასტერ უფლებამოსარგებლეს“, უფლებებს (რომლებიც შეიძლება იყოს განსაკუთრებული) მითითებულ გეოგრაფიულ რაიონში. უფლებამფლობელი ანიჭებს პირველად უფლებამოსარგებლეს უფლებას გასცეს ფრენჩაიზები მესამე პირებზე, რომლებსაც ჩვეულებრივ უწოდებენ „მეორად უფლებამოსარგებლეთ“, რათა მთლიანად იქნეს გამოყენებული უფრო ფართო გეოგრაფიული სივრცის პოტენციური სამეწარმეო შესაძლებლობები. მხარეებს შეუძლიათ შეთანხმდნენ, რომ ზოგიერთი მეორადი უფლებამოსარგებლე შექმნის ერთზე მეტ ფრენჩაიზის საწარმოს და ამ შემთხვევაში მეორადი ფრენჩაიზის ხელშეკრულებას ეწოდება „მრავალერთეულოვანი ფრენჩაიზი“.

13.54. პირველადი, ანუ „მასტერ“ ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულება უფლებამფლობელს აძლევს განსაზღვრული გეოგრაფიული რაიონის კომერციული ექსპლუატაციის უფლებამოსილების დელეგირების საშუალებას სხვა პირისათვის — პირველადი, ანუ „მასტერ“ უფლებამფლობელისათვის — იმ შემთხვევაში, როდესაც დასახელებული გეოგრაფიული რაიონი მოშორებითაა უფლებამფლობელისაგან ან ნაკლებად არის მისთვის ცნობილი ან, თუ ეს შეესაბამება სამეწარმეო სტრატეგიის მიზნებს.

13.55. ფრენჩაიზინგისადმი ასეთი მიდგომა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საერთაშორისო ფრენჩაიზინგის შემთხვევაში, ვინაიდან უფლებამფლობელმა, შესაძლოა, მოისურვოს ფრენჩაიზის დაწყება ისეთ ქვეყანაში, სადაც მას არ გააჩნია სამეწარმოო საქმიანობის გამოცდილება. შესაბამისად, ის პარტნიორად ირჩევს ისეთ კანდიდატს, რომელსაც ექნება ასეთი სამეწარმოო გამოცდილება და ერთი, ან მეტი მეორადი უფლებამოსარგებლის დაფუძნების საშუალება, რათა სრულად იქნეს გამოყენებული ბიზნესის შესაძლებლობები ამ ქვეყანაში. ამასთან ერთად, „მასტერ“ ფრენჩაიზის ხელშეკრულება შეიძლება ნებისმიერ შემთხვევაში ნაკარნახევი იყოს ბიზნესის სტრატეგიის მოსაზრებებით, მიუხედავად უფლებამფლობელის წინანდელი გამოცდილებისა მოცემულ კონკრეტულ ბაზარზე.

13.56. „მასტერ“ ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულების ერთ-ერთი შესაძლო ნაკლი უფლებამფლობელისთვის არის ის, რომ იგი იძულებულია დათმოს კონტროლის გარკვეული ნაწილი ფრენჩაიზის განხორციელების საშუალებებზე იმ ქვეყანაში, სადაც შექმნილია „მასტერ“ ფრენჩაიზი. თუმცა ამ ნაკლის რეალური მნიშვნელობა ხშირად შეიძლება დაყვანილი იქნეს მინიმუმამდე, თუ „მასტერ“ ფრენჩაიზის ხელშეკრულებაში გათვალისწინებული იქნება დებულება, რომელიც გარკვეულწილად შეზღუდავს „მასტერ“ უფლებამფლობელის თავისუფლებას შეიტანოს ცვლილებები ფრენჩაიზის სისტემაში, ადგილობრივ მოთხოვნებთან მისი ადაპტირების საბაბით.

(iii) კომბინირებული სტრუქტურები

13.57. ფრენჩაიზის ხელშეკრულება შეიძლება ემყარებოდეს ზემოხსენებულ სტრუქტურათა შეთავსებას. მას შეუძლია, კერძოდ, გააერთიანოს „მასტერ“ ფრენჩაიზის ელემენტები, რომლის შესაბამისად ნავარაუდევია რამდენიმე დამოუკიდებელი სუბფრენჩაიზის შექმნა და შეთანხმება ფრენჩაიზის განვითარების შესახებ, რომლის თანახ-

მად იგივე პირველადი უფლებამოსარგებლე, ან რომელიმე მისი მეორადი უფლებამოსარგებლე აიღებდა დამატებით ვალდებულებას რამდენიმე საკუთარი საწარმოს გახსნის თაობაზე იმავე ტერიტორიაზე. „მასტერ“ უფლებამფლობელს შეიძლება, აგრეთვე, მიენიჭოს ფრენჩაიზის განვითარების შესახებ შეთანხმების დადების უფლებამოსილება ერთ ან მეტ დამოუკიდებელ უფლებამოსარგებლესთან „მასტერ“ ფრენჩაიზის პირობების შესაბამისად.

E. ფრენჩაიზის ხელშეკრულების ტიპობრივი დებულებები

13.58. დებულებები, რომლებიც, როგორც წესი, შეტანილია ბიზნესის ფორმატის ტიპის ფრენჩაიზის ხელშეკრულებაში, იცვლება ასეთი ხელშეკრულების კონკრეტული საგნისა და მიზნის მიხედვით. საჭიროების შემთხვევაში, უნდა ჩატარდეს კომპეტენტური პროფესიული კონსულტაციები, რათა ცხადი გახდეს მოცემული ფრენჩაიზის საგანი და მიზნები და განისაზღვროს, თუ რამდენად მისაღები და დაბალანსებულია მისი დებულებები.

13.59. მომდევნო სამ ნაწილში მოყვანილია ფრენჩაიზის ხელშეკრულების ტიპობრივ დებულებათა დახასიათება: a ნაწილში ვრცლად არის განხილული უფლებამფლობელის უფლებები და მოვალეობები, b ნაწილში — უფლებამოსარგებლის უფლებები და მოვალეობები, ხოლო c ნაწილში სხვადასხვა დებულებები, რომლებიც ეხება ხელშეკრულების შესაძლო დარღვევებს, ან მისი მოქმედების შეწყვეტას, აგრეთვე ხელშეკრულების მოქმედების ვადას და მისი გაგრძელების საშუალებებს.

13.60. როდესაც საუბარია უფლებამფლობელის მოვალეობებზე, მხედველობაში უნდა მივიღოთ, რომ აქ შეიძლება ერთ-ერთი იურიდიული სტრუქტურის გამოყენება, რომელიც განსხვავდება პირდაპირი ფრენჩაიზისაგან და აღწერილია IV ნაწილში. ასეთ შემთხვევებში უფლებამფლობელის მოვალეობები შეიძლება ფაქტობრივად აიღოს თავის თავზე პირველადმა უფლებამოსარგებლემ. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ფრენჩაიზის ხელშეკრულების ზედმიწევნით შესწავლა იმისთვის, რომ გაირკვეს, თუ რომელ პირს აკისრია ვალდებულება უფლებამოსარგებლის წინაშე მოცემული შეთანხმების მიხედვით. ანალოგიურად, უფლებამოსარგებლისათვის მნიშვნელოვანია იცოდეს, თუ ვის წინაშე აკისრია მას ვალდებულება.

(a) უფლებამფლობელის უფლებები და მოვალეობები

13.61. უფლებამფლობელის მოვალეობები უფლებამოსარგებლის მიმართ შეიძლება დაიყოს ორ ძირითად სფეროდ. პირველი — უფლებამფლობელის მოვალეობა უფლებამოსარგებლისათვის ინტელექტუალურ საკუთრებაზე უფლებისა და სხვა რელევანტური უფლებების ლიცენზირება, რათა უფლებამოსარგებლეს მიეცეს ფრენჩაიზის სისტემის გამოყენების შესაძლებლობა. მეორე სფერო შეიცავს მოვალეობას აცნობოს უფლებამოსარგებლეს, თუ როგორ ფუნქციონირებს ფრენჩაიზის სისტემა, რათა ფრენჩაიზის გადაცემას ჰქონდეს პრაქტიკული ეფექტი. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, უფლებამფლობელი ვალდებულია არა მხოლოდ გადასცეს უფლებამოსარგებლეს უფლება ფრენჩაიზის სის-

ტემის გამოყენებაზე, არამედ მისცეს ინსტრუქცია, თუ როგორ უნდა განახორციელოს მან ეს უფლებები.

13.62. ფრენჩაიზის ხელშეკრულების დედააზრია უფლებამფლობელის მიერ უფლებამოსარგებლისათვის ლიცენზიის გაცემა ფრენჩაიზის სისტემის გამოყენებაზე. მაგალითად, „ვესპუჩი ინკორპორეიტიდი" თანახმაა მიანიჭოს უფლებამოსარგებლეს უფლება საქმიანი ოპერაციების განხორციელებაზე ფრენჩაიზის სისტემის ფარგლებში სასაქონლო ნიშნის, საფირმო სახელწოდების, უნიფორმის, სამრეწველო ნიმუშების, გამოგონებებისა და საავტორო უფლებით დაცულ ნამუშევართა და კომერციულ საიდუმლოებათა გამოყენებით. ხელშეკრულებაში ჩამოთვლილი უნდა იყოს ყველა კონკრეტული უფლება ინტელექტუალურ საკუთრებაზე, როგორიცაა: რეგისტრირებული სასაქონლო ნიშნები, სამრეწველო ნიმუშები და პატენტები. ზოგადად აღწერილი უნდა იყოს კომერციული საიდუმლოებები, ტექნიკური ნოუ-ჰაუ, საწარმოო მონაცემები და ბიზნეს-ინფორმაცია, ან შესაბამისი ინფორმაცია დაფიქსირებული უნდა იყოს ცალკე დოკუმენტებში, რომლებიც შეადგენენ ხელშეკრულების ნაწილს, ისეთს, როგორიცაა ექსპლუატაციის სახელმძღვანელო, ან სახელმძღვანელო დებულებათა კრებული.

13.63. უფლებამფლობელმა ზუსტად უნდა განსაზღვროს ინტელექტუალური საკუთრების ეს სხვადასხვა უფლებები და მათი გამოყენების საშუალებები უფლებამოსარგებლის მიერ. ეს შეიძლება გაკეთდეს ფრენჩაიზის ხელშეკრულებაში, დანართებისა და დამხმარე დოკუმენტების ჩათვლით.

13.64. უფლებები ინტელექტუალურ საკუთრებაზე წარმოიქმნება და დაცულია ეროვნული კანონმდებლობის ნორმების შესაბამისად. ვინაიდან ფრენჩაიზინგის წარმატება დამოკიდებულია ინტელექტუალურ საკუთრებაზე მტკიცე უფლებების დაწესებასა და დაცვაზე და, აგრეთვე, თუ ეს საჭიროა, მათი კანონიერი განხორციელების უზრუნველყოფაზე, ფრენჩაიზის ხელშეკრულებაში სპეციალურად უნდა იყოს დათქმული უფლებამფლობელის ვალდებულება – ძალაში შეინარჩუნოს დასახელებული უფლებები. ხელშეკრულებაში ასევე უნდა იყოს განსაზღვრული, თუ ვისი მოვალეობაა აუცილებელი ადმინისტრაციული პროცედურების ან მათთან დაკავშირებული შემდგომი ქმედებების განხორციელება ადგილობრივი ხელისუფლების დონეზე, აგრეთვე, დამცავი ზომების მიღება ინტელექტუალურ საკუთრებაზე უფლებათა დარღვევის შემთხვევაში. მასში შეიძლება გათვალისწინებული იყოს, მაგალითად, რომ უფლებამფლობელის მოვალეობაა სასამართლო დევნის პროცედურის განხორციელება ნებისმიერი დამრღვევის მიმართ, მაგრამ ამავე დროს უფლებამოსარგებლეც ვალდებულია ითანამშრომლოს მასთან და აღმოუჩინოს დახმარება ამ მიზნით.

13.65. ინტელექტუალურ საკუთრებაზე უფლებამფლობელის უფლებათა მტკიცე დაცვა ხელსაყრელია უფლებამოსარგებლისათვის, ვინაიდან ეს ის უფლებებია, რომელთა შესაბამისად მან მიიღო ლიცენზია ფრენჩაიზის სისტემის გამოყენებაზე და რომლებიც აძლევენ მას კონკურენტულ უპირატესობას მათთან შედარებით, ვისაც არ შეუძლია ამ სისტემით სარგებლობა. ამგვარად, ინტელექტუალურ საკუთრებაზე ამ უფლებათა ნებისმიერი დასუსტება იწვევს ფრენჩაიზის საწარმოს კონკურენტული უპირატესობის შესუსტებას.

13.66. ამასთან ერთად, უფლებამფლობელისთვის საკმარისი არ არის მხოლოდ ფრენჩაიზის სისტემის შემუშავება და უფლებამოსარგებლისათვის ლიცენზიის გაცემა მის გამოყენებაზე. იმისთვის, რომ უფლებამოსარგებლემ შეძლოს ამ სისტემის ეფექტური გამოყენება (მას უნდა გააცნონ, თუ როგორ მუშაობს იგი). შესაბამისი ინფორმაცია ფრენჩაიზის სისტემის ფუნქციონირების შესახებ შეიძლება გადაეცეს უფლებამოსარგებლეს რამდენიმე გზით, როგორიცაა საექსპლუატაციო სახელმძღვანელოს გადაცემა და სასწავლო კურსების ორგანიზება.

(i) საექსპლუატაციო სახელმძღვანელო

13.67. საექსპლუატაციო სახელმძღვანელოს გადაცემა წარმოადგენს უფლებამოსარგებლისთვის ფრენჩაიზის სისტემის ფუნქციონირების შესახებ ინფორმაციის მიღების ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან საშუალებას. საექსპლუატაციო სახელმძღვანელო უნდა შეიცავდეს ინფორმაციას, რომელიც საჭიროა ფრენჩაიზის სისტემის პრაქტიკულად ასამოქმედებლად.

13.68. მაგალითად, კომპანიამ „ვესპუჩი ინკორპორეიტიდმა“ დაამუშავა საექსპლუატაციო სახელმძღვანელო, რომელიც შეიცავს ფრენჩაიზის საწარმოს მუშაობის ყველა ასპექტის კონკრეტულ აღწერილობას, საწარმოს მშენებლობისათვის ადგილის შერჩევის, პერსონალის აყვანისა და სწავლების, საბუღალტრო აღრიცხვის, მიწოდებისა და სასაქონლო მარაგების კონტროლის, კერძების რეცეპტებისა და მათი დამზადების ტექნოლოგიის, შენობის დასუფთავების გრაფიკის, პროდუქციის გაყიდვის ტიპობრივი პროცედურისა და ბიზნესის პოლიტიკის შესახებ ინფორმაციის ჩათვლით. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ეს სახელმძღვანელო შეიცავს ყველა კონკრეტული დეტალის ვრცელ ნუსხას, რომელიც წარსულში ხელს უწყობდა „ვესპუჩის“ რესტორნების წარმატებას სხვა ადგილებში.

(ii) მომზადება

13.69. იგულისხმება, რომ უფლებამფლობელმა ორგანიზება უნდა გაუკეთოს უფლებამოსარგებლის, და თუ ეს საჭიროა, მისი თანამშრომლების, სწავლებას იმ მოცულობით, რომელიც საკმარისია ფრენჩაიზის სისტემის ფუნქციონირების უზრუნველსაყოფად, აგრეთვე, საჭიროებისდაგვარად, ფრენჩაიზის საწარმოს გახსნის შემდგომ სწავლებას.

13.70. სწავლება, რომელიც ორგანიზებულია უფლებამფლობელის მიერ, უნდა შეიცავდეს შემდეგ ელემენტებს:

(1) სწავლება მარკეტინგის სფეროში: უფლებამფლობელი ასწავლის უფლებამოსარგებლეს საკუთარი პროდუქციის მარკეტინგის, გაყიდვისა და რეკლამის მეთოდებს, ამ პროდუქციის უპირატესობას სხვების პროდუქციასთან შედარებით და აძლევს რეკომენდაციებს უფლებამფლობელის პროდუქციის ისეთი გამოყენების შესახებ, რომელიც გაზრდის უფლებამოსარგებლის გაყიდვისუნარიანობას.

(2) სწავლება პროდუქციის წარმოების სფეროში: ფრენჩაიზის შემთხვევაში, როდესაც ნავარაუდევია პროდუქციის წარმოება და გაყიდვა, მაგალითად, „სწრაფი კვების“ საწარმოში, უფლებამფლობელი ატარებს ინსტრუქტაჟს

პროდუქციის მომზადების ან დამუშავების ტექნოლოგიისა და კლიენტებისათვის მისი მიწოდების შესახებ.

(3) სწავლება რემონტის სფეროში: უფლებამფლობელმა, შესაძლოა, უზრუნველყოს უფლებამოსარგებლის სწავლება პროდუქციის შეკეთების სფეროში, აგრეთვე, დარწმუნდეს, რომ მას აქვს მასალებისა და სათადარიგო ნაწილების აუცილებელი მარაგი და პროდუქციის დიაგნოსტიკისა და მომსახურებისთვის საჭირო მოწყობილობა. ფრენჩაიზულ საწარმოთა წარმატებითი მუშაობისთვის, რომლებიც დაკავებულნი არიან პროდუქციის გაყიდვის სფეროში, პრინციპულად მნიშვნელოვანია, რომ უფლებამოსარგებლეს შესაძლებლობა ჰქონდეს უზრუნველყოს გასაყიდი პროდუქციის რემონტი და მომსახურება. იქ, სადაც ლაპარაკია მომსახურების გაწევაზე, უფლებამოსარგებლეს შესაძლებლობა უნდა ჰქონდეს გამოასწოროს მდგომარეობა არასაკმარისი, ან არაადეკვატური მომსახურების შემთხვევაში.

(4) სწავლება სამეწარმეო საქმიანობის საფუძვლების სფეროში: უფლებამფლობელს, შესაძლოა მოუხდეს უფლებამოსარგებლისათვის სწავლების ორგანიზება საბუღალტრო აღრიცხვის, მარაგების ინვენტარიზაციის, საკრედიტო მიწოდებების აღნუსხვის, თანამშრომელთა პირადი საქმეების, საგადასახადო დოკუმენტაციის სათანადოდ წარმოების სფეროში და სხვა ადმინისტრაციულ-საფინანსო ასპექტებთან დაკავშირებით, რაც საჭიროა საწარმოს წარმატებით ფუნქციონირებისათვის. უფლებამფლობელს შეუძლია დაამუშაოს, აგრეთვე, კომპიუტერული პროგრამები, რათა ხელი შეუწყოს უფლებამოსარგებლეს აღრიცხვიანობის სათანადო წარმოებაში.

13.71. სწავლების პროგრამის მასშტაბებისა და შინაარსისაგან დამოუკიდებლად პოტენციურ უფლებამოსარგებლეს უნდა ჰქონდეს მკაფიო წარმოდგენა ყველა იმ ხარჯზე, რომელიც მან უნდა გასწიოს (როგორიცაა სპეციალისტების მივლინებებთან დაკავშირებული ხარჯები) სწავლებაში მონაწილეობისთვის. ფრენჩაიზის ხელშეკრულებაში აღნიშნული უნდა იყოს, თუ ვინ უნდა იკისროს ასეთ სწავლებასთან დაკავშირებული ხარჯები. მასში შეტანილი უნდა იყოს, აგრეთვე, თუ რა შედეგები შეიძლება მოჰყვეს უფლებამფლობელის მიერ ორგანიზებული პირველადი სწავლების პროგრამის შეწყვეტას, იმ თანხის შესაძლო დაკარგვის ჩათვლით, რომელიც გადახდილი უნდა ყოფილიყო ამასთან დაკავშირებით.

13.72. სწავლების პროგრამის განხორციელება შეიძლება რამდენიმე ეტაპად, ფრენჩაიზის კონკრეტულ გარემოებათა მიხედვით. მაგალითად, სწავლების პირველი ეტაპი, რომელიც ორგანიზებულია კომპანია „ვესპუჩი ინკორპორეიტიდის" მიერ, შეიძლება შეიცავდეს ახალი უფლებამოსარგებლის თავის სათავო ოფისში მიწვევას სწავლების პირველადი პროგრამის გასავლელად. მეორე ეტაპი შეიძლება ვარაუდობდეს ინსტრუქტორთა გაგზავნას უფლებამოსარგებლის რესტორანში უშუალოდ მისი გახსნის წინ. ინსტრუქტორები წვრთნიან უფლებამოსარგებლის პერსონალს და მუშაობენ მათთან ერთად ახალი ფრენჩაიზის ჩამოყალიბებაზე. მესამე ეტაპი შეიძლება შეიცავდეს თანამშრომელთა შემდგომ სწავლებას და ხორციელდებოდეს საწარმოს მუშაობის დაწყების შემდეგ. ასეთი სწავლება შეიძლება იყოს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი, თუ კომპანია „ვესპუჩი ინკორპორეიტიდის" მიერ შემუშავებული იქნება პროდუქციის, მოწყობილობის, ან საწარმოო

ტექნოლოგიათა ახალი სახეობები, მიმართული ფრაენჩაიზის სისტემის უფრო ეფექტური ან მომგებიანი ფუნქციონირებისაკენ.

(iii) დახმარება საწარმოს გახსნაში

13.73. იმ შემთხვევაში, თუ უფლებამფლობელი პასუხს აგებს ფრენჩაიზული საწარმოს ადგილმდებარეობის შერჩევაზე ან დამტკიცებაზე, ამ ადგილზე შენობის აგებაზე, მის აღჭურვაზე, სათანადო სასაქონლო-მატერიალური მარაგებით უზრუნველყოფასა და საბოლოო ანგარიშით ფრენჩაიზული საწარმოს გახსნაზე, მან უნდა წარმოადგინოს მუშაობის გონივრული გრაფიკი იმ თარიღის ჩათვლით, როდესაც შენობა მზად იქნება გასახსნელად. ასეთი ინფორმაცია მნიშვნელოვანია, ვინაიდან, თუ უფლებამოსარგებლემ გადაიხადა პირველადი შენატანი და აიღო თავის თავზე მოწყობილობის შესყიდვისა და მუშახელის დაქირავების ვალდებულება, მან უნდა იცოდეს, როდის იქნება ფრენჩაიზული საწარმო მზად სამუშაოდ, რათა დროულად შეასრულოს თავისი ვალდებულებები.

(ii) ხელშეწყობა მუდმივ საფუძველზე

13.74. უფლებამოსარგებლე მუდმივ საფუძველზე ურთიერთქმედებს უფლებამფლობელთან და აწვდის მას ინფორმაციას უკუკავშირის წესით ფრენჩაიზის მუშაობის მთელ მანძილზე. უფლებამოსარგებლეს შეუძლია მიმართოს უფლებამფლობელს რაიმე კონკრეტული დახმარების აღმოჩენის თხოვნით საჭიროების შემთხვევაში. ხელშეკრულებაში უნდა იყოს განსაზღვრული, თუ როგორ უნდა მიმართოს უფლებამოსარგებლემ ასეთი დახმარებისათვის და როგორ უნდა იქნეს გაწეული ასეთი დახმარება უფლებამფლობელის მიერ, ან მისი სახელით.

13.75. ფრენჩაიზის სისტემა, რასაკვირველია, განიცდის ცვლილებებს, რათა გაითვალისწინოს მომხმარებელთა გემოვნებისა და სურვილების ცვლილებები, ან იმ პირობების შეცვლა, რომლის ფარგლებშიც ფუნქციონირებს ეს სისტემა. შესაბამისად, იმისთვის, რომ უფლებამოსარგებლემ შეინარჩუნოს კონკურენტუნარიანობა, უფლებამფლობელი მუდმივად უნდა ანვითარებდეს და აუმჯობესებდეს ფრენჩაიზის სისტემას, რათა ის ამ ცვლილებებთან შესაბამისობაში მოიყვანოს.

13.76. ფრენჩაიზის სისტემის ამგვარი სრულყოფის შედეგები უნდა გადაეცეს უფლებამოსარგებლეს, მაგალითად, დამატებითი სწავლების ან საექსპლუატაციო სახელმძღვანელოს მეშვეობით. იმ შემთხვევისათვის, როდესაც ასეთი გაუმჯობესება-სრულყოფა დაცულია უფლებამფლობელის მიერ ინტელექტუალურ საკუთრებაზე დამატებითი უფლებების სახით, ფრენჩაიზის თავდაპირველი ხელშეკრულება უნდა იყოს შედგენილი იმგვარად, რომ უფლებამოსარგებლეს ავტომატურად გადაეცეს ლიცენზია მათ გამოყენებაზე, რათა მიიღოს უპირატესობა ასეთი სიახლეების გამოყენებით.

13.77. როგორც წესი, უფლებამოსარგებლემ სისრულეში უნდა მოიყვანოს უფლებამფლობელის მითითებები, რომლებიც ეხება ასეთ ცვლილებებსა და სრულყოფას. მაგრამ ასეთმა ცვლილებებმა არ უნდა გამოიწვიოს სისტემის იმ არსებითი ელემენტების ფუნდამენტური გადაკეთება, რაზედაც შეთანხმება მიღწეული იყო თავდაპირველად. მეორე მხრივ, ხელშეკრულებით საწარმოს შექმნის შესახებ საერთაშორისო ფრენჩაიზის ფარგლებში უფლებამოსარგებლეს უნდა ჰქონდეს მოქმედების გარკვეული თავისუფლება, რაც შესაძლებლობას მისცემს მას ადგილობრივი პირობების გათვალისწინებით შეიტანოს

ზოგიერთი კორექტივი უფლებამფლობელის მიერ მიწოდებულ ცვლილებებში, ან გაუმჯობესება-სრულყოფაში.

(b) უფლებამოსარგებლის უფლებები და მოვალეობები

13.78. უფლებამოსარგებლის მოვალეობები შეიძლება დავყოთ ოთხ ძირითად ჯგუფად: ფრენჩაიზის განვითარების გრაფიკის დაცვა; სხვადასხვა საფასურების გადახდა ფრენჩაიზის ხელშეკრულების მოთხოვნათა შესაბამისად; უფლებამფლობელის იმ ზოგი მოთხოვნის შესრულება, რომლებიც ეხება მის მიერ ხარისხის კონტროლის განხორციელებას, და გარკვეული სახის ინფორმაციის კონფიდენციალობის დაცვა.

(i) ფრენჩაიზის განვითარების გრაფიკი

13.79. ფრენჩაიზის, ზოგჯერ კი „მასტერ“ ფრენჩაიზის განვითარების შემთხვევაში, ხელშეკრულებაში შეაქვთ ფრენჩაიზის განვითარების გრაფიკი. ასეთი გრაფიკი ითვალისწინებს ფრენჩაიზულ საწარმოთა, მაღაზიების ან სხვა სავაჭრო წერტების რაოდენობის დადგენას, რომლებიც უნდა გახსნას უფლებამოსარგებლემ ან თანამოსარგებლეებმა „მასტერ“ ფრენჩაიზის შესაბამისად, განსაზღვრული დროის მანძილზე. განვითარების გრაფიკის დაცვა წარმოადგენს მნიშვნელოვან ფაქტორს კომერციული შესაძლებლობების მაქსიმალურად სრული გამოყენებისათვის გარკვეულ ტერიტორიაზე ან გარკვეულ ბაზარზე. ფრენჩაიზის საწარმოთა დროულ გახსნაზე დამოკიდებული იქნება არა მხოლოდ ფრენჩაიზის ხელშეკრულების ორივე მონაწილის შემოსავალი, არამედ კლიენტურის ფორმირება და ბაზრის მოცული წილის სიდიდე.

13.80. ფრენჩაიზის ხელშეკრულებაში შეიძლება გათვალისწინებული იყოს, რომ ფრენჩაიზის განვითარების შეთანხმებული გრაფიკის დარღვევას შეიძლება მოჰყვეს გარკვეული შედეგი, როგორიცაა უფლებამოსარგებლის განსაკუთრებული სტატუსის ნაწილობრივი ან სრული დაკარგვა. ფრენჩაიზის განვითარების გრაფიკის დარღვევის სერიოზული შემთხვევები შეიძლება გახდეს უფლებამფლობელისა და ფრენჩაიზის განვითარებაზე პასუხისმგებელ უფლებამოსარგებლეს შორის ხელშეკრულების მოქმედების შეწყვეტის საფუძველი. მაგრამ აუცილებელი არ არის, რომ ამან გავლენა მოახდინოს თანაუფლებამოსარგებლეებზე, რომლებიც მოქმედებენ სუბფრენჩაიზის პირობებში, ან ინდივიდუალურ საწარმოებთან შეთანხმებებზე, რომლებიც შეიძლება დაედო „მასტერ“ უფლებამოსარგებლეს.

(ii) საფასურების გადახდა

13.81. ფრენჩაიზის ხელშეკრულების ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან დებულებას წარმოადგენს სხვადასხვა საფასურის დადგენა, რომელიც უფლებამოსარგებლემ უნდა გადაუხადოს უფლებამფლობელს, და მათი გაანგარიშების მეთოდის განსაზღვრა. ფრენჩაიზის ხელშეკრულებაში აღნიშნული უნდა იყოს გადასახადის ყველა სახეობა, რომლებიც ერგება უფლებამფლობელს უფლებამოსარგებლისაგან, რაიმე საწყისი გადასახადის, ანუ როგორც უწოდებენ „შესვლის საფასურის“, სალიცენზიო გადასახადის, და რეგულარული როიალტის, რეკლამის საფასურის, გირავნობის დეპოზიტისა და სხვა გადასახადის ჩათვლით. ასევე შეიძლება გათვალისწინებული იყოს უფრო სპეციფიკური საფასურებიც, რომლებიც დამახასიათებელია მხოლოდ გარკვეული ტიპის ფრენჩაიზის სისტემისათვის.

მაგალითად, დაჯავშნის მიზნით კომპიუტერული ქსელის გამოყენების ხარჯები სასტუმროთა ფრენჩაიზის შემთხვევაში. ხელშეკრულებაში განსაზღვრული უნდა იყოს ბაზა რეგულარული საფასურების გაანგარიშებისათვის, როგორიცაა როიალტი და რეკლამის საფასური, აგრეთვე, მათი გადახდის გრაფიკი. მასში ასევე აღნიშნული უნდა იყოს, თუ როგორი ანგარიშის წარდგენაა საჭირო ასეთი გადასახადების სისწორის დასამტკიცებლად.

13.82. უნდა აღინიშნოს, რომ საფასურების ტიპმა, რომლებიც ქმნიან უფლებამფლობელის შემოსავალს, შეიძლება გავლენა იქონიოს სახელმწიფოსთვის გადასახადების დონეზე. სხვადასხვა ქვეყანაში შეთანხმებები ტექნოლოგიის გადაცემისა და მომსახურების შესახებ დაბეგვრის კუთხით შეიძლება განიხილებოდეს სხვადასხვაგვარად. ქვეყნები, რომლებიც ცდილობენ უცხოური ინვესტიციების მოზიდვას, როგორც წესი, ითვალისწინებენ შეღავათიან დაბეგვრას შეთანხმებისათვის ტექნოლოგიის გადაცემისა და ლიცენზირების შესახებ. ვინაიდან ფრენჩაიზის ხელშეკრულება გარკვეულწილად შეიძლება განიხილებოდეს როგორც შეთანხმება ტექნოლოგიის გადაცემის შესახებ (და არა უბრალოდ როგორც შეთანხმება მომსახურების შესახებ), მათ მონაწილეებს შეუძლიათ მხოლოდ მოიგონ დაბეგვრის ასეთი შეღავათიანი რეჟიმით. ეს ფაქტი მხედველობაში უნდა მიიღონ მხარეებმა, რომლებიც დებენ საერთაშორისო ფრენჩაიზის ხელშეკრულებას.

13.83. უფლებამოსარგებლისათვის მნიშვნელოვანია ინფორმაცია საფასურების გადახდის თაობაზე, ვინაიდან ერთ-ერთ ძირითად ასპექტს, რომელიც მხედველობაში მიიღება ფრენჩაიზის ხელშეკრულების დადებისას, წარმოადგენს უფლებამოსარგებლის უნარი მოახდინოს საკმარისი თანხების მობილიზება ფრენჩაიზულ ურთიერთობაში შესასვლელად და საბოლოო ანგარიშით, გახსნას ერთი ან მეტი ფრენჩაიზული საწარმო. ამგვარად, უფლებამოსარგებლემ, უპირველეს ყოვლისა, უნდა გაარკვიოს, ხომ არ შეამცირა უფლებამფლობელმა იმ თანხის ოდენობა, რომელიც საჭიროა ფრენჩაიზული საწარმოს გასახსნელად. ზოგმა უფლებამოსარგებლემ საბოლოო ანგარიშით განიცადა მარცხი საჭირო კაპიტალის არქონის გამო, რაც უფლებამფლობელის მხრივ არასაკმარისი გულახდილობის შედეგი გახდა იმის ახსნა-განმარტებისას, თუ რა მოცულობის თანხა იქნებოდა საჭირო უფლებამოსარგებლისათვის ფრენჩაიზის დასაწყებად.

13.84. არსებობს საფასურების გადახდის რამდენიმე სხვადასხვა საშუალება. ასე, მაგალითად, ეს შეიძლება განხორციელდეს ფულადი გადასახადის ფორმით, ან გამოიხატოს უფლებამოსარგებლის მიერ რაიმე პროდუქციის შესყიდვის სახით შეთანხმებულად აწეულ ფასში, რომელიც შეიცავს უფლებამფლობელის მოგების „საფასურს“. ამავე დროს უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგიერთ ქვეყანაში უფლებამფლობელს უფლება არა აქვს დაჟინებით მოითხოვოს იმ ფასების დადგენა, რომელშიც უნდა გაყიდოს თავისი პროდუქცია უფლებამოსარგებლემ.

13.85. პირველადი ანუ „შესვლის“ საფასური, გადახდილი უნდა იყოს, როგორც წესი, ერთდროული თანხის სახით, თუმცა შეიძლება განხორციელდეს ნაწილ-ნაწილ გადახდის გზითაც (მაგალითად 25% კონტრაქტზე ხელის მოწერისას, 25% სწავლების დამთავრებისას, 25% პირველი საწარმოს გახსნის შემდეგ და ა.შ.). უფლებამფლობელს შეუძლია განიხილოს ეს საფასური, როგორც სალიენზიო გადასახადი მისი ინტელექტუალური სა-

კუთრების უფლებების გამოყენებაზე, მის მიერ ორგანიზებული პირველადი სწავლების საფასური და ადმინისტრაციულ დანახარჯთა ანაზღაურება, რომელიც დაკავშირებულია ახალი ფრენჩაიზული საწარმოს შექმნასთან, ან როგორც ჩამოთვლილი ორი, ან მეტი სახეობის შერწყმა.

13.86. რეგულარული საფასურები შეიძლება წარმოდგენილი იყოს როგორც როიალტი ან მომსახურების საფასური, არსებული კანონმდებლობის, კერძოდ, საგადასახადო კანონის მიხედვით. უფლებამოსარგებლის მიერ გადახდილი როიალტი უფლებამფლობელმა შეიძლება განიხილოს, როგორც შემოსავლის ძირითადი წყარო, რომელიც წარმოადგენს საფასურს უკვე შემუშავებული სისტემის მუდმივ გამოყენებაზე. როიალტიში, ნაწილობრივ მაინც, უნდა შედიოდეს უფლებამფლობელის საფასური კვლევების ჩატარებასა და ტექნოლოგიურ დამუშავებაზე ფრენჩაიზის სისტემის სრულყოფისა და ასეთ გაუმჯობესებათა დანერგვის მიზნით უფლებამოსარგებლის საწარმოებში. მომსახურების საფასური, რომელიც განიხილება როგორც გამომუშავებული საფასური, უნდა ექვემდებარებოდეს უფრო შეღავათიან დაბეგვრას საგადასახადო კანონმდებლობის შესაბამისად.

13.87. ეროვნული კანონმდებლობა შეიძლება შეიცავდეს მოთხოვნას, რომ ყველა რეგულარული საფასური დაიყოს ნაწილებად და დაუკავშირდეს ფრენჩაიზის პაკეტის სხვადასხვა ელემენტს. ასეთ შემთხვევებში, თუ ერთ-ერთი ელემენტი, მაგალითად უფლება პატენტზე, ან სამრეწველო ნიმუშზე, წყვეტს არსებობას ფრენჩაიზის მოქმედების ვადის განმავლობაში, რეგულარული საფასური შეიძლება შესაბამისად იყოს კორექტირებული.

13.88. ფრენჩაიზინგული ურთიერთობებისას, ცალკეულ საწარმოთა და მთლიანი სისტემის წარმატებისათვის უაღრესად მნიშვნელოვანია, როგორც საწარმოთა, ასევე თვით სისტემის რეკლამირება და ხელშეწყობა. ეს უზრუნველყოფს სტაბილურ მოთხოვნას ფრენჩაიზული საწარმოს პროდუქციაზე ან მომსახურებაზე. ამიტომ უფლებამფლობელი, როგორც წესი, მოითხოვს უფლებამოსარგებლისაგან ამ მიზნით გარკვეული მოცულობის თანხის გაღებას.

13.89. აქედან გამომდინარე, რეკლამის მიზნით გადახდილი თანხა არ წარმოადგენს „საფასურს", რომელიც მიდის უფლებამფლობელთან. ის უფრო არის ვალდებულება, დაიხარჯოს გარკვეული თანხა საწარმოს პროდუქციაზე ან მომსახურებაზე სტაბილური მოთხოვნის უზრუნველყოფის მიზნით. ფრენჩაიზისა და კონკრეტული ხელშეკრულების ტიპის მიხედვით აღნიშნული თანხა შეიძლება დანაწილდეს სარეკლამო საქმიანობის დასაფინანსებლად ადგილობრივ, რეგიონულ, ეროვნულ და საერთაშორისო დონეზე.

13.90. ფრენჩაიზთა უმეტესობის შემთხვევაში, უფლებამფლობელის მუდმივ მოვალეობას წარმოადგენს უფლებამოსარგებლის მომსახურების უზრუნველყოფა კონსულტაციების ფორმით საწარმოთა მართვის შესახებ, სარეკლამო მასალების ფორმისა და შინაარსის თაობაზე და ფრენჩაიზის განახლებასთან დაკავშირებით. ფრენჩაიზის ხელშეკრულებით ხშირად გათვალისწინებულია, რომ ასეთი სახეობის მომსახურების საფასურები უნდა იქნეს გაანგარიშებული და გადახდილი ცალკე.

(iii) ხარისხის კონტროლის მოთხოვნათა დაცვა

13.91. უფლებამფლობელის მხრივ იმის კონტროლი, თუ როგორ იყენებს უფლებამოსარგებლე ფრენჩაიზის სისტემას, მეტისმეტად მნიშვნელოვანია საწარმოს სათანადო მუშაობისა და უფლებამფლობელის ინტელექტუალურ საკუთრებაზე უფლებების (კერძოდ, მისი განმასხვავებელი ნიშნების), დაცვის უზრუნველსაყოფად. ასეთი კონტროლი აუცილებელია, რადგან ფრენჩაიზის მოქმედებისას საზოგადოების თვალში უფლებამფლობელი პირდაპირ არის ასოცირებული უფლებამოსარგებლესთან. ამგვარად, უფლებამფლობელის განმასხვავებელი ნიშნების რეპუტაციისა და გუდვილის შენარჩუნება ორივე მხარის ინტერესებშია. რაც შეეხება უფლებამოსარგებლის მიერ წარმოებულ საქონლისა ან გაწეული მომსახურების ხარისხის კონტროლს, უფლებამფლობელი, ჩვეულებრივ, მოითხოვს ინსტრუქციათა და რეკომენდაციათა დაცვას, რომელსაც შეიცავს საექსპლუატაციო სახელმძღვანელო, აგრეთვე, ინსპექციის განხორციელების უფლებას, რომელიც ეხება უფლებამოსარგებლის საწარმოს საქმიანობას და საჭირო ნედლეულისა და მასალების შეკვეთებს თავისთან, ან სხვა ადგილას, მაგრამ მისი რეკომენდაციით ან მოწონებით.

13.92. აშკარაა, რომ უფლებამფლობელს სრული უფლება აქვს მოითხოვოს უფლებამოსარგებლის საწარმოში წარმოებული პროდუქციის ხარისხის კონტროლის განხორციელება ფრენჩაიზის სისტემის ორივე მხარის ინტერესების დასაცავად. მიუხედავად ამისა, საჭიროა დარწმუნება, რომ ასეთი მოთხოვნა არ არღვევს ეროვნულ კანონმდებლობას კონკურენციის შესახებ. მეორეს მხრივ, ეროვნული კანონი სასაქონლო ნიშნების შესახებ ხშირად მოითხოვს ლიცენზიარისაგან მისი ლიცენზირებული სასაქონლო ნიშნების გამოყენების გაკონტროლებას უფლებების განხორციელებისა და სალიცენზიო კონტრაქტების ძალაში შენარჩუნების მიზნით. იმის გამო, რომ ფრენჩაიზის ხელშეკრულება, როგორც წესი, შეიცავს სასაქონლო და სხვა განმასხვავებელ ნიშნებზე უფლებების ლიცენზირებას, ასეთი კონტროლის განხორციელების მოთხოვნა მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული.

13.93. ფრენჩაიზის ხელშეკრულებაში გათვალისწინებულია, რომ უფლებამოსარგებლემ უნდა დაიცვას უფლებამფლობელის რეკომენდაციები, რომლებიც ეხება საწარმოს საქმიანობის ორგანიზებას, განსაკუთრებით კი საექსპლუატაციო სახელმძღვანელოში დაფიქსირებული რეკომენდაციები. როგორც ზემოთ იყო ნათქვამი, უფლებამოსარგებლე ვალდებულია დანერგოს ყველა ცვლილება, გაუმჯობესება-სრულყოფა, ან სიახლე, რომლებიც შეტანილია საექსპლუატაციო სახელმძღვანელოში.

13.94. იმის მოთხოვნა, რომ უფლებამოსარგებლემ მთელი ძალღონე უნდა მოახმაროს საწარმოს სათანადო ფუნქციონირების ორგანიზებას, საერთოა ფრენჩაიზის სხვადასხვა ტიპისათვის. მაგალითად, „ვესპუჩი ინკორპორეიტიდი" ვარაუდობს მაქსიმალური სარგებლის მიღებას თავისი ფრენჩაიზული საწარმოს საქმიანობიდან, მის განსაკუთრებული ტერიტორიის ფაგლებში. ამ მიზნით, „ვესპუჩი ინკორპორეიტიდი" ეცდება ხელი შეუშალოს უფლებამოსარგებლეს რაიმე საქმიანი ურთიერთობების დამყარებაში, რომელსაც შეუძლია გაუწიოს პირდაპირი ან არაპირდაპირი კონკურენცია „ვესპუჩი ინკორპორეიტიდს" ფრენჩაიზის ვადის განმავლობაში.

13.95. უფრო მეტიც, ფრენჩაიზული საწარმოების შემთხვევაში, რომლის მართვასაც ახორციელებს მისივე მესაკუთრე, შესაძლოა, უფლებამფლობელისათვის მიზანშეწონილი იყოს მოსთხოვოს უფლებამოსარგებლეს თავი შეიკავოს ასეთ ან ანალოგიურ საქმიანობაში მონაწილეობისაგან ფრენჩაიზის ხელშეკრულების მოქმედების ვადის განმავლობაში. თუ ასეთი პირობა შეტანილია ფრენჩაიზის ხელშეკრულებაში, პოტენციური უფლებამოსარგებლე გარკვევით უნდა იყოს ინფორმირებული ამის შესახებ.

13.96. იმისათვის, რომ უფლებამფლობელს მიეცეს შესაძლებლობა დარწმუნდეს, რომ მისი მოთხოვნები სრულდება, ფრენჩაიზის ხელშეკრულება უზრუნველყოფს უფლებამფლობელის უფლებას განახორციელოს საწარმოს პერიოდული საინსპექციო შემოწმება. შეიძლება გათვალისწინებული იყოს უფლებამფლობელის უფლებაც, ჩაატაროს ფრენჩაიზული საწარმოს თანამშრომელთა და კლიენტების გამოკითხვა.

13.97. როგორც უკვე აღინიშნა, უფლებამფლობელი მეტისმეტად არის დაინტერესებული იმით, რომ უფლებამოსარგებლის საწარმოს საბოლოო პროდუქცია პასუხობდეს მის მიერ დადგენილ ხარისხის მინიმალურ სტანდარტებს. საბოლოო პროდუქციის ხარისხის კონტროლის უზრუნველყოფის ერთ-ერთ საშუალებას წარმოადგენს კონტროლის დაწესება ნედლეულის ხარისხზე, რომელიც გამოიყენება უფლებამოსარგებლის საწარმოში იმ ზომით, რა ზომითაც ასეთი მასალები წარმოადგენენ ფრენჩაიზის სისტემის არსებით ფაქტორს. მაგალითად, იმის მოთხოვნა, რომ „ვესპუჩის“ ფრენჩაიზულმა რესტორანმა იყიდოს ფქვილი, ან ძროხის ხორცი მხოლოდ უფლებამფლობელისაგან, ან სხვა, უფლებამფლობელის მიერ მოწონებული მომწოდებლისაგან არ მისცემს უფლებამოსარგებლეს საბოლოო პროდუქციის ხარისხის დაცემის საშუალებას უფრო დაბალი ხარისხისა და ნედლეულის გამოყენებით. ამგვარად, მოთხოვნა, თუ ის გამართლებულია, რომ საკვების მომზადებისას, რომელიც იყიდება ფრენჩაიზის ფარგლებში, უფლებამოსარგებლემ გამოიყენოს მხოლოდ „ვესპუჩი ინკორპორეიტიდის“ ან სხვა მის მიერ მოწონებული მიმწოდებლისაგან შეძენილი ფქვილი ან ძროხის ხორცი, ეხმარება „ვესპუჩი ინკორპოეიტიდის“ მიერ დადგენილი ხარისხის სტანდარტების დაცვის უზრუნველყოფას.

13.98. უფლებამოსარგებლეც ინფორმირებული უნდა იყოს სარგებელზე, რომე-ლიც შეიძლება უფლებამფლობელმა მიიღოს ამ შეთანხმებიდან, რათა შეეძლოს იმის განსაზღვრა, მეტისმეტად მაღალი ხომ არ არის ასეთი პროდუქციის საფასური ანალოგიური საქონლის ფასებთან შედარებით ღია ბაზარზე. ასეთი ინფორმაცია უნდა შეიცავდეს, აგრეთვე, ცნობებს იმ სარგებლის შესახებ, რომელსაც იღებს უფლებამფლობელი მისი მოთხოვნის შედეგად უძრავი ქონების, მომსახურების, ნიშნების, ან მოწყობილობების შეძენის, იჯარით აღების ან იჯარით გაცემის შესახებ, თუ გარიგება ასეთ შეძენაზე, იჯარით აღებაზე ან იჯარით გაცემაზე უნდა განხორციელდეს კონკრეტულ პირებთან (ან კომპანიებთან), უფლებამფლობელის ჩათვლით.

13.99. უნდა აღინიშნოს, რომ ასეთი დებულებები შეიძლება ეწინააღმდეგებოდეს ადგილობრივ ან რეგიონალურ კანონმდებლობას, რომელიც იცავს კონკურენციის თავისუფლებას. ზოგ ქვეყანაში, ან რეგიონში ეს პრობლემა გადაიჭრება ფრენჩაიზის ხელშეკრულების ტექსტში ასეთ მოთხოვნათა შეტანის ნებართვის გზით მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს საჭიროა უფლებამფლობელის ინტელექტუალური საკუთრების უფლებათა დასაცავად, ან ფრენჩაიზის სისტემის რეპუტაციის შესანარჩუნებლად. უფრო

მეტიც, კანონები კონკურენციის შესახებ ზოგჯერ ითვალისწინებენ, რომ ასეთი შეზღუდვები გამოიყენება მხოლოდ მაშინ, როდესაც შეუძლებელია პროდუქციის ობიექტური ხარისხობრივი მახასიათებლების დადგენა, რაც საშუალებას მისცემდა უფლებამოსარგებლეს შეეძინა საქონელი ნებისმიერი პირისაგან ამ მახასიათებლების დაცვის პირობით.

13.100. ფრენჩაიზის ხელშეკრულებას შეუძლია მოითხოვოს უფლებამოსარგებლისაგან არ გაყიდოს სხვა პროდუქცია, გარდა იმისა, რომელმაც დაიმსახურა უფლებამფლობელის მოწონება. უფლებამფლობელი დაინტერესებულია იმით, რომ არ დაუშვას უფლებამოსარგებლის მიერ რაიმე სახის საქონლის გაყიდვა, რომელსაც, მისი აზრით, ექნება უარყოფითი გავლენა ფრენჩაიზის სისტემაზე, ან გაუწევს კონკურენციას მის საკუთარ პროდუქციას.

13.101. კიდევ ერთხელ უნდა გავუსვათ ხაზი იმას, რომ ასეთი შეზღუდვა შეიძლება გახდეს ეროვნულ ან რეგიონალურ კანომდებლობასთან კონფლიქტის მიზეზი. მაგრამ ხშირ შემთხვევაში ეს გონივრულია, თუ მწარმოებლის მიერ საქონლის ასეთ გაყიდვას ან მის მიერ მომსახურების გაწევას შეუძლია გაუწიოს კონკურენცია პროდუქციას, რომელსაც აწარმოებს თვით უფლებამფლობელი, უარყოფითად იმოქმედოს ფრენჩაიზის სისტემის რეპუტაციაზე ან დამატებითი პასუხისმგებლობა დააკისროს უფლებამფლობელს.

(iv) კონფიდენციალურობის მოთხოვნა

13.102. კონფიდენციალურობის დაცვის ვალდებულება ფრენჩაიზის სისტემის გარკვეული ელემენტების მიმართ პასუხობს როგორც უფლებამფლობელის, ასევე უფლებამოსარგებლის ინტერესებს. ნებისმიერმა უფლებამფლობელმა უთუოდ დახარჯა დიდი დრო და ენერგია ფრენჩაიზის სისტემის შემუშავებისათვის, რომელიც მეტწილად ფორმულირებული ან აღწერილია საექსპლუატაციო სახელმძღვანელოში. შესაბამისად, უფლებამფლობელის კომერციული საიდუმლოების შესანარჩუნებლად მნიშვნელოვანია, რომ უფლებამოსარგებლემ შეინახოს საექსპლუატაციო სახელმძღვანელოს, ან კონფიდენციალური ხასიათის ნებისმიერი სხვა ინფორმაციის კონფიდენციალურობა. ბუნებრივია, ასეთი ინფორმაციის გახსნა შეიძლება უფლებამოსარგებლის თანამშრომლებისათვის საწარმოს ნორმალური მუშაობის უზრუნველსაყოფად. ამიტომ უფლებამფლობელს შეუძლია მოსთხოვოს უფლებამოსარგებლეს, დაავალდებულოს თავისი თანამშრომლები დაიცვან ასეთი ინფორმაციის კონფიდენციალურობა.

(c) <u>სხვადასხვა დებულებები</u>

13.103. არსებობს მთელი რიგი დებულებებისა, რომლებიც გვხვდება ბევრ საქმიან კონტრაქტში, მათ შორის, ფრენჩაიზის ხელშეკრულებებშიც. მაგალითად, ესენია დებულებები, რომლებიც ეხება განსაკუთრებულობას, მოქმედების ვადას და მის გაგრძელებას, უფლებების დარღვევის, გადაცემის ან მოქმედების შეწყვეტის შედეგებს. ქვემოთ მოყვანილია ამ დებულებათა ახსნა-განმარტება იმ მნიშვნელობის განსაკუთრებული ხაზგასმით, რომელიც გააჩნიათ ასეთ დებულებებს ფრენჩაიზის ხელშეკრულებისათვის.

(i) განსაკუთრებულობა

13.104. უფლებამფლობელმა შეიძლება გადაწყვიტოს, რომ, თუ ყოველი უფლებამოსარგებლის საქმიანობა ასე თუ ისე შეზღუდულია განსაზღვრული გეოგრაფიული

ტერიტორიით, მაშინ ცალკეული საწარმოს შემოსავალი და, მაშასადამე, უფლებამფლობელის ერთობლივი შემოსავალი მაქსიმალურად გაიზრდება. ასეთ შემთხვევებში ფრენჩაიზის ხელშეკრულების ტექსტში შეიძლება შეტანილი იქნეს დებულებები „განსაკუთრებულობის“ შესახებ.

13.105. განსაკუთრებულობა განსაზღვრული ტერიტორიის ან გეოგრაფიული რაიონის მიმართ ჩვეულებრივ გულისხმობს ვალდებულებებს როგორც უფლებამფლობელის, ისე უფლებამოსარგებლის მხრივ. უფლებამფლობელი იცავს უფლებამოსარგებლეს სხვა უფლებამოსარგებლეთა კონკურენციისაგან განსაკუთრებული ტერიტორიის ფარგლებში და იღებს ვალდებულებას, რომ არ გასცემს სხვა ფრენჩაიზს იმავე ტერიტორიაზე. ასეთ ვალდებულებას შეიძლება ჰქონდეს აბსოლუტური ხასიათი, ან შეზღუდული იყოს გაყიდვის გარკვეული ტიპით, მომხმარებელთა კატეგორიით ან მოქმედების ვადით.

13.106. თავის მხრივ, უფლებამოსარგებლე უნდა დაეთანხმოს შეზღუდვას, რომელიც მიმართულია მისი ჩაურევლობისკენ სხვა უფლებამოსარგებლეთა საქმიანობაში დადგენილი ტერიტორიის ფარგლებს გარეთ. სხვა უფლებამოსარგებლეებმა უნდა აიღონ ანალოგიური ვალდებულება. უფლებამოსარგებლის საქმიანობის შეზღუდვა შეიძლება შეიცავდეს ერთს ან რამდენიმეს ქვემოთ მოტანილ შეზღუდვებიდან:

(1) აკრძალვა ფრენჩაიზული საწარმოს შექმნაზე კონკრეტული ადგილის ან ტერიტორიის გარდა;

(2) აკრძალვა პროდუქციის გაყიდვაზე, გარდა წარმოებულისა მითითებულ საწარმოში ან განსაზღვრული ტერიტორიის ფარგლებში;

(3) რეკლამირებისა და წინადადებების მიღების აკრძალვა პროდუქციის გაყიდვის შესახებ, გარდა წარმოებულისა კონკრეტულ ადგილას, ან ტერიტორიაზე.

13.107. ფრენჩაიზინგის მიზნებისთვის შეიძლება გათვალისწინებული იყოს განსაკუთრებულობის სხვადასხვა ხარისხი და სახეობა. უფლებამოსარგებლეს (ან პირველად უფლებამოსარგებლეს) შესაძლოა მიენიჭოს განსაკუთრებული უფლება საქონლის გაყიდვაზე (ან მომსახურების გაწევაზე) მასობრივი მომხმარებლისათვის, მაგრამ უფლებამფლობელს შეუძლია დაიტოვოს თავისთვის ან სხვა უფლებამოსარგებლისათვის იმავე საქონლის გაყიდვის უფლება, მაგალითად, საავადმყოფოების ან შეიარაღებული ძალების ობიექტებისათვის, კონკრეტულ რაიონში ან ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე. უფლებამოსარგებლეს შეიძლება ჰქონდეს განსაკუთრებული უფლება გაყიდვათა განხორციელებაზე მასობრივი მომხმარებლისათვის განკუთვნილი სავაჭრო დაწესებულებათა შეთანხმებული ქსელის მეშვეობით, მაგრამ სხვა ხერხებით გაყიდვა, მაგალითად, საქონლის გადაგზავნა ფოსტით, ან დატარებით ვაჭრობა, უფლებამფლობელს სპეციალურად თავისთვის ჰქონდეს რეზერვირებული.

13.108. უფლებამოსარგებლის განსაკუთრებულ საზრუნავს წარმოადგენს საკითხი, აპირებს თუ არა უფლებამფლობელი საკუთარი და მის მიერ მართვადი მაღაზიის განთავსებას (რომელსაც ჩვეულებრივ უწოდებენ „კომპანიის მაღაზიას“) ზონაში, რომელიც მიმაგრებულია განსაკუთრებულ უფლებამოსარგებლეზე. კონკურენციის მხრივ, ასეთ მაღაზიას უპირატესობა უნდა ჰქონდეს ფრენჩაიზულ საწარმოსთან შედარებით. თუ ხელ-

შეკრულება პირდაპირ არ უკრძალავს უფლებამფლობელს მაღაზიის გახსნას აღნიშნულ ზონაში, მას ამის გაკეთების უფლება გააჩნია.

13.109. ფრენჩაიზინგის განსაკუთრებულობა შეიძლება დაუკავშირდეს დროის ფაქტორსაც. უფლებამოსარგებლეს შეუძლია მიიღოს თავისი პირველი ფრენჩაიზი ზონაში, სადაც უფლებამფლობელს მომავალში განზრახული აქვს შექმნას სხვა ფრენჩაიზული საწარმოები. ასეთი პირველი ფრენჩაიზის ექსკლუზიურობა შეიძლება გათვალისწინებული იყოს რამდენიმე წლის ვადით, რათა უფლებამოსარგებლეს მიეცეს დროის მოგების საშუალება მომავალ უფლებამოსარგებლეებთან შედარებით. უფლებამფლობელს შეუძლია გამოუყოს უფლებამოსარგებლეს განსაკუთრებული ტერიტორია და გაითვალისწინოს ხელშეკრულებაში, რომ, მაგალითად, ორი წლის განმავლობაში ამ ტერიტორიაზე არ იქნება შექმნილი ახალი ფრენჩაიზული საწარმო. ამ ვადის გასვლის შემდეგ უფლებამფლობელს უფლება აქვს გახსნას მოცემულ ზონაში ახალ საწარმოთა შეზღუდული რაოდენობა, მაგრამ ხელშეკრულებაში გათვალისწინებული უნდა იყოს, რომ არც ერთი მათგანი არ შეიძლება განთავსდეს განსაზღვრულ მანძილზე ახლოს (მაგალითად, სამ კილომეტრზე ახლოს) პირველი უფლებამოსარგებლისაგან. უფლებამფლობელს შეუძლია მიანიჭოს პირველად უფლებამოსარგებლეს პირველი შერჩევის უფლება ყველა, ან ზოგიერთი ახალი უფლებამოსარგებლის მართვასთან დაკავშირებით.

13.110. განსაკუთრებულობის ვადის ხანგრძლივობა შეიძლება დამოკიდებული იყოს გაყიდვათა მინიმალური მოცულობის მიღწევაზე, ან ფრენჩაიზის განვითარების გრაფიკის შესრულებაზე მრავალსაწარმოიანი ან „მასტერ" ფრენჩაიზის შემთხვევაში.

13.111. როგორც არ უნდა იყოს ფორმულირებული განსაკუთრებულობის დებულებები, მათი მასშტაბი და შედეგი განმარტებული უნდა იყოს უფლებამოსარგებლისათვის ფრენჩაიზი ხელშეკრულების დადებამდე. გარდა ამისა, საჭიროა დარწმუნება იმაში, რომ ხელშეკრულების დებულებები, რომლებიც დაკავშირებულია განსაკუთრებული გეოგრაფიული ზონის გამოყოფასთან, არ ეწინააღმდეგებიან ეროვნულ, ან რეგიონალურ კანონმდებლობას, რომელიც იცავს თავისუფალ კონკურენციას.

(ii) ხელშეკრულების მოქმედების ვადა

13.112. ფრენჩაიზის ხელშეკრულების მონაწილეები, როგორც წესი, ადგენენ ხელშეკრულების მოქმედების განსაზღვრულ ვადას, ვადამდელი შეწყვეტის შესაძლებლობის დათქმით, როგორც ეს ქვემოთ არის ნაჩვენები. ეს ვადა საკმაოდ ხანგრძლივი უნდა იყოს, რათა ორივე მხარემ მიიღოს გარკვეული სარგებელი მასში მონაწილეობისაგან თუ ხელშეკრულება არ გაგრძელდება, უწინარესად, მნიშვნელოვანი პირველადი დანახარჯების გამო საწარმოს გახსნასა და პერსონალის სწავლებაზე. კერძოდ, თუ უფლებამოსარგებლეს მოეთხოვება მნიშვნელოვანი ინვესტირება, რომელიც დაკავშირებულია მიწის ნაკვეთის ყიდვასთან ან იჯარასთან, შენობათა აგებასთან, მოწყობილობებისა და მასალების შესყიდვასთან, ეს ამართლებს ფრენჩაიზის ხელშეკრულების მოქმედების საკმაოდ ხანგრძლივი ვადის დადგენას. მაგრამ ეს ვადა იმავდროულად უნდა იყოს საკმაოდ ხანმოკლეც, რათა მხარეებმა შეძლონ ურთიერთობის შეწყვეტა გონივრულად ხანმოკლე ვადაში პირადული მოტივის, ან საქმიანი ხასიათის მოსაზრებების გამო, ისე, რომ არ დაირღვეს ხელშეკრულების დებულებები.

13.113. უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგიერთი ქვეყნის კანონმდებლობით განსაზღვრული ტიპის სამრეწველო საკუთრების ლიცენზიებზე, ან. შეთანხმებებზე ტექნოლოგიის გადაცემის შესახებ, რომელთა რიცხვს შეიძლება მივაკუთვნოთ ფრენჩაიზის ხელშეკრულებაც, ვრცელდება დროის გარკვეული ლიმიტი ან დროის ისეთი ლიმიტი, რომელიც უნდა პასუხობდეს კონკრეტულ კრიტერიუმებს. ზოგიერთ კანონს შეუძლია ხელშეკრულების ავტომატური გაგრძელების აკრძალვაც.

13.114. უნდა ასევე აღინიშნოს, რომ ზოგიერთი ქვეყნის კანონმდებლობის მიხედვით ლიცენზია სამრეწველო საკუთრებაზე, როგორიცაა ფრენჩაიზის ხელშეკრულება, შეიძლება არ შეიცავდეს დებულებას, რომელიც კრძალავს ტექნოლოგიის, ან მასთან დაკავშირებული ტექნიკური ინფორმაციის თავისუფალ გამოყენებას ლიცენზირებულ სამრეწველო საკუთრებაზე უფლებების მოქმედების ვადის გასვლის შემდეგ. მეორე მხრივ, ასეთი კანონები, როგორც წესი, უშვებენ ხელშეკრულებათა ტექსტში დაბალანსებულ საკომპენსაციო დებულებათა შეტანას.

13.115. ფრენჩაიზის ხელშეკრულების მოქმედება, რა თქმა უნდა, შეიძლება შეწყდეს ნებისმიერ დროს მხარეთა ორმხრივი შეთანხმებით. ხელშეკრულება უნდა ითვალისწინებდეს, აგრეთვე, მოქმედების შეწყვეტის შესაძლებლობას ნებისმიერ დროს ერთი მხარის მიერ მეორე მხარისთვის შესაბამისი წინასწარი შეტყობინების საფუძველზე.

(iii) დებულებები, რომლებიც ეხება შეთანხმების დარღვევას

13.116. თუ ორი მხარიდან არც ერთი მხარე არ არის კმაყოფილი ხელშეკრულებით და სურთ მისი მოქმედების შეწყვეტა, ან შეცვლა, ამის განხორციელება შესაძლებელია; მაგრამ ხელშეკრულების პირობები უნდა ითვალისწინებდეს ისეთ შემთხვევასაც, როდესაც ერთ-ერთი მონაწილე ცალმხრივად წყვეტს ხელშეკრულებას, და ასეთი ქმედების შედეგებსაც.

13.117. უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგიერთ ქვეყანაში კანონმდებლობის შესაბამისად, რომელიც არეგულირებს ტექნოლოგიების გადაცემას (და რომელიც შეიძლება გავრცელდეს ფრენჩაიზის ხელშეკრულებებზე), იმ შემთხვევაში, თუ სამრეწველო საკუთრების ლიცენზიის ან ტექნოლოგიის გადაცემის შესახებ შეთანხმების მხარეები წყვეტენ მის მოქმედებას დადგენილი ვადის გასვლამდე, სამთავრობო ორგანოებს უნდა დაეგზავნოს შესაბამისი შეტყობინება განსაზღვრული ვადის განმავლობაში, შეთანხმების მოქმედების შეწყვეტის თარიღის შემდეგ.

13.118. მხარეებს შეუძლიათ შეიტანონ ხელშეკრულებაში დებულება იმის შესახებ, რომ, თუ უფლებამფლობელი დაარღვევს ხელშეკრულების არსებით დებულებას, მაშინ უფლებამოსარგებლეს ექნება ასეთი ხელშეკრულების მოქმედების შეწყვეტისა და ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება.

13.119. ფრენჩაიზის ხელშეკრულება შეიძლება შეიცავდეს „არსებითი დარღვევის“ განსაზღვრას. მაგალითად, ნებისმიერი მოქმედება, რომელსაც მივყავართ უფლებამფლობელის სასაქონლო ნიშნის გაუქმებამდე, ან უფლებამფლობელის მიერ უფლებამოსარგებლისათვის დაბალი ხარისხის პროდუქციის მიწოდება, როდესაც პროდუქციის მაღალი ხარისხი პრინციპულად მნიშვნელოვანი პირობაა უფლებამოსარგებლის მუშაობისთვის, შეიძლება შეფასდეს როგორც არსებითი დარღვევა და გახდეს ხელშეკ-

რულების მოქმედების შეწყვეტის საფუძველი. თუ უფლებამფლობელი პირდება უფლებამოსარგებლეს მუდმივ მხარდაჭერას ახალი საწარმოო ხაზის შემუშავების, მისი პროდუქციის რეკლამის, მის ღონისძიებებში ვინმე ცნობილი პიროვნების მონაწილეობის ორგანიზაციის ან ახალი ტერიტორიების ათვისების სახით და არ შეასრულებს თავის დაპირებებს არასაპატიო მიზეზებით, პირობის ასეთი შეუსრულებლობა ასევე შეიძლება შეფასდეს ფრენჩაიზის ხელშეკრულების არსებითი დარღვევად.

13.120. უფლებამფლობელის მხრივ ხელშეკრულების დარღვევა შეიძლება გაუტოლდეს არსებით დარღვევას, მაგრამ შეიძლება მისი გამოსწორებაც. ასეთი შემთხვევებისათვის ხელშეკრულება, როგორც წესი, ითვალისწინებს, რომ უფლებამფლობელს უნდა მოეთხოვოს და მიეცეს შესაძლებლობა – განახორციელოს საჭირო ღონისძიებები დარღვევის გამოსასწორებლად გარკვეული ვადის განმავლობაში (მაგალითად, 30 დღის), ვიდრე უფლებამოსარგებლე შეძლებს შეთანხმების მოქმედების შეწყვეტას.

13.121. იმისთვის, რომ დაიცვას საკუთარი ინტერესები ფრენჩაიზის სისტემაში, ისევე როგორც თავისი დაინტერესება სტაბილური შემოსავლის მიღებაში, უფლებამფლობელი, ალბათ, მოინდომებს თავის მხრივ უზრუნველყოფილი იყოს უფლებით შეწყვიტოს ფრენჩაიზის მოქმედება ხელშეკრულების რაიმე სერიოზული დარღვევის საპასუხოდ. ამიტომ, როგორც წესი, აუცილებელია, რომ ასეთი დარღვევა იყოს „არსებითი“.

13.122. უფლებამოსარგებლის უუნარობა ფრენჩაიზული საწარმოს მუშაობის სათანადოდ ორგანიზებაში, შეიძლება აღმოჩნდეს არსებითი დარღვევა, რომელმაც შეიძლება გამოიწვიოს ხელშეკრულების შეწყვეტა. მაგალითად, თუ უფლებამოსარგებლემ ვერ შესძლო მხარეებს შორის შეთანხმებული გაყიდვების გონივრული დონის მიღწევა, უფლებამფლობელმა შეიძლება მოინდომოს ხელშეკრულების მოქმედების შეწყვეტა. ხელშეკრულების მოქმედების შეწყვეტა გამართლებულია მთელ რიგ სხვა შემთხვევებშიც. ასეთებია: უფლებამოსარგებლის გადახდისუუნარობა, მის მიერ კონფიდენციალობასთან დაკავშირებული დებულებების დარღვევა, ანგარიშში სალიცენზიო როიალტის თანხების შემცირება ან როიალტის გადახდის ვადების დარღვევა, აგრეთვე, სხვა სახის ქმედებები, როლებიც არ შეესაბამება უფლებამფლობელის მიერ დადგენილ ხარისხისა და მომსახურების სტანდარტებს. უფრო მეტიც, უფლებამოსარგებლის მიერ ინტელექტუალური საკუთრების უფლებებზე (რომელიც ფრენჩაიზის ნაწილია) ნებისმიერი პრეტენზიის წამოყენება შეიძლება გახდეს ხელშეკრულების მოქმედების შეწყვეტის საფუძველი, თუკი ასეთი რამ დაშვებულია ეროვნული კანონმდებლობით. იმ შემთხვევაში, როდესაც ზემოაღნიშნულ დარღვევას ექნება ადგილი, მაგრამ შეიძლება მისი გამოსწორება, უფლებამოსარგებლეს უნდა მიეცეს ამის შესაძლებლობა.

13.123. გარდა ამისა, გარკვეულ მცირე ვალდებულებათა რეგულარული დარღვევები, რომლებიც მეორდება განსაზღვრული დროის მანძილზე, ან ერთდროულად დაშვებული რამდენიმე მცირე დარღვევა შეიძლება გაუტოლდეს არსებით დარღვევას, რომელიც ამართლებს ხელშეკრულების მოქმედების შეწყვეტას.

13.124. იმ შემთხვევაში, თუ უფლებამოსარგებლე თავს გამოაცხადებს ბანკროტად, ჩაიდენს თაღლითობას ან მხილებული იქნება დანაშაულში, უფლებამფლობელს შეუძლია შეწყვიტოს ხელშეკრულების მოქმედება ამის შესახებ უფლებამოსარგებლისთვის წი-

ნასწარი შეტყობინების გაგზავნის გარეშე, რადგანაც ასეთი მდგომარეობის გამოსწორება, როგორც წესი, შეუძლებელია.

(iv) მხარეთა უფლებები და მოვალეობები ხელშეკრულების მოქმედების შეწყვეტისას

13.125. ფრენჩაიზის ხელშეკრულების მოქმედება შეწყდება მისი ვადის დამთავრებისას, თუ ხელშეკრულება არ გაგრძელდა, ან ასეთი შეწყვეტა ხდება მისი მოქმედების ვადის გასვლამდე ხელშეკრულების არსებითი დარღვევის შედეგად უფლებამფლობელის, ან უფლებამოსარგებლის მიერ. ხელშეკრულების მოშლა შეიძლება მისი ვადის დამთავრებამდეც, ორივე მხარის შეთანხმებით. ნებისმიერ შემთხვევაში წამოიჭრება საკითხი ხელშეკრულების მოქმედების შეწყვეტის შემდეგ უფლებამფლობელისა და უფლებამოსარგებლის უფლებებისა და მოვალეობების შესახებ. შესაბამისად, ფრენჩაიზის ხელშეკრულებაში შეტანილი უნდა იყოს მითითება იმის შესახებ, თუ რა უნდა გააკეთონ მისმა მონაწილეებმა ხელშეკრულების მოქმედების შეწყვეტის შემდეგ.

13.126. ხელშეკრულების მოქმედების შეწყვეტის შემდეგ ყოფილ უფლებამოსარგებლეს აღარ შეუძლია ფრენჩაიზის შესაბამისად ლიცენზირებული ინტელექტუალური საკუთრების უფლების გამოყენება. ეს იმის შედეგია, რომ ზემოხსენებული უფლებები მინიჭებული ჰქონდა უფლებამფლობელს და უფლებამოსარგებლეს მათზე არ შეიძლება გააჩნდეს რაიმე პრეტენზია. კერძოდ, უფლებამოსარგებლემ უნდა გააცნობიეროს, რომ მთელი თანხა, რომელიც მან გადაიხადა (საფასურების ან სხვა სახით) სასაქონლო ნიშნის, ან საფირმო სახელწოდების რეკლამისა და ხელშეწყობისათვის და რომლითაც სარგებლობდა ფრენჩაიზის ხელშეკრულების შესაბამისად, არ აძლევს მას არავითარ უფლებას ამ ნიშნების გამოყენების გაგრძელებაზე ხელშეკრულების მოქმედების შეწყვეტის შემდეგ. ფრენჩაიზის ხელშეკრულების მოქმედების შეწყვეტისას შეწყდება მოსარგებლის უფლებაც ინტელექტუალური საკუთრების რაიმე ობიექტის გამოყენებაზე, რომელიც შეტანილი იყო ფრენჩაიზის სისტემაში, კერძოდ, უფლებამფლობელის განმასხვავებელი ნიშნების (სასაქონლო ნიშნების, საფირმო დასახელებების, უნიფორმისა და ა.შ.) გამოყენებაზე.

13.127. ტექნოლოგიათა მიმართ, რომლებზედაც არ ვრცელდება სამრეწველო საკუთრების რეგისტრირებული უფლებები, ზოგიერთი ქვეყნის ტექნოლოგიების გადაცემის მარეგულირებელი კანონმდებლობა ითვალისწინებს, რომ იმ ტიპის შეთანხმებათა მოქმედების დამთავრების შემდეგ, რომლებიც ითვალისწინებენ წარმოების საიდუმლოებათა ან „დაპატენტებული“ ნოუ-ჰაუს გადაცემას, ასეთი ტექნოლოგიის მიმღებს შეუძლია გააგრძელოს მათი გამოყენება. ამასთან ერთად, დასაშვებია ტექნოლოგიის მიმღების დავალდებულება, არ გადასცეს კონფიდენციალური ინფორმაცია სხვა პირებს გარკვეული ვადის გასვლამდე ან მანამ, სანამ ასეთი ინფორმაცია არ იქნება გახსნილი, ან სხვა გზით ხელმისაწვდომი საზოგადოებისათვის.

13.128. ფრენჩაიზის ხელშეკრულებაში შეზღუდვის შეტანის მიზეზი, რომელიც მოქმედებს ხელშეკრულების მოქმედების შეწყვეტის შემდგომ პერიოდში („post-termination restriction“), არის ის, რომ უფლებამფლობელი, რომელმაც შეასწავლა უფლებამოსარგებლეს საწარმოს წარმატებითი საქმიანობის ორგანიზაცია, ცდილობს არ დაუშვას, რომ იგი გახდეს მისივე კონკურენტი იმავე სფეროში ხელშეკრულების შეწყვეტის შემდეგ. მართე-

ბულია, აგრეთვე, უფლებამფლობელის დაინტერესება იმით, რომ შეინარჩუნოს თავისთვის რაიმე ისეთი, რის შეთავაზებასაც შეძლებს სხვა პოტენციური უფლებამოსარგებლეებისათვის, რომლებიც დაინტერესდებიან მასთან თანამშრომლობით. მეორე მხრივ, ყოფილი უფლებამოსარგებლე ამ მომენტისთვის უკვე ხანგრძლივი დროის განმავლობაში მართავდა ფრენჩაიზულ საწარმოს, რის შედეგადაც კარგად შეისწავლა ეს საქმე და, შესაძლოა, დაინტერესებულია იმით, რომ უფრო წინ წავიდეს. ამრიგად, ყოფილი უფლებამოსარგებლე არ მოინდომებს, რომ მას აეკრძალოს ბიზნესის წარმართვა ამავე სფეროში. ამიტომ საჭიროა მოიძებნოს სამართლიანი ბალანსი ორი მხარის განსხვავებულ ინტერესთა შორის.

13.129. ზოგი ქვეყნის კანონმდებლობა ცნობს, რომ არსებობს საფუძველი, რათა აეკრძალოს უფლებამოსარგებლეს განახორციელოს იმავე ტიპის ფრენჩაიზი იმავე გეოგრაფიულ ბაზარზე დროის გონივრული პერიოდის განმავლობაში, ხელშეკრულების მოქმედების შეწყვეტის შემდეგ. უფლებამფლობელს უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა მოამზადოს ახალი უფლებამოსარგებლე და გააჩნდეს საკმარისი დრო იმისთვის, რომ ახალ უფლებამოსარგებლეს შესაძლებლობა მისცეს, აითვისოს ახალი საწარმო. იმის შემდეგ, როდესაც ახალი საწარმო იქნება შექმნილი, ყოფილი უფლებამოსარგებლე შეძლებს მასთან კონკურენციას თანაბარ პირობებში, მაგრამ საკუთარი განმასხვავებელი ნიშნების გამოყენებით.

13.130. ასეთი შეზღუდვები, რომლებიც მოქმედებენ ხელშეკრულების მოქმედების შეწყვეტის შემდგომ პერიოდში, და მათი მასშტაბების გონივრულობა, როგორც წესი, ეხება სამ მომენტს: მათი მოქმედების ვადებს, გეოგრაფიული რეგიონის ფარგლებს და აკრძალული საქმიანობის სახეობებს. საკითხი ვადის შესახებ, რომლის განმავლობაში გონივრულია აეკრძალოს ყოფილ უფლებამოსარგებლეს კონკურენციაში მონაწილეობა, როგორც წესი, დამოკიდებულია ცალკეული სიტუაციის კონკრეტულ გარემოებებზე, მაგრამ შეიძლება განპირობებული იყოს კონკრეტული შეზღუდვებითაც, რომლებიც გათვალისწინებულია ეროვნულ, ან ზეეროვნულ კანონმდებლობაში კონკურენციის შესახებ.

13.131. რაც შეეხება გეოგრაფიული რეგიონის სიდიდეს, რომლის ტერიტორიაზე ყოფილ უფლებამოსარგებლეს შეიძლება აეკრძალოს კონკურენციაში მონაწილეობა, ის, როგორც წესი, უნდა დაემთხვეს ბაზრის სიდიდეს, სადაც მოქმედებდა ფრენჩაიზული საწარმო. ზოგ ქვეყანაში კონკურენციის შესახებ ეროვნულ, ან ზეეროვნულ კანონებს შეუძლია დაუშვას ასეთი შეზღუდვების გავრცელება ყველა რეგიონზე, სადაც ყოფილი უფლებამოსარგებლე შეიძლება იყოს სხვა უფლებამოსარგებლეთა, ან თვით უფლებამფლობელის კონკურენტი.

13.132. კიდევ ერთი შეზღუდვა, რომლის გონივრულობის შეფასებაც საჭიროა, დაკავშირებულია ბიზნესის სახეობასთან, რომელიც ყოფილ უფლებამოსარგებლეს ეკრძალება. მაგალითად, უფლებამოსარგებლეს, რომელიც ფლობდა ფრენჩაიზს სარესტორანო მომსახურების სფეროში, ხელშეკრულების მოქმედების შეწყვეტის შემდეგ შეიძლება აეკრძალოს იმავე ტიპის რესტორნის ექსპლუატაცია იმავე რაიონში, როგორიცაა, კომპანია „ვესპუჩის“ შემთხვევაში, რესტორანი იტალიური სამზარეულოთი, სადაც კლიენტებს ემსახურებიან რესტორნის შენობაში. მაგრამ „ვესპუჩის“ ყოფილ უფლებამოსარგებლეს არ შეიძლება აეკრძალოს რესტორნის მუშაობა, რომელიც სპეციალიზებული

იქნება, მაგალითად, „სწრაფი კვების“ სფეროში, რაც წარმოადგენს სხვა სახის საქმიანობას და ორიენტირებულია მომხმარებელთა სხვა წრეზე.

13.133. დაბოლოს, უნდა დარეგულირდეს ყველა ურთიერთდავალიანება უფლებამოსარგებლესა და უფლებამფლობელს შორის. სასაქონლო-მატერიალური მარაგი და უფლებამოსარგებლის მიერ სხვა შეძენილი აქტივები, რომლებსაც არ გააჩნია ღირებულება ფრენჩაიზის მოქმედების სფეროს გარეთ, უნდა გადაეცეს უფლებამფლობელს და უფლებამოსარგებლეს გადაეხადოს სამართლიანი საბაზრო ფასი.

13.134. მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული, რომ თუ ფრენჩაიზის სისტემის გუდვილის ღირებულება კიდევაც გაიზარდა ფრენჩაიზის ხელშეკრულების მოქმედების პერიოდში, უფლებამოსარგებლეს არა აქვს უფლება, მიიღოს ამასთან დაკავშირებით რაიმე გადასახადი ხელშეკრულების მოქმედების ვადის დამთავრების შემდეგ.

(v) ხელშეკრულების გადაცემა

13.135. ხელშეკრულების გადაცემის დებულებები ჩვეულებრივ დაკავშირებულია ორ სიტუაციასთან. პირველი – როდესაც უფლებამოსარგებლეს სურს გაყიდოს ფრენჩაიზული საწარმო მთლიანად ან ნაწილობრივ, ანდა გადასცეს, მთლიანად ან ნაწილობრივ, თავისი, ფრენჩაიზის ხელშეკრულებიდან გამომდინარე უფლებები ან ორივე ერთად. მეორე სიტუაცია დაკავშირებულია უფლებამოსარგებლის სიკვდილთან, ან მის არაქმედითუნარიანად ცნობასთან.

13.136. როგორც ჩანს, თუ უფლებამოსარგებლემ წარმატებით განავითარა ფრენჩაიზი და სურს მისი გაყიდვა ფასში, რომელიც შეიცავს მოგებას, მაშინ მას უნდა ჰქონდეს ამის გაკეთების უფლება; შესაძლოა, მან გადაწყვიტა სხვა ბიზნესის წამოწყება ან სულაც, ყველანაირი ბიზნესიდან გამოსვლა. ბიზნესის გაზრდილმა ღირებულებამ, რაც უფლებამოსარგებლის ძალისხმევის შედეგია, უნდა მისცეს მას მოგების მიღების უფლება ფრენჩაიზის მიყიდვის გზით ისეთი მყიდველისათვის, რომელიც შეძლებს საკონტრაქტო ფასის გადახდას. თუ უფლებამოსარგებლეს არა აქვს ნებართვა მიჰყიდოს ფრენჩაიზი ასეთ მყიდველს, მაშინ ის კარგავს იმ ძალისხმევისაგან სარგებლის მიღების შესაძლებლობას, რომელიც მან მოახმარა ფრენჩაიზის წარმატებით განვითარებას.

13.137. ამასთან ერთად, ურთიერთობა ფრენჩაიზის ფარგლებში ძალიან ჰირადულია. უფლებამფლობელი დიდად ეყრდნობა უფლებამოსარგებლის უნარს ორგანიზებულად წარმართოს მათი ფრენჩაიზული საწარმოს მუშაობა დადგენილი წესით. ფრენჩაიზის ხელშეკრულება ამყარებს ერთგვარ პარტნიორობას, რომელიც დაფუძნებულია რწმენაზე, რომ მეორე მხარე იმსახურებს ნდობას და უნარი შესწევს შეასრულოს თავისი ვალდებულებები. ეს მით უფრო სწორია იმ შემთხვევაში, როდესაც ხელშეკრულებით გათვალისწინებულია ნოუ-ჰაუსა და კომერციული საიდუმლოების გადაცემა. თუ უფლებამფლობელს არა აქვს მყიდველის კანდიდატურის შეფასებისა და მოწონების უფლება, ის შეიძლება იძულებული აღმოჩნდეს დაეთანხმოს მუშაობას ისეთ უფლებამოსარგებლესთან, რომელიც, მისი რწმენით, ვერ შეძლებს ჯეროვნად გაუძღვეს საწარმოს ან ვისთანაც ის ვერ შეძლებს პატიოსან, საქმიან ურთიერთობათა დამყარებას.

13.138. ერთ-ერთი გადაწყვეტილება შეიძლება იყოს უფლებამფლობელის წინასწარი თანხმობის მოთხოვნა უფლებამოსარგებლის მიერ ფრენჩაიზული საწარმოს, ან ხელშეკ-

რულებით გათვალისწინებულ უფლებათა გაყიდვის წინ. ასეთ თანხმობაზე არ შეიძლება უარის თქმა საკმარისი საფუძვლების გარეშე. გარდა ამისა, ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულებით შეიძლება გათვალისწინებული იყოს უფლებამფლობელის უფლება თავად შეიძინოს გასაყიდად შემოთავაზებული ფრენჩაიზული საწარმო.

13.139. კიდევ ერთი გადაწყვეტილება შეიძლება იყოს უფლებამფლობელისათვის პირველი არჩევანის უფლების მინიჭება იმ შემთხვევაში, თუ მესამე პირისაგან შემოვა კეთილსინდისიერი წინადადება ყიდვის შესახებ. ასეთი შეთანხმების პირობით, თუ უფლებამოსარგებლე მიიღებს უფლებამოსილი მყიდველისაგან წერილობითი ფორმით კეთილსინდისიერ წინადადებას მისი საწარმოს ყიდვის შესახებ, უფლებამოსარგებლეს შეუძლია შეატყობინოს უფლებამფლობელს ასეთი წინადადების პირობები და სავარაუდო მყიდველის ვინაობა. უფლებამფლობელს უნდა მიეცეს დროის გონივრული პერიოდი, რათა შეისწავლოს წინადადება და სურვილის შემთხვევაში წამოაყენოს შემხვედრი წინადადება. თუ ის ამას არ გააკეთებს, მაშინ საწარმოს გაყიდვა ახალ უფლებამოსარგებლეზე ითვლება მის მიერ მოწონებულად.

13.140. იმ შემთხვევაში, თუ უფლებამოსარგებლე არის კომპანია, ან შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება, ცვლილებებს აქციების მფლობელობაში შეუძლია გამოიწვიოს ცვლილებები ფრენჩაიზული საწარმოს მფლობელობაში, ფრენჩაიზის ხელშეკრულებაში ასეთი შემთხვევები გათვალისწინებული უნდა იყოს. საერთაშორისო ფრენჩაიზის ხელშეკრულების დადებისას მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული იმ ქვეყნის კომერციული კანონმდებლობა, სადაც იქმნება ფრენჩაიზული საწარმო.

13.141. იგივე სიტუაცია წარმოიშვება უფლებამოსარგებლის სიკვდილისა და საწარმოზე საკუთრების უფლების მისი მემკვიდრისათვის გადაცემის შემთხვევაში. თუ უფლებამფლობელი დაადგენს, რომ მემკვიდრეებს არ შეუძლიათ ბიზნესის სათანადოდ წარმართვა, მას უნდა ჰქონდეს უფლება გამოისყიდოს ფრენჩაიზი სამართლიან საბაზრო ფასში.

(vi) ხელშეკრულების გაგრძელება

13.142. ხელშეკრულების მოქმედების ვადის გაგრძელება აუცილებლად ავტომატურად არ ხდება. ამიტომ ეს საკითხი ხელშეკრულებაში დარეგულირებული უნდა იყოს საკმაოდ დეტალურად. უფრო მეტიც, ფრენჩაიზინგის ხელშეკრულებები, განსაკუთრებით მრავალ საწარმოიანი ფრენჩაიზის შემთხვევაში, საერთოდ არ უნდა ითვალისწინებდნენ მოქმედების ვადის გაგრძელებას. ასეთ ხელშეკრულებებს, როგორც წესი, არ აგრძელებენ მათი მოქმედების ვადის გასვლის შემდეგ, თუკი განვითარების მიზანი მიღწეულია.

13.143. ფრენჩაიზის განახლების საკითხი ორივე მხარისათვის სამართლიანი პირობებით წარმოადგენს გარკვეულ სირთულეს. თუ უფლებამოსარგებლის საქმიანობა წარმატებული იყო, მაშინ ის ეცდება გააგრძელოს ხელშეკრულების მოქმედება იმავე პირობებით. ფრენჩაიზის ხელშეკრულების მოქმედების პირველი ვადის ბოლოს უფლებამფლობელმა, შესაძლოა, წარადგინოს ახალი ფრენჩაიზები უფრო მაღალი როიალტების გათვალისწინებით, ვიდრე მრავალი წლის წინ, როდესაც დადებული იყო პირველი ხელშეკრულება. იგი ეცდება დააწესოს განახლებული ხელშეკრულებისათვის როიალტის ისეთივე დონე, როგორც ექნებათ ახალ ფრენჩაიზებს.

13.144. ამიტომ, როგორც წესი, უფლებამფლობელი თანხმდება ხელშეკრულების განახლებაზე იმ პირობებით, რა პირობებსაც ის სთავაზობს ახალ უფლებამოსარგებლეთ. მაგრამ უფლებამოსარგებლისაგან, რომელიც განაახლებს თავის ხელშეკრულებას, არ მოითხოვება პირველადი, საწყისი გადასახადის მეორედ გადახდა, ვინაიდან უფლებამფლობელს არ მოუხდება ახალი ხარჯების გაწევა პროექტის შესასწავლად და პერსონალის სწავლებისთვის. ჩვეულებრივ, ხელშეკრულების მოქმედების ვადის გაგრძელებისას უფლებამოსარგებლემ ხელახლა არ უნდა გადაიხადოს საავანსო საფასური, პრინციპით „ფული წინასწარ".

13.145. განახლების ხელშეკრულებით შეიძლება გათვალისწინებული იყოს განსაზღვრულ მოთხოვნათა დაკმაყოფილება ან გარკვეული პირობების წინასწარ შეთანხმება ფრენჩაიზის გაგრძელებამდე. უფლებამოსარგებლეს შეიძლება მოეთხოვოს, მაგალითად, საწარმოს ხელახალი მოწყობა, ან განახლება, ან ახალი პირობებისადმი მორგება, ან ტექნიკური მოთხოვნების დაკმაყოფილება, რომლებსაც შეიცავს განახლებული საექსპლუატაციო სახელმძღვანელო.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Franchising Gulde, WIPO Pub. No.480, 1994

თავი 14
პერსონაჟების მეჩენდაიზინგი (კომერციული გამოყენება)

A. პერსონაჟის ცნება
(a) განსაზღვრება
(b) პერსონაჟების წყაროები და პირველადი გამოყენება
B. პერსონაჟების მეჩენდაიზინგის ცნება
(a) განსაზღვრება
(b) პერსონაჟების მეჩენდაიზინგის მოკლე ისტორია
(c) პერსონაჟების მეჩენდაიზინგის სახეობები
C. სამართლებრივი დაცვის ფორმები
(a) საავტორო უფლებები
(b) სასაქონლო ნიშნები და მომსახურების ნიშნები (ნიშნები)
(c) სამრეწველო ნიმუშები
(d) დაცვის სხვა ფორმები

თავი 14
პერსონაჟების მეჩენდაიზინგი (კომერციული გამოყენება)

A. პერსონაჟის ცნება

(a) განსაზღვრება

14.1. ფართო გაგებით, ტერმინი „პერსონაჟი“ მიეკუთვნება, როგორც მოგონილ ადამიანებს (მაგალითად, ტარზანი ან ჯეიმს ბონდი) და არაადამიანურ არსებებს (მაგალითად, იხვი დონალდი ან ბაგზ ბანი), ასევე რეალურ პირებსაც (მაგალითად, ცნობილ პიროვნებებს კინო – ან მუსიკალურ ბიზნესში, სპორტსმენებს).

14.2. პერსონაჟების მეჩენდაიზინგის კონტექსტში მართებულია ვილაპარაკოთ უმთავრესად ყველასთვის ადვილად ამოსაცნობ, განმასხვავებელ პერსონალურ ნიშან-თვისებებზე. ამ პერსონალურ ნიშან-თვისებებს წარმოადგენს, მაგალითად, გმირის სახელი, გამოსახულება, გარეგანი სახე, ხმა ან ამ გმირების ამოსაცნობი სხვა სიმბოლოები.

(b) პერსონაჟების წყაროები და პირველადი გამოყენება

14.3. მოგონილი პერსონაჟების მთავარი წყაროებია:

(1) ლიტერატურული ნაწარმოებები (როგორიცაა კ.კლოდის „პინოკიო“ ან ედგარ რ.ბეროუზის „ტარზანი“);

(2) კომიქსები (როგორიცაა ერჟეს ნამუშევარი „ტინტინი“, ან უდერცოსა და გოსკინის ნამუშევარი „ასტერიქსი“);

(3) მხატვრული ნაწარმოებები (ისეთები, როგორიცაა სურათები (ლეონარდო და ვინჩის „მონა ლიზა“) ან ნახატები (ცოცხალი ბუნების მსოფლიო ფონდის – WWF–ის პანდა) ან ჯ. ფერონესა და ს. როზეს ნამუშევარი პატარა ბიჭი „ფიდო დიდო”);

(4) კინემატოგრაფიული ნაწარმოებები (როგორიცაა „ნიანგი დანდი“, „კინგ-კონგი“, „რემბო“ ან „უცხოპლანეტელი“ ფილმებთან დაკავშირებით, „მაკგაივერი“ ან „კოლომბო“ სატელევიზიო სერიალებთან დაკავშირებით, ან „ბემბი“ მულტიპლიკაციურ ფილმებთან დაკავშირებით).

14.4. უნდა აღინიშნოს, რომ კინემატოგრაფიული ნაწარმოების შემთხვევაში პერსონაჟი შეიძლება იყოს და, მართლაც, ხშირად არის გამოსული ლიტერატურული ნაწარმოებიდან (როგორც ჩარლზ დიკენსის რომანის „ოლივერ ტვისტის“ პერსონაჟი), ან კომიქსიდან (როგორც „ბეტმენის” პერსონაჟი).

14.5. რაც შეეხება მოგონილი პერსონაჟის პირველად გამოყენებას, ბევრ შემთხვევაში მასზე შეიძლება საუბარი, როგორც „გასართობ ფუნქციაზე“. ასეთი პერსონაჟი შეიძლება გამოჩნდეს რომანში, ზღაპარში, ან კომიქსში (მაგალი-თად, ტარზანის პერსონაჟი რო-

მანში – „ტარზანი, ჯუნგლების მბრძანებელი“, მისტერ ბრაუნის პერსონაჟი ზღაპარში – „ციყვი ნატკინი“, ან ჯეიმს ბონდის ან ტინტინის მატარებელი სახელების პერსონაჟები) და გმირის გამომსახველი ნაწარმოების მიერ მოპოვებული წარმატება ჩვეულებრივ იწვევს ახალი მოთხრობების შექმნას. ასეთი პირველადი გამოყენება ხორციელდება პერსონაჟის შემქმნელის მიერ, თუმცა იმ შემთხვევაში, თუ პერსონაჟმა მიაღწია პოპულა-რობის მაღალ დონეს და შემქმნელი კი გარდაიცვალა, მემკვიდრეებს, თუ ასეთები არსებობენ, ან საგამომცემლო უფლებების მფლობელებს შეუძლიათ კონტრაქტის მეშვეობით ახალ მოთხრობებში გმირის „გაცოცხლების“ ორგანიზება (მაგალითად, წიგნები, რომლებიც მოგვითხრობენ ჯეიმს ბონდზე იან ფლემინგის სიკვდილის შემდეგ). პირიქით, ზოგიერთმა ავტორმა შეიძლება არ მოისურვოს, რომ მის მიერ შექმნილი პერსონაჟები მისი სიკვდილის შემდეგ გახდნენ ახალი მოთხრობების გმირები (მაგალითად, „ტინტინის“ შემქმნელი ერჟე). ოდნავ სხვაგვარი სიტუაციაა კინემატოგრაფიული ნაწარმოებების შემთხვევაში, როცა იშვიათია, რომ პერსონაჟის ავტორმა (ორიგინალური ნახატების, ან სცენარის შემქმნელმა) განახორციელოს პირველადი გამოყენება (მიუ-ხედავად ამისა, გამონაკლისი არსებობს: მაგალითად, ჩარლი ჩაპლინის მიერ შექმნილი „პატარა ადამიანის“ პერსონაჟი).

14.6. სხვა შემთხვევებში, მოგონილი პერსონაჟის პირველადი გამოყენება ზოგ-ჯერ შეიძლება მიეკუთვნოს „მასტიმულირებელ, სარეკლამო და ამოსაცნობ ფუნქციებს“. ეს შეეხება, მაგალითად, პერსონაჟებს, რომლებიც მჭიდროდ არიან დაკავშირებულნი კონკ-რეტულ კომპანიასთან (როგორიცაა „Michelin“-ის ფირმის „კაცუნა“, Exxon-ის (Esso) ვე-ფხვი ან Peugeot-ს ლომი), კონკრეტულ პროდუქტთან (როგორიცაა „ჯონი უოკერის“ პერ-სონაჟი შოტლანდიური ვისკისათვის) ან გარკვეულ მოვლენასთან (როგორიცაა ოლიმპი-ური თამაშების ან ფეხბურთის მსოფლიო თასის თილისმები). ეს პერსონაჟები შექმნილია იურიდიულ პირთა, საქონლის, ან მომსახურებისა და საქმიანობის პოპულარიზაციის მიზნით. როგორც წესი, პირველადი გამოყენება არ მომდინარეობს პერსონაჟის ავ-ტორისაგან, ანუ იმ პირისაგან, რომელზეც დაკისრებულია პერსონაჟის შექმნის ამოცანა.

14.7. თუ პერსონაჟი თავისთავად რეალური პირია, მაშინ ძირითად წყაროს წარ-მოადგენს ფილმები, შოუ-ბიზნესი და სპორტი. რეალურ პირთა შემთხვევაში, ტერმინს – „პირველადი გამოყენება“ – აჯობებს ტერმინი „პირველადი საქმიანობა“. რეალურ პირებ-თან დაკავშირებით სირთულე მდგომარეობს იმაში, რომ მსახიობებს, მაგალითად, შეუძლიათ ისარგებლონ რეპუტაციით როგორც ადამიანებმა და როგორც გმირებმა, რომლებიც მათ შეეძლოთ შეექმნათ ფილმებში, ან სატელევიზიო სერიალებში. ზოგ შემთხვევაში რეალური პირი მოიხსენიება მხოლოდ განსახიერებული გმირის სახელით (იხილეთ ქვემოთ, პერსონაჟის კომერციული გამოყენების სახეობების განხილვისას).

B. პერსონაჟების მეჩენდაიზინგის ცნება

(a) განსაზღვრება

14.8. პერსონაჟების მეჩენდაიზინგი შეიძლება განიმარტოს, როგორც მოგონილი პერ-სონაჟის შემქმნელის მიერ ან რეალური პირის ან ერთი ან რამდენიმე უფლებამოსილი მე-სამე პირის მიერ გმირის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებების ადაპტაცია ან მეორადი გა-

მოყენება (როგორიცაა: სახელი, გამოსახულება, ან გარეგანი სახე). ასეთი გამოყენება დაკავშირებულია სხვადასხვა საქონელთან და/ან მომსახურებასთან, რათა გამოიწვიოს მომავალ მყიდველში ამ საქონლის შეძენის და/ან ამ მომსახურებით სარგებლობის სურვილი ხსენებული პერსონაჟისადმი სიმპათიის გამო.

14.9. აუცილებელია ხაზი გაესვას იმას, რომ ფიზიკური, ან იურიდიული პირი, რომელიც ორგანიზებას უკეთებს მეჩენდაიზინგის საქმიანობას (მეჩენდაიზერი) ძალიან იშვიათად არის ამა თუ იმ მოგონილი პერსონაჟის, ან რეალური პირის სახის შემქმნელი. საკუთრების, ან პიროვნების სხვადასხვა უფლებები, რომლებიც პერსონაჟს ეკუთვნის, იქნება ხელშეკრულებების საგანი (როგორიცაა: უფლებათა გადაცემის შესახებ შეთანხმებები, ან სალიცენზიო შეთანხმებები, ან ხელშეკრულებები პროდუქტების ან მომსახურების მიწოდებაზე), რაც შესაძლებლობას იძლევა ერთი ან რამდენიმე დაინტერესებული მესამე პირი ჩაითვალოს პერსონაჟის უფლებამოსილ მოსარგებლედ.

14.10. შეიძლება მოვიყვანოთ პერსონაჟების მეჩენდაიზინგის შემდეგი მაგალითები:

(1) სათამაშო, რომელიც წარმოადგენს მოგონილი მიკი მაუსის პერსონაჟის სამგანზომილებიან რეპროდუქციას;

(2) ტენისურა, მოგონილი კუ ნინძების პერსონაჟების სახელის ან სახის გამოსახულებით;

(3) სუნამოს ფლაკონზე დატანილი ეტიკეტი, რომელიც ატარებს „ალენ დელონის“ სახელს;

(4) ჩოგბურთის ბოტასები „ანდრე აგასის“ სახელის გამოსახულებით;

(5) კინო-სარეკლამო კომპანია სასმელისათვის Coca-Cola Light, რომელიც აჩვენებს პოპ-ვარსკვლავ ელტონ ჯონს ამ სასმელის სმის პროცესში.

(b) <u>პერსონაჟების მეჩენდაიზინგის მოკლე ისტორია</u>

14.11. პერსონაჟების მეჩენდაიზინგი, როგორც ორგანიზებული სისტემა, გაჩნდა და პრაქტიკაში შევიდა 30-იან წლებში უოლტ დისნეის კინოსტუდიაში, ქ. ბერ-ბანკში (კალიფორნია), ამერიკის შეერთებულ შტატებში. როდესაც კომპანიამ შექმნა თავისი ნახატი პერსონაჟები (მიკი, მინი, დონალდი), მისმა ერთ–ერთმა მუშაკმა, კეი კემენმა ჩამოაყალიბა განყოფილება, რომელიც სპეციალიზებული იყო ამ პერსონაჟების მეორად კომერციულ გამოყენებაზე. ბევრის გასაკვირად, მან დიდ წარმატებას მიაღწია მასობრივი მოთხოვნილების იაფფასიანი საქონლის წარმოებასა და გასაღებაზე ლიცენზიების მნიშვნელოვანი რაოდენობით გაცემაში (პლაკატები, ტენისურები, სათამაშოები, ღილები, ნიშნები, სასმელები).

14.12. რა თქმა უნდა, პერსონაჟის რეპუტაციის მეორადი გამოყენების იდეა არსებობდა XX საუკუნემდეც, მაგრამ ამის მიზეზები უშუალოდ კომერციული არ ყოფილა. მაგალითად, სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიაში „რამაიანას“ რელიგიური პერსონაჟები, ისეთი, როგორიცაა პრინცი რამა, ვიშნუ და სიტა, საუკუნეების განმავლობაში გამოსახულნი იყვნენ ქანდაკებების, მარიონეტებისა და სათამაშოების ფორმით. ამის გარდა, უფრო გვიან პერიოდში (XIX საუკუნის ბოლოს) ზოგიერთმა მრეწველმა წარმოებული საქონლის პოპულარიზაციის მიზნით გადაწყვიტა შეექმნა მოგონილი პერსონაჟები, რომლებიც იქნებოდნენ გამოსახულნი საქონელზე, საფუთავზე ან ნებისმიერ დოკუმენტებზე, და გა-

მიზნულნი იმისთვის, რომ გამოეწვიათ მეორადი გამოყენება ფუნქციურ, ან დეკორატიულ საქონელთან დაკავშირებით, როგორიცაა: დეკორატიული თეფშები, ტანისამოსის ატრიბუტები, საათები, თოჯინები და ა.შ. (მაგალითად, საფრანგეთში Pierrot Gourmand-ის პერსონაჟი, საყოველთაოდ ცნობილი ნიშანი შაქარყინულისთვის ან Michelin Man–ი საბურავების დამამზადებლებისათვის). გარდა ამისა, ლიტერატურული პერსონაჟების გამოყენება, შესაძლოა დაიწყო ბეატრიკს პოტერის ნაწარმოებებით (წიგნები „ბაჭია პიტერსა“ და „ციყვ ნატკინზე“ პერსონაჟი – ცხოველებით, რომლებიც გამოსახულნი იყვნენ და აქამდეც წარმოდგენილნი არიან რბილი სათამაშოების, ან სხვა საბავშვო საქონლის სახით), ან ლუის კეროლის ნაწარმოებით („ალისა საოცრებათა ქვეყანაში“), რომლის პერსონაჟებიც, აგრეთვე, გახდნენ რბილი სათამაშოები, ხოლო შემდეგ გადაინაცვლეს მულტფილმებში.

14.13. ეს მოვლენა სწრაფად განვითარდა XX საუკუნეში. 50-იან წლებში პოლიტიკის, კინო – და შოუბიზნესის სფეროს სახელგანთქმული პიროვნებები იძლეოდნენ ნებას, მაგალითად, მათი სახელები ან გამოსახულებანი აღბეჭდილი ყოფილიყო ტანსაცმელზე (ეგრეთ წოდებული „tie-in advertising“, ანუ „რამდენიმე ფირმის სხვადასხვა საქონლის ერთდროული რეკლამა“). 70-80-იან წლებში „გასაღების სტიმულირების“ პროგრამები მზადდებოდა ფილმების ცნობილი პერსონაჟების საფუძველზე (მაგალითად, „ვარსკვლავური ომები“, „უცხოპლანეტელი“, „რემბო“). ფინანსური შედეგები მეტად მნიშვნელოვანი იყო, რადგანაც, მაგალითად, 1978 წელს კინოკომპანია Walt Disney-ის გასაღების განყოფილებამ მიიღო 27 მლნ-ზე მეტი ამერიკული დოლარი იმ საქონლის გაყიდვიდან, რომელზეც გამოსახული იყო ამ კომპანიის სტუდიებში შექმნილი ცნობილი პერსონაჟების სახელები ან გამოსახულებანი, 1979 წელს კი კომპანიამ Kenner Products-მა გაყიდა 100 მლნ. ამერიკულ დოლარზე მეტი ღირებუ-ლების „ვარსკვლავური ომების“ პერსონაჟებით გამოსახული საქონელი.

14.14. გარდა ამისა, მნიშვნელოვანწილად გაიზარდა საქონლისა და მომსახურების ასორტიმენტი, რომელსაც მოიცავს „მეჩენდაიზინგი“, ვინაიდან, მაგალითად, ამერიკის შეერთებულ შტატებში, ის ეხება ნიცის შეთანხმების საქონლისა და მომსახურების საერთაშორისო კლასიფიკაციის შესახებ, 42-დან 29 კლასს მაინც.

14.15. დღეს „მეჩენდაიზინგის“ პროგრამები (იმისდა მიუხედავად, ითვალისწინებენ ისინი გმირის განმასხვავებელი პერსონალური ნიშან-თვისების გამოყენებას თუ არა) შეიძლება შეეხოს:

(1) უნივერსიტეტებს (ამერიკის შეერთებულ შტატებში – ესაა კალიფორნიის უნივერსიტეტის ლოს-ანჟელესში, თავისი სიმბოლოთი U.C.L.A. მეჩენდაიზინგი);

(2) ორგანიზაციებს (საფრანგეთში საერთაშორისო ამნისტიის სარეკლამო კამპანია ცნობილ კინომსახიობთა მონაწილეობით, ან პანდას მეჩენდაიზინგი ველური ბუნების მსოფლიო ფონდის (WWF) მიერ);

(3) სპორტულ ღონისძიებებს (სამომხმარებლო მოთხოვნილების სტიმულირება 1992 წლის ალბერვილის (საფრანგეთი) და ბარსელონის (ესპანეთი); ოლიმპიური თამაშების თილისმების მეჩენდაიზინგი);

(4) სოციალურ მოვლენებს (გაერთიანებულ სამეფოში პრინც ჩარლზისა და ლედი დიანას ქორწინება);

(5) მხატვრულ გამოფენებს (ვან-გოგის ან ტულუზ-ლოტრეკის გამოსახულებების მეჩენდაიზინგი);

(6) ბუნებრივ მოვლენებს (მეჩენდაიზინგი კომეტა გალეასთან დაკავშირებით), მეცნიერულ მოვლენებს (კომიქსების პერსონაჟი სნუპი იყო პირველი ამერიკელი ასტრონავტების თილისმა);

(7) მოღვაწეობის მრავალი სფეროს სახელგანთქმულ პიროვნებებს (მსახიობებს, პოპ-ვარსკვლავებს, სპორტსმენებს და ა.შ. ვისი სახელებიც და გამოსახულებებიც რეპროდუცირებულია სხვადასხვა საქონელზე, საფუთავზე, დოკუმენტებზე ან სხვა მასალაზე).

14.16. ეს ისტორიული ექსკურსი შეიძლება დასრულდეს ოთხი მაგალითით, რომლებიც აჩვენებს პერსონაჟების მეჩენდაიზინგის გავლენასა და მნიშვნელობას. ჯერ ერთი, ამერიკის შეერთებულ შტატებში ფართო სარეკლამო კამპანიის შემდეგ, რომელიც ჩაატარა IBM-ის ფირმამ საკუთარ კომპიუტერებთან დაკავშირებით და გამოიყენა ჩარლი ჩაპლინის ორეული, ამ პერსონაჟს ზოგჯერ უწოდებენ არა ჩარლი ჩაპლინს, არამედ „IBM-ის ბიჭს". მეორე, ევრო-დისნეილენდის თემატური პარკის შემთხვევაში, რომელიც 1992 წელს გაიხსნა პარიზში, კომპანიამ მიიღო უოლტ დისნეის პერსონაჟების რეპროდუცირების განსაკუთრებული უფლება მთელს ევროპაში. მესამე – საფრანგეთში ტულუზ-ლოტრეკის ნამუშევართა უკანასკნელი რეტროსპექტული გამოფენიდან მიღებულმა მოგებამ (უმთავრესად, მეჩენდაიზინგის პროგრამის ფარგლებში საქონლის გაყიდვის ხარჯზე, რომელზეც მხატვრის გამოსახულებაა) საშუალება მისცა ლუვრის მუზეუმს თავისი კოლექციისათვის შეეძინა ამ მხატვრის მნიშვნელოვანი ტილო. დაბოლოს, ახლახან კორპორაცია SONY-მ ჩამოაყალიბა პერსონაჟების მეჩენდაიზინგის ქვეგანყოფილება, რომელიც დაკავებული იქნება პროდუქციის გასაღებით ამ კორპორაციის მუსიკალური, კინო და ვიდეობიზნესის საფუძველზე.

(c) <u>პერსონაჟების მეჩენდაიზინგის სახეობები</u>

14.17. კომერციის, ან მარკეტინგის თვალსაზრისით პერსონაჟთა მეჩენდაიზინგს, შესაძლოა, საქმე ჰქონოდა მხოლოდ ერთადერთ კატეგორიასთან. მაგრამ სამართლებრივი თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანია განვასხვაოთ ერთმანეთისაგან მეჩენდაიზინგის სხვადასხვა ობიექტი, რამდენადაც სამართლებრივი დაცვის მოცულობა და მოქმედების ვადა შეიძლება იცვლებოდეს ამა თუ იმ ობიექტის შესაბამისად.

14.18. არსებობს ორი ძირითადი კატეგორია იმისდა მიხედვით, თუ რომელი ობიექტის გამოყენებას ითვალისწინებს მეჩენდაიზინგი: მოგონილი პერსონაჟებისა, თუ რეალურად არსებული ცნობილი პიროვნებების (ჩვეულებრივ, „პი-როვნებათა მეჩენდაიზინგად" წოდებული). ამ ორ კატეგორიას შორის არსებობს მესამე შერეული კატეგორია, რომელსაც „სახეთა მეჩენდაიზინგს" უწოდებენ.

(i) მოგონილ პერსონაჟთა მეჩენდაიზინგი

14.19. ეს მეჩენდაიზინგის ყველაზე ადრეული და ყველაზე ცნობილი ფორმაა. იგი შეიცავს მოგონილ გმირთა განმასხვავებელი პერსონალური ნიშან-თვისებების (სახელი, გა-

მოსახულება და ა.შ.) გამოყენებას მარკეტინგში და/ან საქონლის, ან მომსახურების რეკლამაში.

14.20. თავდაპირველად პერსონაჟთა მეჩენდაიზინგის პრაქტიკა, როგორც სტიმულირების ორგანიზებული სისტემა, განვითარდა როგორც ნახატი პერსონაჟების, მიმზიდველ ფიგურათა ნახატებისა და ა.შ. პოპულარობის გამოყენების საშუალება. ასეთი ნახატი პერსონაჟები წარმოჩნდნენ:

(1) ლიტერატურულ ნაწარმოებში, რომელიც ადაპტირებული იყო ნახატი პერსონაჟის ფორმისთვის (ფილმის ან კომიქსის მიზნებისთვის): მაგალითად, ეს ისეთი პერსონაჟებია, როგორც „პინოკიო“ ან „ალისა საოცრებათა ქვეყანაში“;

(2) ნაწარმოებში, რომელიც თავიდანვე შექმნილია ნახატი პერსონაჟის სახით ფილმებისათვის (მიკი მაუსი, დონალდ დაკი, პლუტო) ან კომიქსებისათვის (ტინტინი, სნუპი, ასტერიქსი, ბეტმენი);

(3) ფილმის პერსონაჟში, რომელიც შემდგომ რეპროდუცირებული, ან ადაპტირებული იყო ნახატი პერსონაჟის სახით რეკლამისა და სამომხმარებლო მოთხოვნილების სტიმულირების მიზნებისთვის (ზოროს პერსონაჟი, ან თუგინდ რეალური არსება, ისეთი, როგორიცაა ზვიგენი ფილმში – „ყბები“);

(4) ნახატ პერსონაჟში, რომელიც შექმნილია უმთავრესად მეჩენდაიზინგის მიზნით და თავდაპირველად არ ყოფილა განკუთვნილი ფილმის ან კომიქსისთვის (მაგალითად, „ფიდო — დიდოს“ პერსონაჟი, რომელიც გამოიყენება კომპანია Fido Dido, Inc-ის მიერ მთელი რიგი საქონლისათვის, სასმელი „Seven-Up“-ის ჩათვლით, რომელიც გახდა მსოფლიო სარეკლამო კამპანიის საგანი, ან მრავალრიცხოვანი თილისმები, რომლებიც იქმნება და გამოიყენება სხვადასხვა მოვლენებთან დაკავშირებით, როგორიცაა, მაგალითად, სპორტული შეჯიბრებები);

(5) მარიონეტულ, ან თოჯინურ პერსონაჟში, რომელიც შექმნილია ფილმის, ან ტელეშოუსთვის (მაგალითად, უცხოპლანეტელის გმირი, „გრემლინები“, ან „მაპეტსები“).

14.21. ნახატ პერსონაჟთა მეჩენდაიზინგი გულისხმობს უმთავრესად პერსონაჟის სახელის, გამოსახულებისა და გარეგანი სახის გამოყენებას. გარეგანი სახე შეიძლება გამოსახული იყოს ორგანზომილებიანი რეპროდუქციის (ნახატები, ეტიკეტები და ა.შ.) ან სამგანზომილებიანი რეპროდუქციის (თოჯინები, გასაღების საკიდები და ა.შ.) მეშვეობით.

(ii) პიროვნებათა მეჩენდაიზინგი

14.22. მეჩენდაიზინგის ეს ფორმა გაჩნდა შედარებით გვიან და წარმოადგენს რეალურ პირთა (სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ინდივიდუუმის ნამდვილი იდენტურობის) დამახასიათებელი განმასხვავებელი ნიშან-თვისებათა (სახელი, გამოსახულება, ხმა და სხვა პერსონალური ნიშან-თვისება) გამოყენებას მარ-კეტინგში და/ან საქონელისა და მომსახურების რეკლამაში. როგორც წესი, რეალური პირი, რომლის განმასხვავებელი ნიშან-თვისებები კომერციალიზებულია, კარგადაა ცნობილი ფართო საზოგადოებისთვის და ამ მიზეზით ზოგჯერ მეჩენდაიზინგის მოცემულ ფორმას უწოდებენ „რეპუტაციის მე-

ჩენდაიზინგს". სინამდვილეში, კომერციული თვალსაზრისით, მეჩენდაიზინგის სპეციალისტები თვლიან, რომ ესა თუ ის პირი მასობრივი მოთხოვნილების იაფფასიან საქონელს (გამაგრილებელი სასმელები, შარფები, ნიშნები, ტენისურები და ა.შ.) ყიდულობს არა თვით ამ პროდუქტის გამო, არამედ იმიტომ, რომ მასზე ასახულია იმ სახელგანთქმული პირის სახელი, ან გამოსახულება, ვისი თაყვანისმცემელიცაა იგი.

14.23. ეს კატეგორია შეიძლება გაიყოს ორ ფორმად: პირველი ფორმა არის რეალური პირის სახელის, გამოსახულების (ორ ან სამ განზომილებაში), ან სიმბოლოს გამოყენება. ეს ფორმა ძირითადად ეხება კინო – ან მუსიკალურ ინდუსტრიის სახელგანთქმულ პირებს. მაგრამ ის შეიძლება შეეხოს იმ პირებსაც, ვისაც კავშირი აქვს საქმიანობის სხვა სფეროებთან (მაგალითად, სამეფო ოჯახის წევრებს). როგორც ზემოთ იყო ნათქვამი, მომხმარებლებისათვის მნიშვნელობა აქვს არა საქონელს, არამედ იმ სახელს, ან გამოსახულე-ბას, რომელიც მასზეა აღბეჭდილი და ეს გარემოებაა მარკეტინგისა და რეკლამის მთავარი მამოძრავებელი ძალა. მეორე ფორმა გვხვდება იქ, სადაც გარკვეული სფეროს სპეციალისტები, როგორიცაა ცნობილი სპორტსმენები, ან მუსიკოსები, მონაწილეობენ საქონლის, ან მომსახურების სარეკლამო კამპანიებში. პოტენციური მომხმარებლისათვის მიმზიდველობა იმაშია, რომ სახელგანთქმული პირი რეკომენდაციას უწევს ამა თუ იმ საქონელს ან მომსახურებას ექსპერტის სახით. რა თქმა უნდა, რაც უფრო დაკავშირებულია რეკლამირებული საქონელი, ან მომსახურება სახელგანთქმული პიროვნების მოღვაწეობასთან, მით უფრო დაიჯერებს პოტენციური მომხმარებელი, რომ მითითებული პროდუქტი, ან მომსახურება რეკომენდებული და მოწონებულია ამ პიროვნების მიერ (საჩოგბურთო ბოტასების ან ჩოგნების რეკლამირება ჩოგბურთის ჩემპიონის მიერ, მატონიზებელი სასმელის რეკლამირება მორბენლის მიერ ან პოპ-ვარსკვლავის მიერ მაღალი სიზუსტის მოწყობილობის, ან მუსიკალური ინსტრუმენტების რეკლამირება).

(iii) გამოსახულებათა მეჩენდაიზინგი

14.24. ეს მეჩენდაიზინგის სულ ახლახან გაჩენილი ფორმაა. იგი მდგომარეობს რეალური მსახიობების მიერ ნათამაშევ, მოგონილ კინო – ან ტელეპერსონაჟთა გამოყენებაში. მარკეტინგისა და საქონლის, ან მსახურების რეკლამის მიზნით. ამ შემთხვევებში საზოგადოებას ზოგჯერ უჭირს განასხვაოს მსახიობი (რეალური პირი) და მის მიერ შესრულებული როლი (ასახული გმირი). ამისდა მიუხედავად, ზოგჯერ ხდება სრული შერწყმა, და რეალური პირი მოიხსენიება და ცნობილია გმირის სახელით. ამ ცნების საილუსტრაციოდ შეიძლება მოვიყვანოთ შემდეგი მაგალითები: კინოინდუსტრიიდან – ლაურელი და ჰარდი, ძმები მარქსები, ნიანგი დანდი, ჯეიმს ბონდი 007, რომლის როლიც შეასრულეს შონ კონერიმ და როჯერ მურმა, ბორის კარლოფის მიერ შესრუ-ლებული მონსტრი ფრანკენშტეინი და ჯონი ვაისმიულერის – ტარზანი; სატელევიზიო სერიალებიდან – პიტერ ფალკის მიერ შესრულებული კოლომბო, J.R.-ის პერსონაჟი „დალასში" ლარი ჰეგმანის შესრულებით ან მაკ გაივერის პერსონაჟი, რომელიც შეასრულა რიჩარდ დინ ანდერსონმა. უკანასკნელ შემთხვევაში ტენისურა, რომელზეც აღბეჭდილია რ. დ. ანდერსონის გამოსახულება, მოიხსენიებოდა როგორც „მაკ გაივერის ტენისურა". როდესაც რძის პროდუქტების პაკეტებზე, რომლებზეც რ. დ. ანდერსონის გამოსახულება იყო რეპროდიცირებული, მოიხსენიებოდა მაკ გაივერის სახელი, ასეთი პროდუქტის შეძენა მომხმარებელს აძლევდა

„მაკ-გაივერის“ არაპროფილური მეორადი საქონლის, როგორიცაა, ტენისურები ან საგზაო ჩანთები, მოგების შესაძლებლობას.

14.25. გამოსახულებათა მეჩენდაიზინგის შემთხვევაში საქონლის ან მომსახურების რეალიზება ბაზარზე ხდება ფილმის, ან სერიალის განმასხვავებელი ელემენტების რეკლამირებით (მსახიობის გარეგანი სახე და ტანსაცმელი გმირის როლის შესრულებისას დაუვიწყარ სცენებში (მაგალითად, შესავალი სცენები ფილმებში ჯეიმს ბონდზე, რემბოს გარეგნობა და შეიარაღება, ან ნიანგ დანდიში „დანების სცენა“)).

C. <u>სამართლებრივი დაცვის ფორმები</u>

(a) <u>საავტორო უფლებები</u>

14.26. საავტორო უფლებების კონტექსტში მოგონილ პერსონაჟთა, ან სახეთა მეჩენდაიზინგი უშუალოდაა დაკავშირებული წიგნებთან, ბროშურებსა და სხვა ლიტერატურულ ნაწარმოებებთან, კინემატოგრაფიულ ნაწარმოებებთან, ნახატებსა და ფოტოგრაფიულ ნამუშევრებთან. რაც შეეხება სახელგანთქმულ პიროვნებათა მეჩენდაიზინგს, საავტორო უფლებები ძირითადად ეხება ფოტოგ-რაფიულ ნაწარმოებთა სფეროს.

14.27. გარდა ამისა, მეტად მნიშვნელოვანია ადაპტაციის ცნება (რომელიც გულისხმობს ეკრანიზაციას, ინსცენირებასა და ორიგინალის სხვადასხვაგვარ გადაკეთებას). ბერნის კონვენციის 2(3) მუხლში ნათქვამია:

14.28. „თარგმანები, ადაპტაცია, მუსიკალური ორანჟირება და ლიტერატურული ან მხატვრული ნაწარმოების სხვა გადაკეთება დაცულია ისევე, როგორც ორიგინალური ნაწარმოებები, ორიგინალური ნაწარმოების ავტორის უფლებებისათვის ზიანის მიყენების გარეშე“.

14.29. ამჟამად მასობრივი კომუნიკაციის საშუალებათა სიმრავლე უდიდეს შე-საძლებლობებს იძლევა ადაპტაციათა (წარმოებული ნაწარმოების) შესაქმნელად. ფილმების მრავალი ადაპტაცია, ალბათ, უფრო კარგადაა ცნობილი, ვიდრე რომანი, ან მოთხრობა, რომლის საფუძველზეც ისინი არიან შექმნილნი (მაგალითად Walt Disney-ს კინოსტუდიის მიერ წარმოებული მულტფილმი „პინოკიო“ და „კონკია“, ალბათ, უფრო ცნობილია ბავშვებისათვის, ვიდრე კ. კლოდის და შ. პეროს დაწერილი ორიგინალური ზღაპრები). ზოგიერთი სახელგანთქმული მხატვრული პერსონაჟი ფართოდ იქნა გამოყენებული კომერციული მიზნებისათვის, როგორც კი დამთავრდა საავტორო უფლებების ვადა და ნაწარმოები გადავიდა საზოგადოებრივ საკუთრებაში. ზოგიერთი საქონ-ლისა და მომსახურებისათვის მოგონილი პერსონაჟი შეიძლება მონოპოლიის ობიექტი იყოს (სასაქონლო ნიშნით დაცვის მეშვეობით), მაგრამ, როგორც წესი, ის შეიძლება გამოიყენოს ნებისმიერმა პირმა. მაგალითად, ლეონარდო და ვინჩის სახელგანთქმული მონა ლიზას (ჯოკონდას) გამოსახულება გამოიყენებოდა და აქამდეც გამოიყენება სხვადასხვა საქონელზე ან მათ შეფუთვაზე (საფოსტო ღია ბარათები, სათამაშო კარტი, თოჯინები, ალკოჰოლური სას-მელები, შოკოლადის, ან ხილის ყუთები, მინერალური წყალი, უბის

წიგნა-კები); იგი აგრეთვე იყო მრავალრიცხოვანი ტრანსფორმაციის ობიექტი (კომიქსები, კარიკატურები, ექსტრავაგანტური ფოტოსურათები და ა.შ.).

14.30. ნახატები, ან კომიქსები (ორგანზომილებიანი ნაწარმოებები) შეიძლება დაცული იყოს დამოუკიდებლად, თუ ისინი პასუხობენ საავტორო უფლებებით დაცვის არსებით მოთხოვნებს. ამასთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ აუცილებელი არაა ორიგინალური ნაწარმოები იყოს ახალი, რამდენადაც უკვე არსებული ლიტერატურული პერსონაჟის გრაფიკული ადაპტაცია (გადავიდა იგი, თუ არა, საზოგადოების საკუთრებაში) შეიძლება აკმაყოფილებდეს საავტორო უფლებებით დაცვის მოთხოვნებს (მაგალითად, პინოკიოსა და კონკიას ლიტერატურული პერსონაჟები, რომლებიც ადაპტირებულია მულტფილმებისათვის **Walt Disney Company**-ს მიერ). იგივე პრინციპი გამოიყენება ჩვეულებრივი არსების გამოსახულებასთან დაკავშირებით (მაგალითად, მულტიპლიკაციური პერსონაჟი – იხვი დონალდი). გარდა ამისა, საჭიროა აღინიშნოს, რომ უმთავრესად სწორედ კომიქსებისა და მულტიპლიკაციური ფილმების შემთხვევაში, საავტორო უფლება იცავს ყოველ განსხვავებულ ორიგინალურ პოზას, რომელსაც პერსონაჟი იღებს.

14.31. მოცულობითი, ანუ სამგანზომილებიანი ნამუშევარი (ძირითადად ქანდაკებები, თოჯინები, მარიონეტები, ან რობოტები), რომლებიც შეიძლება იყოს ორიგინალური ნაწარმოები, ან ორგანზომილებიანი, ანდა აუდიოვიზუალური მოგონილი პერსონაჟის ორიგინალური ადაპტაცია, როგორც წესი, დაცულია საავტორო უფლებებით იმ ნამუშევრისაგან დამოუკიდებლად, რომელშიც ის გამოჩნდა, თუკი იგი პასუხობს დადგენილ კრიტერიუმებს.

14.32. აუდიოვიზუალური ნაწარმოებები, რომლებიც შეიცავენ მოგონილ პერსონაჟებს (ფილმები, ვიდეოთამაშები, ფოტოსურათები ან კინოკადრები) მთლიანობაში (გამოსახულება და ხმა), როგორც წესი, დაცულია საავტორო უფლებებით, თუ ისინი პასუხობენ საჭირო კრიტერიუმებს. ეს მით უფრო შესაძლოა, რომ აუდიოვიზუალური მოგონილი პერსონაჟები ხშირად „იწყებენ საკუთარ ცხოვრებას", როგორც ნახატები (წიგნის სურათები, ან კომიქსები), ან როგორც ლიტერატურული ნაწარმოების პერსონაჟები. საავტორო უფლებების დაცვა შეიძლება გავრცელდეს მოგონილი პერსონაჟის ცალკეულ ვიზუალურ ატრიბუტზე, ანდა ფიზიკური, ან გარეგანი სახის გამომსახველობით ატრიბუტზე (კოსტიუმი, გრიმი, ან ნიღაბი).

14.33. სახელგანთქმულ პიროვნებათა მეჩენდაიზინგის შემთხვევაში საავტორო უფლებების მოქმედების სფერო შეზღუდულია, რადგანაც საავტორო უფლება ეკუთვნის არა თვით რეალურ სახელგანთქმულ პიროვნებას, არამედ იმ ნაწარმოების შემქმნელ პირს, რომელშიც ასახულია რეალური პირის განმასხვავებელი პერსონალური ნიშან-თვისებები (მაგალითად, ბიოგრაფიის შემთხვევაში საავტორო უფლება ეკუთვნის ავტორს, ქანდაკების, ნახატის ან სურათის შემთხვევაში, რომლებზეც გამოსახულია რეალური პირი, საავტორო უფლება ეკუთვნის ხელოვანს, ფილმის ან სატელევიზიო სერიალის შემთხვევაში ნაწარმოებზე საავტორო უფლება ეკუთვნის პირს, ვისი მეშვეობითაც შესაძლებელი გახდა ნაწარმოების შექმნა და ვინც ხელმძღვანელობდა მსახიობების მუშაობას (ავტორი ან ფილმის პროდიუსერი). მაგრამ უკანასკნელ მაგალითში მსახიობს, როგორც შემსრულებელს, გააჩნია უფლებები, თუ იმ ქვეყნის კანონმდებლობა, რომლის მოქალაქეც ის არის,

ითვალისწინებს შემსრულებელთა უფლებებს ან თუ ეს ქვეყანა არის შემსრულებელთა, ფონოგრამის მწარმოებელთა და მაუწყებელ ორგანიზაციათა ინტერესების დაცვის შესახებ 1961 წლის 26 ოქტომბრის რომის კონვენციის მონაწილე სახელმწიფო.

14.34. საკითხი ფოტოგრაფიულ ნამუშევრებთან დაკავშირებით, როგორც ჩანს, უფრო სადავოა. პასუხი დამოკიდებულია იმაზე, თუ ვის ეკუთვნის საავტორო უფლებები. უფრო ხშირად, საავტორო უფლებები ეკუთვნის ფოტოგრაფიის ავტორს (ან უფრო ზუსტად – ნეგატივების ავტორს). თუ ფოტოგრაფია დათმობილია სახელშეკრულებო პირობებით პირადი, ან კერძო მიზნებით გამოსაყენებლად, დამთმობ მხარეს, ჩვეულებრივ, უფლება აქვს აკრძალოს ფოტოგრაფიათა ასლების დამზადება, ან მისი ჩვენება საზოგადოებრივ ადგილებში. კიდევ ერთი პრობლემა წამოიჭრება იმ შემთხვევაში, როცა ნამუშევრის დამთმობი მხარე არ წარმოადგენს ფოტოგრაფიაზე გამოსახულ პირს. ნებისმიერ შემთხვევაში, ფოტოგრაფიულ ნამუშევართა კომერციულ გამოყენებაზე კონტროლისათვის არსებობს დაცვის უფრო სხვა ფორმები, ვიდრე საავტორო უფლებებია.

(b) სასაქონლო ნიშნები და მომსახურების ნიშნები (ნიშნები)

14.35. მოგონილი გმირის განმასხვავებელი დამახასიათებელი ნიშან-თვისებები გარკვეულ პირობებში (უმთავრესად, მატერიალურ-სამართლებრივი ხასიათისა), შეიძლება რეგისტრირებული იყოს როგორც ნიშნები. რაც შეეხება რეალური პირის განმასხვავებელ ნიშან-თვისებებს, საკითხი უფრო სადავო ჩანს, უმთავრესად გამოსახულებასთან (პორტრეტთან) დაკავშირებით. მეჩენდაიზინგის კონტექსტში არსებობს საესტრადო ფსევდონიმებისა და პერსონალიზებული ლოგოტიპების გამოყენების ტენდენცია, რომელთა რეგისტრირება უფრო იოლია (მაგალითად, პოპ-მუსიკის სფეროში ასეთი საესტრადო სახელწოდებებია „ბიტლზი“ და „როლინგ სტოუნზი“ მათ შესაბამის ლოგოტიპებთან ერთად „Apple“ („ვაშლი“) და „Tongue and Lip“ („ენა და ტუჩი“). რეალური პირის მიერ საკუთარი სახელის დაცვის მეორე საშუალება მდგომარეობს მეტსახელის რეგისტრაციაში, რომლის მეშვეობითაც არის იგი ცნობილი (მაგალითად, ამერიკის შეერთებულ შტატებში სახელგანთქმული ფეხბურთელი ელროი ჰერში, ცნობილია როგორც „გადარეული ფეხები“).

14.36. მაგრამ იმ ქვეყნებში, სადაც უფლებათა მინიჭება ხდება მხოლოდ რეგისტრაციის შედეგად, ძირითად წინააღმდეგობას წარმოადგენს დრო, რომელიც აუცილებლად საჭიროა რეგისტრაციის მისაღებად. ამის მიზეზია, რომ მეჩენდაიზინგის კონტექსტში დაყოვნება დაყვანილი უნდა იქნეს მინიმუმამდე, ვინაიდან მრავალი პერსონაჟის საზოგადოებრივ აღიარებასა (როგორიცაა უცხოპლანეტელი, დიკ ტრეისი ან ბეტმენი) და მათ პოპულარობას შეზღუდული ხანგრძლივობა აქვს. მიუხედავად ამისა, არსებობს გამონაკლისები, მაგალითად უოლტ დისნეის მულტიპლიკაციური ან ბეატრიქს პოტერის ლიტერატურული პერსონაჟები.

14.37. ზოგიერთ ფორმალურ პირობას, რომელსაც უნდა პასუხობდეს ნიშანი, რომელიც, თავის მხრივ, განაცხადის საგანს წარმოადგენს, მნიშვნელოვანი გავლენა აქვს მეჩენდაიზინგზე. ერთ-ერთი ამ პირობებიდან, რომელსაც ადგილი აქვს მხოლოდ რამდენიმე ქვეყნის კანონმდებლობაში, ეხება იმ კავშირს, რომელიც უნდა არსებობდეს საქონელს, ან მომსახურებასა (რომლისთვისაც გამოიყენება ეს ნიშანი) და ნიშნის მფლობელის კომერციულ საქმიანობას შორის. როგორც წესი, არც მეჩენდაიზინგის სააგენტო, არც პერსონა-

ჟის შემქმნელი თავად არ არიან დაკავებულნი მეორადი პროდუქტების წარმოებით ან მარკეტინგით. ამიტომ მათთვის ძნელია მოგონილ პერსონაჟთან დაკავშირებულ სასაქონლო ნიშანზე უფლებათა მოპოვება, რადგანაც მათ თავად არა აქვთ არავითარი შეხება საქონელთან, ან მომსახურებასთან. გარდა ამისა, ლიცენზიატის მიერ განხორციელებული საქმიანობა არ ითვლება ლიცენზიარის მიერ ორგანიზებულ კომერციულ საქმიანობად, ვიდრე ეს უკანასკნელი არ გახდება ლიცენზიატის საწარმოს ერთობლივი მფლობელი.

14.38. თანამედროვე ტენდენციები ქმნის უფრო ხელსაყრელ პირობებს. სულ უფრო ფართო აღიარებას პოვებს მოსაზრება იმის შესახებ, რომ ნიშანი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს საქონლის, ან მომსახურების შეუზღუდავი რაოდენობისათვის, განმცხადებლის ფაქტობრივი საქმიანობისგან დამოუკიდებლად, მაგრამ იმ დებულებებთან დაპირისპირების გარეშე, რომლებიც შეიძლება არსებობდნენ რეგისტრირებული ნიშნის გამოუყენებლობასთან დაკავშირებით.

14.39. საქონლის გარეგანი სახის „ესთეტიკური ფუნქციურობის“ (ძირითადად თოჯინებსა და სათამაშოებთან დაკავშირებით) ან „უმთავრესად ფუნქციური“ დოქტრინის შუქზე საქონლის სამგანზომილებიანი კონფიგურაციების (რომლებზეც მოითხოვება დაცვა ორგანზომილებიანი გრაფიკული გამოსახულებების სახით) რეგისტრაცია სასაქონლო ნიშნად ბევრ ქვეყანაში პრინციპში დაუშვებელია, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა სასაქონლო ნიშანმა საქონელთან დაკავშირებით მოიპოვა მეორადი მნიშვნელობა.

14.40. ზოგიერთი პირობა განეკუთვნება მატერიალურ-სამართლებრივ ჯგუფს. ერთერთ ძირითად პირობას წარმოადგენს ის, რომ ნიშანს უნდა გააჩნდეს განმასხვავებლობა, ანუ არ უნდა იყოს არც გვარეობითი და არც აღწერილობითი, ჩამოთვლილი საქონლისა და მომსახურების მიმართ. გარდა ამისა, ნიშანი არ უნდა იყოს შეცდომაში შემყვანი (არ უნდა შეეძლოს მომხმარებლის მოტყუება), ან არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს საზოგადოებრივ წესრიგს, ან მორალს.

14.41. მაგრამ, ზოგიერთ ქვეყანაში მხოლოდ განმასხვავებლობა არ კმარა, და მოგონილი გმირის პერსონალური ნიშან-თვისებები ექვემდებარება ნიშნად რეგისტრაციას მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მათ მოიპოვეს მეორადი მნიშვნელობა. სხვა ქვეყნებში მეორადი მნიშვნელობის მოპოვებამ შეიძლება კომპენსირება გაუკეთოს მოგონილი პერსონაჟის არსებითი ნიშან-თვისებების განმასხვავებლობის თანდაყოლილ ნაკლებობას.

14.42. რიგი ქვეყნებისა იყენებს უფრო მოსახერხებელ მიდგომას და ოგონილი პერსონაჟების სახელთა და გარეგან ნიშანთა უმრავლესობა მიიჩნევა არარეალურად, ფანტასტიურად და ამიტომ საკმარისად განმასხვავებლად.

14.43. რაც შეეხება რეალური ადამიანის განმასხვავებელ ნიშან-თვისებებს, ზოგ ქვეყანაში ასეთ ადამიანს, ან მისი სახელით მოქმედ ფიზიკურ, ან იურიდიულ პირს, შეუძლია მისი სახელის, ან გარეგანი სახის ნიშნად რეგისტრირება. მაგრამ, თუ გვარი (რომელიც შეიძლება იყოს საფირმო სახელწოდებაც), რეგისტრირებულია როგორც ნიშანი, მფლობელის განსაკუთრებული უფლება შეიძლება შეზღუდული იყოს, ვინაიდან იმავე გვარის მატარებელ სხვა ადამიანებს გარკვეულ პირობებში შეუძლიათ გააგრძელონ საკუთარი სახელის გამოყენება, თუ რეგისტრირებული ნიშანი არ ეხება საყოველთაოდ

ცნობილ პიროვნებას და/ან საფირმო სახელწოდებას და სხვა პირები არ აპირებენ მიიღონ სარგებელი რეგისტრირებული ნიშნის რეპუტაციიდან პარაზიტული ხერხებით.

14.44. იმ ქვეყნებში, სადაც დაცვის მისაღებად საჭიროა ნიშნის გამოყენების დამტკიცება, უფლებამოსილი მოსარგებლის (როგორიცაა ლიცენზიატი, ან მეჩენდაიზერი) მიერ განხორციელებული გამოყენება ითვლება მისი მფლობელის მიერ ნიშნის გამოყენებად. ეს წესი ყველაზე მეტად მიესადაგება მეჩენდაიზინგის პროგრამებში მონაწილე მფლობელებს.

(c) სამრეწველო ნიმუშები

14.45. სამრეწველო ნიმუშების დაცვა უმთავრესად დაკავშირებულია სამგანზომილებიანი ნაკეთობებისათვის მხატვრული დიზაინის ფორმით გამოსახულ ნახატ პერსონაჟებთან, რომლებიც ძირითადად სათამაშოებს, ან კოსტიუმების მოკაზმულობას (თოჯინები, რობოტები, მარიონეტები, გულსაბნევები, ქინძის-თავები) წარმოადგენენ და რომლებიც ჩვეულებრივ გამომდინარეობენ ნახატი ფილმებიდან, მაგრამ ზოგჯერ შეიძლება რეალურ პირებსაც წარმოადგენდნენ. სამრეწველო ნიმუშების საშუალებით დაცვა მართებულია მაშინ, როდესაც საავტორო უფლებებით დაცვა გამორიცხული ან შეზღუდულია. ეს უმთავრესად ხდება, როცა პერსონაჟის შექმნა ითვალისწინებს მის გამოყენებას სამრეწველო მიზნებისათვის. გარდა ამისა, რამდენადაც სამრეწველო ნიმუშების დაცვა ხშირად ძალაშია მხოლოდ რეგისტრაციის მეშვეობით, განაცხადი სამრეწველო ნიმუშზე სასარგებლო იქნება მფლობელობის Primafacie ფაქტით, ანუ განაცხადის შეტანის თარიღიდან, დასადგენად, თუმცა დაცვის მოქმედება ძალაში შედის მხოლოდ სამრეწველო ნიმუშის რეგისტრაციის თარიღიდან.

(d) დაცვის სხვა ფორმები

14.46. ბევრმა ქვეყანამ ზოგადი კანონმდებლობის (კონსტიტუცია, სამოქალაქო კოდექსი), ან სპეციალური საკანონმდებლო აქტების ფარგლებში აამოქმედა დებულებები, რომლებიც შესაძლებლობას აძლევს რეალურ პირს დაიცვას თავი საკუთარი პიროვნების დამახასიათებელი ნიშან-თვისებები (სახელი, ფსევდონიმი ან მეტსახელი, გამოსახულება, სიმბოლო და ა.შ.) უკანონო კომერციული, ან სარეკლამო გამოყენებისაგან. ეს საშუალებას აძლევს, აგრეთვე, პერსონაჟის ამსახველ რეალურ პირს დაცული იყოს ამ პერსონაჟის განმასხვავებელი ნიშან-თვისებების უკანონო კომერციული, ან სარეკლამო გამოყენებისაგან. ძირითადად, ეს უფლებები ავსებენ დაცვას, რომელიც შეიძლება ხელმისაწვდომი იყოს ინტელექტუალური საკუთრების ფარგლებში მისი ყველაზე ფართო გაგებით (სასაქონლო ნიშნების, სამრეწველო ნიმუშების, საავტორო უფლებების, არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის ჩათვლით). ასეთი დაცვა შეიძლება მიღწეულ იქნეს დიფამაციის ან ცილისწამების ცნებების, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლების, აგრეთვე, პიროვნული ან საჯარო უფლებების გამოყენების მეშვეობით.

ლიტერატურა

International Bureau of WIPO, Character Merchandusing, WO/INF/108

გამოცემის რედაქტორები: მანანა ტაბიძე,რამაზ მესხი
კორექტორი: ნაზი შარაშენიძე
წიგნი აინყო, დაკაბადონდა და დაიბეჭდა "საქპატენტში"